FEDERAȚIA
COMUNITĂȚILOR
EVREIEȘTI
DIN
ROMÂNIA

HARY KULLER

EVREII ÎN ROMÂNIA ANILOR 1944 –1949

evenimente, documente, comentarii

2002

EDITURA HASEFER

Hary Kuller

Evreii în România anilor 1944-1949
– evenimente, documente, comentarii –

Redactor ŞT. IUREŞ

Tehnoredactare A. GUERON

Cartea a fost realizată cu sprijinul acordat de
Memorial Foundation for Jewish Culture

© Editura Hasefer a F.C.E.R.
Bdul. I.C. Brătianu 35, ap. 9
Bucureşti 70478 – România
Tel/fax: 40-1-3122284
e-mail: hasefer@fx.ro
www.romanianjewish.com

ISBN 973-630-003-X

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

HARY KULLER

EVREII ÎN ROMÂNIA ANILOR 1944-1949

– evenimente, documente, comentarii –

EDITURA HASEFER

BUCUREȘTI, 2002

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

Carte editată cu sprijinul Ministerului Informațiilor Publice

Notă asupra ediției

Cartea intitulată Evreii în România anilor 1944-1949 (respectiv dintre 23 august 1944 și începutul anului 1949) reprezintă un prim rezultat al cercetării temei prevăzute în Planul Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, instituție pendinte de F.C.E.R., plan care prevede și ample investigații asupra istoriei evreilor din România în cea de-a doua jumătate a veacului XX. Subintitulată „evenimente, documente, comentarii", lucrarea de față nu respectă întocmai această din urmă înșiruire și nici nu separă cu rigiditate părțile și secțiunile. Sunt secțiuni și capitole (sub) în care comentariul se însoțește cu documentul, iar într-o întreagă parte dedicată documentelor pot fi regăsite și comentarii, extinse chiar. Despre evenimente vine vorba pe parcursul întregii lucrări deși acestora le este dedicată o secțiune specială (a treia). Rațiunea unui atare demers rezidă în nevoia resimțită de a sprijini, uneori în cadrul aceluiași capitol (paragraf etc.) comentariul pe document și invers, în funcție de gradul (sporit sau nu) de subiectivitate, posibil de evitat în acest fel. trimiterile la partea specială dedicată documentelor are de regulă funcție întregitoare pentru comentariile întreprinse.

Documentele reproduse ar putea părea și chiar sunt de importanță inegală: unele vor fi considerate chiar minore celor preocupați de Istorie (cu majusculă); pentru cei interesați de istoria unui anumit grup socio-uman ele se pot dovedi, însă, pregnante și relevante. Atari documente găzduiesc, de regulă, atâtea nume de oameni, locuri, situații, fapte, îndeobște necunoscute, încât toate ar fi necesitat explicitări, note, medalioane, index-uri. iar termenii în limbi neuzuale (ebraică, idiș, ladino) ar fi presupus ample operațiuni explicative. Nu le-am făcut decât sumar, într-un minim glosar și o listă de sigle, și solicit cititorului toată îngăduința pentru insatisfacția astfel produsă. Ca și pentru multe altele, știute ori neștiute, inclusiv a absenței numeroaselor chestiuni care s-ar mai fi cuvenit abordate în legătură cu vastul generic al cărții. Ele au fost lăsate deoparte fie din rațiuni tipografice (întinderea lucrării), fie din absența unei documentări satisfăcătoare. Forma actuală incompletă a lucrării a fost totuși încredințată tiparului din rațiuni invocate în Argumentul de la începutul ei – și reflectă strădaniile depuse de autor în limita posibilităților sale. La apariția lucrării a contribuit Editura Hasefer a Federației Comunităților Evreiești din România.

H.K.

SUMAR

Cuvânt înainte 9

Argument pentru:

a. o abordare integrală 13

b. o istorie unitară sau/şi „paralelă" 15

c. o cercetare complexă 19

d. o demolare a sloganelor 27

PARTEA ÎNTÂI

Abordarea sociologico-istorică 33

Secţiunea primă

cap. I Aspecte demografice 35

cap. II Aspecte socio-economice 59

cap.III Sensuri ale dinamicii socio-etnice 65

cap. IV Palierul instituţional:

1. Organizaţii evreieşti 95

2. Organizaţii comunitare: U.C.E., F.U.C.E. 120

3. O organizaţie evreiască neointegraţionistă: C.D.E. 139

cap. V Învăţământul, cultură, presă 145

Secţiunea secundă

cap. VI Miscelaneu: chestiuni punctuale 214

Secţiunea a treia

cap. VII Cronologie 330

PARTEA A DOUA

Documente 387

Anexe:

- bibliografie 521
- glosar 535
- listă de sigle 543

CUVÂNT ÎNAINTE

După 23 august 1944, marea burghezie evreiască a nutrit şi ea, un timp, iluzia că „vin americanii". Comuniştii evrei, la antipod, s-au abandonat – cei mai creduli dintre ei – idealului comunist-internaţionalist. „Americanii" nu au venit însă atunci când au fost aşteptaţi, iar comunismul nu s-a înfăptuit nici el în România, sau altundeva – pe măsura expectaţiilor. Majoritatea evreimii din România, care era alcătuită dintr-o pătură largă, copleşită de grijile zilei – numeroase şi împovărătoare – oscila între integrare şi... emigrare.

Nimeni nu considera acei ani, imediat postbelici, decât sub specia provizoratului, a tranziţiei.

În gestionarea propensiunilor tuturor acestor categorii de populaţie s-au implicat o seamă de personalităţi – unii, cu trecut, alţii doar cu viitor – aflaţi la vârful a sumedenie de organizaţii şi organisme: comunitare, politice, religioase, culturale, ş.a.m.d.

Anii 1945-1949 au fost, aşadar, ai aşteptărilor şi confruntărilor – între organisme şi organizaţii, între liderii acestora, secondaţi de grupuri mai mari sau mai mici. Era un câmp deschis pentru poziţii şi opoziţii, pentru soluţii diverse şi adversităţi benigne. O stare de democraţie, ar spune unii; în mod paradoxal, curentul social-politic general al ţării nu ducea, însă, spre democraţie. La orizont se profila un socialism de tip sovietic; au fost evrei care l-au dorit, alţii care şi-au propus să-l evite, făcându-se chiar veri cu dracul până la trecerea punţii, până la emigrare; în sfârşit, nu puţini au hotărât să rămână pe locul unde s-au născut – „de-o fi bine, de-o fi rău". Nici una din categoriile de evrei de mai sus n-au „adus" socialismul în România. Dar nici nu i-au împiedicat venirea, deoarece ar fi fost peste puteri. Cei puţini care s-au încumetat – mai mult cu orientarea decât cu implicarea – au fost apoi pedepsiţi prin alinierea lor la toţi ceilalţi opozanţi – deşi ei nu s-au afirmat decât ca lideri tradiţionali ai etniei, în calitate de sionişti, deservenţi de cult, fruntaşi comunitari ş.a.m.d. – cu greu subsumabili purtătorilor culpei de duşmani ai regimului în devenire totalitar. Cu atât mai mult cu cât acest regim nu a avut un caracter rasial, cum a fost cazul cu totalitarismul brun dezvoltat de guvernarea legionară şi antonesciană. Evreii, care trăiseră consecinţele acestui din urmă regim, nu mai aveau însă disponibilitatea ca, după numai câţiva ani, să treacă şi prin furcile luptei de clasă. De aceea, până la urmă, în marea lor majoritate au optat pentru emigrare. Faptul că în „socialismul românesc" au avut posibilitatea unei atari alegeri se înscrie ca o pagină a politicii specific locale faţă de evrei; dar şi a voinţei colectivităţii evreieşti de a-şi lua soarta în propriile mâini. De aceea, dacă este neconform cu adevărul istoric să se spună că evreii au „adus" bolşevismul în România, nu este hazardat să se spună că majoritatea, datorită şi comunismului, au decis să transfere „evreo-românitatea" lor în Palestina, recte în nou creatul Stat Israel, fără să poarte, însă, pe „tălpile" lor şi praful socialismului moscovit abandonat.

*

La finele anului 1944, în România se aflau circa 300.000 de evrei. Ulterior, în 1945, după o seamă de repatrieri, vor fi 375.000, iar în 1946 – împreună cu refugiaţii evrei din alte ţări – chiar peste 400.000. După lichidarea evreimii europene din anii Holocaustului, acest mare număr de supravieţuitori evrei făceau din respectiva colectivitate aflată în România una dintre cele mai mari de pe continent. În plus, după lichidarea evreimii din Ungaria, Polonia etc. era cea mai mare „enclavă" în care mai palpitau spiritual religiozitatea şi curentele iudaismului central si est-european. Dar „mărcile etnice" ale acestei colectivităţi rezultau şi din înseşi sechelele traumelor anterioare suferite, ca şi din imensele probleme socio-economice prezente la o populaţie până atunci marginalizată, sărăcită, degradată civic. Altfel spus, forţele „centripete" care acţionau întru persistenţa existenţei evreo-românimii ca minoritate „accentuată" nu erau doar de ordin religios, etno-cultural etc. ci şi de ordinul unei anumite stări existenţiale şi al unei situaţii materiale, socio-economice.

Desigur, 23 august 1944 a însemnat enorm pentru evreii din România care, în chiar zilele următoare şi apoi până la finele anului, au fost scoşi de sub incidenţa legilor rasiale, au căpătat o seamă de drepturi constituţionale repuse în vigoare. La 31 august, un decret-lege restabileşte Constituţia din 1923 în cadrul căreia, după cum se ştie, fusese recunoscută şi cetăţenia locuitorilor evrei, conform Tratatului de pace de la Paris de după primul război mondial.

Evreii, folosindu-se de toate aceste drepturi formale, năzuiau însă să le dobândească şi pe cele reale privind existenţa lor aievea, privind munca şi bunurile pierdute în anii de restrişte. Dar nici în 1944 şi nici chiar în 1945, după venirea la cârma ţării a guvernului Groza, zis de „largă concentrare democratică", cei eliberaţi din detaşamentele de muncă forţată nu erau încă readuşi la locurile de unde fuseseră excluşi arbitrar (fiind în plus pe punctul de a fi mobilizaţi şi trimişi în război, deşi nu aveau nici o pregătire pentru front), negustorii, jefuiţi de fondul comercial, nu puteau reintra în posesia bunurilor pierdute, chiriaşii şi proprietarii evrei nu puteau să-şi recapete locuinţele de unde fuseseră evacuaţi cu forţa, liber-profesioniştii nu erau reprimiţi în asociaţiile profesionale care apărau dreptul la exercitarea profesiunii, studenţii evrei erau şicanaţi la înscrierea în universităţi, evreii refugiaţi în străinătate nu erau autorizaţi în ţară – iar celor reprimiţi nu li se recunoştea cetăţenia etc. etc. Populaţia evreiască se dovedea astfel „omogenă" în resimţirea tuturor acestor inechităţi şi solidară în revendicările pentru depăşirea lor. Starea de sărăcie a majorităţii celor întorşi din lagăre, deportări, evacuări, a văduvelor şi orfanilor care nu primeau vreun ajutor de la stat conferea, de asemeni, solidarităţii lor comunitare o importanţă deosebită întru biruirea greutăţilor. Tot atâtea motive pentru ca masa evreilor să se resimtă în continuare o entitate cu interese specifice, subîntinse ca infrastructură întăritoare pentru sentimentul lor naţional-religios sau/şi tradiţional.

Contenciosul evreilor cu cele trei guverne care s-au succedat după 23 august, apoi cu cel de-al patrulea instalat la 6 martie 1945, era deosebit de încărcat şi tensionat pe măsură ce acestea nu se arătau atât de dispuse – în condiţiile într-adevăr grele de atunci – să afecteze în vreun fel bugetul statului cu „reparaţiile" cuvenite evreilor. Din raţiuni naţional-populiste, primele trei guverne, dar şi al patrulea (cel puţin la începuturile sale) nu au renunţat categoric să menajeze oarecum acea parte a locuitorilor, complăcuţi ani de zile în ideea că ceea ce au obţinut de la regimurile trecute (antonescian etc.) pe spinarea evreilor trebuie să rămână bunurile lor definitive. Şi astfel se tărăgăna rezolvarea solicitărilor grave ale evreilor deşi, formal, fuseseră emise legi întru rezolvarea lor.

În faţa acestei problematici privind viaţa reală a evreilor imediat după 23 august 1944, atitudinea partidelor politice din B.N.D. consta fie în situarea pe poziţii de principiu abstracte, fie în asumarea unor angajamente formale a căror aplicare era temporizată. Strategic, P.C.R. recomanda „dizolvarea" problematicii evreieşti în marea problemă a redresării generale a stării social-economice a ţării.

În ce priveşte organizaţiile şi partidele etniei – începând cu Consiliul General Evreiesc, Uniunea Evreilor Români şi Partidul Evreiesc şi până la Secţia română a Congresului Mondial Evreiesc şi Organizaţia Sionistă din România, ca să nu mai vorbim de U.C.E şi F.U.C.E. – cu toate acţionau în sensul recunoaşterii minorităţii naţionale evreieşti ca entitate de sine stătătoare şi alertau rezolvarea imediată a revendicărilor ei clar formulate într-o suită de memorii şi acte adresate forurilor statale competente.

C.G.E. a elaborat în acest sens, încă din septembrie-octombrie 1944, cele mai complete memorii, fapt pentru care le şi reproducem integral în partea afectată documentelor.

La rândul lor, forurile comunitare – F.U.C.E., U.C.E. ş.a. – elaborează planurile de asistenţă pentru diversele categorii de populaţie evreiască nevoiaşe. Implementarea acestor planuri nu s-a putut realiza, însă, decât prin angajarea financiară a unor foruri evreieşti internaţionale, a *Joint*-ului în primul rând.

La începuturile activităţii ei, însăşi o organizaţie evreiască de subordonare comunistă – Comitetul Democratic Evreiesc (C.D.E.), înfiinţat în iunie 1945 – va fi nevoită să ţină seamă de unele din revendicările evreieşti, deşi P.C.R., inclusiv activiştii săi evrei, ar fi dorit să se facă cât mai puţin caz de acestea.

Căci, părerea că evreii trebuie să se resemneze în ideea imposibilităţii unei *restitutio in integrum* şi să se mulţumească cu repunerea lor treptată doar în unele drepturi a devenit un principiu politic adoptat în epocă de toate partidele, deşi, într-un fel sau altul, toate îşi luau angajamente de reparare a tuturor nedreptăţilor. În frazeologia comunistă acest demers era coordonat şi condiţionat, demagogic, de lupta împotriva „reacţiunii", indicată a fi ea cea răspunzătoare de încetineala cu care sunt rezolvate revendicările evreilor.

Iată, deci, câteva considerente pentru care evreii, de toate categoriile, se resimțeau mai „etnici" decât oricând. Ei înțelegeau că „individual" nu pot birui handicapul dobândit în timpul războiului.

Au existat însă unii care au mizat pe soluția individuală a situației lor: aceştia erau „evreii de stânga", fie foşti ilegalişti ori simpatizanți comunişti, fie persoane nu lipsite de energie, care ambiționau să dobândească un statut şi un rol de excepție în viața socială: nu în calitatea lor de evrei, ci de oameni purtați de „valul" comunist. Aceştia, pe cât le-a permis noul lor mediu (politic) de acțiune, s-au dezis de originea lor etnică, ori, dacă au fost trimişi să lucreze în chiar „ulița evreiască", nu au făcut decât să încerce să atragă masele pe drumul trasat de partid. Or, acest „drum", cum arătam, nu rezolva în acei primi ani de democrație în tranziție contenciosul evreiesc cu statul român, iar, în perspectivă, deschidea un alt contencios, de astă dată asociat „luptei de clasă" îndreptate şi împotriva micii, dar mai ales, marii burghezii evreieşti. Trebuie recunoscut că ambele aceste pături sociale evreieşti – în căutarea unei oarecari redresări şi integrări economice după 23 august – izbutiseră prin anii '45-'46 să-şi încropească oarecari „rezerve", care, însă, spulberate de stabilizare (1947) şi naționalizare (1948) a curmat disponibilitățile lor integraționiste şi asimiliste, câte erau, făcându-le să-şi afirme propensiunea pentru emigraționism, curent care se impunea crescând drept soluție majoră la chestiunea evreiască – pusă în termenii ei postbelici.

Rezumând, putem spune că în acei ani piramida socio-economică a evreimii avea la bază o masă constituită din „luftmenschen" – oameni care trăiau din expediente sau/şi asistență; la mijloc, o mică burghezie (comercianți, mici patroni – meşteşugari ş.a.) cu afaceri labile şi venituri nesigure; la vârf o mare burghezie care, temătoare în privința „căii sovietice de dezvoltare a României", a cochetat un timp cu mirajul expectației că „vin americanii" iar apoi a optat pentru emigraționism.

Emigrarea era văzută ca unică alternativă pentru impasul social-economic şi comunitar ce ar fi urmat să se producă prin preluarea întregii puteri de către comunişti. Dar chiar şi cu puțin înaintea aderării totale la o atare opțiune, liderii evrei de orientare necomunistă, cu poziții încă importante în toate structurile organizaționale şi comunitare evreieşti, şi-au continuat, în toți anii tranziției, o atitudine neabătută de a cere statului român rezolvarea încărcatului contencios rămas scadent față de evreimea română.

Un imens corpus de documente – de la memoriile formulate de C.G.E., în primele luni după 23 august 1944 şi până la ultimele petiții ale U.E.R., P.E., U.C.E. şi F.U.C.E. sau la acordurile electorale încheiate cu B.P.D. – dintre care reproducem doar o infimă parte în lucrarea de față – vin să dovedească această linie neabătută a organizațiilor evreieşti tradiționale, în frunte cu liderii lor tradiționali.

ARGUMENT PENTRU:
a. O ABORDARE INTEGRALĂ

În timp ce pentru istoric tema „Evreimea română între 1944 şi 1949" implică o sumedenie de aspecte – materiale şi mentale, economice şi politice etc. – publicistul grăbit sau rău intenţionat nu găseşte sub acest generic decât... „implantarea de către evrei a comunismului pe aceste meleaguri". Astfel, un complex capitol de istorie contemporană a evreilor din România este redus la paragraful privind comuniştii evrei, denaturat şi acesta prin supradimensionarea rolului respectivului grup de actanţi politici în istoria postbelică a ţării. Efectul mediatic al unui atare reducţionism fiind uneori notabil, prin înrâurirea exercitată asupra opiniei publice, este de datoria istoricului a face cât mai persuasivă problematica sa complexă în materie. Altminteri, „moneda proastă o va izgoni de pe piaţă pe cea bună", cum se exprimă un faimos economist.

Or, cercetările bazate pe documente şi nu pe impresii şi resentimente – ca în cazul acelor publicişti interesaţi în crearea de „mituri" – dovedesc cu privire la tema de care ne ocupăm că: evreimea română din perioada respectivă constituia o colectivitate etnică alcătuită din variate grupuri: cu orientări politice dispuse pe un eşichier larg (de la sionism până la comunism); cu interese şi deziderate socio-ocupaţionale adeseori divergente faţă de cele urmărite de statul democrat-popular; cu un „repertoriu" specific de revendicări etnice (asociate prigoanei suferite în anii războiului sau/şi încercărilor de a găsi şi alte soluţii decât integrarea în noile tendinţe de devenire a României). De unde şi o problematică specifică privind formulele de organizare ale vieţii comunitare, sociale, cultual-culturale şi politice.

P.C.R., F.U. şi F.N.D. au schiţat în anii '45-'48 numeroase tentative de aducere la „numitor comun" a întregii populaţii evreieşti, zămislind chiar şi un „for democratic" evreiesc care s-o „unifice" şi s-o subordoneze orientării generale a ţării, recte cea programată de partid. Comuniştii evrei erau cei mai zeloşi în acest sens. Efectele se arătau a fi „mediocre", însă aceasta până prin 1949, când s-a purces, ca şi în toate celelalte cazuri, la folosirea unor mijloace autoritare de aliniere şi a evreilor la curentul politic general prin: desfiinţarea organizaţiilor lor proprii, necomuniste, subordonarea comunităţilor şi reducerea lor la activităţi de cult supravegheate ş.a.m.d.

Înseşi aceste masive incizii operate în viaţa evreiască şi în formele ei de organizare imediat postbelică sunt grăitoare pentru faptul că între evrei şi actanţii care au contribuit la stalinizarea României relaţia nu a fost, exceptând categoria comuniştilor de această origine, de acceptare necondiţionată. Iar când tutela comunistă asupra „uliţei evreieşti" părea să fie deplină – începând cu anii '50 – tocmai atunci s-a declanşat *alia*-ua în masă, fenomen simptomatic în cea mai clară

măsură pentru curajul refuzului unor mari categorii de evrei de a fi colocuitori, chiar dacă neoprimați și egali în drepturi, într-o Românie socialistă. Faptul că au putut recurge la o atare opțiune – oricâte șicane și tracasări să fi comportat – exprimă, indiscutabil, o concesie făcută de regim evreilor, o deziluzie, poate, a partidului unic față de o populație care nu a răspuns expectațiilor de înregimentare pe firul... „democrației populare".

Cele de mai sus sunt doar câteva din aspectele politice pregnante și decisive ale relației multiforme dintre evrei și comunism: de o parte, grupul comuniștilor evrei care s-au identificat până la un moment cu idealul politic al P.C.R., de altă parte, nenumăratele categorii ale acestei etnii care, fără să se fi opus fățiș regimului, l-au refuzat în fapt prin emigrare, neînregimentare (politică), neintegrare economică pe potriva celor plănuite de partid. Căci însăși integrarea socio-ocupațională a efectivelor de evrei, care vor emigra mai târziu sau defel, nu s-a produs pe liniamentele prevăzute de planificatorii socialismului românesc, ci în sensuri marcate de un „specific" anume, asupra căruia vom stărui în lucrarea de față.

Acest tip de inserție în societatea românească de după anii '50 s-a dovedit posibil deoarece în evoluția obiectivă, chiar stihinică, a unei *societăți*, grupurile umane se adaptează realităților – oricât de „modelate" ar fi ele într-un *regim* totalitar – și în funcție de „profilul" lor socio-ocupațional „tradițional", de voința lor de mobilitate socială, de aptitudinea folosirii unor contexte (de)favorabile. Or, evreii au izbutit atât performanța emigrării, cât și aceea a unei integrări specifice: bineînțeles, nu prin puterea lor „ocultă", ci prin voința neabătută care nu i-a scutit, însă, de o seamă de concesii și suferințe, necesar a fi consemnate de istoria evreilor sub comunism.

În ideea demonstrării complexității capitolelor de istorie a evreilor în anii emergenței și instalării comunismului în România, istoricii – evrei și neevrei – se află astăzi angajați în cercetări conjugate și dezbateri la scară locală și internațională. Lucrarea de față se dorește a fi o modestă contribuție în acest sens, schițând mai întâi un plan general de abordare sociologico-istorică a etapei 1944-1949 din istoria evreilor din România și încercând, ulterior, să dezvolte unele aspecte ale respectivei problematici: mai cu seamă sub beneficiul abordării lor metodologice.

b. O ISTORIE UNITARĂ SAU/ŞI „PARALELĂ"

Istoria şi sociologia, după cum arăta pe bună dreptate F. Braudel, sunt singurele ştiinţe sociale susceptibile a-şi extinde curiozitatea la orice aspect al social-umanului.

Într-un anumit sens, se poate spune, de aceea, că istoria este sociologia trecutului, dacă prin cea din urmă vrem să înţelegem întreaga orchestră a disciplinelor concrete despre om şi societate. Formula extremă a unui scientist social al veacului XIX, după care, la limită, nu există decât o singură cuprindere enciclopedică a celor social-umane, respectiv istoria, poate fi luată în cazul studierii trecutului chiar stricto sensu.

Multilateralitatea şi complexitatea fenomenelor de care se ocupă istoria ridică, pe drept cuvânt, problema spinoasă a graniţelor acestei ştiinţe. Practic, diversificarea aproape nesfârşită a cercetărilor istorice de ramură sau generale stă dovadă constatării că aproape nici un aspect al vieţii sociale şi chiar personale, sincronice şi diacronice, nu scapă acestor cercetări.

Avem astăzi, pe lângă bogate colecţii şi tratate de istorie universală, naţională, regională, nesfârşite compendii de istorie de ramură sau de problemă, de la istoria tehnicii, economiei, culturii până la istoria alimentaţiei, îmbrăcămintei. S-au întocmit şi se concep în continuare monografii, disertaţii privind istoria unei instituţii, familii sau chiar personalităţi.

Este de la sine înţeles că, sub specia unei asemenea diversificări, puţini se vor mai întreba astăzi asupra legitimităţii includerii cercetării unui grup socio-etnic, în cazul nostru, al evreilor – diferenţiaţi şi ei după loc, timp, nivel de integrare (dez) şi aculturaţie etc. – în sfera de preocupări a unei discipline istorice, relativ diferenţiate.

Cum ne propunem în această lucrare abordarea temei „Evreii în România anilor 1944-1949" ca demers special de istorie a evreilor, miza epistemologică pentru arierplanul ei teoretic presupune, pe de o parte, stabilirea problematicii social- istorice a acestui grup etnic, în perioada dată, în asemănare cu a întregii populaţii a ţării, iar, pe de altă parte, evidenţierea repertoriului specific de teme referitoare prin excelenţă la evrei.

Evreii din România şi-au oglindit de-a lungul întregii lor deveniri moderne şi contemporane pe meleaguri româneşti problematica lor social-etnică, specifică, în numeroase scrieri de istorie şi literatură, ca şi în peste 500 de publicaţii periodice în limbile română, idiş, germană, ebraică, franceză, spaniolă, rusă ş.a.

În anii 1944-1949, această activitate s-a mai prelungit întrucâtva cu o seamă de contribuţii care nu pot lipsi dintr-un repertoriu al culturii evreilor (şi despre evrei) în respectiva perioadă.

Dar, cum arătam, conturarea unei istorii de grup social-etnic, în cazul nostru a evreilor din România anilor 1944-1949, nu se poate limita doar la relevarea unor aspecte „paralele" sau/şi particulare, precum cele menţionate, ci reclamă şi raportarea lor la întreaga fenomenologie istorică locală din acel răstimp şi în conexiune cu spaţii zonale şi arii temporale mult mai largi. Căci rezultanta interacţiunii dintre grupul evreo-român şi majoritatea locală sau cu celelalte minorităţi, ca şi impactul reciproc în toate sectoarele vieţii social-economice, politice şi culturale sunt deopotrivă probleme de istorie a României. Aşadar, ceea ce urmează a fi demonstrat (logic si *ontologic*) într-un demers de istorie specială – ca şi cel de faţă – este că: evreii din România au întrunit toate caracteristicile unui grup etnic şi după 23 august 1944: ieşirea din anii prigoanei – 1940-1944 – nu a produs, drept recul la acea vreme, un *asimilism* dizolvant sub raport etnic, aşa cum pronosticau unii lideri „de stânga", inclusiv evrei. Factori sociali, politici, culturali ş.a. extrinseci au condiţionat, aşa cum vom arăta, un „centripetism etnic" devenit tot mai vizibil. Nici chiar subgrupul comuniştilor evrei funciarmente integraţionist-asimilist nu şi-a putut estompa „originea", pusă tot mai în evidenţă de mediul înconjurător, inclusiv cel de partid: desigur, acelaşi partid (P.C.R.) care din raţiuni politice refuza, în discursul său public din primii ani post-belici, considerarea evreilor ca grup naţional-etnic.

Anumite tensiuni – şi contradicţii chiar – dinlăuntrul evreimii române postbelice, anii '44-'49, ca şi pluralismul şi polimorfismul (organizaţional, instituţional, politic etc.) în loc să estompeze, a sporit chiar „marca etnică" a grupului.

Condiţiuni istorice anterioare au conferit grupului evreo-român o structură socio-ocupaţională exprimată în ceea ce a fost numit, în epocă, „piramida cu vârful în jos", determinantă şi pentru întreaga devenire de după 1944 a etniei. O seamă de manifestări ale tradiţiei – cultuale şi culturale – s-au dovedit deasemeni încă puternice atât pentru a evidenţia specificitatea etniei, cât şi pentru a o face deosebit de disponibilă la anumite propensiuni naţionale şi sioniste, mai ales la... emigraţionism. Astfel, în epocă, s-au consemnat câteva procese social-etnice de anvergură: *emigrarea* evreilor, ca şi *integrarea* lor specifică în anii '44-'49, dar şi în deceniile ulterioare; îndepărtarea de cadrul naţional-cultural (prin asimilism, căsătorii mixte, aculturaţie univocă ş.a.), ca şi revenirea la iudaism; apropierea de ideologia „stângii", de socialismul real, ca şi combaterea lor. Toate îşi găsesc explicaţia sociologică şi istorică în particularităţi etnice evidente, fapt pentru care o istorie specială a evreilor (şi pentru etapele de după 23 august 1944), complementară istoriei generale a României, în care evident că şi evreii trebuie cuprinşi, poate dezvălui virtuţi euristice incontestabile.

Pentru caracteristicile semnalate mai sus socotim posibil de pus în evidenţă, cu mijloacele istoriei şi sociologiei, un *fenomen social-etnic* („evreiesc") apt să prezinte cercetării ştiinţifice nu doar oameni (indivizi), evenimente sau fapte întâmplătoare, izolate, ci „constelaţii structurante" pregnante şi concluzive pentru

existența unui grup socio-etnic etajat pe o multitudine de „paliere" – de la cele de adâncime, economice, demografice ş.a., până la cele cultural-spirituale şi juridico-morale pentru care „mărcile" specificității sunt lesne de pus în lumină.

Este, însă, în acelaşi timp de ordinul evidenței că aproape nu există în epocă aspect al vieții evreieşti care să nu se afle în intimă asociere şi interrelație cu realitatea globală a României şi a poporului român. Mai ales că evreii, redeveniți cetățeni liberi cu drepturi egale, deşi erau întotdeauna „de facto" parte a poporului român, recapătă această calitate şi „de jure".

În consecință, ei dezvoltă relațiile lor cu societatea românească într-o formă nemijlocită, integrându-se economic, politic, cultural-spiritual ş.a.m.d., fie prin mijlocirea unora dintre organizațiile proprii, fie direct.

Astfel, evreii se înscriu în diversele partide existente în epocă, abundă în organizațiile vremii, în administrație, depun activități economice în producția, circulația şi distribuția bunurilor, populează învățământul de stat, cultura, arta şi toate celelalte domenii ale realității sociale globale.

Iar istoria României trebuie să-i consemneze ca atare, alături de toți „actanții" sociali ai epocii (majoritari sau minoritari).

Doar că, în unele abordări pseudo-istorice, contaminate de viziuni naționaliste, evreilor le este recunoscut doar rolul negativ jucat în istoria țării din perioada emergenței comunismului. Altfel spus, rol jucat cu precădere de comuniştii evrei, dar pus sub semnul minus (-) la scara întregii etnii.

La rândul lor, unii istorici evrei tind să-i excludă pe comuniştii evrei („exponenți în epocă ai unei atari negativități") din istoria evreilor din România pe motiv că acest grup şi-a renegat originea; nu a exprimat interese evreieşti specifice; a produs prin activitatea sa efecte negative atât în viața socială a majoritarilor, ca şi în cea a minoritarilor (în speță evrei).

În lucrarea de față ne vom distanța de ambele abordări semnalate mai sus, considerând că: *grupul* comuniştilor evrei, acțiunea sa politică înlăuntrul regimului, ca şi inserția *tuturor grupurilor* de evrei în societatea românească postbelică constituie obiect de cercetare şi capitol de istorie a României, ca şi de istorie a evreilor din România. Cu toate evaluările pe care le comportă.

Pentru ce o istorie „specială" pentru evreii din România? E simplu. Românii au nevoie de această istorie. Evreii din România au desigur şi ei nevoie. Evreimea, în general, se îmbogățeşte existențial şi spiritual prin istoria „triburilor" ei. O populație care a venit, s-a aşezat, a conviețuit cu populația majoritară, dar la un moment dat a fost parțial exterminată şi apoi o parte (mică) s-a dovedit captivă la perspectiva socialistă iar alta a plecat aproape în întregime, reprezintă o paradigmă istorică sau, altfel spus, se înscrie în „tabelul lui Mendeleev", undeva într-o căsuță suis-generis, semnificativă pentru orice devenire posibilă, pentru orice istorie posibilă. Deci, prilej pentru o filosofie asupra acestei populații sau, altfel spus, un loc anume în istoria civilizațiilor şi culturilor posibile. Românii sunt interesați că pe teritoriul lor sau că în istoria României, mai larg spus, s-a petrecut o

devenire specifică. De ce le trebuie evreilor, plecați de aici, o asemenea contemplare retrospectivă? Le trebuie și din motive sentimentale: au părinții, mormintele, sinagogile lăsate aici etc. Le trebuie pentru că cei din Israel vor să știe ceva despre cine au fost străbunii lor. Pentru istoria universală a evreilor, „cazul" evreilor din România e o „căsuță" în tabelul lui Mendeleev de care aminteam. Această istorie a evreilor din România e cu atât mai necesară, cu cât este dureros să vezi cum, în existentele compendii de istorie universală a evreilor, de la Grätz, trecând prin Baron, până la Dubnov, cel mai apropiat de Răsărit, evreii din România nu-și găsesc locul cuvenit. Acest lucru se cere remediat și nu trebuie precupețit timpul pentru a umple o atare lacună, căci peste un număr de ani nu se va mai putea remedia această omisiune...

Evreii din România nu au fost o apă și un pământ, precum nici românii și nici eschimoșii nu sunt o apă și un pământ. Diversitatea evreiască este uimitoare: au fost sefarzi și aşchenazi; au fost sudiți și pământeni; au fost oameni din atâtea regiuni care nu semănau unii cu alții, erau de culturi diferite ș.a.m.d. Au fost bogați și săraci. Au fost intelectuali de stânga și intelectuali de dreapta. Au fost financiari care sprijineau cultura și financiari care împiedicau cultura. Mari oameni de afaceri, dar și nevoiași de neinvidiat. Au fost și comuniști: unii sinceri, alții oportuniști. Toți au fost, sociologic vorbind, evrei. De aceea sintagma „evreii din România au fost comuniști" (sau doar sioniști) este o generalizare care operează cu un sofism. Sofismul „pars pro toto".

Această extrapolare de la unii la toți nu e benefică pentru analiza istorică. Să se spună că sunt evrei și că au fost evrei, dar să nu fie judecată evreimea ca un tot: pentru că ce avea comun capitalistul evreu cu comunistul evreu, decât, poate, că feciorul celui dintâi a devenit, uneori, comunist: căci au fost comuniști și din clasa avută. Așa cum astăzi se recrutează foarte mulți anticomuniști din „clasa" foștilor comuniști.

c. O CERCETARE COMPLEXĂ

Planul general de cercetare pe care-l propunem oferă o primă şi orientativă măsură a eşichierului tematic larg, propriu unui demers sociologico-istoric asupra sincroniei şi diacroniei evreo-române în anii imediat următori actului de la 23 august 1944.

Demersul în materie vizează cuprinderea istorico-sociologică a unui macro-grup etnic înscris pe „abscisă" în fenomenul social-naţional global românesc şi diversificat, pe „ordonată", ca fenomen social-etnic total, diversificat într-o sumedenie de subgrupuri – cu interese, expectaţii, orientări şi soluţii de existenţă socială şi individuală diferenţiate. Arătam că o seamă de condiţii au acţionat centripet în această etapă la menţinerea unei specificităţi a întregului macrogrup social-etnic evreo-român, determinând o ontologie „regională" circumscrisă, care legitimează însăşi conceperea unei istorii particulare, cu etape şi probleme relativ distincte. În schiţa de plan privitoare la problemele postbelice ale evreilor din România, etapa 1944 (august) – 1949, relevăm o seamă de aspecte – demografice, economice, politico-juridice, cultual-culturale ş.a.m.d. – prin care acest macrogrup etnic îşi afirma în epocă particularitatea: exprimată atât în modalitatea participării la marile evenimente ale istoriei României, cât şi în maniera participării la evenimentele proprii ale etniei. Sociografierea respectivelor evenimente, a modalităţii proprii de participare la ele reprezintă, desigur, doar un prim demers al cercetării fenomenologiei istorice, cel necesar producerii unei informaţii adecvate. Avem în vedere o informaţie amplă privitoare la *actanţi*, *acţiuni* şi *acte*, respectiv personalităţi şi mase, manifestări şi manifestaţii, activităţi de tot soiul – politice (partide şi organizaţii), sociale (de interacţiune, colaborare şi ajutor), economice (producţie, distribuţie), juridico-administrative (legi, „reparaţii", libertăţi), cultuale, culturale, ş.a.

Deşi demersul sociologico-istoric începe cu „palierul" informaţiilor – constând în recoltarea de documente şi mărturii despre cât mai multe fapte şi evenimente - el nu-şi consideră misiunea împlinită doar prin acest efort. Abia ordonarea faptelor şi evenimentelor în structuri, constelaţii, sisteme, elaborarea de „modele integratoare" de „serii", ca şi problematizarea lor în vederea găsirii unor răspunsuri explicative şi evidenţierea unor „lanţuri cauzale" şi procese sociale dau măsura efortului istoriologic.

Or, explicarea integrală a fenomenologiei şi proceselor istorice reclamă efortul conjugat al mai tuturor disciplinelor sociale, exersate în dezvăluirea complexităţii paralelogramului de „forţe" cu impact asupra realităţilor globale, totale şi chiar individuale.

Avem în vedere, la nivelul *actanţilor istorici*: personalităţile (politice, manageriale-economice, spirituale, culturale ş.a.m.d. – valorile lor călăuzitoare,

interesele, psihologia lor ş.a.); conjuncturile (relaţiile internaţionale şi interne); starea naţiunii (macro şi microgrupală): grupurile de presiune; comunicarea dintre lideri şi mase, cu feedback-ul şi autoreglarea inerente. Urmează apoi:

- palierul *acţiunilor*, dirijate sau/şi spontane, care se dovedeşte relevant şi pregnant pentru intenţiile politice (partide, organizaţii etc.) şi pentru „reacţiile" pe care le provoacă;
- palierul *actelor*, respectiv al realităţilor aievea, inerente unui anumit praxis social. El este acela care constituie „baza socială", factor esenţial pentru starea şi dinamica faptelor într-o societate dată, altfel spus pentru sincronia şi diacronia istorică.

Descrierea şi explicarea fenomenologiei istorice prin utilizarea *metodei* „palierelor" îşi dovedeşte valoarea euristică prin aceea că respinge posibilitatea unilateralizării, utilizării şi recurgerii la sloganuri.

Sociografiind de pildă – în cazul cercetării noastre asupra etapei primilor ani postbelici ai istoriei evreilor din România – acţiunile concrete de participare a diverselor grupuri de etnici la manifestaţiile politice ale vremii sau la activităţile concrete prin care unii sau alţii îşi afirmau prezenţa în organizaţii, partide, activităţile lor concrete în instituţiile comunitare, în viaţa de toate zilele şi raportarea lor la personalităţile din leadership-ul de contact (general sau evreiesc), la grupurile de presiune ş.a., la acţiunile stimulate de acestea se obţine o „rezultantă" care – judecată şi în lumina *intereselor* fiecărei categorii vizate – poate feri de aprecieri simplificatoare sau tendenţioase asupra esenţei vieţii sociale a evreilor în acest răstimp. Vor fi înţelese adecvat: rolul şi locul microgrupului evreilor comunişti în fenomenul social-etnic total; politica P.C.R. etc. faţă de evrei; tipul de politici (comunitare etc.) de inserţie a majorităţii grupurilor de evrei în etapa de tranziţie de la regimul totalitar din anii '40-'44, la cel de după 6.03.1945; opţiunile pentru emigrare; opţiunea sionistă; devenirea comunitară ş.a.

Deşi condiţionată de factori macrosociali (alura structurii sociale şi socio-ocupaţionale evreieşti, starea materială a evreilor şi contenciosul lor cu statul român, relaţia comuniştilor evrei cu partidul şi a partidului (comunist) cu evreii ş.a.m.d.), toate acestea – cum vom arăta în capitolele speciale ale lucrării – au purtat în diacronia lor şi amprentele palierului actanţilor de la „vârful" organizaţiilor evreieşti – politice şi comunitare – al grupurilor de presiune ş.a.m.d.

*

– **Izvoare.** Etapa deschisă la 23 august 1944 în istoria evreilor din România poate fi subîmpărțită în perioadele: 1944-1950; 1951-1958; 1959-1964; 1965-1975; 1976-1989; după 1990. Fiind de strictă contemporaneitate, sunt şi dintre cele mai puțin studiate. Existența, mai ales pentru prima perioadă, 1944-1950, a unei întregi arhive de documente – Arhiva Filderman de la Yad Vashem (Israel), Arhiva Centrală Sionistă (Ierusalim), arhiva Muzeului memorial al Holocaustului de la Washington sau documentele în materie de la National Archives din S.U.A. – ca şi a unor mărturii, memorii etc., ale unor originari evreo-români sau ale unor neevrei coparticipanți la evenimentele timpului, îngăduie alcătuirea unei bibliografii cuprinzând, mai cu seamă, scrieri apărute în Israel, S.U.A., Franța ş.a., dar şi în țară. Istoriografia din România anilor '50-'90 nu a acordat, însă, o atenție anume problemei, iar cea de după '89, deşi bogată, a excelat în scrieri, zeci chiar, sleite – cele mai multe – într-un demers cvasidocumentar sau memorialistic de dovedire a relației „intime" dintre comunismul local, pe toată întinderea sa, şi evrei. Nu au lipsit, însă, nici încercările unor cercetători – cu acces imediat după '89 la Arhivele Naționale sau la anumite documente cu regim special ale Securității etc. – care au încercat să amendeze, oarecum, susținerile de acest fel.

O atare atitudine – poziție – este, desigur, în deplin acord cu documentele vremii, existente în cea mai mare parte în arhivele țării, devenite tot mai accesibile unei relativ lesnicioase despuieri. O dovadă a importanței majore a izvoarelor interne pentru studierea cu obiectivitate a etapei şi subiectului la care mă refer este însuşi faptul că tot mai numeroşi sunt cercetătorii străini (israelieni, germani, americani etc.) care recurg la ele.

Sensibilizat, poate, şi de această împrejurare, ca şi de necesitatea combaterii denaturărilor privind evreii în perioada de care ne ocupăm, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România a inclus şi el, în planul său de cercetări, etapa postbelică, începând mai întâi cu perioada 1944-1950, pentru care o seamă de izvoare documentare se află în însăşi arhiva acestui Centru dar, mai ales, la Arhivele Naționale, deținătoare atât ale fondurilor C.C. al P.C.R., Preşedinției Consiliului de Miniştri, cât şi ale unor organizații obşteşti, printre care se numărau şi cele evreieşti – în primul rând Comitetul Democrat Evreiesc, cu rol politic bine definit în „ulița evreiască". Din păcate, în arhiva C.S.I.E.R. nu se află fondurile complete ale organizațiilor sioniste sau ale altor aşezăminte cu specific evreiesc din perioada 1944-1950. Nici chiar fondurile privind comunitățile, uniunile şi Federația nu sunt întotdeauna integrale şi pe deplin edificatoare. De unde, necesitatea coroborării lor cu fondurile documentare existente în Israel într-o formă, poate, mai completă. Căci doar prin despuierea tuturor acestora se va putea ambiționa o cuprindere exhaustivă a istoriei postbelice a evreilor din România şi potrivit unei viziuni istorico-sociologice complexe. Ne încumetăm într-o atare perspectivă să

sugerăm câteva aspecte ale unei atari investigații, posibil de realizat prin efortul reunit al mai multor cercetători.

– Repertoriu

Aspecte demografice

- numărul evreilor în anii 1945-1949; pe medii şi comunități, pe vârste
- mişcarea populației, inclusiv emigrările (haotice, organizate)
- natalitatea, nupțialitatea (căsătorii mixte), divorțuri, mortalitate, morbiditate, deficit demografic
- migrația internă, afluxul spre capitală şi oraşele mari. Revenirea la sate (?!)

Situația economică: structura socio-ocupațională

- banca de date a secției locale a Congresului Mondial Evreiesc
- aprecieri, pe baza unor evidențe comunitare
- diviziunea ocupațională şi problema veniturilor (per capita, per grup etc.)
- idei, tendințe, curente şi politici de „însănătoşire" a stării economice a evreilor şi de refacere a structurii socio-ocupaționale din interbelic
- problema restratificării: evreii în agricultură (?!)
- condiția de „luftmensch" şi lupta statului împotriva activităților din economia paralelă
- tărâmuri ocupaționale noi spre care au afluit evreii şi problema concurenței
- aspecte ale „antisemitismului economic", în epocă.

Prefaceri politice în România anilor '44-'49 şi implicarea evreilor în dinamica generală a țării:

- actul de la 23 august; guvernele Sănătescu; guvernul Rădescu; guvernul Groza, până la remanierea din 1946 şi după; etc.
- înscrieri în „partidele istorice" şi altele; înregimentări în P.S.D., P.C.R., în partidele satelite acestuia din urmă, în F.N.D. şi B.P.D., în mişcarea sindicală şi de tineret
- implicări în „marile evenimente": manifestări cruciale, reforma agrară, alegeri ş.a.
- Conferința de Pace de la Paris şi intervenția unor foruri evreieşti
- relații cu oficialitățile româneşti şi sovietice
- evrei în structura noului aparat de stat, partid, sindicate, organizații de masă etc.
- evrei în propagandă şi agitație (şcoli de partid, presă, edituri etc.)
- evrei implicați în manifestările şi confruntările de stradă.

Legislația postbelică şi statutul civic-politic al evreilor

- nomenclatorul legilor de repunere în drepturi formale (opis de documente)
- Constituția şi abolirea discriminărilor
- marile procese (interesul şi „implicarea" evreilor în acestea); poziția lor

- legiferarea epurărilor şi „vacuum-ul" produs prin scoaterea celor epurați: câți şi cum au afluit evreii spre aceste „locuri vacante"

- antisemitismul generat de legislația cu efecte reparatorii pentru evrei; greutatea transpunerii în viață a respectivelor legi.

Învățământul public şi cultura în anii '44-'49

Afluxul spre învățământul public; echivalările şi înscrierile (evaluări statistice, pe forme de învățământ şi categorii)

- obstacolări ale „valului" de reintegrări
- evrei integrați în corpul didactic al unor şcoli de diverse grade
- evrei cuprinşi în asociații de creatori (artişti etc.) şi rolul lor în dinamizarea acestora; tensiuni provocate ş.a.
- creatori evrei afirmați prin scrieri, publicistică ş.a.; consacrări în anii '44-'49
- critica adusă evreilor pentru rolul jucat în proletcultismul şi ideologizarea culturii („blestematul deceniu").

Evrei în administrația, armata şi legislativul țării

- problema trimiterii pe front, imediat după 23 august 1944
- înrolări voluntare
- recrutări şi cadre permanente în armată
- evreii în corpul judecătoresc: pe diverse trepte
- evreii în legislativul central: parlament etc.
- problema evreilor în administrația Moldovei până la 23 august şi imediat după: primari şi prefecți etc.
- evrei în aparatul local de poliție, siguranță, informații etc.
- evrei în executivul central

Concluzii cu privire la trend-ul integrării evreilor în societatea globală românească: facilități şi obstacolări

- aprecierea acestui „trend" în epocă
- aprecierea acestui „trend" după revoluția din '89.

Specificul „problemei" evreieşti

- sechelele prigoanei din anii 40-44
- contenciosul Centralei Evreilor
- refacerea sistemului instituțional-comunitar şi a rețelei de asistență
- crearea unor instituții reprezentative: politice, cultuale, culturale etc.
- angajarea comunitară pentru salvarea unor evrei – români sau de altă cetățenie (maghiari, germani etc.) amenințați încă (1945) de fascism şi război; demersurile organizate întreprinse
- starea materială precară a majorității populației evreieşti şi intervenția, relativ autonomă, a formelor comunitare de asistență
- ajutorul evreiesc extern şi relația cu marile organisme evreieşti internaționale; relația cu işuvul palestinian.
- sistemul instituțional comunitar şi tendințe divergente în gestionarea acestuia.

- abordarea necesităților cultual-rituale şi ale rabinatului

Învățământul şi cultura din perspectiva autonomiei culturale

- tendințe şi curente în lumea intern-evreiască şi modalitățile instituționalizării lor – conservatorism, sionism, autonomism ş.a.; instituțiile şi liderii reprezentativi

- puncte de vedere evreieşti exprimate prin presa evreiască, scrieri etc.

Sensurile fenomenului migraționist; dimensiunile emigrării

- forme specifice de raportare la antisemitism: contracararea acestuia

- diferențieri în mentalul colectiv evreiesc

Înjghebări politice

- Consiliul general evreiesc
- Organizația democratică evreiască
- Uniunea evreilor români
- Partidul evreiesc
- Comitetul democrat evreiesc – Specificul „comuniştilor etnici": cei care au lucrat pe „linie" evreiască
- Congresul Mondial Evreiesc – secțiunea din România
- Organizația sionistă
- Partidele sioniste
- Organizațiile sioniste
- Agenția evreiască

Organizare comunitară centrală şi în teritoriu; descentralizare (cen)

- U.C.E.
- F.U.C.E.
- F.C.E. (M) R.

Sistemul extern de ajutorare: Joint ş.a.

Cultură

- institute, academii, asociații, centre, biblioteci ş.a.; asociația Ikuf
- tipărituri despre iudaism şi evreii din România în anii '44-'49
- manifestări şi relații inter şi intraculturale; evenimente culturale
- Personalități culturale şi relația lor cu iudaismul local (indicele de reprezentativitate)

Presa evreiască de limbă română, maghiară şi idiş

- oglindirea problematicii evreieşti din epocă; presa ca document
- gazetarii presei evreieşti.

Evenimente specifice ale „uliței evreieşti": în Capitală şi în provincie

- manifestații, şedințe, întruniri, proteste, memorii etc.
- confruntări în ulița evreiască
- crearea Statului Israel: modalități de receptare a evenimentului.

Obstacolări şi bariere în calea devenirii comunitare democratice

- loviturile date sistemului comunitar începând cu 1949
- curmarea activității sioniste

- îndepărtarea personalităților politice şi comunitare de altă orientare decât cea agreată de P.M.R. şi de organismul evreiesc al C.D.E.

- rezoluția Biroului Politic al C.C. al P.C.R. în chestiunea națională (decembrie 1948).

– ***Anul 1949*** *şi noua politică oficială față de evreii din România*

- dublul aspect al acestei politici: înfierarea propagandistică virulentă a oricăror căi şi tendințe de abordare a problemei evreieşti în alți termeni decât cei prefigurați de suszisa „rezoluție"; deschiderea porților Emigrării (vezi rezoluția internă a Secretariatului C.C. al P.M.R., în problema emigrării – strict secret).

- cele două procese sociale majore din lumea evreiască a anilor ce au urmat până la afirmarea explicită a „comunismului național" în România: emigrarea masivă (date statistice); integrarea masivă (mai cu seamă a unor importante segmente din noua intelectualitate evreiască: numărul titraților evrei în anii comunismului depăşeşte jumătate din numărul total al evreilor de aici cu studii superioare din întregul secol scurs între 1850-1950).

Am schițat planul general de cercetare de mai sus şi am subintitulat lucrarea de față „Evenimente, documente şi comentarii" deoarece ne propunem ca prin rememorarea unor *Evenimente* (în secțiunea de cronologie), prin prezentarea unor *Documente* (în principal comunitare, de organizații evreieşti ş.a.) – sugerate de acest Repertoriu – să facem posibil un *Comentariu* care să dezamorseze tratarea devenirii evreo-românimii, în etapa deschisă de 23 august 1944, doar din unghiul de privire unilateral al relației morganatice dintre evrei şi comunism – tratare făcută ea însăşi într-o manieră superficială şi, adeseori, tendențioasă. Deoarece în acest din urmă sens au privit lucrurile cu tendențiozitate zeci de autori – care au produs nenumărate cărți, studii şi articole pe parcursul ultimului deceniu – socotim că o abordare complexă a temei (sugerată şi de „schița de plan" de mai sus) va impune în timp un demers general care să prezinte lucrurile aşa cum s-au petrecut ele aievea.

În stereotipul aberant „evreii au adus comunismul în România" miza manipulatorilor este de a-l face credibil în întregime sau cel puțin sub aspectul învinovățirii evreilor de „gulag"-ul rezultat din exercițiul dictaturii proletariatului – mai cu seamă pe parcursul „etapei Dej". Dimensiunile acestui gulag indică zeci de mii şi chiar sute de mii de victime. A-i scoate pe evrei vinovați măcar pentru o parte din acest „holocaust românesc", consideră respectivii manipulatori, ar izbuti, pe de o parte, insinuarea la evrei a unei anume timidități în afirmarea propriului holocaust, datorat regimului legionaro-antonescian, şi ar disculpa, pe de altă parte, o seamă de vinovați dintre majoritari atât pentru implicarea lor în fascism, cât şi în comunism.

Manipulatorii de acest soi pot la o adică să şi nege progonirea evreilor, datorată unor inițiatori şi executanți români: nu sunt puțini negaționiştii care o şi fac, fără vreo jenă că astfel ar sfrunta faptele evidente şi adevărul.

Pentru alți „directori de opinie publică" metoda „silogistică" pare însă mai subtilă şi mai convenabilă. Premiza majoră a respectivului silogism este „evreii au adus comunismul". Premisa minoră este „comunismul a produs gulagul". Deci: „evreii s-au încărcat de vină pentru gulagul din România". Şi nu doar unii evrei (Nicolschi, Pauker ş.a.) ci... toți evreii. Pentru o atare crimă, consubstanțială iudeocomunismului, evreii nu au fost în anii regimului legionaro-antonescian victime ale urii de rasă, ci obiect al unor represalii împotriva comunismului lor funciar şi al crimei iudaice înnăscute pe care o poartă.

Aşadar, comunismul din România a fost criminal în măsura în care a fost iudeocomunist, adică a prelungit crima anticreştină şi vinovăția de deicid.

Într-o atare „logică" nici numărul neevreilor care au populat regimul comunist din România (în ambele sale etape: Dej şi Ceauşescu), nici rolul lor concret – posibil de nominalizat – în realizarea gulagului nu se pot constitui în probe atunci când „silogismul" este atât de limpede. Sloganurile şi stereotipurile sunt, de altfel, făcute să scurtcircuiteze drumul anevoios spre adevăr şi dreptate. Căci în privința holocaustului şi gulagului din România nu există un „dublu adevăr" ci doar acela că primul a fost consecința luptei de rasă, purtate evident de neevrei, iar ultimul a fost consecința luptei de clasă purtate de comuniştii de orice etnie.

Deoarece continuă să prolifereze o literatură anti-"iudeocomunistă" de acest fel – pe cât de inflamată, pe atât de pătimaşă - scrierile documentare şi oneste pe tema evreimii postbelice din România vor trebui încă multă vreme să dea dovadă şi de spirit polemic. Căci, prin adâncirea diverselor aspecte ale problematicii evreieşti postbelice, schițate în planul de mai sus – şi din care noi, în lucrarea de față, nu vom putea antama, punctual, decât unele capitole – se va oferi răspuns şi la o întrebare foarte „de sezon": *cui prodest* avalanşa de scrieri actuale prin care evreii sunt culpabilizați de toate relele făptuite de regimul comunist din România în prima etapă postbelică, recte „etapa Dej"?

d. O DEMOLARE A SLOGANELOR

Pentru cei care susțineau în epocă ori susțin şi astăzi că evreii au adus comunismul în țară, setul de „argumente" (uneori şi de „documente") ad hoc folosit se referă la: numărul mare de „străini", în principal evrei, existenți în ilegalitatea comunistă din România şi mişcarea kominternistă ce o stimula; numărul relativ mare de evrei printre cei 16.000 de membri ai Partidului Comunist din țară existenți în februarie 1945, printre cei 256.663 de la sfârşitul lui octombrie 1945 sau printre cei 800.000 de la finele lui 1947; alegația potrivit căreia vechii „ilegaliști" evrei – şi cercul lor de „coreligionari", propagatori ai unei ideologii comunisto-bolşevice şi ai unei supuneri depline față de ocupantul sovietic – devin, în anii imediat postbelici, principalul segment al noii clase politice, cu exponenți de vârf ca Ana Pauker, I. Chişinevschi ş.a. care se dovedeau, chipurile, *eo ipso*, exponenții politici ai „etniei" lor, ale cărei interese le ocrotesc; „evidența" intereselor şi simpatiilor evreilor pentru comunism şi pentru avantajele create lor de „democrația populară" şi guvernul Groza (impus de sovietici în răspărul rezultatelor alegerilor din 1946 şi al voinței politice a poporului român) şi care se explică prin implicarea etniei, în totalitate, în întreaga devenire postbelică a țării, culminată prin supremația, în 1948, a Partidului Muncitoresc Român ca unică forță politică dinlăuntru. De unde concluzia că avatarurile social-politice ale României din anii 1945-1949 şi în consecință toate cele de mai încolo: gulag etc. – se datorează cu precădere rolului asumat de evrei (şi de alți „străini") în condiționarea unui atare curs de involuție a țării.

„Argumentele" reproduse – la care s-ar mai putea adăuga şi altele *(eiusdem farinae)* – au fost confecționate în epocă de adepții extremismului naționalist, dar folosite, pentru diversiune, şi de alți interesați în producerea unei adevărate stări de spirit care să întărească, pe cât posibil, chiar şi o anume mentalitate în straturi cât mai largi din rural şi urban. Efectul imediat sau de „serie scurtă" a fost, desigur, revigorarea unui antisemitism latent, deşi ținta scontată sau pretextată era anticomunismul, în general, şi antibolşevismul, mai ales în condițiile în care ocupantul nu putea fi numit cu adevăratul său nume.

Reluarea astăzi a sloganului „evrei sunt răspunzători de instalarea comunismului în țară", bizară în multe privințe în condițiile de după '89 – datorită absenței, de astă dată, a „triadei" ocupant, comunism, evrei – trimite de aceea la o motivație inedită, menită, printre altele, să acrediteze „imunitatea românească" la ideea şi practica totalitar-colectivistă. În acest demers oarecum „psihanalitic", argumentarea „cu evreii" rămâne o constantă. Preşedintele unui mare partid de opoziție (P.R.M.) o reiterează constant.

Notorietatea laitmotivului se datorează, poate, şi într-amestecării în acest slogan a unor cvasi-adevăruri şi „sugestii cu anume virtuți emoționale" într-o masă

de neadevăruri de forma fie a „lucrurilor nespuse", fie a celor exagerate, exacerbate, mistificate.*

Este, desigur, un adevăr că în mişcarea comunistă din România, în starea ei de ilegalitate, au activat nu puţini evrei**, de ordinul a câteva sute (în 1930, de pildă, la un procent al românilor, de 71,9%, în mişcare, cel al evreilor era de 22,65% iar la 23 august 1944, din cei circa 1000 de membri de partid, evrei erau circa 300 („mulţi", ca cifră absolută, dar cât de infimă în raport cu populaţia de câteva sute de mii de evrei din ţară: în 1930, circa 800.000, iar la 23 august '44 circa 300.000)! Aşadar: „mulţi" comunişti erau, în ilegalitate, evrei, dar nu mulţi evrei erau comunişti, chiar şi atunci. Constatarea se impune şi pentru anii '44-'50, când numărul comuniştilor de origine evreiască era în creştere (circa 1000 până la finele lui '44, circa 5000, în anii '45-'46 şi până la 20.000 de membri de partid, simpatizanţi şi funcţionari în aparat la data verificărilor din '49, când partidul număra circa 1 milion de membri***). În anii '44-'50, în vârful ierarhiei de partid şi în Consiliul de Miniştri se aflau, însă, doar câteva persoane de origine evreiască; în eşalonul doi, câteva zeci; în aparatul de propagandă, câteva sute; iar în aparatul economic şi administrativ, pe funcţii nu întotdeauna de prim plan, câteva mii.

O atenţie deosebită, până la nominalizări individuale, pe regiuni, sex, vârstă etc. este acordată, în ultimii ani – în cadrul literaturii anticomuniste – evreilor din cadrul aparatului represiv al vremii. Dar, în ciuda căutarilor febrile sau chiar a substituirilor de nume, evreii depistaţi ca „lucrători" ai acestor organe nu

---

* O lucrare de „ultimă oră" (vezi: Florin Matrescu: *Holocaustul roşu sau crimele în cifre ale comunismului internaţional*, Buc., 1998) şi de dimensiuni deosebite (circa 1000 de pagini) se doreşte a fi o enciclopedie, colportând, într-adevăr, pe lângă „argumente" şi „date", de felul celor amintite şi o seamă de elucubraţii, contextualizate la scară internaţională, despre rolul evreilor în: experimentarea ideilor comuniste; crearea „imperiului sovietic"; acţiunea „iudeo-masonică"; colaboraţionismul marxist-comunist ş.a.

Evreii sunt indicaţi, astfel, ca fiind cei care – atât în lume cât şi în România – au fost executanţii, colaboratorii şi profitorii comunismului, chiar şi în ipostaza „neo-comunistă" a acestuia de după revoluţia din 1989.

Cazurile de colaboraţionism ale evreilor în România postbelică sunt ilustrate prin personalităţi ca: A. Bârlădeanu, V. Roman, A. Pauker, Gh. Apostol, L. Rădăceanu, E. Bodnăraş, M. Constantinescu, M. Dalea, M. Levin, Al. Moghioroş, I. Rangheţ, L. Răutu, E. Rădăceanu, N. Radovanovici, W. Suder, D. Solomon, A. Şerban ş.a. – chiar dacă cei mai mulţi dintre ei... n-au fost evrei.

Criteriile sunt similare, ca valoare de adevăr, şi în inventarele dresate nomenclaturilor de rang 2 şi 3 – de la Externe, din economie, din presă şi cultură, de la Interne ş.a.m.d

Dar ce contează la un autor dornic să dea statistici cât mai persuasive pentru a marca „vinovăţia" evreilor pentru... Holocaustul roşu! Şi ce mai contează „Holocaustul brun" împotriva evreilor europeni în raport cu Holocaustul roşu comis tocmai de... evreimea europeană!

S-ar putea spune că atare enormităţi n-ar trebui să reţină atenţia cercetării istorice. De vreme, însă, ce o asemenea carte – înjghebată, ce-i drept, de un medic oarecare, autoexilat în anii '80, în R.F.G., după ce-şi făcuse studiile şi cariera în România lui Ceauşescu – este tradusă în limba română şi devine lucrare de referinţă pentru o puzderie de gazetari autohtoni dornici să demaşte „vinovăţiile şi vinovaţii comunismului", ea nu poate rămâne nemenţionată în istoria sloganului „evreii şi comunismul" de care ne ocupăm.

** Vezi: Gh. Onişoru, *România în anii 1944-1948, transformări economice şi realităţi sociale*, Buc., 1998, p. 157.

*** Estimaţie operată prin extrapolarea unor date referitoare la unele localităţi şi judeţe. Vezi şi Arhivele Naţionale, Fond C.C. al P.C.R. Cancelarie, 1921-1953. Inventar 2348.

depăşesc 5-6% din cele câteva mii de angajaţi ai Ministerului de Interne, S.S.I. – apoi Securitate etc.*

Desigur, în toate cazurile menţionate s-ar putea spune că nu atât numărul celor împricinaţi contează, cât funcţiile, rolul şi locul deţinut în eforturile de comunizare a ţării, mai ales după preluarea puterii de către dr. P. Groza şi „izbânda" repurtată în alegerile din 1946 şi, evident, din 1948.

Fapt este că nu puţini evrei au avut acces în noile condiţii la un anumit rol decizional care, firește, era bătător la ochi pentru cei obişnuiţi cu ei doar în poziţia de ostracizaţi şi oameni lipsiţi de orice drepturi civico-politice în regimul totalitar antonescian anterior. Ecoul de mentalitate era astfel dirijat de cei interesaţi, încât dacă un evreu ajungea, să zicem, vice-primar sau sub-prefect, se pretindea că întreaga această etnie conducea respectiva localitate sau judeţul etc. şi ca atare era răspunzătoare de toate necazurile abătute asupra lor.

Astfel, într-un document antisemit de epocă, o chemare la luptă din 14 iunie 1945, intitulată „Fraţi români", vina pentru dificultăţile din ţară era aruncată de la început pe „jidovi-comunişti şi streini" care doreau să „distrugă tot ce era românesc", şi să „acapareze toate bogăţiile ţării".

Într-o lucrare recent apărută (Eliezer Palmor: *Convergenţe diplomatice şi culturale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002) sunt înscrise sub genericul „Observaţii privind participarea evreilor la instaurarea regimului comunist în România" (pag. 99-113) o seamă de argumente statistice irefutabile cu privire la:

- existenţa în P.C.R. spre sfârşitul perioadei de ilegalitate a circa 70% români şi doar 30% „străini" (firește, nu numai evrei); spre mijlocul anilor '30 evreii erau nu mai mult de 18,4% din totalul membrilor de partid (vezi şi Ioan Chiper: „Consideraţii privind evoluţia numerică şi compoziţia etnică a P.C.R., 1921-1952", în „Arhivele totalitarismului", an. VI nr. 4 (21) 1998, p. 25-44);
- la Conferinţa Naţională a P.C.(d)R. din 1939, în C.C. au fost aleşi 9 membri, din care doar doi – Bela Brainer şi Strul Zigelboim – erau evrei. În secretariatele C.C. din anii patruzeci din 5 membri doar unul era evreu.

Nici un secretar general al P.C.R. între 1921 şi 1944 nu a fost evreu.

---

* O recentă dezvăluire a organigramei Securităţii Statului din anii '50 dovedeşte că foarte puţini dintre ofiţeri erau evrei, majoritatea covârşitoare fiind etnici români.

Şi totuşi, persista în epocă opinia că în 1950 o mare parte a aparatului era în mâinile evreilor. Iar într-un document de Securitate intitulat „Evreii din România: o minoritate care dispare" (vezi „Observatorul Cultural" nr. 101 din 29.01-4.02.2002) putem găsi aprecierea că în 1950 se ajunsese la situaţia în care evreii deţineau peste 25% din posturile cheie ale regimului, adică în partid, ca şi la Comitetul de Stat al Planificării, în propagandă, ca şi la Securitate.

Dovadă că până şi asemenea „documente" erau alcătuite cu scop de intoxicare. Cercetările recente relevă, mai ales pentru anii '50, o situaţie mult diferită de cea de mai sus. În primul rând că acel aşa-zis procent de 25 din posturile cheie ale regimului ar totaliza circa 1500 persoane în nomenclatura superioară de partid şi de stat este fals. După o *sinteză* recent întocmită, pentru întreaga perioadă 1945-1989, acest număr nu depăşea 150 de evrei, iar pentru anii '50 era cu mult sub o sută (vezi: Gh. Crişan, *Piramida puterii, oameni politici şi de stat din România 23 aug. 1944-22 dec. 1989* edit. Pro Historia, Buc. 2001).

Asemenea date irecuzabile infirmă pe deplin sloganul atât de vehiculat potrivit căruia „majoritatea membrilor din conducerea P.C.(d)R. erau evrei până la 1944".

Dar care era situația după 23 august 1944?

Este cunoscută înmulțirea vertiginoasă a membrilor P.C.R. în anii imediat postbelici: la 1.07.1947, P.C.R. număra deja 703.000 membri, circa 80% fiind români, 12,32% unguri şi doar 4,16% evrei. Acest procent va scădea simțitor după verificările începute în 1949, iar după 1950, la alegerile organizate în toate regiunile țării cu ocazia conferințelor locale de partid, din cei 3681 membri ai comitetelor de întreprindere, locale, raionale, orăşeneşti etc. doar 86 erau evrei. În Comitetul de partid al oraşului Bucureşti, ales în 1952, nu a mai figurat nici un evreu. Este drept că la C.C. P.M.R. mai funcționau ca şefi de secții, sectoare, adjuncți, instructori etc. câteva zeci de evrei (pe lângă 350 români) dar cu funcții mai importante doar 14. Cum bine conclude autorul lucrării citate: „Se poate spune... că datele furnizate de documentele de arhivă dezmint ca pe un neadevăr istoric afirmația antisemită, cum că majoritatea comuniştilor din România ar fi fost evrei şi că evreii au avut în mâinile lor frâiele conducerii Partidului Comunist din România" (pag. 111).

Nu vom continua exemplificările aduse în literatura de contracarare a sloganului că evreii au adus, instalat sau consolidat comunismul în diverse localități sau în întreaga țară, considerând că un răspuns pertinent în materie trebuie să pornească nu de la multiplicarea contraargumentelor, ci de la o întrebare sociologică de principiu: erau, oare, evreii – ca etnie şi ca grupuri socio-economice, cu precădere mic-burgheze (meseriaşi, comercianți, liber-profesioniști ş.a.m.d.) – interesați în „aducerea" şi instalarea comunismului în România?! Şi dacă da, puteau ei s-o facă şi prin ce „forțe"?! În eventualitatea că aveau asemenea propensiuni şi puteri (?!) evoluția regimului „democrat-popular" în anii '44-'48 şi apoi a celui colectivist din anii ce au urmat a răspuns unor atari expectații?!

Tergiversarea în toți acești ani a soluționării revendicărilor evreilor în materie de proprietate, la care ne referim pe parcursul lucrării de față, ca şi naționalizările ulterioare (1948), constituie un răspuns peremptoriu la întrebările puse şi care ni se pare a fi concluziv.

Desigur, au existat evrei comuniști de bună credință şi idealişti, care credeau în valorile egalității, nediscriminării şi colectivismului, promise de ideologia marxistă şi considerate de ei realizate în realitatea bolşevică instaurată de Lenin-Stalin. Au existat şi comuniști de origine evreiască fanatizați, care depuneau un zel deosebit în elogierea realităților sovietice, ca şi în aplicarea „luptei de clasă", asimilată adesea de ei în plan intern cu exigențele ocupantului sovietic. Zelul neofitului este întotdeauna stânjenitor prin supralicitare! Dar au fost destule cazurile în care evrei, de diverse categorii, au simțit şi ei, pe pielea lor, arbitrariul dominației sovieticilor în țară.

Este drept, de asemeni, că au fost şi evrei care vedeau în comunism un antidot sigur împotriva fascismului şi discriminărilor rasiale. Dar şi oportunişti care, intuind anumite oportunităţi ivite la „venirea ruşilor", ca şi a regimului „democrat popular", au căutat să nu rateze diverse slujbe la stat, la partid, sau în aparatul economic etc., slujbe pe care nu le practicau, însă, nici mai bine nici mai rău decât colegii lor oportunişti români (care, oricum, constituiau... majoritatea). Deci, dacă toţi aceştia au ajutat comunismul să se „aşeze", l-au ajutat împreună.

A spune, însă, despre toţi aceştia că au adus comunismul în România este a dovedi ignoranţă în ce priveşte cunoaşterea sociologică a mecanismelor funcţionării destructurărilor social-birocratice în orice tranziţii dintre regimuri. De asemenea, a susţine fie şi numai că... „marii comunişti evrei" (chiar şi de nivelul Anei Pauker etc.) au adus comunismul în ţară înseamnă a refuza orice abordare obiectivă a mecanismelor externe de creare a „zonei de influenţă sovietică" în toate ţările estului şi centrului european.* Ceea ce nu duce, evident, la absolvirea de răspundere a unor personalităţi politice implicate nemijlocit în devenirea istorică. Şi nici la escamotarea originii lor etnice, fie şi numai din motivul că renegarea, practicată de ei înşişi faţă de etnie, prin desconsiderarea în fapt a originii lor nu a diminuat, ci a sporit anti-evreismul din jur... până în zilele noastre. Şi a folosit drept pretext pentru înseşi cadrele „naţionale" de partid de a se scutura de unele greşeli faptuite în trecutul apropiat, atribuindu-le aşa-zişilor „internaţionalişti străini de neam".

* Vezi, în acest sens, arhivele de documente, în materie, existente, ca şi uriaşa literatură despre bolşevizarea estului Europei, sau mărturiile unor factori de răspundere ai puterilor aliate. Memoriile lui Burton Bery, de pildă, în acest sens, sunt dintre cele mai recent apărute în limba română.

PARTEA ÎNTÂI

Abordarea sociologico-istorică

SECȚIUNEA PRIMĂ

Capitolul I

ASPECTE DEMOGRAFICE

1. Cifre si tabele

Estimarea făcută la început cu privire la numărul evreilor aflați în România anilor imediat postbelici nu se bazează pe datele unui recensământ general oficial (întreprins abia în 1956 – datele recoltate în 1948 nu au fost publicate). De aceea pentru anii 1944, 1945, 1946 etc. trebuie să ne mulțumim cu evaluări cuprinse în diverse rapoarte: acestea avansează cifre variind între 300 şi 400 de mii. Pentru anul 1947 avem estimația operată de secția din România a Congresului Mondial Evreiesc. Ulterior s-au întreprins şi anchete speciale.

1.1 *Demografia Iudaica*

Populația evreiască potrivit situațiilor probabile la începutul anului 1947

PROVINCII JUDEȚE	Întrunit		Urban		Rural	
	Cifre abs.	%	Cifre abs.	%	Cifre abs.	%
0	1	2	3	4	5	6
ROMÂNIA[1]	428.312	100,00	411.378	100,00	16.934	100,00
Fără Ardealul de Nord[2]	383.606	89,56	377.903	91,86	5.703	29,68
Oltenia	3.406	0,80	3.406	0,83	-	-
Dolj	2.527	0,59	2.527	0,61	-	-
Gorj	104	0,02	104	0,03	-	-
Mehedinți	533	0,12	533	0,13	-	-
Romanați	49	0,01	49	0,01	-	-
Vâlcea	193	0,05	193	0,05	-	-
					-	-
Muntenia	163.144	38,09	163.144	39,66	-	-
Argeş	450	0,11	450	0,11	-	-
Brăila	5.950	1,39	5.950	1,45	-	-
Buzău	1.400	0,33	1.400	0,34	-	-
Dâmbovița	130	0,03	130	0,03	-	-
Ialomița	139	0,03	139	0,03	-	-
Ilfov	150.021	35,03	150.021	36,47	-	-
Muscel	20	*	20	*	-	-

[1] În frontierele ei actuale.

[2] România în frontierele ei actuale, fără Ardealul de Nord.

* Sub 0,01%.

0	1	2	3	4	5	6
Olt	107	0,02	107	0,03	-	-
Prahova	3,140	0,73	3.140	0,76	-	-
Râmnicu-Sărat	1.500	0,35	1.500	0,36	-	-
Teleorman	102	0,02	102	0,02	-	-
Vlaşca	185	0,04	185	0,04	-	-
Dobrogea	3.279	0,77	3.279	0,80		
Constanţa	2.429	0,57	2.429	0,59		
Tulcea	850	0,20	850	0,21		
Moldova	150.651	35,17	147.942	35,96	2.709	16,00
Bacău	19.093	4,46	18.980	4,61	113	0,67
Baia	5.815	1,36	5.570	1,35	245	0,67
Botoşani	22.585	5,27	21.630	5,26	955	5,64
Covurlui	13.000	3,04	13.000	3,16	-	-
Dorohoi	10.580	2,47	10.470	2,55	110	0,65
Fălciu	2.870	0,67	2.750	0,67	120	0,71
Iaşi	38.980	9,10	38.530	9,37	450	2,66
Neamţ	12.900	3,01	12.900	3,14	-	-
Putna	7.379	1,72	7.312	1,78	67	0,40
Roman	7.969	1,86	7.900	1,92	69	0,41
Tecuci	2.765	0,65	2.600	0,63	165	0,97
Tutova	3.100	0,72	3.100	0,75	-	-
Vaslui	3.615	0,84	3.200	0,78	415	2,45
Transilvania	15.847	3,70	14,397	3,50	.450	8,56
Alba	2.866	0,67	2.393	0,58	473	2,79
Braşov	3.500	0,82	3.500	0,85	-	-
Cluj-Turda	1.607	0,38	1.205	0,25	582	3,44
Făgăraş	360	0,08	360	0,09	-	-
Hunedoara	2.961	0,69	2.634	0,64	327	1,93
Sibiu	2.020	0,47	2.020	0,49	-	-
Târnava-Mare	1.610	0,38	1.610	0,39	-	-
Târnava-Mică	23	0,22	855	0,21	68	0,40
Banat	15.963	3,73	15.920	3,87	43	0,25
Caraş	345	0,08	345	0,08	-	-
Severin	1.994	0,47	1.975	0,48	19	0,11
Timiş	13.624	3,18	13.600	3,31	24	0,14
Crişana	13.928	3,25	13.430	3,26	498	2,94
Arad	13.363	3,12	13.200	3,21	163	0,96
Bihor	565	0,13	230	0,06	335	1,98
Bucovina	17.388	4,06	16.385	3,98	1.003	5,92
Câmpulung	4.740	1,11	4,610	1,12	130	0,77
Rădăuţi	7.700	1,80	7,700	1,87	-	-
Suceava	4.948	1,16	4.075	0,99	873	5.16

0	1	2	3	4	5	6
Ardealul de Nord	44.706	10,44	33.475	8,14	11.231	66,32
Bihor	9.283	2,17	8.190	1,99	1.093	6,45
Ciuc	444	0,10	330	0,08	114	0,67
Cluj	7.355	1,72	6.845	1,66	510	3,01
Maramureş	5.596	1,31	2.308	0,56	3.288	19,42
Mureş	3.526	0,82	3.240	0,79	286	1,69
Năsăud	1.941	0,45	1.410	0,34	531	3.14
Odorhei	271	0,06	89	0,02	182	1,07
Sălaj	3.369	0,79	1,175	0,29	2.194	12,96
Satu-Mare	10.597	2,47	8.530	2,07	2.067	12,21
Someş	2.155	0,50	????	0,30	925	5,46
Trei-Scaune	169	0,04	128	0,03	41	0,24

Tabelul de mai sus a fost întocmit pe baza celor două volume redactate imediat după război de secţia din România a Congresului Mondial Evreiesc, secţiunea din România – reconstituită la 19.XI.1944.

C.M.E. şi-a fixat la loc central, în cadrul sferei sale de activitate, elaborarea unui amplu documentar statistic referitor la structura şi răspândirea populaţiei evreieşti locale. În cadrul acestui proiect a fost elaborat un prim volum, intitulat *Populaţia evreiască în cifre. Memento statistic*, întocmit în lumina documentelor oficiale cu caracter statistic, elaborate între anii 1899-1942.

Volumul a apărut în vara anului 1945. După numai doi ani, în 1947, departamentul de studii şi documentare al C.M.E.-secţia România va realiza un al doilea volum, intitulat *Aşezările evreilor din România. Memento statistic*, în care se relevă distribuţia populaţiei evreieşti în toate localităţile ţării, în frontierele ei postbelice, aşa cum rezultă din recensămintele oficiale pe anii 1930, 1941, 1942 – *precum şi din extrapolările posibil de făcut* pentru începutul anului 1947.

Populaţia evreiască la începutul anului 1947, în graniţele postbelice ale ţării, cuprindea aproape toţi supravieţuitorii evrei care au locuit în România-Mare, deci atât pe supravieţuitorii din Ardealul de Nord (deportaţi de maghiari), cât şi o bună parte din supravieţuitorii din Basarabia şi Bucovina de Nord, precum şi peste 20.000 de refugiaţi străini, cei mai mulţi în aşteptarea emigrării. Însumaţi, se atinge o cifră a populaţiei evreieşti de pe teritoriul postbelic al ţării de circa 430.000 suflete.

La începutul anului 1947, populaţia evreiască probabilă de 428.312 suflete era în proporţie de 96% aşezată la oraşe şi de 4% la sate. În numărul de 16.934 evrei aflaţi în mediul rural, ceea ce ni se pare semnificativ este că 11.231 sunt aşezaţi în Ardealul de Nord, motiv pentru care vom detalia repartiţia lor pe judeţe iar în cadrul acestora, pe localităţile cu peste 20 evrei. În două cazuri – judeţele Maramureş şi Sălaj, cu prea multe localităţi având peste 20 locuitori – şi un alt caz, cu prea puţini evrei per localitate, am menţionat repartiţia acestora doar la nivelul plaselor din judeţele respective.

Populația evreiască a Ardealului de Nord, în mediul rural, în anul 1947[*].
În județele:

- *Bihor* (1093) din care: Aleşd (130), Borod (50), Bratca (15), Marghita (500), Diosig (68), Săcuieni (150), Tileagd (30);
- *Ciuc* (114) din care: Ditrău (20), Tuşnad (12);
- *Cluj* (510) din care: Panticeu (22), Aghireşu (30), Gilău (20), Hida (120), Zimbaru (35), Ciucea (21), Sinmihai (30);
- *Maramureş* (3288) din care: plasa Iza (557), Sighet (877), Vişeu (1854);
- *Mureş* (286) din care: Sovata (50), Teaca (34), Toplița (155);
- *Năsăud* (531) din care: Prundul Bârgăului (60), Nimigea (50), Romuli (60), Telciu (65), Rodna (80), Sângeorz-Băi (21), Lechința (20), Siev Măgheruş (28);
- *Odorhei* (188) din care: Cobăteşti (50), Sângeorgiu de Pădure (96);
- *Sălaj* (2194) din care: plasele Carei (138), Cehul Silvaniei (359), Crasna (160), Jibou (425), Şimleul Silvaniei (146), Tăşnad (390), Valea lui Mihai (550), Zalău (31);
- *Satu Mare* (2067) din care: Arded (80), Copalnic-Mănăştur (120), Bicsad (63), Călineşti (54), Cerieze (90), Moişeni (106), Oraşul Nou (70), Vama (47), Botiz (50), Odoren (69), Apa (40), Medieşul-Aurit (69), Pomi (36), Seini (150), Şomcuța Mare (200), Bătarci (40), Halmeu (200), Tarna Mare (120), Turf (90), Turulung (55), Valea Seacă (50); altele
- *Someş* (925) din care: Beclean (165), Spermezeu (26), Reteag (130), Fizeşul Gherlei (30), Iclod (25), Gălgău (28), Ileanda (120), Dămăruşeni (35), Târgu Lăpuşului (180);
- *Trei Scaune* (41) din care doar o singură plasă din cele 4 avea 33 evrei, alta doar 8 şi două nici unul.

Dat fiind că în tot restul țării evreii din rural nu întruneau decât cu puțin peste 5000 de suflete, revenite din evacuări etc., amintim că aceştia se repartizau pe provincii şi județe (cu peste 400 de evrei, per total rural), după cum urmează:

- *Transilvania* (1450) din care: Alba (473), Turda (582);
- *Moldova* (2709) din care: Botoşani (955), Iaşi (450), Vaslui (415);
- *Bucovina* (1003) din care: Suceava (873);
- *Oltenia şi Muntenia* – nici un evreu în mediul rural
- *Banat* (43)
- *Crişana* (498) – 163 în jud. Arad şi 355 în jud. Bihor (parte necedată în anii '40-'44).

Caracterul estimativ al tabelelor reproduse trimite la o simplă aproximare a populației evreieşti din România la începutul anului 1947. Le vom compara de

[*] Potrivit împărțirii administrative de atunci.

aceea cu rezultatele unei anchete întreprinse de F.C.E.R. la începutul anului 1949, care trimite însă la o cifră mai mică decât cea de 430.000 evrei, indicați în tabelele reproduse. Înainte de a trage anume concluzii, vom face o referire mai amplă la respectiva anchetă a F.C.E.

F.C.E. lansează la sfârşitul anului 1948 o circulară cu nr. 8112 prin care se solicită tuturor comunităților din țară să completeze un set de chestionare referitoare la populația evreiască din localitatea respectivă, ca şi la numărul instituțiilor de cult – pe categorii – şi al personalului aferent (pe funcțiuni). Pe baza răspunsurilor primite de la 167 comunități (46 n-au răspuns = 22% din total) considerate a întruni majoritatea populației evreieşti (circa 85%), sinteza oferită avansează cifra de 314.914 evrei aflați în evidența comunităților, la care se mai adaugă circa 25.000 din localitățile care nu au raportat date şi, firește, încă vreo 50.000 de originari evrei care nu se voiau cuprinşi în categoria „etnicilor" sau/şi a mozaicilor – şi ca atare nu figurau în evidențele comunităților.

Rezultatul general al anchetei F.C.E. – repartizat pe localități şi județe – se prezintă după cum urmează:

Populația evreiască potrivit evidențelor comunitare centralizate în ancheta F.C.E. era la începutul anului 1949 de:

314.914 suflete sumă repartizată pe provincii după cum urmează:

- *Oltenia* 2.223
- *Muntenia* 130.393
- *Dobrogea* 2.417
- *Moldova* 100.425
- *Bucovina* 12.181
- *Transilvania* 36.613
- *Banat* 12.453
- *Crişana-Maramureş* 27.709

Total R.P.R.: 314.914

Repartizarea pe localități, semnificativă în multe privințe – deoarece în urma *alia*-lei în masă multe din acestea au fost golite de evrei – se prezintă în 1949 după cum urmează*:

* Coloana 2 a tabelului reia – pentru comparație – cifrele anchetei C.M.E.-R. referitoare la populația oraşelor cu peste 1000 locuitori evrei la momentul 1947. Vezi P. I-a, secțiunea primă, cap. I Aspecte demografice.

Nr. Crt.	Localitatea	Nr. evrei ancheta C.M.E.- secția România	Județul	Populația evreiască -1949-	Nr. instituții cult	Nr. persoane aferent
0	1	2	3	4	5	6
	OLTENIA			**2.223**	**15**	**21**
1.	Caracal		Romanați	58 a)	2	2
2.	Corabia		Romanați	d)	-	-
3.	Craiova	2.500	Dolj	1.600	5	10
4.	Drăgășani		Vâlcea	18 e)	-	-
5.	Râmnicu Vâlcea		Vâlcea	131	2	3
6.	Târgu Jiu		Gorj	52 b)	2	1
7.	Turnu Severin		Mehedinți	364 c)	4	5
	MUNTENIA			**130.823**	**124**	**451**
8.	Alexandria		Teleorman	30 e)	-	-
9.	Brăila		Brăila	4.200	11	23
10.	București	150.000	Ilfov	120.000 c)	86	388
11.	Buzău	1.400	Buzău	1.100	5	3
12.	Călărași		Ialomița	208	3	1
13.	Câmpina		Prahova	114	2	1
14.	Câmpulung		Muscel	20	-	-
15.	Giurgiu		Vlașca	170 e)	-	-
16.	Oltenița		Ilfov	24	2	-
17.	Pitești		Argeș	400	1	-
18.	Ploiești	3.000	Prahova	3.400 c)	6	9
19.	Râmnicu Sărat		Râmnicu Sărat	f)	6	13
20.	Slatina		Olt	88 a)	-	-
21.	Târgoviște		Dâmbovița	120	2	5
22.	Turnu Măgurele		Teleorman	65 a)	-	-
	DOBROGEA			**2.417**	**10**	**27**
23.	Babadag		Tulcea	22 c)	2	1
24.	Constanța	2.400	Constanța	1.750	5	15
25.	Tulcea		Tulcea	645	3	11
	MOLDOVA			**100.425**	**432**	**695**
26.	Adjud		Putna	422	6	6
27.	Bacău	18.000	Bacău	18.000	21	67
28.	Băcești		Roman	136	1	3
29.	Bârlad	3.100	Tutova	2.500	13	19
30.	Bivolari		Iași	152	3	3
31.	Botoșani	19.500	Botoșani	11.500	55	81
32.	Bucecea		Botoșani	260	5	4
33.	Buiești-Ghica		Roman	35 e)	-	-
34.	Buhuși		Neamț	1.700	4	7
35.	Codăești		Vaslui	155 c)	3	2
36.	Darabani		Dorohoi	4.821	8	13
37.	Dorohoi	7.600	Dorohoi	4.821	25	44
38.	Fălticeni	4.700	Baia	3.285	17	29

0	1	2	3	4	5	6
39.	Focşani	6.080	Putna	4.100	9	16
40.	Frumuşica		Botoşani	157	2	3
41.	Galaţi	13.000	Covurlui	9.000	24	49
42.	Hârlău		Botoşani	1.100	7	11
43.	Huşi		Fălciu	1.466	10	20
44.	Iaşi	38.000	Iaşi	22.500	84	113
45.	Iveşti		Tecuci	78 c)	2	-
46.	Leapezi		Baia	146	2	1
47.	Liteni		Baia	100 e)	-	-
48.	Mihăileni		Dorohoi	464	5	11
49.	Moineşti		Bacău	450 h)	6	4
50.	Negreşti		Vaslui	180	5	1
51.	Odobeşti		Putna	316	6	5
52.	Panciu		Putna	151	3	2
53.	Paşcani		Baia	586 c)	3	7
54.	Piatra Neamţ	8.000	Neamţ	5.500	21	38
55.	Podul Iloaiei		Iaşi	293	3	1
56.	Podul Turcului		Tecuci	92	3	1
57.	Pueşti		Tutova	28 d)	-	-
58.	Pungeşti		Vaslui	48 e)	-	-
59.	Rădăuţi		Dorohoi	104	2	3
60.	Răducăneni		Vălciu	100	3	2
61.	Ripiceni		Botoşani	29	-	-
62.	Roman	7.900	Roman	5.000	20	39
63.	Săscut		Putna	97	1	1
64.	Săveni		Dorohoi	1.071	7	12
65.	Ştefăneşti		Botoşani	700	4	11
66.	Sulița		Botoşani	264	1	3
67.	Târgu Frumos		Iaşi	530	6	3
68.	Târgu Neamţ	2.900	Neamţ	1.820	11	21
69.	Târgu Ocna		Bacău	425 g)	5	7
70.	Tecuci	2.600	Tecuci	1.728	8	12
71.	Vaslui	3.200	Vaslui	3.000 c)	8	21
	BUCOVINA			**12.181**	**69**	**76**
72.	Burdujeni		Suceava	482	6	5
73.	Câmpulung		Câmpulung	1.110 e)	-	-
74.	Gura Humorului		Câmpulung	1.150	6	7
75.	Iţcani		Suceava	150 c)	3	4
76.	Moldovița		Câmpulung	10	3	1
77.	Rădăuţi	6.000	Rădăuţi	4.500	14	8
78.	Siret		Rădăuţi	842	10	14
79.	Solca		Suceava	82	4	-
80.	Suceava	4.000	Suceava	2.450	13	16
81.	Varna		Câmpulung	165	5	1
82.	Vatra Dornei		Câmpulung	1.150	5	20
	TRANSILVANIA			**26.613**	**217**	**229**
83.	Aghireş		Cluj	35 e)	-	-
84.	Aiud		Alba	256	4	2

0	1	2	3	4	5	6
85.	Alba Iulia		Alba	1.314 c)	5	7
86.	Band		Mureş		3	-
87.	Beclean		Someş	123	2	3
88.	Bistriţa		Năsăud	822	4	4
89.	Blaj		Târnava Mică	235	4	3
90.	Brad		Hunedoara	25	2	-
91.	Braşov	3.500	Braşov	3.500	7	20
92.	Buciu		Sălaj	46 e)	???	???
93.	Câmpia Turzii		Turda	58 e)	-	-
94.	Carei		Sălaj	408 c)	7	6
95.	Cehul Silvaniei		Sălaj	103	5	1
96.	Ciucea		Cluj	21 e)		
97.	Cluj	1.607	Cluj	5.000	14	34
98.	Dolj		Someş	823	4	6
99.	Deva		Hunedoara	959 e)	2	5
100.	Ditrău		Ciuc	22 e)	-	-
101.	Dumbrăveni		Târnava Mică	65	2	-
102.	Făgăraş		Făgăraş	230	1	1
103.	Geoagiu		Hunedoara	8	1	1
104.	Geul Mare		Năsăud	d)	-	-
105.	Gheorgheni		Ciuç	227 e)	3	1
106.	Gherla		Someş	178	4	2
107	Gilău		Cluj	26	3	-
108.	Haţeg		Hunedoara	329	4	5
109.	Herina		Năsăud	22	2	2
110.	Hilda		Cluj	61	4	1
111.	Hogiu		Târnava Mare	3	1	-
112.	Huedin		Cluj	220	4	2
113.	Hunedoara		Hunedoara	105 c)	3	1
114.	Iernut		Târnava Mică	37 e)	-	-
115.	Ileanda		Someş	96	1	2
116.	Ilia		Hunedoara	109 e)	-	-
117.	Ilva Mare		Năsăud	8	2	-
118.	Ilva Mică		Năsăud	7 c)	-	-
119.	Jibou		Sălaj	170	5	2
120.	Lechinţa		Năsăud	105 c)	-	-
121.	Luduş		Turda	258	5	16
122.	Lunca Bradului		Mureş	43 e)	-	-
123.	Lupeni		Hunedoara	99	3	2
124.	Mediaş	1.170	Târnava Mare	1.030	6	3
125.	Miercurea Ciuc		Ciuc	199 c)	2	3
126.	Năsăud		Năsăud	110	4	3
127.	Nimigea de Jos		Năsăud	58 e)	-	-
128.	Ocna Mureşului		Alba	350	5	9
129.	Odorhei		Odorhei	88 c)	4	-
130.	Orăştie		Hunedoara	123	3	4
131.	Panticeu		Cluj	11	2	-
132.	Petroşani		Hunedoara	51	4	6
133.	Prundul Bârgăului		Năsăud	57 c)	3	-
134.	Băşteliţa		Mureş	27 e)	-	-

0	1	2	3	4	5	6
135.	Reghin		Mureş	650	5	3
136.	Reteag		Someş	95	3	3
137.	Rodna Veche		Năsăud		-	-
138.	Romuli		Năsăud	31	2	2
139.	Sângeorz Băi		Năsăud	18	2	2
140.	Sânmihaiul de Câmpie		Cluj	35 c)	-	-
141.	Sărmaş		Cluj	65 g)	3	4
142.	Sfântu Gheorghe		Trei Scaune	162 e)	-	-
143.	Sibiu	2.020	Sibiu	1.900	10	8
144.	Sighişoara		Târnava Mare	340	3	4
145.	Şimleul Silvaniei		Sălaj	374	4	6
146.	Sintereag		Someş	d)	-	-
147.	Sovata		Mureş	58 e)	-	-
148.	Târgu Lăpuş		Someş	209 c)	3	3
149.	Târgu Mureş		Mureş	1.600	8	11
150.	Târnăveni		Târnava Mică	373 c)	3	8
151.	Teaca		Mureş	24 e)	-	-
152.	Teiuş		Alba	34	1	-
153.	Telciu		Năsăud	51	3	3
154.	Toplița		Mureş	172 c)	6	3
155.	Turda		Turda	252	6	4
156.	Ulmeni		Sălaj	113 c)	2	2
157.	Valciu de Jos		Sălaj	29 c)	3	2
158.	Valea lui Mihai		Sălaj	315 g)	5	6
159.	Vulcan		Hunedoara	58 e)	-	-
160.	Zalău		Sălaj	135 e)	-	-
	BANAT			**12.453**	**30**	**70**
161.	Caransebeş	245	Severin	235	2	3
162.	Făget		Severin	17	2	-
163.	Lugoj	1.620	Severin	1.150	3	14
164.	Oravița		Caraş	162 e)	-	-
165.	Orşova	110	Severin	92	2	-
166.	Reşița		Caraş	186	2	3
167.	Sânnicolaul Mare		Timiş Torontal	111 e)	-	-
168.	Timişoara		Timiş Torontal	10.500 g)	19	50
	CRIŞANA – MARAMUREŞ			**27.709**	**137**	**205**
169.	Aleşd		Bihor	105	3	1
170.	Arad	13.200	Arad	12.000 e)	3	30
171.	Baia Mare		Satu Mare	850	5	10
172.	Baia Sprie		Satu Mare	80 c)	3	2
173.	Bârsana		Maramureş	44	3	3
174.	Beiuş		Bihor	276 c)	6	6
175.	Berbeşti		Maramureş	97 c)	3	12
176.	Borod		Bihor	50 e)	-	-

0	1	2	3	4	5	6
177.	Borşa		Maramureş	190	7	3
178.	Bratea		Bihor	36 e)	-	-
179.	Budeşti		Maramureş	60	3	5
180.	Câmpulung la Tisa		Maramureş	41 e)	-	-
181.	Copalnic Mănăştur		Satu Mare	81 g)		
182.	Crăciuneşti		Maramureş	67 e)		
183.	Dragomireşti		Maramureş	57	3	3
184.	Halmeu		Satu Mare	140	5	6
185.	Leordina		Maramureş	20 c)		
186.	Roiseni		Maramureş	120	4	2
187.	Negreşti		Satu Mare	199 c)		
188.	Oradea					
189.	Petrova		Maramureş	94 c)	3	2
190.	Poenile de sub Munte		Maramureş	74 c)	3	4
191.	Poenile Glodului		Maramureş	37 c)	2	-
192.	Pomi		Satu Mare	58 e)	-	-
193.	Remeţi		Maramureş	20 e)	-	-
194.	Rona de Jos		Maramureş	26	1	3
195.	Rona de Sus		Maramureş	35 e)	-	-
196.	Rozavlea		Maramureş	37 c)	-	1
198.	Ruscova		Maramureş	98	5	4
198.	Săcel		Maramureş	52 e)	-	-
199.	Săliştea de Sus		Maramureş	60	3	4
200.	Săpânţa		Maramureş	39	3	2
201.	Satu Mare	7.500	Satu Mare	5.200 c)	17	29
202.	Săvârşin		Arad	42 e)	-	-
203.	Seini		Satu Mare	189	3	3
204.	Sighet	2.308	Maramureş	1.600 c)	6	14
205.	Slătioara		Maramureş	32 c)	3	2
206.	Şomcuta Mare		Satu Mare	235	4	1
207.	Strâmtura		Maramureş	40 e)	-	-
208.	Târnava Mare		Satu Mare	82 e)	-	-
209.	Tileagi		Bihor	16 g)	1	-
210.	Tinca		Bihor	186 c)	5	2
211.	Turulung		Satu Mare	49 e)	-	-
212.	Vişeul de Jos		Maramureş	45	1	1
213.	Vişeul de Sus		Maramureş	350	8	15

Note explicative:

a) Inclusiv populaţia evreiască din Corabia.
b) Inclusiv 10 flotanţi.
c) Cifra populaţiei evreieşti este din 1948.
d) N-a răspuns la circulară.
e) N-a răspuns la circulară. Cifra populaţiei evreieşti este din 1948.
f) Idem.
g) Inclusiv populaţia evreiască din împrejurimi.
h) Inclusiv 50 suflete din împrejurimi.

Lista comunităților care n-au răspuns

Cele 46 comunități care nu au răspuns sunt următoarele, repartizate pe provincii:

Moldova
Budeşti Ghica – Roman
Liteni – Baia
Pueşti – Tutova
Pungeşti – Vaslui

Bucovina
Câmpulung – Câmpulung

Banat
Oravița – Caraş
Sânnicolaul Mare – Timiş Torontal

Crişana – Maramureş
Borod – Bihor
Bratca – Bihor
Câmpulung la Tisa – Maramureş
Crăciuneşti – Maramureş
Leordina – Maramureş
Negreşti – Satu Mare
Pomi – Satu Mare
Remeți – Maramureş
Rona de Sus – Maramureş
Săcel – Maramureş
Săvârşin – Arad
Strâmtura – Maramureş
Târna Mare – Satu Mare
Turulung – Satu Mare

Transilvania
Aghireş – Cluj
Bucium – Sălaj
Câmpia Turzii – Turda
Ciucou – Cluj
Ditrău – Ciuc
Geul Mare – Năsăud
Iernut – Târnava Mică
Ilia – Hunedoara
Lechința – Năsăud
Nimigea de Jos – Năsăud
Răstolița – Mureş
Rodna Veche – Năsăud
Sânmihaiul de Câmpie – Cluj
Sfântu Gheorghe – Trei Scaune
Sintereag – Someş
Sovata – Mureş
Teaca – Mureş
Vulcan – Hunedoara
Zalău – Sălaj

Oltenia
Corabia – Romanați
Drăgăşani – Vâlcea

Muntenia
Alexandria – Teleorman
Giurgiu – Vlaşca
Slatina – Olt
Turnu Măgurele – Teleorman

Comparând datele celor două anchete detaliate de noi în capitolul de față constatăm, cu referire la evreimea din România postbelică, următoarele:

- cea dintâi, ancheta C.M.E., operează cu cifra de circa 430.000 evrei, pentru începutul lui 1947;

- cea din urmă, ancheta F.C.E. avansează cifra de circa 320.000 evrei, la finele anului 1948.

Diferența este sensibilă atât per total, cât şi (vezi coloanele 2 şi 4 din tabel) în cazul unor localități cu populație evreiască numeroasă. În general ancheta C.M.E. oferă aproape pentru fiecare localitate importantă valori mai ridicate cu 10-20%; evident, nu a existat o intenție de a „umfla" cifrele. Estimația a pornit de la extrapolări operate strict ştiințific. În schimb, ancheta F.C.E. s-a bazat pe evidențele existente la comunități, ca şi pe o observație statistică făcută ad hoc. Doar că, nu se putea livra o evidență a originarilor evrei care nu se voiau înregimentați în comunități (la vremea aceea numărul lor putea atinge 10-15% din populația evreiască a unei localități). Apoi, emigrările din ultimii ani au transmutat, de asemeni, 5-8% din populația evreiască locală. Reuniți toți aceşti factori, la care se adaugă şi localitățile care nu au răspuns la ancheta F.C.E., putem aprecia că în anii '49-'50 în România se aflau în jur de 400.000 de evrei, aşa cum se apreciază şi în unele documente oficiale din epocă. Gheorghe Gheorghiu-Dej aprecia astfel în 1953 că în România trăiesc încă 300.000 evrei*. Ştiut fiind că „primul val" (1950-1952) al emigrării în masă a antrenat 110.000 de emigranți, în principal „olimi" spre Israel, se revine astfel, totalizând, la cifra estimată în tabelele analizate la început, cu o corectură în minus de până la 8%.

În anii care au urmat, cifrele oferite de recensăminte cu privire la populația care s-a declarat a fi de apartenență evreiască au fost:

- în 1956 de 146.264 (0,84% din populația totală)
- în 1966 de 42.000 (0,22% din populația totală)
- în 1977 de 24.667 (0,14% din populația totală)
- în 1992 de 9.000 (0,06% din populația totală)
- în 2000 de 12.000 (0.05% din populația totală)

În fapt, luând în calcul declarația liberă a celor recenzați, în ce priveşte apartenența lor religioasă, lingvistică etc., este de presupus că cifrele reale privind originarii evrei erau cu 10-15 procente mai ridicate. Abia la ultimul recensământ (2002)** originarii evrei, bătrâni sau/şi tineri – din categoria celor asimilați – au consimțit să-şi declare apartenența etnică.

1.2 *Retrospectivă.* Deşi în cele de față din întreaga mişcare demografică a evreimii în România modernă ne interesează, în principal, segmentul temporal 1944-1949, considerăm totuşi oportun să urmărim dinamica acestei populații pe întreaga întindere a primei jumătăți de veac XX.

---

* Vezi: Şedința B.P. al C.C. al P.M.R. din 14.01.1953 (A.N.B.).

** Potrivit unor estimații comunitare.

Populația totală și cea evreiască în anii 1899-1942
Raportul procentual dintre aceste populații

Anul	Întreaga populație	Populația evreiască	%
1899[1]	5.956.690	266.652	4,5
1900	6.045.332	262.935	4,3
1901	6.125.674	259.294	4,2
1902	6.195.732	255.700	4,1
1903	6.291.972	252.156	4,0
1904	6.392.213	248.661	3,9
1905	6.480.240	247.928	3,8
1906	6.585.683	247.212	3,8
1907	6.684.984	246.489	3,7
1908	6.722.430	245.771	3,6
1909	6.866.447	245.064	3,6
1910	6.966.711	243.729	3,5
1911	7.087.505	242.405	3,4
1912[1]	7.234.919	241.088	3,3
1913	7.352.855	243.452	3,3
1914	7.771.341	245.917	3,2
1915[2]	7.897.311	248.057	3,1
1919[3]	14.669.841	600.476	4,1
1920	15.632.606	692.235	4,4
1921	15.880.909	699.917	4,4
1922	16.118.399	708.230	4,4
1923	16.354.682	716.609	4,4
1924	16.594.347	724.843	4,4
1925	16.838.007	731.671	4,3
1926	17.072.923	737.354	4,3
1927	17.283.357	741.885	4,3
1928	17.555.491	746.715	4,3
1929	17.778.401	751.730	4,2
1930	18.057.028	756.930	4,2
1931	18.283.907	759.625	4,2
1932	18.546.639	761.492	4,1
1933	18.796.369	763.487	4,1
1934	19.018.117	765.069	4,0
1935	19.200.900	765.333	4,0
1936	19.427.627	765.964	3,9
1937	19.651.125	766.434	3,9
1938	19.857.044	766.221	3,9
1939	20.050.520	765.218	3,8
1940 (1.VI)	20.095.178	763.741	3,8
1940 (28.VI)	16.318.869	485.102	3,0
1940 (30.VIII)	13.708.559	326.613	2,4
1940 (6.IX)	13.299.185	325.783	2,4
1941 (6.IV)[1]	13.492.983	302.090	2,2
1941 (14.X)	17.017.991	426.181	2,5
1941 (1.VII)	16.843.539	292.149[4]	1,7

1) Recensământ
2) Lipsesc datele pentru stabilirea situației din anii 1916-1917-1918
3) Exclusiv Bucovina
4) Recensământul locuitorilor „având sânge evreiesc" a fost efectuat în ziua de 20 mai 1942, pentru Vechiul Regat și Ardeal și în perioada aprilie-iulie 1942, pentru Bucovina și Basarabia

Populația evreiască în 1930 și 1942 – pe orașe – și ponderea ei în populația totală a orașelor respective (conform noii împărțiri administrative)

Orașul	1930		1942	
	cifre abs.	%	cifre abs.	%
0	1	2	3	4
România în 1930	530.235	14,4		
Teritoriul ocupat	80.260	15,2		
România în 1942	449.975	14,3	289.610[2]	8,3
Abrud	17	0,7	-	-
Adjud	696	10,3	643	15,4
Aiud	475	5,0	360	3,7
Alba-Iulia	1.558	12,7	1654	10,7
Alexandria	50	0,3	26	0,2
Arad	7.801	10,1	9406	11,0
Babadag	109	2,4	-	-
Bacău	9.593	30,8	13.038	33,8
Baia de Aramă	-	-	-	-
Băileşti	1	1)	-	-
Balş	4	1)	-	-
Bălți	14.259	46,6	-	-
Bârlad	3.727	14,2	3.224	13,0
Beiuş	483	11,3	490	6,3
Blaj	227	4,9	636	7,0
Bolgrad	1.222	8,6	-	-
Botoşani	11.840	36,6	15.502	53,0
Brad[3]	102	2,4	21	0,3
Brăila	7.134	10,4	5.075	6,7
Braşov	2.594	4,4	2.767	3,2
Bucureşti	76.480	12,0	98.048	9,9
Buhuşi	1.972	22,8	1.705	19,6
Buzău	1.604	4,5	1.276	2,9
Cahul	803	7,1	-	-
Calafat	57	0,7	1	1)
Călăraşi	327	1,8	203	1,0
Călăraşi-Târg	3.662	76,7	-	-
Călimăneşti	2	1)	-	-
Câmpina	319	1,9	49	0,4
Câmpulung Muscel	20	0,1	16	1)
Câmpulung Moldovenesc	1.488	14,8	28	0,3
Caracal	118	0,8	72	0,4
Caransebeş	329	3,8	330	3,0

0	1	2	3	4
Carmen-Silva	4	0,5	-	-
Cernăuți	42.932	38,2	16.776	21,4
Cernavodă	46	0,7	1	1)
Cetatea Albă	4239	12,3	-	-
Chilia-Nouă	1.969	11,4	-	-
Chişinău	41.405	36,0	100	0,2
Comrat	392	3,2	-	-
Constanța	1.821	3,1	1.532	1,9
Corabia	63	0,7	2	1)
Cozmeni	640	13,0	-	-
Craiova	2.274	3,6	1.762	2,6
Curtea de Argeş	11	0,2	2	1)
Darabani	1.917	17,8	-	-
Deva	914	8,7	1.496	9,6
Dorohoi	5.820	36,7	2.315	15,0
Drăgăşani	73	1,0	17	0,2
Dumbrăveni	90	2,2	147	3,5
Eforie	-	-	-	-
Făgăraş	390	5,0	263	2,5
Fălciu	154	3,4	-	-
Făleşti	3.258	51,9	-	-
Fălticeni	4.216	29,9	5.085	40,8
Feteşti	14	0,2	-	-
Filipeştii de Târg	-	-	-	-
Focşani	4.301	13,2	4.309	13,3
Găeşti	137	2,6	2	1)
Galați	19.915	19,8	12.946	13,7
Giurgiu	240	0,8	110	0,4
Govora	1	0,1	-	-
Gura Humorului	1.951	32,3	18	0,3
Hârlău	2.032	22,4	1.936	20,3
Hârşova	-	-	-	-
Hațeg	464	13,7	831	22,6
Herța	1.810	21,4	-	-
Hotin	5.786	37,7	67	0,9
Hunedoara	173	3,8	162	2,7
Huşi	2.514	14,7	2.096	11,2

0	1	2	3	4
Iaşi	35.465	34,5	32.369	29,4
Isaccea	21	0,5	2	1)
Ismail	1.680	6,7	-	-
Leova	2.326	35,6	-	-
Lipova	255	4,3	5	1)
Lugoj	1.418	6,0	1.244	4,8
Măcin	31	0,6	-	-
Mangalia	4	0,1	3	1)
Mărăşeşti	77	1,7	14	0,2
Medgidia	34	0,5	3	1)
Mediaş	718	4,6	757	3,8
Mihăileni	1.490	40,4	-	-
Mizil	19	0,3	1	1)
Moineşti	1.761	26,6	1	1)
Ocnele Mari	2	1)	2	1)
Odobeşti	789	9,7	504	8,8
Oltenița	52	0,5	22	0,3
Orăştie	211	2,9	120	1,2
Oravița	147	1,5	401	5,8
Orhei	6.408	41,9	-	-
Orşova	192	2,4	143	2,4
Ostrov	-	-	-	-
Panciu	677	9,9	1	1)
Paşcani	1.485	10,61	1.440	11,0
Petroşani	1.071	7,0	328	2,2
Piatra-Neamț	7.591	25,5	7.202	23,4
Piteşti	615	3,1	483	1,8
Plenița	-	-	-	-
Ploieşti	3.843	4,9	2.075	2,0
Predeal[3)]	41	1,9	-	-
Pucioasa	10	0,2	-	-
Rădăuți	5.647	33,6	64	0,5
Rm. Sărat	1.040	6,9	970	4,7
Rm. Vâlcea	197	1,3	176	1,1
Reni	1.201	10,1	-	-
Reşița	348	1,8	35	0,1
Rezina-Târg[1)]	2.889	76,7	-	-
Roman	6.035	20,9	6.485	24,8
Roşiorii de Vede	53	0,5	14	0,1

0	1	2	3	4
Sadagura	1.488	16,6	-	-
Săveni	1.774	35,8	-	-
Sebeş	188	1,3	-	-
Sibiu	1.441	2,9	1.350	2,1
Sighişoara	161	1,2	282	1,9
Sinaia	99	2,4	7	0,1
Siret	2.121	21,4	-	-
Slănic (Bacău)[3)]	3	0,2	1	[1)]
Slănic (Prahova)	3	[1)]	-	-
Slatina	184	1,6	88	0,6
Slobozia	9	0,1	-	-
Solca	191	6,8	-	-
Soroca	5.452	36,3	-	-
Ştefăneşti	2.361	26,6	-	-
Storojineț	2.482	28,5	36	0,5
Strehaia	2	[1)]	-	-
Suceava	3.533	20,7	27	0,2
Sulina	102	1,6	1	[1)]
Sulița	4.280	60,2	-	-
Târgovişte	551	2,5	126	0,7
Tg. Frumos	1.608	32,6	1.637	21,0
Târgu-Jiu	100	0,8	59	0,4
Târgu-Neamț	2.507	26,5	2.505	24,6
Târgu-Ocna	913	7,3	1	[1)]
Târnăveni	595	9,1	559	7,2
Techirghiol	4	0,2	-	-
Tecuci	1.577	9,2	2.311	13,6
Tighina	8.294	26,4	-	-
Timişoara	9.368	10,2	11.788	10,7
Tulcea	824	4,0	695	3,2
Turda	852	4,3	1.805	6,1
Tr. Măgurele	130	0,8	41	0,4
Tr- Severin	446	2,1	382	1,3
Urlați	12	0,2	2	[1)]
Urziceni	135	1,6	5	0,1
Vâlcov	176	2,4	-	-
Vălenii de Munte	1	[1)]	-	-
Văscăuți pe Ceremuş	856	13,5	2	[1)]
Vaslui	3.279	21,4	3.824	27,9

0	1	2	3	4
Vatra Dornei	1.750	17,8	21	03,
Vijnița	2.666	70,2	-	-
Zastavna	635	12,4	-	-
Zimnicea	10	[1]	-	-

1) Sub 0,1%
2) Inclusiv 646 recenzați în lagărul de la Tg.-Jiu
3) Comună rurală în 1930

*Populația evreiască față de populația totală, pe medii, în 1930 și 1942**

Teritoriul	1930			1942		
	Populația totală	Populația evreiască		Populația totală	Populația evreiască	
		Cifre abs.	%		Cifre abs.	%
TOTAL						
România în 1930	18.057.028	756.930	4,2			
Teritoriul ocupat	2.751.648	149.019	5,4			
România în 1942	15.305.380	607.911	4,0	16.843.539	292.149	1,7
RURAL						
România în 1930	14.376.297	226.695	1,6			
Teritoriul ocupat	2.221.921	68.159	3,1			
România în 1942	12.154.376	157.936	1,3	13.344.841	2.539	*
URBAN						
România în 1930	3.680.731	530.235	14,4			
Teritoriul ocupat	529.727	80.260	15,2			
România în 1942	3.151.004	449.975	14,3	3.498.698	289.610	8,3

* Conform noii împărțiri administrative

2. Realităţi statistice sau mituri?

Aşadar, la 1899 în Vechiul Regat trăiau 266.652 evrei (4,5%) din care aproape ¾ în Moldova, concentr rile cele mai mari fiind în urban (Iaşi – 50,5%; alte 12 capitale de judeţ cu 39,4% fiecare). În comunele rurale, evreii excelau în târguşoare dar şi în numeroase sate.

La recensământul din 1912 au fost înregistraţi în Regat 239.967 evrei (3,3% din populaţia totală), cu o diminuare faţă de 1899 de 16,2% în rural şi 14,3% în urban în Moldova şi 27,8 în rural şi 0,4, în urban, în Dobrogea, toate celelalte ţinuturi prezentând valori pozitive, deci cu spor de populaţie.

După primul război mondial, România Mare cunoaşte un spor considerabil al populaţiei evreieşti, adăugându-se celei din Vechiul Regat numeroasa evreime din Basarabia (cca. 270.000), Transilvania (peste 180.000), Bucovina (cca. 90.000). Astfel că, în 1919, întreaga populaţie evreiască a ţării atingea cifra de 780.000, în Vechiul Regat trăind, potrivit Buletinului Statistic al României din 1920, 241.088 evrei. Recensământul din 1930 – după religie, apartenenţă etnică şi limbă maternă – a oferit o situaţie numerică precisă a evreilor din România, cifrei de 756.930 (respectiv 4,2% din întreaga populaţie) neputându-i-se aduce decât corecturi ulterioare infime. Aşezaţi – în raport cu total populaţia ţării – în urban, într-un procent de 11,9% (1930) şi în rural, într-un procent de 1,6% (1930) evreii au putut fi regăsiţi cu ponderi masive în 60 de localităţi urbane (Bucureşti numărând 76.480 evrei, Chişinău 41.405, Iaşi 34.465, Cernăuţi 45.592, Galaţi 19.912, Bălţi 14.259, Oradea Mare 19.838, Cluj 13.504, Satu Mare 11.533, Sighet 11.075, Botoşani 11.840), în unele târguşoare şi chiar în câteva sute de localităţi rurale din cele 4.000 în care se aflau evrei.

2.1 *O Românie suprapopulată de evrei?* Pentru a vehicula mitul invaziei evreieşti în România, antisemiţii din trecut dar mai ales cei din interbelic operau cu cifre abracadabrante. Ei pretindeau astfel că, la finele veacului XIX, în Vechea Românie ar fi existat peste jumătate de milion de evrei. În interbelic, cuziştii, legionarii, naţionaliştii, extremiştii de alte nuanţe avansau cifre de un milion şi jumătate, două, sau chiar trei milioane. Veteranul antisemitismului, A.C. Cuza, pretinde astfel în 1922 că în România ar trăi 2.400.000 evrei, iar doi susţinători ai acestuia – M. Vasilescu şi M. Bârsan – urcau această cifră la trei milioane. Octavian Goga „reducea" însă, în 1938 numărul evreilor din ţară la un milion şi jumătate deşi gazete legionare, în 1937, vehiculau cifra de trei milioane şi jumătate. Astăzi, unii extremişti naţionalişti – porniţi să conteste prigoana antievreiască din anii 1940-1944 – pretind că, chiar şi după ultimul război, în România mai erau încă 700.000 de evrei.

Jocul cu aceste cifre nu era o simplă joacă: pe baza lor se întemeiau „teorii" despre aşa zisa „Palestină" din România, „invazia jidovească" ş.a.m.d. Ecourile unor asemenea „teorii" persistă până în zilele noastre când, chiar dacă

cifra evreilor din România de azi (circa 10.000) nu mai poate fi umflată la un milion, nu se renunță, totuși, la sloganul potrivit căruia „mafia iudaică mondială" intenționează să rezerve României rolul de „hinterland demografic al Israelului" (în eventualitatea unui conflict armat în Orientul Apropiat).

Consemnez asemenea bazaconii nu pentru bizareria lor, ci pentru că ele mai au încă circulație, influențând mentalul colectiv.

2.2 *„Credibilitatea" mitului.* După cum se arăta într-un amplu comentariu din lucrările C.M.E. citate, o categorie a populație evreiești, prin natura ocupației sale, „circula" mult mai frecvent decât populația în mijlocul căreia trăia și, de aici, o primă impresie că evreii sunt mai numeroși decât în realitate. Dacă ținem seama și de faptul că – din numărul lor total – evreii s-au aflat într-o proporție destul de mare în cadrul orășenesc, unde – înainte de ultimul război – se aflau concentrați nu mai puțin de 70% din totalul populației evreiești și reprezentau peste 11% din întreaga populație orășenească (recensământul din 1930), putem înțelege de ce au avut crezare unele „generalizări" care acreditau că populația evreiască se repartizează în întreaga România, într-o proporție identică aceleia din mediul urban.

Rezulta, după o concepție foarte adânc înrădăcinată chiar și în medii intelectuale, că populația evreiască a României trebuie să fie foarte numeroasă.

Or, populația evreiască a României n-a depășit nicicând cifra de 760.000 suflete înainte de război, iar după 1946, inclusiv repatriații din provinciile încorporate la U.R.S.S., inclusiv vreo 20.000 de refugiați străini, inclusiv excedentul natural mai abundent după o perioadă de război, nu se ridica decât la cca. 430.000 de suflete. În afară de tabelele statistice reproduse, iată o argumentare în acest sens la care se face trimitere și în volumele amintite.

La 20 decembrie 1930, organele statului au întreprins pe cuprinsul României Mari primul recensământ general al populației după metode tehnice și științifice moderne. Cu acest prilej, numărul populației evreiești a fost discriminat cu o deosebită precizie, prin declarațiile culese asupra neamului, religiei și limbii materne a declarantului.

S-a stabilit ulterior că populația evreiască conținea în sânul ei cu puțin mai mult de 1% botezați, astfel încât populația de religie mozaică a României putea fi considerată că reprezintă efectiv totalitatea populației evreiești din România.

Recensământul din 1930 a arătat că pe teritoriul României Mari se aflau 756.930 locuitori de religie mozaică. Distribuirea acestei populații pe cele mai mici unități administrative, făcută în cadrul publicațiilor recensământului din 1930, dădea putință oricărui specialist de a face un control asupra exactității datelor acestui recensământ.

Volumul II al recensământului din 1930, publicat de Institutul Central de Statistică al statului, de sub conducerea emeritului specialist, dr. Sabin Mănuilă, cuprinde într-adevăr elementele cerute mai sus. Din nefericire, această publicație a

văzut lumina tiparului după multă vreme de la efectuarea acestui recensământ, adică tocmai în 1938, iar circulația ei a fost destul de restrânsă.

În 1939, în toiul campaniei antisemite şi al folosirii cifrelor mistificate cu privire la numărul populației evreieşti, dr. Sabin Mănuilă, în cadrul unei comunicări făcute la Academia Română, a arătat că tehnica folosită la recensământul din 1930 a exclus putința de evaziune de la înscriere a unui număr mai mare de 1% din întreaga populație a țării şi, totodată, că există o întreagă serie de dovezi indirecte sau directe, care, fără excepție, arată că numărul evreilor în 1939 nu atingea cifra de 800.000 de suflete.

Dovezile cele mai importante arătate de dr. Sabin Mănuilă, erau următoarele:

a) „În statistica născuților, morților şi căsătoriilor, proporția evreilor nu atinge la 1930 4,0% din întreaga populație a țării. Această statistică se face de către organele administrative ale țării, tutelate de Ministerul Internelor şi se bazează pe înaintarea buletinelor originale, individuale, de naştere, deces şi căsătorie la Institutul Central de Statistică. O evaziune de la aceste înregistrări este cu neputință de admis."

b) „Proporția copiilor în vârstă obligatorie de a frecventa şcoala şi care aparțin religiei mozaice a fost în 1936/37 de 2,6%, iar în 1937/38 de 2,4% din numărul total al copiilor de aceeaşi vârstă din întreaga țară şi de la toate şcolile de stat şi confesionale la un loc. Această statistică este întocmită de organele de învățământ şi prelucrată de Ministerul Educației Naționale. În cifre absolute avem: 117.512 copii evrei din 4.466.274 în 1936/37 şi 106.637 copii evrei din 4.460.586 în 1937/38".

c) Din totalul tinerilor care s-au prezentat la recrutare în anul 1938, 4,2% au fost de religie mozaică. Această cifră este stabilită de organele Ministerului Apărării Naționale.

d) „La înscrierea obligatorie, cu acte, făcută în cursul anului 1938, pentru verificarea drepturilor la cetățenia română, numărul evreilor nu a întrecut numărul aflat cu ocazia recensământului din 1930. Nu este aici vorba de anumite categorii de evrei, ci de toți evreii din întreaga țară. Această cifră a fost stabilită de organele Ministerului de Justiție."

În 1941, în urma invitației guvernului român, profesorul dr. F. Burgdörfer, preşedintele Oficiului Statistic al Bavariei, a participat în calitate de observator la recensământul general al populației din România, care a avut loc la 6 aprilie 1941.

În legătură cu aspectul numeric al problemei evreieşti, într-o cronică publicată în „Allgemeines Statistiches Archiv" profesorul Burgdörfer scria următoarele:

„În discuțiunile politice privitoare la chestiunea evreiască din trecut, s-a insistat în repetate rânduri asupra cifrelor statistice, care, precum se pare, au fost întrebuințate cu totul neobiectiv. Mulți ziarişti, prea zeloşi, şi-au închipuit, cinstit, că cititorii pot fi convinşi de marea importanță a chestiunii evreieşti – care există

realmente în viața politică a țării şi în ingerințele politice ale cercurilor din Capitală – prin exagerarea nemăsurată a problemei evreilor. De aceea, s-a răspândit zvonul că România dinainte de război ar fi cuprins între 2 şi 2 ½ milioane de evrei, evaluare care şi-a regăsit crezare şi în literatura germană. Din convorbiri documentate avute cu dr. Mănuilă şi cu colaboratorii săi, am ajuns la convingerea că aceste evaluări nu se pot susține şi că nu există nici un temei pentru a se îndoi de rezultatele date de statistica românească."

Prin urmare, pe teritoriul României, în granițele ei dinainte de război, asupra numărului populației evreieşti de 756.930, rezultat la recensământul din 29 decembrie 1930, nu mai poate încape nici o îndoială. Ținând seama de teritoriul țării după 1945, prelucrările statistice dovedesc că pe cuprinsul aceluiaşi teritoriu, tot la recensământul din 1930, se aflau numai 478.042 evrei, diferența corespunzând teritoriului încorporat U.R.S.S. şi Bulgariei.

La 4 aprilie 1941 a avut loc un alt recensământ general al populației României, pe teritoriul din care lipsea însă Ardealul de Nord, atribuit în acea vreme Ungariei. Cu două luni înainte, în cadrul recensământului unguresc, a fost numărată şi populația Ardealului de Nord, astfel încât din aceste două recensăminte avem date generale şi asupra populației evreieşti pe teritoriul actual al țării, cifra corespunzătoare fiind de 466.128 pentru populația evreiască, numărată după cele mai largi criterii.

Dacă ținem seama de emigrările survenite în perioada 1931-1941, putem considera că cifra recensământului din 1930 cu privire la populația evreiască îşi găseşte o elocventă confirmare în cifra corespunzătoare a recensământului din 1941.

Alături de detaliile privind răspândirea populației potrivit recensământului din 1930, cele corespunzătoare privitoare la situațiile recensământului din 1941 sunt prelucrate potrivit împărțirii administrative în vigoare la recensământul din 1941, pentru comparații pe unități identice. Totuşi, pentru Ardealul de Nord, din pricina nomenclaturii şi împărțirii administrative folosite de maghiari, nu s-au putut definitiva cifrele pe 1941 în cadrul localităților rurale.

Cu toate că numărul populației evreieşti din România nu diferă prea mult între recensământul din 1930 şi recensământul din 1941, se observă totuşi diferențe semnificative cu privire la aşezarea evreilor.

Într-adevăr, din totalul populației evreieşti (100%) de pe teritoriul țării de după 1945, populația evreiască urbană reprezenta în 1930 o proporție de 76,8% în mediul urban şi de 23,2% în mediul rural.

În 1941, proporția populației evreieşti creşte la 81,3%, în mediul urban şi scade la 18,7% în mediul rural.

Dacă luăm însă în considerare teritoriul țării fără Ardealul de Nord, găsim că în mediul rural populația evreiască în 1930 era de 42.278 suflete, iar în 1941 de numai 22.944, corespunzând cu o scădere de cca. 50%.

Aceste dislocări din mediul rural, corespund cu atmosfera şi legislaţia rasială care îndepărtau pe evrei de la sate, aglomerându-i în centrele orăşeneşti. Totuşi, în Ardealul de Nord, teritoriu sub jurisdicţie maghiară, acest fenomen nu se observă la acea dată, întrucât măsurile antievreieşti pregnante au început acolo abia în 1944.

De aceea, în 1942, la recensământul evreilor efectuat – potrivit decretelor-lege nr. 3416/1941 şi 1257/1942 – de către Centrala Evreilor din România, nu mai găsim în mediul rural de pe teritoriul României, fără Ardealul de Nord, decât 2.428 evrei, faţă de 22.944 în 1941 şi faţă de 42.278 în 1930.

Între 1941 şi 1942, populaţia evreiască a ţării, în cadrul frontierelor ei postbelice, scade însă sensibil şi anume de la 466.042 la 427.296, adică aproape cu 40.000 suflete.

Această diferenţă nu se referă la situaţia din Ardealul de Nord, ci provine din următoarele pricini esenţiale:

- masacrele legionare;
- masacrul din Iaşi;
- deportările din Bucovina de Sud;
- deportările din Dorohoi;
- emigrările în Palestina (câteva mii) şi refugierile în U.R.S.S. (peste 10.000);
- excedentul de decese asupra naşterilor, ca urmare a situaţiei generale.

Bineînţeles că aceste diferenţe nu privesc populaţia evreiască din Basarabia şi Bucovina de Nord, în număr de cca. 280.000, care, în cea mai mare parte, a fost deportată în Transnistria.

După cedarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord – consecinţa pactului ruso-german, cunoscut sub denumirea Ribbentrop-Molotov – într-o România de numai 16.318.869 locuitori mai erau doar 485.102 evrei (3%), iar la 30 august 1940, după cedarea Ardealului de Nord, doar 326.613 evrei, 2,4% dintr-o populaţie totală de 13.708.559 locuitori. În sfârşit, după cedarea Cadrilaterului, se estima că la 6 septembrie populaţia ţării era de 13.299.185, iar a evreilor de 325.783 (2,4%).

Date exacte oferă însă Recensământul General din 6 aprilie 1941 (şi în care evreii sunt recenzaţi pe formulare speciale) indicând o populaţie totală a ţării de 13.492.983 şi una evreiască de 302.090 (2,2%). După numai câteva luni de la intrarea României în războiul din est şi recucerirea Basarabiei, Bucovinei de Nord etc. – la o populaţie totală de 17.019.991 se estimau a fi 426.181 evrei, adică 2,5%.

La recensământul locuitorilor având sânge evreiesc – efectuat în ziua de 20 mai 1942 pentru Vechiul Regat şi Ardeal, şi între aprilie-iulie pentru Bucovina şi Basarabia au fost luaţi în evidenţă strictă 292.149 (1,7% din întreaga populaţie a ţării, estimată ca fiind de 17.843.539 locuitori). La finele lui '44 şi începutul lui '45, estimările avansate cu privire la numărul evreilor indicau în jur de 350.000 persoane.

Diferența considerabilă a acestui ultim număr de evrei, față de cel indicat pentru 1 iunie 1940 rezultă din: cei cca. 150.000 de evrei desprinşi de populația României odată cu cedarea Ardealului de Nord şi care, deportați de jandarmeria maghiară în 1944 în lagărele naziste din Polonia, vor fi nimiciți într-un procent de 85. La revenirea acestui teritoriu României, numărul evreilor în viață, reîntorşi din lagăre etc., era doar de cca. 25.000; din cei cca. 300.000 evrei din Basarabia şi Bucovina de Nord – care la cedarea acestor teritorii şi în condițiile în care ei nu s-au putut refugia în România – aproximativ 1/3 au fost, între 1940-1941, parte deportați de autoritățile sovietice în Siberia sau integrați în armată şi viața civilă, parte retraşi cu armatele sovietice la reintegrarea provinciei în stăpânire românească. Din cei cca. 200.000 evrei aflați în zonă la 22 iunie 1941, au mai rămas până la noua realipire a acestor teritorii la U.R.S.S. doar cca. o treime, din care au revenit în țară, după '44, cei deportați din Bucovina de Sud şi alte județe româneşti (Dorohoi etc.), ca şi o parte importantă din ceilalți supraviețuitori din Transnistria.

Capitolul II

ASPECTE SOCIO-ECONOMICE

Realitățile generale ale evreimii abia ieşite din Holocaust aduc în planul evidenței o seamă de interese specifice care cereau soluționări de primă urgență; salvarea şi repatrierea unor evrei-români (şi nu numai) din întreaga Europă, din vest dar şi din est (printre altele şi schimbarea evreilor-români care mai supraviețuiseră în Germania cu germani din România); dorința păturilor mai avute evreieşti de a emigra cât mai repede în Occident, intuind primejdia colectivismului şi totalitarismului roşu; emigrarea în masă a tineretului muncitor (haluțian) pregatit de organizațiile sioniste (de la cele de dreapta până la cele de stânga); nemulțumirea cvasi-totalității evreilor pentru întârzierea legiferării repunerii în toate drepturile ştirbite de regimul trecut; urgențele specifice evreimii din Ardealul de Nord (cvasi-exterminate şi cu bunurile rămase fără stăpân); repatrierea evreilor români din U.R.S.S. (în paranteză fie spus, nu puțini dintre aceştia au adus cu sine, la repatriere, o mare îngrijorare derivată din cunoaşterea realitaților sovietice penibile trăite de ei şi acum în curs de extindere şi în țară); destabilizarea situației materiale a unor întregi categorii de evrei prin şomaj, îngrădirea comerțului liber, apoi prin stabilizarea monetară, impozitele crescute ş.a.m.d., mai ales în anii de după 1947. Naționalizarea a afectat şi câteva mii de familii de evrei, refăcute după „românizarea" din anii războiului.

Ca rezultat al unor condiții precum cele de mai sus, atitudinea de rezervă față de comunism a populației evreieşti locale este prezentă la largi categorii de evrei.

După unele date provenite din surse sioniste, în anii 1944-1948 aproape 30% din populația evreiască a țării a vădit expectații de emigrare chiar dacă, în fapt, nu au putut emigra în aceşti ani – pe căi ilegale, prin *„Alia-bet"* etc. – decât 25-30.000.

În prim planul vieții evreieşti de după 23 august 1944 a stat problema refacerii unei existențe social-materiale şi juridico-morale cât mai apropiate de normalitate. Or, prin normalitate se înțelegea refacerea status quo-ului dinaintea prigoanei care marginalizase întreaga populație evreiască şi nimicise o bună parte a ei. Contenciosul distrugerii evreimii române era mult prea încărcat pentru ca preocuparea celor mai mulți evrei rămaşi în viață să fie alta decât revenirea în locuințele din care au fost izgoniți, în slujbele din care au fost alungați, în satele, târgurile, orăşelele şi oraşele pe care au trebuit să le părăsească datorită evacuărilor, ghetoizărilor şi deportărilor. Este rațiunea pentru care liderii evreimii şi-au îndreptat gândul în primul rând spre refacerea unor organisme comunitare vechi, desființate şi ele în anii prigoanei sau spre edificarea altora, apte să susțină acest

contencios în fața noilor guvernanți pentru care prioritățile nu vizau în primul rând repararea unor nedreptăți făcute evreilor în timpul războiului. Căci nici legea nr. 461 din 19 septembrie 1944, nici cea din 19 decembrie, care promulgă abrogarea legislației rasiale, nici cea din 27 septembrie (care reintegrează în învățământ personalul didactic de origine evreiască) şi nici altele*, ca acelea din 20 ianuarie 1945 sau 6 februarie (Decret-lege privind statutul naționalităților), cu toate că importante pentru statuarea libertății civico-politice a evreimii, nu vizau şi repunerea lor în starea de proprietate şi muncă dinainte. Or, se ştie că pentru o populație sărăcită şi dislocată din rosturile ei, doritoare să-şi recapete bunurile materiale etc. doar libertatea politică şi civică însemna mult şi totuşi puțin.

Situația nu s-a ameliorat nici după venirea guvernului Groza la cârma țării deşi F.N.D., care se afla în spatele său făcuse numeroase promisiuni în acest sens: mai ales în privința ajutorării victimelor pogromului de la Iaşi (1941), a deportaților (1941-1944) ş.a. Dar nici aceste câteva promisiuni – menite să momească populația evreiască – nu au fost onorate la 6 martie 1945 ci mult mai târziu. Deocamdată, nici guvernul dr. Groza, numit „de largă concentrare democratică" nu se arăta dispus să se atingă de voluminosul contencios al evreilor cu statul român. Ba chiar, în anume articole din presa F.N.D.-istă şi sub pana unor gazetari P.C.R.-işti, chiar şi evrei, se insinua opinia că, pentru toate relele provocate evreilor în timpul războiului, răspunderea nu o poartă actualul stat popular democrat ci vechiul regim, iar acesta fiind abolit, ar trebui trecute la pasiv şi toate cele pendinte de el.

După război nu s-a operat o restitutio in integrum. Ba, mai mult, au rămas încă în vigoare până în 1948 o seamă de regulamente vechi de aplicare a legilor, ceea ce îi defavoriza pe evrei. Apoi, chiar legi care declarau nule şi neavenite legi şi ordonanțe administrative anterioare, îndreptate împotriva evreilor, precum şi sentințe judecătoreşti ce se bazau pe ele, nu puteau fi aplicate datorită absenței unui ajutor concret în executarea lor.

Oricâte circumstanțe să fi pledat în sensul neputinței statului român de a restitui populației evreieşti valorile, sumele sau bunurile însuşite de regimul antonescian, nu este lesne de înțeles sustragerea guvernelor de după 23 august de la obligația ce impunea ca şi evreii care supraviețuiseră fizic dar se zbăteau în mari greutăți materiale să fie ajutați cât de cât. Dacă guvernele Sănătescu şi Rădescu s-au sustras de la orice ajutor substanțial în materie, cel venit la 6 martie 1945 l-a tot amânat mereu, deşi nu în întregime.

Uriaşele sarcini ale ajutorării materiale şi morale cuvenite evreilor care au supraviețuit şi care ar fi trebuit să fie despăgubiți pentru deportare, pentru averile expropriate sau pierdute, pentru prejudicii şi pierderi de drepturi şi, nu în ultimul rând, pentru pierderea membrilor de familie etc. – în loc să fi fost asumate de statul român s-au rezolvat, în principal, prin solidaritate comunitară internațională (*Joint* etc.) şi internă (comunități, societăți filantropice etc). Mai mult de jumătate din

* Vezi indicele de materii al legilor apărute după 23 august 1944, până la finele anului. Doc. 2 nr. 2 pag 409-412.

evreimea primilor ani postbelici (circa 150.000 de oameni) erau afectați în nevoile lor elementare – hrană, îmbrăcăminte, locuință ş.a.: 45.000 reîntorşi din taberele de muncă forțată; 40.000 de foşti evacuați şi deplasați; 70.000 reîntorşi din Transnistria – plus cei reveniți în Ardealul de Nord din Guvernământul general. În acei ani se mai aflau în trecere prin România câteva zeci de mii de evrei refugiați din Polonia, Ungaria, Slovacia ş.a. cu o situație materială deosebit de precară. La sfârşitul lui '47, peste o treime din evreii din România – mai ales cei din Moldova, Ardeal şi Bucureşti – erau în situația de a primi ajutoare de la *Joint*. Deşi aceste ajutoare nu acopereau decât o parte din necesarul de trai, ele au totalizat, între '45 – '48, câteva zeci de milioane de dolari în care intrau şi ajutoare pentru unele categorii de români. Tot din aceste fonduri erau subvenționate şi unele instituții evreieşti (şcoli, spitale, comunități) pentru care contribuția statului era minoră. Cum infim s-a dovedit, de pildă, şi ajutorul financiar al statului, în valoare de 300 milioane lei doar, acordat în toamna lui '45 pentru refugiații evrei reântorşi în Ardealul de Nord şi 80 de milioane pentru primirea repatriaților din U.R.S.S. Ajutorul *Joint* pentru fiecare lună depăşea această cifră. Întrucât *Joint*-ul trimitea, în principal, acest ajutor în valută – iar convertirea se făcea în lei prin Banca Națională – comisionul şi diferența de curs rezultate au întrecut ajutorul dat de stat evreilor.

Cu toate acestea, la 18 februarie 1949, Secretariatul C.C. al P.C.R. a hotărât dizolvarea tuturor structurilor *Joint* din România, pentru ca în aprilie să preia toate bunurile şi valorile acestuia, ele trecând mai întâi la comunități, apoi fiind naționalizate. Încetarea ajutorului *Joint* a fost hotărâtoare pentru decizia multor categorii de evrei săraci să depună actele şi ulterior să facă *alia*: dar pentru unii, să se şi integreze, temporar sau pentru o durată mai mare, mizând pe o mobilitate ascendentă.

Situația reală a evreimii române în anii imediat postbelici a constituit obiect de preocupare, în epocă, nu doar pentru forurile comunitare sau pentru secțiunea din România a Congresului Mondial Evreiesc (care a inițiat o vastă anchetă în acest sens) ci şi pentru unii diplomați occidentali sau pentru parlamentari evrei din țările aliate.

Răsfoind câteva sinteze edificatoare*, redactate la vremea respectivă pentru uzul unor foruri occidentale găsim consemnări interesante c privire: la populația evreiască a României (în 1949 locuiau în Bucureşti, 120.000 evrei; la Iaşi 22.500, la Timişoara 10.500, la Galați 9000, la Cluj 5000, la Oradea 4500 şi în alte localități – urbane cu precădere – circa 200.000); la coordonatele majore ale stării ei sociale; la

- precaritatea stării social-sanitare în largi straturi de populație;
- malnutriția mamei şi copilului;

* Vezi în lucrarea de față Partea a II-a, Doc. subcap 3.

- numărul mare de bolnavi (cu diabet, boli cardio-vasculare, tuberculoză, parkinson, cancer, maladii gastro-intestinale) – până la 40% printre cei repatriați în 1945, 1946 etc.;
- şomajul, atingând proporții „de masă".

Atrage atenția adăpostirea în România a unui mare număr de refugiați, Bucureştiul fiind cel mai mare centru est-european în acest sens: în februarie 1946 se aflau în România: 20.500 refugiați – 13.000 din Ungaria, 6500 din Polonia, 1000 din alte țări (Germania, Austria, Cehoslovacia ş.a.). Până la sfârşitul anului numărul lor a crescut la 30.000, unii organizați în „asociații" speciale, ca, de pildă, „Asociația refugiaților din Budapesta", ş.a.

Descompletarea multor familii, prin interzicerea de către sovietici, imediat după 1944 a repatrierii în România a celor născuți în Basarabia şi Bucovina, foste provincii româneşti, a produs o seamă de reacții în plan local şi occidental. În cele din urmă au fost repatriați supraviețuitorii din Transnistria şi toți cei care au dorit să revină în România – un număr de circa 70.000 persoane.

1) *Structura populației active* în preajma lui 23 august 1944, în Vechiul Regat şi în sudul Transilvaniei, la o populație de circa 275.000 persoane, doar 40.000 erau active, iar 215.000 pasive, din care: profesionişti fără ocupație (48.000); întreținuți (167.000). Distribuiți pe categorii de profesiuni: la meseriaşi şi muncitori 25.000 aveau ocupații, iar 15.000 nu; funcționari (de birou, comerciali): 14.000 aveau, 17.000 nu; patroni comerciali şi industriaşi: 10.000 aveau şi 11.000 nu: liber-profesionişti titrați: 3500 aveau, 2000 nu; corp didactic şi cler: 2800 aveau şi 600 nu; ocupații independente, diverse: 7400 aveau, 3000 nu.

Având în vedere că la numărul de slujbe pierdute prin restricțiile prevăzute de legile antievreieşti din anii războiului se mai adăugau restrângerile cauzate de involuția economică şi sărăcia de după eliberare, problema ocupației se punea cu stringență pentru mai mult de 60.000 de profesionişti care nu-şi găseau de lucru, ca şi pentru câteva mii de tineri care abia urmau să intre în muncă. Dar, mai ales, pentru câteva zeci de mii de repatriați (20-30.000) din est, nord şi vest. Căutarea unui loc de muncă devenise stringentă şi pentru o treime din fosta populație inactivă, mai ales femei, necalificate care, din pricina sărăciei, se zbăteau să aducă şi ele un venit în casă.

După o scurtă perioadă cu oarecari posibilități de muncă oferite de economia paralelă, de activitățile la negru ş.a. în care se exersau şi câteva mii de evrei – limitarea activităților „pe picior", după 1946, a îngroşat şi mai mult rândul celor neocupați. Astfel că, la începutul lui 1947, (situație rezultată şi din eşantionul C.M.E. – România, cercetat de noi pentru comparație) doar o treime din totalul populației era pe parcursul anilor 1946-1947, activă, după cum urmaează: 35% meşteşugari; 20% bugetari; 25% în comerț şi industrie; 8% liber-profesionişti; 12% alte categorii – *luftmenschen*.

2) *Restratificarea*. De unde şi disperarea cu care liderii comunitari evrei preconizau restratificarea ca soluție majoră. Inserăm în prezenta lucrare documente

esențiale în acest sens; ele detaliază urgența restratificării. Spicuim aici dintr-un text intitulat *Memoriu asupra situației sociale și economice a evreilor din România*:* „Dintre toate calamitățile rezultate din legile rasiale și starea de război, șomajul se află pe primele locuri. Efectele românizării forței de muncă fac aproape imposibilă reintrarea funcționarilor evrei în vechile lor posturi. Agricultura, în care se află cuprinsă 80% din populația românească a țării, nu reprezintă, din variate motive, un debușeu pentru munca evreiască. În situația dată, perspectiva unei restructurări colectivist-centralizate a țării va găsi: ...de o parte, evrei burghezi exercitând profesiuni mai mult sau mai puțin inutile în noua organizare a economiei (de exemplu: comercianți, agenți, o seamă de liber-profesioniști), de altă parte o proporție enormă de persoane care, fără a fi burgheze, nu ar găsi ocupații și, în sfârșit, o proporție uriașă de indivizi fără profesiune, între care contingentele de tineri care încă din 1938 au fost împiedicate de a învăța meserii". Exproprierile sociale ce se urmăresc, „vor majora încă numărul pauperilor și al celor fără profesiune ... Evacuații din târguri și sate în capitalele de județ nu mai au unde se întoarce. Iar la oraș, populația evreiască este rău stratificată: meseriași manuali de abia peste o treime; patroni, o cincime; funcționari comerciali și industriali, o treime...". Deși s-ar părea că este vorba de o elită profesională, aici este, de fapt, cheia mizeriei unei piramide socio-ocupaționale răsturnate care, în vremuri de criză, nu duce decât la „agravarea unei evreimi ruinate"...

„În situația dată, pentru evreimea astfel (de)structurată socio-economic nu pot fi întrevăzute decât două soluții: a) Emigrarea, mai ales dacă regimul Palestinei ar permite o emigrare masivă, în condițiuni acceptabile și b) restratificarea profesională și socială, valabilă atât pentru caz de emigrare tot așa de bine ca și pentru cel de adaptare pe loc la noile condiții de existență și de pregătire pentru o nouă ordine socială".

În virtutea unei atari prognoze restratificarea este indicată drept dezideratul principal. Ea este menționată în toate programele organizațiilor și partidelor evreiești.

Dacă situația social-economică avută în vedere la finele lui 1945 era cea amintită mai sus, până prin 1947, anul dinaintea naționalizării, lucrurile în parte se amelioraseră, iar în parte se agravaseră.

Potrivt anchetei a C.M.E. – secția România – în acest an (1947) populația activă evreiască, de peste 100.000 persoane, era alcătuită din: 35% meșteșugari, 25% lucrau în comerț și industrie, 8% erau liber-profesioniști și 12% cu activități neprecizate. Perspectiva restratificării viza peste 60% dintre acești activi și cea mai mare parte a celor care abia urmau să-și găsească un loc de muncă: industriașii, comercianții, unii salariați și masa celor neintegrați până atunci în muncă.

---

* Arhiva CSIER, fond VII (Restratificare, dos. 278).

Mobilizarea şi îndrumarea populaţiei evreieşti în câmpul muncii „productive" a avut însă efecte minore*.

La sfârşitul anului 1948 existau în întreaga ţară peste 40.000 de evrei calificaţi şi sortiţi unei atari restratificări. Într-un document al C.D.E. se arată în acest sens:

„Trebuie însă să ne punem ca sarcină importantă de a lămuri factorii hotărâtori ai ţării că problema restratificării populaţiei evreieşti constituie o problemă ce depăşeşte cadrul restrâns de problemă a evreilor, că este o problemă a democraţiei româneşti, o problemă de stat şi de a cere sprijinul masiv, preţios şi indispensabil al Statului pentru rezolvarea acestei probleme".

* În viziunea socialismului etatist urma să se producă o diminuare drastică a celor cuprinşi în comerţ, în circulaţia mărfurilor şi o orientare a acestora spre... munca în producţia nemijlocită, industria grea etc.

Capitolul III

SENSURI ALE DINAMICII SOCIO-ETNICE

Un întreg corpus de documente se dovedeşte relevant şi concluziv pentru susținerea ideii că evreii din România perioadei emergenței aşa zisei „democrații populare", recte a dictaturii „proletare", au alcătuit un grup etnic relativ omogen sub raportul unor interese comune, derivate din condiția lor socio-umană în anii războiului şi cea socio-economică imediat după război.

Cu privire la grupul minoritar evreo-român, cercetarea istorică poate pune în evidență pentru anii 1944-1949 procese sociale exprimabile însă în *trend*-uri de micro şi macro – grup pe care le-am putea considera divergente.

Trend-ul emigraționist includea grupuri foarte diferite care, chiar dacă în anii 1945-1948 nu se gândeau să emigreze, au ajuns la această soluție fie datorită perspectivei sumbre a stabilizării şi naționalizării, fie din cauza îngustării posibilităților de acțiune în economia subterană producătoare, sau/şi în zonele speculative. Refuzul lor de a se „restratifica", pe potriva noului proces de producție al economiei țării, mai ales în ramurile industriei grele, mineritului ş.a.m.d. – căci evreilor din categoria amintită li se recomandau aceste căi de... recalificare – nu le mai lăsa o marjă largă de alegere. Astfel că, nu numai pentru masa burgheziei evreieşti şi categoriile satelite ei, ci şi pentru grupurile proletaroide alternativa rămânea emigrarea sau căderea la „fundul" noului organism social-economic. Şi au ales... emigrarea: din cauza mai sus amintită şi din multe altele, pe care le vom analiza într-un paragraf special. Nu a fost abandonată total, însă, nici calea integrării. Astfel, asistăm, în epocă, la dinamici contradictorii: integraționism, versus escapism şi imobilism (de tranziție sau/şi expectație) sau/şi; emigraționism (cu sau fără sionism) versus integraționism „de elită", ultimul fiind proces desfăşurat şi pe palier politic, în măsura în care adeziunile la P.C.R. comportau în grup o anume profesionalizare ca activist retribuit ori cu status-uri socio-economice ascensionale.

Aceste *trend*-uri majore – care au diferențiat colectivitatea evreo-română sub raportul intereselor fundamentale de viață – au condus diversele categorii de evrei spre o plajă întinsă de structuri organizaționale, în primul rând cele comunitare, sioniste, emigraționiste, cultual-culturale ş.a.; toate, cum era lesne de observat în epocă, impresionau prin diversitatea lor, prin promovarea unor seturi variate de opțiuni.

În comentariile inserate în prima parte a lucrării de față ca şi în partea pe care o dedicăm evenimentelor şi documentelor pe care le evidențiem (în cea de a doua parte a cărții), ne străduim să oferim un prim instantaneu asupra acestui „peisaj" social etnic variat, redus adeseori – pe nedrept şi tendențios – la

supralicitarea cu ostentație doar a curentului ce a cuprins grupul comuniștilor evrei. Or, ponderea reală a acestui grup de evrei în fenomenul social-etnic total, evreo-român, din acei ani, era relativ redusă. Majoritatea colectivității evreiești avea alte interese și alte expectații. Și dacă nu trebuie ocolit adevărul că în emergența comunismului din România un anumit grup de evrei a jucat un rol de nesubestimat, cu atât mai puțin se cuvin neglijate grupurile care au susținut celelalte tendințe menționate. Căci majoritatea membrilor etniei a urmat un alt curs de viață și existență socială decât cele hărăzite lor prin evoluția stihinică sau dirijată a socialismului românesc. Constatarea este întrucâtva valabilă chiar și în cazul evreilor care s-au integrat în societatea socialistă, pe tot parcursul existenței ei; o integrare care a avut particularitățile sale, unele aflate într-o oarecare discordanță cu „așteptările" regimului față de această populație.

Ne referim aici nu doar la emigrările care n-au contenit în toți acei ani de „socialism românesc", ci și la modalitatea „originală" de integrare specifică a evreilor în societatea românească a vremii.

1. *Trend*-ul integraționist.

Cum arătam, în anii 1944-1948 evreii au încercat, sub raport economic, un efort integraționist în structurile „pieței libere", haotice, ca și în economia paralelă, plină de riscuri și oarecum sancționată de stat. În paralel, nu puțini evrei au constituit temporar o masă de înlocuitori pentru cei epurați sau absenți din aparatul de stat, iar, mai apoi, din birocrația economică. Evreii care nu au emigrat s-au cuprins și după anii '50 în procese sociale de integrare de tipul celor cu mobilitate ascendentă. Deși, imediat după 1948, ca populație aflată în sferele neproductive, evreimea română s-a văzut dintr-o dată privată și de puținele mijloace tradiționale de existență care, în perioada tranziției, mai aveau un oarecare curs.

Se știe, de asemeni, că în primii ani după 1945 – intervenind epurările din administrație – evreii, ca grup socio-uman necompromis în vechiul regim, au dispus temporar de un număr de locuri de muncă – câteva mii – augmentat ușor în anii 1948-1950, dar redus considerabil după 1952, odată cu așezarea noii birocrații muncitorești și împingerea evreilor în servicii terțiare, și ele mult limitate în primul cincinal, ca și mai toate ocupațiile tradiționale specifice „piramidei cu vârful în jos" evreiești.

Totuși, primul cincinal a creat și o acută nevoie de oameni educați, harnici, pasionați; zeci de mii de locuri de muncă, inclusiv de muncă intelectuală și funcționărească.

Și, întrucât școlile medii și universitățile – în condițiile egalității civice existente – s-au umplut de evrei, parte din ei beneficiind de completarea unor studii medii în chiar anii tranziției, ei au constituit tocmai materialul uman potrivit. A fost momentul unei uriașe „selecții naturale" în lumea evreimii – proletarizare de o

parte, intelectualizare de alta: dar în condiții în care muncitorii se bucurau de un prestigiu mai ridicat decât intelectualii şi funcționarii. Funcționa doar „dictatura proletariatului" ... nu-i aşa?!

Evreii, în virtutea propensiunilor lor tradiționale, au optat, însă, pentru condiția de „funcționari economici" şi oameni ai muncii intelectuale, ca şi pentru o condiție proletaroidă nemuncitorească. Erau astfel perdanți, dar trăiau în principal la oraş, iar în 1955 dintre cei legați direct de producție (1/3) erau muncitori mai puțin de 1/5. Pentru români, maghiari ş.a. situația era complet inversă.

În concluzie: planul cincinal, primul ca şi următoarele – n-au transformat evreimea din România într-o masă de țărani şi muncitori, n-au prefăcut deci, prin restratificare, piramida ocupațională evreiască. A apărut doar o nouă şi „originală" mică burghezie evreiască, consecință a unui proces social la care au contribuit variatele expectații ale evreilor necuprinşi de îndată sau chiar defel în *trend*-ul emigrationist.

Evreii, câți au optat pentru integrationism, l-au potrivit aşadar pe măsura vechii lor compoziții socio-ocupaționale, afluind spre funcțiile din birocrația economică, comerț sau cele intelectuale şi tehnico-intelectuale. Această tendință s-a dovedit stihinică – şi mai presus de dorința politică expresă a P.C.R. sau de exercițiul dictaturii proletariatului. E probabil că dacă ar fi existat, însă, obstinație politică totalitară şi s-ar fi recurs la mijloacele dictaturii „proletariatului", această evoluție a lucrurilor ar fi putut fi stopată şi atunci am fi fost confruntați cu efectele unei lupte de clasă şi ostracizări colorate antisemit. Apreciez, însă, că evreimea rămasă în țară – cu excepția unora dintre cei care între depunerea actelor şi *alia* trebuiau să aştepte mulți ani – nu a suportat o astfel de ostracizare.

Aşadar, un segment variabil al evreimii rămase în România – la recensământul din 1956 se înregistrau încă în România 146.000 evrei, la cel din '66, 42.900 evrei, iar la cel din '77, 24.700 evrei – au practicat o oarecare rezistență în fața regimului, anume în sensul că unii, prin profesionalizare crescută până la cotele creativității ştiințifice, literare, artistice, alții prin activismul lor economic-managerial, în sfârşit, cei mulți prin activități comerciale şi meşteşugăreşti au perpetuat o specificitate de grup socio-economic asupra căreia nu vom stărui deoarece nu face obiectul studiului de față. Lăsând faptele să vorbească, vom conclude că în anii comunismului evreimea română a beneficiat, ce-i drept cu mari riscuri, de privilegiul emigrării; a realizat o şcolarizare fără precedent şi o intelectualizare pe măsură – mai mult de 3/5 din profesioniştii pe care i-a ivit intelectualitatea evreo-română pe pământ românesc au activat – aici sau aiurea – în anii de după ultimul război mondial. Chiar dacă respectiva situație nu trebuie privită ca fiind un beneficiu tras de evrei de pe urma regimului trecut, totuşi contextul în acest sens nu le-a fost defavorabil; aşa cum avântul economic al evreimii române în interbelic a fost un test că împrejurările sociale generale de atunci l-au îngăduit – chiar dacă fundalul politic se dovedea defavorabil.

Etapa imediat postbelică, respectiv cea cuprinsă între anii 1945-1947, era marcată de „emigrările ilegale". Cauzalitatea lor complexă evidenția: traumele produse evreilor de război și Holocaust; dificultățile reintegrării și ale refacerii status-urilor și rolurilor sociale din interbelic; neîncrederea evreilor în viitorul lor și al copiilor lor pe aceste meleaguri; idealul sionist – puternic revigorat prin acțiunea a zeci de partide, organizații de tineret ș.a. apărute sau reapărute în anii 1945-1948 și militând pentru emigrarea în Palestina. Drept consecință, valul emigrărilor din această etapă a cuprins deopotrivă tineret sionist – educat în spiritul idealului regenerării poporului evreu –, cât și adulți decișii să înceapă o viață nouă, oameni reîntorși din lagăre ș.a.m.d.

Începând din anii '48, situația din România – în care Partidul Muncitoresc (comunist) devine factorul politic dominant iar Moscova se amestecă tot mai brutal în afacerile interne și externe ale țării – se schimbă radical: economic, politic ș.a.m.d. Dacă până atunci o parte a evreimii mai credea în reluarea firului social-economic, întrerupt în perioada antonesciană și reînodat imediat după război, noile transformări curmau această speranță.

Transformările social-economice produse în România, după 1948 – naționalizarea întreprinderilor industriale mari și mici, a băncilor, a comerțului *en-gros* (și chiar a celui *en-detail*), cooperativizarea silită a micilor meseriași, lichidarea sectorului privat în servicii (farmacii, cabinete medicale etc.), expropieri abuzive de imobile, deposedarea comunităților de unele bunuri mobile și imobile etc. – au lovit în interesele materiale ale unor largi categorii de evrei. Structura social-economică a evreimii române – câtă și cum s-a refăcut în primii ani postbelici – releva, cum arătam, o populație activă alcătuită preponderent din comercianți, meseriași, industriași, liber profesioniști ș.a. Straturile strict „muncitorești", eventual interesate în țelurile noului regim, erau destul de subțiri în cazul evreimii locale. Exista, ce-i drept, o sărăcime, un lumpen-proletariat, dar într-un procent redus: până și aceștia – beneficiari ai unor ajutoare comunitare sau ale *Joint*-ului (suspendat în 1949) – au avut de suferit în urma reducerii sau interzicerii instituțiilor de asistență socială. Într-un atare „nou context" motivația deciziei de a emigra – invocată de noi pentru a explica „valul 1944-1947" este nu doar amplificată, ci radical reașezată, după 1948, pe interesul stringent de a căuta un nou loc de viață și muncă. Statul Israel, abia creat, polariza astfel țeluri spirituale sioniste, conjugate cu puternice interese de ordin material-economic. Perspectiva unei munci „colective" și comandate birocratic-centralizat nu se arăta a fi defel pe „gustul" unei populații ce-și exersase în timp spiritul intrepid, competivitatea, simțul proprietății ș.a.m.d. Idealul reconstruirii unui stat propriu nu se afla nici el pe ultimul loc, deși glasul de sirenă al comunismului căuta, fără efect de masă, să convingă că doar într-o orânduire egalitară va fi pe deplin rezolvată și problema evreiască. Eșaloane crescânde ale evreimii române au răspuns la această propagandă printr-o voință neabătută de emigrare în masă, oricâte piedici ar fi de învins în realizarea ei; iar piedicile n-au lipsit, unele izvorâte chiar „din cele mai

bune intenții". Sub pretextul dorinței de a-i reține pe evrei în România se declanșează astfel o campanie furibundă împotriva sionismului și, în paralel, o așa-zisă acțiune de lămurire a evreilor să se integreze în noile realități socialiste ale țării. În acest sens, se încurajează chiar dezvoltarea unor rudimente de cultură idiș „națională în formă, socialistă în conținut".

O nouă Constituție, comunistă (1948) suspendă orice discriminare etnică și conferă formal depline drepturi cetățenești tuturor ... „oamenilor muncii". Un număr sporit de evrei, unii fost comuniști din „ilegalitate", devin chiar beneficiari ai noului regim în calitate de „cadre" cu status-uri și roluri importante în economie, cultură, ideologie, administrație și partid. O parte activează nemijlocit în cadrul organizației C.D.E., menită a opera atragerea masei evreiești în angrenajul noii orânduiri.

2. *Trend*-ul emigraționist.

a) Alia – un capitol major în istoria postbelică a evreilor din România.

Alia-ua postbelică din România, începută modest cu primele vapoare de emigranți, care au transportat în 1944-1945 mai ales refugiați și repatriați, continuată apoi cu emigrarea ilegală, din anii 1945-1947 și cu cea legală – de după proclamarea Statului Evreu și până „la zi" – reprezintă un capitol pe cât de inedit, pe atât de amplu în istoria evreilor de pe aceste meleaguri. Când circa 95% din populația evreiască a țării se transplantează – fie și în țara ei „Veche-Nouă", dar nu numai – respectivul proces migraționist depășește „clasicul" său contur, dovedindu-se aproape fără precedent.

Numărul celor doritori să facă *alia* care era, în 1945, de 42.000 atinge în 1946 cifra de 105.000. Și aceasta în condițiile în care autoritățile britanice nu acordau anual decât 3500 de certificate de emigrare în Palestina.

Promisiunea făcută de E. Bodnăraș în 1947 și de A. Pauker în 1948 unor trimiși ai *Ișuv*-ului, pentru emigrarea anuală din România a circa 40.000 evreo-români nu a fost respectată. Abia între 1950-1952 are loc prima *alia* de masă: circa 110.000 persoane.

Emigrarea dintre 1945-1948, ilegală din punctul de vedere al Marii Britanii, care deținea mandatul Palestinei, era făcută pe mare sau pe uscat și oarecum de conivență cu autoritățile române. A fost îngăduită chiar, la finele lui 1947, o plecare masivă de circa 15.000 persoane și tocmai într-un moment când se pregătea detronarea regelui iar nu cu mult înainte avusese loc reprimarea „partidelor istorice".

La finele lui 1947 și încă în 1948 activitatea sioniștilor continua nestingherită, iar spre finele acestui ultim an o emigrare, de circa 4000 oameni, avea loc chiar sub auspiciile C.D.E. – cunoscut organism de partid cu însărcinări pentru lumea evreiască.

b) Sionism – cuvântul „cheie", aşadar, şi pentru textura evenimentelor trăite de evreii din România în anii imediat postbelici.

Partidele sioniste, organizaţiile sioniste de tineret, centrele sioniste de restratificare, literatura sionistă şi gazetele înregimentate acestui curent de gândire şi acţiune sunt tot atâtea realităţi ale vremii cu adresabilitate în largi cercuri evreieşti, mai cu seamă tineret. Ceea ce ne apare astăzi surprinzător este faptul că, deşi sionismul şi sioniştii se aflau în dizgraţie ori erau chiar reprimaţi în U.R.S.S., în România de după „Eliberarea" ţării de către sovietici – şi cam până în 1949 – a fost îngăduită o revigorare şi diversificare deosebită a activităţii sioniste. Mulţi se întreabă cum de a fost posibil ca „ocupantul sovietic" să îngăduie o asemenea stare de fapt: ştiut fiind, de pildă, că atât în Basarabia şi Bucovina ocupate în 1940 (şi reanexate din 1944), cât şi în chiar teritoriile din Moldova în care Armata roşie intrase în vara lui '44, sioniştii au avut parte de marginalizări şi deportări ca şi toţi cei consideraţi a fi duşmani ai regimului sovietic. Dar, în acelaşi timp, U.R.S.S. a susţinut în anii '47-'48 crearea Statului Israel, întrevăzând pentru scurtă vreme în acesta un viitor „bastion al luptei anti-imperialiste". Ulterior atitudinea s-a schimbat, însă, radical. „Modelul stalinist", în această chestiune s-a aplicat aşadar în România anilor 1944-1948 şi chiar mai apoi, într-un mod oarecum specific. Deşi, începând din 1949, despre sionism propaganda oficială şi oficioasă vorbea ca despre o „armă otrăvită a imperialismului", emigrarea spre Sion – cum arătam – capătă chiar forme de masă iar relaţia cu Statul Israel este perpetuată vreme îndelungată. De unde rezultă că politica P.C.R., în materie, cu toate că doctrinar şi-a manifestat antisionismul, în practica sa curentă a dovedit pragmatism, îngăduind sionismul în anii '44-'48, adică până la preluarea deplină a puterii şi adoptând faţă de emigrare şi Israel o atitudine „originală" chiar şi după aceea. Atitudinea, în materie, a României în contextul „războiului rece", nu pare totuşi a se fi produs în afara asentimentului Moscovei.

Propaganda oficială antisionistă, declanşată la finele lui '48 – odată cu apariţia Rezoluţiei B.P. al C.C. al P.C.R. în problema naţională* – nu este exclus să fi folosit tocmai ca „o perdea de fum" pentru îngăduirea „emigrării în masă" din anii '50-'52, *alia* care a transmutat în nou creatul Stat Israel peste 1/ 3 din evreimea României postbelice. Şi acesta era doar „primul val".

La începutul lui '49 se dezlănţuie însă campania antisionistă, finalizată în desfiinţarea organizaţiilor, sechestrarea bunurilor, arestarea conducătorilor ş.a.m.d.

Nu puţini analişti ai fenomenului au încercat de atunci şi până astăzi să răspundă la întrebările:

- de ce sioniştii au putut activa „în voie" până la finele lui '48?
- de ce prigonirea sioniştilor nu a avut drept corolar oprirea emigrării?
- a mai depins în vreun fel emigrarea de după 1949 de acţiunea sionistă ori această sarcină a fost preluată integral de Statul Israel şi statul român?

* Vezi, în lucrarea de faţă, Partea a II-a, Doc., subcap. 9.

S-au emis următoarele ipoteze de lucru:

- după declanşarea „războiului rece" comuniştii români – în deplină înţelegere cu Moscova – mai voiau să menţină un culoar de comunicare cu Vestul, un timp prin organizaţiile sioniste, apoi nemijlocit prin Statul Israel. Organizaţiile sioniste nemaifiind după 1948 necesare unui atare ţel, au fost suprimate cu brutalitate;

- emigrarea în Israel a fost revigorată în 1950 drept urmare a următorilor factori: eşecul integrării evreilor din România în economia etatistă şi colectivistă; creşterea antisemitismului în România şi datorită identificării comunismului cu... iudaismul; realizarea prin emigrare a unui transfer masiv de populaţie neintegrabilă; anumite interese economice „externe" şi „interne", inclusiv crearea unor locuri de muncă şi spaţii locative.

Ideologia combaterii „plecărilor", pe de o parte, liberalizarea în „jeturi" a plecării, pe de altă parte, au „ritmat" în mod deconcertant aceste plecări. Activitatea anti-*alia* şi antisionistă a C.D.E. – inclusiv prin comunităţi – a îmbrăcat după 1949 formele cele mai reprobabile. În 1950 au loc mitinguri antisioniste chiar şi în fabrici, uzine, ş.a.: muncitori evrei şi neevrei sunt îndemnaţi să protesteze împotriva celor înscrişi pentru plecare, respectiv a celor „cu actele depuse".

Evreii sunt vizitaţi acasă şi îndemnaţi să-şi retragă „actele", dar ei invocă motive dintre cele mai diverse pentru menţinerea hotărârii lor de a „pleca": refacerea familiei, loc de muncă, găsirea unui partener evreu de viaţă (soţ, soţie), neadaptarea la tendinţele de aconfesionalizare şi dezetnicizare" (prin restrângerea învăţământului religios, a numărului deserventilor de cult ş.a.) Din prudenţă, nimeni nu invocă motivul esenţial – refuzul de a mai trăi sub un regim totalitar.

Impactul propagandei antisioniste este astfel aproape nul, mai ales în condiţiile în care regimul consimţind, între 1950-1952, la o anume liberalizare a emigrării evreilor crease un precedent. Astfel că, deşi cei care nu primeau plecări imediate erau ameninţaţi de către C.D.E. cu concedierea din serviciu, în cazul că nu renunţă, nu au fost mulţi cei care să renunţe: deşi, în martie 1952, intervine sistarea emigrării „în masă" pentru un răstimp de peste „un cincinal". Solicitanţii s-au văzut puşi de către oficialităţi într-o stare de marginalizare (scoatere din serviciu etc.) care agrava cu mult situaţia lor socială în raport cu evreii care nu făcuseră asemenea cereri. Dar cei mai mulţi nu au abdicat de la drumul ales. Astfel, în 1959, când se fac noi înregistrări de cereri de plecare (fără a se ţine seama de cele anterioare), se înscriu 130.000 de evrei. O nouă sistare a plecărilor, intervenită la sfârşitul lui 1959, a adus în condiţii critice circa 100.000 de solicitanţi, care nici ei nu mai aveau vreo „cale de întoarcere". Această masă de solicitanţi, din care foarte puţini au renunţat la plecare, vor constitui valurile de emigranţi de până în 1975, când, după obţinerea de către România a „clauzei naţiunii celei mai favorizate", restricţiile paşaportare se reduc considerabil.

În general, valurile de după 1975 au cuprins evrei integraţi economic (unii chiar şi politic); populaţie cu instrucţiune şcolară de toate gradele, mai ales absolvenţi, în mare parte din învăţământul superior. Chiar specialişti cu mici stagii

în muncă activă, nesatisfăcuți de mobilitatea socială realizată, obstrucționată uneori, după opinia lor, şi de criterii socio-etnice, s-au decis în deceniul 8 să emigreze. Pentru aceste categorii emigrarea fusese până atunci limitată.

Insatisfacția față de realitățile sociale, în general față de regimul comunist, şi-o exprimă până şi unele cadre integrate în partid: dar, mai ales, generația de tineri cu asemenea ascendență comunistă în familie.

Alia-ua din România

Anul de alia	Cifre absolute	Anul de alia	Cifre absolute	Anul de alia	Cifre absolute
0	1	2	3	4	5
Total general 1919-1995	313.396	1943	186	1968	215
Total 1919-4.5.1948	41.105	1944	3.856	1969	1.394
Total 15.5.1948-1995	272.291	1945	1.348	1970	5.265
1919	-	aliaua clandestină 1939-1945	1.334	1971	1.651
1920	331	1946	4.356	1972	2.627
1921	424	1947	4.727	1973	3.617
1922	285	1.1.1948-14.5.1948	7.102	1974	3.231
1923	364	15.5.1948-31.12.1948	17.678	1975	2.007
1924	431	1949	13.602	1976	1.996
1925	1.764	1950	46.171	1977	1.380
1926	728	1951	39.046	1978	1.172
1927	168	1952	3.759	1979	996
1928	98	1953	92	1980	1.093
1929	326	1954	70	1981	1.001
1930	313	1955	253	1982	1.551
1931	235	1956	729	1983	1.310
1932	487	1957	665	1984	1.996
1933	1.425	1958	8.785	1985	1.358
1934	2.056	1959	9.670	1986	1.327
1935	4.111	1960	9.262	1987	1.671
1936	1.542	1961	20.800	1988	1.436
1937	348	1962	9.149	1989	1.517
1938	615	1963	11.473	1990	1.201

0	1	2	3	4	5
1939	632	1964	24.244	1991	520
1940	701	1965	9.817	1992	472
1941	748	1966	3.044	1993	393
1942	94	1967	731	1994	510
				1995	344

Sursa: Publicațiile anuale speciale asupra imigrației spre Israel ale Biroului Central de Statistică din Ierusalim.

c) Anexă

- Date asupra emigrărilor în perioada 1944-1949 raportate de C.D.E.[*]

„Într-o notă înaintată Partidului la 11 Mai 1950, arătam cu privire la această problemă că în anii 1944 şi 1945, nu au avut loc plecări ale populației evreieşti din România în Palestina.

În anul 1946, au plecat cca. 4400 evrei în două transporturi unul de 1400 în vară şi altul de 3000 în toamnă.

În anul 1947, am apreciat numărul total al celor plecați la cca.30000, în felul următor:

3500 în Septembrie şi 14.000 în Decembrie, ambele transporturi pe cale maritimă; 500 copii în Olanda, 2000 plecări individuale; 10000 plecări ilegale

În anul 1948, până în luna Mai, până la proclamarea Statului Israel, n-au avut loc plecări.

În toamna anului,Comitetul Democrat Evreesc a primit sarcina ca, prin Federația de Comunități Evreeşti, să organizeze plecarea unui număr de 3600 oameni, cari în prealabil să capete o instruire politică, pentru ca aceştia să sprijine lupta împotriva înfeudării Israelului de către imperialismul american.

Ca urmare în Decembrie 1948 a plecat un prim transport de 2400 oameni. În 1949 au plecat în Ianuarie restul de 1200 oameni.

După această dată pe baza aprobărilor Ministerului de Interne au plecat cca. 100 persoane pe lună. Spre sfârşitul anului 1949, ritmul a crescut până la 500-600 persoane pe lună.

Ritmul plecărilor în anul 1950.

În anul 1950, emigrările s-au desfăşurat aproximativ după cum urmează:

Ianuarie cca.1500, Februarie cca. 2000, Martie cca. 3000, Aprilie cca. 3000, Mai cca. 4000, Iunie cca. 5000, Iulie cca. 7000, August cca. 7000, Septembrie cca. 7000, Octombrie cca. 4000, Noiembrie cca. 3000, Decembrie cca 3000.

[*] Vezi în Partea a II-a, Doc. subcap. 5.

În total în anul 1950, au emigrat din R.P.R. în Israel, un număr de cca. 45.000-50.000 persoane.

Schimbările intervenite în numărul celor emigrați, în decursul anului, se datoresc faptului că în lunile de iarnă, vaporul Transilvania nu are aceeaşi capacitate de cazare şi transport ca în lunile de vară."

- Atmosfera în rândurile populației evreieşti şi munca comitetului democrat evreesc, în decursul anului 1950, în legătură cu problema emigrărilor.[*]

„Frământările din rândurile populației evreeşti în legătură cu emigrarea, care au existat şi înainte, au căpătat forme nesănătoase, surprinzând pături largi ale populației, şi scoțând la iveală în mod deosebit şi deschis realitățile în această problemă, în luna mai, când odată cu noua reglementare administrativă a formalităților de plecare, cca. 61.500 de oameni, formând cozi şi mari aglomerări, s-au adresat organelor de miliție pentru a solicita formularele necesare a fi completate în vederea plecării.

Aceste frământări, au căpătat aspecte serioase prin demisii din servicii şi funcțiuni, ca şi prin lichidarea de gospodării de către mulți din cei hotărâți să plece.

La 5 mai 1950, examinându-se situația într-o şedință la C.C. P.M.R. împreună cu biroul C.D.E., au rezultat următoarele concluzii:

Nu s-au luat simultan cu operațiile distribuirii masive a formularelor, măsuri pe toate liniile, pentru lămurirea populației evreeşti, că dreptul de a pleca, pe care Guvernul îl acordă, nu este un îndemn la plecare, că cei cari pleacă, părăsesc o țară cu regim de democrație populară, care construieşte socialismul, pentru a se duce într-o țară capitalistă, în care exploatarea şi mizeria cresc neîncetat în care sunt înăbuşite cele mai elementare libertăți democratice, că deci elementele muncitoare şi cinstite ale populației evreeşti nu trebuie să se lase antrenate de propaganda sionistă care îi împinge la plecare.

Ca urmare, Partidul a luat hotărârea de a porni o vastă campanie de lămurire cu ajutorul organizațiilor de partid, sindicale, de U.T.M., U.F.D.R. şi C.D.E., ca şi printr-o susținută campanie de presă.

În urma acestei acțiuni largi de lămurire au început să apară şi primele rezultate pozitive ale muncii.

Caracterul ascuțit al frământărilor s-a mai atenuat, începându-se a se obține şi primele renunțări la plecare a unora din cei care scoseseră formularele în vederea emigrării.

Într-o şedință care a avut loc la C.C. al Partidului în ziua de 8 Iulie 1950, s-a analizat munca C.D.E., în rândurile populației evreeşti în legătură cu problema emigrărilor în Israel.

Ca urmare au fost trasate următoarele sarcini mai principale pentru munca C.D.E.:

---

[*] Vezi Arhiva CSIER, fond VII M.R. 44.

- Îmbunătățirea legăturii cu masele muncitoreşti evreeşti
- Verificarea activului, pentru a fi înlăturate elementele dubioase, nesincere sau şovăielnice..."

3. Evreii sionişti.

Sionismul ca mişcare națională promova restabilirea şi consolidarea unei vieți evreieşti independente în Palestina, apoi, după crearea statului evreu (în 1948), în Ereț Israel. Cuvântul, adoptat la primul congres sionist din 1897, îşi are originea în numele unei fortărețe Sion, cucerită de regele David în antichitatea iudaică. Prin extensie, numele de Sion a ajuns să desemneze oraşul Ierusalim şi chiar toată Iudeea. Sionismul este o mişcare națională care preconizează instalarea poporului evreu pe pământul său istoric, reactualizând astfel o temă tradițională a întoarcerii la Sion exprimată în străvechea incantație mozaică „Anul viitor la Ierusalim". Ataşamentul sentimental şi religios față de Țara Sfântă face parte integrantă din universul mental evreiesc, deşi sionismul ca mişcare politică laică este o versiune a mişcărilor naționale moderne. Paradoxal, sionismul politic ia ființă tocmai în Occident, acolo unde desăvârşirea procesului integrationist, chiar asimilationist, declanşat de Revoluția franceză era în avans. Sionismul consideră antisemitismul drept un dat permanent care nu lasă nici o şansă de asimilare deplină evreilor din diasporă. Th. Herzl a avut, în acest sens, o viziune premonitorie, cum s-a petrecut şi cu aceia care l-au precedat: apărători ai ideii naționale precum Z.A. Kalisher (1795-1874); Moses Hess; adepții Hibat Sion-ului şi Biluimii şi atâția alți precursori ai sionismului. Viziune, şi în acelaşi timp, diferită de a lor. Atunci când primul Congres sionist se întruneşte la Basel, în 1897, el se prezintă deja ca o mişcare heteroclită. Vederile diferite vor spori ulterior. Astfel, Ahad Haam (1856-1927), tatăl sionismului cultural, va percepe altfel această mişcare decât Vladimir Jabotinsky (1880-1940), tatăl sionismului revizionist ş.a.m.d. A.D. Gordon (1856-1922) va dezvolta o concepție narodnică, mistică şi romantică, Ber Borochov (1881-1917) una marxistă, Haim Arlosoroff (1899-1933) şi D. Ben Gurion (1886-1973), una social-democrată, ş.a.m.d.

La rândul lor, cei de orientare religioasă, cuprinşi în mişcarea Agudat Israel, vor respinge sionismul politic, în timp ce Mizrahi, întemeiat de I. J. Reines (1830-1915) în 1902, apără cauza național-sionistă.

Diversitatea sionismului, având la extreme orientările religioase de o parte şi socialist-marxiste de altă parte, s-a exprimat prin sumedenie de partide, asociații, organizații, grupate la rândul lor după criterii de vârstă, de rezidență etc.

Mai înainte ca Palestina să se impună ca singura țară considerată capabilă să-i adune pe evreii împrăştiați (dar chiar şi mai târziu, în preajma creării Statului Israel) s-au afirmat şi înjghebări care preconizau posibilitatea plasării evreilor şi în

alte spații decât Sionul. Respectiv: Uganda, Argentina, Madagascar, Noua Caledonie ş.a.

Însuşi Herzl optase, la un moment dat, pentru soluția ugandeză, având în vedere uriaşele dificultăți puse în calea unei reaşezări a poporului evreu în Palestina. Dar această oscilare „teritorialistă" a sionismului politic a fost de scurtă durată, herzlianismul afirmând opțiunea necondiționată pentru crearea unui Stat Israel pe teritoriul străvechi al Palestinei; fapt împlinit aievea după o jumătate de veac de eforturi sioniste neîntrerupte. Prin anii '39-'40 naziştii plănuiau să deporteze întreaga evreime europeană în Madagascar.

Dar, oare, prin înființarea Statului Israel, s-a pus capăt rațiunii de a fi a sionismului? Răspunsul s-ar dovedi afirmativ dacă am limita rolul sionismului doar la întemeierea Statului Israel. Dar acest rol este mult mai cuprinzător: stimularea emigrării evreilor în acest stat; sprijinul dat acestui stat de către evreii din întreaga diasporă; asimilarea sionismului şi israelo-centrismului ca o „dimensiune" a însuşi iudaismului modern.

*

Succinta incursiune în ideatica sionismului făcută mai sus are rațiunea de a indica sorgintea teoretică a fenomenului sionist apărut în România încă din ultimul pătrar al veacului al XIX-lea. Căci, deşi cu particularitățile sale distincte, (din România au pornit dintre cei dintâi „Iubitori ai Sionului" care au organizat în Palestina ferme agricole) sionismul local s-a aflat în nemijlocita legătură cu mişcarea de idei general europeană. Pe de altă parte, anticipând mişcarea haluțiană a organizației sioniste, creând primele colonii – Roş Pina şi Zihron Yaacov – evreii din România s-au îndreptat decenii în şir spre toate formele de colonizare agricolă în Palestina *(chibuțuri, cvuțale, moşavuri)*, pregătindu-se în forme de *ahşara* şi şcoli agricole, corespondente la rândul lor unor organizații (de tineret etc.) din țară: începând chiar cu acele „societăți" din Nicoreşti şi Tecuci (1873), Moineşti (1874) numite Işuv Ereț Israel, care au pregătit primii colonişti amintiți mai sus. În noiembrie 1881 are loc la Focşani o întrunire preliminară de coordonare a activității a peste 20 de organizații care au ca scop colonizarea agricolă în Palestina. În ianuarie 1882 are loc o conferință; participă delegați a 33 de societăți, reprezentând mii de persoane care şi-au propus să emigreze în Țara Promisă. Principala rezoluție a Conferinței conclude că soluția problemei evreilor din România este emigrarea imediată în Palestina şi restratificarea lor în principal ca agricultori. Şi, nota bene, toate acestea încă înainte de apariția sionismului politic herzlian şi de primul Congres sionist (Basel, aug. 1897) la care cuvântul de deschidere i-a revenit doctorului Karpel Lippe (1830-1916) din Iaşi, nu doar pentru faptul că era cel mai bătrân dintre delegați, ci pentru că reprezenta evreimea unei țări în care *iubirea-de-Sion* constituia un îndemn la acțiune şi însăşi acțiunea concretizată în emigrarea câtorva sute de familii pentru a face colonizare agricolă

în Palestina. Nu se ştie cu precizie câţi evrei din România au emigrat în Palestina perioadei otomane, adică până în 1918, dar se ştie că apoi, în perioada mandatului britanic, între 1919 şi 14 mai 1948, au intrat în Palestina peste 40.000 emigranţi originari din România, respectiv 10% din totalul alialei din acel răstimp.

Alia-ua acestora s-a realizat şi ca o consecinţă a extensiei acţiunii ideologice a sionismului politic, a impactului crescând al partidelor şi multitudinii organizaţiilor sioniste (în principal de tineret) cu masa evreiască. Acţiunea unora dintre acestea a continuat în mod clandestin chiar şi în anii războiului. După 23 august 1944 asistăm, însă, la o extindere nebănuită a activităţii sioniste la toate nivelurile, dar mai cu seamă a organizaţiilor de tineret, ceea ce va avea consecinţe multiple în planul întăririi opţiunii pentru „naţional" şi emigraţionism a unor largi categorii de evrei.

Organizaţiile de tineret sioniste devin atât de numeroase încât unii lideri ai P.C.R. şi F.N.D., exasperaţi de impactul lor asupra „masei evreieşti", s-au exprimat în epocă destul de ireveţios la adresa lor.*

Mişcarea sionistă şi-a lărgit vadul, crescând, până spre finele anului 1947 şi încă pe parcursul anului 1948.

O documentată istorie a mişcării sioniste în anii '44-'48 ar presupune ample investigaţii în arhiva sionistă, care, din păcate, aci la noi nu cuprinde decât documente răzlețe, cele mai multe fiind nimicite sau deteriorate pe parcursul vremii. Acţiunea sionistă, devenind ilegală după 1949, organizaţiile şi partidele – la (auto)desfiinţarea lor – nu şi-au cruţat documentele rămase în urma percheziţiilor, a închiderii sediilor etc.

Documentele ce vor fi reproduse în lucrarea de faţă provin de la Arhivele Naţionale. În arhiva CSIER asemenea documente sunt aproape de negăsit.

În ultima vreme s-a ivit însă posibilitatea studierii unor declaraţii, confruntări şi interogatorii luate de securitate între 1950-1954, şi chiar mai apoi, unor foşti fruntaşi sionişti care au activat după '44.

Sunt astfel consemnate o seamă de fapte şi evenimente, privind mişcarea sionistă din România în acest răstimp, structurate, însă, de anchetatori nu în perspectiva unei reconstituiri istorice, aşa cum a fost ea în realitate, ci cu scopul interpretării tendenţioase a faptelor, în vederea dovedirii unei culpe, înscenate acuzaţiilor, faţă de regimul democrat-popular. Nevăzând în mişcarea sionistă şi activitatea liderilor ei decât acte de spionaj, „pactizare cu reacţiunea", colaboraţionism, uneltiri la siguranţa statului ş.a.m.d. anchetele purtate şi consemnările din procesele verbale, astăzi posibil de studiat, nu reprezintă decât declaraţii şi confruntări realizate în condiţii de presiune fizică şi psihică neomeneşti. Torţionarii izbuteau să stoarcă, astfel, de la cei anchetaţi aproape tot ce le era necesar pentru înscenarea unor procese de tristă celebritate. A funcţionat un aparat de teroare oficial, care putea obţine ce voia şi fabrica „documente" din acuzaţii ce nu mai trebuiau dovedite: nici în procese „de răsunet" şi nici pentru...

---

* Vezi în Partea a II-a, Doc. subcap. 4.

istorie! Procese care, din fericire, în unele cazuri nu au mai avut loc, inculpații fiind eliberați în urma unor susținute presiuni internaționale sau/și chiar a unor... răscumpărări. Dar, din anchetele și procesele consemnate și recent publicate rezultă o activitate sionistă prodigioasă, care a contribuit la emigrarea în masă a evreilor.

4. Etapa postbelică.

Interesul lucrării de față se axează, desigur, în primul rând asupra acestei etape din devenirea sionismului pe meleaguri românești – etapa cea mai semnificativă, deoarece s-a desfășurat în perioada emergenței comunismului din România și, oarecum, în concurență cu P.C.R. – pentru cucerirea masei de evrei.

Dacă prin destinul ei ultim, mișcarea sionistă din România suporta oarecum avatarurile întregului sionism est și central european din zona de influență sovietică, (regimul bolșevic fiind antisionist încă din startul său, revoluția din 1917), ascensiunea sa din anii 1945-1947 se dovedea oarecum atipică. Cu atât mai mult cu cât România, cu ai săi circa 400.000 de evrei – parte supraviețuitori ai Holocaustului, deci dușmani funciari ai fascismului – intrau în alte calcule politice ale regimului instaurat aici de sovietici.

Un număr considerabil de organizații sioniste își extind aria de influență. Vechilor lideri ai Executivei și Organizației Sioniste, ai Hehalutz-ului, li se alătură slihimi, care vor prelua multiple sarcini sioniste (privind tineretul, educația, *alia*-ua, ș.a.) dublând vechile cadre locale sau chiar înlocuindu-le. A existat, însă, un consens deplin nu doar în materie de programe sioniste de acțiune ci, mai ales, cu privire la linia comună, de perspectiva emigraționistă, la care au aderat, ca și la susținerea intereselor comunitare majore ale întregii populații evreiești: abrogarea legilor rasiale; egalitatea în drepturi; judecarea crimelor de război; repararea daunelor economice și morale cauzate victimelor prigoanei. Dar organizațiile sioniste – de o diversitate crescândă – își conturează încă din start programe, „declarații de principii" etc. cuprinzând obiective proprii: pregătirea tineretului pentru *ahșara* și a categoriilor afectate de șomaj, pentru restratificare; pregătirea tuturor pentru o *alia* considerată soluție majoră la problema evreiască.

Este reorganizată Federația Organizațiilor Sioniste (Organizația Sionistă). Imediat după 23 august apare și o dizidență, Noua Organizație Sionistă. Biroul de emigrare, existent încă din ultimii ani ai perioadei Antonescu, își continuă activitatea. Sunt refăcute partidele sioniste: – Ichud – organizație socialistă evreiească dependentă de Ichud Haolami, intim asociată mișcării muncitorești din Palestina, și organizațiile de tineret (Gordonia și Buselia), dependente de Ichud.

Până la desființarea Mapai, au aparținut de Ichud și alte două mișcări de tineret: Dror Habonim și Borochovia, care și-au păstrat, totuși, oarecare independență.

Un al doilea grup de formații sioniste l-au constituit Clal-sioniștii, care în anii premergător lui 1940 erau majoritari în Organizația Sionistă. Acest grup cuprindea:

Partidul Centrist, cu puternică influență în masa evreiască;

Cercul Renașterea, alcătuit în principal din intelectuali (acest cerc este inițiator al organizației Avoda Ahava – (dizident în raport cu palestino-centriștii);

Haşmonaea – Organizație a studenților sioniști, datând de decenii; Hanoar Hazioni și Dor Hadas – mișcări de tineret desprinse din Tenuat Hanoar Haționi – cu oarecare autonomie față de Clal – sioniști;

Baalei Melacha – cu răspândire în Transilvania, mai ales printre meseriași.

Al treilea grup: Religioșii sioniști (Daatimii), care, spre deosebire de alte categorii de religioși, (nesioniști) se declarau adepți ai ișuvului evreiesc din Palestina. Grupul era alcătuit din două partide: Mizrahi și Hapoel Hamizrahi, și două organizații: B'nei Akiba și Tora Veavoda.

În afară de cele 3 grupuri de partide și organizații – cu vechi state – mai sunt de menționat:

A. Partidele noi ale sionismului general.

1. Partidul Sionist-Democrat apărut în 1945 și desprins din Renașterea;

2. Haoved Haționi, apărut în 1946 cu prilejul alegerilor pentru Congresul Sionist și care a avut în subordine organizațiile: Dor Hadas; Baaley Melacha; Hanoar Haționi; Herzlia (în 1947 se declară independent);

3. Partidul Oved (Renașterea), constituit în 1947 – replică la Haoved Haționi.

B. Partide socialiste noi:

1. Mișmar, constituit mai întâi ca un „Cerc politic" al vechii și consistentei organizații de tineret Haşomer Hațair, existentă de decenii și de mare răspândire;

2. B'nei Aavoda, devenită apoi Miflaga;

3. Ahdud Haavoda, constituită în primăvara anului 1947 de către Poalei Sion Smol, grupul de bucovineni refugiați în țară și care în trecut aparțineau de Haoved (apoi trec la Mapai) iar la scindarea Mapai-ului, în 1947, se atașează de Dror Habonim și Borohovia, apartenente de Ahdud Haavoda care își va revendica în Hehaluț, autonomia.

C. Reorganizări și regrupări în cadrul mișcărilor Daati (religioși).

1. La București se conturează gruparea de partide Hapoel Hadati aparținând de N.O.S. (Noua Organizație Sionistă) – tabăra revizionistă

D. Partidele apartenente de N.O.S.

1. Hațahar (H.T.H.R.): Partidul sionist revizionist, care cuprinde: Brit Haavdim Yarden, cu membrii, în principal, din rândul refugiaților;

2. Brit Yesorun, răspândit mai ales în Transilvania;

3. Hamenora, în principal cu membri din rândul studenților și intelectualilor.

4. Mișcările de tineret, aferente:

Betar, cu membrii cuprinşi în mişcarea de ahşara, din care ramura pregătită în ahşara-ua de luptători urma să fie trecută, din 1946, în Organizaţia militară naţională ETZEL.

În 1947, ETZEL s-a ataşat de mişcarea revizionistă şi gruparea Iudenstaat-Medina Haiehudit, grupare care pe atunci mai făcea încă parte din Organizaţia Sionistă.

E. Alte grupări cvasi-sioniste:

1. Religioase: Agudat Israel; Poalei Agudat Israel (muncitoresc); Teirei Agudad Israel (tineret). Toate trei, deşi nedeclarat sioniste, încurajau şi susţineau *alia*-ua (inclusiv alia-Bet), ilegală, organizată de Mosad;

2. A.C.F.E. Asociaţia Femeilor Evreice, nepolitică. Făcea parte din Hadasa şi activa în cadrul Organizaţiei Sioniste Mondiale.

F. Formaţii politice unificate.

1. Brith Ereţ Israel Haovedet – se constituie în noiembrie 1944 şi cuprinde: Palestina muncitoare, Ichudul şi Cercul de prieteni ai Haşomer Haţair (va deveni Mişmar). Această „Uniune a Ţării care Munceşte" a fost creată pe baza unei platforme politice comune în problemele sioniste concrete din România postbelică şi va reprezenta tabăra socialisto-sionistă din Organizaţia Sionistă şi chiar din C.D.E.

Ca bloc al stângii sioniste, alcătuit din Mişmar şi Ahdud Haavoda, aceste două partide aparţinând lui Brith Ereţ Israel Haovedet, se vor uni în 1948, aderând la Mapam. Din pricina suprimării mişcării sioniste în România B.E.I.H. n-a mai apucat să funcţioneze.

Hakad (H.K.D.), o platformă comună între partidele Ichud şi Mişmar în vederea unor redistribuiri de mandate la Congresul Sionist din România -1946- şi la alegerea conducerii O.S. pentru răstimpul de până la 1948.

Ca reacţie la acest Acord între cele două partide, la finele lui '44 clal-sioniştii şi mişcările lor de tineret au creat un Corp sionist-clalist menit să se opună influenţei grupului Palestina Muncitoare. Acest „Acord" n-a funcţionat decât o jumătate de an, clal-sioniştii fiind măcinaţi de dispute interne.

Aceeaşi soartă a avut şi Gruparea Sionistă Democrată (G.D.S.), ivită în 1946, înaintea şi în vederea alegerilor de delegaţi pentru Conferinţa sionistă pe ţară şi a Congresului Mondial Sionist (Elveţia). A avut o existenţă efemeră, liderii ei J. Cohen şi L. Itzkar, hotărând fuzionarea cu „Gruparea Sionistă Centristă", prezidată de dr. L.Mayersohn şi devenind astfel

„Partidul Clal-Sionist din România" Şi acest organism hibrid a suferit un total eşec la respectiva Conferinţă sionistă pe ţară, unde au fost omologate pentru acest curent „centrist" doar:

Organizaţia clal-sionistă „Renaşterea";

Organizaţia „Haoved Haţioni", rezultată şi ea din colaborarea dintre:

Organizaţia de tineret – Hanoar Haţioni şi

Organizaţia „Dor Hadaş"

Astfel că, la Conferința sionistă pe țară, dintr-un număr de peste 100 delegați, Partidul Clal-Sionist nu a luat decât 3-4 locuri iar la alegerile de delegați pentru Congresul Mondial Sionist, nici unul.

Cele mai numeroase organizații sioniste erau de adolescenți și tineret. Se deosebeau în principal prin doctrină și adresabilitate – de la cele de „stânga" până la cele de extremă dreaptă: numitorul lor comun era, însă, sionismul, lupta pentru întemeierea statului evreu, cel care va face ca un popor fără teritoriu să devină o națiune cu toate atributele sale, inclusiv cu o piramidă socio-ocupațională la baza căreia să se afle producătorii, în primul rând țărănimea, iar spre vârf categoriile superpuse. Organizațiile nu exprimau, *tale quale*, întregi clase sociale, ci doar categorii ale acestora, unele abia în curs de formare în viitorul stat național. Revendicându-se din câte un conducător spiritual, organizațiile difereau între ele, uneori, după concepțiile și vederile specifice ale acestora. Dacă Th. Herzl era doctrinarul sionismului politic, îmbrățișat de toate organizațiile, vederile unor A. Haam, I.L. Gordon, Vl. Jabotinsky, B. Borochov, ș.a. erau îmbrățișate doar de una sau alta dintre ele. Aceste organizații diferă apoi după: forma de agricultură pe care-și propun să o practice – chibuț, cvuta, moșav ș.a.: forma de organizare sindicală, politică, culturală ș.a.

Combinate, opțiunile de mai sus au dus la o proliferare acută a numărului de organizații – și în România. De aceea, acțiunea centripetă, complementară celeia centrifuge, a produs forme de unificare temporară sau de durată.

O atare organizație de tineret unificatoare, care a funcționat mai ales în marile orașe ale României postbelice, a fost de pildă, Hehaluț-ul.

Astfel, după cum putem citi într-un document*, cooperarea în cadrul Hehaluț o realizau în 1948 următoarele organizații distribuite pe localități și forme de activitate – snifimi (grupuri) și ferme (ahșara) – după cum urmează:

Snifimi și ferme coordonate de Hehaluț
cu membri provenind din următoarele organizații

persoane provenite din:	Nr. persoane	persoane provenite din:	Nr. persoane
0	1	0	1
B'nei Avoda		**Dror-Ichud**	
Bacău	2	Buc.	4
Reghin	3	Hațeg	22
Pt. Neamț	5	Oradea	25
Sighet	3/II	Buc.	51
Pt. Neamț II	6	Zăvoi	66
București	13	Iași	68
Ploiești	27	Dăculeni	69

* Vezi: Hehaluț: caiet special, Buc. 1946.

0	1
Galaţi	63
Turda	65
Buzău	52
Iaşi	78
Săvârşin	85
Tg. Neamţ	
Haşomer Haţair	
Iaşi	28
Craiova	2/II
Bucureşti	29
Bacău	30
Timişoara	31
Cluj	58
Bnei Akiva	
Satu-Mare	7
Bucureşti	8
Bistriţa	9
Sighişoara	10
Oradea	11
Cluj	12.
Sibiu	54
Vt. Dornei	76
Beiuş	79
Tora Vavoda	
Bucureşti	14
Freidorf I	15
G. Humorului	16
Şimleul Silvaniei	17
Sighet	18
Oradea	19
Satu-Mare	20
Floreasca	53
Freidorf II	60
Buc.	81
Dej	84
Hanoar Haţioni	
Lugoj	32
Pt. Neamţ	32/II
Ferdinand	32/III
Baia-Mare	34
Braşov	35
Cluj	36
Ploieşti	37

0	1
Stremţi	72
Iţcani	74
Mediaş	77
Tg. Mureş	86
Buhuşi	87
Dej	88
Satu-Mare	89
Gordonia	
Bucureşti	43
Bacău	44
Roman	45
Săcălaz	46
Reghin	55
Fileşti	73
Busselia	
Roman II	45/II
Galaţi I	47
Galaţi II	47/II
Timişoara	48
Satu-Mare	49
Timiş. II	50
Narteşti	59
Vişeu	71
Treştia	94
Oradea	95
Palcău	96
Sighet	97
Dror-Habonim	
Bucium	23
Bucureşti	21
Constanţa	24
Brăila	26
G. Humorului	61
Hoghilag	67
Molid V.	80
Borochovia	
Buhuşi	40
Arad	41
Tecuci	57
Tg. Mureş	62
Focşani	62/II
Fălticeni	75

0	1	0	1
Oradea	38	V. Dornei	82
Tetchea	39	Bârlad	92
Aştilău	39/II	Tg. Neamţ	93
Bucureşti	33	Bucureşti	42
Vama-Câmp.	56		
Vişeul de Sus	56/II		
Ciurea	64		
Aiud	70		
Arad	83		
Râşca	90		
P. Neamţ II	91		

Gruparea organizaţiilor de tineret în Federaţia Hehaluţ a înlesnit coordonarea activităţii educative, de restratificare, de culturalizare sionistă etc. într-o seamă de organizaţii de tineret. Centralizarea Hehaluţ s-a dovedit eficientă mai cu seamă în coordonarea centrelor de achsara.

Hehaluţ acţiona unitar în privinţa relaţiilor cu oficialităţile (F.N.T. ş.a.) cu T.C.D.E., cu comunităţile şi *Joint*-ul.

Subordonarea organizaţiilor de tineret faţă de unele partide sioniste de pildă Mishmar, pentru Haşomer Haţair, Ichud pentru Gordonia ş.a.m.d. – apoi a acestora faţă de foruri supraordonate a constituit, de asemeni, un factor de unificare.

La rândul ei, o federaţie ca Mizrahi reprezintă un număr de cămine de muncă şi educaţie, organizaţii de tineret şi copii ş.a.

Şi tabăra daatimilor a recurs la formule de reorganizare în jurul lui Mizrachi; respectiv prin concentrarea şi comasarea organizaţiilor: Mizrachi; Hapoel Hamizrachi; Hapoel Hadati; Hadati; Tora Vavoda; Tora Vemalaha.. Ele au constituit astfel o Federaţie Mizrahi, din care însă nu făceau parte cele care continuau să activeze separat, chiar şi după 1946, când au aderat la Organizaţia Sionistă Mondială.

5. Oameni de cultură sprijină ideea unui stat evreu

Cuplurile categoriale „integraţionism-emigraţionism", pe de o parte, „comunism-sionism" pe de altă parte nu implică nici calcuri, nici simetrii perfecte deoarece au existat integraţionişti necomunişti şi emigraţionişti nesionişti. Au existat evrei care s-au integrat în societatea românească din toţi anii comunismului fără a fi „oameni ai regimului", cum au fost şi oameni care au plecat din ţară din alte raţiuni decât cele sioniste ori au plecat în alte locuri decât Statul Israel. Totuşi, în primii ani postbelici, mentalul colectiv şi mai ales inteligheţia şi liderii de

opinie puneau chestiunea destinului evreilor din România în termeni relativ tranşanţi: sionism sau... comunism. Reprezentanţii opiniei democrate, neevrei şi evrei, dovedeau o vădită propensiune spre îmbrăţişarea ideii că soluţia majoră la problema evreiască locală o constituie emigrarea într-un Cămin Naţional propriu. Şi adepţii opiniilor de dreapta, animaţi însă de alte sentimente (în fapt, resentimente) faţă de evrei decât cercurile democrate, considerau soluţia emigrării acestor etnici ca salutară pentru ţară. Marxist-leninişţii au adoptat însă o retorică radical contrară pe marginea problemei, preconizând integrarea deplină a evreilor în *trend*-ul comunist al ţării.

Pentru aprecierea climatului acestei dezbateri de idei, în epocă, repertoriem opiniile în materie performate cu ocazia unor anchete special axate pe soluţiile întrevăzute de diverse personalităţi la controversata... problemă evreiască.

Problema evreiască văzută şi soluţionată de...

Este titlul expres al unei anchete întreprinsă de publicistul evreu Eliezer Frenkel în 1945, la care au răspuns câteva personalităţi de marcă, evrei şi neevrei. Răspunsurile consemnate – din care extragem doar paragrafele ce urmează – au desigur un caracter general, soluţiile recomandate variind între emigrarea în masă (într-un viitor Stat Israel) şi integrarea în realităţile sociale româneşti prezente şi viitoare. Cu excepţia răspunsului „comunist" la problemă oferit de Lucreţiu Pătrăşcanu şi dr. Petru Groza, toţi ceilalţi intervievaţi se pronunţă fie pentru o soluţie dualã – emigrare şi integrare – fie doar pentru emigrare.

E. Frenkel insistând – în întrebările puse celor intervievaţi – asupra posibilităţii alegerii unui alt teritoriu (complementar Palestinei: eventual, Uganda, Noua Caledonie) pentru aşezarea milioanelor de evrei din diasporă, unii dintre cei care au răspuns au luat în considerare şi o atare soluţie „teritorialistă", alţii respingând-o, însă, de plano şi evidenţiind că nu există alternativă la opţiunea sionistă, oricâte argumente s-ar aduce cu privire la insolubilitatea contradicţiilor evreo-arabe.

- În ce constă, după Dvs., problema evreiască?

Felix Aderca

- „Problema evreiască este în esenţă problema creării de condiţiuni normale de viaţă pentru evreii risipiţi în sânul celorlalte popoare. Desigur că acest lucru este suficient de straniu, dacă ne gândim că în conştiinţa popoarelor civilizate s-a înrădăcinat convingerea că, pe un teritoriu naţional, trebuie să trăiască numai unitatea naţională. Soluţia acestei probleme ar fi simplă: topirea masei evreieşti în sânul naţiunii băştinaşe sau emigrarea Evreilor într-un teritoriu propriu. Acestea sunt două soluţii raţionale. Realitatea însă ne oferă o soluţie, am putea spune mai puţin logică, dar care ţine de două mii de ani; existenţa unei minorităţi evreieşti între toate celelalte popoare ale lumii...

Sombart a arătat rodnicia Evreilor în desfăşurarea vieţii economice a întregului continent european şi, nu de mult, o mlădiţă princiară românească a făcut afirmaţia deplin justificată, că o minoritate evreiască în sânul naţiunilor, de obicei legate fatal de tradiţie şi îngreuiate de o anumită inerţie, este o adevărată binefacere. Dar câtă vreme vor consimţi Evreii, martirizaţi, să joace acest rol sublim şi infernal?...

...soluţia cea mai firească, cea mai omenească şi aceea care serveşte cel mai mult progresului şi dezvoltării Evreimii şi a lumii, îmi apare alcătuirea unui Stat evreiesc, al treilea sau al patrulea până acum. În cuprinsul acestui teritoriu propriu, Evreimea va găsi putinţa de a-şi pune în valoare pozitivă însuşirile-i milenare. Cred că existenţa unui Stat evreiesc, şi deci a unui neam evreiesc, conştient de naţionalitatea sa, va uşura procesul amintit mai sus, al topirii celor împrăştiaţi în sânul naţiunilor primitoare...

Partea cea mai vie, conştientă de trecutul ei care râvneşte la alt viitor, va porni pe calea unui cămin propriu. Sunt în ultima fază a vieţii mele, dar simt încă în mine suficientă tinereţe spre a regreta adânc şi amar că nu voi mai putea lua parte directă la această reconstrucţie şi înviere, la crearea din nou a vechiului şi multiplului suflet evreiesc. Acele câteva zeci de cărţi scrise în româneşte şi pe care le-am trimis, împreună cu alţi camarazi din categoria mea, bibliotecii Universităţii din Ierusalim, vor sta în rafturile tăcute ca o mărturie mută a unui suflet rămas pe aceste maluri dunărene...

Palestina evreiască există. Nimeni pe lume n-ar mai putea nega realitatea Palestinei evreieşti. Toate zvârcolirile internaţionale se vor lovi de această realitate, care este şi spirituală şi concretă. Totuşi Palestina din zilele noastre, dacă nu chiar până la capătul acestui secol, nu poate cuprinde în sânul ei marea masă a Evreimii internaţionale. Evreii din Palestina vor avea în orice caz o populaţie crescândă, mulţumită natalităţii. Astfel emigraţia se va lovi, mi se pare, chiar de Evreii din Palestina. Azi se poate vorbi şi de un alt teritoriu de colonizare pentru Evrei, fără a prejudicia în vreun fel existenţa Palestinei. Desigur, că dacă s-ar fi acceptat la timp planul lui Zangwill, s-ar fi putut avea din vreme Uganda şi cele cinci miloane de victime evreieşti, din Europa ocupată de nazişti, ar fi fost salvate.

Mă întreb însă: dacă am fi avut Uganda, am mai fi putut avea Palestina? Cred că nu. Azi, cum am spus mai sus, problema se pune astfel: Palestina există...

Tudor Arghezi

„Cred că idealul Dv. de creare a unui stat evreiesc aduce singura soluţie a problemei celei mai penibile din istoria modernă. După liberarea de proprietar într-o formă sau alta, a tuturor naţiunilor, singură naţiunea evreiască, pribeagă printre celelalte, a rămas fără domiciliu...

S-au preconizat unele surogate: asimilarea benevolă, creştinarea legală obligatorie. Li s-au acordat Evreilor drepturi, li s-au retras. În războiul de acum li

s-a conferit exterminarea. De 4 veacuri, de când au intrat între Români, problema n-a făcut decât să sporească...

O patrie evreiască întăreşte şi sporeşte demnitatea şi a Evreului care rămâne pe loc. Ghettoul încetează. Defectele oricărui popor se transmută în calităţi şi valori. Evreul simţind în spatele lui o patrie, având o reprezentanţă diplomatică, se va simţi în străinătate îndreptăţit ca un Elveţian, ca un Olandez, ca un Norvegian, care aparţin unor popoare mult mai puţin numeroase decât Israel...

Orice altă soluţie, afară de întemeierea unei patrii e neviabilă şi adaugă la o veche, amară experienţă, o nouă amărăciune".

Dr. I. Flavius

„Trebuie să adaug că dacă democraţia reală, nu de faţadă, va învinge, atunci problema evreiască nu va mai exista. Însă pe baza experienţei noastre din trecut, mă întreb: mai avem oare dreptul să fim optimişti şi să afirmăm categoric că victoria ei va fi de durată şi că nimic nu o va mai încăleca? Pentru că şi atunci când a venit Revoluţia franceză, s-a crezut că nu va mai exista problemă evreiască şi ea a renăscut tocmai când ne-am fi aşteptat mai puţin. Evreii aveau drepturi în Germania şi s-a crezut că în această ţară civilizată unde Evreii aveau o egalitate absolută, antisemitismul nu va mai reuşi să fie niciodată nociv. De aceea s-ar putea ca şi de data aceasta, când ni se pare că din toate părţile, împrejurările concurează a ne convinge că ura de rasă va dispare, să ne înşelăm din nou. Iată de ce pentru mine problema se pune în felul următor: Politic: trebuie să se dea Evreilor un teritoriu, o ţară. Aţi văzut cred de multe ori, că atunci când vii şi spui: sunt o serie de oameni sinistraţi şi refugiaţi pentru care vă rog să faceţi loc în casa Dv., nu există nici 10% din oameni care să fie dispuşi să primească pe aceşti sinistraţi şi refugiaţi, deşi ştiu că sunt oameni care suferă. Propune însă d-ta unui cetăţean din Bucureşti să găzduiască pentru câtva timp pe un domn care a venit din Franţa sau din altă parte şi care îşi are acolo casa lui şi vei vedea că va fi găzduit cu plăcere. Aşadar, există o atitudine faţă de *heimatloşi* şi alta faţă de acei pe care îi ştii împroprietăriţi. Acelaşi lucru se aplică şi în mare. Evreii, de când nu mai au ţară, au avut rolul sinstraţilor şi refugiaţilor care dădeau impresia – şi această impresie era o realitate – că oamenii aceştia nu sunt trecători ci vor să rămână, ceea ce provoacă o reacţiune neplăcută. Dacă ei ar avea o ţară, aceasta ar contribui psihologeşte la o restaurare, la o reabilitare a demnităţii lor umane. Din acest punct de vedere este necesar, atâta vreme cât vor exista frontiere, ca şi Evreii să aibă această ţară, chiar dacă ar fi atât de mică, încât să nu aibă decât o valoare simbolică".

Gala Galaction

„... Pentru mine problema evreiască este o problemă teologică. Cei care cred că pot s-o discute sau s-o dezlege numai şi numai cu date şi cu elemente omeneşti, se înşeală. Pentru mine, problema lui Israel a fost, este şi rămâne o problemă dumnezeiască...

Singura soluție a problemei evreiești eu o văd numai prin înfățișarea unui Stat Evreu în Palestina, pe suprafața în care Evreii formează majoritatea populației"...

Eugen Herovanu

„...Aspirațiile poporului evreu sunt realizabile pe două căi alternative. E de văzut care din acestea oferă mai multe avantagii şi satisface mai bine dezideratele în cauză...

Dacă aş fi chemat să mă pronunț direct într-o asemenea alegere, cred că aş opta pentru țara nouă a doctorului Pinsker (Israelul, nota mea H.K.)..."

Dr. N. Lupu

„...Întâi şi întâi, eu pe Evreii de aici îi socotesc Români de religie mozaică şi nu mă împac cu ideea ca ei să meargă pe calea unui Stat evreiesc. Aceşti Români de religie mozaică, chiar dacă ar pleca în America, tot se vor socoti Români. Eu doresc să fiți o parte componentă a Statului şi poporului român. Dacă Dv. plecați, Statul român va pierde şi nici nu se va putea reface..."

Mihail Sadoveanu

„...Chestiunea evreiască este mai ales o problemă de inteligență. Între multe alte definiții, inteligența ar fi puterea de a te pune în punctul de vedere al altuia. Adică, eu să mă pun în punctul de vederea al Evreului şi să mă socotesc cu drepturile omului, cu inteligența omului, cu sufletul lui, cu dragostea şi toate celelalte atribute pe care le are omul care este un frate al omului...

Dacă am această înțelegere şi această detaşare de prejudecăți să mă pun în punctul lui de vedere, nu mai pot să greşesc în judecata mea despre dânsul; dar dacă judec cu prejudecată greşesc; înseamnă că inteligența mea e viciată de interese şi prejudecata aduce cu sine un întreg cortegiu de greşeli. Sunt convins că mulți dintre tinerii noştri reacționari ar privi cu totul altfel problema evreiască, dacă ar fi ajuns la vârsta de 50-60 ani, când un om judecă prin el însuşi, când poate ajunge la independență în cugetare, când poate să se lepede de tot ce-ți dă instrucția şi cultura pe care o dobândeşti în tinerețe şi care îți pune de multe ori o haină care nu este a ta..."

A.L. Zissu

„...Colectivitatea evreiască constituie pretutindeni o minoritate dezarmată şi proeminentă în acelaşi timp. Calitatea de minoritate dezarmată îmbie popoarele suverane şi majoritare să lovească, pentru că au certitudinea că nu riscă nimic. Caracterul ei proeminent ațâță la lovire. Repet: caracterul de minoritate încurajează lovirea Evreilor, calitatea lor suscitătoare de gelozii ațâță la lovire...

Suntem specifici printr-o religie cu caracter național; specifici printr-o stratificare anormală care nu ne este imputabilă nouă, ci legilor restrictive care ne

guvernează de secole; specifici prin sensibilitatea noastră morală. Toate aceste elemente specifice constituie, o repet, nu justificarea, dar explicația atitudinii de hărțag față de noi; în același timp, mijloace sigure de identificare ale Răstignirii și Trădării pentru arginți – unelte infailibile în mâna eternilor exploatatori de diversiuni.

La început, la origine, n-a fost decât o diversiune pur religioasă...

Bineînțeles că ipocrizia beneficiarilor acestui hărțag capătă în fiecare epocă și în fiecare țară alt pretext, după împrejurări, după moravurile epocii sau ale neamului, după aspectul crizei prin care trece la un moment dat poporul găzduitor și după interesele care urmează să fie promovate, de către exploatatorii diversiunii...

Că o reluare a vieții normale de către Evrei nu poate avea loc decât în Palestina, o dovedește, între atâtea momente semnificative, mai ales faptul că la Congresul al VI-lea (sionist, nota mea H.K.) unde, prin oferta făcută de Imperiul britanic, am avut la un moment dat posibilitatea să căpătăm o țară de cincizeci de ori mai mare decât Palestina, țară pe care am fi putut s-o construim totuși cu infinit mai puține sacrificii decât le facem pentru această minusculă țară. Poporul evreu, despre al cărui spirit „practic", chipurile, se țes tot felul de legende, n-a stat un moment la îndoială când a fost vorba să se hotărască între această gigantică țară, ce putea fi căpătată gratuit și înzestrată prin eforturi infinit mai mici, și minuscula Eretz-Israel care cerea sacrificii supraomenești. Între Uganda uriașă și fertilă și minusculul Eretz, poporul evreu n-a ezitat un moment de a prefera acest din urmă petec de pământ...

În același timp reîncadrarea în țara de baștină nu-i posibilă și iată de ce: dacă luăm drept pildă situația de la noi, ne dăm seama că o sută cincizeci de mii de oameni, scoși din rulajul economic, nu mai pot fi reîncadrați în procesul de producție, fără a provoca perturbări, cu atât mai grave în consecințele lor posibile, cu cât ținem seama de starea de irascibilitate, în care se găsește poporul român, de pe urma succesiunii de crize prin care a trecut în ultimii ani. Dar chiar dacă – prin absurd și imposibil – miracolul s-ar realiza totuși, el ar fi, cu vremea, generator de noi necazuri și de reacții violente, poate mai violente chiar decât acelea care ne-au costat atâtea sute de mii de vieți. De acest lucru poporul evreu, dacă nu este conștient, trebuie făcut conștient și trebuie să fie oprit de a se deda din nou unor iluzii. E cu atât mai necesară această lămurire, cu cât nu trebuie scăpat din vedere, că dacă indivizii evrei ar mai putea s-o ducă, judaismul nu mai poate aștepta. Și s-a dovedit că Evreii nu se pot despărți de judaism, iar judaismul nu se mai poate lupta până la infinit cu morile de vânt. Ambianța tuturor popoarelor n-a fost niciodată așa de categoric națională – oricât de paradoxal sună aceasta – într-un moment în care socialul și nu naționalul primează. S-a dovedit că ideea socială – dacă vrea să nu atârne în vid – are nevoie să se ancoreze în condiția națională a neamurilor organizate în state. Această experiență necontestată azi nici de socialiști, nici de comuniști, nu mai îngăduie nici judaismului să trăiască în vag. Ambianța îl va

obliga din ce în ce mai categoric să se hotărască, precis, cărei realități naționale îi aparține. Echivocul nu va mai fi tolerat. De aceea, datoria sacră a purtătorilor de cuvânt evrei este să stea pe poziția promovării condiției naționale, mai dârz ca oricând şi să nu mai îngăduie nici un fel de echivoc. Cei mai mulți dintre noi vor trebui, vai, să înceapă chiar cu ei înşişi această operă de limpezire...

Arabii nu găsesc, (sau li se pare că nu găsesc) nici un motiv practic care să-i oblige la o înțelegere cu noi, care să înlesnească creşterea noastră în țară. Ei pretind (şi această pretenție are o bază reală) că aceasta este o țară arabă şi că ei nu vor şi nu pot permite, ca ea să fie prefăcută într-o țară evreiască, sau chiar într-o țară evreo-arabă...

În ce priveşte lupta cu Arabii, apoi toate strădaniile unei înțelegeri au eşuat, nu din pricina conştiinței naționale a poporului arab din Palestina (ceea ce ar fi însemnat realmente că nu mai putem avea nici o speranță), ci din motive exact contrarii, adică din pricina lipsei totale a unei conştiințe naționale la Arabii palestinieni. Poporul arab de acolo nu şi-a dat seama că efenzii care, în numele lui, s-au pus în slujba Nemților şi Italienilor împotriva Evreilor, au făcut-o pentru ca, împiedicând o aşezare evreiască, aducătoare de civilizație şi libertate, ei să-şi poată păstra nestingheriți latifundiile pe spinarea iobagilor cosângeni. Interesați să păstreze în stare de sclavie sutele de mii de arabi care le muncesc latifundiile pe salarii de foamete, aceşti efenzi şi-au dat seama că în măsura în care se va deştepta conştiința națională, socială şi de clasă a acestor sclavi, poporul arab îşi va da seama că a fost nu victima colonizării evreieşti, care i-a adus în țară şi bogăție şi civilizație şi i-a deşteptat şi conştiința națională, ci victima acestor trădători şi venali efenzi, şi-si vor da totodată seama că interesele lor sunt identice cu interesele aşezării evreieşti."

Dr. P. Groza

„...În general o soluție a problemei evreieşti, soluția ideală ar fi să se facă [astfel] ca această problemă să nu existe, fără ca pentru aceasta să fie nevoie de o țară evreiască. Ultimele evenimente din Palestina m-au pus serios pe gânduri. Nu ştiu dacă mişcările de acolo nu s-ar datora în parte şi unor agenți interesați, căci este ştiut că „afacerile sunt afaceri", iar Palestina nu este indiferentă pentru diferite imperialisme...

A fost odată un curent de emigrare, dar ultimele evenimente din Palestina au pus pe Evrei serios pe gânduri. Eu sper că masele vor fi luminate şi mai cred că prin adevărata democrație se va putea mai degrabă rezolva problema evreiască, decât prin formarea unei țări evreieşti. Am spus-o şi d-lui Klarman (gazetar, corespondent I.T.A. (nota mea H.K.) şi v-o repet acum şi dv., că aceasta nu înseamnă că eu contest Evreilor dreptul de a avea şi ei o țară...

Situația din Palestina dovedeşte că poți fi mai primejduit acolo unde te credeai de acum la adăpost, decât în locurile unde te simțeai în nesiguranță..."

Pentru a întregi punctele de vedere, exprimate în epocă – respectiv la finele lui '44 şi în prima parte a anului '45 – vom evoca şi alte opinii cu privire la starea şi devenirea populaţiei evreieşti în România postbelică. Textul este cuprins în broşura *Puncte de vedere în problema evreiască* (Bucureşti, Ed. f.e. 1946) şi poartă semnătura av. A. Schwefelberg.

Reproducem câteva fragmente esenţiale:

„Evreii constiuiesc o varietate umană, veche de mai multe mii de ani, ale cărei caractere, definite în fazele istoriei lor până la împrăştiere, s-au modificat parţial în migraţiunile şi aşezările lor după împrăştiere, rămânând totuşi distincte de ale celorlalte varietăţi umane. Diferenţierea se datorează religiei şi culturii specifice, cum şi faptului că, în Diasporă, Evreii au avut – şi mai au încă -poziţiuni social-economice deosebite de ale popoarelor în mijlocul cărora locuiesc. Ei sunt întotdeauna minoritari, pretutindeni neposesori de pământ, pretutindeni exercitând profesiuni cu caracter orăşenesc, cu mult mai mult în circulaţia bunurilor decât în producţia lor, şi în foarte mare măsură cu caracter de munci intelectuale. Aceste împrejurări împiedică, chiar în ţări cu adevărat democratice, asimilarea evreilor cu popoarele gazde, care, posesoare ale solului şi ale celorlalte mijloace directe de producţiune, caută cu vremea să-şi facă singure şi oficiile de circulaţie, înlăturând în special acele pături de populaţie ce n-au rădăcini şi n-au putinţă de apărare, şi acestea sunt cele alogene...

Evident, rasele şi varietăţile nu sunt imutabile. Dar schimbarea şi dispariţia lor nu este un act voluntar, nici instantaneu, şi dacă se încearcă a li se impune dispariţia lor ca atare şi transformarea lor în altele, se obţine efectul pshihologic contrar, cum îl dovedesc toate încercările de deznaţionalizare, şi în istoria noastră (Macabeii), şi în istoria atâtor popoare...

Evreii nu se pot asimila, fiindcă la diferenţierea din trecut, se adaugă o deosebire de poziţiune economică, dar populaţia majoritară nu voieşte să le îngăduie nici actuala lor poziţiune economică, din care cauză este şi mai greu, ca ei să dobândească alta mai stabilă...

Situaţia aceasta a determinat la Evrei o încercare de adaptare, de asimilare, care a fost cu atât mai mare, cu cât densitatea lor era mai mică pe un teritoriu dat. Acesta a fost conţinutul epocilor de „Aufklarung" de „emancipare" etc. Dar rezultatele s-au dovedit precare; astfel tocmai din Berlin, unde procesul de căsătorii mixte (Evrei cu neevrei) ajunsese la 29% în 1929 (v. Ruppin, *Les Juifs dans le monde moderne* Payot, 1934, pag. 310-311), a pornit uraganul antisemit asupra lumii... De unde dilema:

a) adaptare pe loc;

b) emigrare într-o ţară proprie.

a) Adaptarea pe loc presupune în mod necesar o modificare structurală a popoarelor în mijlocul cărora Evreii trăiesc, coroborată de o modificare pshihologică, în primul rând a păturilor suprapuse şi a celor intelectuale, şi apoi a maselor acelor popoare. În principiu, dacă printr-o nouă organizare

economică-socială, conflictele de interese între indivizi şi clase dispar, toţi indivizii fiind într-un fel slujbaşi ai colectivităţii în procesul de producţie, dispare una din cauzele care menţin tensiunea între Evrei şi popoarele gazdă. Zic, în principiu, pentru că nu ignorez nici dificultăţile, nici durata, nici efectul totuşi limitat ale unor asemenea schimbări. În adevăr, asemenea schimbări de structură durează mult, economia neputând face salturi, fără a provoca suferinţe mari, care fac să se prefere până la un punct metoda evolutivă, celei revoluţionare. Schimbările nu sunt nici simultane, nici generale, căci ceea ce o evoluţie de secole şi chiar milenii a creat, din necesităţi şi prin experienţă, nu se lasă aşa uşor transformat, nici când se vădesc alte necesităţi şi experienţe; iar efectul transformărilor este limitat, în ce priveşte schimbarea mentalităţii indivizilor, care întârzie mult chiar după modificarea formei sociale.

La aceasta se adaugă dificultatea integrării Evreilor în păturile popoarelor – gazde, prin aşezarea lor în aceleaşi locuri de muncă.

b) De aceea a trebuit luată în considerare, de multă vreme, o posibilitate de strămutare a Evreilor într-o ţară proprie. Această tendinţă, mai mult sentimentală vreme îndelungată, a căpătat o expresiune politică de la Herzl încoace. Ideea este aceea a creării unei societăţi evreieşti complete, cu păturile ei productive, începând cu ţărănimea şi muncitorimea. Ea presupune bineînţeles un teritoriu propriu, pentru a face să înceteze anomalia unui popor care trăieşte în interstiţiile altora.

Şi tendinţa Evreilor către o ţară proprie este expresiunea instinctului lor, că numai astfel vor dobândi acest respect din partea celorlalte neamuri. Un vis? vor spune unii. Dar toate realităţile de azi au fost cândva taxate drept visuri. Cine află adevărul, îl proclamă şi caută să-l realizeze în fapt, visează – dar cu ochii bine deschişi. De aceşti visători să nu ne fie teamă, asemenea visători au fost profeţii.

Dar adevărat este şi că în Palestina există acum multe sute de mii de Evrei, multe sute de colonii, sate şi oraşe evreieşti, o nouă societate evreiască..."

6. România-Israel. 50 de ani de relaţii diplomatice. Vol. I 1948-1969. Buc. 2000

La 14.05.1948, Consiliul Naţional Evreiesc a proclamat fondarea Statului Israel independent. La 11.06, Statul Român, prin M.A.E. notifica la Tel-Aviv decizia sa de a stabili relaţii oficiale cu statul Israel.

Cu ocazia împlinirii în 1998 a 50 de ani de relaţii diplomatice a început pregătirea unui volum cuprinzând peste 200 documente diplomatice selectate din fondurile „Israel" şi „Telegrame, Tel-Aviv", aflate în arhivele diplomatice româneşti. Culegerea a fost publicată în anul 2000. Pentru perioada 1948-1949 dispunem astfel de circa 20 documente concludente, sub multe privinţe, dar mai cu seamă cu referire la:

- stabilirea reprezentanţelor diplomatice în cele două ţări

- exprimarea, din start, a importanței acordată de guvernul din Israel, emigrării evreilor din România

- reiterarea, din partea persoanelor celor mai autorizate ale guvernului israelian (premierul Ben Gurion, ministrul de externe Moshe Sharett ş.a.) a solicitărilor de liberalizare a *alia*-lei din România şi a insatisfacțiilor diplomatice față de împiedicarea ei.

- încordarea intervenită în relațiile diplomatice româno-israeliene, până la rechemarea temporară a şefilor de legație (în 1949) datorată opreliştilor puse în fața emigrării, persecutării sioniştior ş.a.

Un raport din 30.11.1949 al lui Nicolae Cioroiu, trimis extraordinar şi Ministru plenipotențiar la Tel-Aviv adresat Anei Pauker, ministrul de Externe al R.P.R., privind discuția avută cu Moshe Sharett, ministrul Afacerilor Externe al Statului Israel în problema emigrării şi repercusiunile ei în relațiile bilaterale este, poate, cel mai concludent în acest din urmă sens.

Diplomatul român redă (vezi doc. 14, pag. 36-37) cele spuse de M. Sharett în termeni fără echivoc.

Deteriorarea unora din componentele relațiilor diplomatice israeliano-române va începe însă peste numai câteva luni, când în urma unei conjuncturi, nici până azi elucidată deplin, se va da curs unui prim „val" al emigrării de masă din România.

O telegramă a legației române la tel-Aviv către M.A.E. al R.P.R. din 28.04.1950 (vezi doc. 28, pag. 63) va consemna astfel:

„Ziarele toate (din Israel, n.n.) scriu despre un comunicat al guvernului R.P.R. publicat la Bucureşti (apărut în «Scânteia», an XIX, nr. 1721, din 26.04.1950, n.n.), prin care anunță că de la 3 mai se uşurează formalitățile de imigrare spre Israel. Ziarele primesc cu satisfacție ştirea..."

Nu doar formalitățile au fost uşurate, ci însăşi emigrarea a zeci de mii de evrei. Acest „val" a transplantat în doar 1 an şi jumătate circa 1/3 din populația evreiască a României postbelice. Un asemenea „val" nu se va mai repeta decât în preajma anilor '60, emigrările ulterioare nemaiavând caracter de masă. Cei peste 300.000 evrei români, emigrați în Israel în deceniile 5-9 ale secolului XX au constituit un important ajutor uman la consolidarea statului evreu şi totodată un uriaş pod uman între Israel şi România.

Capitolul IV

PALIERUL INSTITUȚIONAL

De la C.E.R. la C.G.E. Înființată prin Decretele Lege nr. 3415 din 1941 şi 319 din 1942, Centrala Evreilor din România era între februarie 1942 şi august 1944 singurul organism oficial care reprezenta colectivitatea evreiască din țară. C.E.R. îşi exercita atribuțiunile sub directivele şi controlul preşedinției Consiliului de Miniştri, Funcția de împuternicit al guvernului pentru reglementarea regimului evreilor în România este transformată de la 7 septembrie 1943 în Comisariatul General pentru problemele evreieşti. În raport cu evreii, C.E.R. era un fel de lup pus să păzească oile.

Pentru exercitarea atribuțiunilor sale, C.E.R. avea următoarele organe stabilite prin lege: Preşedintele Centralei; Secretariatul general; Secțiunea reeducării profesionale; Secțiunea de emigrare; Secțiunea de asistență; Secțiunea şcolilor şi culturii; Secțiunea statisticii; Secțiunea presei şi editurii; Secțiunea financiară; Secțiunea cultului; Oficiiile județene ale C.E.R.

Fiind un organ înființat şi subordonat guvernului şi regimului antonescian, C.E.R., deşi nu a fost desființat decât la data de 31.10.1994, el nu a mai funcționat din chiar prima zi după 23 august 1944, ultimul său preşedinte în funcțiune, Grozea-Grossman, fiind imediat arestat (ulterior reținut şi antecesorul său N. Gingold). Activitatea Centralei devine obiectul unei critici demolatoare întreprinse de presa evreiască, până atunci, suspendată.

Dat fiind că în anii războiului fuseseră desființate F.U.C.E., U.C.E. ş.a. iar în anii 1942-1944 funcționa doar un Consiliu Evreiesc, ilegal, problema înființării imediate a unui for reprezentativ al populației evreieşti, care să se ocupe de contenciosul deosebit de încărcat al acesteia cu statul român se arăta a fi printre cele mai urgente. Nu erau nici condițiile nici timpul necesar pentru punerea în mişcare a mecanismelor de alegere a tradiționalelor foruri comunitare evreieşti – comunități, uniuni de comunități, Federația uniunilor de comunități. Iar Consiliul Evreiesc care activase în ilegalitate nu mai corespundea noilor condiții de legalitate de după 23 august 1944. Mai ales că între timp se refăcuseră o seamă de organizații politice evreieşti ca U.E.R., P.E., O.S., iar foşti lideri comunitari evrei făceau parte şi din partide, de „dreapta" şi de „stânga", cuprinse în B.P.D.

Eşichierul adeziunilor politice ale liderilor evrei era, aşadar, destul de larg, masa evreiască arătându-se, încă, nehotărâtă în opțiunea pentru una sau alta din orientările tradiționale sau nou ivite pe scena țării.

Lunile de după 23 august erau totuşi propice lansării unor chemări pentru unitatea evreilor: interese comune, datorate, mai ales, sechelelor produse de anii

războiului, când atît „clasa de jos", cât şi burghezia suferiseră, chiar dacă diferenţiat, efectele prigoanei – se cereau soluţionate în comun.

Într-un asemenea context – şi se pare, cu concursul a doi lideri evrei „de stânga", M.H. Maxy şi M. Davidovici, de conivenţă cu unii lideri tradiţionali ai evreilor, în frunte cu W. Filderman – încep tratativele, încă de la finele lui august, pentru constituirea unui for evreiesc care va fi denumit Consiliul General Evreiesc. Încercările de cooptare în acest for a lui Al. Zissu – fruntaş al orientăriii naţionale – eşuaseră datorită fie dorinţei acestuia de a sta la vârf, fie repudierii de către el a unei formule de colaborare cu lideri aparţinând Partidului Comunist, C.G.E. s-a constituit aşadar fără fruntaşii evrei ai O.S. şi P.E.

La 14 septembrie se încheia procesul-verbal de constituire a unui Consiliu Evreiesc, care ulterior va purta denumirea de Consiliul General Evreiesc (C.G.E.). Documentul defineşte componenţa conducerii acestui prim organism comunitar evreiesc, de după 23 august 1944, şi principalele sale ţeluri.

Procesul-verbal de constituire a acestei prime organizaţii evreieşti de după 23 august 1944 consemnează:

„Subsemnaţii:

Dr. W. Filderman, preşedinte U.E.R., dl. dr. L. Ghelerter, reprezentând partidul Social Democrat, dl. avocat Aureliu Weiss, din partidul Naţional Ţărănesc, dl. dr. Azra Bercovici, din partidul Naţional Liberal şi dl. M. Davidovici, reprezentând partidul Comunist, în vederea reprezentării populaţiei evreieşti şi apărarea intereselor sale declarăm că ne constituim într-un Consiliu evreiesc care să lupte pentru redobândirea drepturilor, bunurilor şi libertăţilor răpite de regimurile rasiste şi dictatoriale.

Am ales ca Preşedinte pe dl. Dr. W. Filderman şi secretar general M. Davidovici.

Supleant al d-lui dr. W. Filderman este dl. av. E. Manolescu.

Supleant al d-lui dr. L. Ghelerter este dl. avocat Leopold Filderman.

Supleant al d-lui M. Davidovici este dl. M. H. Maxy.

Bucureşti, 14 septembrie 1944.

ss) M. Davidovici
ss) Aureliu Weiss
ss) Dr. W.Filderman
ss) M. H. Maxy
ss) Dr. L. Ghelerter
ss) Leopold Filderman
ss) Azra Bercovici"

1. Organizații evreiești

a) *C.G.E.* Acest nou organism democratic evreiesc diferea radical de Centrala Evreilor din România aflată în anii războiului la conducerea treburilor întregii obști etnice.

La 14 septembrie 1944 ia ființă așadar, Consiliul Evreiesc (C.G.E.) a cărui componență politică este cumva simetrică celeia din B.P.D., unde se realizase o colaborare între liderii „de stânga" și cei din alte partide democrate. În această formulă, de „unitate și reprezentativitate" pentru întreaga etnie evreiască, C.G.E. va înainta Guvernului și oficialităților memoriile amintite – tot atâtea documente esențiale în care se reflectă starea populației evreiești și revendicările la ordinea zilei pentru ameliorarea ei.

Câteva dintre memoriile elaborate de C.G.E. și purtând semnătura generică a președintelui și secretarului său general se află cuprinse în secțiunea de documente a lucrării de față*.

Memoriile redactate de C.G.E. conturează întinsa gamă de revendicări implicate în încărcatul contencios al populației evreiești cu statul român care în răstimpul anilor războiului – sau chiar începând cu 1938 – purtase un adevărat „război intern" cu supușii săi evrei, damnați evacuărilor și deportărilor, muncii forțate și „românizării", decăderii din drepturile civice și umanitare. Ca stat călăuzit de o concepție etnocratică proprie unui regim de esență totalitară, statul național-legionar apoi cel antonescian i-au supus pe evrei arbitrarului autorității sau/și unei justiții discriminatorii.

Drept urmare, la sfârșitul acelor ani, evreii români care supraviețuiseră fizic** își găseau exprimate prin memoriile C.G.E. starea în care se află și principalele lor deziderate, de astă dată față de un stat de drept, cel reinstaurat la 23 august 1944.

Era firesc ca aceste revendicări să fie adresate puterii de stat – chiar dacă la cârma țării veniseră alte partide și alte persoane decât cele vinovate de nedreptățirea evreilor – deoarece era vorba de repuneri în drepturi, restituiri, despăgubiri, ajutoare, daune morale ș.a. care implicau legi și voința politică de a le aplica.

Aceste toate afectau, însă, grupuri importante de neevrei (români, germani etc.) care fie că beneficiaseră de pe urma politicii de „românizare" și marginalizare (excludere din corpul social) a evreilor, fie că se implicaseră în numeroasele acte de ostracizare sau chiar nimicire a lor. Scoaterea beneficiarilor din casele, slujbele și bunurile obținute de la evrei, ori pedepsirea celor care i-au persecutat pe evrei privea nu sute ci mii de persoane care nu consimțeau – decât în rare cazuri – la o *restitutio in integrum*. Iar pedepsirea celor vinovați de abuzuri și crime se dovedea de asemeni anevoioasă. Pe de altă parte, imediat după 23 august 1944, statul român

---

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 1.

** Vezi Partea întâia, secțiunea primă, cap. I.

se confrunta cu dezastrul general produs țării de război, cu sarcinile frontului din vest, cu gravele condiții ale armistițiului înrobitor şi, nu în cele din urmă, cu uriaşele tensiuni social-politice interne.

Întru rezolvarea contenciosului evreiesc cu statul român nu se putea trece, firește, peste toate aceste realități şi priorități. În consecință, cu referire la evrei, statul român de drept nu a acționat cu promptitudine decât sub raportul repunerii în unele drepturi formale. A reintrat în vigoare Constituția din 1923 care acorda evreilor cetățenia şi egalitatea civică. Au fost abrogate, sub imperiul articolului 6 al Convenției de armistițiu din 13 septembrie 1944, orice privațiuni de libertate sau discriminări întemeiate pe criteriul originii etnice, au fost emise până la finele lui '44 un număr de alte decrete. Au rămas însă în vigoare – până în 1948 – o sumedenie de legi şi regulamente de aplicare prin care defavorizarea evreilor în trecut nu era, practic, depăşită. Apoi, chiar legi noi care declarau nule şi neavenite legi şi ordonanțe administrative anterioare, îndreptate împotriva evreilor, precum şi sentințe judecătoreşti ce se bazau pe ele, nu puteau fi aplicate datorită lipsei unui ajutor concret în executarea lor. Avem în vedere o serie de acte normative privind: soarta chiriaşilor evrei scoşi din case de regimul anterior, starea angajaților evrei concediați fără preaviz – şi care s-ar fi cuvenit reintegrați; urgența reintrării în proprietățile şi bunurile dinainte, ş.a.. Anumite ordonanțe în acest sens nu lipseau, doar că nu aveau caracter executoriu.

Memoriiile reproduse conțin toate aceste aspecte care s-ar fi cuvenit soluționate cu cea mai mare grabă. Dar, atât primele guverne de după 23 august, cât şi guvernul Groza – instalat la 6.03.1945 şi agreat de sovietici – nu s-au grăbit cu soluționarea lor: fie că nu au putut, fie că nu au avut voința politică necesară soluționării cu precădere a revendicărilor, nu lesne de rezolvat, ale evreilor.

Aria problematicii evreieşti abordate de conducerea C.G.E. şi adusă în discuție prin diversele contacte stabilite cu oficialitățile, prin memoriile întocmite, nu urmărea decât să înlesnească o cât mai grabnică reintegrare a populației evreieşti în structurile României imediat postbelice.

Şi, cum în soluționarea unor asemenea chestiuni esențiale s-au ivit contradicții între unii lideri ai C.G.E. (W. Filderman ş.a.) şi diverşi miniştri ai guvernelor Sănătescu şi Rădescu (printre care şi ministrul Justiției, comunistul Lucrețiu Pătrăşcanu), comilitonii acestuia din urmă din conducerea „Consiliului" (respectiv M. Davidovici, M. H. Maxy ş.a.) au început să orienteze acest „for evreiesc" spre alte țeluri decât cele stabilite inițial, de comun acord. Printre altele, comuniştii evrei din C.G.E. doreau ca această organizație să adere cât mai curând la Platforma F.N.D. Deja în primele şedințe ale lunii octombrie (vezi stenogramele din 2, 6 şi 30 octombrie 1944) apar o seamă de divergente între membrii de diverse orientări din conducerea C.G.E. Mai întâi divergențe în chestiuni curente aflate la ordinea zilei:

- alcătuirea comisiei interimare pentru U.C.E. şi F.U.C.E.;

- atitudinea față de ținerea în detenție a expreşedintelui C.E.R., Grozea-Grossman; abordarea problemei epurărilor; aprecierea manifestațiilor publice organizate de reprezentantul P.C.R. în C.G.E., M. Davidovici şi la care s-au strigat lozinci de aderare la F.N.D. sau/şi critici la adresa doar a unor membri necomuniști ai guvernului (Buzeşti ş.a.). Căci era, în fapt, vorba de încercarea reprezentanților P.C.R. în C.G.E. de a da acestui „Consiliu" o orientare fățișă: de ostilitate doar față de miniştrii „reacționari"; de sprijinire a Platformei F.N.D.; de alăturare la lupta pentru instaurarea unei guvern „democratic".

Or, ceilalți lideri ai C.G.E. nu doreau să se implice în bătălia politică, considerând că mandatul C.G.E. este de a milita exclusiv pentru soluționarea revendicărilor evreieşti.

În 22 octombrie 1944, M. Davidovici organizase în sala Tomis din cartierul evreiesc al Bucureştilor o întrunire publică cu scopul de a afirma adeziunea populației evreieşti la recenta Platformă-program lansată de Frontul Național Democrat. Aceeaşi chestiune mai fusese agitată şi la o întrunire anterioară din 8 octombrie 1944, cu intenția de a implica şi C.G.E. în vastul lanț de adeziuni la Platforma F.N.D. M. Davidovici dorea să politizeze astfel organismul evreiesc, al cărui secretar general era. De unde şi reproşurile la adresa sa formulate în şedința C.G.E. din 30 octombrie, a cărei stenogramă o reproducem deoarece marchează un punct de vârf în acutizarea tensiunilor dinlăuntrul forului acestui organism.

Anexe

Proces-verbal al Şedinței din 30 octombrie 1944

„Se deschide la orele 16.20 sub preşedinția Dlui Dr. W. Filderman, fiind prezenți Dnii: Dr. Asra Bercovici, Aureliu Weiss, L. Fildermann, M. Davidovici, M.H. Maxy.

Dl. Aureliu Weiss: Crearea Consiliului General Evreiesc s-a făcut pentru a evita neînțelegerile dintre evrei. Aşa cum ne-am format, deşi nu reprezentăm toate grupările, totuşi reprezentăm o unitate evreiască. Era firesc că, în afară de interesul comun, existau şi anumite considerațiuni de care trebuie ținut seamă, adică de partidele respective. Nu aş fi cerut celorlalți membri ai Consiliului să treacă peste disciplina de partid. Spuneam într-o scrisoare adresată mai de mult consiliului spuneam, că nu pot lucra în Consiliu, dacă nu ştiu dinainte tot ce se publică în numele acestui Consiliu. De atunci însă s-au petrecut lucruri mult mai grave. Astfel ne-am pomenit cu subcentre, cu adeziuni, cu întruniri, cu manifestațiuni, cari atrag îngrijorarea noastră.

La constituirea Consiliului General am fost conştient de două lucruri:

1. Alegând pe Dl. Dr. W. Fildermann ca preşedinte, îi dădeam recunoaşterea de conducător al Evreilor din România şi

2. Dând Dlui Davidovici calitatea de secretar general, îi dădeam o ieşire din anonimat, cel puţin faţă de anumite mase.

Am acceptat aceasta, pentru că pe de o parte am respectul credinţei oricui şi pe de altă parte mi-e egală ideia politică a cuiva dacă este capabil şi doreşte să muncească în locul în care îl ocupă. Dar nici un moment nu ne-am gândit, ca Dl. Davidovici să lucreze în afara Consiliului, dar în numele Consiliului, fără ştiinţa noastră. Nici Dl. Dr. Filderman nu a ştiut de aceste organizaţiuni, cari dau impresia că Consiliul General Evreiesc este un partid politic cu o atitudine proprie în politica românească. Astfel acest Consiliu este atras într-o atmosferă gravă. Nu e admisibil ce s-a făcut. Consiliul General Evreesc nu-şi exprimă părerea în afara problemelor evreieşti, nu are să manifesteze pentru nimeni şi pentru nici o platformă. Asemene manifestaţiuni nu creează atmosfera prielnică la toate partidele şi aceasta este în detrimentul populaţiei evreieşti. În momentul în care s-a ţinut întrunirea de la Tomis, s-a manifestat împotriva unui guvern, din care mai făceau parte d-nii Dinu Brătianu şi Maniu. S-au făcut conferinţe sub egida C.G.E., dar necontrolate de noi. Dacă această confuzie continuă, voi trebui să părăsesc C.G.E-ul şi anunţ că îmi dau demisia irevocabil dacă nu se lămureşte astăzi confuzia.

În acelaşi timp, îmi permit să atrag atenţia D-lui Preşedinte că, în „Curierul Israelit" s-a publicat o notă arătând activitatea D-lui Dr. Filderman, Preşedinte al Consiliului General Evreiesc, de unde reiese că, în afară de audienţele pe care le-a avut la diferite Ministere, a luat contact şi cu reprezentanţii Misiunilor Engleze şi Americane. Nu este bine că acest contact a fost luat în calitatea sa oficială. Toate aceste lucruri ne fac, mie şi D-lui Bercovici, o situaţie imposibilă în partidele noastre.

Dl. dr. W. Filderman: În ceea ce priveşte nota din „Curierul Israelit", e vorba de o simplă eroare tehnică;. trebuiau să apară două note diferite.

Dl. Asra Bercovici: Mă raliez cu totul la cele spuse de Dl. Aureliu Weiss. Nu e vorba însă numai de situaţia falsă în care ne plasăm noi, ca membri ai partidelor, dar toată populaţia va suferi. Protestul împotriva D-lui Ministru Buzeşti a dat impresia că toţi evreii sunt comunişti, lucru care este greşit şi dăunător pentru toată populaţia evreiască. Nu ştim cum va evolua situaţia. Nu ştim cât va dura ocupaţia şi atunci nu e bine să rupem cu păturile burgheze.

Dl. dr. Filderman: În cartierul evreiesc s-a afişat un manifest al Frontului Naţional Democratic, care invită populaţia evreiască la o întrunire în sala Tomis (citeşte sfârşitul manifestului). Deci au vorbit membri ai Consiliului General Evreiesc în această calitate, iar în moţiune se vorbeşte de un guvern care „se încăpăţânează". Astfel situaţia mea în U.E.R şi ca reprezentant al U.E.R. este foarte gravă. Într-adevăr U.E.R. prin definiţie nu face politică, nici în ceea ce priveşte curentele dintre evrei, nici dintre români. Nu caut partizani, de 32 ani lupt pentru drepturile evreilor indiferent de partide şi acum, mă văd în situaţia de a fi preşedintele unui consiliu care face politică de partid. E adevărat că am avut un acord electoral cu partidul liberal, dar acest acord l-am făcut cu un scop bine

determinat şi anume: legea cultelor, care să recunoască cultul mozaic, drept cult istoric subvenţionat de Stat. Am încercat un acord cu Dl Maniu, care mi-a oferit un loc de deputat, dar când l-am întrebat ce dă pentru evrei, mi-a spus că programul de la Alba Iulia tratează şi problema evreiască în spiritul cel mai larg. Cum însă acest program de la Alba Iulia e un program pe 100 de ani şi cum nu mi-a precizat un program pentru un an-doi nu am făcut acordul.

Nu se poate face politică de către Consiliu. Un alt lucru grav este protestul împotriva D-lui Ministru Buzeşti, făcut de secretarul general al Consiliului, în termeni extrem de nediplomatici, cum e acela de „fals". Ori, afirmaţiile D-lui Buzeşti nu constituie un fals, deoarece dânsul nu a spus că s-a făcut, ci că „se va face". De asemenea, e o chestiune gravă protestul împotriva eliberării lui Gingold şi Grozea, deoarece ei au fost eliberaţi de către Judecătorul de Instrucţie şi noi nu ne putem amesteca în mersul Justiţiei. Aceste declaraţii duc la o excrescenţă de antisemitism. Nu trebuie să apară evreii prea mult. Ce vor spune milioanele de români, când noi cerem casele, slujbele etc. şi care deci sunt nemulţumiţi şi apoi mai insultăm şi magistratura, insultăm doi şefi de partide, acuzăm de fals un membru al guvernului. Câtă vreme noi nu ştim cum va evolua situaţia, aci în Balcani, nu putem face politică în numele evreilor ci numai în numele partidelor din care facem parte. Aceasta cu atât mai mult cu cât situaţia din Balcani, după cum reiese din declaraţiile D-lor Roosevelt şi Churchill nu este clarificată. Faptul că membri ai Consiliului iau atitudine fără ştirea Consiliului, poate să ducă la consecinţe grave. Astfel, în ajunul declaraţiilor împotriva D-lui Buzeşti, D-sa a intervenit la B.N.R. pentru fondurile necesare despăgubirilor proprietarilor evrei. Am fost azi din nou la D-l. Buzeşti, în urma unei telegrame de la Geneva, care anunţa că nemţii şi ungurii vor să omoare pe evreii români din puterea lor. Evident, că situaţia D-lui. Ministru Buzeşti este dificilă, când trebuie să intervină pentru evrei, după atacurile a căror ţintă a fost.

Am văzut chemări pentru muzică şi dans, astăzi când populaţia evreiască geme de durere. Ce vor spune românii, când noi arătăm suferinţele populaţiei noastre şi ei văd că nouă ne arde de dans?

Rog pe delegaţii Frontului, să vadă că eu nu pot rămâne în asemenea condiţii. Îi rog stăruitor să renunţe la asemenea lucruri. Ieri dimineaţă, de pildă, s-au convocat aci evrei, cu reproşuri că nu au venit unii, cu aluzii maliţioase la adresa mea etc.

Se pot face asociaţii, e dreptul lor să se adune, dar nu amestecaţi C.G.E. cu aceste mici organizaţiuni cari nu se pot compara cu organizaţiile istorice. Toate aceste lucruri otrăvesc milioanele de români. Vă rog deci, dacă aveţi conştiinţă omenească şi evreiască, nu nenorociţi populaţia evreiască.

Înainte însă de orice, rog pe D-nii Asra Bercovici şi Aureliu Weiss să-şi retragă demisiile, pentru a nu discuta sub presiunea unui ultimatum. Dacă situaţia nu va fi clară, în urma discuţiilor, voi întreba P.C.R. şi P.S.D. şi, dacă sunt de acord cu politica pe care o duc reprezentanţii lor aci şi, în caz că sunt de acord cu ea,

dacă-şi iau răspunderea pentru Noaptea Sf. Bartolomeu pe care o riscă întreaga populaţie evreiască.

În orice caz acum să nu se spargă Consiliul. Să vedem întâi dacă situaţia nu se poate clarifica.

Dl. M.H. Maxy: Sunt surprins că discuţiunea în Consiliu începe cu un ultimatum şi protestez deoarece aci am devenit prieteni într-o muncă comună. Să punem întâi problemele, să le discutăm, şi dacă nu vom cădea de acord, iar dacă dezacordul va fi prea mare, atunci vom trage consecinţele. În acest spirit am plecat la lucru şi vrem să lucrăm şi acuma. Încercăm să lucrăm împreună şi să lămurim toate lucrurile împreună. Când am format C.G.E., – titlul e niţel nepotrivit căci face confuzii – am propus D-lui. Dr. Filderman, ca acest Consiliu să purceadă şi la organizarea maselor. Dl. Dr. Filderman spunea atunci, că principial e cu totul de acord cu mine, însă lucrul nu se poate face din motive de ordin conspirativ. Eram în ilegalitate. Ce facem acum? Organizăm populaţia în spiritul şi concepţia C.G.E. Care e situaţia în viaţa evreiască? Zeci de grupe şi organizaţiuni fac ca populaţia evreiască să nu-şi cunoască posibilităţile.

Dl. Asra Bercovici: Aş ruga să terminăm cât mai repede, deoarece sunt obligat să plec.

Dl. M.H. Maxy: Am început şedinţa sub un ultimatum şi acuma vine ultimatumul ceasornicului. Dl. A. Weiss şi Dl. Filderman s-au explicat pe lung, şi cer acelaşi drept.

Consiliul decide continuarea discuţiei în şedinţa viitoare.

Se introduce o delegaţie de profesori, formată din D-nele Frima Susman, Polia Barasch, şi d-nii S. Rosenkrantz, B. Schnapp.

Dl. Rosenkrantz: Situaţia în învăţământ a devenit intenabilă, căci la 1 noiembrie se deschid şcolile şi nu există o încadrare făcută; sunt clase fără profesori. Au fost conflicte între profesori, între şcoli şi părinţi etc. Salariile sunt derizorii şi totuşi aceste salarii nu s-au plătit de două luni de zile. Prezintă un memoriu, privitor la situaţia de moment, urmând ca încadrările să se facă de urgenţă şi cu titlu provizoriu de către Comitetul de Acţiune al Corpului Didactic.

Dl. dr. Filderman: Nu se pot menţine încadrările de anul trecut?

Dl. B. Schnapp: Nu, căci mulţi profesori au plecat şi alţii au venit din provincie şi sunt fără posturi.

Dl. Dr. Filderman: Sunt de acord ca profesorii să completeze catedrele lipsite de profesori, dar nu o epurare sau schimbări mari, acestea urmând să se facă de către organul competent.

Dl. L. Filderman: Uniunea e organizată în fapt, să rezolve provizoriu situaţiile urgente şi în mod provizoriu Secţia Şcolilor şi Uniunea Comunităţilor.

În ceea ce priveşte salarizarea, Secţia Şcolilor a U.C.E. a sesizat toate şcolile Comunităţii cu un proiect de salarizare provizorie şi urgentă. Şcolile, în marea lor majoritate, nu au răspuns.

Dl. M.H. Maxy: Suntem în fața unei propuneri a profesorilor. Nu putem face nimic decât în legătură cu profesorii. De aceea, Comitetul de Acțiune să facă un proiect de Completări a catedrelor vacante şi să vie să discute de urgență cu Secția Şcolilor a U.C.E.

Şedința se ridica la orele 19."

Consiliul General Evreiesc este, poate exemplul cel mai concludent de organism de acest fel în care, după o colaborare inițială între lideri comunitari de orientări diferite, s-a ajuns la divergențe, culminate prin dizolvarea, după numai trei luni, a respectivului prim for comunitar postbelic. În scurtul răgaz de funcționare a C.G.E., după o primă lună de înțelegere comună a sarcinilor de îndeplinit, reprezentanții P.C.R. din acest organism au intenționat să-l politizeze în sensul afirmării adeziunii liderilor săi politici, la Platforma de program F.N.D. şi implicit la cursul politic de schimbare a guvernelor B.N.D. şi de instaurare a unui guvern F.N.D. Când liderii necomunişti ai C.G.E. s-au opus unui atare curs de devenire, organismul a încetat să mai funcționeze; s-a dizolvat după numai un trimestru de existență. Țelurile sale comunitare exprimate în documentul de constituire au fost transferate la noile foruri comunitare refăcute între timp (F.U.C.E., U.C.E. Comunități).

Aşadar, oarecum simetric cu confruntarea forțelor politice în guvern, în societatea civilă, în societatea globală, şi în colectivitatea etnică evreiască forțele de stânga au acționat în sensul manevrării liderilor de alte orientări pentru a înscrie devenirea lucrurilor pe un făgaş prescris de tactica şi strategia P.C.R. care, deşi nu diferea de cea generală (eliminarea adversarilor politici) nu s-a aplicat față de liderii evrei necomunişti în acelaşi ritm.

Tactica era de atragere, alternând cu aceea de izolare, apoi de respingere şi eliminare. Doar că în cadrul instituției comunitare (F.U.C.E., U.C.E., C.E.B. ş.a.) unde în primii ani după reînființare *leadership*-ul cuprindea, majoritar, liderii tradiționali ai evreimii, tactica de respingere s-a putut aplica mai anevoie, iar cea de eliminare abia începând cu anii '48 când C.D.E.-ul, organizație de masă sprijinită de P.C.R., a preluat întreaga conducere a vieții comunitare.

Ofensiva reprezentanților „stângii" în C.G.E., pentru a aduce acest prim organism evreiesc la remorca F.N.D., nu i-a putut clinti pe colegii lor de alte culori politice de pe poziția menținerii acestui for, ca o reprezentanță a intereselor evreieşti.

Nerezistând fricțiunilor interne, organismul C.G.E. s-a autodizolvat; şi odată cu aceasta a eşuat şi prima tentativă a P.C.R. de a remorca la interesele sale de partid şi pe unii lideri tradiționali necomunişti, de mare prestigiu, ai evreimii.

Se constată astfel un oarecare sincronism între năruirea B.P.D. şi cea a C.G.E.

Pentru moment, vârfuri ale P.C.R. – ca de pildă I. Rangheț şi V. Luca – vor desconsidera orice formulă organizatorică unitar-evreiască, neglijând deocamdată

instituțiile comunitare sau partidele evreieşti (P.E. U.E.R.), care, prin structura lor, nu puteau fi aduse la remorca F.N.D.; dar nici a partidelor „istorice" cu care P.C.R.-ul începuse a fi într-o confruntare deschisă. Doctrinar, în acest interludiu, o seamă de fruntaşi „de stânga" cu munci „pe linia" naționalităților au început chiar să teoretizeze că evreimea nu ar fi o etnie, cu atât mai puțin una unitară: că evreii nu ar fi decât români... unii din ei de confesiune mozaică.

Această optică se dovedea, însă, pe de o parte neconformă cu realitățile – naționalitatea evreilor fiind chiar „accentuată" de sechelele prigoanei suferite de ei în anii anteriori – iar, pe de altă parte, neproductivă pentru mobilizarea maselor de evrei întru susținerea guvernului Groza. În primăvara lui '45, F.N.D. şi P.C.R. vor pune, deci, pe tapet o nouă formulă organizatorică care să exprime „unitatea de acțiune" evreiască. Dar despre aceasta în alt paragraf al lucrării de față.

b) *Partidul Evreiesc*. Partidul Evreiesc din Vechiul Regat creat în 1930 şi transformat în urma unei Conferințe pe țară, ținută la 4.05.1931, cu delegați din toate provinciile, în Partidul Evreiesc din România, şi-a axat de la început programul politic pe lupta pentru recunoaşterea de către statul român a drepturilor de minoritate națională ale evreilor. La alegerile din iunie 1931 obținând 2,19% din voturi, P.E.R. capătă 5 mandate, trimițând în Parlament pe Manfred Reifer, Max Diamant, Iosif Fischer, S. Singer şi M. Landau. La alegerile din iulie 1932, va obține 2,26% voturi şi va trimite în Parlament tot 5 deputați, pe: M. Weisman, M. Landau, I. Fischer, E. Marton, M. Ebner care, ca şi predecesorii lor, vor susține o seamă de revendicări privind: cetățenia, ordinea constituțională, drepturi egale, egalitate confesională, emancipare colectivă, lupta împotriva antisemitismului.

P.E.R. reunea propensiunile național-evreieşti ale coreligionarilor din toate provinciile. La conducerea P.E.R. predominau ardelenii: (T. Fischer, I. Fischer, W. Fischer, E. Marton) care se aflau în bune relații cu Iuliu Maniu şi partidul său (P.N.Ț.) P.E.R. nu simpatiza cu P.N.L. datorită suportului acordat de acesta unor manifestări antisemite.

Dar, deşi P.N.Ț.-ul a încheiat, în alegerile din 1937, un acord electoral cu legionarii, acesta n-a împietat asupra unei înțelegeri şi cu P.E.R. Ultimul nu va mai avea posibilitatea, însă, să participe la acele alegeri. În fața valului de antisemitism ce se întrevedea la orizont, P.E.R. acceptase, încă din 29.01.1936, să facă un acord cu Uniunea Evreilor Români (U.E.R.) pentru crearea unui Consiliu Central al Evreilor din România, prezidat de W. Filderman, cunoscut pentru simpatiile sale față de P.N.L. Situația politică a țării era, însă, atât de deteriorată, – prielnică extremismului – încât evreii nu mai puteau participa la alegeri şi nici beneficia de sprijinul „tradițional" al partidelor democrate din România.

P.E.R., de altfel ca şi U.E.R. sau C.C.E.R., a funcționat totuşi până la desființarea partidelor politice sub dictatura lui Carol.

P.E.R. îşi reia activitatea imediat după 23 august 1944 şi se autodizolvă în 1947.

Înainte de război președinte al P.E.R. a fost dr. Th. Fischer iar vicepreşedinte au fost succesiv S. Singer, M. Weissman şi M. Benvenisti.

După război, președinte a fost ales A.L. Zissu, iar vicepreşedinte M. Benvenisti.

Din Comitetul de conducere făceau parte: J. Cohen, Ebercohn, T. Rosenthal, Moscovici, Iakerkaner, W. Fischer, K. Ornstein, E. Kanner, B. Rorlich. Secretar general al P.E.R. a fost Jean Cohen.

Toate aceste personalități activau ca lideri şi în alte foruri de reprezentare ale evreimii din România; ca lideri ai P.E.R. au reconstituit organizațiile partidului din Capitală şi provincie, au definit țelurile de urmărit – refacerea comunităților şi instituțiilor de asistență, cult, cultură, distruse în timpul prigoanei, sprijinirea celor întorşi din deportare (repatriați. etc.), restratificarea profesională şi, nu în cele din urmă, stimularea înfăptuirii deziderateloг sioniste (educație națională, *alia* etc.)

În şedințele de lucru ale Executivei P.E.R. se trasau sarcinile concrete ale fiecărei etape, pe măsura revendicărilor celor mai presante ale populației evreieşti. În toamna 1944 s-a realizat o audiență la Iuliu Maniu, (s-a solicitat sprijinul pentru: anularea legilor rasiale; restituirea bunurilor pierdute prin românizare etc.), apoi la L. Pătrăşcanu, iar în anii următori la alte numeroase oficialități.

Variate documente, din numeroasele existente, sunt ilustrative pentru insistența şi persistența cu care P.E.R. a urmărit rezolvarea unor chestiuni evreieşti. Avem în vedere sumedeniile de memorii trimise oficialităților, ca şi repetatele audiențe la guvern etc. pentru a se soluționa, dacă nu toate, cel puțin chestiunile cele mai grave prevăzute de contenciosul evreilor cu statul român.

Memoriul pe care-l reproducem vizează doar aşezarea drepturilor la pensie ale victimelor unor pogromuri împotriva evreilor făptuite de regimul antonescian în înseşi provinciile țării.

Menționăm că situațiile semnalate în respectivele memorii înaintate pe parcursul anului 1945, nu au fost soluționate decât peste ani de zile.

Cuvântul P.E.R. găsea ecou în lumea evreiască, mai ales în organizațiile sioniste (Executiva O.S., ş.a.) şi comunitare (F.U.C.E., U.C.E. ş.a.) unde liderii partidului dețineau funcții importante.

În relații tensionate se aflau însă (mai cu seamă A.L. Zissu) cu „şlihimii" care, în fapt, preluaseră partea organizatorică de pregătire a *alia*-lei.

P.E.R. refuza în mod constant şi contactele cu C.D.E. deşi unii dintre liderii ambelor formațiuni realizau anumite contacte încât chiar şi decizia autodesființării celei dintâi, în 1947, a intervenit în urma u[illegible] relații de acest fel cu M. Benvenisti, urmaşul lui Al. Zissu la conducerea P.E.R.

Mişu Benvenisti, vicepreşedinte al P.E.R., va mărturisi astfel la 17 august 1950, în cadrul unei anchete că: „Am cerut şi obținut dizolvarea Partidului Evreiesc în urma discuțiilor avute cu Bercu Feldman", acesta din urmă fiind membru în Prezidiul C.C. al C.D.E. şi viitor secretar g-ral al C.D.E.

Dar până la autodizolvarea sa, P.E.R. n-a încetat nici o clipă să-şi spună cu curaj punctul său de vedere în problema evreiască (evreo-română) postbelică, propunând soluţia emigraţionistă ca prioritară. Ne referim în alt capitol la ideile doctrinare, exprimând o atare „linie", ale liderului executiv şi apoi onorific al P.E.R., A.L. Zissu.

c) *U.E.R.* Existenţa Uniunii Evreilor Români (U.E.R.), organizaţie apolitică cu un crez emancipaţionist integraţionist, asociat – în câteva cazuri doar şi cu unul naţional-sionist – începe cu anul 1909, anul înfiinţării Uniunii Evreilor Pământeni (U.E.P.), continuă cu anul 1923 – când, în urma unui Congres cu delegaţi din întreaga ţară, devine Uniunea Evreilor Români, cunoaşte o întrerupere de activitate între 1938 şi 1944, şi o reluare a acesteia imediat după 23 august pentru a se „autodizolva" pentru totdeauna în 1948. Ca organizatie reprezentativă a evreilor români din toată ţara, U.E.R. a participat la alegerile din 1927 alături de Ionel Brătianu (P.N.L.), obţinând soluţionarea unor revendicări evreieşti şi 3 locuri în Parlament (W. Filderman, H. Carp şi E. Iacoby), la alegerile legislative din 1928, unde liberalii sunt înfrânţi, la alegerile municipale din 1930 şi la cele legislative din 1931, unde se mai obţin câteva mandate, ca şi în 1932, când obţine, pe listele reunite ale Frontului Economic, 4 locuri. De altfel, acest acord din 1932 a fost şi ultimul, deoarece ulterior, la alegerile din 1937, U.E.R. nu va mai fi acceptat ca partener electoral.

După 23 august 1944, U.E.R. este printre primele organizaţii evreieşti refăcute. Liderul său, dr. W. Filderman care se va afla până la finele lui 1947, – înaintea fugii sale din ţară (martie 1948) – în mai toate forurile evreieşti ale vremii, va căuta să imprime acestui organism integraţionist, orientat însă şi spre ţeluri naţional-emigraţioniste, un dinamism deosebit.

Cu o experienţă îndelungată în stabilirea relaţiilor cu oficialităţile, în formularea de memorii cu privire la starea (juridică, materială etc.) a colectivităţii evreieşti şi revendicările ei, U.E.R. nu va conteni să sesizeze autorităţile asupra întârzierii cu care coreligionarii sunt repuşi în drepturile şi proprietăţile pierdute în anii prigoanei. În acordul intervenit cu B.P.D. pentru alegerile din 1946, U.E.R. stipulează o seamă de condiţii. Neîndeplinirea lor va suscita un val de memorii şi intervenţii. Vremurile nu se mai arătau însă prielnice unor atari demersuri, fapt care va stingheri în mare măsură activitatea Uniunii. Atacat permanent din partea „stângii" şi redusă treptat la tăcere, U.E.R. se va autodizolva la finele lui 1947. Dar, chiar şi în acest ultim an de funcţionare, agenda de lucru a U.E.R. va fi deosebit de încărcată, aşa cum rezultă dintr-un document în care se face o cuprinzătoare conturare a activităţii de până în ultimul moment a U.E.R.

Anexă

Uniunea Evreilor Români
Oficiul Central
Secretariatul General
Bucureşti, 29 Septembrie 1947

Raport de activitate. Raportul de activitate pe care am cinstea să vi-l înfăţişăm astăzi surprinde o dare de seamă a activităţii organizaţiei noastre de la 1 februarie 1947 la zi, precum şi sumare aspecte asupra situaţiei din diversele sectoare ale vieţii evreieşti.

Intervenţiuni. Vă este cunoscut că Protocolul semnat de către Organizaţiile evreieşti opreşte facerea demersurilor separate în problemele mari care interesează întreaga colectivitate evreiască, aceste demersuri urmând a fi făcute în comun de Frontul Unitar Evreiesc. Activitatea Organizaţiei noastre s-a manifestat dar, în mod intens, atât în cadrul Frontului Unitar Evreiesc cât şi în afara acestui cadru.

În afara cadrului Frontului Unitar Evreesc am făcut intervenţiuni la:

Ministerul Afacerilor Străine, pentru repatrieri individuale a evreilor cetăţeni români, aflaţi în afara graniţelor ţării. Multe dintre aceste intervenţiuni au fost încununate de succese şi multe persoane pentru care am intervenit, s-au prezentat la sediul nostru pentru a mulţumi.

Tot la Ministerul Afacerilor Străine, am făcut un demers privind condiţiunile de repatriere a evreilor aflaţi în Suedia şi U.R.S.S., pentru a căror repatriere autorităţile româneşti nu au stabilit condiţiuni, cari constituie o adevărată discriminare. Din păcate, problema repatrierii acestor concetăţeni nu a putut fi însă rezolvată şi din informaţiile pe cari le-am căpătat de la persoane repatriate, se pare că situaţiunea acestora este din cele mai proaste.

La *Ministerul de Război* şi *Marele Stat Major*, am făcut mai multe demersuri, privind situaţia militară a evreilor din diferite localităţi din ţară, unde autorităţile militare în subordine fie că nu primeau ordinele, fie că nu executau ordinele primite, creând dificultăţi. Am intervenit astfel pentru a se înceta urmărirea contra tinerilor evrei din contingentul 1940-1945, cari nu s-au prezentat la încorporare, întrucât munca obligatorie pe care au prestat-o a fost egală cu Serviciul Militar, iar multe Cercuri Teritoriale îi urmărea ca presupuşi dezertori.

La aceleaşi autorităţi, adică la Ministerul de Război şi Marele Stat Major, am mai intervenit pentru desrechiziţionarea de scule meşteşugăreşti, inventar negustoresc, mobilier casnic, maşini, aparate de radio etc. cari fuseseră rechiziţionate de la evrei – în special – în timpul anilor de prigoană. Cele mai multe din aceste intervenţiuni au fost încununate de succes.

La *Ministerul Muncii*, am intervenit pentru desrechiziționarea unor imobile ocupate de acest Minister, încă de pe vremea O.N.R.-ului, sub diverse pretexte. În urma demersurilor noastre, Ministerul Muncii a luat în studiu această chestiune, urmând ca de îndată ce va găsi imobile necesare să elibereze localurile rechiziționate de la evrei.

La *Casa I.O.V.R.*, am făcut o serie de intervențiuni, pentru repunerea în drepturi a evreilor, cari beneficiau de dreptul de pensie din partea Casei I.O.V.R. şi cărora le-au fost răpite aceste drepturi în anii de prigoană. Toate aceste demersuri au fost soluționate în mod favorabil.

La *Ministerul de Justiție*, în urma unui strălucit memoriu, redactat de Preşedintele nostru Dl. Dr. W. Filderman, s-a precizat situațiunea juridică sub raportul evreicelor cetățene române căsătorite cu cetățeni străini şi cari, cu ocazia căsătoriei, au declarat că înțeleg să-şi mențină cetățenia română, dar cărora Oficiile de Stare Civilă dintr-o inadvertență au menționat pe actele de căsătorie, că îşi mențin cetățenia română alături de cea a soțului, astfel că, aparent, puteau fi considerate ca având dublă naționalitate.

Am mai făcut o serie de demersuri şi intervențiuni la *Ministerul de Interne, la Ministerul Industriei şi Comerțului, la Ministerul Informațiilor, la Ministerul Sănătății* precum şi la diverse alte autorități.

În cadrul Frontului Unitar Evreiesc:

Platforma-program încheiată de Organizațiunile Evreieşti în vederea realizării unui Front Unitar Evreiesc, Platformă-Program acceptată de Blocul Partidelor Democrate, cu ocazia tratativelor duse în vederea participării populațiunii evreieşti la alegeri, cuprinde două categorii de revendicări şi anume: revendicări imediate; trebuiau realizate înainte de alegeri şi revendicări cari urmau să fie realizate după alegeri.

Revendicările de realizare imediată cuprindeau 11 puncte şi citez câteva dintre cele mai importante:

„Legea cetățeniei; sprijinirea materială prin acordarea de subvenții instituțiilor evreieşti; eliberarea şi restituirea tuturor imobilelor aparținând instituțiilor evreieşti; legiferarea echivalării M.O. cu serviciul militar; restituirea materialelor preluate sau rechiziționate de la particulari sau de la instituțiunile evreieşti; asimilarea invalizilor, văduvelor din pogrom, deportări etc., cu invalizii şi văduvele de război; acordarea scutirii de taxe vamale pentru materialele, uneltele, alimentele etc. destinate operei de asistență socială; etc."

După aproape un an de la încheierea acestui acord şi acceptarea Platformei-Program, ne punem întrebarea firească: „ce s-a realizat până în prezent?"

Concret, răspundem: integral Legea Cetățeniei, care satisface pe deplin vrerile populațiunii evreieşti, sub aspectul cetățeniei. A fost nevoie, însă, de foarte multă stăruință. Este bine să amintim că, chiar în clipa în care Legea se afla pe Biroul Camerei şi supusă discuțiunii, au avut loc demersuri făcute în cadrul

Frontului Unitar Evreiesc, la Ministerul de Justiție. Dacă Legea a fost votată, aceasta se datorește deputatului nostru Dl. Av. Eduard Al. Manolescu. Este cazul să amintim zecile de memorii depuse, de către Organizația noastră, îndată după 23 august 1944, în chestiunea cetățeniei și a abrogării legii Goga-Cuza. La obiecțiuni de detalii făcute de către Partidul Evreiesc și care cere câteva clipe înainte ca legea Cetățeniei să fie luată în discuțiune, s-a cerut D-lui Deputat Manolescu să nu voteze Legea. Dl. Deputat Manolescu a declarat că, având consimțământul D-lui dr. W Filderman, își asumă întreaga răspundere, Legea fiind satisfăcătoare pe deplin, pentru întreaga populație evreiască. S-a adeverit că au avut dreptate.

O altă revendicare parțial rezolvată este echivalarea Muncii Obligatorii cu Serviciul Militar. Deși, pentru românii din Ardealul de Nord, care au prestat fie Serviciul Militar, fie Munca Obligatorie în detașamente militare maghiare sau germane, chestiunea este pe deplin rezolvată, pentru evrei nu s-a putut obține rezolvarea pe cale legislativă.

Au fost necesare numeroase demersuri făcute de către conducătorii Organizației noastre împreuna cu reprezentanții altor Organizații Evreiești, pentru ca această problemă să fie parțial rezolvată. Într-o audiență la Ministerul de Război, Dl. dr. W. Filderman a adus o seamă de argumente: necesitatea echivalării Muncii Obligatorii depuse de către tinerii evrei cu Serviciul Militar. Dl. Ministru a aprobat cererea reprezentanților Organizației Evreiești, dar nu a rezolvat problema, pentru că se făcea o discriminare între munca prestată în detașamente exterioare și cea prestată în detașamente interioare sau locuri în care nu se admitea asimilarea. Au fost necesare noi demersuri și Dl. Deputat Manolescu a avut câteva audiențe la Dl. Ministru de Război și la M. Șef al Marelui Stat Major, pentru a obține – cu atâta greutate – o reparațiune parțială. Într-adevăr, s-a obținut asimilarea Muncii Obligatorii indiferent dacă a fost prestată în interior sau în exterior, numai pentru tinerii evrei, până la contingentul 1945 inclusiv. Evreii din contingentul 1946 și următorii sunt considerați că n-au făcut Munca Obligatorie în conformitate cu prevederile Statului Militar și deci nu li se recunoaște timpul pierdut la Muncă obligatorie, precum Primărie etc. pentru a beneficia de dispoziția asimilării cu Serviciul Militar.

La aceste realizări din revendicările imediate, se rezumă bilanțul activ.

1) Nu s-a obținut – sub diferite pretexte – asimilarea văduvelor, orfanilor, invalizilor din masacre, deportări, cu categoriile respective încadrate în Statutul Casei I.O.V.R. Delegații organizațiilor Evreiești au avut numeroase audiențe la Dl. Ministru al Muncii și Asigurărilor Sociale și la conducătorii Casei I.O.V.R., fără a obține un rezultat pozitiv. Proiectul de Lege este întocmit, însă zace undeva într-un birou de Minister, fără a putea fi urnit din loc.

2) Nu s-a obținut restituirea imobilelor ocupate de autoritățile de Stat;

3) nu s-a obținut restituirea materialelor preluate sau rechiziționate de Stat de la particulari sau de la diferite instituțiuni evreiești;

4) nu s-a obținut o subvenție corespunzătoare cu populația evreiască pentru instituțiunile evreiești de cult, cultură și asistență;

5) nu s-a obținut acordarea scutirii de taxe vamale de import pentru materialele, uneltele, îmbrăcămintea, alimentele etc., destinate operei de asistență socială și restratificare. Mai mult încă, de curând, au fost suprimate integral și reducerile de taxe vamale de import, astfel încât situațiunea instituțiilor evreiești de asistență a devenit și mai grea.

Dacă vom examina capitolul de revendicări realizat după alegeri, bilanțul este de asemenea negativ. Numai unul din cele 9 puncte cuprinse în acest capitol a fost realizat. Nu s-a obținut trecerea bunurilor evreilor dispăruți în administrația și proprietatea comunității, nu s-a obținut modificarea Legii 607/ 1945, nu s-a obținut restituirea bunurilor și valorilor preluate de Stat și de Banca Națională în anii de prigoană, nu s-a obținut încă restituirea și despăgubirea pentru pagubele suferite de evrei, ca urmare a măsurilor legislative rasiale etc.

Continuând lupta noastră pentru apărarea intereselor populației evreiești, cu aceiași vigilență, cu aceiași hotărâre, avem obligația și vom izbuti să mărim capitolul activ al bilanțului de realizări.

*

Înainte de a examina diverse aspecte ale situațiunii actuale în alte sectoare, mă voi opri o clipă la activitatea noastră.

Provincia. La începutul acestei veri am luat contact personal cu câteva din Secțiunile noastre din provincie. La Galați, s-a ținut o mare întrunire, unde a luat cuvântul Dl. Deputat Manolescu, care a înfățișat mulțimii de concetățeni, venită să-l asculte, adevăratele aspecte ale problemelor actuale evreiești. Împreună cu Dl. Deputat Manolescu, am vizitat toate instituțiunile evreiești din Galați și am constatat, cu mare satisfacție, activitatea desfășurată de membrii Secțiunii noastre, care au înțeles să se devoteze binelui obștesc, sacrificând propriile lor interese.

Am vizitat apoi, Secțiunile din Dorohoi și Botoșani și am constatat și aici, cu deplină mulțumire, activitatea membrilor noștri. La Dorohoi, ființează un Cămin de Ucenici, care poate fi luat drept pildă. La Botoșani, Președintele Comunității, un devotat membru al Organizației noastre, nu cunoaște clipe de răgaz. Dacă sub aspectul organizatoric, vizita în aceste orașe a dat deplină satisfacție, nu pot trece însă fără să vă împărtășesc și d-voastră – fugar – starea populației evreiești din aceste localități. Nu cred să existe alte orașe în România, în care mizeria să fie așa de mare. Am vizitat la Dorohoi aproape 200 de familii evreiești, care trăiesc în cea mai mare mizerie. Sunt familii care n-au o perină pentru a-și pune capul, n-au o pătură pentru a se înveli. Sunt foști deportați, evacuați din târguri și sate, care au

pierdut totul. Au pierdut avere, au pierdut profesie. O acțiune urgentă pe alte baze, din partea instituțiunilor de asistență, se impune.

Tineretul. Membrii jurişti ai Organizației Tineretului activează acum în Contencioasele înființate la Comunitate sub egida Frontului Unitar Evreiesc, pentru a da cuvenita asistență judiciară coreligionarilor lipsiți de cetățenia română.

Un delegat al Organizației Tineretului a participat la Congresul Mondial al Tineretului, care s-a ținut la Praga. Acolo D-sa a avut prilejul să ia contact cu delegații evrei trimişi din toate țările lumii.

Comitetul Organizației Tineretului şi-a ales o nouă conducere având ca Preşedinte pe dl. av. Bazil Mărculescu. Cred că voi fi în asentimentul membrilor Reprezentanței să urez spor la muncă noului Comitet.

Situația Financiară. Reforma monetară a pus o grea problemă Organizației noastre. Comisiei Financiare, în frunte cu Preşedintele ei Dl. Marco Prezente, îi incumbă sarcina de a găsi mijloacele pentru acoperirea bugetului. Am fost nevoiți să stabilim noi cotizații şi suntem convinşi că prietenii şi colaboratorii noştri vor avea în vedere această situațiune şi vor răspunde nevoilor Organizației noastre.

Uniunea Evreilor Români din America. Cu Organizația soră din America am păstrat acelaşi strâns contact şi schimb de corespondență, informațiuni ca şi în trecut. Dl. Charles, casierul Organizației, a vizitat de curând România, unde a venit pentru a organiza opera de asistență medicală. D-sa a avut o întrevedere şi cu Dl.Dr. W Filderman. Scurtul timp al şederii D-sale în Capitală ne-a împiedicat să-l primim la Organizație.

*

Migrația clandestină. În ultimele luni ulița evreiescă a fost frământată de un puternic curent de emigrare. Şi-au desfăcut oamenii avutul şi au pornit spre graniță. Mulți au izbutit să treacă. Aceste emigrări haotice nu s-au făcut de către Organizațiile responsabile evreieşti. S-a profitat însă de ocazie, pentru ca anumite Organizațiuni Evreieşti să fie atacate că ar sprijini aceste emigrări. În ultima vreme, Statul întărind paza la frontieră, numeroşi evrei au fost prinşi pe când încercau să treacă frontiera şi înaintați instanțelor judecătoreşti. Curțile Marțiale din Timişoara, Oradea şi Cluj au sute de procese pe rol. Pentru Organizațiile Evreieşti se pune o nouă problemă de ajutorare tocmai într-o vreme, când ele însele au de luptat cu mari greutăți.

Antisemitismul. Din diferite centre, în special din Brăila, Galați, Adjud ni s-au semnalat manifestații cu pronunțat caracter antisemit. Am cerut Secțiunilor noastre din provincie ca toate aceste manifestațiuni să ne fie semnalate de îndată, pentru a putea lua măsurile necesare.

Raporturile cu C.D.E.-ul. Raporturile cu C.D.E. continuă în cadrul Comisiei de Coordonare a Frontului Unitar Evreiesc. Încheierea Protocolului de colaborare între Organizațiile Evreieşti presupunea implicit, din partea

tuturor organizațiunilor componente, un armistițiu pentru realizarea în comun a Platformei de revendicări, în vederea cărora acest Front Unitar Evreiesc a fost creat. Colaborarea trebuia deci, să se manifeste atât la centru, cât şi în toate Organizațiile provinciale. În repetate rânduri am constatat cu regret, că spiritul de sinceră colaborare, de care aveam nevoie şi din partea partenerilor noştri lipsea. Primele fricțiuni s-au manifestat în special în provincie, în sânul Comisiilor Interioare ale Comunității. În multe localități, delegații noştri în Comisiile Interioare au fost împiedicați să acționeze. În această situațiune, Preşedintele nostru s-a văzut nevoit să se adreseze direct conducerii Organizațiilor Politice [xxx] delegați în C.D.E. [xxx] înțelegerea şi spiritul de colaborare*. Preşedintele nostru dl. dr. W. Filderman a fost informat de către conducerea Partidului Comunist, că, colaborarea este dorită şi că este bine să continue în cadrul Frontului Unitar Evreiesc.

Cu toate acestea, delegații C.D.E.-ului la Federație, la *Joint*, n-au dat dovadă că înțeleg o colaborare sinceră, din contră am putea spune, că acțiunea de redresare a Comunităților în urma reformei monetare, inițiată de dl. dr. W. Filderman a fost sabotată de către delegații C.D.E.-ului. De asemenea atitudinea delegatului P.C.R.-ist la *Joint*, a fost contrarie oricărui spirit de înțelegere şi colaborare. În aceste situațiuni, dl. dr. W Filderman şi-a înaintat demisia atât din conducerea *Joint*-ului cât şi de la Federație.

Situațiunea creată de către delegații C.D.E.-işti. a necesitat ca întreaga problemă a colaborării să fie dezbătută de către Comisia de Coordonare a Frontului Unitar Evreiesc. În şedința care a avut loc vineri, 19 septembrie a.c., am pus C.D.E.-ului din partea d-lui dr. Filderman următoarele întrebări:

- Dacă există un Front Unitar şi facem parte din el şi colaborăm, cum este posibilă atitudinea d-lui dr. S. Lieblich la *Joint*?

- Cum este posibilă în aceeaşi situațiune, atitudinea delegaților C.D.E.-ului din Provincie din Comunități şi alte Instituții Evreieşti?

- Cum este posibil ca C.D.E.-ul să anunțe alegeri la Comunitate fără ca în prealabil, într-o chestiune atât de vitală pentru obştea evreiască, să nu discute problema în cadrul Frontului Unitar?

- Cum este posibil ca C.D.E.-ul să anunțe o platformă şi un program pentru Comunitate, fără o consultare prealabilă a Frontului Unitar, pentru găsirea eventuală a unei platforme program?

Delegații C.D.E.-ului, luând în dezbatere întrebările formulate, au arătat în concluziune, că ei înțeleg să colaboreze în mod sincer cu Organizația noastră în cadrul Frontului Unitar, iar în ce priveşte alegerile la Comitete, ei au redactat o platformă, pe care ne-o propun şi nouă spre discuțiune.

Fapt este că C.D.E.ul a anunțat alegeri la Comunitate fără ca să supuie problema, în prealabil, Frontului Unitar Evreiesc şi au anunțat o Platformă-Program, dar fără a o supune acestui Front. Prezentarea Platformei lor,

* S-au marcat cu [xxx] pasajele degradate, ilizibile în textul documentului (n.ed.).

spre luarea ei în discuțiune de către noi, s-a întâmplat post-factum, adică după ce noi am protestat contra unor astfel de procedee.

Raporturile cu Partidul Evreiesc: Consecvenți conduitei noastre de la naşterea Frontului Unitar Evreiesc, când noi nu am acceptat intrarea în acest Front fără Partidul Evreiesc, noi urmăm aceleaşi scop şi căutăm a ne consulta şi a coordona orice acțiune importantă, împreună cu Partidul Evreiesc.

Cu mare regret, a trebuit să constatăm, în diverse ocazii că reprezentanții Partidului Evreiesc în Frontul Unitar Evreiesc, nu mențin aceeaşi atitudine de colaborare şi iau hotărâri peste capul nostru şi fără noi, aşa cum s-a întâmplat cu privire la *Joint*, creând nu numai dificultăți nouă dar, în primul rând, rămân ei izolați din cauza acestor atitudini echivoce.

Din cele pe care vi le va expune distinsul nostru Preşedinte, dl. dr. W. Filderman, veți cunoaşte toate detaliile.

Desigur, ar fi de dorit ca măcar Partidul Evreiesc să aibă o atitudine clară, loială şi de sinceră şi corectă colaborare.

Insistând, țin să exprim întregii Reprezentanțe, urările de bine cu ocazia noului nostru an.

Iubitul nostru Preşedinte, dl. dr. Filderman, împlineşte în ziua de Kipur vârsta de 65 ani şi sunt convins că sunt în asentimentul nu numai al D-voastră, dar al tuturor coreligionarilor noştri, să-i prezentăm odată cu felicitările şi urările noastre, omagiile şi recunoştiința populației evreieşti din țară, pentru tot ce a făcut dl. dr. W Filderman pentru această evreime în tot decursul deceniilor de grea luptă, pentru tot ce face azi şi pentru tot ce va face în viitor.

Atotputernicul să-l țină pe Iubitul nostru Preşedinte, încă mulți ani ca să se bucure cu noi de roadele activității sale.

Secretar general,
Av. Emil Focşăneanu

d) *Disidența U.E.R.* Verticalitatea conducerii U.E.R. – în raporturile cu oficialitățile – refuzul inițial al unei angajări politice alături de comuniști (cazul concret al respingerii, în 1945, a unei propuneri de colaborare cu C.D.E.-ul)* au stârnit reacții în rândurile „stângii", culminate cu tentativa de spargere a Uniunii chiar de către un grup aflat la conducerea ei.

Promovând colaborarea cu C.D.E., un grup de membri ai Reprezentanței U.E.R., alcătuit din M. Zelțer-Sărățeanu, D. Rosenkranz, G. Schaffer, dr. A. Mayersohn şi L. Streisfeld, s-au constituit într-o disidență menită să pună bazele unui nou partid. A

* Abia în 1947, U.E.R. va accepta – pe chestiuni strict punctuale – să colaboreze şi cu unii reprezentanți ai C.D.E. în cadrul Comisiei de coordonare a Frontului Unitar Evreiesc care, de altfel, a avut o existență de foarte scurtă durată.

avut loc şi un „Congres", mediatizat şi sprijinit de oficialităţi şi la care o seamă de delegaţi au ales conducerea unui nou organism „U.E.R. – secţia democrată".

Tentativa nu a izbutit decât parţial deoarece respectivii dizidenţi constituiţi în „grupul U.E.R. – Sărăţeanu", nu au fost urmaţi nici măcar de membrii secţiei locale Bucureşti sau ai organizaţiei de tineret pe care pretindeau că le reprezintă. Dar au fost urmaţi de numeroşi alţii, de orientare C.D.E.-istă. Lovitura intenţionată a se da U.E.R.-ului, prin respectiva acţiune scizionistă nu a fost, însă, pe măsura zgomotului politic şi mediatic produs de dizidenţi.

Apariţia dizidenţei U.E.R. a dat prilej conducerii Reprezentanţei Uniunii Evreilor Români ca printr-un amplu „Comunicat" să evoce tradiţiile – de peste patru decenii – şi orientarea actuală neabătută a acestei organizaţiuni apolitice evreieşti pusă în serviciul intereselor majore ale etniei.

Anexa 1.

Uniunea Evreilor Români – Comitetul Central
Bucureşti 15 iulie 1945

Comunicat

Faţă de relatările apărute într-unele ziare privitoare la „o nouă organizare" ce s-ar fi dat secţiei locale a U.E.R. şi Comitetului Tineretului U.E.R. şi de relatarea apărută în Buletinul unei agenţii de presă cum că aceste noi organizări s-ar fi declarat „în unanimitate" împotrivă hotărârilor reprezentanţei U.E.R., spre a evita orice confuzie, reprezentanţa U.E.R. se vede obligată – faţă de populaţia evreiască şi faţă de opinia publică a Ţării, care au urmărit lupta noastră în timpul prigoanei, străduinţele depuse după 23 August 1944 – să facă următoarele precizări:

I. Uniunea Evreilor Români care datează de peste 40 de ani n-a fost şi nu este un partid politic. Ea a strâns laolaltă pe toţi Evreii pentru dobândirea egalităţii lor în drepturi cu ceilalţi cetăţeni ai Ţării aşa cum sunt egali cu ei în datorii – indiferent de curentele sufleteşti, sionişti sau asimilişti, neologi, sefarzi sau ortodocşi etc.

Ea este deci o organizaţie apolitică deasupra şi în afara partidelor politice. De aceea s-a pus şi se va pune întotdeauna în slujba Ţării şi a evreilor – dar niciodată în slujba vreunui partid politic – şi dimpotivă a menţinut aceleaşi raporturi cu toate forţele politice şi toate personalităţile de seamă ale Ţării, încercând să convingă despre necesitatea rezolvării problemei evreieşti – în interesul superior al Ţării şi al poporului român.

II. Potrivit acestei doctrine, discutând propunerile ce i s-au făcut de a participa la un nou Comitet Evreiesc, la care nu erau admişi să adere toţi evreii, ci numai cei ce aveau anumite credinţe politice generale şi o anumită ideologie

politică a Românilor şi a Evreilor şi să adere la un anumit program de politică generală s-a văzut nevoit de a respinge aceste propuneri cu 20 de voturi contra 3.

III. Potrivit acestui vot, Comitetul Executiv s-a văzut nevoit să constate:

1. Că cei care s-au manifestat împotriva doctrinei şi tradiţiei U.E.R. nu mai pot deţine însărcinări sau funcţiuni în conducerea U.E.R. şi în consecinţă a constatat că D-nii: M. Zelţer-Sărăţeanu, D. Rosenkranz, Gabriel Schaffer, Dr. Arthur Mayersohn şi M. Streisfeld nu mai fac parte din Reprezentanţa U.E.R., din conducerea secţiei locale sau a Tineretului U.E.R.

2. Că numeroase persoane trecute în ziare ca şi cum ar fi luat parte la lucrările pretinsei noii organizări a secţiei locale şi a Tineretului sau ca fiind alese în conducerea acestora, au depus declaraţii scrise protestând împotriva publicaţiilor făcute, întrucât n-au participat şi nici nu înţeleg a participa la o altă organizare decât acelea recunoscute de Reprezentanţa U.E.R.

3. Că este absolut inexact, că unanimitatea acestei „noi organizaţii" s-ar fi declarat potrivnică votului Reprezentanţei U.E.R.

4. Că unii membri din fosta conducere a secţiei locale au prezentat Reprezentanţei U.E.R. lista a 20 de membri, cari ar fi semnat o moţiune de aderare la teza respinsă de reprezentanţa U.E.R., dar că ulterior votului Reprezentanţei, o delegaţie s-a prezentat D-lui Dr. W. Filderman, declarându-i că moţiunea le-a fost smulsă prin inducere în eroare, întrucât li s-a declarat că Reprezentanţa ar fi de acord cu moţiunea.

5. Că singur în drept de a reprezenta şi a conduce organizaţia Capitalei sunt vechii luptători, Vice-Preşedintele Reprezentanţei Dr. L. Mayersohn, ca preşedinte, Dr. M. Leon, casier, şi avocat Rosenberg Florin, ca secretar general.

6. Că singurul în drept de a semna ca secretar – general al Reprezentanţei U.E.R. este dl. avocat Emil Focşăneanu.

7. Că singurii în drept a reprezenta Tineretul U.E.R. din Ţară sunt D-nii: avocat Monicu Birnberg preşedinte; avocat B. Leiba şi avocat Basil Mărculescu vice-preşedinti, avocat Rudy Goldstein secretar-general şi a reprezenta Tineretul U.E.R. Bucureşti sunt D-nii avocat Mircea Beider; preşedinte, av. Dorel Wertenstein, vice-preşedinte, şi avocat Alexandru Scherer, secretar-general.

IV. Eroica strădanie întreprinsă de U.E.R. în frunte cu marii ei preşedinţi Dr. Adolph Stern şi Dr. W. Filderman, atât în folosul Ţării cât şi al Evreilor Români, este îndeobşte cunoscută şi admirată şi în afară şi înăuntrul graniţelor Ţării şi de către populaţia evreiască şi de populaţia neevreiască.

U.E.R. merge înainte pe drumul trasat de aceşti mari conducători cari au reuşit să asigure în cele mai tragice împrejurări triumful cauzei Ţării şi al populaţiei evreieşti.

Circulară prin care U.E.R. își precizează poziția față de Comitetul Democrat Evreiesc.

Uniunea Evreilor
Comitetul Central
3 iulie 1945

Circulară

Avem onoare a vă aduce la cunoștiință, că Reprezentanța U.E.R. în trei ședințe consecutive a dezbătut problemele puse de creerea Comitetului Democratic Evreesc.

Dl. președinte dr. W. Filderman, rezumând dezbaterile a arătat în esență că statutele și dezbaterile tuturor congreselor în decurs de decenii au stabilit că membrii din conducerea U.E.R. nu pot să facă parte din nici un partid politic, nici din organizații identice sau similare.

În adevăr, dacă membrii din conducere ar adera la un partid politic, ei n-ar mai avea putința să rezolve problema evreiască, fiindcă în raport cu partidul din care fac parte ar fi siliți să accepte soluțiunile partidului; iar în raport cu Guvernul alcătuit din alte partide ei n-ar avea autoritatea să formuleze revendicările evreilor, căci li s-ar putea imputa că ele sunt pornite din interesul partidului căruia aparțin de a face opoziție Guvernului și că nu este normal ca ei să ceară altui partid să rezolve probleme pe care propriul lor partid nu le-a rezolvat.

De asemenea, dacă membrii din conducere ar paricipa la comitete evreiești cu scop identic sau similar, s-ar putea întâmpla aceste comitete să se contrazică în ce privește soluția aceleiași chestii, și este desigur incompatibil ca același membru să dea aceleiași chestii două soluțiuni contradictorii.

De aceea, pe când membrii organizației U.E.R. pot face parte din orice partid politic, liberal, național țărănist, social democrat sau comunist, membrii din conducere trebuie să se abțină, căci numai astfel își pot păstra și independența și autoritatea necesară expunerii revendicărilor evreiești.

Este evident însă, că se poate concepe un comitet unitar compus din evrei delegați de organizațiile evreiești și de evrei din partidele politice generale care să propună o soluție unitară necesară expunerii revendicărilor evreiești;

Un asemenea comitet a funcționat sub numele de Consiliul General Evreiesc. Și U.E.R. a lucrat clandestin – expunându-și viața – cu evrei comuniști și social democrați cu multe luni înainte de 23 August 1944. C.G.E. a lucrat public după 23 August 1944 și dacă el s-a desființat chiar partidele respective au stabilit că vina nu este a U.E.R.

Dezbaterile s-au încheiat aprobându-se cu 20 de voturi contra 3 acest punct de vedere.

Comitetul executiv al U.E.R. constatând că organizațiunea recent creiată cu denumirea de Comitet Democratic Evreiesc, își propune pe deoparte a adera la programe de politică generală, iar pe de altă parte de a milita pentru aceleași puncte programatice ca și U.E.R, în executarea votului reprezentanței a hotărât:

a. a primit demisiile d-lor D. Rosenkranz din funcțiunea de secretar general al U.E.R. și din funcțiunea de președinte al secției locale și a d-lui L. Streisfeld din demnitatea de președinte al organizației Tineretului U.E.R. din Capitală, și a constatat că d-nii M. Zelțer-Sărățeanu, av. Gabriel Schaffer și dr. Arthur Mayersohn intrând în C.D.E. contra votului Reprezentanței, au încetat a face parte, primii din Reprezentanța U.E.R., iar ultimul din conducerea Tineretului.

b. a numit o nouă comisie interimară la conducerea secțiunii locale și a Tineretului U.E.R.

Președinte,
Dr. W: Filderman

Secretar general,
Av. E. Focșăneanu

În fapt, majoritatea U.E.R.-iștilor au dezarmat acțiunea scizionistă. În ședința din 12 iulie 1945 a Secțiunei locale București s-a votat următoarea moțiune.

„Declarm că înțelegem a rămâne solidar uniți în jurul U.E.R. și al conducerii ei și a lupta în conformitate cu directivele date de Reprezentanța U.E.R pentru apărarea intereselor populațiunii evreiești.

Transmitem D-lui Dr. W. Filderman, Președintele nostru, omagiul nostru de admirație și devotament, pentru curajul în lupta demnă pe care o duce în vederea promovării egalității cetățenești a Evreilor din țară și-l asigurăm de sprijinul nostru total și necondiționat.

În ședința tineretului U.E.R., Secția București, din 13 iulie s-a hotărât „să se lucreze în strânsă colaborare cu Reprezentanța U.E.R. și în spiritul trasat de președintele ei dr. W.Filderman".

Iar la ședința Comitetului Central al Tineretului U.E.R. s-a adoptat următoarea rezoluție:

„Marți 17 iulie a avut loc la sediul din Calea Călărași 27, ședința Comitetului Central al Tineretului U.E.R. pe Țară

Acest Comitet are următoarea componență:

Președinte: Avocat Monicu Birnberg, vicepreședinți: avocat Buby Leiba și avocat Basil Mărculescu, secretar-general avocat Rudy Goldstein.

Membrii: Ing. Iacob Aronsohn, av. Narcis Kahane, av. I. Rosenberg Florin, Hary Lauer – Galați și av. Aurel Orășteanu, av. Littman Ruckenstein, av. Marcel Safirmann, Iosub Pegall-Roman, av. Dore Wertenstoin, Moritz Zissermann.

Cei prezenți au votat şi semnat o moțiune exprimând omagii de gratitudine şi admirație pentru lupta întreprinsă de către Dl. Dr. W. Filderman, Preşedintele U.E.R., în jurul căruia trebuie să se concentreze toate forțele evreieşti cari vor să lucreze pentru a obține deplina egalitate a Evreilor."

Cu toate cele arătate, disidența U.E.R. -Sărățeanu – deşi redusă la un mic grup de oameni – şi-a făcut o anume publicitate iar, în timp, prin colaborarea cu C.D.E. a izbutit să supraviețuiască autodizolvării Uniunii Evreilor Români imediat după plecarea dr. Filderman din țară.

e) *Organisme hibride: O.D.E. şi G.D.E.* Destrămarea primului for de conducere unitară a treburilor evreieşti după 23 august a încurajat tenativa a numeroşi lideri evrei de a pune pe picioare şi alte organisme asemănătoare: de astădată, alcătuite numai din câteva persoane provenite din foruri evreieşti. O atare înjghebare a fost şi Organizația Democrată- Evreiască (O.D.E.) proiectată şi înfăptuită pentru scurt timp de liderul evreu Kiva Ornstein. Dar acest organism a dat, după numai câteva luni de existență formală, un fiasco complet. Mai ales pentru că demersul întreprins de fuzionare cu U.E.R. pentru a beneficia de prestigiul acestuia nu a izbutit.

Şef rabinul Al. Şafran, într-o scrisoare trimisă lui W. Filderman la 18 decembrie 1944*, comenta acest eşec în termenii:

„Kiva Ornstein şi-a făcut singur o grupare şi a dat un fiasco complet. Zissu l-a tot îmbrățişat, l-a cooptat în Congresul Mondial şi caută, prin baloane de oxigen, să-l susțină mai departe. Tot astfel, dl. Avocat Stern – de altfel om de treabă – a născut şi el un şeptelici care trebuie ținut în vată"... Este vorba de C.D.E.

Şi mai departe: „Au găsit oamenii soluția. Revifierea acestor organizațiuni prin d-rul Filderman. Munceşte ca un titan, recunoscut de autoritățile din țară şi de forurile mondiale evreieşti. Să-l încurcăm iar. El va face memorii, intervenții, va cere audiențe, dl. Kiva Ornstein sau dl. Stern va semna ca secretar-general şi în orice moment va putea lovi şi răsturna carul, aşa cum a procedat la C.G.E. M. Davidovici."

Parcurgerea textului este relevantă şi în privința „bătăliei orgoliilor" în clasa liderilor populației evreieşti. Disputele nesfârşite vor avea repercusiuni nedorite în planul rezistenței la ofensiva F.N.D.-istă, recte comunistă, de a introduce în lumea evreiască un cal troian menit ca, sub titulatura de „for unificator", să devină în timp un front de spargere a unității evreieşti.

f) *Congresul Mondial Evreiesc-Secțiunea din România (C.M.E.-R.)* Secțiunea din România a C.M.E. şi-a reluat activitatea în nov. 1944 sub preşedința colectivă a lui W. Filderman, A.L. Zissu şi W Fischer, având ca preşedinte de onoare pe şef rabinul dr. Al. Şafran.

---

* Vezi Arhiv. Filderman, Yad Vashem, dos. P/6.

Vice-preşedinţi erau: M. Benvenisti, A. Schwefelberg ş.a., iar secretar general, între 1945-1947, J. Cohen.

Sub îndrumarea acestei Comisii s-au studiat şi elaborat diferite anteproiecte de legi privind problemele vitale ale populaţiei evreieşti, în legătură cu: anularea înstrăinărilor făcute sub imperiul violenţei; chestiuni de cetăţenie etc.

De altfel, acest „pachet de revendicări", ca şi problemele de asistenţă a refugiaţilor, repatriaţilor din U.R.S.S şi multor altora se afla pe agenda de lucru a mai tuturor organismelor de reprezentare evreieşti: de la U.E.R. şi P.E. până la U.C.E., F.U.C.E., comunităţi şi chiar organizaţii sioniste. Căci acestea din urmă, mai ales cele „de stânga", majoritare, în afară de preocuparea esenţială pentru *alia* erau gata să colaboreze cu toate celelalte reprezentanţe evreieşti, inclusiv C.D.E. pentru soluţionarea revendicărilor juste ale coreligionarilor năpăstuiţi în anii războiului.

Reprezentanţi ai Secţiei din România a C.M.E. au participat în vara lui '46, la Paris, la Conferinţa Mondială a marilor organizaţii evreieşti sub egida C.M.E. (participanţi: W. Fischer, A. Schwefelberg, M. Benvenisti, Al. Şafran). Conferinţa a adresat un memoriu Conferinţei de Pace, solicitând a se introduce în tratatele de pace şi revendicările populaţiei evreieşti europene şi mondiale.

La Conferinţa Congresului Mondial Evreiesc de la Montreaux (1948) au participat din partea secţiunii din România: Mişu Benvenisti, av. Manolescu, av. Tumarkin, ing Dascălu şi Esselsohn. Din delegaţie mai făceau parte o echipă de C.D.E.-işti şi fruntaşi ai F.C.E.: B. Feldman, Leibovici-Şerban, Iscovici, Bacalu, I. Bercu, G. Roja şi Hilel (Cluj). A participat de asemeni recent instalatul şef rabin dr. M. Rosen.

Delegaţia română, dominată de C.D.E.-işti, nu a fost acceptată însă să-şi delege un membru în conducerea mondială şi în cea locală a Congresului. Drept ripostă delegaţiile din democraţiile populare, inclusiv secţia din România, au refuzat să-şi delege reprezentanţii lor în Executiva Mondială. În urma acestui incident, la începutul anului 1949, conducătorii Secţiunii Române a C.M.E. au hotărât autodizolvarea, lichidator urmând să fie M. Benvenisti, vicepreşedinte.

C.D.E. a găsit oportun, însă, ca secţiunea să mai dăinuie sub forma unui birou formal, alcătuit doar dintr-o singură persoană – M. Benvenisti – până în iulie '50. Dar, în acest răstimp nu s-a mai înregistrat nici o activitate.

În primii săi ani de revigorare postbelică Secţiunea din România a C.M.E. s-a dovedit a fi o instituţie prodigioasă mai cu seamă sub raportul activităţii documentare depuse, deosebit de utilă pentru istoricii de azi.

„Secţiunea", organizându-şi un amplu birou de studii şi statistică, a recoltat un portofoliu de date, publicate în două volume (apărute în 1945 şi 1948) şi a adunat o seamă de materiale devenite în timp un fond preţios de informare despre starea social-economică a evreimii postbelice.

Un birou pentru identificarea rudelor din ţară şi din străinătate, a celor întorşi din lagăre, a repatriaţilor etc., un birou pentru culegerea materialului privitor la activitatea criminalilor de război cu vinovăţii faţă de evrei şi identificarea acestora, un birou juridic, şi

în primul rând biroul de documentare, care a desfăşurat o vastă anchetă privitoare la pagubele materiale şi morale suferite de populaţia evreiască între 1940-1944 şi starea acesteia imediat după război – au condus în puţinii ani de activitate avuţi la dispoziţie la constituirea unei adevărate arhive de date, din păcate nu în întregime prezervată. La C.S.I.E.R. se află doar materialele (mii de formulare) rezultate din ancheta mai sus amintită.

În vederea realizării anchetei, C.M.E. s-a adresat şi s-a bucurat de sprijinul unor categorii largi de intelectuali, deserveni de cult ş.a.

Reproducem o mostră de apel adresată acestora în vederea sprijinului solicitat pentru realizarea anchetei.

Anexe

Congresul Mondial Evreiesc
Jewish World Congress
Secţia Pentru România
Bucureşti

1. Onor
Asociaţia „Noua Fraternitate",

Domnule Preşedinte,

Vă este desigur cunoscută iniţiativa luată de Congresul Mondial Evreiesc în vederea întocmirii bilanţului suferinţelor evreieşti în anii de prigoană.

În afară de lucrările de adunare a materialului documentar, la care specialiştii noştri lucrează neîntrerupt de o bună bucată de vreme, Congresul Mondial Evreiesc, din iniţiativa Centralei din New York, a decis să întreprindă o anchetă generală printre evreii din România pentru ca, pe plan internaţional, atât colectivitatea cât şi fiecare în parte să-şi poată concretiza durerile şi pagubele avute şi să putem solicita reparaţiile şi despăgubirile ce ni se cuvin ca neam şi indivizi.

Ancheta întreprinsă de noi a fost pusă în practică la Bucureşti, începându-se colectarea declaraţiilor de la populaţia evreiască din ziua de 8 Aprilie a.c.

Nu ne îndoim că frumoasele rezultate obţinute în primele zile ale acestei anchete vor face ca materialul documentar să se refere la un procent cât mai însemnat din populaţia evreiască.

Totuşi, această anchetă trebuind să îmbrace aspectul general al tragediei evreieşti în anii de prigoană, ea urmează a fi făcută în modul cel mai complet.

În acest sens facem apel la Dv., rugându-vă ca, pătruns de importanța acestei probleme, să fiți purtătorul de cuvânt al nostru, îndemnând ca nici o familie de evrei să nu rămână străină de ancheta întreprinsă de noi.

Cu deosebită considerație,

Prezidiu,
Wilhelm Fischer

Comisiunea de Studii
Preşedinte,

Director,
Av. M. Moscovici

Apel pentru realizarea unei Anchete

Jewish World Congress
Congresul Mondial Evreiesc – Secția pentru România
Bucureşti, 2 aprilie 1945

2. Onor
Templul Spaniol
Str. Banu Mărăcine

Domnule Rabin,

Din îndemnul Congresului Mondial Evreiesc, cu sediul la New York, Secțiunea noastră din România, prin Comisiunea ei de Studii, organizează o anchetă generală, cu scopul de a întocmi bilanțul suferințelor evreieşti în timpul prigoanei.

Întreaga anchetă trebuie să se facă pe bază de declarații obiective, Congresul Mondial Evreiesc respectând însă integral secretul declarațiunilor.

Din conținutul formularelor de anchetă, pe care ne permitem a vi le alătura, se poate vedea amploarea şi interesul acțiunii întreprinse şi necesitatea ca toți evreii să răspundă acestei chemări.

Facem apel de aceea, la Dv. pentru a obține sprijinul Dv. prețios în lămurirea coreligionarilor noştri, prin vocea de la Altar.

Vă rugăm astfel, ca, prilejuind predica de Iskor, la sfârşitul sărbătorilor de Pesah, să binevoiți a vă ocupa şi de această chestiune mai pe larg."

Cu deosebită considerație,

Prezidiu,
A.L.Zissu

Comisiunea de Studii
Preşedinte,

Director,
Av. M. Moscovici

2. Organizații comunitare: U.C.E. şi F.U.C.E.

Imediat după 23 august 1944 evreimea din România se afla în situația de a nu mai admite ca for al ei de reprezentare compromisa instituție a Centralei Evreilor (C.E.R.), considerată oficină a vechiului regim: dar, în acelaşi timp nu exista un alt for comunitar central (re)constituit. Până la reapariția Uniunilor de comunități şi a Federației lor (F.U.C.E.) un grup de foşti lideri politici şi comunitari evrei decid – cum s-a văzut mai sus – înființarea Consiliului General Evreiesc (C.G.E.) ca for de reprezentare centrală a evreimii române, ivit însă nu pe bază de alegeri. Orientările şi pozițiile divergente ale liderilor C.G.E. au condus în curând la dizolvarea acestui organism la 5.11.1944, dată la care se reînființează Uniunea Comunităților Evreieşti din Vechiul Regat (U.C.E.), organism comunitar tradițional cu o conducere cuprinzând şi ea, ca şi C.G.E., reprezentanți ai P.N.L., P.N.Ț., F.U., U.E.R., dar şi ai Partidului Evreiesc şi organizațiilor sioniste. Aşadar, o compoziție politică, mai largă decât a C.G.E.

F.N.D. având în U.C.E. doar 10 membri iar celelalte organizații evreieşti, 18 membri, baza de masă era aici mai largă. Confruntarea dintre reprezentanții „stângii" şi restul liderilor continuă şi în acest for tradițional, totuşi tensiunile nu vor compromite de astă dată organismul. Fapt pozitiv, desigur, având în vedere că U.C.E. urma să se confrunte cu gravele probleme social-materiale ale categoriilor de evrei ieşite din anii prigoanei, sărăcite, epuizate, şubrezite fizic şi adeseori fără locuință, loc de muncă şi chiar... cetățenie. S-a realizat o unire a forțelor comunitare atât pe linia intervențiilor şi petiționărilor la forurile guvernamentale (radical schimbate după instalarea la 6.03.1945 a guvernului Groza), cât şi, mai ales, a inițierii cu ajutorul *Joint*, a unor ample acțiuni de asistență socială, medicală, şcolară ş.a.m.d.

Conducerea U.C.E. în frunte cu W. Filderman s-a străduit să nu implice prea mult evreimea în bătălia politică.a străzii, în confruntarea dintre comunişti şi „istorici" – alertată deosebit după venirea guvernului Groza la putere.

Adepții „stângii" din conducerea comunității, în speță cei cuprinşi în noul organism politic – evreiesc, numit Comitetul Democrat Evreiesc (C.D.E.), ivit în vara lui 1945, ar fi dorit o politizare crescândă a U.C.E., ca şi a F.U.C.E. – apărută în februarie 1945 – dar în conducerea căreia din 23 membri doar 4 erau din Frontul Unic (F.U.). Raportul de forțe în F.U.C.E. se va schimba abia începând cu 1947, iar din 1948 va marca un triumf deplin al C.D.E. prin îndepărtarea totală a liderilor tradiționali. Până atunci a fost, totuşi, posibilă o colaborare în cadrul conducerii U.C.E. şi F.U.C.E., o implicare a comunităților în „ulița evreiească", în realitățile specifice ale grupărilor defavorizate ale etniei.

Incursiune istorică. Comunitatea a fost dintotdeauna organismul conducător al colectivității evreieşti dintr-o localitate şi al vieții acesteia, sub toate aspectele ei. Prin aceasta ea se identifică cu însăşi existența obştii şi a aşezămintelor respective. Deci existența unor aşezăminte obşteşti, sinagogă, şcoală,

baie rituală, cimitir dovedeşte, în acelaşi timp, existenţa unui for care să conducă şi să controleze activitatea şi buna lor funcţionare.

Pentru tradiţia evreiască, aşa cum ne-o arată *Midraşul* şi *Talmudul*, era vădit că comunitatea evreiască a fost o instituţie a epocii biblice. În realitate însă, împrejurările pentru înfiinţarea ei au fost create abia în condiţiile impuse de robia babiloniană, în timpul căreia comunitatea politică a evreilor s-a contopit cu cea religioasă. În locul organizaţiei pur naţionale de până atunci se înfiinţează una religioasă-naţională.

Sinagogile – locuri de adunare ale credincioşilor, mai cu seamă în zilele de post – deveniră centre ale vieţii civile şi religioase. Ele erau în acelaşi timp: primăria, tribunalul, casa obştească şi locul de rugăciune. Acest caracter civil-religios îl aveau toate lăcaşurile evreieşti de rugăciune care s-au înfiinţat în vremea exilului.

La includerea unor funcţiuni – ca aceea a jurisdicţiei sau asistenţei – în competenţa comunităţilor a contribuit statul, respectiv oraşul, prin interesul ce-l avea în ceea ce priveşte perceperea impozitelor, comunitatea fiind răspunzătoare pentru eventualele neplăţi ale impozitelor.

Comunitatea arăta un interes deosebit pentru instruirea tineretului şi cultura adulţilor, în special pentru cei învăţaţi. De asemenea, întreţinerea instituţiilor de asistenţă socială şi ajutorarea săracilor făceau parte din îndatoririle comunităţii.

Comunitatea, astfel organizată, cuprindea viaţa individuală şi colectivă, din punct de vedere social, religios şi cultural, de la naştere şi până la moarte.

Începuturile instituţiei comunitare evreieşti pe meleaguri româneşti datează încă din secolul al XVIII-lea, când jurisdicţia religioasă a mozaicilor aparţinea unui rabin şef *(hahambaşa)*, aflat la Iaşi şi unor mari starosti, reprezentanţi legali ai obştii în faţa stăpânirii în ambele principate. Cu un secol în urmă evreii constituiau în cadrul regimului general al breslelor, o breaslă autonomă cu o proprie jurisdicţie confesională. La finele primei jumătăţi a veacului al XIX-lea, obştea organizată a evreilor era cunoscută în Bucureşti sub denumirea de Obştea evreilor pământeni lehi, având în frunte starosti mădulari şi epitropi. La Bucureşti mai era cunoscută la acea vreme şi Obştea evreilor spanioli care va supravieţui chiar şi după dizolvarea, în 1848, a Obştii evreilor lehi*. O parte din funcţiunile acesteia din urmă vor fi preluate, însă, din 1876, de către Congregaţia Templului Coral (din Bucureşti) care, în 1895, cu aprobarea Minsterului Cultelor, capătă titulatura de „Comunitate". Tentative de reconstituire a unei Comunităţi propriu zise au loc cu ocazia unei adunări generale a reprezentanţilor colectivităţilor israelite din Vechiul Regat (Galaţi, 25-26.03.1896) şi a unui recensământ iniţiat printre evrei de F. Focşăneanu şi I.B. Brociner, în 1907. Rezultatul acestor încercări a fost însă nul din punct de vedere practic.

După 1919, România Mare a cuprins o seamă de comunităţi evreieşti întemeiate deja juridic; în Transilvania, încă din 1868, în Bucovina, din 1891, în

* Denumire pentru obştea evreilor pământeni.

Basarabia din 1910. În Vechiul Regat comunitățile erau însă, de jure, ca şi inexistente. În fapt, existau totuşi un număr de 67 colectivități evreieşti locale mai mult sau mai puțin organizate. În situația dată începe bătălia evreilor răgățeni, a forului lor politic, Uniunea Evreilor pământeni, pentru recunoaşterea juridică a comunităților şi chiar pentru cuprinderea lor în „uniuni" supraordonate.

a) *Apariția U.C.E. şi F.U.C.E.* La 21.05.1921 a fost creată, de facto, Uniunea Comunităților Israelite din Vechiul Regat (U.C.I.), autorizată de Ministerul Cultelor abia la 8.06. 1922.

La 22-23.05.1922 are loc la Bucureşti, din inițiativa ministrului Cultelor, o reuniune a liderilor politici şi comunitari, a deputaților evrei şi a unor rabini pentru a stabili un proiect de lege privind cultul israelit şi organizarea vieții comunitare evreieşti.

La 12-14.XII. 1922 are loc în Capitală un Congres U.C.I. care discută un proiect de lege, în acest sens.

În toamna lui 1924 guvernul ia în discuție chestiunea organizării comunităților evreieşti şi propune un nou proiect de lege, dar acesta nu ajunge să fie trecut în Parlament.

La 22.04.1928 este votată în Parlament Legea cultelor.

Respectând prevederile articolului 54 a acestei Legi, la 3 nov. 1928 ministrul Cultelor a stabilit regulamentul special cu privire la organizarea cultului mozaic şi a comunităților evreieşti.

La 18 ian. 1929, un nou ministru al Cultelor autoriza constituirea în una şi aceeaşi localitate a mai multor comunități distincte – ceea ce în fapt însemna încurajarea unor tendințe centrifuge, pernicioase organizării unitare a colectivităților locale.

21 dec. 1931. Sub o nouă guvernare, sunt aprobate statutele comunității evreieşti din Capitală şi a încă alte 50 de comunități din Vechiul Regat, care capătă un statut juridic. Legea cultelor din 1928, astfel aplicată, rămâne în vigoare până când o nouă lege din 11 sept. 1940 a interzis existența comunităților fără o autorizație specială a Ministerului Cultelor.

Totuşi, Decretul-Lege din 9 august 1940 referitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România nu schimba poziția cultului mozaic întrucât în art. 15 al acestui Decret se prevedea în mod precis că: „Regimul cultului mozaic rămâne sub protecția normelor constituționale şi a legilor de aplicare".

În fapt, însă, atât legea din 11 sept. 1940, cât şi mai apoi înființarea Centralei Evreilor din România (1942) vor însemna desființarea forurilor comunitare conducătoare (F.U.C.E. şi U.C.E. ş.a.), ca şi trecerea tuturor comunităților evreieşti sub controlul şi conducerea C.E.R. care le reprezintă în fața autorităților şi instanțelor judecătoreşti".

Decretul nr. 319 din 30.06.1942 privitor la organizarea şi funcționarea C.E.R. arată că acesta este singurul organ care reprezintă interesele colectivității

evreieşti din România, exercitându-şi atribuţiile sub directivele şi controlul Împuternicitului Guvernului pentru reglementarea regimului evreiesc din România. După cum se ştie, acest „regim" a fost de spoliere, ostracizare, deportare şi nimicire a unei bune părţi din evreimea română.

Astfel F.U.C.E. – constituită în 1937, prin conjugarea eforturilor Uniunilor de Comunităţi pentru a putea deveni un puternic organ de conducere a evreimii române – a fost dizolvată din 17 dec. 1941, pentru a face loc implantării discreţionare a C.E.R. Totuşi, activitatea F.U.C.E. a fost continuată, într-un anume fel, de un for clandestin denumit Sfatul Evreiesc (alcătuit, în principal, din dr. W. Filderman, fost preşedinte al F.U.C.E., dr. Al. Şafran, şef rabin şi dr. Benvenisti, reprezentant al organizaţiilor sioniste) care, printr-o Comisie de Ajutorare, în frunte cu av. A. Schweffelberg, a contribuit – în anii războiului – la organizarea unei acţiuni de sprijinire şi salvare a unor evrei din Transnistria.

În ce priveşte activitatea C.E.R. pe parcursul anilor 1942-1944, aceasta reprezintă un capitol despre care, în respectivii ani – dar mai cu seamă după acea – s-au exprimat opinii ferme: considerarea acesteia drept „o oficină a Gestapo-ului german" deşi nu au lipsit nici aprecieri care să releve şi aspecte pozitive legate de acţiunea unor funcţionari evrei ai Centralei prin care Sfatul Evreiesc şi-a putut realiza acţiunile sale în favoarea coreligionarilor. Oricum, subiectul nu este nici până azi deplin elucidat, el iscând controverse prelungite.

O mare dispersie se înregistrează în planul organizării comunitare, care, multă vreme s-a limitat doar la înjghebările strict locale, nefederalizate la nivelul întregii ţări decât cu începere din 1937, dar nici atunci pe deplin, persistând Uniunile de comunităţi ale provinciilor. A existat o anume luptă pentru hegemonie între comunitatea evreilor din Vechiul Regat şi unele aflate în noile provincii ale României Mari: Transilvania, Basarabia, Bucovina.

Evreii din România Mare se dovedeau, astfel, diversificaţi atât din pricina locurilor de baştină, cât şi a orientărilor comunitare dominante din acele locuri. Parţial situaţia a persistat şi imediat după 23 august 1944. Abia în 1948 ea a comportat schimbări radicale în sensul că obştile celor trei rituri (ortodocşi, sefarzi şi aşchenazim), cărora le corespundeau în unele localităţi câte 2 şi chiar 3 comunităţi, iar pe ţară cele trei Uniuni de Comunităţi, fiecare din ele având un aparat administrativ şi clerical propriu, s-au contopit.

Comunităţile au fost unificate însă nedemocratic – Uniunile de Comunităţi – intermediare între Federaţie şi Comunităţi – au fost desfiinţate samavolnic; un Statut al cultului mozaic* – primul de acest fel – dar din păcate având drept temei o lege discreţionară a cultelor, a fost întocmit cu „asentimentul" reprezentanţilor tuturor riturilor.

Pe baza noii Legi a cultelor a fost întocmit primul Statut al cultului mozaic din R.P.R., cu consultarea aparentă a unor conducători religioşi aparţinând celor

* Vezi Partea a II-a, Doc. subcap. 6.

trei tradiții (ortodox, sefard şi aşchenaz). Statutul a fost apoi aprobat de Prezidiul Marei Adunări Naționale.

În alcătuirea lui s-a urmărit să se asigure funcționarea organizării cultului în condițiuni în totul pe linia dezvoltării şi întăririi „modelului" hipercentralizat de conducere unitară a vieții sociale.

Pretinzându-se că astfel s-a realizat unificarea diferitelor comunități evreieşti dintr-o localitate, în fapt simplificarea administrativă de cult a oferit posibilitatea de control a activității comunităților, urmărită în primul rând.

În şedința din 11 iunie 1949 a reprezentanților tuturor comunităților din țară s-au exprimat mulțumiri guvernului pentru noul statut şi s-au elaborat modalitățile aplicării sale.

După indicațiile acestei şedințe s-a întocmit proiectul de act constitutiv al comunităților, care a servit de model organizării tuturor comunităților din țară pentru mai multe decenii.

- S-a întocmit regulamentul de funcționare al Sfatului Rabinic prevăzut în statut şi competența acestuia de organ consultativ, cu grija de a se evita putința înstăpânirii clericilor asupra comunităților.

Prima şedință din octombrie 1949 a Sfatului Rabinic s-a ocupat de respingerea „calomniilor" debitate de fostul şef rabin Şafran, cu privire la absența libertății religioase în R.P.R.

Reproducem, în acest sens, rezoluția şedinței din 25 octombrie 1949 a Consiliului Superior Rabinic de pe lângă Federația Comunităților Evreieşti (mozaice) din R.P.R., mostră de text stalinist, fabricat de C.D.E. şi impus samavolnic însuşi clerului superior mozaic. Acest text, hiperideologizat, era menit să contracareze „punct cu punct" aserțiunile bazate pe fapte şi emise, atunci, de către dr. Al. Şafran cu privire la ofensiva antireligioasă a regimului comunist din R.P.R. Dr. Alexandru Şafran este numit în consecință „trădător" care „s-a coalizat cu toți cei ce sunt duşmanii păcii, ai democrației şi intereselor vitale ale populațiunii evreieşti, răspândind calomnii împotriva regimului democratic din România". Iar gestul de denunțare a comunismului, intricat în părăsirea definitivă a țării de către dr. Al. Şafran, este redus la un act „de supremă trădare", de abandon al obştei „spre a-şi satisface interese egoiste meschine".

În aceeaşi „bună logică" a F.C.E.R. s-au mai dat publicității, în epocă, o seamă de „documente" care să ateste caracterizări precum cele de mai sus.

Nu dețin elemente suficiente şi nici nu sunt în măsură să fac aprecieri – chiar şi după scurgerea unei jumătăți de veac – asupra motivației nemijlocite sau/şi generale a plecării definitive, în 1947, a dr. Alex. Şafran, în străinătate.

A fost expulzare? Auto-exilare? Abandon? Probabil câte ceva din toate acestea! Cert este însă că vocea dr.-ului Şafran, prestigioasă personalitate a vieții mozaice din România şi din lume – ridicată după 1948 întru apărarea libertății religioase, în țara sa de baştină, şi demascarea *trend*-ului ateist şi antievreiesc al regimului comunist din Bucureşti – a jucat un important rol în însăşi stăvilirea

acestuia. Aducerea dr.-ului Moses Rosen la cârma cultului mozaic din România – om nou în împrejurări noi – şi lupta acestuia pentru menţinerea mozaismului românesc pe o anume „linie de plutire" a găsit, paradoxal, sprijin internaţional şi datorită dizidenţei neabătute faţă de comunism a fostului şef rabin Al. Şafran.

În acest fel, noul şef rabin, M. Rosen şi ex şef rabinul Al. Şafran au „cooperat" implicit, beneficiară fiind obştea mozaicilor locali. Plecarea dr. Al. Şafran a constituit indirect şi un stimulent pentru valurile de *alia* (sau şi de plecare în Occident) care, după 1948, s-au precipitat spectaculos.

Putem considera, de aceea, că atât părăsirea postului de şef- rabin al cultului mozaic din România, cât şi preluarea acestui post de către dr. Moses Rosen s-au înscris ca elemente de pozivitate în istoria unui evreimi locale care, la acea vreme, era a doua ca mărime (după aceea din U.R.S.S.) din întrega Europă.

Istoria nu este menită doar să fixeze evenimentele, consemnându-le cronologic: ea trebuie să le şi evalueze. Dar orice evaluare pripită sau ideologizată nu poate duce decât la concluzii amendabile. Cum credem să fi fost şi acelea din rezoluţia Consiliului Suprem Rabinic, amintită, pe care înşişi semnatarii ei pe măsură ce au avut libertatea şi posibilitatea recunoaşterii unor constrângeri, au făcut-o.

b) *Perioada dintre 1945-1947* nu trebuie văzută ca o luptă continuă pentru hegemonie în interiorul conducerii Federaţiei*. Deşi au fost anumite conflicte, variatele tendinţe (fracţiuni) au trecut peste diferendele ideologice pentru a putea coopera întru supravieţuirea evreilor. Sioniştii, membri ai organizaţiei sioniste şi ai Partidului Evreiesc, au deţinut majoritatea în prezidiu. Totuşi, ei nu au intenţionat să-şi impună un punct unitar de vedere; parţial şi datorită unor conflicte în interiorul Organizaţiei Sioniste.

Bineînţeles că toţi şi-au concentrat eforturile pe *alia* şi pe lupta pentru înfiinţarea statului evreu în Israel. Au fost, însă, destule confruntări în jurul acestei probleme fundamentale, între comunişti şi sionişti: punctul de vedere realist, adoptat în acei ani de către Partidul Comunist în problema *alia*-lei şi a statului evreu în Palestina nu a condus însă la ruptură. În 1945 – 1946 reprezentanţii C.D.E.-işti din F.C.E.R au aderat totuşi cu rezerve la curentele evreieşti de susţinere a luptei Işuvului din Israel; căci nu erau ferm convinşi de posibilitatea realizării unui stat evreu viabil. De aceea, ei au căutat să soluţioneze problemele comunităţii evreieşti dintr-o perspectivă mai pragmatică şi anume aceea a schimbărilor care urmau să se petreacă în România.

În oct.-nov.1945 comuniştii au sprijinit totuşi protestul sionist împotriva acţiunilor antievreieşti din Tripolitania şi Egipt, şi s-au exprimat împotriva poziţiei pro-arabe a lui Bevin. Dar, în acelaşi timp, s-au abţinut de la un suport ferm şi consecvent pentru Statul evreu în Palestina. De aceea, C.D.E.-iştii au pledat la un moment dat pentru ceea ce s-a numit teritorialism, recte emigrarea liberă în orice

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 3.

altă țară în afară de Palestina. Poziția lor s-a dovedit mult mai clară abia în 1947, dar pentru scurt timp, când au salutat proclamarea iminentă a Statului Israel. Această schimbare de atitudine a fost determinată, desigur, şi de poziția U.R.S.S. care a văzut în Israel un potențial centru ideologic şi politic pentru expansiunea socialismului în Orientul Mijlociu.

Perioada 1945-1947 a fost deci un răstimp de afirmare a unor poziții diferite la vârful conducerii comunitare. *Trend*-ul principal în cadrul comunității evreieşti nu l-au imprimat însă comuniştii, purtătorii noului asimilism, ci sioniştii, aprigi antiasimilişti. Suporterii clasei de sus a vechii mişcări integraționiste, în frunte cu W.Filderman, au devenit treptat conştienți de limitele unui atare curs în acea epocă de schimbări. Noul asimilaționism şi comunism, orientat spre revoluția socială din România, şi-a croit, totuşi, treptat un anume vad în viața comunitară. Intelectualitatea evreiască, chiar şi eşaloanele de elită, au înclinat spre o soluție de compromis. Ieşiți din noaptea Holocaustului, prigoniții au privit spre ideologia comunistă – care s-a opus opresiunilor şi discriminărilor de rasă – ca o soluție eventuală la problema evreiască. Căci nu trebuie ignorat faptul că în perioada ascensiunii fascismului în România, P.C.R. şi P.S.D. s-au opus consecvent legionarismului etc. Partidele istorice, pe de altă parte, au găsit diverse alibiuri pentru a flirta cu extremismul de dreapta. În schimb, noul regim, după instalarea sa, a înlăturat multe obstacole care stăteau în calea pătrunderii intelectualilor evrei în poziții cheie din lumea academică, economie, presă etc.

La sfârşitul anului 1947, pe fundalul necontenitelor schimbări în situația politică generală a țării, comuniştii şi-au consolidat poziția în F.C.E. La începutul anului 1948 W. Filderman părăseşte România. Cu un număr de luni mai înainte, pe locul său comuniştii îşi impuseseră reprezentantul. Acesta – Sandu Lieblich – nu s-a menținut la conducerea Federației prea multă vreme, fiind înlăturat de înşişi colegii săi de partid. În ianuarie 1948, comuniştii dețin deja o poziție puternică în Federație şi trec la implementarea programului lor politic. Este important de subliniat că dialogul lor cu sioniştii a mai continuat la începutul anului 1948, iar cooperarea între susținătorii acestor două curente, complet opuse, din sânul evreimii române, continua deşi multe evenimente au prefigurat ruptura care nu va întârzia să intervină.

La 29 ianuarie 1948 a fost numită la F.U.C.E. o nouă conducere. Din noul comitet al Federației fac parte Bercu Feldman, Şerban Leibovici, Israel Bacal, Paul Iscovici, Israel Negrin, Marcel Fischer, Paul Davidovici, toți din Comitetul de conducere al C.D.E. Şerban Leibovici, I.Bacal şi I.Negrin vor face parte din conducerea efectivă a Federației Comunităților Evreieşti.

Preşedintele Federației Comunităților Evreieşti este prof. dr. M. Popper care i-a succedat lui S. Lieblich.

Din Comitetul Federației Comunităților Evreieşti mai fac parte elemente reprezentând cele trei uniuni religioase mozaice (ortodoxă, sefardă şi aschenazâ).

Sarcinile principale ale noii conduceri a Federației au constat, după un program ad-hoc propus și potrivit termenilor acestuia, în:

A. „a combate infuența elementelor burgheze în comunități (fildermanişti, sionişti etc.), precum şi îndrumarea şi conducerea Comunităților în spirit democratic, pe linia trasată de Partid, în contact permanent cu C.D.E."

B. „a combate influențele naționaliste şovine în rândurile populației evreieşti."

C. „a îndruma şi ajuta populația evreiască pentru încadrarea în munca productivă".

D. „a introduce o gospodărire cinstită a banului şi avutului public al comunităților, înlăturând «tradiția» îndelungată de necinste a foştilor diriguitori ai comunităților."

E. „ a pregăti condițiile pentru înlăturarea infuenței burgheziei evreieşti de peste hotare exercitată prin organizațiile *Joint*, O.R.T şi O.S.E. şi luarea din mâinile acestor organizațiuni a posibilităților de a face propagandă pentru imperialiştii americani, prin distribuirea de bani, alimente şi îmbrăcăminte şi a împiedica un contact direct al acestor organizații cu masele populației evreieşti."

F. „a folosi banul şi bunurile comunităților – pe care până atunci fildermaniştii şi sioniştii le folosiseră în marea lor majoritate în scopuri servind interesele burgheziei – pentru ajutorarea păturei sărace a muncitorilor, pentru stimularea încadrării în muncă şi pentru promovarea culturii progresiste în rândurile populației evreieşti prin înzestrarea comunităților cu cărți noi, progresiste, cu aparate de radio pentru audiții colective şi cu săli culturale."

G. „ a restrânge sfera de influență a cercurilor religioase, prin simplificarea organizării şi unificarea cultului."

H. „a asigura trecerea treptată în sarcina statului, a instituțiilor de învățământ, sanitare şi de asistență (şcoli, spitale, dispensare, cantine, cămine, azile etc) pentru a contribui la lichidarea izolării populației evreieşti muncitoare, izolare cultivată de conducerile burgheze ale Comunităților şi la strânsa apropiere a populației evreieşti de celelalte naționalități conlocuitoare."

I. „a populariza şi în străinătate realizările Republicii Populare Române pentru soluționarea problemei naționale şi cu aplicare la populația evreiască."

Activitatea în 1948 a noii conduceri nu este însă nici pe departe concludentă asupra schimbărilor radicale ce vor interveni în viața comunitară cu începere din 1949, imediat după apariția rezoluției în problema națională, amintită, document care indică şi o modificare a politicii P.C.R. față de anumite categorii de evrei; în speță, față de sionişti, capitalişti, antiintegrationişti şi... anticomunişti. Bineînțeles că toate acestea în contextul „ascuțirii generale a luptei de clasă şi antiimperialiste".

Dar pentru momentul 1948, realizarea vieții comunitare pe „aliniamentele" de mai sus nu era încă la ordinea zilei.

O amplă Conferință de lucru pe țară a președinților și secretarilor comunităților evreiești, desfășurată la București în zilele de 17-18 februarie 1948, se menține, încă, pe făgașul unei continuități de fond deși cu actanți noi (în totalitate C.D.E.-iști). Președintele F.U.C.E., prof. univ. Max Popper, în cuvântul său de deschidere a Conferinței remarcă, nu fără oarece îndreptățire, că: „Izgonirea hitleriștilor, falimentul concepțiilor fasciste și rasiale, năruirea dictaturilor, întronarea regimului democratic, conducerea țării prin guvernul dr.Petru Groza, culminând prin instituirea Republicei Populare Române, au reprezentat zori de viață nouă pentru populația evreiască a țării, eliberată pentru prima oară de toate cătușele morale, îndreptățită la drepturi și libertăți egale cu toate naționalitățile conlocuitoare; nevoi și greutăți mari mai apasă asupra obștilor noastre, probleme noi, economice și sociale, au apărut ca rezultat al organizării statului pe noile baze ale democrației populare; spre a găsi cele mai bune soluții, spre a conduce spre drumul cel mai ferit de necazuri obștile noastre, ne-am întrunit aici. Prin munca voastră comună, prin alăturarea sforțărilor organizate ale întregii populațiuni evreiești, prin coordonarea acestei activități cu munca spornică a întregii populații, cu sprijinul prețios al guvernului vom putea reuși să ameliorăm situația comunităților noastre, a populațiunei evreiești, contribuind astfel la întărirea și înflorirea Republicei Populare Române."*

Se alege un prezidiu activ al Conferinței, alcătuit din personalitățile evreiești ale zilei – C.D.E.-iști, dar și sioniști „de stânga": dr. M. Popper, I. Bacal, I. Schwartz-Negrin, Paul Davidovici, M. Z. Sărățeanu, ing. A. Dascălu, Bercu Feldman, R. Halfon, Leibovici Șerban, S. Aldea, Mela Iancu, D. Rosenkrantz, D. Feller din Botoșani, I. Kupferman din Iași, I. Fischer din Cluj și G. Kahn din Galați.

Comisia de rezoluții este formată din: Paul Davidovici, președinte, T.Lovenstein, M.Rosen și C.Kraft.

La Conferință participă și oficialități de rang secundar din ministerele Cooperației, Cultelor, Sănătății, Educației Naționale. Și...delegatul *Joint*-ului, dr. E.Costiner.

Salutul C.D.E. este adus de secr. g-ral Paul Iscovici iar raportul general este ținut de H. Leibovici, fruntaș C.D.E. și secretar g-ral al F.U.C.E.

În raport: se dau date demografice (430.000 evrei în România anului 1947); este evocat numărul evreilor români pieriți în anii Holocaustului (peste 300.000); este evocat antisemitismul din trecut (politic și „de stat"); se arată necesitatea schimbării piramidei socio-ocupaționale evreiești „pentru care nu masa evreiască e vinovată", dar care impune urgența restratificării alerte: „bătălia intrării în producție, bătălia restratificării populației evreiești din România." (pag.31).

Și se apreciază cu luciditate că: *„Trebuie însă să ne punem ca sarcină importantă de a lămuri factorii politici hotărâtori ai țării că problema*

* F.U.C.E. din R.P.R.: Prima conferință de lucru pe țară a președinților și secretarilor comunităților evreiești. Buc. 17-18.02.1948, Buc. f.a.

restratificării populației evreiești constituie o problemă ce depășește cadrul restrâns de problemă a evreilor, că este o problemă a democrației românești, o problemă de stat și de a cere sprijinul masiv, prețios și indispensabil al Statului pentru rezolvarea acestei probleme."

Statul este, de asemenea, invocat ca o instanță de apel pentru ajutorarea instituțiilor comunitare aflate în reală suferință și lăsate în cea mai mare parte să obțină sprijin doar de la *Joint*.

Caracterizarea este sintetică, oferind o imagine de ansamblu:

Aproape unanimitatea celor 139 comunități evreiești nu reușesc să facă față sarcinilor băneşti pentru întreținerea instituțiilor școlare, spitalicești, de asistență;

Corpul didactic al celor 112 școli (15 grădinițe, 77 școli primare, 20 școli secundare) ce se îngrijesc de învățătura celor 13.500 elevi (9.500 primari, 4000 secundari) ca și personalul sanitar al celor 22 spitale (1145 paturi) și al celor 16 dispensare, ce îngrijesc de sănătatea a zeci de mii de bolnavi, nu sunt plătiți cu lunile și luptă greu cu o situație materială cu totul nepotrivită în sarcina ce o îndeplinesc.

Materialul spitalicesc lipsește aproape cu totul.

Infirmii și bătrânii nu încap în azile, iar cei intrați nu au cele strict necesare.

La ușile comunității bat din ce în ce mai mulți pentru sprijin și îndrumare.

Numărul celor ajutați de *Joint* – după datele comunitare – este de 135.000 din care 35.000 sunt ajutați parțial.

În această situațiune, sarcina noii conduceri a Federației Uniunilor de Comunități și a comunităților continuă a fi deosebit de importantă și deloc ușoară.

Sinopticul oferit pare veridic, iar aprecierea făcută cu privire la asistență, pertinentă...

Așadar, orientarea programatică a noii conduceri, sintetizată mai sus, nu prevestea încă o „ruptură" cu o seamă de înfăptuiri ale vechilor lideri: chiar dacă aceștia erau aprig criticați în favoarea prestigiului râvnit de noii conducători.

O seamă de participanți la Conferință au adăugat spuselor secretarului general F.U.C.E., H. Leibovici-Șerban, o seamă de considerații privind: aliniamentele dezvoltării culturii laice idiș în România, prin organizația IKUF (referat M.Lax); editarea de manuale idiș ș.a.m.d. Deși în subtext „bătălia" pentru idiș o ducea C.D.E.-ul ca mijloc de abatere a tineretului evreu de la ivrit și sionism, în esență popularizarea marilor clasici care s-au rostit în acest jargon nu se dovedea negativă.

I. Bacal, viitorul președinte al F.U.C.E. (1951-1961) – prezintă un raport de sinteză, cuprinzând cifre, evaluări și caracterizări de situații sociale pregnante, chiar decisive, pentru înțelegerea momentului social – comunitar 1948.

Spicuim din raport despre șomajul evreilor:

„Avem în afara procesului de producție un număr de 50.610 pauperi și 24.815 cu sau fără profesie, dar în afara producției și un total de 205.303 evrei potențial activi.

Revine ca o sarcină colectivității evreieşti şi însuşi regimului ca să găsească posibilitatea ca această masă de braţe de muncă să intre în procesul de producţie".

Şi ca să sugereze amploarea problemei, dificultatea ei, I. Bacal dă o cifră care rezultă, de asemenea, din rapoarte: „Până azi s-au înfiinţat 30 cooperative meşteşugăreşti şi agricole, în care sunt ocupaţi cca. 1064 cooperatori.

Ca să fie rezolvată o problemă de 25 ori mai mare, trebuiesc de 25 ori mai multe cooperative, deci 1750 cooperative. Iată proporţiile problemei."

Amintim că la începutul lui 1948, circa 50.000 evrei mai lucrau pe cont propriu (patroni, mici comercianţi etc.) şi încă pe jumătate în sistemul economiei subterane. În curând, date fiind restructurările ce vor interveni în economia ţării (etatizări, naţionalizări etc.) toţi aceştia vor deveni şi ei şomeri. Deci circa 100.000 de oameni lipsiţi de venituri şi în căutare de lucru. Împreună cu familiile lor, ei totalizau aproape ¾ din populaţia evreiască existentă la acea dată în recent proclamata Republică Populară Română.

Despre emigrare raportul remarcă îngrijorat:

„Fenomenul economic pe care-l trăim a dat posibilitatea unor curente politice să exploateze această situaţie pentru a crea o psihoză de emigrare. Terenul e favorabil. Cineva care se vede scos din felul său de a trăi de până atunci, şi neîndrumat spre o altă viaţă, cade uşor victima iluziilor; şi multă lume a căzut"

Aşa se vede că I.Bacal nu deosebea iluziile de idealuri şi nici nu evalua la dimensiunea cuvenită refuzul unor largi categorii de evrei de a se încadra în structuri de muncă etatizate colectiviste şi... nivelatoare. Acest refuz a devenit fapt copleşitor, de masă, din chiar primii ani ai..."dictaturii proletariatului" în România.

Totuşi, emigrarea (exceptând-o pe cea „haotică") nu este încă privită de unii lideri comunitari ca „pură negativitate".

Însuşi secretarul general al F.C.E.R., H. Leibovici-Şerban, lider de frunte al C.D.E., va arăta în cuvântul de închidere la acea Conferinţă:

„În ceea ce priveşte emigrarea, nu suntem de acord cu cele spuse de unii delegaţi, că Comunităţile trebuie să ducă campanii împotriva emigrării. Noi nu suntem împotriva emigrării ca atare. Trebuie însă să avem grijă să lămurim populaţia asupra situaţiei reale din locurile spre care propagandiştii îndreaptă populaţia evreiască, să avem servicii serioase de informaţii la comunităţi, în acest scop.

Este însă ceva de adăugat în legătură cu această chestiune: Cu cât veţi activa mai bine, cu cât veţi iniţia mai multe cooperative, cu cât veţi face mai bine restratificarea, cu atât această psihoză a desfiinţării căminelor va scădea. E o problemă de pentru, nu de contra."

Despre învăţământ:

În 1948, Federaţia era încă interesată, fie şi formal, de educaţia iudaică a tineretului şcolar.

I. Bacal va sublinia astfel:

„În şcolile teoretice, primare şi secundare, se învaţă programa Statului în limba română. Pe lângă obiectele din programa analitică a Statului figurează şi materiile judaice. Din rapoartele prezentate, rezultă că în multe locuri învăţământul materiilor judaice nu se respectă, în altele el se face numai formal, în foarte puţine el este la nivelul la care trebuie să fie...

S-au introdus, în învăţământul acestor şcoli, materiile judaice de către Federaţie în trecut, fără să se ia măsurile care să asigure un învăţământ serios. Nu este suficient să se recomande introducerea în program a unor ore de limba idiş, ebraică sau istoria evreilor. Şcoala nu se face cu circulări. Sunt necesare: manuale şcolare, programe analitice, profesori pregătiţi şi voinţă serioasă de a introduce aceste materii în învăţământ."

Trecând la domeniul asistenţei: în raport nu se anticipează încă în nici un fel desfiinţarea instituţiilor comunitare de profil, fapt ce va interveni însă peste numai un an de zile.

Dar în 1948, I.Bacal mai observa:

„Comunitatea posedă instituţii spitaliceşti, dispensare, cantine, azile de bătrâni. Din rapoartele prezentate se constată că sunt 17 spitale, 37 dispensare, 53 cantine (azile nu figurează în datele care ni s-au dat).

Situaţia actuală a acestor instituţii: războiul, epoca de prigoană din timpul războiului, ocupaţia militară, au făcut ca cele mai multe din aceste instituţii să fie răpite comunităţilor evreieşti, rechiziţionate, părăsite, desfiinţate. Abia după 23 August 1944, comunităţile au început să reintre în posesiunea instituţiilor ce le aparţin. Foarte rare au fost spitalele care au rămas în folosul populaţiei evreieşti. Unele s-au reinstalat şi se refac, altele nici până azi nu funcţionează deşi toate cele rechiziţionate au fost restituite.

Se pune o problemă grea din punct de vedere material, aceea de a reface toate instituţiile spitaliceşti şi de asistenţă ale populaţiei evreieşti."

În sfârşit, problema subvenţionării de activităţi comunitare:

„Federaţa a primit, până la stabilizare, din partea Guvernului, o subvenţie echivalentă cu 32% din bugetul de salarii al Comunităţilor, pentru învăţământ şi spitale, afară de o sumă forfetară pentru cult.

După stabilizare, F.U.C.E. a cerut şi Guvernul a majorat această subvenţie de la 32% la 50%, aceasta înseamnă că 50% din totalul salariilor corpului didactic şi al personalului spitalicesc este acoperit."

Ceea ce nu se spune în raport este absenţa oricărei subvenţii de stat pentru asistenţa socială, ca şi meandrele circulaţiei sumelor alocate de guvern.

Căci bugetele pentru învăţământ şi pentru sănătate – afectate instituţiilor evreieşti – erau şi ele acoperite prioritar din surse proprii,dar mai ales de către *Joint*.

În aprecierea lui I.Bacal despre *Joint*, deşi se recunoaşte că „Instituţiile de asistenţă ale Comunităţii sunt ajutate din fonduri evreo-americane", totuşi:

„Aceste ajutoare nu au fost îndrumate în modul cel mai fericit. Astfel,a venit în unele locuri mai mult decât se cuvenea, iar în altele mai puțin. Sunt Comunități care de ani de zile nu au primit de la *Joint* nici un fel de ajutor. Această inegalitate nu poate exista...

Pentru a reglementa ajutorul *Joint*-ului, Federația a preluat distribuirea ajutoarelor primite de la *Joint*, în alimente, efecte şi bani. Toate Comunitățile trebuie să se adreseze direct Federației, să prezinte nevoile lor reale şi, în măsura posibilităților, vor fi ajutate. Cererile adresate direct *Joint*-ului nu vor fi luate în considerare. Nu mai există divergență în domeniul vieții publice din România. Există un singur for, Federația, pentru întreaga țară şi un singur for, Comunitatea, pentru localitatea respectivă. (aplauze îndelungate)."

Cerința preluării de către Federație a ajutorului *Joint*, onorată întrucâtva pe parcursul anului 1948, va revigora într-adevăr dinamismul comunitar în acest domeniu. Din păcate, însă, pentru scurt timp căci, după cum arătam, întreaga instituție *Joint* va fi desființată în 1949, ceea ce va însemna o grea lovitură pentru evrei, dar şi pentru Comunitate. Măsura inițiată de partid şi stat în 1949 s-a bucurat şi de sprijinul, cumva stingher, al C.D.E.-ului deoarece limita nebănuit activitatea comunitară, de astă dată condusă de înşişi liderii C.D.E. Este un prim „autogol" marcat de organizația C.D.E. căreia, începând cu toamna lui 1948, partidul îi sporise rolul de „curea de transmisie" a unei politici față de evrei complet ruptă de realități. În primul rând a unei politici de integrare a evreilor în ramuri de muncă total străine de propensiunile şi tradiția lor socio-profesională. Şi, pe cale de consecință,hotărârea evreilor de a se abandona total emigrării.

La Conferință au participat: 143 delegați din 88 comunități, reprezentând cca. 330.000 evrei.

De asemeni: delegați ai C.C al C.D.E. şi delegatul *Joint*. Momentul desfăşurării Conferinței marchează, deocamdată, „cotitura" pe care noua conducere comunitară doreşte s-o imprime comunităților pentru o integrare în noile realități ale țării. „Ruptura" cu vechiul *trend* comunitar se va produce abia cu începere de la finele anului 1948 şi va fi consacrată în şedința plenarei lărgite a F.C.E.(M) din R.P.R care a avut loc la 11 iulie 1949 în sala T.E.S din Bucureşti şi la care au participat reprezentanți ai comunităților evreieşti locale. În răstimpul de ½ an scurs între Conferința de lucru din 17-18 februarie 1948 şi plenara lărgită din 11 iulie 1949 s-a derulat acel proces de schimbare radicală a orientării F.U.C.E. – dinspre eforturile liderilor ei tradiționali de a ține evreimea departe de confruntările politice ale vremii, spre angajarea tot mai deschisă a noilor lideri pe făgaşul „construirii socialismului în R.P.R"

Iată cum se reflecta această dinamică într-un amplu raport al F.C.E.R. pe care-l reproducem integral.

c) Anexe

– Raport asupra activității Federației Comunităților Evreești (mozaice) din R.P.R. de la 12 Decembrie 1948 până la 31 Decembrie 1949.

1) În tot timpul activității sale, conducerea democratică a Federației (numită la 29 Ianuarie 1948), a urmărit să realizeze o asemenea reorganizare şi conducere a Comunităților, încât activitatea acestora să constituie o contribuție la întărirea forțelor democratice şi ale păcii din RPR şi la slăbirea poziției dușmanilor acesteia, la combaterea provocatorilor unui nou război.

În atingerea acestui scop, conducerea Federației Comunităților Evreești s-a călăuzit permanent de îndrumările Partidului Muncitoresc Român, a colaborat strâns cu conducerea CDE-ului. Au fost scoşi sioniştii din conducerea Federației şi Comunităților, a fost organizată şi s-a realizat folosirea sinagogilor şi a clerului în lupta pentru pace, s-au mobilizat forțele şi resursele Comunităților pentru sprijinirea acțiunilor Comitetului Democrat Evreesc.

2) S-a introdus metoda de lucru colectivă şi planificată, ținându-se cu regularitate şedințe de colectiv şi Prezidiu, şedințe ale Secțiilor şi ținându-se adunări pe țară cu responsabilii din diferite resoarte ale Comunităților, făcându-se dări de semă de activitatea în spirit autocritic şi ținându-se seama de critica – ce a fost încurajată – (s-au ținut 17 şedințe de Prezidiu, 1 şedință de colectiv şi 2 şedințe de lucru pe țară). S-au făcut 60 vizite la Comunitățile din țară, de către membrii de conducere a Federației.

3) Prin contactul cu Ministerele, cu sprijinul Partidului şi CDE-ului, au fost rezolvate probleme importante ca: subvențiile pentru Comunitățile Evreeşti; trecerea unor instituții de asistență la Stat.Legătura stabilită cu ajutorul Partidului cu Comisia de Planificare şi Oficiul Central de Plasare a dus la o simțitoare îmbunătățire a activității de plasare în muncă.

4) În baza mandatului primit din partea Guvernului, Comunitățile au procedat la înscrierea acelor evrei care doreau să emigreze în Statul Israel; s-au făcut cca.15.000 înscrieri, iar din aceştia au emigrat în Statul Israel un număr de 3.350 persoane (la 20 decembrie 1948 şi 17 ianuarie 1949).

Aducerea la îndeplinire a acestei însărcinări s-a făcut astfel încât s-a adus rezultate politice pozitive atât prin cursurile serale organizate în toată țara, ce au fost frecventate de 2400 cursişti, cât şi datorită condițiilor tehnice şi îngrijirii de care s-au bucurat cei plecați, lucru ce s-a realizat prin sprijinul dat de organele de Partid,ale CDE-ului şi a autorităților de Stat.

5) S-a întocmit o evidență a comitetelor de conducere ale comunităților şi au fost înlocuite acele conduceri ce s-au dovedit necorespunzătoare.

6) S-au făcut 23 deplasări pentru controlul Comunităților, ceea ce a adus îmbunătățiri administrative, organizatorice şi în ceea ce priveşte aplicarea planului de lucru.

7) În aplicarea noii legi a cultelor a fost întocmit primul statut al cultului mozaic din RPR cu consultarea celor mai importanți conducători religioşi ai celor trei tradiții (sefard, ortodox şi askenazi) şi a Comunităților, statut aprobat de Prezidil Marii Adunări Naționale. La alcătuirea lui s-a urmărit să se asigure funcționarea organizării cultului în condițiuni democratice şi în totul pe linia dezvoltării şi întăririi RPR. S-a realizat unificarea comunității evreeşti într-o singură comunitate pe localitate cu respectarea tradițiilor diferite, simplificarea administrativă de cult şi o mai mare posibilitate de control a activității comunităților.

În şedința din 11 iulie a reprezentanților tuturor comunităților din țară, s-au exprimat mulțumiri guvernului pentru statut şi s-a elaborat modalitățile aplicării sale. După indicațiile acestei şedințe, s-a întocmit proiectul de act constitutiv al comunităților, care serveşte de model tuturor comunităților din țară. În centrele cu mai multe comunități, şedința de unificare a avut loc în prezența membrilor conducerii Federației. De asemenea la această şedință s-a soluționat prin aplicarea statutului problema micilor Comunități, sub 50 membri, prin intrarea lor în comunitățile mai mari apropiate. S-a întocmit regulamentul de funcționare a Sfatului Rabinic prevăzut în statut şi competința acestuia de organ consultativ, cu grija de a se evita putința înstăpânirii clericilor asupra comunităților. Prima şedință din 25 Octombrie 1949 a Sfatului Rabinic s-a ocupat şi de calomniile debitate la O.N.U. față de țara noastră, demascând pe calomniatori şi pe fostul şef rabin Şafran, unealta imperialiştilor.

8) Federația a ridicat la cimitirul din Iaşi în care au fost înmormântate o mare parte din victimele pogromului din 1941, un bloc-monument funerar la a cărei inaugurare au participat reprezentanții partidului şi Marei Adunări Naționale (tov. Niculi) şi C.D.E., conducerea Federației şi o mare massă de cetățeni din Iaşi şi din toată țara.

9) Toate arhivele de stare civilă, vechi, ținute în Ardeal şi Bucovina, de rabini, au fost depuse, ca urmare a măsurii luate de Federație la Comunități.

10) Spre a se obține date statistice privitoare la numărul celor lipsiți de muncă, date care au sevit acțiunei de încadrare în munca productivă, au fost folosite evidențele acțiunei de distribuire a azimei din 1948/1949 şi s-a făcut o acțiune specială în Bucureşti.

11) S-au editat două broşuri cuprinzând rapoartele de activitate ale conducerii democratice a Federației pe 1948 şi 1949, desbaterile şedințelor în care s-au făcut dările de seamă şi imagini fotografice după realizările mai importante.

12) Încadrarea în muncă.

Rezultatele acțiunei Federației pentru încadrarea în câmpul muncii a elementelor muncitoare din populația evreească sunt următoarele: 16.163 evrei plasați în câmpul muncii la 1 decembrie 1949 datorită posibilităților create de aplicarea planului de stat.

În afară de încadrările de care am putut avea o evidență precisă, s-au făcut şi numeroase alte încadrări direct prin Birourile de repartizare a Forțelor de Muncă şi în afara lor, pentru cei încadrați de la categoria 10-a în sus.

Mai menționăm centrele de recalificare care au cuprins în Aprilie 1949 data etatizării lor un număr de 2770 elevi, evrei. Deşi încadrările realizate au avut efecte pozitive cu privire la însănătoşirea economică a unei părți însemnate a populației evreeşti şi cu privire la nimicirea influenței sioniste, problema încadrării n-a fost complet soluționată, mai sunt cereri, mai sunt oameni ce trebuiesc plasați în muncă, neîncadrați pe Noembrie 1949, 14.900 din 56 localități.

13) Acțiunea de culturalizare a masselor.

În trecut printre preocupările Federației Comunităților Evreeşti nu figura o acțiune culturală. S-a inițiat o largă acțiune de culturalizare, folosind în acest scop posibilitățile materiale de care dispunea Federația.

a) Federația a sprijinit un turneu în țară a Teatrului în limba idiş din Iaşi, cu suma de lei 300.000.

b) A sprijinit un turneu al corului I.K.U.F. în şapte oraşe, cu populație evreiască numeroasă acordând în acest scop suma de lei 500.000.

c) Săli culturale. Federația a sprijinit înființarea şi amenajarea a 20 săli culturale în 18 localități, pentru care scop a acordat suma de lei 2.993.602, săli în care se desfăşoară activitatea culturală a comitetului democrat evreiesc şi asociației I.K.U.F. în rândurile populației evreeşti.

d) Federația a înființat şi înzestrat cu cărți progresiste ideologice şi de literatură 58 biblioteci populare în țară, cu 9390 volume la Comunități, cămine, stații de restratificare, în limbile română, maghiară, germană şi idiş, în valoare de lei 1.158.485.

e) Federația a înzestrat un număr de 26 săli culturale ale Comunităților cu aparate de radio în valoare de lei 419.830 pentru organizarea de audiții colective.

f) Asociația culturală progresistă în limba idiş I.K.U.F, a fost sprijinită de Federație cu suma de Lei 1.475.000 pentru amenajarea localului său din Bucureşti.

g) De asemenea primeşte o subvenție lunară de lei 20.000 precum şi sprijin pentru alte secții culturale inițiate de ea (întâlnirea scriitorilor de limbă idiş cu cititorii). Ziarele progresiste: Unirea, Ikufbletter, organe care sprijină linia CDE-ului în populația evreiască, sunt sprijinite prin subvenții lunare de lei 30.000 (pentru Unirea), lei 10.000 (Ikufbletter).

h) Federația a editat şi difuzat 12 fotomontaje cuprinzând realizările R.P.R pentru populația evreiască.

i) Biblioteca centrală. S-au comasat un număr de 10 biblioteci ale diferitelor comunități şi instituții evreeşti, într-o bibliotecă centrală în curs de organizare în Bucureşti, Str.Popa Rusu no. 24 în care vor fi adunate, triate şi păstrate, în special lucrările privind populația evreiască, bibliotecă posedând un număr de 40.000 volume.

k) Ansamblurile artistice, ateneele populare, coruri, orchestre, au fost sprijinite prin subvenţii, atât de către Federaţie, cât şi de către comunităţile evreieşti din ţară.

l) S-au organizat manifestări şi prelucrări la toate comunităţile din ţară cu privire la: Sfaturile Populare, comemorarea luptelor din ghetto-ul Varşoviei, conferinţa privind protecţia mamei şi copilului şi realizările în acest domeniu în U.R.S.S., trecerea la stat a instituţiilor de asistenţă, aniversarea Marei Revoluţii din Octombrie, Rezoluţia Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în problema naţională, ziua Păcii (2 Octombrie). Unele din aceste manifestări s-au făcut în casele de rugăciuni cu ocazia sărbătorilor, cum a fost manifestarea făcută de ziua Internaţională a Păcii, la care au participat zeci de mii de persoane. Pentru toate aceste manifestări şi prelucrări, Federaţia a trimis teze şi material (în colaborare cu C.D.E.)."

În tot timpul activităţii sale imediat după instalare, noua conducere a Federaţiei a urmărit să realizeze deci o asemenea reorganizare şi conducere a comunităţilor, încât activitatea acestora „să constituie, o contribuţie la întărirea integrării evreilor în noile realităţi politice şi sociale ale ţării".*

În atingerea acestui scop noua conducere a Federaţiei Comunităţilor Evreeşti s-a călăuzit permanent de indicaţiile Partidului Muncitoresc Român, a colaborat cu conducerea C.D.E., a participat la alegerile pentru Marea Adunare Naţională, din 1948, prin adunări, manifeste, circulări, etc (cei 5 deputaţi propuşi de C.D.E., fac parte şi din conducerea Federaţiei); au fost scoşi sioniştii din conducerea Federaţiei şi a comunităţilor; a fost organizată şi s-a realizat folosirea sinagogilor şi a clerului în „lupta pentru pace"; s-au mobilizat forţele şi resursele pentru sprijinirea acţiunilor Comitetului Democrat Evreiesc în bătălia sa pentru stăvilirea emigrării, slăbirea influenţei sioniste şi restratificarea evreimii. *Dar toate acestea au fost „implementate", în forţă, abia în 1949. Anul 1948 era încă de trecere.*

Ajutorarea populaţiei evreieşti de a se încadra în munca productivă, „sarcină de onoare" a C.D.E. s-a căutat a fi împlinită şi prin mijlocirea Federaţiei. De aceea, infimele succese obţinute au fost atribuite şi comunităţilor.

1) Pentru anul 1948:

- au fost încadraţi 1558 evrei în 23 cooperative meşteşugăreşti, din 15 localităţi (cooperative de croitori, cizmari, ceasornicari, curelari,perieri, frânghieri, tinichigii, metalurgie, tricotaje, deşeuri de piele, dentare, lucrări în fier şi lemn, în Bucureşti, Botoşani,Galaţi, Focşani, P. Neamţ, Paşcani, Arad, Ploieşti, Reghin, Sighet, Bacău, Iaşi, Oradea, Baia Mare).

- au fost încadraţi 450 evrei în staţii de restratificare agricolă, în Ardealul de Nord, staţii înzestrate cu vite, unelte şi maşini agricole, care la 1 Iulie 1949 au fost predate Ministerului Agriculturii, devenind Gospodării Agricole de Stat.

---

* Vezi Arhiv. C.S.I.E.R. fond VII.

- au fost plasați 6579 evrei în câmpul muncii în diferite ocupațiuni prin secțiile de restratificare ale Comunităților. Au urmat cursuri profesionale și școli ateliere un număr de 2.413 elevi în 11 localități.

2) Pentru anul 1949:

- au figurat ca încadrați peste 18.052 evrei care au acceptat această soluție temporară, în așteptarea emigrării.

- centrele de recalificare au cuprins în aprilie 1949, data etatizării lor, un număr de 2.770 elevi evrei, dintre zecile de mii de elevi sortiți, în opinia C.D.E., să devină oameni ai muncii fizice.

„Însănătoșirea economică" a unei părți însemnate a tinerei generații, ca și încadrarea „însănătoșiților" în muncă, n-au prea avut spor.

În urma lichidării organizațiilor sioniste se aflau un număr de cca.4.500 haluțimi, în cca.100 *snif*-uri, ceea ce constituia o masă de tineri candidată la încadrare. Federația a realizat întoarcerea lor la domiciliu, în vederea încadrării în producție, „pentru trabsformarea lor în elemente pozitive și active, folositoare construcției socialismului"

Acțiunea pentru „transformarea" acestor tineri a dat în anumite cazuri roade, fără a se putea însă considera terminată „epurarea" conștiinței lor de sionism. Căci majoritatea au rămas sioniști și, mai devreme sau mai târziu, au făcut *alia*.

Federația a preluat un număr de 11 cămine de copii cu 760 asistați, aparținând organizației Hehaluț și unde copiii erau crescuți în spirit sionist. Aceste cămine au fost parte din ele desființate, iar parte au trecut în seama statului.

Organizația sionistă înființase în comuna Colentina o școală de pregătire pentru emigrare, denumită școala „Cultura Agricolă" cu un număr de 650 elevi. În cadrul acțiunii de lichidare a instituțiilor sioniste a intrat și desființarea acestei școli.

Asistența populației evreiești de către cercurile evreilor din străinătate și, în special, de cercurile evreilor americani, s-a făcut în țară sub diferite forme, prin:

1) *Joint*, Organizația evreilor americani pentru ajutorarea evreilor din Europa;

2) O.S.E. Organizația de asistență sanitară a mamelor și copiilor, având în țară 128 centre medico-sociale cu 17.998 asistați, 12 cămine cu 687 asistați, 7 cămine de zi cu 353 asistați;

3) O.R.T. Organizația pentru învățământ de calificare și recalificare a populației evreiești, având în țară 8 școli cu un număr de 42 secțiuni și 2.270 elevi;

4) Cooperative de credit mărunt, organizații care acordau credite micii burghezii (mici comercianți și mici meseriași evrei), cu sediul în 30 localități, cu un număr de 35.939 asociați, posedând un capital de rulment format din capitalul social de lei 18.617.681 și de credite acordate de *Joint*, de lei 60.791.055.

Până la instalarea noii conduceri a Federației, instituțiile și acțiunile de asistență ale comunității evreiești din țară erau organizate și se efectuau cu concursul *Joint*-ului, care avea în fiecare localitate importantă din țară reprezentanții săi ce efectiv supravegheau distribuirea ajutoarelor.

După instalarea noii conduceri a Federației implicarea *Joint*-ului în acțiunile de asistență a fost îngrădită, el ne mai fiind îndreptățit a iniția acțiuni de asistență sau a acorda ajutoare decât în baza avizului Federației, căreia urmau a i se adresa toate cererile de sprijin. În acest fel, acțiunile *Joint*-ului au fost puse sub controlul C.D.E.-iștilor.

În celelalte organizațiuni internaționale sus arătate, O.R.T și O.S.E., au intrat, de asemenea, delegați ai noii conduceri a Federației pentru a controla activitatea lor.

A fost primul pas spre interzicerea activității acestor organizații pe teritoriul R.P.R., fapt împlinit începând cu 1949.

Prin decizia Consiliului de Miniștri nr.197 din 4 martie 1949, Federația este numită lichidatoare a patrimoniului acestor organizațiuni, bunurile lor urmând a servi pentru ajutorarea populației evreiești.

În executarea acestei sarcini, Federația a preluat bunurile organizațiilor desființate și le-a predat Ministerului Muncii și Prevederilor Sociale, care însă a luat asupra sa sarcina întreținerii căminelor de copii foste ale organizației O.S.E.

Și a mai predat: Ministerului Muncii și Prevederilor Sociale cele 8 școli de calificare anterior aparținând organizației O.R.T.;

S-a mai procedat la: lichidarea celor 30 cooperative de credit mărunt pentru realizarea sumelor cu care organizația *Joint* finanțase aceste cooperative; din această lichidare a rezultat suma de lei 48.785.018, sumă importantă la acea vreme. Fondul a căpătat destinații diverse.

Teatrul de limbă idiș din București, devenit Teatrul Evreiesc de Stat, a fost înființat cu sprijinul Federației, care a acordat subvenții din fonduri proprii. Federația a mai acordat sprijin pentru recuzita teatrului, precum și sub diferite forme actorilor și întregului personal al teatrului.

De asemenea, Federația a sprijinit un turneu în țară al teatrului în limba idiș din Iași.

Din inițiativa și cu sprijinul Federației s-a înființat corul Ikuf, numărând 140 coriști.

Federația a acordat corului o subvenție lunară. A sprijinit un turneu al corului Ikuf* în șapte orașe cu populație evreiască numeroasă.

Ansamblurile artistice, atenee populare, coruri, orchestre, au fost sprijinite prin subvenții de catre Federație, cât și de către Comunitățile evreiești din țară.

---

* I.K.U.F.: apare în text și sub forma siglei Ikuf.

Este drept că prin toate aceste aşezăminte de cultură s-au organizat şi manifestări şi prelucrări cu caracter ideologic-politic, dar nu se poate contesta că impactul lor cultural de masă a fost real.

Federaţia a sprijinit înfiinţarea şi amenajarea a 20 săli pentru manifestări culturale în 18 localităţi: săli în care se desfăşura activitatea culturală a Asociaţiei Ikuf în rândurile populaţiei evreieşti.

Asociaţia culturală în limba idiş Ikuf a fost sprijinită de Federaţie pentru amenajarea localului său din Bucureşti. Acestei asociaţiuni i se acordă o subvenţie lunară, precum şi sprijin pentru alte acţiuni culturale, iniţiate de ea (întâlnirea scriitorilor de limbă idiş cu cititorii).

Comunităţile evreieşti au întreţinut instituţii sanitare şi de asistenţă precum: 18 spitale şi maternităţi cu un număr de 1472 paturi, 24 dispensare, 4 ambulatorii dentare, 71 cantine populare cu un număr de 20.189 asistaţi, 27 cămine pentru copii cu un număr de 1.340 interni.

Toate acestea au fost trecute la stat în baza legii pentru naţionalizarea spitalelor etc. din 2 noiembrie 1948.

De asemenea, în baza cererii făcute de Federaţie Ministerului Muncii şi Prevederilor Sociale s-au preluat instituţiile de asistenţă ale comunităţilor evreieşti, şi anume: 61 cantine cu un număr de 20.189 ocrotiţi, 27 cămine cu un număr de 1.340 ocrotiţi, 26 azile cu un număr de 1.120 ocrotiţi.

Dacă în trecut conducătorii fostelor comunităţi evreieşti acordau şcolilor comunităţilor evreieşti toată atenţia, noua conducere a consimţit la ideea că existenţa acestor şcoli nu mai are nici o justificare după reforma învăţământului din 23 august 1948. În consecinţă, au fost preluate în august 1948 de către Ministerul Învăţământului: 19 grădiniţe, 67 şcoli primare şi 22 şcoli secundare aparţinând comunităţilor evreieşti.

3. O organizaţie evreiască neointegraţionistă: Comitetul Democrat Evreiesc (C.D.E.)

Curentul integraţionist în lumea evreo-română şi-a avut încă de la finele veacului trecut, dar mai ales în perioada interbelică, liderii săi, organizaţiile sale (U.E.R., în primul rând, cu impactul său notabil în racordarea etniei la realităţile capitaliste locale). După trauma suferită de evrei în anii '40-'44 şi după desluşirea noului curs politic şi social al ţării în anii 1947-1948, acest tip de curent integraţionist intră în declin, mai ales din pricina impetuozităţii şi chiar agresivităţii cu care-şi croia drum un nou curent, tot de integrare (a evreilor) într-o lume anti-capitalistă, proiectată de P.C.R. după modelul politic, economic, social al sovietelor. C.D.E. a fost una din organizaţiile de masă chemată să activeze în acest sens în „ulița evreiască".

Într-un document de bază, emanat de C.C. al C.D.E. şi care cuprinde o retrospectivă pe mai mulţi ani asupra activităţii acestei organizaţii (vezi: Scurt istoric al activităţii Comitetului Democrat Evreiesc de la înfiinţarea lui iunie 1945 până la finele lui 1950*, Arhiva C.S.I.E.R.) putem citi: „...Din iniţiativa P.C.R. a fost creat (la 22 iunie 1945) Comitetul Democrat Evreiesc, ca o necesitate pentru reorientarea politică a populaţiei evreieşti în scopul democratizării ei şi a instituţiilor sale şi pentru a ajuta regimul la rezolvarea problemelor ce se puneau democratizării şi reconstrucţiei ţării".

Or, prin „reconstrucţia ţării", devenea tot mai limpede că P.C.R. înţelegea schimbarea „vechii" ordini social-economice prin una „nouă", de esenţă colectivist – etatistă hipercentralizată. Dar, cum poporul român în cea mai mare parte a sa, iar evreii în cvasitotalitatea lor nu erau pregătiţi să dorească o asemenea orânduire, partidul, zis al clasei muncitoare, a hotărât să le deschidă acest apetit folosind tactica „zăhărelului şi biciului", recte a „convingerii" şi constrângerii. Ulterior, după cucerirea puterii, prin anii '48-'49, tactica va fi mai mult „a biciului", fără a se renunţa însă la „zăhărel", respectiv la drogul ideologic, nelipsit în regimurile totalitare. Deocamdată ne aflăm, însă, în anii '45-'46 de „tranziţie" spre preluarea puterii de către viitorul partid unic (P.M.R.): ani în care P.C.R. foloseşte o amplă reţea de organizaţii de masă, adaptate unor grupuri distincte de populaţie şi menite a le conving că drumul socialismului este cel mai drept, mai uman şi mai spornic dintre toate.

Evreilor le-a fost astfel hărăzit „Comitetul Democrat" menit să convingă întreaga etnie, iar dacă acest lucru nu se dovedeşte posibil, atunci măcar păturile ei nevoiaşe, de interesul lor „nemijlocit" de a sprijini lupta P.C.R. împotriva fasciştilor, reacţionarilor, antisemiţilor şi tuturor celor care se opun noului curs „de dezvoltare" a ţării. Se spera ca evreii, traumatizaţi de antisemitismul de stat al regimului antonescian şi de sechelele antisemitismului popular întreţinute de „reacţiunea postbelică", să dea astfel năvală spre C.D.E., transformându-l într-un auxiliar de nădejde al partidului. Realităţile nu copiază însă expectaţiile: întotdeauna cele dintâi au o dinamică mai greoaie decât proiectele, respectiv strategiile şi tacticile.

C.D.E., ivit în vara lui '45 şi desfiinţat în primăvara lui '53, a străbătut însă câteva etape în devenirea sa; etape cu particularităţi evidente, uneori cu abateri sensibile de la „linia" iniţială prestabilită. „Abaterile" se datorau unor încercări de acomodare la realităţi or, tocmai pentru acest efort, uneori pozitiv, C.D.E. a reuşit să-i nemulţumească pe cei care ar fi dorit o aliniere mai vizibilă a evreimii la ţelurile „partidului".

Astfel, în numeroasele şedinţe cu organizaţiile de masă convocate la forurile de conducere ale P.C.R.., F.N.D. ş.a.., C.D.E.-ul este criticat pentru neînplinirile sale în „ulița evreiească", pentru slaba eficienţă a muncii politice şi propagandistice desfăşurate.

---

* Vezi Partea a II-a, Doc. subcap. 5.

Într-o şedinţă la F.N.D. din 5 octombrie 1945, la sesizarea liderului C.D.E. (L. Chiriţă-Abramovici) că se întâmpină mari greutăţi la încadrarea şomerilor evrei în întreprinderi, o seamă de lideri ai P.C.R. au ripostat că faptul se datorează slăbiciunilor muncii de propagandă dusă de C.D.E.* Un „vârf" al P.C.R., Ion Vinţe, a spus: „Cred că la Comitetul evreiesc este lipsa atitudinii politice în problemele cele mai arzătoare..." Şi, mai departe, înfierând colaborarea cu sioniştii (de stânga, n.n.): „Organizaţiile acestea de tineret ale sioniştilor pur şi simplu sunt mai periculoase, mai dăunătoare democraţiei decât de multe ori elemente sub influenţa lui Maniu din mijlocul tineretului". Aceasta în timp ce C.D.E.-ul colabora tocmai cu unele din respectivele organizaţii.

La insistenţele unor activişti C.D.E. ca guvernul Groza să acorde atenţie unor îndreptăţite revendicări materiale ale evreilor, lideri de partid ca V. Luca, I. Chişinevshi ş.a. revin mereu asupra necesităţii compensării prin „munca politică" a ceea ce nu poate fi satisfăcut încă pe cale economică.

Conducerea C.D.E. este uneori criticată pentru „spiritul ei mic burghez, necombativ", alteori pentru „stângismul ei", ca de pildă în forţarea îndepărtării lui W. Filderman din funcţiile comunitare pe care le deţinea (vezi Stenograma şedinţei F.N.D. din 19.02.1946, în acest volum)**.

Atitudinea va fi radical schimbată începând cu 1949, când se pretinde C.D.E. o intransigenţă deosebită faţă de largi categorii ale etniei: sioniştii şi burghezia evreiească, în primul rând. Anticipând înăsprirea liniei de partid faţă de aceste categorii socio-etnice, C.D.E., în urma unei critici severe primite pentru „greşelile din trecut", va intra în etapa cea mai critică a existenţei sale şi anume divorţul cvasitotal de expectaţiile populaţiei pe care pretindea s-o reprezinte.

În acest sens încă de la început (1945-1947), „algoritmul" conducerii C.D.E. se prezenta radical modificat:

1. Un comitet activ compus iniţial din 40 de membri (9 comunişti, 6 social-democraţi, 9 sionişti, 9 membri ai Uniunii Evreilor Români (dizidenţa Sărăţeanu, dintre care 2 comunişti), 7 independenţi (dintre care 4 comunişti);

2. Un prezidiu compus din câte un delegat al fiecărei grupări politice componente;

3. Un secretariat general, care avea un secretar general permanent (comunist) şi trei secretari generali (1 social democrat, 1 U.E.R.-ist, 1 sionist) care însă, nici chiar la început nu lucrau efectiv în comitet

În 1949 conducerea C.D.E. devenise monocromă, fiind alcătuita exclusiv din activişti P.M.R., dar nu dintre cei complet deziudaizaţi, de „linia întâia", adică aflaţi în primele eşaloane ale partidului: aceştia considerau o „înjosire", să lucreze direct în „ulita evreiască".

Platforma de activitate a C.D.E. conţinea însă la start (iulie 1945), următoarele patru deziderate ambiţioase:

---

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 4.

** Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 4.

1. Stabilirea unității democratice evreieşti.

2. Sprijinirea prin forța unită a populației evreieşti, împreună cu întreg poporul român, a acțiunii de democratizare şi reconstrucție a țării.

3. Activitatea pentru desăvârşirea integrării populației evreieşti în viața politică, economică, socială şi culturală a țării.

4. Ferirea populației evreieşti de încercările diversioniste ale „reacțiunii" care, de oriunde ar veni „tind să slăbească forța de luptă împotriva fascismului, făcând astfel jocul reacționismului antisemit".

Apelul lansat cu prilejul constituirii C.D.E. de către Comitetul de inițiativă cuprindea în partea lui finală următoarele:

„Comitetul Democratic Evreiesc, înțelegând condițiunile istorice de azi, cheamă populația evreiescă să adere la programul de luptă pentru rezolvarea intereselor generale şi speciale, pe drumul cel just, împreună cu poporul român, adică prin:

- Curățirea vieții publice de elementele duşmănoase fasciste, profasciste, reacționare, antisemite.

- Refacerea şi reconstrucția țării, ridicarea producției şi combaterea speculei.

Această luptă comună va duce şi la îmbunătățirea situației materiale şi morale a populației evreieşti".

Desăvârşirea integrării fireşti a populației evreieşti în viața socială, economică, politică şi culturală a țării era prevăzută a se realiza prin:

a) Adoptarea tuturor măsurilor legislative necesare repunerii populației evreieşti în drepturi egale cu ale întregului popor român.

b) Încadrarea în toate ramurile de activitate, în viața publică şi privată a evreilor ce au fost scoşi din producție de legiuirile şi măsurile de fapt ale regimurilor fasciste şi reacționare antisemite.

c) Sprijinirea de către stat a celor greu loviți de barbaria hitleristă şi legionaro-antonesciană, pentru refacerea existenței lor.

d) Punerea în drepturi egale a celor ce au prestat munca obligatorie în timpul dictaturii legionaro-antonesciene. Orfanii şi văduvele celor care au prestat munci obligatorii să beneficieze de toate drepturile lor în cadrul I.O.V.R.-ului. Plata salariului minim pentru cei ce au prestat munca în întreprinderi particulare.

Impuls dezvoltării culturale a populației evreieşti prin:

e) Democratizarea tuturor instituțiilor evreieşti de cult, asistență, cultură etc.

f) Sprijinirea de către stat a şcolilor, spitalelor, orfelinatelor, azilelor de bătrâni şi a tuturor instituților de asistență, ale obşetei evreieşti."

O analiză de text a platformei de activitate şi apelului C.D.E. dezvăluie deopotrivă elemente generale, congruente cu platforma F.N.D. de „reconstrucție" a țării, dar şi o seamă de deziderate specifice ale „etniei" în a căror rezolvare erau interesate diverse categorii de evrei năpăstuiți de vechiul regim totalitar (antonescian).

Fiind o organizație de masă cu acțiune nemijlocită în mediul evreiesc, C.D.E., își propunea astfel o atragere a maselor evreiești pornind oarecum de la înseși revendicările reale și de bază ale acestora. Numai că, de îndată ce se impunea găsirea mijloacelor concrete de soluționare a respectivelor revendicări, C.D.E.-ul se lovea de tărăgănările în materie, operate de noul regim.

Nu pot fi totuși negate unele diligențe ale C.D.E. (în formula sa inițială de „largă concentrare etnică") în toate aceste direcții: doar că, nici după câțiva ani de activitate, roadele nu se prea arătau, guvernul tergiversând soluționarea unora sau propunând paleative pentru altele, ceea ce decepționa crescând diferitele categorii de evrei. C.D.E., pe de altă parte, era orientat de către partid să-și concentreze eforturile întru mobilizarea evreilor doar pentru o reușită a Blocului Partidelor Democrate (B.P.D.) în campania electorală, pentru obținerea sprijinului unor lideri evrei la Conferința de Pace de la Paris, pentru mobilizarea „etniei" în lupta contra așa zisei reacțiuni, și așa mai departe. Au existat, desigur, evrei care au marșat în toate aceste sensuri, dar cât de facil ar fi să se susțină că aportul lor a fost sensibil în alegerile din 1946, în victoria B.P.D., în anihilarea treptată a „partidelor istorice". Este, de asemenea, știut că, în epocă, s-a remarcat absenteismul unor largi categorii de evrei de la urne, un indiciu al relativului dezinteres pentru cursul politic, în tensionare crescândă. Apoi, nu trebuie uitat că anul 1946 și apoi 1947 au fost anii boom-ului sionist și ai „emigrărilor clandestine" pe care C.D.E.-ul căuta să le curme radical – printre altele și pentru blamul care se aducea astfel muncii C.D.E. în favoarea „noii orânduiri" și, implicit, pentru imaginea despre comunism care se crea în afară.

C.D.E.-ul mereu criticat începe să acționeze „în forță" – de la finele lui '47. Este discreditată conducerea Comunităților și Federației de Comunități pe motiv că: „la 3 ani după 23 august 1944, Comunitățile Evreiești din întreaga țară erau încă constituite după chipul și asemănarea guvernului Sănătescu, adică din Comisiile Interimare ale acestora mai făceau parte și delegați ai partidelor „istorice" Maniu și Brătianu.

În ciuda simpatiei de care vechii lideri comunitari se bucurau în sânul populației evreiești, lovitura C.D.E. împotriva conducerii Comunităților și Federației a izbutit, totuși, în februarie '48, când la prima conferință de lucru pe țară a președinților și secretarilor Comunității evreiești (17-18.02 curent) a fost confirmată noua comisie interimară a Federației în frunte cu un președinte (o personalitate „de decor", prof. univ. dr. M. Popper) și un secretar general executiv, vajnicul comunist C.D.E.-ist av. Leibovici-Șerban.

Din acest moment nimic nu mai oprea C.D.E-ul să devină un instrument fidel partidului în îndeplinirea politicii acestuia față de evrei și de instituțiile lor etnice. Și chiar dacă alegerile din 1948 au adus în arena politică a vremii câțiva deputați evrei (Bercu Feldman, Leibovici-Șerban, M. Popper, M. Fischler, av. Manolescu ș.a.) activitatea lor parlamentară în favoarea evreilor va fi evasinulă, având în vedere că nu după multă vreme situația social-economică a evreimii locale

s-a înrăutățit (ca şi a tuturor celorlalți cetățeni, de altfel), tăişul luptei de clasă nu i-a cruțat nici pe evrei, iar sprijinul de altădată căutat în comunități şi F.C.E.R. a fost mult diminuat prin restrângerea atribuțiunilor acestora doar la chestiuni privind cultul.

Or, sub raport instituțional, regimul comunist, consolidat în 1948, nu a ezitat: să desființeze (decembrie 1948) întreaga mişcare sionistă din România; să exercite un control strict asupra unicei organizații evreişti rămasă în funcțiune (Federația Comunităților Evreieşti din România – F.C.E.R.); să desfăşoare prin C.D.E. o muncă asiduă de îndoctrinare şi propagandă comunistă, adaptată „uliței evreieşti"; să desființeze – cu rare excepții – căile de exprimare a intereselor specifice etniei (gazete şi alte publicații), precum şi instituțiile de învățământ, cultură şi chiar de asistență.

Anexe

„În ziua de 25 februarie 1949, forul suprem al C.D.E.-ului s-a reorganizat fiind format din 33 persoane, din care 17 muncitori, 7 funcționari şi 9 intelectuali. Aceasta este noua compoziție a C.C. C.D.E.

În cursul lunilor ianuarie şi februarie au fost de asemenea reorganizate C.D.E.-urile din diferitele oraşe ale țării, 70% din noii membrii ai comitetelor fiind muncitori. Acțiunea de primenire a „cadrelor" a fost, deci, radicală.

Dacă între 1945 şi 1948 noul organism – C.D.E. – era programat tactic a funcționa „pe baze larg democratice", cooperând cu „tovarăşii de drum", începând cu 1949 şi-a restrâns treptat orizontul politic şi ideologic până la limita practicării, după 1949, a unui stalinism comparabil cu cel al Jidsekției din U.R.S.S.

Involuția menționată nu justifică, însă, eludarea etapelor devenirii C.D.E., fiecare cu programul său concret şi urmat nu de puțini evrei convinşi de prevederile sale. Nu sunt puțini, însă, cei care văd întreaga devenire a C.D.E. doar din retrospectiva ultimei sale etape pe drept percepută ca fiind a unei negativități evidente. Sarcinile propagandistice, antiemigraționiste asumate de C.D.E. sunt dintre cele mai penibile în această etapă.

Capitolul V

ÎNVĂȚĂMÂNT, CULTURĂ, PRESĂ

1. Învățământ

Legislația antievreiască, în vigoare în anii '40-'44, a creat o situație specială evreilor şi în raport cu învățământul public şi particular, primar, secundar, profesional şi superior. Această situație este sugestiv evidențiată într-un memoriu înaintat Ministerului Educației Naționale de către Consiliul General Evreiesc la 22 septembrie 1944.

Reproducem integral acest document* pentru valoarea sa de sinteză asupra stărilor de lucruri de atunci în chestiunea învățământului, a expectațiilor în materie de şcolaritate, imediat după 23 august 1944.

Analiza documentului evidențiază că legile şi deciziile rasiale antievreieşti între 1940-1944 au condiționat în domeniul învățământului o serie de stări de fapt care nu au putut fi abolite automat în virtutea Decretului – lege din 31 august 1944 (şi care a repus în vigoare Constituția democratică din 1923). Ca atare, pentru repunerea evreilor în drepturile lor fireşti şi pe acest plan, al învățământului, s-au cuvenit asigurate o seamă de măsuri juridice dar şi social-economice complementare:

- atestarea şi acordarea dreptului de publicitate învățământului comunitar propriu, care şi-a dovedit competențele într-o existență îndelungată sau fie şi numai în anii prigoanei;

-echivalarea diplomelor şi certificatelor eliberate de aceste şcoli;

- asigurarea dreptului de transferare de la aceste şcoli spre oricare alte şcoli de stat sau particulare echivalate, prin susținerea unor examene de echivalare;

- asigurarea unei scurte perioade „de tranziție" în care unor tineri evrei – împiedicați din variate motive rasiale să-şi continue studiile – să li se creeze facilități (de frecvență, examene etc.) pentru a-şi completa anii de întrerupere a şcolarității.

La urmă, dar de primă importanță pentru continuarea funcționării sistemului şcolar comunitar, se dovedea a fi preluarea de către stat a unor sarcini financiar-materiale aferente, mai ales în condițiile în care anii războiului sărăciseră grav populația evreiască, ruinaseră numeroase clădiri şcolare, dotări etc.

La exigențele de mai sus – derivate din expectațiile unei populații care se considera îndreptățită să reintre în „normal" şi în planul învățământului, diferitele

---

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap 5.

guvernări postbelice (Sănătescu, Rădescu şi de la 6.03.1945, dr. P. Groza) s-au confruntat cu situaţii concrete nu întotdeauna...normale.

Astfel, de pildă, la reîncadrarea unor studenţi evrei în Fac. de medicină din Bucureşti şi Cluj, la Universitatea din Bucureşti şi Iaşi – sau la reîncadrarea elevilor în câteva licee din Ardeal şi Moldova – primirea lor de către vechii colegi, nu puţini simpatizanţi „ai dreptei", era departe a fi fost călduroasă (decât sub raportul unor bătăi fierbinţi). Pentru unii era, încă, de neconceput că studentul evreu care urmase în anii prigoanei colegiul de pregătire sanitară (în fapt de medicină) sau Şcoala de arte ori Cursul de pregătire tehnică (Politehnică) era perfect îndreptăţit, după anume echivalări, să se înscrie într-un an şcolar corespunzător pregătirii sale.

Căci în acele şcoli comunitare – în care se instruiseră, în anii progoanei, studenţi sau elevi evrei – au predat numeroase foste cadre universitare: ingineri, medici etc. de înaltă calificare, cadre didactice care aveau licenţe şi doctorate luate în universităţi occidentale şi din ţară. Asemenea profesori predau şi în învăţământul mediu, uneori. Cu astfel de dascăli nu-i de mirare că şi elevii se dovedeau, de regulă, bine pregătiţi.

Dar aceste şcoli se confruntau cu enorme dificultăţi materiale: motiv pentru care de îndată ce elevii lor au putut „trece la stat", respectiv în aug. 1944 ele s-au şi desfiinţat.

O soartă de acest fel aveau mai cu seamă cele mai multe şcoli comunitare din oraşele provinciei, cu o populaţie evreiască extrem de sărăcită.

După o anume estimare, făcută la finele lui '44, populaţia şcolară evreiască totaliza, în acel moment:

- elevi de curs primar, circa 15.000
- elevi de curs secundar, circa 20.000
- studenţi, 2500 din care peste 1500 trecuţi prin „cursurile" şi „colegiile" la care ne vom referi.

În toamna anului 1943 funcţionau, sub egida Centralei, licee teoretice de băieţi la Arad, Bacău, Brăila, Botoşani, Galaţi, Iaşi, Piatra Neamţ, Focşani şi Timişoara. Licee de fete funcţionau la Bacău, Iaşi, Galaţi şi Timişoara. Mai aveau câte un gimnaziu de fete oraşele Arad, Brăila şi Piatra Neamţ. Roman avea un gimnaziu mixt.

Şcoli secundare cu caracter practic erau la Bacău (Gimnaziul comercial), Botoşani (Liceul comercial), Braşov (Şcoala de meserii), Iaşi (Şcoala profesională) şi Timişoara (Liceu comercial).

Şcolile secundare erau conduse de 409 profesori şi 58 de funcţionari, constituind corpul administrativ.

În ceea ce priveşte învăţământul primar, judeţele Caraş, Făgăraş, Vlaşca, Muscel, Gorj, Romanaţi, Teleorman, Dâmboviţa şi Olt nu aveau şcoli, din lipsă de elevi sau de învăţători.

Județele Alba, Arad, Argeş, Bacău, Braşov, Buzău, Brăila, Constanța, Covurlui, Dorohoi, Dolj, Fălciu, Mehedinți, Prahova, Roman, R. Sărat, Sibiu, Tulcea şi Severin aveau câte una sau mai multe şcoli primare – uneori având şi curs supraprimar – dar numai în capitalele de județ. Celelalte județe – Baia, Bihor, Botoşani, Hunedoara, Iaşi, Neamț, Putna, Târnava Mare, Târnava Mică şi Turda, aveau şcoli şi în alte comune urbane, în afara oraşului de reşedință.

În provincie funcționau în total 68 de şcoli primare cu 13 grădinițe, conduse de 489 învățători şi 45 funcționari administrativi, care supravegheau circa 288 de clase.

Astfel, provincia totaliza în cele 103 şcoli de ambele grade un corp didactic format din 893 profesori şi învățători, ajutați de 101 funcționari.

Dezvoltarea învățământului se observă mai ales la București: de la înființarea celor 11 şcoli primare şi celor 4 şcoli secundare s-a ajuns la un grup de 10 licee şi un număr de 21 de şcoli primare cu 4 grădinițe. Cinci din şcolile primare aveau cursuri suplimentare.

Cele 7 licee ale Comunității Evreilor de rit occidental erau: Liceul comercial nr. 1 (Max Aziel), Liceul teoretic de băieți nr. 2 („Cultura A"), Liceul teoretic de băieți nr. 3 („Cultura B") Liceul comercial de fete nr. 4 (Instrucțiunea), Liceul teoretic şi profesional de fete nr. 5 (Focşăneanu), Liceul teoretic de fete nr. 6 şi Gimnaziul industrial nr. 7 (Şcoala „Ciocanul"), patru licee comerciale, unul profesional şi un gimnaziu industrial. Aceste şcoli erau frecventate de un număr de 2701 elevi şi erau conduse de 212 profesori şi 145 de funcționari.

În afara acestor licee funcționau liceele teoretice de băieți (str. Dionisie) şi de fete (str. Logofătul Udrişte).

Şcolile primare ale Comunității de rit occidental erau formate din 10 şcoli primare de băieți, una „Tarbut Tora", una „tip Decroli" şi 7 şcoli de fete. Cinci din aceste şcoli aveau cursuri complimentare. În afară de acestea, mai funcționau 4 grădinițe de copii. De notat Comunitatea spaniolă cu două şcoli primare, una de băieți, alta de fete, iar Comunitatea ortodoxă cu un Talmud Tora.

Şcolile Comunității de rit occidental (exceptând grădinițele şi şcoala Decroli) aveau 2990 elevi, fiind conduse de un corp didactic format din 235 de institutori şi 31 de funcționari.

Comunitatea occidentală totaliza un număr de 5691 de elevi în Bucureşti, cu un corp profesoral de 447 persoane şi 176 funcționari. Socotind celelalte şcoli care aparțineau altor comunități, totalul elevilor cari frecventau învățământul primar şi secundar, având ca bază limba română, se urca la cca. 7000 de elevi.

Corpul didactic evreesc pe țară atingea 1340 de învățători şi profesori, ajutați de un personal administrativ format din 227 de persoane, repartizat pe 138 de şcoli.

În anul şcolar 1941/ '42 funcționau:

„Cursurile de aplicație", conduse de către profesori şi ingineri specialişti. Ulterior s-a adăugat acestor „cursuri" şi o secție de umanistică – filosofie şi litere.

În 1942, desprinzându-se de „cursurile de aplicație" s-au mai format două şcoli cu caracter superior: „Colegiul pentru studenții evrei" şi „Cursul de pregătire tehnică". Aceste trei şcoli urmăreau în primul rând pregătirea tehnică, prin scoaterea unor diplomați cu titluri echivalente celor de ingineri, subingineri şi conductori tehnici.

Primele două şcoli şi-au mărit numărul secțiilor, adăugând câte o secție de biologie umană, filosofie şi litere, economică, agricolă, ş.a. În aceste şcoli au fost trimişi studenți din toată țara şi cursurile au fost frecventate în condiții pedagogice şi materiale satisfăcătoare. Numărul studenților era de circa 1500.

Am reiterat datele de mai sus în ideea evaluării potențialului şcolar evreiesc, a contingentelor de elevi şi studenți evrei pregătite fie să-şi continue, fie să-şi absolve ori echivaleze studiile urmate în toate aceste şcoli, lipsite de drept de publicitate în anii războiului.

Ca atare, imediat după 23 august, respectiv în anul şcolar 1944/ '45, o masă de elevi şi studenți au bătut la porțile liceelor şi facultăților „de la stat". În noile condiții „cursurile" şi „colegiile" evreieşti şi-au încetat activitatea iar multe din liceele evreieşti existente au fost desființate, elevii reînscriindu-se în licee de stat de unde fuseseră scoşi cu ani în urmă sau dându-şi echivalările şi examenele de diplomă.

Dacă ar fi să ne rezumăm, în capitolul de față, la ceea ce ar implica genericul „Şcolile evreieşti în anii 1944-1949" ar trebui să ne ocupăm doar de specificul acestui sistem al şcolilor comunitare despre care, într-o sinteză operată de C.D.E. în februarie 1948, text pe care-l reproducem în extenso, se arăta următoarele:

„În şcolile teoretice, primare şi secundare, se învață programa Statului, în limba română. Pe lângă obiectele din programa analitică a Statului, figurează şi materiile judaice. Din raportele prezentate rezultă că în multe locuri învățământul materiilor judaice nu se respectă, în altele el se face numai formal, în foarte puține el este la nivelul la care trebuie să fie.

S-au introdus în învățământul acestor şcoli materiile judaice de către Federație în trecut, fără să se ia măsurile care să asigure un învățământ serios. Nu este suficient să se recomande introducerea în program a unor ore de limba idiş, ebraică sau istoria evreilor. Şcoala nu se face cu circulări. Sunt necesare manuale didactice, programe analitice, profesori pregătiți şi voință serioasă de a introduce aceste materii în învățământ.

Noi trebuie să hotărâm dacă vrem ca aceste materii să se învețe în şcoli şi atunci trebuie să facem tot ceea ce este necesar ca să se învețe în mod serios. Dacă nu, să renunțăm la ele.

Prin rapoartele prezentate s-a cerut în mod insistent – şi aceasta mai ales în Moldova, unde limba idiş este cea de toate zilele a maselor evreieşti – ca limba şi

literatura idiş să se înveţe din clasa I a şcolilor primare, după manualele didactice şi cu profesori calificaţi.

Revine să hotărâm în această conferinţă asupra acestei cerinţe exprese a Comunităţilor din Moldova în special, dar şi a celorlalte, pentru asigurarea unui învăţământ serios al limbii idiş, întocmirea unei programe analitice, a unor manuale didactice corespunzătoare şi pregătirea unor profesori calificaţi, prin cursuri şi seminarii pedagogice.

În privinţa istoriei, în afară de insuficienţa manualelor şi lipsa de pregătire a profesorilor, rezultă din rapoartele prezentate şi o cerere a majorităţii Comunităţilor ca învăţământul acestei materii să fie adaptat vremurilor de azi. Să se întocmească un manual corespunzător cu ideile progresiste ale epocii, istoria evreilor să fie debarasată de toate legendele de care abundă manualele de istoria evreilor ca o consecinţă a legăturii prea strânse între religia şi istoria evreilor.

O asemenea lucrare trebuie să fie concepută şi realizată pe temeiul doctrinei materialismului istoric şi trebuie pregătită de elemente care să ridice învăţământul acestor discipline la un nivel serios.

În ceea ce priveşte învăţământul limbii ebraice, Comunităţile au cerut ca această limbă să figureze în programa analitică cu acelaşi număr de ore ca şi limba idiş. Probabil că în discuţiile care vor urma, comunităţile respective îşi vor expune mai pe larg punctul de vedere."

Am expus textul de mai sus în forma sa genuină deoarece prin el se oglindeşte nu doar poziţia C.D.E. faţă de învăţământul evreiesc, la acel moment, ci se anticipează şi o anume perspectivă de desfiinţare totală a şcolilor evreieşti, sub rezerva predării câtorva materii „iudaice" şi în învăţământul de stat.

De altfel, această poziţie, implicită în textul reprodus, este formulată explicit de unul dintre vorbitorii participanţi la dezbateri.

D. Peretz, preşedintele comunităţii din Tecuci, va pune, astfel, chestiunea în mod tranşant: „Să se rezolve cât se poate mai curând etatizarea şcolilor primare evreieşti" (ibid. p.72). Alţi vorbitori au cerut asemenea „rezolvări" şi în cazul şcolilor secundare.

Pentru „problema şcolilor profesionale", care „au un aspect specific" se arăta, însă, mai multă îngăduinţă.

În timp, însă, nici aceste şcoli nu vor fi agreate de C.D.E., deoarece reprezentau „focare de...sionism şi reacţiune".

Este, în acest sens, notoriu destinul şcoalei (de specializare agrozootehnică) Cultura agricolă, din Bucureşti – Colentina care, după o activitate şcolară prodigioasă – de învăţământ profesional – între anii 1945-1949 este denunţată de oficiosul C.D.E. „Unirea" drept „paravan al educaţiei şovinist-sioniste" (vezi „Unirea", 2.03.1949) şi propusă organelor în drept spre desfiinţare*. Ceea ce s-a şi întâmplat, pe dată. Astfel a

* Vezi date mai detaliate în *Monografia şcolii Cultura agricolă* de ing. Martin Weissbuch şi N. Aronovici (manuscris).

fost curmat un original liceu profesional evreiesc, cu peste 500 cursanți (în anul școlar 1948-'49) și un corp didactic de specialitate recunoscut. La desființarea școlii vor fi chiar arestați directorul ei (Isaiahu Vardi) și președintele Comitetului școlar (Leon Itzcar, lider al mișcării sioniste).

Am evocat episodul de mai sus deoarece mi se pare emblematic pentru ampla acțiune de etatizare a învățământului de toate formele (particular, confesional, etnic etc.), inclusiv a celui evreiesc, de imediat după reforma învățământului din toamna anului 1948.

Din învățământul școlar evreiesc nu au mai rămas, în orbită comunitară, decât cele circa 50 de școli religioase (hedarim, talmud-tora, ieșivot)

Pentru această formă de învățământ opta de altfel un număr tot mai mic de copii și adolescenți (care-și dublau astfel pregătirea lor din școlile statului, ori din cele laice evreiești).

Așadar, atât până la desființarea școlilor evreiești – odată cu reforma învățământului – cât și, mai ales, după aceea, elevii evrei de toate categoriile și, bineînțeles, studenții evrei au penetrat învățământul public în contingente tot mai largi. În anul școlar 1948-'49, după o anume estimație, erau în România copii și tineri evrei de vârstă școlară (primară), circa 20.000, secundară, 25.000, superioară, 3000.

Cea mai mare parte din aceste efective au avut de susținut – între anii 1945-1948 – examene de echivalare, de admitere, de absolvire etc. Nu dispunem de statistici precise în acest sens. Și nici istoria desfășurării amplului proces de reîncadrare a evreilor în învățământ – nu lipsit de peripeții – nu a fost scrisă, încă.

Cert este, cum arătam, că nu peste tot elevii și studenții evrei au fost primiți cu brațele deschise la noul lor loc de învățătură. Au avut loc numeroase manifestări cu substrat antisemit, mai ales la facultățile de medicină (București, Iași etc.) și în unele politehnici și universități: ca și în multe licee. Ideea de *numerus proportionalis* nu-și pierduse încă în întregime...forța. Ea era avută în vedere și de unele oficialități preocupate să nu perturbe prea mult status quo-ul din școli (mai ales în învățământul superior) prin „avalanșa" de evrei tineri dornici să recâștige...timpul pierdut.

Semnificativă în acest sens ni se pare, de pildă, următoarea discuție între reprezentanții politici ai unor departamente de resort, purtată în cadrul unei ședințe a F.N.D.*

V. LUCA: „Cum s-a pus chestiunea cu studenții evrei?"

Ș. VOITEC: „Am avut o nouă conferință cu Pătrășcanu în această chestiune. La Politehnică, unde era cel mai greu, au fost primiți în cele din urmă. Au primit 97 evrei din 243 studenți. Am fost întrebat, dacă mai există proporționalitate. Noi căutăm să promovăm și elementul evreiesc capabil, dar

* Vezi: Stenogramele Consiliului F.N.D. din 20.XI.1944, în care a fost analizată activitatea miniștrilor F.N.D.-iști. Participanți: A. Pauker, Gheorghiu Dej, L. Pătrășcanu, I. Ranghet, din partea P.C.R.. și mulți alții din partea P.S.D., F.P., S.U., U.P.

Pătrăşcanu şi eu am fost de acord că trebuie să promovăm elementul muncitoresc şi ţărănesc. Unii cereau să fie băgaţi în anul III sau IV fără să fi făcut studii. Şi a spus şi Vinogradov că nu se poate aceasta. După conferinţa cu Pătrăşcanu, am mai băgat un lot de 80 la medicină, iar după înfiinţarea Univ. din Cluj, vom mai băga încă un lot.

Vom face cantine şi cămine pentru studenţii evrei şi neevrei din Iaşi, Timişoara etc. Nu-i putem băga pe toţi la Bucureşti, dar îi băgăm în provincie, în condiţii bune de cazare".

L.P. „Mai avem o problemă foarte grea cu studenţii străini. Da, nu pot fi primiţi toţi"...

Ş.V. „Nu, nu se poate. Dacă am băgat atâţia evrei, s-a făcut un efort destul de mare".

La acea dată – dec. 1944 – şi chiar un timp după aceea, în F.N.D. unde se luau principalele hotărâri în privinţa liniei politice a „stângii", poziţia faţă de reintegrarea în învăţământ a studenţilor evrei se discuta, deci, în termenii sugeraţi de textul de mai sus.

Întreaga perioadă 1944-1948 va fi marcată de o atare poziţie, binevoitoare dar moderată, faţă de reîncadrarea populaţiei şcolare evreieşti în învăţământ, cel superior mai cu seamă. Este raţiunea pentru care guvernul Groza va simpatiza, în această etapă, cu ideea menţinerii şcolilor secundare evreieşti, care primind drepturi de atestare ar mai fi putut stăvili afluxul spre învăţământul de stat. Doar că aceste şcoli, mai ales din provincie, în absenţa unui sprijin financiar venit de la stat – şi în condiţiile materiale precare ale comunităţilor – nu au mai putut, cele mai multe, supravieţui. Apoi, şcolarii evrei înşişi doreau revenirea în şcolile publice de unde au fost izgoniţi. Reprimirea lor nu a întâmpinat peste tot ostilitate din partea majorităţii cadrelor didactice. Era, însă, uneori suficient ca un singur profesor sau câţiva elevi să nu-şi poată inhiba antisemitismul pentru ca întreaga atmosferă din şcoală să fie înveninată.

Este, poate, una din raţiunile pentru care majoritatea elevilor evrei şi-au orientat activitatea extra-şcolară spre organizaţiile sioniste. Unii au optat totuşi şi pentru U.T.C., U.T.M., U.A.E.R. ş.a.

În oraşele mari, Bucureşti, Cluj, Iaşi, Galaţi ş.a. cu o evreime mai stratificată, cu instituţii comunitare de tradiţie şi contribuitori mai numeroşi, o seamă de şcoli comunitare au continuat să funcţioneze întârziindu-şi desfiinţarea. Ele s-au menţinut ca pepiniere pentru organizaţiile sioniste, dar şi pentru... U.T.C.

Desfiinţarea acestui învăţământ începuse, cum arătăm, încă din aug.1944. În principal din raţiuni materiale. Dar nu numai. Redeschiderea porţilor spre învăţământul public, posibilitatea reîncadrării cadrelor didactice de origine evreiască pe posturi şi funcţii ademenitoare, sloganurile „la modă" ale integrării depline în noile realităţi ale ţării au declanşat un puternic val integraţionist, stimulat, mai ales, de forţele de stânga. Afirmarea unei identităţi cultural-etnice, în care şcoala avea un cuvânt greu de spus, cunoştea, astfel, un oarecare recul. Cu atât

mai mult cu cât în anii precedenți, cei ai prigoanei fiind paroxistici în acest sens, școala comunitară, devenită unică, era etnic-identitară prin însăși destinația ei: nu în sensul că guvernanții ar fi urmărit, prin acceptarea unui atare învățământ, să contribuie la ranforsarea sentimentului național-iudaic al evreilor, cât prin rezultanta stihinică a oricărei ghetoizări sau enclavări etnice.

Dovadă a refuzului acestei „claustrări etnice", în condițiile absenței factorului opresiv, stă tocmai revărsarea elevilor evrei în școlile publice de îndată ce acest lucru a devenit posibil.

Înseși școlile rămase în sistemul comunitar* s-au aliniat deplin la exigențele de program ale învățământului de stat. Nici chiar materiile specifice predate (religia, istoria evreilor, ebraica ș.a.) nu se dovedeau divergente cu acest curent, stimulat și de influența în aceste școli a unor elemente de stânga.

În facultăți opțiunile studenților erau aproape egale, între sionism și comunism. Un mare număr de studenți evrei erau, însă, apolitici, grija lor de căpetenie fiind adâncirea studiului și profesionalizarea. Echivalarea examenelor cerea un efort deosebit.

Câteva concluzii asupra celor arătate până aici, sunt utile.

Menținerea parțială a sistemului școlilor israelite-primare și secundare, în anii 1945-1948, a contribuit la perpetuarea unui anumit „climat iudaic" printre elevi, cu consecințe în planul educării.

Dat fiind că atât P.C.R., cât și exponentul politicii acestuia în „ulița evreiască", C.D.E.-ul, urmăreau integrarea evreilor în realitatea socio-economică și politică a țării, în *trend*-ul ei spre socialism, apare explicabilă acțiunea lor conjugată de desființare a unor unități de învățământ care puteau deveni favorabile unor alte *trend*-uri (sionism, emigrationism etc.) ale populației evreiești. Având în vedere consecințele, nediferențiate etnic, ale reformei învățământului, ar fi greșit, însă, să considerăm dispariția școlilor evreiești ca un act special de discriminare negativă**.

Cuprinderea tineretului evreu în învățământul de stat, deși a produs, pe scurtă durată, o anume îndepărtare a acestuia de etnie, cult, valori culturale proprii, pe lungă durată nu l-a putut, însă, abate de la ideea emigrării. Tinerii de atunci, adulții de mai apoi, au făcut *alia*, într-un procent foarte ridicat.

Dar până să facă *alia* tineretul evreu s-a școlarizat într-un număr și un grad fără precedent până atunci. În cadrul persoanelor care au absolvit instituții de învățământ superior se evidențiază net evreii, care la trei recensăminte postbelice (1966,1977,1992) au avut cea mai ridicată proporție de absolvenți la acest nivel de instrucție: în creștere, de la 17,6% în 1966, 25,3% în 1977 la 34,5% în 1992.

Structura populației de 12 ani și peste, pe naționalități, la toate aceste recensăminte indică la gradele de învățământ (școlaritate) „liceal și post-liceal" o

---

* Pentru situația învățământului în 1948, vezi documentul alăturat din Anexă.

** Cu atât mai mult cu cât un timp au mai fost menținute (chiar și create) câteva școli și catedre de limbă idiș în unitățile de învățământ de stat.

creştere de la circa 78% la 90% iar la gimnazial, treapta I-a de liceu, de la 85 la 95%.

Cotele de şcolarizare menţionate sunt cele mai înalte la evreii din România în întreaga lor existenţă pe aceste meleaguri. Ceea ce indică o intelectualizare crescândă a populaţiei evreieşti în anii de după 1948. Într-un anume sens şi ca efect al...reformei învăţământului declanşată în acel an. După reforma învăţământului nici un elev evreu nu a rămas necuprins în sistemul şcolar, iar un mare număr de absolvenţi au afluit spre învăţământul superior.

În răstimpul anilor 1945-1948, potrivit unor date incomplete, circa 2000 evrei şi-au echivalat ori au efectuat studii superioare. O monografie recentă privind Universitatea din Iaşi*, nominalizând studenţii şi personalul didactic reveniţi în acest focar de cultură în anii respectivi, este concludentă în privinţa marelui număr de evrei care l-au populat.

Anexe

a) Consiliul General Evreiesc
29 sept. 1944

Domnule Ministru,

Avem onoarea a vă înainta, aci alăturat, copia memoriului ce am înaintat Domnului Ministru al Educaţiei Naţionale privitor la situaţiunea evreilor în învăţământul public şi particular, primar, secundar, profesional şi superior, în urma abrogării legilor rasiale şi repunerii în vigoare a Constituţiei din 1923.

Nădăjduim, Domnule Ministru, că veţi binevoi a da acestei probleme toată atenţiunea pe care o merită populaţiunea evreiască, care a avut atât de mult de suferit de pe urma legilor rasiale.

Primiţi, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Preşedinte,
Dr. W. Filderman

Secretar General,
M. Davidovici

* Vezi Braunstein, iancu: Evreii în prima universitate din România, Iaşi 2001.

b) Copia memoriului Curții
Arhiva CSIER, Fond IV Şcoli, dosar nr. 192

Domnule Ministru,

Avem onoarea a vă supune situațiunea creeată evreilor în învățământul public şi particular, primar, secundar, profesional şi superior, prin legile rasiale abrogate în virtutea D.L. din 31 August 1944, care a repus în vigoare Constituția din 1923.

Ca urmare a acestui I.D.R., Statutul Evreilor din 9 August 1940, Decizia Min. Ed.Naționale Nr. 153377 din 29 August 940, relativă la situația evreilor în învățământul de toate gradele; D.L. Nr. 3438 din 11 Octombrie 1940, pentru reglementarea situației evreilor în învățământ; Decizia Min. Ed. Naționale Nr. 191730 din 16 Octombrie 1940, privitoare la dreptul editorilor evrei de a edita lucrări ale Corpului Didactic românesc; Decizia Min. Ed. Naționale Nr. 218585 din 16 Noiemmbrie 1940, care exclude pe studenții evrei de la avantagiile acordate de Stat pentru schimbul valutar; D.L. Nr. 377 din 20 Februarie 1941, care interzice primirea elevilor evrei în şcolile particulare altele decât cele evreieşti, etc, sunt abrogate, iar efectele lor sunt nule şi neavenite.

Întrucât însă prin aplicarea legilor şi deciziilor rasiale în timp de 4 ani, s-au născut o serie de stări de fapt şi de situațiuni juridice ce se cer rezolvate, avem onoarea a vă expune mai jos, problemele pe care le ridică tranziția de la regimul creat de legile abrogate, la regimul de drept comun şi soluțiile ce apar necesare.

Apare evident că situația tranzitorie provocată de un regim care, după ce a izgonit pe profesori şi elevi din toate şcolile inferioare şi superioare de Stat, şi care după ce au autorizat pe evrei să-şi creeze un învățământ propriu, le-a rechiziționat toate localurile, silindu-i astfel să închirieze alte localuri, pentru ca apoi să le rechiziționeze şi unele dintre acestea, trebuie examinată cu bunăvoința la care această nenorocită populație are dreptul.

De aceea, soluțiile pentru ca să fie drepte, trebuie să țină seama de starea de forță majoră, adică de realitatea a cărei vină n-o poartă evreii, iar nu să se bazeze pe principii rigide şi pe legiuiri vechi, ca de exemplu art. 63 din legea învățământului particular din 1929, care cere un anumit număr de învățători titulari pentru acordarea dreptului de publicitate, sau altele asemenea.

Legile de drept comun au fost create pentru timpuri normale; în timpul celui mai crunt război dus împotriva evreilor, legiuitorului care a revenit la constituție îi aparține să aprecieze şi să rezolve omeneşte stările tranzitorii.

De altfel, şi în trecutul război şi în actualul s-au făcut, prin legi speciale, studenților şi elevilor condiții de favoare cu privire la frecvență, la examene etc., şi chiar pentru formarea ofițerilor de rezervă, termenul şcolar a fost redus.

În legătură cu acest principiu, trebuie să vă rugăm să binevoiți a retracta comunicatul din care pare a rezulta că nu s-ar lua în considerație dreptul de

publicitate decât pentru şcolile care îl avuseseră între 1934-1940, ca şi cum s-ar fi hotărât respingerea dreptului de publicitate pentru cele deschise între 1940-1941 din neomenia fostului regim, şi comunicatul care vorbeşte de modalitatea de valorificare a studiilor pentru elevii evrei care au absolvit şcolile primare şi de starea de forţă majoră de război, pare a voi să aplice evreilor vechile legi, care nu se aplică – în timp de război – elevilor şi studenţilor români.

De altfel, vă rugăm, Domnule Ministru, să credeţi că noi înşine părinţi ai elevilor şi studenţilor, am fi cei mai prejudiciaţi dacă elevii şi studenţii noştri ar ieşi cu diplome, deşi nepregătiţi; aşa că, dacă n-am avea convingerea că ei au învăţat şi că merită echivalarea fără noile examene, n-am stărui în această cerere.

Mai adăugăm că, de altfel, după cum se va vedeà din expunerea ce urmează, condiţiile generale pentru a obţine dreptul de publicitate se găsesc întrunite şi pentru cele mai multe din şcolile înfiinţate între 1940-1944.

Şcolile primare

A. Regimul şcolilor

1. Dreptul la publicitate al şcolilor existente înainte de 1940.

Comunităţile evreieşti au întemeiat – încă de la jumătatea secolului trecut – şcoli primare, cea mai veche datând de la Unirea Principatelor. Apreciind asupra seriozităţii şi bunei lor funcţionări, Ministerul Instrucţiunii Publice le-a acordat dreptul de publicitate încă acum 20 ani. Deşi acest drept nu se putea retrage decât pentru abateri grave, prevăzute de lege, art.6 al D.L. din 14 octombrie 1940 a decis că: „şcoalele evreieşti care până în prezent se bucură de dreptul de publicitate, pierd acest drept prin efectul Decretului-Lege de faţă."

Pierderea dreptului era deci efectul principiului rasial.

D.L. din 14 octombrie 1940 fiind abrogat prin repunerea în vigoare a Constituţiei, dispoziţia art.6 urmează a se considera nulă şi de nul efect şi, ca atare, şcolile care au avut dreptul de publicitate, au a se considera că nu l-au pierdut niciodată şi că deci, diplomele eliberate de ele între 1940-1944 au a se considera – ca şi înainte de 1940 – ca diplome de Stat, urmând a fi vizate în acest scop de către Inspectorat.

2. Dreptul de publicitate al şcolilor create între 1940-1944.

La motivele de ordin general expuse la începutul acestui memoriu şi pentru care arătăm că acelaşi drept de publicitate trebuie recunoscut şi şcolilor primare create în această perioadă, adăugăm aci şi motive de ordin special:

a) Aceste şcoli nu sunt şcoli noi ci dezmembrăminte ale şcolilor vechi.

Ele au început prin a fi clase divizionare ale şcolilor vechi şi au devenit autonome numai la cererea şi după îndrumările inspectorilor învăţământului primar din Ministerul Instrucţiunii Publice. Dar pe baza legală, nu le-a acordat şi dreptul

de publicitate, pentru că legea nu îngăduia aceasta. Ministerul a păstrat însă în permanență controlul lor administrativ şi didactic. În rapoartele d-lor Inspectori Romulus Cosma, Al. Vasilescu şi Ilie Marinescu se confirmă buna şi legala lor funcționare.

b) Programul şi orarul au fost cele ale Statului.

c) Toți profesorii au fost autorizați prin Minister, având chiar titluri superioare celor cerute pentru institutori şi absolvind cursul de specialitate prevăzut de art. 215, al. b şi d din Legea de la 1939, aşa că ei pot fi şi trebuie să fie considerați ca titulari.

d) Localuri pentru şcoli. Toate şcolile existente înainte de 1940 aveau localuri proprii, care au fost rechiziționate de diverse autorități publice. Comunitățile au închiriat atunci alte localuri, dar şi acestea au fost rechiziționate.

Vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a face demersuri pentru eliberarea lor, pentru ca învățământul să poată continua în condițiuni normale.

B. Regimul elevilor.

Ca urmare a recunoaşterii faptului că şcolile vechi n-au pierdut niciodată dreptul de publicitate şi a acordării acestui drept – cu efect retrospectiv – şcolilor create între 1940-1944, certificatele eliberate de ele sunt echivalente certificatelor de Stat şi elevii pot cere – pe baza lor – înscrierea în clasa următoare a aceleiaşi şcoli sau în orice altă şcoală publică sau particulară.

C. Regimul profesorilor

Rugăm încadrarea învățătorilor evrei cu titlul de învățători titulari, în conf. cu art.135 din Legea învățământului primar, pentru următoarele motive speciale, în afara celor generale arătate în introducere:

a) Corpul didactic a fost recrutat din bacalaureați, din studenți şi din licențiați. Titlurile lor sunt deci în primul caz, cel puțin egale cu cele ale învățătorilor normalişti, – cf. art.246 din legea învățământului din 1939, care echivalează examenul de capacitate al absolvenților de şcoli normale cu bacalaureatul, iar în celelalte cazuri, aceste titluri sunt superioare normaliştilor.

b) Ei au urmat un curs de specializare, organizat de către foştii profesori de liceu la Stat şi specialişti în pedagogie, – în spiritul art. 215 al. b din legea de la 1939 – şi predat de profesori competenți, şi au depus un examen, care rugăm să fie recunoscut ca examen de diplomă.

La aceste cursuri a asistat – semnând în condica de prezență – dl. R. Perianu, inspector al învățământului primar.

c) Ei au funcționat în tot cursul celor 4 ani cu autorizațiile legale ale Ministerului Culturii Naționale.

Liceele teoretice

A. Regimul şcolilor.

1. Dreptul de publicitate al şcolilor existente înainte de 1940.

Liceele teoretice – ca şi şcolile primare – obţinuseră dreptul de publicitate, care le-a fost răpit de acelaşi art. 7 din D.L. din 11 octombrie 1940, care este nul şi de nul efect, având un caracter rasial.

Ca atare, aceste şcoli urmează a fi considerate că n-au încetat niciodată de a avea dreptul de publicitate, iar certificatele şi diplomele lor trebuie declarate echivalente cu cele eliberate de şcolile de Stat.

2. Dreptul de publicitate al şcolilor create după 31 august 1940.

Rugăm să li se confirme şi să li se recunoască activitatea şi ca atare, certificatele şi diplomele lor, să fie considerate echivalente cu cele ale liceelor publice, pentru următoarele motive:

a) Toate şcolile au funcţionat pe baza autorizaţiei Ministerului Educaţiei Naţionale.

b) Limba de predare a fost limba română, iar programul şi orarul au fost cele ale Statului.

c) Corpul didactic a fost compus din foşti profesori titulari la Stat, – îndepărtaţi pentru motive rasiste – din licenţiaţi cu examen de capacitate, licenţiaţi cu Seminar Pedagogic, precum şi din vechi profesori autorizaţi ai liceelor evreeşti.

d) Ministerul a păstrat în mod permanent controlul didactic şi administrativ al acestor şcoli, iar rapoartele de inspecţiune întocmite în cadrul acestui control, arată buna lor funcţionare.

Învăţământul predat elevilor a fost deci identic şi predat în aceleaşi condiţiuni ca în şcolile Statului pentru care rugăm să li se aprobe dreptul de publicitate cu efect retroactiv.

B. Regimul elevilor

1. Certificate şi diplome.

Elevii care au frecventat aceste şcoli sunt în drept a se înscrie în clasa următoare a aceleiaşi şcoli, sau în şcolile de Stat sau particulare.

Toate certificatele şi diplomele eliberate urmează a fi echivalate cu cele de Stat, condiţiile pe baza cărora au fost eliberate fiind identice.

2. Diplomele de bacalaureat.

Absolvenți clasei a VIII-a au dat examenul de bacalaureat în fața unei comisii compusă după normele legii învățământului.

Rugăm, deci, ca aceste diplome să fie echivalate.

C. Regimul profesorilor

1. Foştii profesori de Stat.

a) Decizia pentru îndepărtarea lor fiind legiuire rasială, este nulă şi neavenită şi deci, considerată că n-a produs nici un efect; îndepărtarea urmează a se considera că n-a avut loc niciodată, iar profesorii trebuie considerați că n-au încetat niciodată de a-şi exercita profesia la catedrele şi posturile la care se aflau în momentul apariției deciziei. Pentru identitate de motive, această dispoziție priveşte şi pe profesorii care au funcționat ca titulari la Stat şi au fost siliți să demisioneze înainte de 1940.

b) Reintegrarea lor urmează a se face din oficiu, prin anularea dispozițiunilor de îndepărtare, fără introducerea nici unei cereri de reprimire sau oricărei alte formalități, fără depunerea oricărui act. Pentru evidența statistică şi uşurarea lucrărilor Ministerului, pentru cazul când unii au împlinit vârsta de a fi pensionați, au decedat sau n-ar mai voi să reintre în învățământ, s-ar putea cere o declarație de voință fără timbru sau taxe, cuprinzând: numele, şcoala la care au funcționat şi situația în învățământ în 1939-1940.

În caz de deces, urmaşii care au drept la pensie vor depune o declarație, însoțită de extractul de deces.

c) Timpul scurs de la 1940-1944, să fie socotit timp util, adică ani de funcție efectiv exercitată, intrând în cadrul stagiului necesar pentru gradații, degrevări, pensie etc., Ministerul plătind Casei de Pensii cota aferentă din salarii, pe aceşti 4 ani.

d) Plata salariilor pe intervalul 1940-1944, după norme legale, potrivit cărora Statul plăteşte salariile celor nedrept concediați şi pe care îi reintegrază pe baza deciziilor date de instanțele de contencios administrativ. A se refuza plata salariilor, ar însemna că Constituția a abrogat legile rasiale numai pentru viitor, iar nu şi pentru trecut, că, adică, legile rasiale sunt menținute pe timpul trecut.

2. Profesorii cu examen de capacitate, care n-au avut catedre.

a) Rugăm să fie primiți la alegerea unei catedre în învățământul de Stat, sau în lipsa de catedre la Stat, să li se dea catedre la liceele evreieşti – cu titlul de profesori de Stat şi cu toate drepturile decurgând din acest titlu – Statul plătindu-le salariile.Profesorii din învățământul particular, care au funcționat cel puțin un an, să fie asimilați celor ce au absolvit Seminarul Pedagogic.

b) Asimilarea profesorilor evrei, funcționând actualmente în școlile evreiești, cu profesorii cu examen de capacitate, ținându-se seama de diplome de licență, de absolvire a Seminarului Pedagogic și de activitatea didactică în școala evreiască de orice grad.

c) Pentru profesorii evrei care au funcționat în școalele evreiești. respectarea dreptului de vechime, gradații și pensii.

Învățământul profesional

A. Situația școlilor

Școala de meserii „Ciocanul" și școala profesională Focșăneanu, deși îndeplineau condițiunile legale, – n-au obținut niciodată dreptul de publicitate, din cauza unei anumite orientări politice a Ministerului, încă înainte de 1940, așa că ei dau în fiecare an examenul de Stat. Credem că nu este drept a se menține acest regim, de aceea rugăm:

1. Pentru trecut: echivalarea diplomelor și certificatelor eliberate de aceste școli;

2. Pentru viitor: acordarea dreptului de publicitate.

Învățământul superior

Eliminarea evreilor din învățământul superior a început în fapt în 1922 la Facultatea de Medicină, și a dus la excluderea pe cale piezișe a studenților evrei, prin limitarea la 200 a numărului studenților admiși în anul I.

Întrucât bătăile au reînceput zilele trecute la Universitate, socotim de a noastră datorie să lămurim dacă primirea evreilor în învățământul superior – independent de concepția democratică a Guvernului și de restabilirea Constituției – este dăunătoare sau dimpotrivă, folositoare poporului român.

Problema ce se pune este aceea a se ști dacă aveam prea mulți sau prea puțini medici. Dl. Ministru al Sănătății Publice, dr. I. Costinescu, spunea:

„Șaizeci la sută din noi născuți, mor. Avem, dacă voiți, cea mai mare natalitate a Europei, dar depășim, și în măsură mare, cea mai mare mortalitate din Europa. Aceasta este Domnilor, aproape o dezonoare națională" (Viitorul, 30.01.1935).

Dacă „o dezonoare națională" este o țintă patriotică, desigur că limitarea la 200 a numărului studenților în medicină, a atins-o.

Dl. Ministru dr. I. Costinescu a luat atunci inițiativa de a invita pe tinerii medici să se stabilească la sate sau în comunele unde mortalitatea copiilor este mai mare, oferindu-le sume de bani, dar într-o cuvântare la Radio, a trebuit să declare, că s-au înscris medici...evrei, dar nu s-au înscris și medici români.

Este bineînțeles că, dacă mortalitatea este mare și dacă media vieții este redusă, nu numai lipsa de medici, dar și de farmaciști, este una din cauze. Legea

din 1933 pentru concentrarea învățământului farmaceutic universitar, a suprimat două facultăți de farmacie, pentru că...erau prea mulți studenți minoritari.

Aşadar, nu medicii şi farmaciştii sunt creați pentru ca poporul român să trăiască, ci poporul trebuie să sufere, pentru ca medicii şi farmaciştii, fiind mai puțin numeroşi, să trăiască mai tihniți.

Vitele mor la țară, pentru că lipsesc medici veterinari. Totuşi totalul studenților veterinari, nu era decât de 296. (G.G. Antonescu şi I. Gabrea: *Organizarea învățământului*,1933, pag.42).

Inginerii români nu sunt nici ei în număr îndestulător. În tot cazul, toți inginerii români au fost plasați (Buletinul A.G.I.R., Mai 1935, pag.190), iar acum în timpul războiului, numeroşi ingineri evrei au fost rechiziționați la instituțiile de Stat pentru că altfel, serviciile publice nu mai puteau funcționa şi printre ele Căile Ferate în primul rând.

Avem un număr de 40,19% analfabeți, aşa că România se situează în rândul al 27-lea printre 30 state (G.G. Antonescu şi I. Gabrea: *Organizarea învățământului*, 1933, pag.10).

Aşadar, nu mai avem învățători; nu mai avem medici; nu mai avem farmaciști; nu avem veterinari; adică profesiuni esențiale pentru existența poporului român; sănătatea şi cultura; dar aveam în acelaşi timp nu mai puțin de 12037 studenți la Facultatea de Drept. Concluzia ar fi să se canalizeze tineretul român către profesiunile esențiale existenței poporului român, iar nu să se reducă la 200 numărul studenților în medicină în anul I şi suprima 2 Facultăți de Farmacie.

Cauza răului trebuie deci, căutată aiurea, nu în vina evreilor. Nu ne aparține şi nu este locul aici s-o arătăm. Ceea ce însă putem şi trebuie să arătăm, este că interesul poporului şi Statului român comandă mărirea numărului învățătorilor, medicilor, farmaciştilor, veterinarilor. Practica limitării evreilor în aceste domenii este potrivnică intereselor poporului român, independent de problema Constituției, a libertății şi a egalității între oameni şi cetățeni.

Aceasta fiind situația, apare neîndoielnic nu numai că un sentiment de dreptate şi de omenie cere a se legaliza situația tineretului evreu izgonit din Universități, dar şi un mare interes național.

Pentru a dovedi că, departe de a dăuna, medicii evrei şi obştea evreească în general şi-au manifestat dragostea şi sentimentul de solidaritate cu poporul român, ne permitem a vă supune statistica bolnavilor prezentați la consultații sau chiar internați gratuit în spitalele evreeşti din Bucureşti – spitale întreținute exclusiv cu contribuții evreeşti, – aceasta în 1939, un an după regimul Goga şi înaintea regimului Statutului Evreilor.

I. Spitalele Comunității Evreilor din București

a) la consultații

	total	mozaici	creștini
Total	33.355	25.982	7.373
%	100,0	77,9	22,1
Cu plată	8.432	6.693	1.739
%	100,0	79,4	20,6
Fără plată	24.923	19.289	5.634
%	100,0	79,4	22,6

b) internați în spital

	total	mozaici	creștini
Total	2.538	1.993	545
%	100,0	78,5	21,5
Cu plată	937	725	212
%	100,0	77,4	22,6
Fără plată	1.601	1.268	333
%	100,0	79,2	20,8

II. Spitalul „Iubirea de oameni"

a) bolnavi consultați și tratați

	cifre absolute	în procente
Total bolnavi	22.861	100,0
Mozaici	14.989	65,6
Creștini	7.872	34,4

b) bolnavi internați

	cifre absolute	în procente
Total bolnavi	883	100,0
Mozaici	651	73,7
Creștini	232	26,3

Aceeași situație se înregistrează și la celelalte spitale evreiești din București și din țară. Nădăjduim că ele vor face pe români să ne judece după fapte, nu după vorbele agitatorilor.

A. Situația membrilor corpului didactic.

1. Conferențiari, șefi de lucrări, asistenți etc.

Îndepărtarea lor fiind nulă și neavenită și considerându-se că n-au încetat niciodată exercițiul funcțiunii la catedrele și posturile lor, ei urmează a-și reocupa catedrele, funcțiunile și posturile în care se aflau în momentul apariției deciziei din 11 Octombrie 1940.

Reintegrarea urmează a se face din oficiu, prin anularea menţiunilor de îndepărtare, fără îndeplinirea nici unei formalităţi.

Timpul scurs de la 1940-1944, trebuie să fie socotit timp util, adică ani de funcţie efectiv exercitată, intrând în cadrul stagiului necesar pentru avansare, gradaţii şi pensii, Ministerul plătindu-le salariul şi vărsând Casei de Pensii cota aferentă din salarii pe aceşti 4 ani.

2. Docenţii universitari. Radierea docenţilor de pe tabloul docenţilor urmează a fi anulată în aceleaşi condiţiuni ca mai sus.

B. Situaţia studenţilor de la Colegiile studenţilor evreieşti.

Legea învăţământului particular nu îngăduia întemeierea de şcoli superioare particulare, acest învăţământ fiind organizat exclusiv de Stat, pentru toţi studenţii.

În 1940, studenţii evrei fiind îndepărtaţi din Facultăţi, iar legea învăţământului nemodificându-se, pentru a le permite crearea de facultăţi, Comunităţile au fost nevoite să organizeze totuşi cursuri pentru studenţi – fără denumirea de „Facultăţi" ci cu alte denumiri permise de vechiul regim. Astfel s-au înfiinţat:

1. Colegiul pentru studenţi evrei, autorizat sub Nr. 241263/1941 şi Nr. 113511/1942, în baza avizului Consiliului Permanent Nr. 1142/42, Nr.139344/1943 şi Nr.116536/1944.

2. Cursuri de Pregătire Sanitară, autorizate sub Nr. 153488/1942, Nr.171566/1943 şi Nr.6098/1944.

3. Cursuri de Pregătire tehnică, autorizate sub Nr.201151/1940,

4. Şcoala de Arte pentru evrei, autorizată sub Nr.252465/1941.

5. Cursuri de Pregătire teoretică şi practică (Clase speciale de pregătire teoretică şi aplicată), autorizate sub Nr.218672/1940 şi Nr.125611/1942.

Cursurile au fost predate în mare parte de profesori şi conferenţiari universitari; studenţii au făcut lucrări practice, iar programul fiecărui grup de studii a fost identic cu acela al şcolilor superioare de Stat. Studenţii au dat examene, trecute în matricolele oficiale ale şcolilor respective.

Rugăm deci:

a) Să se recunoască frecvenţa, examenele şi lucrările practice şi să se echivaleze certificatele respective, recunoscându-se studenţilor anii absolviţi, ei urmând să intre în Universitate în anul următor; iar studenţilor care n-au efectuat lucrările practice, să li se dea putinţa de a lucra în laboratoare, care să le fie în permanenţă deschise, pentru a-şi putea asimila, în timpul cel mai scurt, toate cunoştiinţele şi a se prezenta la examene.

b) Să fie primiţi în Facultăţi corespunzător examenelor date şi lucrărilor efectuate, cu dreptul şi obligaţiunea de a depune în cursul acestui an, sau în anul

următor, examenele sau lucrările practice care nu intraseră în programul colegiilor studenţeşti.

c) Să aibe dreptul de a cere transferarea la orice altă Facultate, potrivit art. 118 din legea învăţământului superior, din 23 Noiembrie 1943, cu recunoaşterea frecvenţei, recunoaşterea integrală a examenelor trecute şi a lucrărilor practice efectuate, dreptul de a trece la şcolile de Stat examenele şi lucrările practice restante.

d) Dreptul pentru absolvenţii unei secţiuni cu toate examenele trecute, să se prezinte la examenul de licenţă, – acolo unde asemenea examene sunt obligatorii, – precum şi eliberarea diplomelor pentru absolvenţii secţiunilor, unde asemenea examene nu sunt prevăzute.

e) Recunoaşterea studiilor făcute, examene şi frecvenţă pentru acei care nu au la bază decât 8 clase de liceu teoretic sau comercial, – rămânând ca în perioada în care îşi continuă studiile la Universitatea de Stat, să poată să dea bacalaureatul sau diferenţa de la liceul comercial la liceul teoretic.

C. Situaţia studenţilor alungaţi înainte de a-şi fi trecut examenele.

a) Sunt studenţi care n-au avut frecvenţa în Universităţi sau n-au putut trece examenele. Acestora trebuie să li se acorde scutire de frecvenţă, acordându-li-se sesiuni speciale, ca să poată trece de îndată sau în cursul anilor următori, toate examenele.

b) Sunt alţii, care n-au putut urma cursurile colegiilor întrucât acestea n-au funcţionat decât 2 ani, în timp ce pentru studenţii de care ne ocupăm, frecvenţa era mai mult de 2 ani la cursurile Universităţii. Acestora este drept să li se acorde scutirea de frecvenţă, neputând trece examenele.

c) Sunt studenţi ai şcoalelor Politehnice, absolvenţi ai ultimului an de studii, având toate frecvenţele, care au fost împiedicaţi în anul 1940, de a-şi lichida situaţia şcolară, sau care au fost împiedicaţi de a-şi obţine diploma, întrucât au fost trimişi în lagăre sau închisori, pentru vini politice – astăzi amnistiaţi, – etc. Unii din aceştia au lucrat timp de 4 ani la întreprinderi, ca ingineri – la C.F.R., U.D.R., Rogifer, Beton-Armat etc.

Este drept că puţinele obligaţii restante, pe care decizii abuzive le-a împiedicat de a le îndeplini la timp, să fie socotite ca echivalente acelor obligaţii, şi pe baza lor să li se elibereze diplome de inginer.

Probleme generale

1. Situaţia elevilor preparaţi în familie. Sunt elevi care n-au putut urma cursurile, fie din cauză de boală, fie că locuiau în localităţi unde, din cauza numărului mic de elevi evrei, nu s-a putut înfiinţa o şcoală.

Dacă aceştia au trecut examenul de fine de an în una din şcolile cărora li se recunoaşte retroactiv dreptul de publicitate, apare evident că certificatele eliberate

acestora, le dau aceleaşi drepturi ca şi certificatele elevilor care au urmat cursurile în şcoală.

O altă categorie este a elevilor care n-au putut trece examenele de fine de an. Pentru aceştia, rugăm a li se admite să dea acum toate examenele.

2. Situaţia din provincie. Sunt şcoli secundare în provincie, care deşi au cerut autorizarea de funcţionare a unei şcoli secundare, atât pentru absolvenţii şcolilor primare evreieşti, cât şi pentru elevii evrei alungaţi din şcoli secundare de Stat, Ministerul n-a răspuns nimic cererii de autorizaţie, adică, în drept, autorizaţia n-a fost dată, dar şcoala, în fapt, era autorizată, căci era inspectată.

Cu titlu de exemplu, arătăm că Comunitatea Evreilor din Craiova, înfiinţând un curs secundar, a cerut autorizaţia:

(1) – Pentru anul 1940-1941, cererea înreg. la Nr. 235530/21.11.1940, cu referatul Nr. 40454/26.11.1940, al Inspectoratului şcolar regional.

(2) – Pentru anul 1941-1942, dosarul Nr. 218872

(3) – Pentru anul 1942-1943, cererea Of. Jud. Dolj Nr. 377 din 6.07.1942.

(4) – Pentru anul 1943-1944, cererea Of. Jud. Dolj înreg. la Nr. 255254/ 18.11.1943.

Cu toate că şcoala a fost inspectată în anul 1940 de către dl. Insp. Dănescu, în anul 1941 de către dl. Insp. Donciu, în anul 1942 de către dl. Insp. Braharu şi în anul 1943 de către dl. Insp. Enculescu, autorizaţia scrisă nu a fost primită.

Rugăm a se legaliza situaţia, dându-se autorizaţia cu drept de publicitate cu efect retroactiv.

3. Subvenţii de Stat. Populaţia evreească plăteşte Statului contribuţii, în care intră o cotă pentru învăţământ. Nici sub regimul anterior regimului totalitar, elevii evrei nu erau primiţi cu toţii în şcolile de stat, fie din lipsă de locuri, fie din alte cauze.

Oricare ar fi cauza, un lucru este necontestabil: că evreii, deşi plătesc impozite pentru învăţământ, n-au putut fi primiţi în şcolile de Stat şi că, deci, au fost obligaţi a-şi înfiinţa şcoli independente. Statul este, prin legea cultelor, obligat să contribuie la întreţinerea acestora, plătind salariile corpului didactic, căci, lipsite de mijloace, comunităţile se vedeau silite a plăti salarii care nu reprezentau nici jumătate din salariile plătite de Stat, iar lipsurile depăşesc astăzi orice închipuire din cauza legilor regimurilor dictatoriale.

Exproprierile şi impunerile regimului trecut, alungarea funcţionarilor particulari, anularea părţilor de lucrători, meşteri etc. au sărăcit într-un mod de neînchipuit populaţia.

Zeci de mii de oameni întorşi de la munca obligatorie, goi, desculţi, şi flămânzi, se cer îmbrăcaţi, căci Statul i-a pus la munci, dar nu i-a echipat. Numai această operaţie necesită aproape un miliard de lei.

S-au expropriat bunuri, Statul încasând tot venitul, care însuma peste 10 miliarde lei; s-au impus evreilor contribuţii excepţionale, care au însumat alte

miliarde; s-au impus evreilor să subscrie la împrumuturile de Stat, de 4 ori suma subscrisă de români, care au costat alte miliarde.

Populația este la capătul sforțărilor, – mizeria este de nedescris.

4. Învățământul religios. Introducerea învățământului religiei mozaice în şcolile secundare ale Statului, în executarea legii învățământului secundar, care prescrie în art.32 crearea de catedre pentru învățământul fiecărui cult recunoscut; iar acolo unde nu se găsesc în număr îndestulător, elevii şi elevele să fie obligați a urma cursurile organizate de comunitățile evreeşti, notele obținute fiind luate în considerație.

5. Înlocuirea certificatelor actuale. D.L. Nr. 377 din 20 Februarie 1941, a instituit, pentru evrei, certificate speciale, în care trebuia menționată origina etnică. Acestea trebuie înlocuite automat, cu certificate de acelaşi model cu acele eliberate de Stat tuturor elevilor.

6. Studenții evrei în străinătate. Apare evident, că studenții evrei din străinătate urmează să se bucure de aceleaşi avantagii de valută pentru întreținerea lor.

7. Diplomații evrei din stăinătate. Sunt cca. 80 de medici cu diplome din străinătate, pe care abuzurile administrative, începând din 1937, i-au împiedicat să-şi dobândească libera practică. Cererile acestora trebuiesc rezolvate de urgență.

Anexă F.U.C.E.

14 Mai 1948

Domnule Ministru,

Federația Uniunilor de Comunități Evreeşti din Republica Populară Română, forul legal de conducere al obştilor şi instituțiilor evreeşti din țară, socoate necesar a vă prezenta situațiunea în care se găsesc şcolile evreeşti.

Funcționează actualmente în țară, 30 grădinițe cu 1097 elevi; 69 şcoli primare cu 7504 elevi; 23 şcoli secundare cu 4068 elevi.

Istoric. Şcolile primare izraelite române au luat ființă în mare majoritate, în Muntenia şi Moldova în secolul trecut, începând sub domnia lui Alexandru Ion Cuza, care a declarat învățământul primar obligatoriu şi gratuit.

Însă, prin Constituția din 1866 (art. 23) obigativitatea învățământului primar este limitată numai la „tinerii români" („învățământul în şcolile statului este gratuit pentru tinerii români, pretutindeni unde se găsesc şcoli primare" (art. 23 din Constituția 1866).

De asemeni, legea din 1864 care a creat principiul obligativității învățământului primar, a pus în sarcina Comunelor construirea şi înzestrarea şcolilor.

Proclamarea principiului obligativității învățământului primar a avut ecou și în masa evreească; populația evreească, neavând acces la școlile de stat existente sau care se creau, a fost nevoită să-și facă școli, proprii.

Școlile evreești nu au apărut numai ca o consecință a faptului că școlile de stat nu erau accesibile elevilor evrei, dar și din necesitatea de a asigura acestora învățământul disciplinelor evreești.

Încă de la crearea lor, în școlile evreești limba de predare a fost limba română, conform programei oficiale a școlilor de stat, adăugându-se în plus materiile evreești.

Școlile evreești au funcționat de la crearea lor, cu autorizațiunea Ministerului Instrucțiunii Publice, care autoriza și controla atât școala cât și învățătorii.

Aceasta a fost situațiunea până în anii 1927-1928, când Ministerul Educației Naționale a acordat școlilor evreești, care îndeplineau condițiunile legale atunci stabilite, dreptul de publicitate; numai în anul 1927-1928 s-a acordat unui număr de 40 școli dreptul de publicitate.

Școlile evreești din țară au fost create în marea lor majoritate în secolul trecut; astfel unele școli din Botoșani au fost create în anii 1866 și 1896; la Craiova în anul 1864 (deschiderea oficială a avut loc la 22 Octombrie 1865); la Iași școala de fete „Reuniunea Femeilor Izraelite" datează din 1866-1867; la București, prima școală a evreilor pământeni se deschide la 1852, apoi școala „Iacob și Carolina Löbel" se deschide în strada Mircea Vodă, acualul local, în anul 1873; în 1888 școala de fete „Fraternitatea"; în 1894 școala „Voința", în 1895 „Maria", în 1989 „Cultura Max Aziel", „Malbim" și „Ronetti Roman" (care poartă acest nume din anul 1908), iar în 1898 școala de fete „Instrucțiunea" și apoi treptat celelalte școli.

În ce privește școala primară de băieți a Comunității Spaniole din București, aceasta are o existență de 200 ani.

La Râmnicu Sărat școala datează din 1877, la Roman din 1866 etc.

Multe din aceste școli vor aniversa în curând un secol de existență, ceea ce reprezintă un secol de muncă în viața școlară și culturală a țării.

Caracteristicile acestor școli.

I. Am arătat mai sus, că ele funcționează aplicând încă de la apariția lor programa statului și că învățământul se face în limba română.

În tot decursul deceniilor de când există, ele și-au păstrat specificul de școli evreești prin aceea că pe lângă programa statului, orarul mai cuprinde și un program de învățământ evreesc și anume;

Elevul mai învață în aceste școli:

a. Limba idiș
b. Istoria Evreilor
c. Limba ebraică și
d. Religia mozaică.

Din examinarea situației privtoare la învățământul materiilor evreești rezultă:

1. Că în majoritatea școlilor se predă limba și literatura idiș, limba idiș fiind limba maternă a marei părți a populațiunei evreiești, iar literatura idiș constituind o parte prețioasă și importantă din patrimoniul culturei evreești.

Nu se predă limba idiș în cele câteva școli ale Comunităților Evreești de rit spaniol, ai căror membrii nu vorbesc limba idiș, precum și în alte câteva școli în care lipsesc profesori și învățători pentru această materie sau în cari limbă este mai puțin vorbită.

2. Istoria Evreilor și limba ebraică se predau în toate școlile, acordându-se în orar acestor materii același număr de ore ca și limbii și literaturii idiș.

3. În sfârșit se mai predă în școlile evreești și religia mozaică, acordându-se acestei materii o singură oră ca și în programa statului și numai la clasele în care materia figurează și la stat.

Materiile evreiești sus indicate, introduse pe lângă materiile oficiale prevăzute de programa Statului constituie elementele care dau acestor școli caracterul lor de școli evreești.

Astfel fiind, școlile evreești având ca limbă de predare limba română, își evidențiază forma lor națională, tocmai prin completarea instrucțiunei elevilor cu studiul unor materii care exprimă însă și cultura evreească.

Școlile evreești având această formă națională, caracterizată prin studiul materiilor judaice alături de materiile oficiale, capătă însă un conținut progresist prin valorificarea exclusivă a momentelor progresiste din istoria, literatura și etica evreească.

Istoria Evreilor ca și literatura idiș, dau posibilități mari profesorilor și învățătorilor din școlile evreești, de a da un conținut progresist învățământului, adresându-se elevilor în limba maternă a unui mare număr dintre ei.

În afară de aceasta, atât școlile cât și Corpul Didactic evreesc sunt astăzi în ce privește învățământul materiilor judaice sub controlul unor conduceri progresiste, conștiente de rolul școalei în dezvoltarea și progresul societății, și hotărâte a da școalei o adevărată îndrumare democratică.

II. Corpul didactic al școlilor evreești.

1. Corpul didactic pentru materiile românești.

a. La grădinițe și școli primare, învățătorii sunt recrutați în mare majoritate din licențiați, nici unul neavând ca studiu de bază mai puțin ca bacalaureatul. Ei nu sunt absolvenți ai școlilor normale pentru că accesul evreilor în aceste școli era complet interzis. Ei au în schimb o practică profesională și o pregătire de specialitate pedagogică, însușită în facultăți și în cursuri speciale, dovedită și verificată în decursul activității lor, chiar de inspecțiile Ministerului Învățământului Public.

Rezultatele obținute în școlile evreești s-au dovedit satisfăcătoare.

b. La cursul secundar, membrii corpului didactic din şcolile evreeşti au studiile de specialitate cerute de lege, fiind toţi licenţiaţi ai facultăţilor corespunzătoare materiilor ce predau.

Dacă unii dintre ei nu au examenul de capacitate, aceasta se datoreşte aceleiaşi interdicţii.

2. Corpul didactic pentru materiile evreeşti.

Atât la grădiniţe, curs primar, cât şi la curs secundar, aceştia sunt recrutaţi în parte, dintre elementele cele mai pregătite, atât în specialitatea respectivă, cât şi din punct de vedere pedagogic, chiar dacă nu posedă formal diplomele legale, deoarece, pentru materiile evreeşti nu există în ţară o şcoală pregătitoare.

III. Situaţia materială la şcolile evreeşti.

În şcolile evreeşti, grădiniţe, primare şi secundare din ţară, funcţionează azi 1010 profesori şi învăţători.

Totalul lunar al salariilor plătit acestora însumează Lei 5.500.000. La salariile corpului didactic se mai adaugă cheltuielile de administraţie şi întreţinere a şcolilor.

Toate acestea cad astăzi în sarcina exclusivă a Comunităţilor Evreeşti, deoarece în bugetul statului nu figurează vreo sumă afectată şcolilor evreeşti.

Menţinerea acestei situaţiuni pune în pericol însăşi existenţa lor.

Concluzii:

Examinând atât organizarea şcolilor evreeşti de toate genurile cât şi funcţionarea lor, astfel cum se arată mai sus, rezultă necesitatea creerii unui regim egal cu al tuturor şcolilor de stat de grade asemănătoare, asigurând astfel exercitarea dreptului la învăţământ a populaţiunei evreeşti.

În acest scop, solicităm:

1. Încadrarea, cu începere de la 1 Aprilie 1948, în bugetul Ministerului Învăţământului Public a posturilor de învăţători şi profesori de la grădiniţe, şcoli primare şi secundare ale Comunităţilor Evreeşti din ţară.

2. Până la realizarea legală a acestei încadrări, solicităm plata de către Ministerul Învăţământului Public a totalului salariilor (5.500.000 lei pe lună) cuvenite corpului didactic din şcolile evreeşti, cu începere de la 1 Aprilie 1948.

3. Programa analitică în şcolile evreeşti să rămână ca şi până acum, aceea a şcolilor statului la care se adaugă studiul disciplinelor judaice (limba idiş, istoria evreilor, limba ebraică, etică şi religia mozaică), asigurându-se astfel caracterul lor de şcoli evreeşti.

Activitatea extraşcolară se va desfăşura potrivit normelor Ministerului Învăţământului Public la care se vor adăuga teme, sărbători, comemorări specifice poporului evreu.

4. Încadrarea corpului didactic din şcolile evreeşti în bugetul Ministerului Învăţământului Public, astfel cum solicităm la pct. 1, să se facă după următoarele norme:

Profesorii şi învăţătorii definitivi ai şcolilor Comunităţilor, adică cei care au o vechime în învăţământul şcolilor evreeşti de minimum 3 ani, să fie asimilaţi în funcţie şi drepturi cu profesorii titulari definitivi de la şcolile de acelaşi grad de la stat. Cei provizorii să fie definitivaţi în baza calificărilor date prin inspecţii speciale.

Personalul administrativ al şcolilor Comunităţilor Evreeşti să se asimileze în funcţie şi grad cu cel de la şcolile Statului.

Învăţătorii şi profesorii azi în funcţiune să se menţină la posturile lor, iar în cazul în care ar fi supranumerar să se încadreze în aceeaşi localitate.

5. Reglementarea drepturilor la pensie să se facă astfel:

Vechimea din învăţământul evreesc să se considere ca timp util în ce priveşte drepturile la pensie pentru toţi cei de mai sus.

6. Pentru realizarea învăţământului materiilor judaice în şcolile evreeşti şi pentru îndrumarea acestui învăţământ rugăm ca, în afară de controlul exercitat de organele Ministerului Învăţământului Public în şcolile noastre, la fel ca şi în celelalte şcoli, să se ţină seama de recomandarea şi avizul Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreeşti la numirile în învăţământ şi la alcătuirea programelor analitice.

7. Pentru pregătirea corpului didactic necesar şcolilor evreeşti, solicităm înfiinţarea unei şcoli normale sau a unor secţiuni în şcolile evreeşti.

8. De asemenea solicităm ca în învăţământul universitar să se înfiinţeze o catedră pentru limba şi literatura idiş pe lângă una din Facultăţile de Litere din ţară, de preferinţă în Bucureşti, pentru acei cari îşi vor alege ca specialitate limba idiş.

9. Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreşti a organizat pentru vacanţa de vară a acestui an, un curs de perfecţionare de 2 luni pentru învăţătorii şi profesorii de materii judaice din toată ţara.

Acest curs va fi frecventat de 80-100 profesori şi învăţători. Pentru realizarea acestui curs solicităm o subvenţie specială de 500.000 (cinci sute mii) lei, întrucât este necesară acoperirea cheltuielilor de deplasare şi întreţinere care însumează 1.200.000 lei.

10. Solicităm de asemenea să ni se acorde cărţi şcolare, rechizite (caiete etc.) şi material didactic pentru elevii şcolilor noastre, care sunt în mare număr pauperi, ţinând seama de numărul de 12.669 elevi din 122 şcoli.

Vă rugăm să binevoiţi a constata că menţinerea acestor şcoli cu caracterul lor de şcoli evreeşti depinde de realizarea cererilor noastre, rezumate în cele 10 puncte mai sus arătate şi pe care vă rugăm să binevoiţi a le aproba.

Trăiască Repubublica Populară Română!

Secretar General,
Av. H. Leibovici-Şerban

Preşedintele Secţiei Culturale,
I. Bacal

2. Cultură.

Instituțiile culturale evreeşti, alături de cele de sociabilitățe, loisir ş.a., făurite în timp, şi-au adus o contribuție dintre cele mai importante la vehicularea valorilor specifice; adeseori chiar şi la constituirea acestora. Îndelungata tradiție, neîntreruptă nici chiar în anii prigoanei (1940-1944) – când funcționau atât în Capitală cât şi în unele oraşe diverse aşezăminte (biblioteci, instituții teatrale, muzicale, de artă plastică, uniuni de creatori etc. – care organizau felurite manifestări – conferințe, coruri, reprezentații, expoziții etc.) a fost reluată imediat după 23 august 1944 în condiții de relativă libertate. Spun „relativă" deoarece o seamă de instituții de cultură şi sociabilitate de tipul „lojilor" sau asociaților afiliate U.E.R., F.C.E.R., C.E.B. ş.a., neîngăduite în anii războiului, autorizate acum să funcționeze, erau totuşi supravegheate de autorități*.

Ceea ce, nu le-a împiedicat să funcționeze legal până în 1949. Paleta respectivelor instituții era largă şi policromă, întăritoare a specificului cultural-etnic, dar şi cu deschidere spre aculturație în societatea globală.

Reamintirea unora dintre instituțiile evreieşti de cultură şi sociabilitate din aceì ani de tranziție la dictatura proletariatului conturează astfel o față mai puțin ştiută a continuității culturii evreilor din România într-o vreme când *trend*-ul general ducea spre aliniere şi omogenizare.

2.1 *Instituții de cultură generală şi iudaism.* Este meritul evreimii bucureştene (dar „modelul" a fost urmat şi în unele oraşe din provincie) că o seamă de instituții cultural iudaice de prestigiu din interbelic au fost revigorate după 1944, stimulând creatori şi creații.

Avem aici în vedere, printre altele: *Societatea culturală „Şaron"**, înființată în 1913, din inițiativa lui M. Schweig, având ca scop răspândirea culturii evreieşti în mase prin organizarea de conferințe şi editarea de publicații. În fiecare zi de luni, la orele 9 seara, în sala „Tomis" din Calea Călăraşilor nr. 11, se prezentau conferințe, de obicei în fața unui public numeros. Spicuim din programe: Horia Carp – *Iudaismul ca o concepție socială*; *Opera lui I.L. Peretz*; dr. Marcu Cajal – *Igiena la vechii evrei*; ing. Jack Kanner – *Evreii ca inventatori şi descoperitori*; A.L. Zissu – *Poetul Ch. N. Bialik*; Jean Abermann – *Țară veche-nouă*; dr. L. Algazi – *Aggadah*; Osef Luwisch – *Umorul evreiesc*; M. Schweig – *Cartea la evrei.*

Din publicațiile Societății culturale „Şaron", menționăm în primul rând colaborarea dr.-ului I. Niemirower cu: *Contribuțiuni la filosofia istoriei evreilor; Povestiri hasidice şi Incursiuni în istoria evreilor*, M. Schweig – *Indicatorul Şaronului* (o sumară trecere în revistă a instituțiilor şi personalităților evreieşti, explicarea unor termeni, adrese utile); Horia Carp – *Gânduri fărâmate*; Lazăr

---

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 8.

* Şaron=numele uneia dintre cele mai rodnice câmpii din Țara Sfântă.

Mayersohn – *Evreii în medicină*; Theodor Herzl – *Altneuland*; *Carmen Sylva şi iudaismul.*

Asociaţia Titraţilor „Unirea", înfiinţată în 1909, a activat fără întrerupere până în noiembrie 1940, când legionarii au distrus sediul şi bogata ei arhivă din Bucureşti. Scopurile asociaţiei erau apărarea intereselor profesionale ale membrilor săi, răspândirea culturii şi încurajarea artelor. Organiza reuniuni săptămânale, celebrând evenimente şi opere evreieşti. Promotori: dr. S. Mendelsohn şi dr. Lazăr Mayersohn. În 1919, asociaţia a fost condusă de av. Edward Baeram iar după 1933, de av. Aureliu Weiss, secretar general fiind prof. S.M.Littman. Ciocnirea dintre asimilişti şi adepţii curentului naţional-evreiesc, din cadrul asociaţiei, în acea epocă, s-a încheiat în favoarea acestora din urmă, mai ales de la venirea la preşedinţie a av. Mişu Weissman. În 1940, în fruntea instituţiei se afla av. Arnold Schwefelberg – de asemenea, un promotor al ideii naţionale evreieşti.

Cercul cultural „Libertatea", înfiinţat la 10 mai 1915, îşi desfăşura activitatea sub preşedinţia dr.-ului W. Filderman şi avea din 1931 ca secretar general pe energicul scriitor dr. C. Blumenfeld. Într-o monografie consacrată Cercului „Libertatea", apărută cu ocazia împlinirii unui sfert de veac de întemeiere, Barbu Lăzăreanu* descrie cu lux de amănunte manifestările cercului, atât pe tărâm cultural, cât şi în domeniul asistenţei sociale.

„Prelegerile săptămânale ale cercului – scrie Barbu Lăzăreanu – erau atât de regulat şi îngrijit orânduite, încât deveniseră pentru lumea intelectuală din Bucureşti un fel de ritual, pe care-l respecta cu religiozitate, aşa cum bunii cunoscători într-ale muzicii respectă concertele săptămânale filarmonice". Dintre numeroasele conferinţe şi cursuri amintim: Constantin Graur – *Naţionalitatea în artă* (vorbitorul se împotrivea – cu exemple grăitoare din istoria culturii româneşti şi străine – teoriei potrivit căreia nimeni nu poate crea ceva de valoare dacă în vinele sale nu curge sângele curat al naţiunii în mijlocul căreia trăieşte); dr. W. Filderman – *Chestiunea evreiască*; M. Schwarzfeld – *Primele lupte pentru emanciparea evreilor în ţară*; Barbu Lăzăreanu – *Contribuţii evreieşti în poezia românească*; dr. Leon Algazi – *Un mare poet – Edmond Fleg*; dr. A. Steuerman – *Doi ani de război (impresii şi însemnări).* Cercul „Libertatea", de pe str. C.A. Rosetti, a numărat printre vorbitori şi personalităţi de marcă ale vieţii culturale şi politice româneşti: I.G. Duca, Mihai Ralea, C. Stere, dr. N. Lupu, Virgil Madgearu, G. Topârceanu, Petre Andrei, Ioan Botez. Tot aici a funcţionat o bibliotecă cu acces gratuit, încredinţată lui Eugen Relgis. Cercul a publicat: cartea de debut a lui I. Brucăr *Încercări şi studii*, prefaţă de C. Rădulescu-Motru; *Iuliu Barasch – Omul şi opera*, de M. Schwarzfeld; *Însemnări din viaţa mea*, de dr. Ad. Stern, continuarea cărţii sale de memorialistică *Din viaţa unui evreu-român.*

În sfârşit, Cercul „Libertatea" a iniţiat un concurs cu premii pentru cele mai bune lucrări tratând despre istoria generală a evreilor din România; aşezarea şi

---

* Barbu Lăzăreanu, *Istoricul cercului „Libertatea"*, Atelierele grafice „Socec", Buc., 1940.

dezvoltarea lor în țările române; contribuția evreilor la viața socială și intelectuală a României. Acțiunea a rămas, din păcate, nefinalizată, din cauza războiului.

Societatea „Cultura", datorată sprijinului material dat de Max Aziel, ctitor al școlilor primare și secundare „Cultura" din București, și-a putut reface după 23 august localurile sale din str. Sevastopol și Sborului, pentru nevoi de educație și învățământ.

Universitatea Populară U.E.R., întemeiată în 1919, cu animatori Adolf Roller și Henry Steinberg, urmărea răspândirea culturii în masele evreiești. Conferențiari: Horia Carp, dr. A. M. Beck, dr. Mibașan, av. Mișu Weissmann, M. Schwarzfeld, C. Graur, M. Schweig. S-au ținut aici și cursuri de limbă ebraică, limbi străine, contabilitate, dactilografie și stenografie. Universitatea Populară s-a aflat sub oblăduirea „Asociației prietenilor Universității Populare", de sub președinția av. dr. W. Filderman.

Societatea studenților sioniști din București, „Hasmonaea", a fost fondată în anul 1914 de către un grup de studenți, ca o manifestare împotriva tendințelor net asimiliste din rândul studenților evrei. În 1915. Societatea a întemeiat revista cu același titlu, care s-a bucurat, până la desființare, de colaborarea celor mai bune condeie evreiești.

Loja „Noua Fraternitate" a organizat și ea numeroase adunări culturale pe teme iudaice și de cultură generală.

Bine organizată și activă a fost *Asociația Sefardă* – societate pentru promovarea culturii sefarde în București, condusă de I. Massoff, E. Reniol, L. N. della Pergolla, I. Almosnino etc. A mai funcționat și un Toynbee-Hall* al comunităților israelite spaniole (fondat în 1912).

Ca să încheiem șirul așezămintelor cu lungă tradiție, reluate după 1944, vom mai aminti de cele dedicate păstrării memoriei colective despre devenirea evreilor pe meleagurile românești. Am în vedere societățile și instituțiile care aveau drept obiectiv istoria materială și intelectuală a evreilor din România: *Societatea „Sinai"*, *Institutul de istorie evreo-română* și, nu în cele din urmă, *Institutul de cultură al Templului Coral*, înființat în 1936 de către dr. J. Niemirower și continuat cu atâta elan și dăruire din 1945 și până în 1948, când s-a afirmat ca o adevărată Academie de consacrare a marilor intelectuali evrei. Căci printre ultimii primiți ca membri ai I.C.T.C. au fost personalități de vârf ca dr. W. Filderman și șef rabinul dr. Al. Șafran.

Din păcate, refacerea istoriei activității instituțiilor la care ne-am referit este mult îngreunată din pricina dispariției arhivelor din acei ani; din puținele documente rămase propunem un colaj de adrese – mărturii aproape unice prin care uneori este semnalată prezența lor în peisajul cultural local.

Începem cu *Comunitatea israelită a Templului Coral*. Cu o activitate prodigioasă de aproape un secol – îndeplinind în răstimpul absenței unei comunități evreiești bucureștene organizate, chiar și unele atribuții ale acesteia. Ea se afirmă în primii ani postbelici (1945-1949) doar pe tărâm cultural și cultual. Templul Coral,

* Toynbee-Hall – un gen de Universitate liberă, populară.

principalul lăcaş mozaic de închinăciune şi cult din capitala României redevine, în anii '45-'47, şi un aşezământ de cultură iudaică prin Biblioteca, Arhiva, Muzeul, Institutul, Editura şi Casa Evreiască (proiect parţial realizat) cu activităţi de creativitate iudaică, complementare celor strict mozaice. Este de la sine înţeles că funcţionarea tuturor acestora presupunea un efort financiar deosebit pentru care erau solicitaţi ca sponsori, pe lângă marii filantropi evrei din ţară, şi o seamă de foruri şi personalităţi străine. Anii 1947 şi 1948 sunt ultimii în care celor solicitaţi le mai era îngăduit să-şi ofere obolul pentru a sprijini cultura iudaică iar C.I.T.C. să-l folosească în scopul arătat. Începând cu 1949 întreaga activitate a aşezământului de cultură (Complexul cultural) al Comunităţii israelite a Templului Coral încetează, în consecinţă, să mai funcţioneze, cauzelor financiare ataşându-li-se şi cele politice de limitare şi inhibare a unor activităţi iudaice elevate de acest tip. Însăşi Comunitatea israelită a Templului Coral este desfiinţată, iar Templul Coral îşi vede redusă activitatea la cadrul strict cultual îngăduit de legea şi noul Statut al cultelor.

Documentele alăturate reprezintă adrese ale C.I.T.C ş.a. prin care se solicită sprijin pentru instituţiile culturale, ca şi pentru unele planuri de extindere a activităţilor lor.

Anexe: Colaj de adrese, referate etc.

a) Comunitatea israelită a Templului Coral
Bucureşti, 6 Mai 1947

Domnului Baron Feri de Neuman
Industria textilă Arădeană
Arad

Onorate Domnule Neuman,

Mă rechem în amintirea Domniei-Voastre când, ca Director-General al Societăţii Distribuţia de petrol, am patronat diferite acţiuni şi instituţii sociale la care Domnia Voastră aţi binevoit să daţi sprijinul şi atenţiunea Dvs. binevoitoare.

Şi astăzi, după trecerea timpului de prigoană prezidez Comunitatea Israelită a Templului Coral din Bucureşti şi instituţiile sale anexe şi asupra lor doresc să vă atrag binevoitoarea D-voastră atenţiune.-

Templul Coral din Bucureşti este Sanctuarul Central al Evreimei române şi sediul spiritual al domnului Şef-Rabin dr. Alexandru Şafran. În acest sfânt Lăcaş au loc manifestările de ordin religios, cultural şi naţional evreesc şi de reprezentare faţă de înaltele autorităţi ale statului.

Alături de Templul Coral funcţionează *Biblioteca*, *Muzeul* şi *Arhiva istorică*, instituţiune care formează izvorul de adăpare la conştiinţele universale ale atâtor evrei, studenţi, profesori, scriitori şi ziarişti, evrei şi neevrei cari o frecventează.

Dând viață Institutului de Cultură al Templului Coral, am grupat în jurul acestei înalte ctitorii pe gânditorii judaismului român care lămuresc aci, pe lângă temeiurile Credinței noastre, adevărurile eterne, știința pură, lirica și poezia isvorâtă din sufletele celor ce aparțin neamului lui Israel.

Pentru a le face cunoscute, editäm o publicațiune numită *Buletinul* Bibliotecii, Muzeului și Archivei Istorice și al Institutului de Cultură, care apare după posibilități materiale, cuprinzând studii, comunicări, lucrări ale Membrilor Institutului de Cultură;

iar recent, în cursul acestui an am înființat *Editura Templului Coral*, ca o completare a instituțiilor de mai sus care să aibe în sarcina sa tipărirea de Sidurim, Mahzerim, a Buletinului Institutului, volume literare și științifice ale literaților Evrei, fără vreun scop lucrativ pentru Editură.

Această activitate a Instituțiilor Templului Coral se răsfrânge asupra întregii obști evreiești din Țară, fără sprijinul altcuiva decât al binevoitorilor Așezământului Credincioșilor și Prieteni sprijinitori ai acțiunei noastre.-

Am ținut să vă aduc aceasta la cunoștiință și să vă rog să primiți și cu acest prilej expresiunea stimei deosebite ce vă păstrez.

Președinte,

22 iulie

Domnului Baron Feri de Neuman
Industria Textilă Arad

București

Mult Onorate Domn,

Prin Domnul Beilis, Cancelaria Templului Coral a fost încunoștiințată cum că Dvs. ați depus plata sumei de: *Lei, 100.000.000. – una sută milioane lei.* – către Templul Coral, sumă ce reprezintă ofranda Dvs. pentru această instituțiune, la solicitarea ce v-am făcut cu adresa noastră din 6 Mai a.c.

În numele Comitetului de conducere al acestei instituțiuni țin să vă aduc pe această cale cele mai calde mulțumiri pentru această donațiune pentru lăcașul nostru de rugăciune.

Fiind la Sinaia și neputând veni personal să ridic ofranda Dvs., – vă rog să binevoiți a dispune ca aceasta să fie încredințată casierului nostru domnul Iancu Vais, care va prezenta chitanță în regulă, cu semnătura subscrisului, – și se va legitima cu Biroul Populației No. 2207 4/7/938.-

Primiți, Onorate Domn, expresiunea sentimentelor mele deosebite.

Comunitatea Israelită
a Templului Coral din Bucureşti

Preşedinte,

Comunitatea Israelită a Templului Coral din Bucureşti
Bucureşti, 24 februarie 1946

Către *Joint Distribution Committee*

Domnilor,

Templul Coral din Bucureşti ca Aşezământ de Cult şi Cultură al poporului Evreu din Capitală stăruie întru îndeplinirea misiunii sale de menținere şi promovare a Credinței şi Culturei noastre.

Spre realizarea acestor comandamente esențiale pentru ființa poporului nostru Comitetul de conducere a alăturat Templului Coral Biblioteca, Arhivele Istorice şi Muzeul Templului Coral ca şi Institutul de Cultură al Templului Coral.

Aşezămintele noastre îşi afirmă în mod activ ființa lor prin îndeplinirea înaltelor postulate; – astfel la timpul său a fost editată *Monografia Istorică a Templului Coral*, Buletinele Institutului de Cultură şi ale Bibliotecii. Ele sunt o vie mărturie a acestor înalte preocupări.

Editura Templului Coral – este pe cale de înfăptuire, cu binevoitorul concurs al Comitetului de conducere al Templului Coral şi al unor buni Evrei.

Scopul acestei Edituri este ca să tipărească manuale didactice, cărți de religie pentru elevi, de istorie şi de limbă ebraică, cărți de rugăciune şi volume literare ale scriitorilor evrei.

Capitalul inițial al acestei Edituri noi l-am fixat la *lei, 200.000.000.* -, din care lei, 51.000.000. s-a subscris şi s-a vărsat până acum.

Editura pe care o înființăm nu va avea scop lucrativ, ci numai caracter social, eventualul excedent servind la sprijinirea operelor de cultură şi a literaților evrei, autorii lucrărilor ce vom publica.

Aducându-vă aceasta la cunoştiință vă rugăm Domnilor să binevoiți ca în activitatea D-vs. de sprijinire a inițiativelor sociale, să aveți în vedere această nouă instituțiune şi a subscrie şi D-vs. o parte din capitalul acestei Edituri.

Primiți, Domnilor, încredințarea stimei noastre.

Secretar, Preşedinte.

b) I.C.T.C.
Institutul de Cultură al Templului Coral
Bucureşti, 19 ianuarie 1945

Soc. Noua Fraternitate

Domnule Preşedinte,

Institutul de Cultură al Templului Coral, reluându-şi activitatea va ţine şedinţă publică în ziua de Duminică 28 Ianuarie 1945, orele 10.30, în sala de festivităţi a Templului Coral pentru primirea în Institut a domnului *Şef-Rabin dr. Alexandru Şafran.*

Vă rugăm să binevoiţi a lua parte la această şedinţă.

Cu toată stima,

Ctitor, Secretar, Preşedinte,
Maximilian Marcu

Institutul de Cultură al Templului Coral
Bucureşti 4.04.1948

Mult stimate domn,

Avem onoare a Vă ruga să binevoiţi a lua parte la Şedinţa publică festivă care va avea loc joi 15.04.1948 ora 6.30, d.a., în sala noastră de conferinţe (Strada Sfânta Vineri Nr. 13).

În această şedinţă, sărbătorim pe poetul *Iacob Gropper* membru al acestui institut.

Ordinea de zi cuprinde:
Dr. Jean Aberman: *Evocare*
Dr. S. Bainglass: *Iacob Gropper, poetul evreimii din România* (personalitatea).
Dr. H. Pakelman: *Opera poetului Iacob Gropper*
Dr. A. Horner: *Lecturi din Gropper.*

Vă rugăm să binevoiţi a participa la această sărbătorire şi vă salutăm,

Cu distinse consideraţiuni,

Preşedinte,
Dr. Jean Aberman

Secretar General,
Dr. S. Bainglass

9.10.1946

Către Preşedintele I.C.T.C.

Mult stimate Domnule Preşedinte,

Sub impresia emoţionantelor cuvinte ce aţi rostit la inaugurarea mausoleului ridicat pe mormântul răposatului meu soţ, vă exprim adânca mea recunoştiinţă.

Aţi înfăţişat cu deosebită competenţă şi însufleţire activitatea răposatului care a fost atât de ataşat de sfânta instituţiune ce o conduceţi.

Cu cele mai alese sentimente,
Fany dr. Niemirower

Bucureşti 7 oct. 1946

Din alocuţiunea de primire a dr. W. Filderman în I.C.T.C.

Duminică, 16 Martie a avut loc solemnitatea recepţiei D-lui Dr. W. Filderman ca membru al Institutului de Cultură al Templului Coral. Cu acest prilej av. A. Schwefelberg a rostit următoarea alocuţiune:

„E locul să subliniem aci gândul bun care a prezidat la înfiinţarea acestui «institut». Creat în timpuri când Evreii erau ostracizaţi în fapt şi apoi şi în drept, din viaţa culturală a Ţării, el reprezintă un fel de Academie a Evreilor din România (Merită a fi relevat faptul că, nici un evreu până acum n-a fost şi nu este membru activ al Academiei Române; credem chiar că, până la 23 August 1944, în afară de Gaster, exilat şi ajuns vestit în străinătate, Academia Română nu a primit Evrei nici ca membri corespondenţi). Dar raţiunea permanentă a acestui «Institut» este desigur aceea, că lucrările membrilor săi sunt de interes specific evreesc – ceea ce nu exclude deloc valoarea lor universală – specializare, care dacă uneori reduce extensiunea acestor lucrări, îngăduie în unele cazuri o creştere în adâncime.

S-a reproşat tuturor Academiilor, că au membri de valoare inegală şi că unele valori, rămase în afara lor, pot depăşi pe altele aflate înăuntru. Această imperfecţiune firească, mai ales la «generaţia spontanee» a unei asemenea instituţiuni, nu scade însemnătatea şi utilitatea ei, după cum faptul că premiul «Nobel» nu e acordat tuturor celor care l-ar merita (şi care poate nici nu concurează), nu micşorează valoarea lui.

Recepţia D-lui Dr. Filderman în acest «Institut» este o recunoaştere a valorii scrierilor D-sale, din care reamintim ca deosebite documentar «Adevărul

asupra problemei evreieşti» din 1925, ca şi «Problema Muncii naţionale» şi «Criza în barouri», din 1937/1938, toate conţinând puneri la punct pe baza de date statistice a aserţiunilor ce formau moneda curentă antisemită."

Dar această încadrare a D-lui Dr. W. Filderman în Institut este mai ales un omagiu adus uriaşei munci pozitive de trei decenii şi jumătate pentru evreimea din România. Aceasta a fost subliniat şi în cuvintele de salut rostite de Micu Zentler, ctitorul, şi Ing. Maximilian Marcus, preşedintele „Institutului de Cultură", ca şi în scrisoarea adresată Institutului de către asociaţia titraţilor evrei „Unirea", în al cărui comitet Dr. Filderman a fost ales, cu acelaşi titlu, membru permanent încă acum două decenii.

Discursul de recepţie a fost rostit de Dr. I. Brucăr, care s-a ocupat cu deamănuntul de cele scrise şi înfăptuite de noul membru al „Institutului", până la recentele sale demersuri pe lângă Misiunea Americană, pentru ajutorarea Moldovei înfometate.

Dr. Filderman a prezentat cu acest prilej o vastă lucrare intitulată „Contribuţia Evreilor la morala Naţiunilor", a cărei temă este comparaţia între felul cum civilizaţiile greacă şi romană tratau pe străinii aflaţi în mijlocul lor, şi pe popoarele străine, în special pe cele învinse şi între normele etice judaice în această privinţă.

c) C.C. a C.E.B. O importantă instituţie comunitară de răspândire a culturii (evreieşti) a fost *Casa de cultură evreiască a C.E.B.* Activitatea ei a început în primăvara anului 1945. Pentru a cuprinde orizontul de preocupări ale respectivului aşezământ reproducem următorul text de informare.

„Comunitatea Evreilor din Bucureşti înfiinţează în Studio-ul Casei Culturale din Str. Mircea Vodă 28, o *universitate populară* cu scopul de a răspândi în populaţia evreiască problemele generale ale culturii şi ale democraţiei.

I. Sub forma unor grupuri de prelegeri programate ca nişte cursuri săptămânale şi a unor conferinţe răzleţe, ţinute de către oameni care au pregătirea de specialişti şi în acelaşi timp pregătirea democratică. Se vor preda un curs popular de ştiinţe speciale, precum şi noţiuni privind istoria Evreilor, interpretată modern, literatură evreiască cu ilustrări experimentale (declamaţii, scenete etc.) biologie generală (cu proecţiuni), muzică (cu exemplificări), istoria artelor etc.

Fiecare curs va fi alcătuit din 10 lecţiuni săptămânale şi va dura o seziune, socotind că munca la această universitate se va desfăşura în două seziuni şi anume: Octombrie-Decembrie şi Februarie-Aprilie.

Amatorii care se vor înscrie, vor plăti câte 20 de lei de fiecare prelegere, în două rate a câte 100 lei. Din încasările calculate asupra 200 locuri şi reprezentând un total de Lei 240.000.-, jumătate va servi la plata conferenţiarilor, iar restul pentru cheltuieli generale, (publicitate, întreţinerea localului, accesoriile cursurilor etc.)

II. Pentru prima seziune, ce se va deschide în toamnă, programul de lucru va fi, în linii generale, următorul:

I. *Ştiinţe sociale* – B. Zaharescu
II. *Istoria evreiilor* – dr. Th. Lowenstein
III. *Literatura evreiască* – dr. M. Rosen
IV. *Biologie generală* – dr. I. Botnariuc
V. *Istoria artelor* – M. H. Maxy
V. *Muzica* – prof. Salter şi Alfred Mendelsohn

III. În activitatea imediată, un ciclu de conferinţe, în legătură cu centenarul revoluţiei de la 1848:

A) Însemnătatea europeană şi românească a revoluţiei din 1848
B) Aspecte evreieşti progresiste în revoluţia din 1848
- Dr. M. Rosen: Evreii în revoluţia din 1848
- M.H. Maxy: Pictorii Barbu Iscovescu şi Daniel Rosenthal
- Eugen Campus: Obştea evreiască acum un secol. Davicion Bally, prietenul revoluţiei

IV. Pe linia conferinţelor generale, care vor putea fi încadrate de manifestări artistice, un ciclu de conferinţe sub titlul general:

Figuri evreieşti progresiste în cultura mondială în care vor figura: *Heine, Ilya Ehrenburg, Charlie Chaplin, Maimonide, Şalom Alechem, I. L. Peretz, Goldfaden şi Mihaels – poeţi evrei căzuţi jertfă în lupta pentru libertate (Peretz Markis etc.).*

V. Un alt ciclu, sub titlul general de *teme şi probleme* în care vor intra toate preocupările actualităţii; de ordin general sau evreiesc, politice, culturale sau economice etc.

De pildă:
- *Ce trebuie să fie teatrul idiş?*
- *Cum trebuie înţeleasă lupta pentru eliberarea Palestinei?*
- *Reconstrucţia evreiască la noi şi aiurea* etc. etc.

organizate sub formă unor dezbateri publice populare.

VI. Pentru funcţionarea cât mai desăvârşită a Universităţii, se creează un colectiv special, care va delibera şi hotărî asupra întregului plan de lucru. Acest colectiv cuprinde pe: Dr. Emil Dorian, M.H. Maxy, Dr. M. Rosen, S. Rosenkranz, I. Bacal, Ury Benador, Dr. Th. Lowenştein, Eugen Campus, Armand Popper.

d) Activităţi iniţiate de F.U.C.E. Şi F.U.C.E. se arăta interesată, încă din 1945, să edifice: Muzeul evreilor şi „Secţia de documentare" cu misiuni de cercetare istorică asupra evreilor din România.

Referatul alăturat descrie formula organizatorică găsită în acest din urmă sens, în primul rând desemnarea unui colectiv de cercetare.

Respectivul colectiv va aduna în doar câţiva ani un mare număr de documente care, însă, abia peste decenii vor fi expuse în Muzeul evreilor din România, deschis în 1977.

Referat

„Pentru buna funcționare a Secției de documentare (muzeu) a Federației Comunităților Evreești, este necesară colaborarea unor specialiști, dintre care unii să lucreze 8 ore pe zi, iar alții 4 ore.

Propun angajarea tovarășilor:

1) Scarlat Callimachi – muzeograf și specialist în probleme istorice
2) I. Manea – specialist în probleme istorice
3) M. Lax – specialist în limbi orientale
4) E. Săculeț – specialist în folclor
5) N. Nadler – specialist în limbi străine
6) L. Schwartz – referent tehnic

Dintre aceștia tov. N. Nadler va lucra 8 ore iar ceilalți tovarăși 4 ore zilnic."

e) Asociația Titraților „Unirea"
Persoană juridică
București, 20 Dec. 1945

Onor.
Asociația „Noua Fraternitate"

Avem onoare a vă ruga să binevoiți a participa la reuniunea culturală din ciclul „Contribuția Evreilor la cultura română", care va avea loc, duminică 30 Dec. 1945, orele 5 d.a., în localul „Fundației Cercului medical", din str. G.G. Cantacuzino 1, Et. 1, când va vorbi cunoscutul critic și scriitor, prof. I. Perpessicius despre „Contribuția Evreilor la literatura română".

Contând pe prezența dv. vă exprimăm salutările noastre cel mai distinse.

Președinte, Secretar general,

Uniunea Evreilor Români se autodizolvase, cum arătăm, imediat după plecarea liderului ei, W. Filderman, din țară, la finele lui 1947.

Dizidența U.E.R., respectiv aripa Sărățeanu, apărută încă în 1945, de îndată ce luase ființă C.D.E.-ul și în strânsă cooperare cu acesta, și-a dus existența până la finele anului 1948, când s-a autodizolvat și ea. În răstimpul acestui ultim an de existență s-a ostenit însă să perpetueze tradiția activităților culturale din vechiul U.E.R., luând inițiativa deschiderii cursurilor unei Universități populare, create ad hoc.

Alăturăm un document semnalând deschiderea acestei noi instituții evreiești cu caracter cultural.

f) U.P.-U.E.R.
Bucureşti, 15 Mai 1948

Stimate Domn,

Avem onoarea a vă aduce la cunoştiinţă deschiderea *Universităţii Populare* a Organizaţiei noastre, la care vă rugăm să binevoiţi a lua parte.

Universitatea Populară a Uniunii Evreilor Români îndeplineşte unul dintre marile ţeluri şi necesităţi activităţii noastre politice şi culturale. Evreii, popor al cărţii şi etern creator de cultură, au pus întotdeauna în fruntea oricărei activităţi publice luminarea tineretului şi maselor populare prin răspândirea largă a culturii pe linia progresistă.

Deschiderea *Universităţii Populare* a U.E.R. va avea loc *sâmbătă* 22 MAI 1948, ora 17 în sala de festivităţi a *Cercului Medical* din strada Alex. Sahia 1 (fost Gogu Cantacuzino).

În cadrul acestei manifestări, după cuvântul introductiv al D-lui M.Z. *Sărăţeanu* din prezidiul U.E.R., dl. prof. *Willy Marcus* va conferenţia despre *„Permanent şi actual în orientarea poporului evreu"*.

Ca iubitor de cultură generală şi îndeosebi a celei evreieşti nu ne îndoim că veţi primi cu toată mulţumirea inaugurarea *Universităţii Populare* de la care vă rugăm să nu lipsiţi.

Primiţi asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Prezidium,
M.Z. Sărăţeanu
Av. D. Rosenkranz

Secretar General adj.,
I. Abramovici

g) S.S.I.

Societatea de studii iudaice – reprezintă una dintre instituţiile evreieşti de răspândire a culturii iudaice care şi-a extins activitatea până în primăvara lui 1949. Ciclul de conferinţe şi dezbateri pe anul '48/'49 a început la 12 august 1948 cu conferinţa dr. M.A. Haley despre: „Moses Mendelssohn şi tendinţele moderniste ale discipolilor săi".

La aceste cicluri de conferinţe participau intelectuali din învăţământ, din comunităţi, loji, presă ş.a.m.d.

Anexăm o invitaţie de participare din 18.03.1948 adresată preşedintelui Asociaţiei (Lojii) „Noua Fraternitate" din Bucureşti.

Societatea de Studii Judaice din România
Bucureşti, 16.03.1948

Domnule Preşedinte,

Avem onoare a vă ruga să binevoiţi a lua parte împreună cu membrii Comitetului D-voastră la şezătoarea ştiinţifică-literară a societăţii noastre, care va avea loc la sediul asociaţiunii „Noua Fraternitate" sâmbătă 20 martie, ora 17 precis şi cu care prima dată vom ţine conferinţa iniţială despre: „Un secol de istorie a judaismului" (1848-1948).

Totodată vă rugăm să binevoiţi a stabili şi a da dispoziţiile cuvenite ca să putem ţine şi anul acesta reuniunile noastre ştiinţifice-culturale, câte una pe lună, precum şi şedinţele noastre de comitet, de două ori pe lună.

Mulţumindu-vă în numele tuturor ascultătorilor noştri, pentru concursul pe care ni-l daţi în opera de răspândire a ştiinţei literaturii judaice, vă salutăm

Cu distinse sentimente frăţeşti.

Secretar,
ss indescifrabil

Preşedinte,
ss indescifrabil

h) C.I.
Cercul Iavne de pe lângă Universitatea Ebraică din Ierusalim
Secţia pentru România
Bucureşti

În 1947, funcţiona la Bucureşti: *„Iavne" – Gruparea studenţilor tradiţionali*, cu activităţi de: cerc de dezbateri; conferinţe; concerte; traducere de texte; buletin informativ de nivel universitar şi didactic.

Perimetrul de activitate al acestei „Grupări" studenţeşti, deosebit de active şi în rândul elevilor, rezultă şi din circulara alăturată.

Circulară

În vederea organizării grupurilor de elevi „Iavne" suntem în măsură a vă da următoarele instrucţiuni suplimentare.

Din elevii din kenul B'nei Akiva se vor alege elementele cele mai active şi mai bine pregătite, care vor forma comitete.

Aceste comitete vor fi compuse din trei haverimi, un secretar, un responsabil pentru presă şi un ghizbar (casier). De asemeni ne veţi trimite o listă cuprinzând numele tuturor haverimilor precum şi şcoala şi clasa care o frecventează. Comunicaţi de asemeni câte adeziuni să vă remitem. Pe baza acestor adeziuni vă vom remite carnete ale grupării noastre. Vă atragem din nou atenţiunea că face parte din gruparea Iavne, orice haver care frecventează cursul secundar superior, facultate sau o şcoală specială practică de orice gen.

În afară de revista „Iavne" care a ajuns la un tiraj de care s-ar bucura orice revistă evreească, publicăm un haveret special pentru kibutzim şi un buletin informativ Universitar şi Didactic. De asemeni traducerea broşurilor Universităţii Ebraice din Ierusalim şi a grupării Iavne palestiniene, broşuri care vi le vom trimite separat.

Delegatul pentru presă se va ocupa cu remiterea de informaţiuni pentru inserare în ziarele evreeşti şi în publicaţiunile noastre, precum şi cu difuzarea publicaţiilor noastre în sânul şcoalei în special şi în special în sânul maselor evreeşti.

A.P.A.
Cercul „Amicii poetului A. Axelrad"[*]

În dorinţa de a stimula creativitatea şi a răspândi valorile literare create de scriitorii evrei aplecaţi asupra vieţii coreligionarilor lor, membrii unor „cercuri" ca cel de faţă, cum se arată în documentul alăturat, se interesau în principal de operele „care prin conţinutul lor specific aparţin neamului întreg".

Cercul „Amicii poetului A. Axelrad"
Bucureşti, 31 Oct. 1945

Stimate domnule preşedinte,

Un grup de prieteni şi admiratori ai scriitorului A. Axelrad a luat iniţiativa de a aduna în volum toate poeziile sale răspândite în ziarele şi revistele evreeşti. Vă

[*] Axelrad, Avram (Bârlad 1879 – Bucureşti 1963), poet şi publicist, nemenţionat de istoriile literaturii române dar prin volumele sale *Spre răsărit* (1900) şi *Lădiţa cu necazuri* (1919) prezent în conştiinţa literară evreo-română în suficientă măsură încât imediat după ultimul război să se pună problema reeditării ultimei sale lucrări. Şi a fost reeditată. Documentul alăturat reface „climatul postbelic" în care un Cerc, constituit ad hoc, – Cercul „Amicii poetului A. Axelrad" – depunea stăruinţe pentru ca *Lădiţa cu necazuri* să fie reeditată, într o formă adăugită, cu toate poemele scrise de A. Axelrad între anii 1900-1945.

Printre semnatarii adresei alăturate, figurează personalităţi proeminente ale evreimii române, interesate în promovarea unei culturi care, chiar dacă pentru majoritari înseamnă puţin, pentru minoritarii în cauză înseamnă mult. Încă o raţiune deci pentru existenţa şi a unei istorii „paralele" evreieşti, în acest caz... literare.

este desigur cunoscută opera acestui autor, poetul suferinţelor evreeşti, care de peste 40 de ani şi-a închinat neamului nostru gândurile şi simţirea sa. Criticii literari îl denumesc pe Axelrad: „Unicul poet care cântă în versuri româneşti durerea neamului său". (F. Aderca); – „poet evreu, cântăreţul tristeţii noastre". (Horia Carp); – „Poetul suferinţelor evreeşti". (Dr. A. Mibaşan); – iar regretatul poet Dimitrie Nanu (Premiul Naţional de Poezie) scria în „Sburătorul"; „Muza D-lui Axelrad poetul democrat de distincţie rară şi de noblețe pură a Ghetto-ului este profund naţională".

Poeziile D-lui Axelrad prin conţinutul lor specific aparţin neamului întreg. Este de datoria organizaţiilor evreeşti de a contribui la tipărirea acestui volum. Prima instituţiune care a aderat la invitaţia noastră a fost Uniunea Evreilor Români, care prin preşedintele ei, Dl.Dr. W. Filderman, a acordat în acest scop o sumă importantă. Pentru completarea acestei sume, vă solicităm şi concursul Dvs. Ca om de cultură şi conducător luminat al unei părţi însemnate din obştea noastră evreească, sunteţi desigur în măsură a aprecia importanţa unei opere literare cu specific evreesc. Opera D-lui Axelrad, pătrunsă toată de simţirea şi durerea neamului nostru, va trebui să apară sub auspiciile şi prin grija colectivului evreesc.

Pentru volumul „Lădiţa cu necazuri" cu toate poemele scrise între anii 1900-1945, este necesară suma de lei 850.000 – sumă ce trebuieşte achitată tipografiei pentru lucru şi hârtie, fără a mai aminti şi de nevoile personale ale autorului în aceste vremuri destul de grele.

Ne adresăm numai la principalele instituţiuni evreeşti din Capitală. Suma minimală pe care vă rugăm să binevoiţi a o acorda în acest scop este de Lei 100.000, în schimbul căreia veţi primi un număr de volume pentru Dvs. şi membrii comitetului Dvs., de la care, eventual, aţi putea recupera suma avansată. Cifra de mai sus, fiind destul de modestă, sperăm că nu veţi ezita să o admiteţi.

Suntem siguri că veţi lua în consideraţie cele de mai sus şi că veţi binevoi a acorda sprijinul Dvs. unei opere literare evreeşti de valoare.

Vă rog primiţi, Stimate Domnule Preşedinte, expresiunea distinsei noastre consideraţiuni.

„Cercul Amicii poetului A. Axelrad": Jose Almosnino, Paul Alterson, Camil Baltazar, dr. I. Brucăr, N.D. Camil, Michel Leiba, Eugen Relgis, David Schaffer.

2.2 *Instituţii de promovare a idişului.* Idişul a constituit limba vernaculară pentru cea mai mare parte din evreimea moldoveană, maramureşeană, bucovineană şi basarabeană. Scrierile în limba idiş au hrănit sufleteşte generaţii întregi de evreo-români.

După ultimul război, în România s-au găsit destui apărători ai perpetuării acestei limbi şi culturi. În paralel asistăm la avântul limbii şi culturii ebraice, promovate de „naţionali" şi sionişti. În schimb – şi oarecum paradoxal – integraţioniştii, anti-sioniştii (în speţă C.D.E.-iştii) pentru a contracara pătrunderea

ivritului în mase, sprijineau dezvoltarea idişului, stimulând chiar instituţii active în acest sens. Drept rezultat, începând cu 1945, au fost încurajate, oficial şi oficios, eforturile de a se publica lucrări din beletristica idiş, au fost puse în scenă piese idiş din repertoriul clasic, s-au editat chiar manuale şcolare în limba idiş.

În timpul prigoanei (septembrie 1940-august 1944), creaţia literară în idiş şi în ebraică a continuat, chiar şi în condiţiile inumane ale lagărelor de deportare din Transnistria. În 1945 şi 1946 au apărut volume de proză şi versuri scrise în anii prigoanei. Remarcabile sunt lucrările lui Baruh Hager (1905-1985), pe teme din viaţa hasidică: *Ofn Vegh* (Pe drum, Bucureşti, 1946) publicat şi în traducere românească (*Pe calea neantului*, 1946) şi *Af der coci* (Pe trăsură, Bucureşti, 1946). Ulterior a publicat în Argentina.

Importantă este antologia noii poezii idiş, alcătuită de I. Panet şi Eliezer Frenkel. Acesta din urmă a publicat ulterior câteva eseuri promiţătoare.

În 1945 apare culegerea *Bucarester Zamelbiher* (Anale bucureştene), în care figurează 15 scriitori locali, cei mai mulţi debutanţi, unii chiar foarte tineri, care aveau să se afirme ulterior, ca, de exemplu, Avraham Rinţler, I. H. Bruckstein ş.a. La sfârşitul anului 1945 a început intensa publicare de manuale didactice în ebraică (şi câteva, modeste, în idiş). După naţionalizare şi reforma învăţământului s-au tipărit în idiş peste 50 de manuale, în marea lor majoritate inutile, deoarece nici una dintre materii nu se preda în limba idiş.

Începând cu anul 1948, când noul regim devine editor unic, apare o literatură în idiş, intens sprijinită de guvern din motive propagandistice. Întreaga producţie literară era orientată să devină artă „angajată". Noii scriitori sunt fie persoane mature şi în vârstă, care cândva publicaseră ceva, fie, cu câteva excepţii, tineri cu năzuinţe şi posibilităţi de creaţie.

Dintre vârstnici, îl citäm pe învăţatul botoşănean Idl Vaidenfeld (1884-1966), care publicase în 1932 o mică povestire tradiţională şi în 1945 un manual de idiş; el s-a lăsat atras de literatura „angajată", văzându-şi astfel tipărite volume de versuri (în 1956 şi 1957) şi un volum de proză. Profesorul David Rubin (1893-1975) a publicat o cărţulie despre cântecul popular evreiesc, apoi un volum de povestiri din viaţa evreilor bucovineni (1951) şi altul de amintiri (1963), iar în 1968 încă unul de povestiri.

Meier Rispler, care se bucura de încrederea partidului comunist, a devenit scriitor, istoric literar, redactor, fără a avea nici pregătirea, nici talentul necesare. Activistul cultural Moişe Lax a publicat două volume de amintiri. S-au tipărit poeziile cu caracter politic ale lui A. Ebion şi Leon Bartiş. Reli Blei a publicat volume de versuri, ulterior evoluând către o lirică personală şi discretă.

Dintre tineri, Alexander Spiegelblat s-a afirmat apoi, în Israel, ca un poet original, profund şi semnificativ şi un eseist de valoare. Israil Bercovici a trecut prin decenii de teatru spre a ajunge apoi un poet original şi autentic.

Dezvoltarea teatrelor evreieşti de stat a favorizat o dramaturgie idiş originală. Ludovic Bruckstein (1920-1988) a creat o serie de piese, jucate şi

tipărite: *Schimbul de noapte*, *Familia Grinvald*, *Întâlnire pe culmi* şi câteva piese într-un act. Pentru teatrele evreieşti au creat dramatizări, adaptări, texte revuistice Benno Poplicher, Israil Bercovici, I. Kara, Iulian S., ş.a.

a) I.K.U.F. Scurt istoric. Când în 1937, ia fiinţă I.K.U.F.-ul, el răspunde unei reale nevoi de culturalizare de masă a evreimii moldovene, maramureşene etc. Idişer Kultur-Ferband (I.K.U.F.) îşi reia activitatea după război şi în puţin timp are peste 30 de secţiuni în toata ţara: la Iaşi, Botoşani, Rădăuţi, Vaslui, Suceava, Galaţi, Brăila, Tecuci, Oradea, Arad şi nu în ultimul rând la Bucureşti, unde se aflau evrei din toate ţinuturile ţării şi chiar din ţări ca Polonia, Cehoslovacia etc. vorbitori de limbă idiş. Nu întâmplător, I.K.U.F.-ul îşi avea sediul său central în Bucureşti şi tot aici au fost organizate: un teatru I.K.U.F., o mare bibliotecă, sală de conferinţe, un cor popular de 50 persoane şi un prestigios organ de presă „Ikufbletter" care-şi informa cititorii asupra tuturor aspectelor evreieşti din ţară şi străinătate. La secţiile I.K.U.F. din provincie au fost, de asemeni, înfiinţate: biblioteci, cercuri dramatice ş.a.

În intimă asociere cu I.K.U.F., la Bucureşti se pun bazele „Grupului idişist din România" care purcede la înjghebarea „Asociaţiei prietenilor idişului", în al cărui comitet de iniţiativă, după cum rezultă din documentul alăturat, se află personalităţi culturale evreieşti de primă mărime. Cel de-al doilea document pe care-l inserăm în paragraful de faţă oglindeşte doar un aspect din activitatea multiformă a I.K.U.F. respectiv un bilanţ al stagiunii teatrului, de astă dată idiş, pe care l-a iniţiat şi stimulat.

Anii 1945-1948, şi chiar câţiva ani mai încolo, mişcarea culturală idiş în România a constituit un punct de convergenţă pentru multe organisme evreieşti: F.U.C.E., U.C.E., Comunităţi, C.D.E., ş.a. Organizaţiile naţional-sioniste, axate pe promovarea limbii şi culturii ebraice – practicate de işuv-ul israelian – erau mai rezervate în chestiunea cultivării idişului. La antipod, comuniştii evrei şi C.D.E.-ul – inclusiv I.K.U.F.-ul – stimulau idişul atât ca alternativă la ivrit-ul cultivat de sionişti, cât şi ca limbă vernaculară a „maselor muncitoare evreieşti". Tocmai de aceea şi unii lideri comunitari evrei se arătau a fi mefienţi faţă de această cale, oarecum propagandistică, de culturalizare a maselor evreieşti.

Este neîndoielnic că C.D.E.-ul a intenţionat să folosească idişul ca instrument de propagare a „liniei P.C.R." în masele evreieşti: cu mai multă discreţie până în 1949 şi în mod făţiş, după aceea.

Înseşi şcolile de limbă idiş tolerate sau chiar înfiinţate (cele câteva) după reforma învăţământului, au urmărit pe faţă un atare scop. Viaţa a dovedit însă că atât până în 1949, cât şi puţinii ani de după aceea cât au mai existat I.K.U.F., şcoli de limbă idiş, aşezăminte idiş ş.a. acţiunea lor nu a putut fi limitată doar la cadrul propagandistic, programat. Mai ales pentru că prin popularizarea clasicilor idişului, efectele în planul conştiinţei şi mentalităţii erau cu totul opuse dogmatismului şi propagării „colectivismului omului nou". Impactul dramaturgiei clasice idiş,

promovate de teatrul I.K.U.F. şi apoi de T.E.S., a fost şi mai concludent în acest sens. Căci ele s-au afirmat nu ca „oficine artistice" ale regimului autoritar, ci ca reale focare de valori cultural-identitare ale etniei evreieşti. Oamenii care ieşeau de la un spectacol T.E.S. se simţeau mai curând evrei decât cetăţeni îndoctrinaţi cu ideile regimului! Constatare valabilă şi în cazul unora dintre scrierile literare în limba idiş produse în epocă.

Anexe

Apel al „Grupului idişist din România" şi al Comitetului de iniţiativă al asociaţiei „Prietenii idişului"

Onorate prietene,

Actul de la 23 August dă posibilitate şi populaţiei evreeşti să lupte pentru interesele ei politice, economice şi culturale.

La noi în România a existat o activitate culturală larg ramificată în populaţia evreească, acolo unde ea a trăit şi respirat prin idiş. Au existat şcoli, biblioteci, teatre şi alte instituţii culturale în idiş.

Interdicţia din partea guvernelor reacţionare de până acum, [impusă] şcolii, presei şi teatrului idiş, au îndepărtat poporul de la propriul său tezaur cultural şi de la linia generală a progresului uman.

De aceea, şi astăzi încă, limba noastră poporală, limba maselor evreeşti, a rămas necultivată, în România.

Toate aceste sectoare neglijate ale culturii noastre poporale, ne impun o reconstrucţie a lor, radicală. Funcţionarea lor normală este de o importanţă covârşitoare pentru însăşi existenţa maselor populare.

„Grupul idişist din România" care activează de decenii, pe tărâmul culturii poporului, are în programul activităţii sale realizarea următoarelor obiective:

1. Presă şi editură în idiş.
2. Şcoli în limba idiş, şi introducerea învăţământului idiş în şcolile evreeşti existente.
3. Teatru idiş şi manifestaţiuni publice culturalo-artistice în limba idiş.
4. Biblioteci populare idiş.

Pentru a crea toate aceste instituţiuni de cultură, care, la toate popoarele sunt fondate şi susţinute de Stat, „Grupul idişist din România", păşeşte la fondarea unei asociaţii „Prietenii idişului".

Acestei asociaţii îi revine misiunea de mare cinste de a crea mijloacele pentru realizarea obiectivelor mai sus arătate.

Cunoscându-vă ca un prieten devotat al culturii şi al cuvântului progresist idiş, noi „Grupul idişist din România" şi Comitetul de iniţiativă al asociaţiei „Prietenii idişului" vă invităm, la întrunirea de fondare, care va avea loc Duminică 12 Noiembrie 1944 ora 4 p.m., în sala de festivităţi a „Institutului de cultură judaică", de pe lângă Templul Coral, Str. Sf. Vineri 13.

Suntem convinşi că şi Dvs. apreciind importanţa acestui moment, veţi considera ca o datorie să participaţi la această întrunire, şi împreună cu noi să puneţi piatra fundamentală a înălţătoarei opere: dezvoltarea şi progresul culturii noastre poporane idiş, în România eliberată, democratică.

Grupul idişist din România

I. Dubovis L. Şaraga
M. Lax S. Schnapp
A. Rosenberg

Comitetul de iniţiativă
al Asociaţiei „Prietenii idişului"

Ury Benador	D. Hervian	Gustav Segall
I. Călugăru	D. Herman	Maria Sandu
Av. M. Davidovici	N. Kliper	Wolf Sumer
Dr. E. Dorian	D-na H. Kawa	P.Segall
I. Esselsohn	Barbu Lăzăreanu	Salo Schmidt
Al. Finţi	I. Ludo	I. Segall
Beate Fredanov	M. H. Maxy	A. Sobel
I. Gropper	A.Milman	A. Toma
Ing. A. Goldenberg	H. Moscovici	S. Toma
Dr. S. Hernis		

„IKUF"
Idişer Kultur Ferband
Persoană juridică
Bucureşti

Stimate domn,

În luna Iulie a anului 1945 – în urma unei şedinţe festive care a avut loc în localul *Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreieşti din România* – s-a hotărât punerea bazelor teatrului de artă idiş „IKUF".

După trecere de 6 luni de la începerea reprezentațiilor teatrului nostru, aruncând o privire retrospectivă asupra celor realizate de noi în acest răstimp, putem spune cu mulțumire că opera noastră şi-a atins scopul şi a dovedit cu prisosință necesitatea existenței unui asemenea teatru.

În decurs de 6 luni am reprezentat două spectacole: „Ich leb!..." care s-a jucat de 80 de ori şi care a fost vizionat de peste 16.000 spectatori şi „Tevie der milhiker", care s-a reprezentat de 65 de ori şi a fost vizionat de peste 15.000 de spectatori. Căldura cu care spectacolele noastre au fost primite atât de marele public cât şi de presă ne-au dat satisfacția de a constata că publicul evreesc înțelege şi apreciază adevărata artă. Actualmente ansamblul nostru întreprinde un turneu prin țară pentru a duce solie de cultură în toate unghiurile țării unde pulsează o viață evreească. Din ştirile pe care le primim reiese că şi în oraşele de Provincie acțiunea noastră culturală este întâmpinată cu acelaşi entuziasm ca şi în Bucureşti.

Pentru a vă face un referat asupra activității trecute şi asupra modului cum comisiunea însărcinată cu conducerea teatrului s-a achitat de această misiune, precum şi pentru a ne consfătui asupra activității viitoare şi asupra drumului pe care teatrul nostru trebuie să-l urmeze, vă rugăm să binevoiți a lua parte la consfătuirea care va avea loc Joi 4 Aprilie crt. ora 5 d.a., în biblioteca Institutului de Cultură al Templului Coral din str. Sf. Vineri 13.

Şedința va fi prezidată de eminența Sa D. Şef Rabin dr. Al. Şafran.

Dat fiind interesul pe care l-ați arătat teatrului de artă idiş IKUF şi misiunii sale artistice şi culturale nu ne îndoim că veți onora cu prezența Dvs. această consfătuire.

Primiți asigurarea considerațiunii noastre.

Preşedinte, Secretar General, Comisiunea teatrală,
ss indescifrabil ss indescifrabil ss indescifrabil

b) De la teatrul IKUF la T.E.S. Teatrul idiş – cultivat de amatori sau/şi de profesionişti – a constituit o permanență în istoria culturii moderne a etniei. „Firul de aur" al acestei tradiții n-a fost întrerupt nici chiar în anii prigoanei (1940-1944) când faimosul Baraşeum a înscris o pagină memorabilă de rezistență în fața vitregiilor vremii.

Pe măsură ce evreii au supraviețuit prigoanei, deşi copleşiți de preocupările legate de refacerea vieții lor materiale – atât de grav afectate – nu au neglijat, în măsura posibilităților, nici nevoile lor de ordin cultural – artistic. Astfel, după cum putem afla dintr-o lucrare de sinteză în materie*, la Botoşani, încă cu câteva luni

*Israil bercovici: *O sută de ani de teatru evreiesc în România*, ed. a II-a, revizuită şi adăugită de C. Măciucă, Buc., Edit. Integral 1998.

înainte de 23 august 1944, o trupă de artişti profesionişti şi amatori prezintă un prim spectacol în limba idiş.

După 23 august 1944 ia fiinţă la Bucureşti Asociaţia culturală „Idişer Kultur Ferband" (I.K.U.F.) cu diverse activităţi pe tărâmul culturii idiş, inclusiv în domeniul teatrului.

Beneficiind de subscripţii individuale, I.K.U.F. izbuteşte, în 1945, să înfiinţeze „Teatrul IKUF", alcătuit din artişti profesionişti şi din tineri talentaţi dornici să se profesionalizeze ca actori. Primul spectacol a avut loc la 17 octombrie cu o piesă de actualitate din repertoriul idiş: (Ich leb – *Trăiesc*, de Moşe Pincevski), urmată imediat de „clasicele" *Tevie lăptarul* şi *Vrăjitoarea.*

În acelaşi timp, la Iaşi, ansamblul „Idiş", constituit tot în 1945, a prezentat un număr de spectacole din repertoriul dramaturgiei clasice evreieşti, apte să asigure refacerea unui public evreiesc doritor de cultură şi artă tradiţionale şi inovatoare totodată.

Aceste două formaţii teatrale – cu activitatea de bază în cele două mari oraşe ale ţării, cu o populaţie evreiască numeroasă – au completat activitatea lor la sediu cu numeroase turnee întreprinse în principalele localităţi ale ţării.

Dificultăţile materiale erau greu de biruit. Nici încasările şi nici subvenţiile individuale nu se dovedeau suficiente montării unor spectacole importante, costisitoare. Pe lângă greutăţile materiale în care se zbăteau, aceste două teatre IKUF mai aveau de înfruntat şi concurenţa celor câteva trupe evreieşti particulare. Repertoriul acestora era, din raţiuni comerciale, în principal „bulevardier", ceea ce la vremea aceea corespundea întrucâtva dorinţei unui segment de public evreiesc de a uita de toate necazurile şi a se complace în frivolităţi „artistice". În contrapondere acţionau însă şi o sumedenie de formaţii efemere de amatori – şcolare, sioniste etc. – care prezentau spectacole, festivaluri etc. cu caracter cultural-naţional evreiesc general sau de propagandă pentru *alia*. Organizaţiile sioniste, dar şi cele comunitare, erau direct interesate în stimularea unei atari activităţi „artistico-propagandistice" care nu rămânea fără ecou în medii evreieşti.

I.K.U.F. şi C.D.E. erau, însă, organizaţii cu ţeluri integraţioniste care stimulau o cultură a integrării şi nu a dezrădăcinării.

Se înfiinţează, în 1946, Asociaţia „Prietenii teatrului evreiesc din România" cu scopul de a întări sprijinul moral şi material acordat instituţiei publice. De răsunet a fost şi un simpozion organizat la sala Dalles în noiembrie 1947, unde o seamă de intelectuali distinşi propun ca IKUF să contacteze „Asociaţia dramaturgilor din România" şi forurile de stat în vederea ridicării activităţii Teatrului IKUF pe o treaptă nouă. Imediat după aceea se trece la alcătuirea unui colectiv artistic format din cei mai populari şi talentaţi actori: Sevilla Pastor, Dina König, Seidy Gluck, Moris Sigler, Abraşa Goldiner, Mano Ripel, Benno Popliker, Isac Cassvan, Iulian Schwartz, ş.a. Director al trupei Bernard Lebli, secretar literar – scriitorul Ury Benador, regizor Izo Schapira, dirijor, Haim Schwartzman.

În curând, noul colectiv va căpăta un sediu permanent – sala Baraşeum – iar Ministerul Culturii îi va acorda o subvenţie care să acopere o bună parte din cheltuielile de funcţionare, restul de nevoi băneşti fiind acoperite de I.K.U.F., F.C.E., *Joint*.

Primul spectacol dat de noul colectiv – cu piesa *Lozul cel Mare*, de Şalom Alechem – a avut loc la 20 martie 1948 şi a fost un triumf. Au urmat câteva turnee de mare succes, care au convins oficialităţile vremii despre necesitatea ca acest potenţial artistic evreiesc să fie şi el utilizat, „pus în slujba integrării depline a evreilor în Republica Populară Română". La 1 august 1948, la propunerea C.D.E. şi a Asociaţiei culturale evreieşti I.K.U.F. a fost înfiinţat Teatrul Evreiesc de Stat din Bucureşti. După numai un an, în 1949, se va înfiinţa şi Teatrul Evreiesc de Stat din Iaşi, avându-l director pe Izo Schapira iar secretar pe cunoscutul Iţic Şvarţ – Kara.

La vremea înfiinţării acestor teatre, în România se mai aflau circa 400.000 evrei.

Se estimează că numărul spectatorilor care au vizionat, la sediu sau în deplasare (în mai toate oraşele ţării), spectacolele date de cele două teatre evreieşti de stat în 1948-1950, a fost de peste 10.000.

T.E.S. – Bucureşti a prezentat: *Lozul cel Mare* (Şalom Alechem), *Cântecul răzbunării* (Haim Sloves), *Cei doi Kune – Leml* (Avram Goldfaden), *Revizorul* (N. Gogol), *Intrigă şi iubire* (F. Schiller), *Schimbul de noapte* (L. Bruckstein), *Umbră străină* (K. Simonov), *Comoara* (Ş. Alechem) *Tevie lăptarul* (Ş. Alechem), *Moştenire fatală* (Tur şi Şeinin)

T.E.S. – Iaşi, după repetiţiile făcute în 1949, oferă publicului spectacole, abia din 1950, în ordinea: *Comoara* (Ş. Alechem), *Iarbă-rea* (A. Baranga), *Herşele Ostropoler* (M. Ghersensohn), *Sacul cu surprize* (Mark Twain).

În legătură cu activitatea celor două teatre evreieşti de stat apărute, ambele, ca o consecinţă a amplului proces de etatizare declanşat de P.M.R. şi statul democrat-popular cu începere încă de la finele lui '48, se exprimă azi şi unele opinii critice privind: inhibarea iniţiativei particulare; desfiinţarea trupelor teatrale „ambulante"; impunerea unor repertorii orientate ideologic; imixtiunea în viaţa teatrală a unor „activişti" P.M.R., C.D.E., I.K.U.F. ş.a.

Analiza atentă şi obiectivă a stărilor de fapt trebuie să recunoască, însă, că: în condiţiile greutăţilor materiale în care trupele de teatru evreieşti s-au zbătut, întotdeauna, inclusiv în perioada 1945-1948, trecerea la stat şi obţinerea unui statut financiar similar cu al teatrelor româneşti a echivalat cu sfârşitul unei activităţi lipsită de perspectivă, de continuitate, cu posibilitatea unor montări decente ş.a.m.d.; statul a acordat fonduri importante acestei instituţii de cultură evreieşti, fără a cere – cel puţin în acei primi ani ai „obsedantului deceniu" – concesii grave făcute ideologicului şi...luptei de clasă. Cele două teatre evreieşti de stat au înscris în repertoriul lor, pe anii 1948-1950, după cum arătăm, piese din tezaurul culturii idiş clasice, în principal.

Aşadar, dintr-o atare perspectivă, preluarea de către stat a sarcinilor financiare de susţinere şi a teatrelor evreieşti amintite – situarea lor pe picior de egalitate cu toate celelalte teatre din ţară – ca şi politica P.M.R. (prin organismul său „de masă" în rândul evreilor, Comitetul Democrat Evreiesc) de a încuraja o anumită cultură „naţională în formă", în acest caz... o dramaturgie idiş şi un teatru închinat acesteia, nu se prezintă ca o manifestare de negativitate care, retrospectiv să merite a fi blamată „in corpore". Căci, chiar şi în acei ani de manifestare gravă a totalitarismului „roşu" – de stimulare a dezetnicizării evreilor prin asimilism, non-confesionalism, anti-sionism ş.a. – menţinerea unei enclave de cultură idiş, performarea unor piese clasice ale dramaturgiei în care sufletul evreiesc, caracterele şi credinţele iudaice, evreul-personaj să determine reacţii emoţionale de înaltă adeziune etnică, au reprezentat un fenomen de certă pozitivitate. Pentru anii aceia, pe care lucrarea de faţă încearcă să-i analizeze, capitolul teatru evreiesc – paradoxal, chiar cel început în anul de disgraţie etnică, 1948 – se înscrie în bilanţul general al vremii ca o „pată de culoare" luminoasă. Aşa se vede cum, în logica devenirii fenomenologiei social-istorice, pot fi înscrise fapte luminoase chiar şi pe o canava obscură.

2.3 *Lojile evreieşti şi valorile lor umanist-iudaice.*

Înaltul Ordin B'nei Brith în România

Societăţile la care trimitem prin documentele de epocă alăturate, fie că purtau denumirea „Noua Fraternitate", „Lumina", „Bien" etc., erau în fond „loji" aparţinătoare de Înaltul Ordin B'nei Brith din România.

Înfiinţat în 1889, după ce fiinţase sub titulatura de „Înfrăţirea Zion", încă din 1870, Înaltul Ordin B'nei Brith, călăuzit de înalte principii sociale şi morale, îşi asuma misiunea „de a uni pe evreii români în scop de a favoriza interesele cele mai înalte ale lor, a ridica şi a dezvolta caracterul intelectual şi moral al etniei noastre, de a inspira principiile cele mai pure de caritate, onoare şi patriotism, de a cultiva ştiinţele şi artele şi de a perpetua doctrinele eterne ale credinţei strămoşilor noştri, ca încorporaţiune adevărată a tuturor virtuţilor umane şi compatibile cu progresul timpului".

Erau, în consecinţă, proclamate drept „Principii fundamentale ale moralei iudaismului":

- Unitatea genului omenesc. De aceea el ordonă: de a iubi pe aproapele; de a ocroti pe aproapele şi drepturile sale; de a respecta cinstea aproapelui; de a cinsti credinţa aproapelui şi de a alina suferinţele sale.

- Puritatea vieţii: prin muncă, prin iubire de adevăr, prin modestie, prin toleranţă, prin curăţenia moravurilor şi prin supunere la autorităţi, să favorizăm binele comun, să procurăm fericirea patriei şi să contribuim la înfrăţirea între oameni.

- Iudaismul concepe unitatea genului omenesc în sensul că „un părinte avem cu toții, același Dumnezeu ne-a creat pe toți".

- Iudaismul ordonă: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți" și privește această poruncă de iubire – care are în vedere pe toți oamenii – ca principiu fundamental al religiunii mozaice.

De aceea, el interzice orice invidie, dușmănie, dispreț sau prigonire, față de oricine, oricare i-ar fi originea, națiunea sau credința; el reclamă dreptate sau lealitate, și oprește nedreptatea, cu deosebire necinstea în comerț și în relațiile cu oamenii, apoi orice prejudiciere, orice exploatare a nevoii, a slăbiciunii sau neexperienței altora, precum și orice fel de camătă, orice exploatare uzurară a puterilor altora.

- Iudaismul ordonă: să respectăm viața, sănătatea, puterile și averea aproapelui.

De aceea, el oprește: de a păgubi pe aproapele prin silă, viclenie sau în orice alt mod nedrept; de a-l face să piardă avutul sau proprietatea sa sau de a-l lăsa fără ajutor în contra unor atacuri nedrepte".*

Anexe

Din statutele Societății „Noua Fraternitate"

Denumirea, sediul, scopul și durata

Art. 1

Societatea „Noua Fraternitate" fondată în anul 1889, cu acea denumire, cu sediul în București, strada Sfinții Apostoli Nr. 14. are de scop:

a) să ridice nivelul intelectual al membrilor și al populațiunei în genere, prin înființarea de universități populare, organizare de conferințe și șezători, înființarea de burse și premii școlare și orice alte instituții de cultivare și promovare a culturii.

b) să facă și operă de asistență socială în masele mari pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor – cu precădere pentru văduve și orfani de război – a tuberculoșilor și a fetelor sărace pentru subvenții de măritiș.

Art. 2

Durata societății este nelimitată.

Cu asemenea țeluri umanitare, frăția și sociabilitatea care reuneau membrii lojilor întrupau o „cultură evreiească trăită", dintre cele mai elevate.

---

* Cele de mai sus sunt întărite prin statutele fiecărei loji afiliate, ca și prin declarațiile ritoase de neapartenență la vreo formă a francmasoneriei.

Interzise în anii ultimului război, atât „Noua Fraternitate" cât şi „Lumina" în Bucureşti, Loja „Bien" la Brăila, altele în diverse oraşe ale ţării, sunt refăcute după 23 august '44 în dorinţa de a-şi putea practica principiile întocmai ca şi mai înainte. Intervin însă o seamă de greutăţi care fac de astă dată ca activitatea lor să nu cunoască un ritm intens şi nici să dureze mai mult de anii...tranziţiei. Noul regim al ţării nu privea cu ochi buni lojile, considerându-le şi pe acestea, în mod greşit, ca fiind afiliate fracmasoneriilor.

Din documentele ce reproducem socotim să rezulte unele aspecte ale organizării interne şi activităţii desfăşurate în cadrul unor loji refăcute după 23 august 1944.

Adrese:

Asociaţia „Noua Fraternitate"
Persoană juridică
Bucureşti 22 Feb. 1946

Domnule Ministru,

Asociaţia noastră, care datează de 56 ani, având de obiect asistenţa socială, educaţia şi cultura populaţiei evreeşti a Capitalei are nevoie, pentru îndeplinirea scopurilor ei sus arătate, de reuniuni comitetale şi generale frecvente la sediul ei din Bucureşti, strada Sf. Mina 6.

Pentru a putea răspunde acestor îndatoriri, vă rugăm să binevoiţi a ne acorda autorizaţia de a ţine adunările *(generale şi comitetale)* fără a mai fi nevoie de autorizaţiuni speciale pentru fiecare şedinţă, cu obligaţia bineînţeleasă pentru noi, de a avea aceste reuniuni numai la sediul susindicat.

Dat fiind că membrii noştri sunt selecţionaţi dintre comercianţi, industriaşi, liber profesionişti şi funcţionari superiori bine cunoscuţi ca elemente de ordine şi cu bună reputaţie socială şi că politica este cu desăvârşire exclusă din statutele noastre, vă rugăm a ne admite cererea noastră.

Cu deosebită consideraţie,

Preşedinte,
ss indescifrabil

Secretar,

Domniei-Sale
Domnului Ministru al Afacerilor Interne

Marele Comitet Provizoriu Districtual B'nei Brith

Stimate fr. Mare Preşedinte,

Avem onoare a vă face cunoscut că în adunarea generală a lojii noastre din 27 ian. s-a ales următorul comitet pe anul 1946:

Preşedinte:	Kiva Ornstein
Mentor:	Iosef Kandal
Vicepreşedinţi:	dr. Alex. Şafran Şef Rabin
	av. Fery Froimescu
	Leon Sanielevici
	Adolf Rosensald
Tresorier:	Alfred Winsner
Secretari Prot:	av. Adolf Diorman
	av. B. Littman
Secretar Financiar:	Mauriciu Buiumovici
Gardieni:	Iosif Ilims
	Isac Feyns

şi vă rugăm să binevoiţi a proceda la instalarea lui în şedinţa specială de instalare a comitetului, ce are loc duminică, 10 februarie a.c. orele 5 d.a. la sediul nostru.

Prea Sfinţiei tale
Gala Galaction

Asociaţia „Noua Fraternitate" se mândreşte de a vă fi avut printre conferenţiarii săi şi vă exprimă întreaga sa gratitudine.

Conferinţa Sfinţiei tale „Precursori necunoscuţi" ţinută duminică 24 Feb.1946 a avut darul să ridice sufletele ascultătorilor şi să lase urme ce nu se vor uita în amintirea lor.

Vă mulţumim pentru atenţia ce ne-aţi acordat şi marea cinste ce ne-aţi făcut. Exprimăm speranţa că vom avea prilej să vă putem saluta cât mai des printre noi şi vă urăm:

Să trăiţi!

Secretar, Preşedinte,

Asociația „Noua Fraternitate"
Persoană juridică
București, 8 oct. 1946

Domnule Comandant,

Avem onoare a vă ruga să binevoiți de a ne aproba ținerea unei ședințe pentru membrii noștri, în ziua de Duminică 13 Octombrie a.c. ora 10,30 dimineață la sediul nostru din str. Sf. Mina 6, la ordinea zilei având comunicări din partea Eminenței Sale Șef Rabin Dr. Alex. Șafran în legătură cu opera de ajutorare a celor loviți de secetă.

Primiți asigurarea distinsei noastre stime.

Președinte,
ss indescifrabil

Secretar,

Domniei-Sale
Domnului Comandant al Comandamentului C. II Armată

Asociația „Lumina"
(B'nei Brith)
Pentru Cultură și Asistență
Persoană juridică
București, 4 iunie 1947

Domnule președinte al C.E.B.,

Avem onoare a vă supune rugămintea Asociației noastre, a cărei acțiune îndelungată pe tărâmul asistenței infantile și a culturii judaice vă este desigur cunoscută:

După anii de opresiune prin care am trecut, ne-am reluat activitatea culturală și de caritate. O grea piedică ni se opune însă: lipsa unui local pentru ședințele noastre. Lipsa aceasta este mai resimțită acum, când suntem în curs de refacere a Căminului nostru din Poiana Țapului și când suntem pe cale de a reînființa coloniile școlare de vară, pe care le adăpostim în acest cămin.

Dacă ați binevoi să ne acordați permisiunea de a ține ședințele noastre în Sala de Conferințe – odată sau de două ori pe lună – ați contribui la înlăturarea piedicii pe care o întâmpinăm în activitatea noastră și, astfel, ați înlesni realizarea operelor noastre de bine.

Cunoscând sprijinul ce îl acordați îndeobşte străduințelor caritabile şi culturale, ne permitem să vă solicităm această permisiune, asigurându-vă că vom şti să păzim buna stare a mobilierului şi a sălii. Este de asemeni bineînțeles că vom suporta orice cheltuieli de lumină, curățenie etc., pe care le vom achita după fiecare şedință Administrației Templului Coral.

Mulțumindu-vă pentru bunăvoința de a ne aproba cererea vă rugăm să primiți încredințarea deosebitei noastre considerațiuni şi recunoştință,

Preşedinte,
M. Sărățeanu

2.4 *Activități culturale stimulate de O.S.R.* Dintre activitățile culturale stimulate de O.S.R. (Organizația sionistă din România) menționăm:

a) Constituirea Arhivei istorice sioniste, purtând numele de dr. I. Niemirower şi destinată a figura ca secțiune a Bibliotecii Naționale a Universității Ebraice din Ierusalim.

La constituirea acestei „Arhive" şi-au dat concursul organizațiile sioniste, extrem de numeroase, care şi-au reluat activitatea după 23 august 1944, precum şi numeroşi veterani sioniști deținători de documente de la începuturile acestei mişcări în România.

La inaugurarea „Arhivei", respectiv în 4.02.1945, a avut loc o mare întrunire. Presa evreiască a reflectat evenimentul prin reproducerea în extenso a alocuțiunilor rostite ca şi prin consemnări de felul:

Duminică, 4 Februarie 1945 a avut loc în sala de festivități a Organizației Sioniste din Bucureşti, str. Remus nr. 15, inaugurarea Arhivei Istorice Sioniste dr. I. Niemirower".

A participat un numeros public.

Au luat cuvântul: Eminența sa dr. Al. Şafran, Şef-Rabinul Cultului Mozaic din România şi d. dr. Th. Lowenstein, inițiatorul acestei arhive.

Cu acest prilej d. avocat B. Rohrlich, preşedintele Executivei Organizației Sioniste din România, a făcut un expozeu programatic al activității ce-şi propune a realiza noua Executivă a Organizației Sioniste din România.

Festivitatea s-a desfăşurat într-o atmosferă de mare însuflețire şi de evocatoare pioşenie pentru Iacob Niemirower, care timp de decenii a fost şeful spiritual al evreimii române, fruntaş al mişcării sioniste şi preşedinte al Executivei."

b) Cultura ebraică. La Bucureşti – ca şi în diverse centre regionale – funcționa organizația „Tarbut" – pentru răspândirea limbii şi culturii ebraice.

Acțiunea „Tarbut"-ului era complementară celeia desfăşurate prin şcoli, organizații sioniste ş.a.

Documentul pe care-l reproducem este semnificativ pentru străduania acestei organizații de a conjuga eforturile ei de instruire a tineretului în spiritul limbii şi culturii ebraice cu manifestările tradiționale din calendarul cultului mozaic.

"Tarbut"
Organizația pentru răspândirea limbii şi culturii ebraice
Bucureşti 30 august 1945

Onor.
„Loja Noua Fraternitate"

Domnule Preşedinte.

Prin prezenta ne facem plăcuta datorie a vă aduce la cunoştiință cele de mai jos şi vă rugăm să binevoiți a le comunica la prima şedință – domnilor colegi din comitetul ce prezidați, invitându-i ca, la rândul lor, să difuzeze în cercurile cunoscuților textul prezentei adrese.

1) Ca şi în anii precedenți – căci aceasta a devenit la noi tradiție, neîntreruptă nici în anii grei ai războiului – Tarbut-ul, de astă dată în unire cu Liceul „Cultura Max Aziel", organizează un Minian pentru zilele de Roş Haşana, Yom Kipur şi Simhat-Tora, în sala de festivități a Liceului din strada Sborului Nr. 13, unde se pot reține zilnic locurile, în cancelarie, între orele 10-12 a.m. şi 5-7 d.a.

Bine cunoscutul tenor Dl. Arman Sacter va cânta rugăciunile de Musaf. Se vor ține predici ocazionale. Pregătirile ce facem ne indiruiesc să sperăm că participanții se vor simți bine în cadrul acestui Minian.

2) Începând din toamna aceasta, Tarbut-ul adaugă şcolii primare ebraice şi prima clasă gimnazială ebraică, care va fi unică de acest fel în țară.

Elevii ai căror părinți doresc să le dea instrucție integral ebraică se pot înscrie zilnic în orele a.m. începând de Luni 3 Septembrie a.c. la cancelaria şcolii din str. Negru Vodă No. 8, fie la grădina de copii, fie la cl. I primară, fie la cl. I secundară, dacă au, evident, pregătirea necesară pentru această din urmă clasă.

Urându-vă cu prilejul sărbătorilor tradiționala „Ketiwa vechatima tova" vă salutăm

Cu toata stima şi cu un călduros „Şalom"

Secretar,
ss indescifrabil

Preşedinte,
ss indescifrabil

2.5 *Activități culturale stimulate de Asociația Titraților „Unirea".* Una dintre instituțiile culturale – cele mai prestigioase, reunind intelectualii evrei ai U.E.R., dar nu numai, şi-a redeschis porțile la 14 ianuarie 1945, după o întrerupere de 4 ani.

Un public compus cu deosebire din persoane de marcă a dovedit interes pentru manifestările culturale de elită promovate de această asociație.

W. Filderman, membru permanent în comitetul Asociației se îngrijea ca intelectuali cu rol de luminare şi îndrumare să-şi aducă contribuțiile în următorii ani la elucidarea unor probleme evreieşti cardinale.

De altfel, chiar în prima şedință de reluare a activității „asociației" problema supusă dezbaterii de către o notabilitate ca av. A. Schwefelberg a fost aceea a... asimilismului, mai bine zis a „non-culturalității implicate într-un abandon total al tradiției care ar presupune o pierdere a identității".

În alocuțiunea sa vorbitorul a precizat – tocmai într-un moment când diverşi lideri „de stânga" negau naționalitatea evreiască – că „Evreii sunt un popor". Să-i urmărim argumentele: „Faptul că, din pricina unor împrejurări istorice nu toți evreii vorbesc aceeaşi limbă, nu toți trăiesc în aceleaşi condițiuni economice şi politice, şi mai ales că nu au un teritoriu comun, nu înseamnă că ei nu sunt un popor, ci că sunt unul care duce o viață grea, din cauza acestor lipsuri, lipsa unor însuşiri ce aparțin în genere colectivităților normale, nefiind suficiente, totuşi, pentru a anula caracterul propriu al acestor colectivități.

Fiecare popor este acela pe care condițiunile naturale şi istorice l-au creat; dar odată creat, el tinde a-şi conserva eul său colectiv, chiar în împrejurări schimbate, ba chiar caută a modifica împrejurările, astfel ca să convină firii sale dobândite istoric, ori chiar a câştiga un nou mediu în care să poată trăi şi progresa conform firii sale. Prin aceasta nu se neagă posibilitatea de adaptare la mediu, când necesitățile o reclamă şi o permit".

Reuniunile culturale de la Asociația Titraților „Unirea" şi-au căpătat o faimă binemeritată printre intelectuali, datorată atât prestigiului conferențiarilor, cât şi pentru nivelul auditoriului, ferment al unor dezbateri memorabile, pe măsura temelor abordate.

2.6 *Alte activități.* Liderii comunitari şi intelectualii tradiționali ai obştii evreieşti desfăşurau activități culturale nu doar în propriile instituții, ci şi ca invitați ai unor „asociații", „cluburi", „case de cultură" organizate de ambasade, foruri externe şi interne.

Participarea liderului evreu W. Filderman la asemenea manifestări constituie o dovadă peremptorie că evreii nu ocoleau contactele cu lumea

occidentală şi nici nu se temeau să-şi exprime opiniile despre marile valori ale lumii libere.

Iată un singur exemplu în acest sens:

- *Asociația Amicilor Statelor Unite* a organizat pe parcursul anilor 1946/ 1947 la Bucureşti, un ciclu de conferințe despre preşedinții S.U.A. Lui W. Filderman, liderul tradițional al evreimii române, i-a revenit cinstea de a încheia acest ciclu de 10 conferințe printr-o amplă alocuțiune despre preşedintele Truman, în exercițiu atunci. Spicuim din partea finală a acestei alocuțiuni, următoarele:

„Am cinstea să închei ciclul celor 10 conferințe despre preşedinții Statelor Unite. Aceasta îmi impune îndoita îndatorire, de a vă exprima mulțumirile Asociației Amicilor Statelor Unite pentru interesul pe care l-ați arătat şi să lămuresc de ce s-au organizat conferințe despre preşedinți şi nu o expunere istorică în care să vă fie prezentată cronologic dezvoltarea Statelor Unite.

Cunoaşterea istoriei, zicea Lamartine, este indispensabilă dezvoltării unei țări pentru că ea este legătura dintre omul de ieri şi cel de astăzi, este baza oricărei experiențe şi prin experiență mijlocul tuturor perfecționărilor; aşa că cei care nu o cunosc, nu pot să orânduiască progresul unui popor, pe când despre acei care cunosc „istoria care ştie totul, care conduce totul şi care spune totul", s-ar putea spune că aproape nu mai au nevoie de nimic. Şi țin să precizez, că Truman este omul de pe masa căruia, de mic copil până astăzi, n-a lipsit niciodată istoria Statelor Unite şi în special acea a luptelor de independență". Aceste cuvinte au fost rostite de dr. W. Filderman la 24.04.1947.

Din cele reproduse socot să rezulte: simpatia purtată de liderul evreu față de lumea liberă şi spiritul în care guvernează cei aflați acolo „la putere"; posibilitățile reale ca România să se bucure de sprijinul S.U.A. în depăşirea greutăților ei de „moment"; „linia" pe care s-ar cuveni să evolueze... democrația română. Sunt idei performate în primăvară lui 1947, care din păcate în România vremii nu mai era o reală primăvară, ci preludiul unui îngheț de lungă durată.

Nu peste multă vreme, această conferință rostită de W. Filderman va deveni încă o piesă la dosarul său penal folosit, după cum se ştie, pentru o sentință (dată, din fericire, în contumacie).

2.7 *Evreii şi prolecultişti?!* După august '44 un număr de creatori evrei, aparținând tuturor generațiilor (veche, „de mijloc" sau foarte tineri, încă) se considerau pe deplin îndreptățiți să (re)intre în cultura românească din care fuseseră excluşi în anii regimului trecut. Gazetari, literați, artişti ş.a. îşi fac din nou simțită prezența în publicistica vremii, în uniunile de creație, pe piața cultural-artistică, nesupusă până prin 1949 unei alinieri ideologice dure. Creatorii evrei se vor manifesta astfel între 1944-1948 în domeniul jurnalisticii şi beletristicii, al artelor şi umanisticii ş.a.m.d.

Orientarea spre temele specifice „etniei" va caracteriza mai cu seamă intelectualitatea legată de presa evreiască, de mişcările de idei din zona culturii

idiş, ebraice, iudaice sau politico-naţionale (anii prigoanei, cinstirea jertfelor, perspectiva sionistă etc.). Dar şi scriitori care se vroiau integraţi în cultura ţării.

Inventarul de scrieri apărute în acei ani – pe care-l oferim în partea documentară a lucrării* conturează, sperăm, imaginea acestor preocupări, care pe lângă orientarea unor creatori evrei spre zona culturii „noi", cultivă şi tematica suferinţei evreieşti. Câţiva scriitori se exprimă într-o formulă documentară: despre evreii deportaţi – Aurel Baranga (*Ninge peste Ucraina*, 1945) şi poetul Sergiu Lezea (*Vapniarka. Lagărul morţii*, 1945). Gazetari reputaţi ca Felix Brunea-Fox realizează o frescă cuprinzătoare în *Oraşul măcelului* (1945) sau Marius Mircu în *Pogromul de la Iaşi* (1945), *Pogromurile din Bucovina şi din Dorohoi* (1945), *Pogromurile din Basarabia* (1947).

Matatias Carp oferă cea mai cuprinzătoare sinteză privind *Suferinţele evreilor din România 1940-1944* (1946), aceasta rămânând până azi una din principalele lucrări de referinţă în materie.

Literatul Al. Jar va evoca în versuri percutante suferinţele convoaielor de deportaţi (*Fragmente de veac*, 1946) iar Saşa Pană (*Pentru libertate*, 1945) va cuprinde în câteva poeme acuzator-comemorative – de o valoare recunoscută şi de negaţionişti actuali – imagini terifiante din lagărele morţii.

Publicaţia „Răspântia", apărută în epocă, va găzdui condeie exersate (ca Nora Diamantstein, I. Ludo ş.a.) în construirea de poeme, proză şi reportaje despre deportări, ostracizări şi distrugeri de destine evreieşti.

În domeniul prozei, Sergiu Dan va relata scene tragice de ostracizare sau întâmplări din deportarea transnistriană şi rebeliunea legionară în *Unde începe noaptea* (1945), *Roza şi ceilalţi* (1946).

Emil Dorian, poet, lider comunitar, demască antisemitismul în *Otravă* (1947) dar şi în alte scrieri produse imediat după război.

Lucian Ruga este preocupat de exterminarea evreilor, de Transnistria şi pogromul ieşean în povestirile sale apărute încă din 1945 în „Viaţa Românească" ş.a.

La ancheta întreprinsă de „România liberă" (1945) gazetari şi scriitori evrei – şi nu numai – dezbat implicaţiile antisemitismului popular şi de stat, dar mai cu seamă a celui „retoric" propagat încă din interbelic de o presă şi literatură călăuzite de sloganuri iraţionale şi antiumane.

I. Ludo, U. Benador, A.L. Zissu se vor situa prin scrisul lor ca oponenţi redutabili ai celor care caută scuze pentru antisemitismul din trecutul apropiat şi ale cărui sechele se mai dovedesc prezente în societatea românească imediat postbelică.

Sensibilitate la antisemitism dovedesc mai toţi literaţii şi artiştii evrei ai vremii. Nina Cassian, în *O presă huliganică*, 28.09.1947, Maria Banuş, în *Cântec sub tancuri* (1940-1948). Şi chiar dacă în scrierile din acei ani ale unor Ion Călugăru (*Măseaua stricată*, 1949), A. Toma ş.a. schemele realist-socialiste vor

* Vezi bibliografia adnotată de la finele lucrării.

tinde să epureze de culoare şi sensibilitate etnică contribuţiile lor literare, ei nu se vor afla cu totul în afara acelui „destin comun" hărăzit de fascism şi antisemitism evreilor. El va putea fi perceput chiar şi la tinerii gazetari şi scriitori evrei care populau redacţiile gazetelor menite să impună, în anii de după 1948, prolecultismul. La toţi aceştia respectiva tentaţie, aflată în tandem cu aceea marxist-leninistă, se dovedea inevitabil atenuată graţie culturii individuale temeinice, cum şi – de ce nu – graţie unui „mental evreiesc", non-conformist, care poate fi deopotrivă ilustrat cu scrieri din anii '45-'48 ale unor Ov. S. Crohmălniceanu, N. Cassian, S. Iosifescu, V. Călin, L. Sărăţeanu, E. Schileru, Al. Mirodan, şi mulţi alţii, ca şi a celor din generaţia „de mijloc" ca Ionescu Gulian, S. Pană ş.a.

Şi chiar dacă fiecare din ei a păcătuit în anii 1949-1952 cu câte o scriere concepută în spiritul unui „romantism revoluţionar", de dubioasă calitate artistică şi penibilă atitudine politică, nu avem de-a face decât cu un temporar hiatus pe o traiectorie care, văzută nefragmentar, reface profilul unor personalităţi, unele viguroase, alcătuite ca oricare altele din... lumini şi umbre.

Faptul că astăzi o seamă de extremişti, înclinaţi să-şi garnisească antisemitismul cu răsuflata gogoriţă a iudeo-comunismului, nu vor să scoată în evidenţă decât „umbrele" posibil de asociat unor creatori evrei care au activat în epocă – făcându-i doar pe ei răspunzători de impunerea unor scheme realist-socialiste – nu reprezintă decât un calc al tendinţei mai generale de a-i scoate pe evrei drept „ţap ispăşitor" pentru toate „relele" vremii. Doar astfel se explică de ce într-o suită de scrieri anticomuniste de după '89 este hipertrofiat tocmai rolul creatorilor evrei în promovarea ideilor de partid în literatură, artă, umanistică etc. responsabilizându-i pe aceştia pentru întreaga involuţie proletcultistă din epocă. Câteva cărţi recente de istorie literară (de M. Popa, de M. Ungheanu ş.a.) supralicitează în acest sens.

O insistenţă deosebită pe proletcultismul promovat de scriitorii evrei găsim în ciclul de scrieri de istorie literară ale Anei Selejan (vezi *Trădarea intelectualilor*, Sibiu 1992; *Reeducare şi prigoană*, Sibiu 1993; *Literatura în totalitarism*, Sibiu, 1994 ş.a.m.d.) Deşi evocă cohorte întregi de scriitori neevrei (aflaţi în fruntea topului creatorilor şi instituţiilor de creaţie din epocă) autoarea reclamă o luare aminte specială doar la... minoritari.

Evreii sunt astfel arătaţi ca fiind cei care, imediat după august '44: au făcut primele demascări în cultură; au iniţiat „vânătoarea de intelectuali" menită să substituie unor reputaţi scriitori autohtoni (prezentaţi drept „colaboraţionişti") creatori evrei de diverse generaţii (de la A.Toma şi I. Călugăru până la Saşa Pană, Ovid S. Crohmălniceanu, V. Porumbacu, M. Banuş ş.a.) – de altfel cu toţii dovediţi în timp contributori de valoare la literatura română.

În campania dusă pentru cultură de masă şi activism social, deşi se recunoaşte că luau parte majoritatea personalităţilor literare şi culturale ale ţării, cei

menționați cu precădere sunt evreii: „care susțineau rubrica de cultură la „Scânteia", la „Contemporanul" și „Flacăra".

Sunt contestate doar premiile acordate în 1949 de Academia R.P.R. unor evrei: Banuș, Camilar, A. Mendelsohn, I. Călugăru ș.a.

Iar printre cei mai frecvent publicați în epocă nu sunt văzuți decât: Al. Jar, V. Mândra, H. Zincă, Szasz Ianoș, S. Iosifescu, I. Vitner, N. Cassian, M. Banuș, T. Șelmaru, M. Breslașu ș.a.

Am amintit aici de trimiterile exprese la evrei operate de actualii critici ai proletcultismului și realismului socialist, nu pentru a aduce exemple contrare, de literați, artiști, filosofi, jurnaliști etc. care în epocă s-au situat pe poziții diferite, unele taxate prompt și vehement ca fiind „cosmopolite", „nemarxiste" etc., cât pentru a atrage atenția, prin contrast, asupra acelor creatori evrei care au preferat să producă opere profund ancorate în curentele de viață și spiritualitate ale coreligionarilor lor. Am în vedere cu precădere așezămintele de cultură descrise și care stimulau în epocă atari energii.

3. Presa

Presa evreiască din România anilor 1944-1948/'49 oglindea, nu fără părtinirea inerentă, atât situația social-economică diferențiată a etniei, cât și curentele de gândire și acțiune promovate de organizațiile sioniste, naționale, democrate, comunitare etc. Este de ordinul evidenței, deci, că lumea evreiască imediat postbelică nu era dominată în primul rând de curentul comunist. Chiar și „Unirea" (care va deveni în timp gazeta C.D.E.-ului) nu se prezenta de la început ca un duplicat al „Scânteii". Dar este de remarcat, de asemenea, că nici una din gazetele evreiești, nici chiar „Curierul Israelit", organ al U.E.R. nu era și nu putea fi un duplicat al „Dreptății": deoarece evreimea, preocupată de propriile-i probleme, nu se prea amesteca în treburile țării decât în măsura în care acestea îi vizau și pe evrei. Era o presă cu adevărat democratică antifascistă și de partea acelora care înfierau antisemitismul. Ceea ce nu-l împiedica pe un A.L. Zissu (vezi: „Alchimie cu File", „Mântuirea" IV, IIV 6/9 oct. 1944; „Reflecții de anul nou", id. nr. 19/7.01.1945; „Noi și democrația" id. nr. 32/6.05 1945; „Răpirea a făcut pui", id. nr. 70/10.03.1946; „Gânduri de Pesah", eseu, Buc.1945) sau W. Filderman („Sunt evreii o minoritate?", polemica sa cu Răcoasa, serial dec. 1944) să-și afirme crezul lor democratic, antitotalitar.

Dar nici „Curierul Israelit", suprimat în vara lui '45, nici „Mântuirea" sau „Renașterea Noastră", „Neamul Evreiesc", „Viața Evreiească", în parte și pentru a supraviețui, nu exprimau opinii potrivnice regimului „democrat popular" și guvernului Petru Groza, nu comentau defavorabil marile acțiuni de masă zise „antireacționare" și aflate la ordinea zilei. Analizez în lucrarea mea *Presa evreiască bucureșteană* substratul acestei atitudini – de un oportunism bine

temperat şi considerat favorabil apărării unor interese majore ale etniei – lupta împotriva antisemitismului; repunerea evreilor în drepturi, pedepsirea vinovaţilor de excesele comise faţă de evrei în anii '40-'44 ş.a.m.d.

O revistă culturală evreiască de ţinută, „Răspântia" (1944-1947), se înscrie în aceeaşi orientare cu scopul de a-şi facilita demersul teoretic şi democratic în aria unor subiecte de mare percutanţă social-etnică şi a le trata de pe poziţii... naţional evreieşti.

Am evocat, cele de mai sus cu intenţia de a sublinia că în perioada de tranziţie, anii '44-'48, nici glasul „uliţei evreieşti" şi nici reflexul ei mediatic sau organizaţional nu profesau vreo agresivitate sau opoziţie evidentă faţă de regimul politic în ascensiune, din convingerea că astfel nici acesta nu va stingheri căutarea unor soluţii benigne la problemele specifice evreieşti.

De altfel, curentul „de stânga" găsea un oarecare ecou în presa evreiască, chiar şi în mediile sioniste. Nu lipseau nemulţumirile faţă de partidele istorice care, uneori, vizavi de marginalizările operate de curentele politice ale dictaturii antonesciene, ca şi faţă de altele mai vechi nu dovediseră o deplină ostilitate. Însuşi Maniu şi Brătianu (C.I.C.) în scrisorile adresate lui I. Antonescu, în timpul dictaturii sale, numiseră masacrul de la Iaşi o simplă „tulburare" iar deportările în Transnistria ca fiind doar prea pripite.

Contrastând, guvernul Groza a fost primul regim politic din România care scotea în afara legii xenofobismul, antisemitismul şi rasismul şi care, în baza jurisprudenţei internaţionale, implica şi condamnarea criminalilor care au ucis evrei în anii războiului.

Ceea ce nu era puţin în acei ani, ba nici chiar acum când se cere revizuirea proceselor celor care s-au făcut vinovaţi „doar de...antisemitism".

Pentru evrei, ziua de 23 august 1944 a avut conotaţii – politice, sociale şi chiar existenţiale – deosebite: un eşec al actului de la 23 august şi o eventuală ocupare a ţării de către germani ar fi însemnat nimicirea totală a populaţiei evreieşti din România. Reuşita „lovitură de stat" anti-antonesciană a echivalat, pentru evrei, cu o reală Eliberare, fapt ce nu va trebui nicicând subestimat.

Presa evreiască, revigorată după august 1944 şi conştientă în cel mai înalt grad de însemnătatea actului Eliberării, inserează încă de la primele numere ale noilor serii şi reapariţii ample texte prin care respectivul eveniment istoric este aşezat în locul şi rolul ce i se cuvin.

„Curierul Israelit" (seria a doua, nr. 1, din 17 sept. 1944, an XXXIV) reproduce în primul său număr scrisoarea trimisă de dr. W. Filderman, la 1 oct.1945, M. S. Regele Mihai, scrisoare însoţită de elogiile cuvenite pentru contribuţia Suveranului la Eliberarea ţării.

„Mântuirea" (seria a doua, nr. 1, din 2 sept. 1944, anul V) adresează un cald Omagiu Regelui Mihai, pentru contribuţia sa la schimbarea cursului nefast al istoriei României din anii celui de-al doilea război mondial.

„Renaşterea Noastră" (seria a II-a, an XX, nr. 1, 1 sept. 1944), Viaţa evreiască (an I, nr. 4, 17 sept. 1944), „Neamul evreiesc" (an XXXVII, nr. 1, 2 oct. 1944) cuprind, încă de la primele lor numere, ample referiri la marile primejdii ce au planat asupra populaţiei evreieşti şi evocă însemnătatea actului de la 23 august pentru supravieţuirea celor circa 350 de mii de evrei aflaţi la acea dată în ţară, după ce atâţia alţii din Ardealul de Nord, Basarabia, Bucovina ş.a. pieriseră.

Gazetele amintite mai sus – cele mai importante, şi reapărute în cursul sfârşitului de an 1944 – sunt simptomatice şi relevante sub multe privinţe: mai ales pentru perimetrul problematicii „la ordinea zilei". Sub noua zodie a democraţiei, a fost reluat firul preocupărilor specifice ale etniei evreieşti, supusă atâtor vexaţiuni în timpul războiului.

În toate aceste gazete apar ca tematică dominantă: aducerea la cunoştiinţă a jafurilor şi asasinatelor antievreieşti săvârşite de legionari şi hitlerişti în timpul războiului; publicarea mărturiilor asupra vieţii şi morţii în diverse lagăre din Transnistria; măsurile de fapt şi de drept luate împotriva evreilor de la 9 august 1940 până la 24 august 1944 (vezi „Curierul Israelit", serial, oct. 1944) ş.a.m.d.

Toate gazetele amintite se axează semnificativ pe relevarea cu precădere a importanţei factorului „german" în determinarea politicii antisemite a guvernului antonescian etc. Eşti aproape surprins azi să constaţi în aceste publicaţii o poziţie excesiv orientată spre evidenţierea cu precădere a intervenţiei extern-hitleriste în soarta evreilor-români: ceea ce, implicit, diminuează întrucâtva, din raţiuni ce vor trebui studiate, responsabilitatea factorilor „interni", în materie. Mai mult chiar, se stăruie adeseori (vezi „Curierul Israelit", nr. 22 din 11 febr. 1945) asupra rolului pe care unele oficialităţi române l-au jucat în ...salvarea celor ce urmau să devină victime ale germanilor; astfel, se publică un memoriu al evreilor ieşeni, cu zeci de semnături, în care se arată „cum colonelul chestor Chirilovici s-a luptat în acea duminică (iunie 1941) pentru a-i salva pe evrei" *(loc. cit.)*.

O temă de interes major în anii de după 1944 a fost, desigur, reintegrarea evreilor în drepturile, proprietăţile şi activităţile lor: această temă este amplu dezbătută de gazetele amintite – atât în ultima parte a anului 1944, cât şi în prima parte a anului următor.

Numeroase alte teme – general evreieşti, confesionale, etnice, culturale, ca şi de politică internă şi externă – mai ales în relaţie cu chestiunea Palestinei şi sionismului, sunt comune tuturor gazetelor evreieşti: ivite imediat după august 1944; ele îşi exprimau, astfel, calitatea lor de organe de presă de interes general evreiesc şi, mai rar, o orientare expresă de partid (organizaţie etc.). „Curierul Israelit" purta, totuşi, subtitlul: „organul Uniunii Evreilor Români". El vădea o anume tendinţă prin felul în care milita: pentru constituirea Consiliului General Evreiesc; pentru o anume politică de reintegrare, recomandată evreilor; pentru o anume colaborare preconizată cu Partidul Evreiesc şi Organizaţia Sionistă; pentru o anume conduită comună general-evreiască, necesar a fi promovată de Consiliul

General Evreiesc în chestiunile curente de economie, învățământ, armată etc. care-i priveau pe evrei.

Se ştie astfel că problema reîncorporării evreilor şi a trimiterii lor pe frontul de vest a suscitat vii dezbateri şi intervenţii la finele lui '44. A fost soluționată abia la începutul lui '45, ulterior încorporările de militari evrei fiind mult diminuate.

În chestiunea Palestinei, sionismului şi emigrării, gazetele amintite, cu deosebirile de rigoare, vădesc o deschidere politică fără rezerve, preconizându-se în acelaşi timp cele mai variate soluţii de revigorare a grupului etnic evreo-român.

Accente diferenţiale. „Renaşterea Noastră". Publicaţia „Renaşterea Noastră", reapărută la doar o săptămână după 23 august (fusese ultima dintre cele dispărute în timpul războiului – după suspendarea ei la finele lui 1941 i-a fost admisă o scurtă reapariţie la începutul lui 1942, în calitate de...oficios sionist), se dovedeşte a fi dintre cele mai îngrijite publicaţii evreieşti postbelice. Vădind o orientare sionistă neabătută şi preocupări cultural-iudaice de ţinută elevată, săptămânalul condus de M. Moscovici, a cuprins în cei trei ani de reapariţie (ultimul, număr este din 27 dec. 1947) o varietate tematică notabilă: prefacerile comunitare expectate de evreimea română; pregătirile necesare şi ameliorarea condiţiilor plecării în Palestina; ştiri din toate domeniile vieţii palestiniene; viaţa sionistă internă din Capitală şi provincie; ştiri din organizaţiile Dor-Hadaş şi Haoved-Renaşterea, ale căror vederi săptămânalul le exprima cu precădere; activitatea Congresului Mondial Evreiesc în lagărele britanice cu refugiaţi evrei; problema arabă etc. etc.

Problemele postbelice ale evreimii române au fost dezbătute în spiritul necesităţii reparării tuturor nedreptăţilor la care această populaţie a fost supusă în anii războiului. Publicaţia milita pentru formula „restitutio in integrum", recte reinstalarea evreilor în proprietăţile şi bunurile lor, în drepturile fireşti oricărui cetăţean al unui stat de drept şi democratic.

Crimele fasciste împotriva evreilor – atât de pe teritoriul românesc, cât şi din ţările vecine – sunt amplu tratate şi detaliate încă de la primele numere ale noii serii. Tragedia evreimii maghiare reţine atenţia în mod deosebit în coloanele publicaţiei din anii '44-'45. Situaţia din Transilvania este ilustrată prin documente şi mărturii nemijlocite.

„Renaşterea Noastră" a dus o propagandă susţinută pentru plecarea în Palestina şi lupta pentru statul iudeu, ca soluţii de prim ordin la zbuciumata diasporă a evreimii ieşite din martiriul urgiei fasciste.

Apărută mai întâi în patru pagini, apoi în şase, revista a excelat prin celebra sa pagină secundă, în care apăreau cu regularitate materialele de cultură: de critică literară, plastică, muzicală ş.a. Eseul pe teme de iudaistică era o constantă, în pagina a doua. La fel şi amplele texte subsumate rubricilor „Să ne cunoaştem scriitorii" (de limbile idiş, ivrit şi, bineînţeles, cei de limbă română), „Căile

autoemancipării culturale"; „Figuri ale sionismului cultural"; „Socialiştii şi evreii" ş.a.

Martiriul recent încheiat constituia o traumă istorică prea copleşitoare pentru ca presa evreiască de după război să limiteze în vreun fel importanţa soluţiei sioniste a *alia*-lei. Coloanele gazetelor evreieşti găzduiesc pe larg descrierea ororilor din trecutul apropiat, reţinând şi ca preocupare teoretică investigarea cauzelor şi efectelor antisemitismului.

Toate publicaţiile evreieşti abundă în materiale referitoare la chestiunea palestiniană şi la stringenţa rezolvării ei în noile condiţii postbelice (ca soluţie pentru absorbirea evreimii est-europene).

Situaţia internă a României, locul şi rolul evreilor în acest context fac obiectul unor interesante editoriale şi articole analitice atât în „Curierul", cât şi în „Mântuirea", „Viaţa evreiască", „Neamul evreiesc" etc. Rubrici speciale sunt dedicate eseului politic, literar. Textele asociate preocupărilor confesionale şi comunitare sunt notabile ca număr.

„Curierul Israelit" – seria nouă, inserează predici ale Şef Rabinului Al. Şafran (nr. 2); omagii aduse unor fruntaşi (I. Niemirower, M. Schwarzfeld, H. Carp ş.a., în nr. 4); Steuerman-Rodion ş.a. (nr. 6); demascarea unor fruntaşi ai fostei „Centrale" (nr. 4); evocări ale unor victime ale prigoanei.

La „Curierul" editorialul era adesea semnat de B. Brănişteanu, eseurile de Ş. Voinea, partea literară de E. Relgis şi A. Munte, iar rubrica tradiţional-mozaică de M. Leiba, comentariul extern de A. Axelrad, care, printre altele, susţine şi o fişă a „superstiţiilor antitalmudice", precum şi o rubrică intitulată „Comunismul şi evreii" (nr. 27 ş.a.). În ultimul număr – al 28-lea – (din 25 martie 1945), Gaia Galaction inserează un documentat articol intitulat: „Cauzele religioase ale antisemitismului".

În preajma încetării apariţiei (nr. 26), „Curierul" mai cuprinde un text dedicat „Noului guvern", căruia, după câte se pare, gazetarii, vechi democraţi, nu se arătau dispuşi să-i facă o „curte" deosebită. Cum nici în discutarea Eliberării ţării de către Soviete respectivii gazetari nu depuneau un zel deosebit. Este poate şi raţiunea pentru care „Curierul" se află printre cele dintâi gazete dispărute (dintre cele reapărute după august 1944)

„Neamul evreiesc" s-a dovedit, relativ vorbind, longeviv, supravieţuind până la finele lui 1949; firesţe, cu preţul unei orientări flexibile, mai ales după 1946. Gazeta a popularizat şi texte de propagandă exprimând „linia partidului" şi aplicarea ei în rândul evreimii de către Comitetul Democrat Evreiesc.

Această publicaţie, aflată sub conducerea lui N. Leister, a izbutit – într-o existenţă postbelică de peste patru ani – să practice, totuşi, o gazetărie nu lipsită de calitate şi, prefigurată de vechea serie antebelică, o serie caracterizată prin variate rubrici dedicate unei tematici de ordin politic, social, comunitar, cultural, cultual, publicitar.

Orientarea propalestiniană şi favorabilă *alia*-lei este susţinută de gazetă în spiritul în care până şi organul C.D.E.-ului, recte *Unirea*, o făcea. Se ştie că până în 1948 U.R.S.S. sprijinea ideea înfiinţării Israelului, iar P.M.R. se alinia aceleiaşi politici. *Alia*-ua nu constituia un tabu, iar întreaga presă evreiască o sprijinea, chiar şi fără a fi sionistă.

„Mântuirea", aflată sub direcţia impetuosului A.L. Zissu, afirma o orientare sionistă militantă. Ea cuprindea o vastă arie tematică asociată mişcării sioniste din România, constituirii executivei sioniste, relevării vieţii interne a organizaţiilor sioniste – din ţară şi străinătate – reflectării vieţii *Işuv*-ului palestinian şi apoi, după 1948, a Statului Israel; descrierii condiţiilor de *alia* etc. etc. În gazetă, idealul şi patosul sionist străbat de la primul până la ultimul număr (173, din 24 oct. 1948).

Varietatea tematică a „Mântuirii" rezultă fie şi numai dintr-o succintă repertoriere a câtorva editoriale: „Nu reintegrare, ci integrare" (A. L. Zissu, nr. 11); „Congresul Mondial Evreiesc" 8 id., nr. 12); „Evreii sunt români" (id., nr. 13); „Popor de stil" (id., nr. 15); „Europa şi evreimea" (E. Marton, nr. 16); „Afară trădătorii din conducerea Obştii" (nr. 20); „Mila şi toleranţa" (nr. 23); „Partidul evreiesc şi democraţia" (nr. 24); „Idishul" (nr. 27); „Ebraizarea numelor" (nr. 29); „Noi şi pacea" (nr. 35 ş.a.); „Soluţii în problema palestiniană" (nr. 124 ş.a.); „Statul Israel" (nr. 152); „Eretz Israel" (nr. 157).

Editorialele, în majoritatea lor, poartă semnătura lui A.L. Zissu, gazetar de frunte, scriitor şi, un timp, preşedinte al Partidului Evreiesc şi copreşedinte al Secţiunii române a Congresului Mondial Evreiesc.

„Viaţa evreiască" este al doilea organ de presă evreiască postbelică, în care problematica *alia*-lei, a Palestinei şi a vieţii comunitare locale a deţinut, pe toată întinderea celor patru ani de reapariţie, locul central. Acest săptămânal, în fruntea căruia se afla un publicist onest ca M.H. Bady, a supravieţuit până la 1 martie 1949 (ultimul număr fiind 229) şi a urmărit în principal mişcarea sionistă din ţară şi activitatea ICHUD-ului, a mişcării sioniste muncitoreşti din Capitală şi din provincie. Organizaţiile de tineret „Gordonia" se bucură de o atenţie precumpănitoare. La jubileul acestei organizaţii, din februarie 1947, M. Benvenisti, preşedintele Organizaţiei Sioniste din România, inserează în paginile hebdomadarului un text aniversar cuprinzător şi sugestiv.

Fenomenul *alia*-lei este urmărit în mod curent şi cu atenţie. Tocmai de aceea poziţia periodicului, în materie, nu este de încurajare a oricărui fel de exod spre Palestina. Articolul datorat lui Th. Loewenstein şi intitulat sugestiv „De ce e periculoasă emigrarea haotică" (nr. 149, din 3 august 1947) înfăţişează toate capcanele şi primejdiile acestui fel de goană din România.

Cu toate meritele evidenţiate, trebuie să arătăm, însă, că nici „Viaţa evreiască" nu a fost scutită de concesii, mai ales după ce se prefigura – în urma „Rezoluţiei B.P. al C.C. al P.M.R. în problema naţională" (publicată în toate presa vremii, inclusiv în tipăritura pomenită vezi nr. 217, din 19 dec. 1948) – începutul

campaniei antisioniste, şi, de ce nu, antimozaice, sub eticheta de antiimperialism. România devenise stat totalitar cu o orânduire etatist-colectivistă.

Prin succinta evocare a celor cinci publicaţii evreieşti reapărute după august 1944, am văduvit prezentarea acestora de multe „aspecte", din urmărirea cărora să poată fi judecate mai bine calitatea respectivelor foi, caracterul lor polemic, frontul comun realizat de presa evreiască pentru repunerea totală în drepturi a colectivităţii evreo-române, trecute prin martiriul anilor 1940-1944.

Întrucât în paragraful de faţă nu ne-am propus o repertoriere exhaustivă a presei evreieşti de limbă română de după 23 august 1944, vom încheia cu doar câteva alte evocări semnificative. Reamintim astfel, în trecere, de multitudinea publicaţiilor – unele de foarte scurtă durată sau chiar numere unice – cu caracter „intern" (de organizaţie sionistă, de tineret etc.). Astfel:

„Buletinul Hehaluţ" – publicaţie a tineretului haluţian din România – reapare în intervalul 1946-1948 în doar 14 numere. Informează bogat şi colorat despre: situaţia şi realităţile işuvului palestinian: contextele muncii în „ahşaralele" din ţară (câteva zeci de nuclee de educare pentru munca agricolă); viaţa sionistă internă şi din străinătate. Revista găzduieşte nu puţine texte, bine redactate, destinate „a lărgi orizontul de cultură al haverimilor adolescenţi şi tineri".

Câteva din titlurile acestor texte se vor dovedi sugestive: „Aniversarea a 60-a a lui Ben Gurion" (an II, nr. 2); „Probleme culturale în Ahşara" (nr. 3); „Iosef Trumpeldor" (nr. 8) ş.a.

„Haoved Hazioni", publicaţie de orientare clal-sionistă (centristă); apare doar un singur număr (iunie 1946), simptomatic însă sub raportul sumarului – „Congresul Sionist"; „Educaţia unitară şi Aliath Hanoar"; „Probleme de legătură şi absorbţie"; „Hanoar-Hazioni în România" ş.a.

„Hanoar Hazioni" – revistă politică, literară pentru tineretul evreu – reapare, în seria a doua, cu nr. 1, la 1 septembrie 1944 (avându-i ca redactori pe I. Herzig şi S. Zoller) şi îşi încetează activitatea în 1947, cu cel de-al 23-lea număr de la apariţie. Publicaţia se situează pe poziţia organizaţiei al cărei oficios se declară şi în consecinţă popularizează idei şi personalităţi din mişcarea centrist-sionistă.

De remarcat, în corpul revistei, o rubrică documentară dedicată unor amintiri şi memorii despre faptele concrete de prigoană asociate muncii obligatorii din detaşamente exterioare (Găieşti, Doaga ş.a.) în timpul dictaturii antonesciene.

Publicaţia de mai sus îşi prelungeşte apariţia, dar sub alt titlu, „Tineretul Nou-Hanoar Hazioni" şi sub alt format, tip ziar, până la 1 august 1947, dar fără o periodicitate anume.

*

Un alt gen de periodice evreieşti de limbă română, renăscute sau nou ivite după marea conflagraţie, au constituit-o revistele de cultură.

Ne vom opri doar asupra uneia de durată relativă, dar de amploare tematică şi relevanţă ideatică. Este vorba de nou ivita publicaţie bilunară condusă de I. Ludo şi intitulată „Răspântia".

„Răspântia" apare la 1 decembrie 1944 (an I, nr. 1) şi se lansează impetuos în abordarea teoretică a unor teme de mare percutanţă socială, ca: repunerea evreilor în drepturile lor legitime; ideile măreţe ale lui Herzl şi stringenţa lor în actualitate; dimensiunile barbariei hitleriste; pogromul din Bucureşti (ianuarie 1941); adevăr şi minciună în teoria raselor; partidele politice istorice şi evreii-români; comentarii la psalmi; problema iudaismului; adevăr şi iubire ş.a.

Revista îşi încetează existenţa (numărul 19, din 1947) după aproape trei ani de apariţie bilunară.

Sunt de relevat printre diversele colaborări de natură „militantă" şi materiale de factură eseistică de felul: Ibn Arie: „Sociologia asistenţei sociale" (nr. 1), B. Lăzăreanu: „Un filolog huligan" (cu referire la Al. Scriban şi „Dicţionarul" său infestat de antisemitism), articole în serial: T. Teodorescu-Branişte: „Generaţia 1922 – din istoria antisemitismului românesc" (nr. 2); S. Gregore: „Un evreu filosof socialist" – referire la Durkheim (nr. 2); Ath. Joja: „Mitul rasial" (nr. 5); M. Marcu: „Concluzii la un pogrom popular – Iaşi" (nr. 5); I. Ludo: „Hep-Hep" – cu referire la prejudecăţi antisemite (nr. 6); F. Brunea-Fox: „Printre cadavre" (nr.7); S. Gregore: „O polemică între filosofi" – referire la cazul Mendelssohn (nr. 7); M. Menicovici: „O carieră politică" – referiri la O. Goga (nr. 8); Al. Şafran: „Planuri generoase" – referiri la căile diverse spre divinitate (nr. 10); H. Relu: „Probleme de structură ale României" (nr. 10); Th. Lowenstein: „H. Heine şi misterul dispariţiei lui Hitler" (nr. 11) ş.a.m.d.

O amplă rubrică rezervată beletristicii adăposteşte versuri şi proză – originale şi traduceri – evocând mari creatori evrei sau/şi popularizând noi condeie, ca D. Faur, G. Spina, M. Darian, B. Hager, G. Silviu, Z. Weiner, A. Roca ş.a.

O interesantă rubrică de „Însemnări" conspectează evenimente literare, culturale şi sociale curente. Rubrica este susţinută, cu aplomb şi originalitate, de însuşi directorul acestei reviste.

*

Gazete oficioase şi oficiale ale C.D.E. Comitetul Democrat Evreiesc a apărut în uliţa evreiască ca organizaţie de masă menită „a duce cuvântul şi politica P.C.R. în straturile largi" ale acelei minorităţi care, fatalmente, ridica numeroase probleme sociale: atât datorită structurii ei socio-economice (faimoasa „piramidă cu vârful în jos"), cât şi „sechelelor" anilor de prigoană fascistă.

C.D.E. a tins să sprijine populația muncitoare evreiască şi să asigure aderarea ei la transformările comuniste prefigurate de activitatea guvernului instalat la 6 martie 1945.

În acest sens a dus o activitate notabilă prin oficiosul său „Unirea", devenit organul său oficial abia din 1948.

„Unirea". Ziarul „Unirea" – săptămânal democratic evreiesc de luptă şi cultură (an I, nr. 1, 3 noiembrie 1945) – şi organ sub influența C.D.E. Este conceput cu scopul cuceririi crescânde a întregii opinii publice evreieşti „de partea forțelor ei progresiste". Totuşi, profilul „Unirii" va diferi de al „Scânteii": în cei dintâi ani de apariție va consemna preocupări „pur evreieşti", printre altele problematica *alia*-lei şi Palestinei.

Se ştie că până în 1948 U.R.S.S. a sprijinit înființarea Statului Israel, iar P.C.R. a îngăduit plecările. La câteva luni după apariția, în decembrie 1948, a amintitei „Rezoluții a B.P. al C.C. al P.M.F. în problema națională", se va produce, în materie, o schimbare de atitudine. „Unirea" va fi colportorul principal al noii retorici antisioniste.

Colecția „Unirii" de până la 24 ianuarie 1951, când îşi schimbă titulatura, cuprinde un total de exact 400 de numere, în care vom putea găsi sumedenie de materiale propagandistice şi agitatorice: în favoarea „alegerilor B.P.D." din 1946; în favoarea tuturor transformărilor preconizate de guvernul Petru Groza şi de către P.C.R. (ulterior P.M.R.); în favoarea politicii de partid în domeniul culturii, recte „conținut socialist în formă națională" (ceea ce, în cazul evreilor, presupunea şi o oarecare cochetare cu limba şi cultura idiş, uneori chiar cu ivritul şi cultura iudaică „laică"); în favoarea muncii de integrare a evreilor în noile realități sociale, militând pentru o viață comunitară călăuzită de principii „progresiste".

După cum s-a mai arătat, până la începutul lui 1949, foaia nu se afirma ca antiisraeliană, antisionistă şi antiemigrațională, fapt pentru care în numerele ei pot fi găsite numeroase informații, despre situația din Palestina, starea *alia*-lei şi a celor plecați ş.a.m.d. Antiisraelismul, antisionismul, campania de stopare a *alia*-lei ş.a. vor căpăta însă forme de o violență crescândă în anii '49-'51, când sionismul este arătat ca fiind „armă a imperialismului", iar imperialismul drept „principala expresie a reacțiunii, războiului şi antiumanismului".

Din păcate, la atare „campanii" publiciste au fost antrenați şi gazetari evrei de oarecare prestigiu (I.Ludo ş.a.), precum şi unii tineri intelectuali de bună credință comunistă.

La 27 ianuarie 1951, „Unirea" îşi schimbă denumirea în „Viață Nouă", sub motivația ca „forma ziarului să fie în acord cu conținutul său" (vezi an I. nr. 1)

„Viață Nouă" este tribuna propagandei antisioniste, antiiudaice, antimozaice şi antiisraeliene în rândul evreimii locale. A apărut timp de doi ani, cât s-a mai considerat necesar de către forurile de partid comuniste că este oportun ca această campanie să fie dusă şi printr-un organ „specific evreiesc". Răsfoind colecția, vom găsi: texte furibund antisioniste, cu referiri la persoane şi instituții;

ample referiri la activitatea C.D.E. în rândul unei evreimi care nu renunța la plecare. Pentru a contracara „obstinația" evreilor-români de a persista în dorința de a pleca în Israelul de curând ivit, gazeta „Viață Nouă", va publica, în serial, scrisori „de un tragism deosebit": evrei maghiari (sic!) repatriați din Israel descriu „dramaticele zile" petrecute în acel „iad capitalist". Corespondență „de acelaşi iz", primită de evreii-români de la „nefericitele lor rude" ajunse în Israel se pare că era mai greu de găsit!

„Valul" textelor confecționate prin care se exprimă cererile evreilor de a renunța la *alia* este însă crescând. Se publică o seamă de „materiale" rezultate din presiuni sau grație stimulării unor oportunisme de moment. Este astfel inserată în coloane până şi o „scrisoare a hahamilor care renunță la actele depuse pentru plecare" (vezi nr. din 27 ianuarie 1951).

Ponegrirea realității israeliene prin „Viață Nouă" avea, desigur, drept contrapodere apologia fără margini la adresa socialismului victorios din U.R.S.S. şi a rezolvării totale a flagelului antisemit în țara de la Răsărit (ce ironie! erau tocmai anii în care recrudescența antisemitismului stalinist era mai evidentă ca oricând; vezi faimoasa „afacere" a „halatelor albe" ş.a.).

Parcurgând colecția de cca. 7 ani a ziarului de format mare „Unirea" (apoi „Viață Nouă"), ne putem întreba asupra rațiunii înscrierii unor atare publicații în categoria presei evreieşti bucureştene. Găsim totuşi asemenea rațiuni în faptul că şi aceste gazete: erau „făcute" de evrei; vehiculau o tematică privind populația evreiască din România; vizau cititorul evreu. La care mai adăugăm că problematica relației locale dintre comunism şi evrei dezbătută de respectivele gazete constituie un capitol de istorie a evreilor din România peste care nu trebuie trecut.

În decursul celor peste 40 de ani de totalitarism comunist în România, acei evrei care au acceptat sau chiar sprijinit comunismul şi au jucat un anume rol în diseminarea lui în acest spațiu s-au încărcat de responsabilități pe măsura idealurilor sau oportunităților urmărite.

Este de ordinul evidenței că în perioada interbelică, precum şi imediat după război, mulți comunişti erau evrei: C.D.E.-iştii erau dintre cei mai activi şi virulenți propagatori ai ideologiei comuniste printre coreligionari. Parcurgerea colecției gazetelor amintite poate convinge lesne de acest adevăr.

Ar fi să evidențiem, însă, un adevăr parțial, infim chiar, dacă nu am documenta amplu că cei mai mulți evrei nu i-au urmat pe comunişti: dovada peremptorie rezidă în faptul că 97% din întreaga populație evreiască a României a făcut *alia* în cele circa 4-5 „valuri" şi etape ale exodului: 1946-1949; 1951-1953; 1959-1960; 1965.

Din păcate, după 1948, în România n-a mai existat vreun organ de presă evreiască în care această cuprinzătoare realitate să fie consemnată şi analizată cu obiectivitate. Despre evreii din România – câți şi cum plecau, câți şi cum se integrau pe aceste meleaguri – n-a mai avut cine consemna jurnalistic în ultimele patru decenii.

*

O singură publicație miracol s-a ivit în 1956: inedită și insolită – „Revista Cultului Mozaic".

După cum indică însuși titlul, această revistă era în primul rând o revistă a culturii și vieții comunitare instituționalizate, oglindind iudaismul de pretutindeni. Valoarea „Revistei Cultului Mozaic", publicație unicat nu doar în peisajul publicisticii evreo-române, dar și al celei evreiești est-europene, a fost adeseori reliefată de oameni de cult și cultură. În numărul 1 al revistei, Șef Rabinul dr. Moses Rosen, fondatorul, mentorul și îngrijitorul permanent, scria (vezi articolul programatic): „Pornim la muncă cu însuflețire și plini de speranțe, pentru că suntem convinși că prin această publicație vom sluji deopotrivă interesele cultului mozaic și ale patriei, care se împletesc strâns". Iar la 19 octombrie 1991, la sărbătorirea a 35 de ani de la apariție, același dr. M. Rosen arăta: „Creată, de la început, ca organ de presă al Federației Comunităților Evreiești, cu sarcina precisă de a constitui un instrument educativ în slujba populației evreiești a țării, ea și-a îndeplinit constant această sarcină, bucurându-se azi de un binemeritat prestigiu nu numai în rândul cititorilor evrei din România, dar și în cercuri largi de neevrei și chiar în afara țării. Cine citește azi colecția revistei are posibilitatea să constate că aceasta a devenit de mult o cronică a vieții comunității noastre, fiind în același timp și o mică enciclopedie de cunoștințe iudaice și general umane"; afirmație valabilă mai curând pentru ultima ei parte decât pentru cea dintâi!

SECȚIUNEA SECUNDĂ

Capitolul VI

MISCELANEU: CHESTIUNI PUNCTUALE*

1. Primirea „entuziastă" a trupelor sovietice

Studierea manifestațiilor concrete prilejuite de intrarea trupelor în diferite localități este, desigur, un demers necesar pentru scrierea istoriei, inclusiv pentru scrierea istoriei evreilor, dacă e cazul. Ce arată faptele? Intrarea oficială a trupelor sovietice în Bucureşti, de pildă, a prilejuit o manifestație amplă la care nu evreii, sau exponenții lor, s-au aflat pe prim plan. Situația a fost identică în mai toate celelalte localități ale țării, inclusiv la Iaşi, unde trupele sovietice au intrat înainte de 23 august.

La Bacău, unde acestea au intrat în 24 august, la manifestația de primire, la care am fost prezent, au participat deopotrivă, neevrei şi evrei iar „entuziasmul" nu a cunoscut discriminări etnice. Cum nici acțiunile anomice ale unor militari ruşi – samavolnicii, furturi, violuri ş.a. – nu au discriminat între neevrei şi evrei. Soldați obosiți de front se năpusteau asupra băuturii, hranei şi femeilor. Furtul ceasurilor de mână („Davai ceas") era un lucru curent. Îmi amintesc că ajutând câțiva ostaşi sovietici mai „erotizați" să dibuiască o casă de toleranță, aflată prin preajmă, am salvat „onoarea conjugală" a multor doamne evreice sau neevreice, făcând în schimb un real serviciu prostituatelor, cărora beligeranții le oferiră de toate. Nu pot fi luate în tragic toate incidentele sau accidentele: sunt aproape firești în atare vremuri. Soldaților veniți dintr-o țară aproape pustiită, distrusă de un agresor de care românii s-au despărțit în ultima clipă, nu puteau să li se impună criterii morale pe care nici alții nu le respectaseră la vremea lor.

Un elementar simț de răspundere cerea deci a nu considera drept barbarie comportarea reprobabilă în alte condiții, a acestor ostaşi, şi nici să fie considerată drept un gest de „iudeo-comunism" satisfacția că, în încleştarea cu nazismul,

---

* Partea întâi, secțiunea secundă, alcătuită dintr-un singur capitol – al VI-lea, intitulat Miscelaneu – tratând „punctual" 15 chestiuni, oarecum de natură diferită şi nelegate logic sau cronologic între ele – suscită o succintă explicație. Reamintim astfel că în „Argumentul" adus în partea introductivă a lucrării de față, pentru o abordare integrală prezentam un întins repertoriu de teme pe care în sistematizările operate ulterior pe parcursul cap. I-V nu le-am putut onora în toată varietatea şi complexitatea încrengăturii lor. Practic. este vorba de sute de chestiuni: am selectat doar 15, oarecum aleatoriu, pentru a continua acel exercițiu metodologic anunțat la început şi care consistă din conexarea unor Evenimente, Documente şi Comentarii. Sunt evenimente care menționate aici – sau chiar în prima secțiune – nu mai apar în secțiunea a treia dedicată Cronologiei, sunt Documente, diferite de cele din partea a II-a a lucrării, sunt Comentarii care se corelează, însă, cu laitmotivul întregii lucrări: nu evreii au adus comunismul în România; în anii 1944 (august)-1949 evreii din România şi-au dispus aşteptările sociale pe un eşichier larg de opțiuni, întins între integrare şi emigrare.

sovietele şi aliaţii aveau să câştige războiul. Nu evreii i-au adus pe ruşi în ţară, ci zdrobirea fascismului.

Iată de ce, numeroasele pagini incriminatoare scrise despre felul entuziast cum doar evreii i-au primit pe ruşi la intrarea lor în ţară nu numai că nu au acoperire documentară, dar nu vădesc nici măcar acoperire morală.

1.1 *O amintire personală.* Mă aflam la Bacău, unde până în 22.08.44 prestasem muncă forţată la aeroportul militar româno-german – cel mai important din preajma frontului – şi de unde abia cu câteva zile înainte de 23 august şi imediat după inspecţia făcută de mareşalul Antonescu care hotărâse evacuarea acelui important punct de rezistenţă armată, întregul lot de muncitori evrei am fost făcuţi ostatici răspunzători cu viaţa noastră pentru eventualele „sabotaje" pe care coreligionarii le-ar face în oraş. Dar coreligionarii noştri nu făcuseră cândva şi nici în acele zile vreun sabotaj, bănuiala de sabotori virtuali fiind un clişeu uzual în propaganda antisemită a vremii. Un fericit concurs de împrejurări a făcut să nu ne pierdem viaţa, ca ostatici, atunci şi acolo. Dar acea ameninţare care a planat asupra noastră – şi care se putea finaliza din clipă în clipă, venită cumva „pour la bonne bouche", a umplut paharul unor suferinţe care deodată se vedeau curmate prin întorsătura produsă în acea noapte de 23/24 august când deodată, de la un radio, se aude cum crainicul anunţă cu glas dramatic „Atenţie, atenţie, lăsaţi aparatele deschise. În curând vom transmite o ştire importantă pentru ţară". Era trecut de ora 22. Deodată, inconfundabilă, vocea regelui Mihai al României: „În ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit în deplină înţelegere cu poporul meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Ţării de la o catastrofă totală: ieşirea noastră din alianţa cu puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite [...] Din acest moment încetează lupta şi orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Primiţi pe soldaţii acestor armate cu încredere [...] Români, dictatura a luat sfârşit şi cu ea încetează toate asupririle.... " În timp ce continua la radio imnul României, pătrunde în casa gazdei cu radioul un ofiţer beat, nepot al gazdei, care, incitat de cele auzite, îşi scoate pistolul, îl îndreaptă spre o evreică aflată acolo şi strigă demenţial: „Vă bucuraţi jidovilor de venirea bolşevicilor". S-a evitat un asasinat doar prin energica intervenţie a gazdei, mătuşa ofiţerului, care i-a smuls arma din mână. Altminteri, cât de amare ar fi fost primele „fructe" ale acelui eveniment, care va deveni actul de la 23 august 1944 şi care pentru evrei s-a sperat a semnifica începutul sfârşitului unor samavolnicii de acest fel.

Dacă la Bacău actul de la 23 august a curmat repetarea unor atari situaţii, la Bucureşti, şi nu numai în cazul unei nereuşite a desprinderii României de Axă se putea ajunge la o baie de sânge.

După cum consemna scriitorul Mihail Sebastian în *Jurnalul* său: „Spaima...că nemţii s-ar putea întoarce în Bucureşti, fie numai pentru un ceas! Un

singur ceas, le-ar fi fost de ajuns ca să ne extermine. Până la ultimul dintre noi (evreii, n.n.). Nimeni, nimeni n-ar fi scăpat" (p.557).

1.2 *Nordul Moldovei – vara lui 1944.* La începutul lui aprilie 1944, când ruşii au întrerupt ofensiva, în judeţele din nordul Moldovei cucerite de ei şi care erau complet lipsite de autorităţi publice (evacuate încă din martie curent) au fost instalate autorităţi noi, alcătuite şi din evrei.

Istoriografia românească din deceniile 6-7 referitoare la administraţia instalată în nordul Moldovei în primăvara lui '44 scotea în evidenţă: caracterul popular al comitetelor – comunale, de plasă şi judeţene – şi al noilor oficialităţi din primării şi prefecturi, sprijinite de armata sovietică şi comunişti; caracterul lor benefic, asigurând continuitatea administrativă şi soluţionarea unor probleme locale. Istoriografia naţional-comunistă din deceniile 8-9, ca şi cea postcomunistă au bătut monedă însă, pe faptul că aceste organisme fiind preponderent „evreieşti", nu se bucurau de credit în rândul populaţiei; neglijau în mod culpabil interesele locale etc. etc., şi le favorizau pe cele evreieşti.

Avem aici de-a face, ca şi în atâtea alte cazuri, cu două demersuri extreme, contaminate ideologic şi preocupate de a fixa atenţia doar pe unele aspecte dintr-o dinamică complexă, de altfel stufoasă şi contradictorie.

Pentru cercetătorul obiectiv, preocupat de reconstituirea istoriei recente a evreilor din România, inclusiv în teritoriile în care armata roşie a intrat până la 23 august 1944 (şi care au revenit apoi ţării), problema rolului evreilor în instaurarea administraţiei comuniste în judeţele Botoşani, Dorohoi, Suceava, Iaşi etc. reclamă un răspuns bazat pe fapte şi la egală distanţă de cele două feluri de abordări unilaterale amintite mai sus.

Or, faptele evidenţiază că, dacă, în adevăr, sovieticii au preferat în unele cazuri să accepte evrei pentru a umple golurile din administraţia judeţelor cucerite (Botoşani, Dorohoi etc.) în majoritatea situaţiilor au preferat majoritari. În partea ocupată în aprilie '44 a judeţului Iaşi ei au instalat ca prefect pe Vasile Alexiuc, marele moşier, rămas în aceeaşi funcţie şi după 23 august. La fel şi în toate celelalte judeţe. Comitetele comunale, de plasă, judeţene, ca şi şefii temporari ai unor instituţii erau în general români, chiar dacă după unele interpretări tendenţioase ei nu reprezentau decât simple unelte de paie ale conducerii comuniste evreieşti locale.

Nu dispunem de o statistică satisfăcătoare şi pe etnii a conducerilor comunale din localităţile nordului Moldovei în care a intrat Armata roşie până la 23 august. Din memorii personale şi interviuri ad hoc se poate aprecia că numărul evreilor comunişti şi simpatizanţi era relativ ridicat. În conducerile judeţene proporţia lor nu depăşea însă, 1/3, iar influenţa asupra administraţiei de stat se reducea doar la aceea că oferea „soluţii negociabile" pentru solicitările, uneori exagerate, ale ocupantului sovietic.

Cât priveşte starea social-economică a masei evreieşti din Botoşani, Dorohoi (revenită din Transnistria la finele anului 1943) Câmpulung, Suceava, Rădăuţi etc. (revenită din Transnistria pe măsură ce Armata roşie avansa pe teritoriul românesc) aceasta se dovedea a fi deosebit de precară şi prea puţin ameliorată de coreligionarii lor aflaţi în structurile comuniste şi în graţia sovieticilor.

A afirma, deci, în necunoaşterea acestei situaţii materiale precare a masei evreieşti că majoritatea evreiască acaparase aproape toate sursele de venituri; exploatarea moşiilor, a pădurilor, a morilor, a viilor etc. reprezintă mai curând un slogan decât documentare temeinică.

Din premisa reală că începuturile comunizării României au fost în nordul Moldovei, ca şi în întregul ţinut, mai timpurii decât în sudul ţării – datorită faptului că ocupantul sovietic străbătuse toate judeţele provinciei până în ultima săptămână a lui august – nu puţini istorici sunt înclinaţi să aplice aceeaşi „schemă explicativă", evidenţiind exagerat ponderea evreilor în acest demers şi în faptele reprobabile petrecute până la finele lui '45. Respectiv:

- deportarea a cca. 16.000 de oameni de pe raza Corpului IV de armată;
- ridicarea, sub umbrela Convenţiei de Armistiţiu, a nenumărate proprietăţi industriale, vehicule etc. aparţinând, însă, şi unor proprietari evrei;
- iniţierea unui memoriu adresat autorităţilor sovietice în care se cerea Unirea Moldovei cu U.R.S.S., în fapt, iscălit de reprezentanţi ai organelor locale ca Alexiuc, prefect, Alexandru Miller, rectorul universităţii ş.a.

Comunişti ieşeni, neavând origine etnică română, erau la Iaşi în anii 1945-1946 câteva sute, în timp ce românii numărau câteva mii, al căror oportunism era notoriu. Spectrul acestor oportunişti se întindea de la intelectuali cunoscuţi până la o mulţime de indivizi fără pregătire.

Notabilităţile Iaşilor erau: dr. Vasile Mârza, prim-secretarul judeţenei de partid; C. Balmuş, A. Oţetea – universitari; I. Niculi, muncitor, „omul zilei", Alexiuc, prefect, M. Novicov – omul Comandamentului sovietic – ş.a.m.d., cu toţii neevrei.

La Suceava: comandantul inspectoratului de poliţie era Romer Amărăscu, fost ofiţer, Tarie Tanasache, prefect, Manole Bodnăraş – inspector de Siguranţă pentru nordul Moldovei şi nordul Ardealului.

Aceştia făceau legea, terorizând şi ucigând atunci când nu li se făcea voia.

Se povesteşte astfel cum la Suceava, unde marea majoritate a comercianţilor erau evrei, câţiva ortaci de-ai lui Manole Bodnăraş (unii cuzişti şi legionari) îi terorizau ca în vremea vechiului regim.

Sub oblăduirea „găştii lui Bodnăraş", în 1946, în com. Solca, după un chef, un grup în stare de ebrietate a intrat în prăvălia unui negustor evreu şi, la refuzul acestuia de a le servi băutură, l-au împuşcat mortal.

Cazurile de mai sus se adaugă, firește, nenumăratelor samavolnicii împotriva adversarilor politici, agresaţi şi chiar ucişi, unii, în campania electorală.

Asasinarea lui Sergiu Iacolev (vinovăția căzând asupra studentului comunist Ilie Natan, dovedit nevinovat) este doar un exemplu în acest sens.

După semnarea Convenției de Armistițiu (12 septembrie 1944) a fost lansat zvonul că autoritățile ruseşti au impulsionat procesul de pătrundere în România a evreilor din U.R.S.S., în special din Basarabia şi Bucovina de nord, cărora li s-au încredințat importante funcții politice. Într-un anume folclor politic circula chiar butada că ruşii „au înapoiat României pe evreii din cele două provincii dar fără teritoriile în care locuiau" Despre felul în care au fost înapoiați aceşti evrei, readuşi din U.R.S.S după ce au fost repatriați, discut însă pe larg în alt paragraf din care se poate vedea cum stăteau în realitate lucrurile.

Acestor evrei multă vreme nu li s-a acordat cetățenia română la care aveau tot dreptul.

Iar regimul cetățenilor străini din România, prevedea un Birou pentru controlul străinilor care elibera adeverințe provizorii cu drept de şedere în țară doar până la 1.08.1945.

„Evreii emigrați din U.R.S.S. trebuiau menținuți sub permanentă observație, pentru ca, în caz, de manifestări reacționare, să fie internați în lagăre". (vezi ASB, fond I.G.J. Centrala Dosar 77/1945, f. 51).

2. 23 august '44 o trădare?

„Prin proclamarea unilaterală a armistițiului de către regele Mihai s-a comis cea mai mare trădare din istorie României... Trădarea din 23 august a deschis calea ocupării necondiționate a României de către armatele sovietice... Actul de la 23 august 1944 a însemnat ignorarea intereselor țării, datorită unei grave necunoaşteri a realităților politice şi militare" (vezi Iosif Constantin Drăgan: *Istoria Românilor* Ed. Europa Nova, Buc.1999; 255-259).

Aşadar, într-o atare viziune – proprie extremiştilor de dreapta –, „România n-a fost salvată la 23 august 1944, ea a fost trădată". (op. cit. p.255).

Interpretarea de mai sus, formulată de I.C. Drăgan şi colportată tot mai insistent în medii legionare, extremiste ş.a., tinde să-l reabiliteze pe Ion Antonescu ca erou național, şi ca „singurul în măsură să fi realizat un armistițiu favorabil României şi interesului național. Căci Ion Antonescu, dacă ar fi fost lăsat să organizeze rezistența pe linia Focşani – Nămoloasa, ori mai apoi pe aliniamentul Carpaților meridionali, întârziind astfel cu câteva luni ofensiva Armatei roşii, cu totul altele ar fi fost condițiile de impunere a unui armistițiu convenabil românilor".

Această teză formulată de extremişti actuali şi sprijinită pe ipoteza lui „dacă" (în istorie, evident neoperațională) este contrazisă chiar de tezele aceloraşi extremişti cu privire la: politica lui Roosevelt care chipurile încă într-o scrisoare trimisă liderilor sionişti (sic!) Weiss şi Zabronsky la 20.02.1943 îşi exprima intenția de a lăsa lui Stalin mână liberă în țările estului Europei. Intenție

considerată a fi fost reiterată de Roosevelt, la Teheran, în nov. 1943 şi transformată în „Înțelegere" la Conferința de la Yalta (02.1945); încă din oct. '44 Churchill şi Stalin „se înțeleseră asupra faimosului procentaj al influențelor, pentru România fiind stabilit un procent de 90% acordat Rusiei". (ibid.).

Aşadar, zarurile erau aruncate. Aliații s-au înțeles cu privire la împărțirea post-belică a Europei cu mult înainte de pătrunderea Armatei roşii pe teritoriul unor țări limitrofe, inclusiv România. Tergiversarea contactelor directe cu U.R.S.S. pentru încheierea unui armistițiu cu Aliații nu ar fi putut decât să dăuneze României.

La 23 aug.1944 s-a spart frontul la Iaşi, trupele societice fiind aproape de Bacău, în plină ofensivă. Este greu să ne închipuim că ofensiva ar fi putut fi stăvilită pe o aşa zisă linie Focşani – Nămoloasa, încă nu pe deplin fortificată pentru un atare scop.

Or, în situația dată, tergiversarea încetării ostilităților cu sovieticii fie şi numai o săptămână ar fi însemnat în adevăr ocuparea cel puțin a întregii Moldove de către sovietici – aşa cum se întâmplase până la 23 august cu nordul Moldovei.

Relevarea pozitivității actului de la 23 august 1944 este prea bine cunoscută pentru a mai intra aici în detaliile ei. Chiar în acea zi la orele 23, generalul Gheorghe Mihail dă directivă operativă privind stabilirea misiunilor armatei române împotriva trupelor hitleriste.

A doua zi este confirmată starea de beligeranță cu Germania printr-o declarație oficială de război a guvernului român. Între 24-25 august, în urma unor lupte crâncene, armata realizează curățirea Bucureştilor de trupele hitleriste, apoi, până la 28 august, şi a împrejurimilor Capitalei.

Între 24-29 august trupele hitleriste din Dobrogea sunt dezarmate şi capturate, iar până la 31 august, când Armata roşie ajunge în Bucureşti, sunt terminate operațiunile militare de curățire a oraşului Ploieşti şi a Văii Prahovei de trupe hitleriste.

Între 26-31.08. are loc lichidarea trupelor hitleriste din zona Turnu Severin – Orşova.

Din 7 septembrie marile unități ale armatei române participante la războiul antihitlerist sunt încadrate din punct de vedere operativ în Frontul 2 ucrainean, laolaltă cu care va participa la luptele care au urmat în Transilvania, Ungaria, Cehoslovacia şi Austria.

Pentru toate acestea, ca şi pentru imensa lovitură dată Germaniei prin pierderea „aliatului antonescian", ziarul „New York Times" va scrie că actul de la 23 august a constituit „unul dintre cele mai hotărâtoare evenimente ale întregului război", iar ziarul, „Le Figaro", că „prin acest act s-a dat una dintre cele mai sensibile lovituri celui de-al III-lea Reich". Iar pentru evrei a însemnat eliberarea de sub un pericol major: nimicirea lor de către germani şi, poate, chiar de antonescieni.

Pentru cei care se străduiesc astăzi să prezinte actul de la 23 august. 1944, drept o trădare a României şi a intereselor ei naţionale, atât dictatura militară antonesciană, cât şi alianţa ei cu Germania nazistă sunt prezentate ca fiind mai conforme cu voinţa şi nevoile poporului român decât schimbarea cursului evenimentelor în sensul şi direcţia cunoscute. Dar antihitlerismul şi dorinţa de a se curma războiul distrugător purtat de Antonescu, alături de Germania, erau profund populare. De aceea, actul de la 23 august a fost perceput de mai toţi românii ca o eliberare. Mai ales că nu exista altă soluţie.

Nenumăraţi extremişti sau zişi analişti – politici, militari etc. – ahtiaţi de comentarii şi scenarii fanteziste în legătură cu ruperea României de Axă nu vor să ţină cont că situaţia hărăzită sau/şi creată de foştii aliaţi ai României, după război, urma să aibe în mod stihinic consecinţe politico-economice şi sociale conforme unei ţări lăsate în orbita de influenţă a sovietelor şi orientată intern pe calea unei revoluţionări a statusului social al muncitorimii române.

Poate că regele şi coaliţia democrată, cu excepţia comuniştilor cu care au alcătuit împreună B.N.D.-ul făptuitorul actului de la 23 august, nu au intuit pe moment că acţiunea lor este potrivnică propriilor lor interese, că ei vor fi printre cei dintâi sacrificaţi de noul trend al ţării în anii postbelici. Poate că au consimţit la un atare sacrificiu punând interesul naţional mai presus de soarta lor personală. Pentru că, în acel moment, se punea problema dispariţiei României ca stat şi naţiune (cel puţin pierderea definitivă a Transilvaniei) în condiţiile continuării războiului alături de Axă. Apoi, însăşi alternativa unei deveniri democrat-populare a României, aşa cum s-a desfăşurat ea pe termen scurt, previzibil (1944-1947), nu se arată a fi atât de sumbră pe cât vor s-o prezinte toţi anticomuniştii lipsiţi de orice disponibilitate de a căuta echilibrul în relatarea faptelor, în prezentarea conflictelor interne dintre părţile (partidele) corpusului social, care se revendicau deopotrivă de la interesul naţional.

În devenirea României, actul de la 23 august 1944 şi afirmarea forţelor democrate în anii imediat următori, au câştigat pentru România o tranziţie de câţiva ani, o amânare pentru câţiva ani a...dictaturii proletariatului. Factorul democratic intern a jucat în acest sens un rol de nesubestimat, făcând discutabilă sintagma „România o ţară ocupată". Frontul implica, desigur, o coordonare sovieto-română în care Armata roşie avea rolul hotărâtor: chiar şi în ceea ce priveşte asigurarea „spatelui frontului". Totuşi, România nu era o ţară ocupată. „Factorul intern" juca un rol în toate evenimentele posibil de consemnat în cronologia acelor ani. Acest „factor" releva, însă, începând cu chiar finele anului 1944 şi o emergenţă crescândă a Frontului Naţional Democrat (F.N.D.), înlăuntrul căruia P.C.R. juca rol hegemon. Adus, în martie 1945, la putere, guvernul Groza – remaniat ce-i drept în noiembrie al aceluiaşi an – a condiţionat „câştigarea" – prin fals – a alegerilor din 1946, a determinat biruinţa partidului unic (P.M.R.) şi victoria etatismului – colectivist în Republica Populară Română.

Desigur, aducerea „partidului unic" la conducerea țării era consecința directă a victoriei în război și a prezenței sovietice în țară. În interacțiunea factorilor extern-intern, cel dintâi avea desigur rol hotărâtor, fără de care acțiunea celui din urmă nu ar fi fost de conceput. Dar P.C.R. și-a arogat, crescând, calitatea de unic factor „intern" pe măsură ce a putut face față noii situații în funcție de numărul și calitatea membrilor săi, de experiența și înrâurirea lor în rândul maselor, de forța descrescândă a opoziției interne și externe etc.

Viața a demonstrat desigur, că emergența partidelor comuniste în țările eliberate de armata roșie era o consecință stihinică a prezenței sovietice în aceste țări. Dovadă stă destinul social postbelic comun al tuturor țărilor din sud-estul și centrul Europei.

Făcându-se că „uită" acest mic amănunt, cei care incriminează actul și actanții de la 23 august vor să le atribuie responsabilitatea pentru declanșarea în țară a forțelor interne comuniste („care prin acțiunea lor anti-românească au instaurat totalitarismul roșu în țară").

Puțin ne-ar interesa aici și acum acest „raționament" anti-comunist, dresat împotriva insurecției armate anti-antonesciene de la 23 august '44, dacă în toate aceste răstălmăciri de fapte și situații nu s-ar afla și un substrat antisemit. Recte, susținerea „rolului covârșitor al evreilor în emergența comunismului local, și a sionismului mondial în punerea României la cheremul U.R.S.S." Altfel spus, evreii sunt vinovați că actul de la 23 august a avut, când și cum a avut loc, că rușilor le-a fost „cedată" România de către Roosevelt, încă din 1943 etc. etc. Ultimul enunț, trimițându-ne la ceea ce arătam deja că a fost scrisoarea lui Roosevelt către liderii sioniști Weiss și Zabrovinsky, insinuează că președintele S.U.A. a cedat România lui Stalin cu condiția ca acesta să fi fost de acord cu crearea Statului Israel. Se sugerează astfel că „atitudinea iresponsabilă a președintelui S.U.A." față de țări ale estului european ar fi fost „izvorâtă" din „orientarea lui pro-sionistă" (I.C. Drăgan, op. cit. p.266).

Iată deci cum sionismul mondial izbutește performanța de a fi taxat drept cauză externă a trădării României prin actul de la 23 august!

3. Recunoștință pentru apărătorii Capitalei.

Adresă prin care se exprimă generalului de corp de armată Iosif Teodorescu, apărătorul Capitalei în zilele ultimei săptămâni din august 1944 recunoștința evreilor pentru salvarea lor de primejdia unor posibile represalii naziste în cazul unei nereușite a desprinderii României de Axă.

7 septembrie

Domnule General,

În numele populației evreiești a Capitalei, vă exprimăm sentimentele de mulțumire și gratitudine pentru chipul înțelept și îndrăzneț, prin care ați reușit a alunga dușmanul patriei, ferind orașul și populația sa de pericolul furiei naziste, furie de care, în primul rând populația evreiască avea a se teme.

Providența v-a hărăzit cinstea de a purta prima dintre bătăliile hotărâtoare pentru pacea României, bătălie pe care – prin meritele Dvs. și eroismul ostașilor români – ați câștigat-o. Dacă s-a recunoscut că actul politic al României este întâiul act decisiv pentru soarta acestui război, cu atât mai vârtos trebuie recunoscută ca atare, bătălia de care a stat legată reușita lui.

Odată cu sentimentele noastre de adâncă recunoștință, vă rugăm, Domnule General, a primi expresiunea respectului și devotamentului ce vă purtăm.

Președinte,
Dr. W. Filderman

Secretar General,
Matatias Carp

Domniei Sale
Domnului General de Corp de Armată Iosif Teodorescu

Evrei în „Gărzile patriotice"

Imediat după 23 august a fost creată o miliție populară pentru apărarea Capitalei. Noua miliție se numea „Apărarea Patriotică". În fruntea ei Emil Bodnăraș, un vechi ilegalist comunist. Delegația unor parașutiști evrei din Palestina (lansați încă din lunile anterioare și pe teritoriul românesc) a decis să creeze legături cu comandantul miliției ca să-i propună colaborarea militară cu unii tineri evrei sioniști locali cu oarecare experiență în mânuirea armelor. Se intenționa ca ei să fie folosiți chiar pentru apărarea unor cartiere evreiești în cazul unei riposte ce putea veni din partea germanilor sau chiar a unor trupe fidele mareșalului Antonescu, arestat în noaptea de 23 august. Semnificativ este refuzul lui Emil Bodnăraș de a accepta această ofertă în termenii în care ea a fost făcută. Pentru comunistul Bodnăraș primejdia ce plana atunci asupra evreilor (care ar fi fost în primul rând nimiciți la o întoarcere a situației) apărea minimalizată de alte griji. Și totuși...

Tineri evrei în gărzile patriotice. În afară de cele întreprinse de sioniști, în chiar primele zile de după 23 august o largă acțiune de organizare a unei posibile rezistențe a pornit și din rândurile tineretului din școlile comunitare, de la liceele și colegiile evreiești, care însumau sute de tineri. Aceștia, încolonați și disciplinați, s-au îndreptat spre Comandamentul Miliției populare pentru a fi înrolați.

Ei au dat acestui act și semnificația deschiderii, pentru evrei, a posibilității unei rezistențe fățișe, organizate, împotriva dușmanului german atât de urât pentru grozăviile făptuite împotriva coreligionarilor. Și chiar dacă înfruntarea directă n-a avut loc, intenția și hotărârea de a lupta sunt meritorii, în sine. Vezi „Nota" în care W. Filderman se interesează de evreii cuprinși în gărzile patriotice în săptămâna ce a urmat zilei de 23 august 1944.

4. „Afluxul" evreilor în Partidul Comunist.

P.C. din România, sau mentorii acestuia, au avut grijă – mai ales la ieșirea pe arena luptei legale (după 23 august 1944) – ca la „vârf" să fie promovați cu precădere ... majoritarii. Până la finele lui '44, în Biroul Politic al partidului s-au aflat Constantin Pârvulescu, Emil Bodnăraș, Iosif Rangheț. Prima Conferință națională postbelică din toamna anului 1945 (17-21 oct.) alege un C.C. cu relativ puțini evrei și un Secretariat alcătuit din Gheorghiu-Dej, A. Pauker, V. Luca, T. Georgescu – cel dintâi fiind secretar general, funcție supremă în partid: deși, se pare, că în acest post unii fruntași ai mișcării comuniste internaționale, ca Dimitrov, o recomandaseră pe Ana Pauker.Mai mult: Pauker și părea a fi drept principala figură a regimului comunist de la București. Dar Stalin a opinat încă din ianuarie '45 că respectiva revoluționară nu este de preferat pentru asemenea funcție. Ana însăși a împărtășit opinia „tătucului", consimțind astfel voluntar să creeze partidului cele mai bune șanse de a cuceri masele de români naționali cu care, în perspectivă, va trebui făurit... socialismul. După un atare model de atitudine „dezinteresată", oferit la vârf, sute de comuniști evrei vor consimți să dețină în partid etc. funcții secundare, subalterne, deși activitatea lor în ilegalitate, vechimea și pregătirea lor i-ar fi îndreptățit, poate, pentru roluri principale. Prin acest sacrificiu își asumau *à contre coeur* „blestemul" de a fi evrei; în toate celelalte privințe își renegau însă cu ostenatație apartenența etnică, acționând ca „internaționaliști" sau deplin integrați comilitonilor majoritari. Preocuparea liderilor de partid, neevrei și evrei, ca nu cumva să se spună că țara este condusă de minoritari (în speță evrei) a reprezentat o constantă a politicii de cadre pe tot întinsul țării și din chiar startul pe arena politică, după 23 august. Ceea ce nu înseamnă că P.C.R. – partid infim numeric până atunci – n-a militat și pentru atragerea multor evrei în rândurile sale sau că numărul evreilor deveniți în anii de imediat după '45 activiști era mic. După o anume estimare, găsită într-un document F.N.D.*, numai în București erau înscriși mai mult formal, în P.S.D., circa 15.000

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 4.

de evrei, iar în P.C.R. şi organizaţiile „tangente" (U.P., C.G.M., F.U.M., U.T.C. ş.a.) circa 10.000 (aproximativ 8% din întreaga populaţie evreiască a Capitalei). Numărul activiştilor nu depăşea, însă, câteva sute iar al liderilor câteva zeci. La „vârf" doar câteva persoane, bine cunoscute şi prezentate de către cei interesaţi în menţinerea şi revigorarea antisemitismului drept ... „conducători ai României şi oameni ai Sovietelor".

Sensibili la asemenea stare de spirit şi de opinie – chiar dacă coagulată de „reacţiune" – diverşi lideri comunişti (V. Luca, I. Rangheţ, I. G. Maurer, ş.a.) critică deschis unele stări de lucruri, mai ales din Moldova, unde în judeţele ocupate de sovietici până la 23 august, dar şi în unele dintre cele „eliberate" apoi, numeroşi evrei au fost instalaţi temporar la conducerea administrativă şi politică; ei considerau firesc ca în atari funcţii să predomine... majoritarii. Serioasă opinie politică, nu frivol joc de cuvinte. Opinie împărtăşită şi de sovietici care, în Nordul Moldovei, neavând încotro – administraţiile locale româneşti fiind evacuate până prin oct. 1944 – au recurs la expedientul instalării temporare a unor evrei: cu tot riscul sau poate chiar cu intenţia de a se spune că... România e condusă de evrei.

Şi totuşi, în partid, era cunoscută replica dată de Stalin lui Gheorghiu-Dej, în februarie 1947, că „Partidul Comunist" nu este un partid de rasă ci unul de „clasă": dar se ştia că afirmaţia conţine într-însa referiri subiacente. Acelaşi Stalin, peste numai câţiva ani, îi va recomanda secretarului general al P.C.R. – flancat de Ana Pauker – să se debaraseze de elementele neconvenabile aşa cum făcuse şi el cu Zinoviev, Kamenev şi Troţki, care doar „întâmplător" erau şi evrei. În 1952 Dej se va folosi de această preţioasă indicaţie îndepărtând-o pe Ana Pauker din conducerea de partid iar în 1953 din viaţa publică (întemniţând-o chiar, temporar); au fost menţinuţi, totuşi, în funcţii înalte alţi evrei de al căror devotament faţă de el Dej nu se îndoia şi de a căror concurenţă la exercitarea puterii nu se temea.

Atitudinea conducerii P.C.R. faţă de unele „vârfuri" de partid de origine evreiască nu este aşadar univocă deaorece s-au menţinut în ranguri înalte, încă mulţi ani, câţiva originari evrei. Poate, tocmai, ca să mascheze „linia" de promovare cu precădere la „vârf" a elementului naţional; dar această discriminare se zicea că este făcută din considerente tactice, din calcul al oportunităţilor – respectiv ca „politică" şi nu din raţiuni ideologice.

Nici unul dintre evreii de la „vârf" nu participa însă la exerciţiul puterii supreme, concentrată în regimurile comuniste în mâna secretarului general P.C.R. şi a forurilor supreme de partid. Or, în aceste foruri numărul evreilor nu era nicicând semnificativ – aşa cum pretind toţi acei care vor să le atribuie lor toate păcatele regimului din etapa Dej. În primul rând exponenţii naţional-comunismului românesc care, pentru a absolvi liderii de partid români ce îl secondaseră pe Dej în toţi anii guvernării acestuia, de marile păcate ale obsedantului deceniu au găsit un excelent „ţap ispăşitor" în evreii din activul de partid toleraţi de fostul secretar General.

Implicarea acestui „activ evreiesc" în unele greşeli ale trecutului, deci făcut responsabil pentru dogmatismul ideologic şi cultural, pentru internaţionalismul şi aventurismul politic din acel „blestemat deceniu", a constituit o diversiune majoră operată de însuşi P.C.R., în etapa Ceauşescu.

În demersul respectiv, retroactiv, s-ar putea întrevedea desigur un oarecare mod de spălare a „comunismului naţional" de păcatele din trecutul apropiat al partidului. Clişeul evreu = comunist, folosit în postura de „ţap ispăşitor", deşi cunoaşte în anii postcomunismului o carieră înfloritoare nu rămâne astfel decât o diversiune lipsită de originalitate.

Deşi relativ redus numeric, grupul comuniştilor evrei activi, al simpatizanţilor şi celor aflaţi în orbita conducerii regimului „proletar" a jucat, totuşi, un rol atât în istoria ţării cât şi a macrogrupului etnic înrâurind dinamica acestora în anii imediat postbelici. De aceea, în cercetarea istoriei postbelice a evreimii române, grupului de comunişti evrei va trebui să i se acorde atenţia cuvenită atât în raport cu toate celelalte grupuri din care se alcătuia populaţia evreiască a ţării, cât şi în raport cu dinamica întregii populaţii a ţării. Fără exagerări, însă: căci dacă este greşit ca acest grup să focalizeze întregul interes de investigare a evreimii române din perioada emergenţei comuniste, tot atât de greşit ar fi ca el să fie exclus din câmpul investigaţiei.

Nu avem aici în vedere totalitatea membrilor de partid evrei – cei mai mulţi anonimi şi fără importanţă, ci acel grup de activişti care nicicând n-a depăşit câteva sute de persoane.

Lista „completă" a fruntaşilor comunişti evrei din România, o putem găsi în lucrarea lui Traian Romanescu *Marea conspiraţie evreiască* Buc.1997: inventarul dresat, evident exagerat, nu poate însuma însă, nici aici, mai mult de 2-300 persoane.

La adăpostul faptului că o seamă de fruntaşi comunişti purtau nume conspirative, iar mai apoi recurgeau la travestiuri onomastice, inventarierea lor – câteva sute – cu scopul de a-i compromite, umflă nebănuit numărul celor de apartenenţă iudaică, ajungându-se la numeroase falsuri de acest fel. Or, în realitate, totalitatea evreilor cu funcţii politice de stat în anii comunismului nu depăşea 150 dintr-un total de circa 6000 demnitari.

O lucrare onestă, apărută recent, respectiv un dicţionar exhaustiv întrunind 5598 de nume de oameni politici de stat din România anilor 1944/23 august – 1989/22 decembrie (vezi Gh. *Crişan Piramida* puterii Buc. 2001) va impune evidenţa că în nomenclatorul organelor superioare de partid şi de stat – anume C.C. al P.C.R. (P.M.R.), Marea Adunare Naţională, Consiliul de Stat, guvernul, corpul generalilor, demnitarii şi conducerea organelor locale politice şi ale puterii administrative – evreii reprezentau sub 150 de persoane.

Cine erau, sociologic vorbind, comuniştii evrei? Erau în primul rând ilegaliştii, revoluţionari de profesie. Alţii, „simpatizanţi" tot mai numeroşi în preajma şi imediat după 23 august – convinşi de comunism printre altele din raţiuni

antifasciste, erau proveniți aproape toți din mica burghezie, frustrată prin lipsa de acces la mobilitate socială – atât înainte de anul 1940, cât mai ales în anii războiului. De unde şi un decalaj sensibil între calificarea lor, dobândită înainte de 1940 şi status-urile lor minore de până la eliberare. În cei 10 ani (1934-1944) de ecluzare socială a unei largi categorii de licențiați (avocați, ingineri, manageri ş.a.) sau doar bacalaureați cu spirit întreprinzător, s-a acumulat o armată de oameni dornici să afluieze spre status-uri şi roluri la care nu puteau aspira înainte, deşi erau îndreptățiți. Dar nici chiar în primele luni după 23 august nu li s-au deschis porțile, multe din aceste energii – nu totdeauna membrii de partid – parcurgând mai întâi stagii în structurile comunitare – şcoli, spitale, funcții comunitare – până să ajungă în cele de partid, sindicale etc. Un exemplu instructiv este traseul profesional individual al fostelor cadre din învățământul evreiesc care, începând cu 1947, fie că afluiesc spre învățământul de stat în funcții superioare, fie că se dedică unor activități în cadrul P.C.R., P.S.D., U.P., C.D.E., F.N.D.

Sau un alt exemplu: cohortele de tineri evrei cu studii superioare sau medii neterminate, grăbiți să le termine – uneori sărind peste clase sau ani de facultate, pentru a obține diplomele solicitate de numeroasele funcții noi, din aparatul de stat din învățământ etc.

La confluența dntre anii 1940-1950, activau în funcții ideologice numeroşi activişti de partid evrei – de la I. Chişinevschi, L. Răutu, M. Roller, N. Moraru, O. Manole, S. Toma, S. Brucan, Z. Brâncu, I. Ardeleanu, Şt. Voicu, V. Roman, până la N. Belu, P. Cornea, Gh. Wolf, P. Iosif şi zecile de profesori de economie politică, socialism ştiințific, filosofie materialist dialectică din şcolile şi cabinetele de partid şi apoi din licee şi universități. Or, ideologia nu reprezenta un domeniu de acțiune politică care să afecteze interesele de bază ale populației; în aparență însă partidul acorda o mare atenție ideilor (marxist-leniniste) în care era ambalat modelul sovietic de construire a noii societăți. Pe tărâmul ideilor se dădeau bătăliile cele mai spectaculoase iar evreii din propagandă deveneau astfel cei mai reprezentativi factori ai „luptei de clasă", deşi această luptă se dădea în principal în zonele mai afunde ale societății. Activişti la M.A.E., la Direcția politică a M.A.I. sau D.G.S.P. au devenit mai târziu. În armată, magistratură, miliție, au intrat cu o anume timiditate şi nicicând nu au reprezentat un procent sensibil ca în ideologie: câteva sute de inşi la câteva sute de mii de evrei reprezenta un procent de 0,1-0,2%. La fel şi în organismele de dirijare a economiei (câtă şi cum a fost până la naționalizare) unde nu numai că nu s-au dovedit incompetenți, ca să judecăm după aportul unor S. Zilber sau I. Levy, Gaston Marin sau S. Zeiger, aflați la vârf în acest domeniu, dar pot fi dați chiar ca exemplu pentru zelul deosebit depus în promovarea incoruptibilității şi profesionalismului.

Nu dispunem deocamdată de o documentație satisfăcătoare pentru a răspunde la modul individualizat cine, când, cum şi cu ce efect a acționat în structurile de partid, de stat etc. pentru implementarea dictaturii „proletare" în România – ştiut fiind că ea a fost impusă „din afară" dar şi prin mijlocirea

interpuşilor „interni", fie ei din aripa „moscoviților", fie a „naționalilor", fie ei evrei sau neevrei. Au constituit oare, evreii, un grup distinct şi preponderent printre aceşti interpuşi? Sub raport cantitativ – cum arătam – statisticile sunt peremptorii pentru susținerea unui răspuns negativ la întrebare, datele fiind concluzive sub raportul numărului copleşitor de neevrei (români, în primul rând) în structurile aparatului de partid şi de stat. Sub raport calitativ, adepții sloganului cu privire la preeminența evreilor scornesc, însă, interpretări dintre cele mai necontrolabile, relevând: rolul distructiv al câtorva lideri evrei aflați la vârf (Ana Pauker, Iosif Chişinevschi, Leonte Răutu, ş.a.): rolul evreilor aflați la cârma propagandei şi culturii româneşti: rolul unor sinistre personaje, de origine evreiască, aflate în aparatul de represiune, ş.a.m.d.

Indiscutabil, cercetarea va trebui să elucideze, în timp, activitatea concretă a fiecărui lider comunist, evreu sau neevreu, în acțiunea sa de a ajusta sau aplica o linie politică inspirată „din afară" dar confruntată cu realități locale.

Erau oare această „linie" şi adaptările ei locale în întregime distructive? Liderii P.C.R. de origine evreiască sporeau în vreun fel acest caracter?

Se pare că lucrări recente, întocmite cu simțul obiectivității, scot la iveală documente din care să poată fi deduse şi alte concluzii decât cele acreditate până acum în legătură cu A. Pauker ş.a., considerați până nu demult drept „aripa satanică a B.P. al P.C.R.".

Din monografiile realizate până în prezent despre viața şi activitatea unor lideri comunişti evrei rezultă necesitatea unor analize politologice diferențiale atât în privința semnalării înrâuririi lor concrete asupra politicii de partid şi de stat, ca şi a importanței originii etnice în modul lor de a acționa.

Constatarea este valabilă în cazul tuturor acelor evrei care au avut acces în etapa Dej la un anumit rol decizional şi care, fireşte, era bătător la ochi, pentru cei obişnuiți cu ei doar în poziția de ostracizați şi oameni lipsiți de orice drepturi civico-politice în regimul totalitar antonescian anterior. Dar ecoul de mentalitate era astfel dirijat de cei interesați, încât dacă un evreu ajungea, să zicem, viceprimar sau subprefect – cazuri de altfel rare – se pretindea că întreaga etnie conducea respectiva localitate sau județ etc. în favoarea evreilor, sau că era răspunzătoare de toate necazurile abătute asupra întregii populații.

Un caz deosebit se făcea cu privire la aşa zisa distrugere a culturii autohtone de către evrei: căci oamenii de cultură autohtoni – cu certe înrâuriri asupra mentalității generale – în contactele lor cu noile unități şi personaje cu funcții diriguitoare nu vroiau să-i perceapă decât pe activiştii ideologiei evrei, făcându-se a nu observa că la vârful „noii culturii" se aflau aceleaşi nume de artişti şi creatori români de mare reputație: Sadoveanu, Parhon şi atâția alții.

Eu am numit undeva acest „efect"... efectul de „trompe l'oeil" în imagologia asupra comunismului local: pe de o parte, transformările zise revoluționare (în fapt, destructurante) petrecute pe toate palierele societății româneşti – de la cultură şi ideologie, până la justiție şi economie – erau atribuite

acelui grup de evrei aflați la vederea întregii țări (în ciuda rectificărilor onomastice ce au operat – respectivii evrei comuniști erau antipatizați și pentru ceea ce făceau, dar mai ales pentru ceea ce se credea că fac ori că aveau „puterea ocultă" să facă); pe de altă parte acțiunea acestor evrei era prezentată ca fiind pregnantă, relevantă, concluzivă și decisivă pentru atitudinea întregii evreimi locale față de noua democrație populară.

Dar a fost oare atitudinea acestui grup de evrei comuniști – câteva persoane „la vârf", câteva sute, în aparatul economic, administrativ ideologic, pe funcții nu întotdeauna de prim plan – concluzivă pentru activitatea politică a întregii mase evreiești? Ori chiar pentru simpli membrii de paritd evrei care nu aveau atari funcții?!

Răspunsul schițat în lucrarea de față are în vedere nu doar contradicția dintre interesele multor categorii (evreiești) și devenirea comunist-totalitară a țării (fapt care explică celelalte *trend*-uri amintite), dar și antinomia ivită foarte curând între ceea ce credeau comuniștii evrei despre marxism și idealul internaționalist globalist, schițat de acestea și socialismul real ce prindea un contur tot mai malefic în anii 49-50.

Sau ca să dau un exemplu – chiar din domeniul „încins" al ideologiei și culturii social-filosofice invadate de marxism-leninism și unde activau nu puțini evrei. Se știe că repetatele epurări de la finele deceniului 5 produseseră un vid prin îndepărtarea multor cadre „vechi" (de specialitate), vid umplut cu cadre noi sau vechi-noi dispuse nu doar să accepte comandamentele partidului unic, ci să le și promoveze cu asiduitate, depunând un zel cu totul aparte. Aceste cadre, unele de origine evreiască cu o deosebit de precară pregătire – ca de pildă un coleg al meu prodecan al Facultății de filosofie care afirma cu mândrie că punctul său forte este necunoașterea filosofiei burgheze –, alții, însă, cu o cultură satisfăcătoare sau chiar onorabilă. Din rândul acestora din urmă s-au recrutat, în deceniul 6 – după un scurt debut de 3-5 ani (1948-1952) în care au practicat scrieri reprobabile, tematic și ideatic – printre cei dintâi capabili să abordeze teme de respirație culturală și să le trateze într-o manieră autentică. Într-o lucrare voluminoasă, coordonată de acad. N. Cajal și subsemnatul și intitulată *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație* (Buc. 1997, UNESCO) repertoriem un număr impresionant de contribuții ale acestei categorii de marxiști, înregimentați politic sau nu, care au produs lucrări valabile de filosofie, sociologie, etnologie, economie politică, istorie, culturologie, logică, drept, ș.a.m.d.

Ar fi nefiresc ca toate aceste contribuții să nu fie repertoriate într-o istorie a culturii pozitive a evreilor din România, de vreme ce numărul creatorilor de origine evreiască, în răstimpul '44-'48 și din 50 până la prăbușirea comunismului reprezintă cam 1/3 din numărul total al intelectualilor evrei din epoca modernă și contemporană, de pe aceste meleaguri. În intervalul '44-'48 s-au manifestat însă, în primul rând, creatori de cultură iudaică, mozaică, idiș ș.a.m.d. iar, după aceea, în 4 decenii și creatori marxist-umaniști sau umaniști pur și simplu, de valoare certă.

Aşadar, în anii de până în '48 dar şi după '52 au existat în cultură atât evrei dogmatici, cât şi oameni cu o gândire liberă, atât activişti inculţi şi proletcultişti, cât şi intelectuali mai rafinaţi. Aşa cum şi în politică, unii erau mai zeloşi iar alţii doar mai valoroşi, în economie, unii mai competenţi şi incoruptibili iar alţii afacerişti şi venali.

Ar fi ridicol să nu-i recunoaştem pe unii dintre ei sau pe nici unii ca fiind evreo-români pe motiv că nu reprezentau interesele etniei, deşi cei mai mulţi nu se recunoşteau evrei, practicând un asimilism agresiv, a-confesional şi a-naţional, anti-sionist şi internaţionalist.

Diversitatea lor nu anulează unele trăsături comune de grup iar specificitatea socio-politică a acestuia nu-l exclude din comunitatea evreo-românimii.

Argumentul invocat astăzi, întru atenuarea antisemitismului la modă, că evreii comunişti erau doar comunişti nu poate şterge originea lor evreiască.

Trebuie să ni-i asumăm ca grup distinct în cadrul evreimii române. El a jucat un rol deosebit – poate ca nici un alt grup evreu-român, altădată – în istoria României. Dacă acest rol este astăzi depreciat, şi dovedit ca negativ, istoria evreilor din România concepută sine ira et studio, trebuie să-l consemneze cu toată obiectivitatea necesară.

Dar, acest grup nu trebuie confundat cu grosul evreimii care a rămas în ţară; unii până în '58, alţii până în '75 iar un rest de 0,3% până azi. La recensământul din 1956 se înregistrau încă în România 146.000 evrei, la cel din '66, 42.900 evrei, iar la cel din '77, 24.700 evrei. Azi, mai sunt în jur de 10.000 evrei.

Un segment variabil din rândul evreilor a preferat să rămână în democraţia populară, apoi în Republica Populară (socialistă) Română fără să facă politica P.C., fără să aparţină grupului de evrei partinici amintit mai sus. Chiar dacă în alegerile din 1946 au votat cu BPD şi nu s-au opus emergenţei comuniste în România, ei nu au avut nici o legătură cu structurile organizatorice şi ideologice ale aparatului de partid.

Deşi au practicat o minimă rezistenţă în faţa regimului, totuşi unii, prin profesionalizare crescută, până la cotele creativităţii ştiinţifice, literare, artistice, alţii prin activismul lor economic-managerial, în sfârşit, cei mulţi prin activităţi comerciale şi meşteşugăreşti au constituit în societatea românească a vremii o categorie socio-etnică utilă animată de un dinamism specific axat pe instrucţie, specializare şi eficienţă. Evreii, ca grup socio-etnic, nu au făcut în tot acest răstimp politică, ci economie, ştiinţă, cultură ş.a.m.d. Se adeverea din nou ironia cunoscutei butade: „evreii fac economie, românii fac politică şi împreună fac...economie politică". (Dar, trebuie s-o recunoaştem că, în etapa emergenţei comunismului, grupul comuniştilor evrei a făcut şi el oarece politică, dovedită în timp falimentară: ceea ce nu era chiar evident de la începuturi.)

În postura socio-profesională pozitivă a evreilor, însă, societatea românească din cele „4 decenii" a putut beneficia de creativitatea respectivei minorități etnice în domeniile cele mai diferite: științe teoretice și aplicate, inginerie, medicină, discipline umaniste, arte și spectacole, management economic ș.a.m.d. Evreii se înscriu astfel, în răstimpul celor 40 de ani, cu importante contribuții la cultura și civilizația românească și care se cuvin menționate, ca fapte de pozitivitate, în orice istorie recentă a țării. Sunt fapte care debordează sfera politicului: actanții lor – partea cea mai largă a „etniei" – aflată, de regulă, în afara grupului relativ restrâns al comuniștilor evrei, nu ascultau de comandamentele regimului comunist, ci de necesitățile societății globale românești din acea epocă. Și, se știe, nicicând o societate nu poate fi redusă doar la comandamentele regimului ei! Prin viața și fapta lor, majoritatea evreilor care au trudit și creat în România socialistă, atâtea decenii, constituie obiect de cercetare pentru istoria pozitivă a țării. Căci sub aspectul social general negativitatea regimului sau a slujitorilor săi nu trebuie confundate cu dinamica întregii societăți.

5. Evreii în alte partide politice.

Imediat după 23 august 1944, viața politică din România resuscită – ce-i drept nu pentru multă vreme – o seamă de partide, declarat democratice. Doar că epitetul de „democratic" și-l adjudecau cu destulă larghețe și formațiuni în care puteau pătrunde cu relativă ușurință și unii extremiști de altă dată. Firește, doar dacă acceptau programele numite democratice ale noilor formațiuni.

Evreii, cu certă vocație pentru nediscriminare și integrare – deși au afluit într-un număr notabil în partidele „de stânga", în P.S.D. mai curând chiar decât în P.C.R. – puteau fi regăsiți și în mai toate celelalte formațiuni politice:

- în P.N.Ț. și P.N.L.
- în P.N.L. Tătărăscu, Partidul Țărănesc Democrat (Lupu), P.S.D. Independent (T. Petrescu)
- în Uniunea Populară Maghiară
- în Partidul radical al micii burghezii (N.V. Matheescu)
- în Partidul Socialist Țărănesc (M. Baba și fracțiunea Rădăceanu)
- în Partidul Socialist Democrat (Flueraș)
- în partide efemeride ca: Partidul Socialist (Popovici): Partidul Umanitarist.

Documentația avută la îndemână nu ne îngăduie decât să semnalăm prezența unor evrei în toate acestea, fără să putem preciza numărul lor, funcțiile, durata participării.

În documentele comunitare găsite în arhiva C.S.I.E.R. sau în Arhiva Filderman (de la Yad Vashem) mențiunile în acest sens sunt deosebit de sumare. Iată, de pildă, o simplă Notă, găsită în Arhiva Filderman, care consemnează lapidar

un eveniment oarecum neînsemnat şi mai puţin cunoscut, dar care în urma cercetărilor pe care le-am întreprins se dovedeşte a fi de o însemnătate specială.

El trimite la iniţiativa unui dizident liberal, P. Ghiaţă, de a înfiinţa un partid liberal-naţional care, în ciuda titulaturii sale, să fie de cea mai largă deschidere faţă de eventualii săi aderanţi minoritari, în speţă evrei.

Valentin Saxone, lider evreu cu funcţii comunitare (epitrop la Sinagoga Mare, ş.a.) şi adept al ideii integrării evreilor nu în partidul lor (recte Partidul Evreiesc), care i-ar discrimina astfel politic, ci într-un partid mare al ţării prin care, astfel, şi-ar spori şansele integrării generale în societatea globală românească – a sprijinit iniţiativa lui P.Ghiaţă, cerând şi sprijinul lui W. Filderman pentru această iniţiativă.

W. F. sensibil la propunere notează: „Am discutat programul sub raport evreiesc". Nu ştim întrucât l-a satisfăcut acest program. Oricum, acest partid nu a excelat ca dimensiune şi nici nu putem aprecia ce ar fi făcut el în „ulița evreiască". Important mi se pare, însă, că un evreu-confesional (V. Saxone) a sprijinit iniţiativa, iar altul, W.Filderman, cunoscut integraţionist, a fost solicitat s-o facă.

Peste 15 ani, în 1959, Valentin Saxone va fi cuprins în lotul de 16 acuzaţi în frunte cu Petre Ghiaţă, pentru participarea sa la înfiinţarea în 1944 a unui partid...creştin" şi condamnat la 16 ani de închisoare. Ce-i drept, nu numai pentru acest delict ci şi ca urmare a faptului „de spionaj că a fost văzut dansând cu soţia secretarului Ambasadei Israelului cu prilejul unei recepţii publice." Ar fi comic, de n-ar fi tragic...! Ar fi antisemit, de n-ar fi un simplu gest stupid în contextul „războiului rece" şi al luptei, duse cu ochelari de cal, împotriva reacţiunii...

Anexă

3 septembrie 1944

Notă*

Am primit astăzi pe dl. Petre Ghiaţă însoţit de Valentin Saxone.

Mi-a spus că a constituit un partid de la liberali; că are o mare popularitate.

Mi-a cerut lămuriri cu privire la Partidul evreesc pe care-i socoteşte dăunător intereselor evreieşti. Saxone spune că a vorbit în articolul său de această chestie.

Am discutat programul sub raport evreesc.

W. Filderman

---

* Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 1.

6. Relații de cordialitate cu P.N.Ț. și P.N.L.

a. Felicitări reciproce. La 8 Ianuarie, Iuliu Maniu, preşedintele Partidului Național-Țărănesc şi fost prim-ministru, a împlinit vârsta de 72 ani. Cu acest prilej, dr. Filderman a trimis lui Iuliu Maniu următoarea scrisoare.

Bucureşti, 7 ianuarie 1945

Domnule Preşedinte,

Îngăduiți-mi ca la a 72 aniversare a Domniei Voastre să vă exprim cele mai bune şi alese urări din partea populației evreieşti.

Îmi amintesc cu emoție că în zilele tragice din timpul prigoanei în contra noastră am găsit la Domnia Voastră şi la colaboratorii Domniei Voastre apropiați, înțelegere, sprijin şi simpatie.

În strădaniile ce le-am depus pentru a ameliora situația evreilor mi-ați dat întotdeauna un ajutor prețios, luptând alături de noi împotriva nedreptății şi neomeniei şi încurajându-mă să continui acțiunea mea de rezistență.

Îmi amintesc îndeosebi de admirabilele silințe ce-ați desfăşurat pentru a contribui la oprirea deportării tuturor evreilor din Țară, cerută insistent de germani; îmi amintesc de asemeni de puternicul sprijin ce l-ați oferit colaboratorilor mei în timp ce eram deportat în Transnistria.

Sforțările Dv. coroborate cu sprijinul altor factori importanți ne-au dat putința să înfruntăm prigoana până în clipa în care actul de la 23 August şi intrarea eroicelor armate sovietice au pus capăt suferințelor Țării şi suferințelor noastre.

Îmi place să sper, Domnule Preşedinte, că restaurarea democrației va înlătura definitiv toate deosebirile rasiale şi va da putința populației evreieşti să aducă întreaga ei contribuție de muncă şi pricepere la refacerea Țării.

Cu aceste gânduri de recunoştință pentru trecut şi de nădejde pentru viitor, vă rog să primiți, Domnule Preşedinte, expresia sentimentelor mele de înaltă stimă.

Dr. W. Filderman.

Iuliu Maniu a răspuns dr. Filderman prin rândurile ce urmează:

Sibiu, 25 ianuarie 1945

Stimate Domnule Filderman,

Vă mulțumesc călduros pentru bunele urări trimise cu prilejul zilei mele aniversare şi pentru amabilele cuvinte exprimate privitor la atitudinea mea în chestiunea prigoanei din ultimii ani, îndreptată de dictaturile năpustite asupra țării noastre.

Mă folosesc de această ocazie pentru a vă arăta deosebita mea apreciere *pentru staruința şi curajul atât de rar* în zilele de azi, prin care d-voastră *ați apărat cu competență exceptională, trecând prin mari suferințe si pericole,* ființa şi drepturile coreligionarilor d-voastră, Atitudinea D-voastră în special şi a tovarăşilor de luptă va fi un titlu de merit şi un izvor de tămăduire a nedreptăților care le-a îndurat comunitatea evreiască, *Partidul Național Țărănesc şi eu personal am găsit un puternic stimulent în rezistența d-voastră dârză* pentru afirmarea sentimentelor noastre de umanitarism neclintit

D-voastră împreună cu opinia publică, puteți fi sigur că Partidul Național Țărănesc nu va lipsi niciodată de la locul care îl impune tradiția sa şi respectul său pentru legalitate, echitate şi justiție socială.

Vă rog să primiți, Domnule Filderman, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

ss Iuliu Maniu.

La felicitarea primită din partea lui W.Filderman cu prilejul aniversării sale, C. Brătianu remite următoarea scrisoare datată 3 februarie 1945:

Partidul Național Liberal
Secretariatul General

Stimate Domnule Filderman,

Vă mulțumesc călduros pentru urările ce-mi faceți în numele populației evreieşti şi al D-Voastră personal, cu ocazia aniversării mele.

Am fost plăcut impresionat văzând şi din scrisoarea D-Voastră că populația evreiască a înregistrat protestarea făcută de mine în numele Partidului Național Liberal, atunci când conducătorii dictaturii au lovit în drepturile legitime ale evreilor români.

Am convingerea că din colaborarea leală a tuturor – fără deosebire de rasă şi religie – în cadrul unei democrații libere şi conştiente vom putea repara rănile

unui trecut nenorocit şi vom putea repune Ţara în starea de propăşire economică şi politică la care are dreptul.

Primiţi vă rog, stimate Domnule Filderman, asigurarea simţămintelor mele alese.

ss C.Brătianu.

b. Sesizări principiale. Bunele relaţii dintre W. Filderman şi liderii partidelor „istorice" I.Maniu şi C.Brătianu, i-au îngăduit celui dintâi să le semnaleze acestora o seamă de situaţii în care anumite atitudini asociate P.N.Ţ şi P.N.L stârneau nedumeriri sau chiar critici în rândul populaţiei evreieşti.

Documentele ce urmează sunt ilustrative în acest sens.

Dr. W.Filderman
Bucureşti, 5 septembrie 1944

Domnule Preşedinte (Maniu),

Am avut adesea prilejul de a vă exprima verbal şi în scris sentimentele mele pentru preţiosul sprijin ce aţi binevoit a da populaţiei evreieşti cu prilejul unora dintre cele mai importante acţiuni ce am iniţiat sub regimul ce s-a prăbuşit: semnul distinctiv, ghetto-uri, deportări, situaţia evreilor din Ardealul de Nord etc. – şi mulţumirile mele pentru încurajarea ce am găsit întotdeauna la Domnia Voastră prin expresiunea admiraţiei pentru curajul şi dârzenia intervenţiilor mele.

Înainte de a trece la obiectul prezentei scrisori, daţi-mi voe să vă fac o profesiune de credinţă. Nu urăsc nimic pe lume decât ura şi răsbunarea, deaceea nu numai că niciodată n-am întrebat pe cei ce-mi cereau sprijin dacă-mi sunt prieteni sau adversari, dar am ajutat şi pe cei ce mi-au fost duşmani. Socotesc cu atât mai mult că celor cari au greşit trebuie să li se întindă mâna dacă-şi recunosc greşelile şi dacă bineînţeles nu este pătată, căci răsbunarea nu trebuie confundată cu pedeapsa pentru crime sau delicte.

Şi acum, Domnule Preşedinte, după ce v-am repetat sentimentele mele faţă de Domnia Voastră şi de partidul ce conduceţi şi concepţia mea privitoare la obligaţia socială şi morală de iertare a greşelilor, îngăduiţi-mi, vă rog, să vă spun că scrisoarea ce ati adresat la 31 august mişcării legionare a provocat nedumeriri, pe cari lămuririle ce aţi dat la 2 septembrie nu le-au risipit şi chiar îngrijorări cari n-au fost temperate.

Aceasta pentru că deşi nimeni n-a suferit sub regimul înlăturat mai mult decât evreii, *mai cu seamă în prima lui fază legionară care a costat peste o sută de mii de vieţi omeneşti şi a ruinat prin jafuri zeci de mii de evrei*, la numai opt zile

după prăbuşirea regimului, Ţara a luat act nu numai de mângâierile ce distribuiţi legionarilor, dar şi de grija ce aveţi de a apăra memoria lui Corneliu Codreanu, deşi apărea ca un fapt trecut şi că deci nu legionarii, ci evreii – alături de văduvele şi orfanii care-şi plâng soţii şi copii omorâţi sub guvernul legionar, aveau dreptul la cea dintâi manifestaţie publică de simpatie şi încurajare. Dar nici măcar în declaraţiile referitoare la repunerea în vigoarea a Constituţiei din 1923 nu se găseşte nici un cuvânt pentru evrei.

Aceasta cu atât mai mult cu cât Dl.Comaniciu nu ia măcar o poziţie fermă şi categorică pentru viitor în ceea ce priveşte pe evrei. Dimpotrivă, salutând libertatea, legalitatea şi democraţia, *dar nu şi egalitatea între oameni, fără deosebire de origine, de rassă, sau religie*, lasă impresia că nu renunţă la concepţia legionară în ce priveşte pe evrei. Într-adevăr D-sa atribue drept scop democraţiei întronarea dreptăţii sociale care să împiedice în viitor exploatarea omului de către om, or, atâta timp cât nu există *egalitate între oameni*, definiţia D-lui Comaniciu menţine concepţia legionară a exploatării omului creştin de către omul evreu.

Domnia Voastră apăraţi alianţa lui Corneliu Codreanu cu Germanii pentru că...el ar fi crezut-o biruitoare – deşi în momentul alianţei sale războiul nu fusese declarat – încât convingerea sa nu avea nici un temei; uitaţi toate asasinatele şi jafurile săvârşite de guvernarea legionară împotriva evreilor – inclusiv asasinarea lui Iorga şi Madgearu; violenţa exercitată asupra Bisericei pentru a sanctifica pe Codreanu; dar condamnaţi pe Mareşal care nu s-a aliat Germaniei decât după prăbuşirea frontului din Occident – încât convingerea sa avea un temei – mai cu seamă că acestei convingeri i se adaugă scuza de a voi să recapete o parte din provinciile pierdute; condamnaţi pe Mareşal deşi el n-a incitat la asasinate, ci le-a împiedicat.*

Mai mult, Domnia Voastră refuzaţi a primi în partid fără forme şi termene pe cei ce au slujit sub dictatura Regelui Carol al II, care n-a declarat război Naţiunilor Unite, dar primiţi pe legionarii cari le-au declarat război, îi primiţi cu omagii.

Trebuie acum să vă aduc la cunoştinţă că mă aflam la Paris când aţi încheiat alianţa electorală cu Corneliu Codreanu şi când în Buletinul de Informaţii al Ministerului de Externe informaţia a apărut cu un foarte grav comentariu. Am fost chemat la Ministerul de Externe al Franţei şi la diferite legaţii.

M-am străduit să-i conving că ceea ce v-a dictat alianţa a fost o forţă majoră: aceea de a împiedica furtul urnelor, deci voinţa de a asigura rezultatul votului, adică apărarea democraţiei.

Am spus toate acestea d-lui ing.Veţeleanu, d-lui Duliu Stere şi d-rului Crăciunaş, cari m-au vizitat şi le-am spus că întrucât dl. Comaniciu nu şi-a clarificat atitudinea faţă de evrei, să-mi comunice în scris ce cred despre această problemă.

---

* Se referă, probabil, doar la asasinatele individuale practicate de legionari. Vinovăţia lui Antonescu în deportările şi măsurile contra evreilor au fost arătate de W. F. în numeroase alte ocazii.

Mi-au răspuns că vor reflecta şi că vor reveni împreună cu dl.Comaniciu.

Nădăjduind, Domnule Preşedinte, că veţi binevoi de a vedea în rândurile mele dorinţa de a evita neajunsurile ce ar rezulta din nedumerirea şi îngrijorarea opiniei publice interne şi externe, vă rog să binevoiţi a primi asigurarea devotamentului meu,

Dr. W. Filderman

Doctor W. Filderman
Bucureşti, 18 martie 1946

Domniei-Sale
Domnului Iuliu Maniu
Preşedintele Partidului Naţional Ţărănesc

Mult Stimate Domnule Preşedinte,

Cunoaşteţi desigur multiplele şi variatele manifestări antisemite ce au avut loc – nu numai incidental – cu prilejul unor întruniri publice dar şi permanent – în licee şi Facultăţi unde domneşte o atmosferă aproape similară perioadei Goga-Cuza-Antonescu.

Cunoaşteţi desigur că Guvernul – respectiv presa Guvernului – afirmă că şi de astă dată – ca la 8 noembrie – aceste răbufneli ar fi datorate exclusiv aderenţilor partidelor istorice.

Întrucât binevoiţi a-mi scrie la 15 Noembrie 1945 asigurându-mă că incidentele antisemite nu s-ar datora partidului ce conduceţi – dar întrucât în scrisoarea Dvs sunt unele pasagii de o capitală importanţă, socotesc de a mea datorie să vi le reamintesc pentru a trage din ele concluziile ce cred că se degajează: „S-a văzut într-adevăr că *diversiunea antisemită a fost folosită pentru subjugarea ţării* şi pentru orientarea ei într-o direcţie străină de interesele poporului român."

Conducerea partidului nostru care, potrivit ideologiei sale şi idealurilor superioare de umanitate ce-l însufleţesc, n-ar putea să profeseze în nici un chip sălbateca ură de rassă, ştie *că şi astăzi agenţi provocatori doresc să creeze prin aţâţări în contra evreilor grave complicaţii externe ţării noastre*" după care aţi precizat că aţâţările rassiale sunt: „puse la cale de elemente care vor nu numai să lovească în demnitatea, în noblețea şi în prestigiul poporului român, *dar să prejudicieze şi independenţa statului nostru oricare guvern ar fi la cârma lui*".

Din aceste rânduri rezultă că adânca Dvs convingere este că agitaţiile antisemite sunt de natură să provoace *grave complicaţii externe ţării noastre şi mai mult chiar să prejudicieze independenţa ţării.*

Aceasta este şi convingerea mea. De aceea cred că se cuvine ca conducerea P.N.Ţ să lămurească opinia publică, şi pe proprii săi membri asupra acestor grave consecinţe ale manifestărilor antisemite în care scop ar fi util un manifest al P.N.Ţ către Ţară şi membrii săi pentru că altfel şi convingerea mea este că se ameninţă existenţa şi independenţa Ţării.

De altfel propunerea nu este propriuzis a mea ci a Domniei Voastre, căci în acea scrisoare Domnia Voastră încheiaţi examenul problemei cu cuvintele: „Este regretabil că din cauza cenzurei nu putem să aducem la cunoştinţa marelui public aceste vederi ale noastre şi suntem nevoiţi să vi le împărtăşim prin scrisori particulare".

Nădăjduim, Domnule Preşedinte, că veţi binevoi să reexaminaţi această foarte gravă problemă, astăzi poate cea mai gravă, şi întrucât astăzi aveţi şi libertatea întrunirilor şi libertatea presei veţi binevoi a da dispoziţiuni ca sub toate formele şi permanent – în presă şi în întruniri publice – să se atragă atenţiunea asupra gravelor consecinţe pe care le-ar putea suferi Ţara din cauza manifestaţiilor antisemite.

Vă rog să binevoiţi a primi Domnule Preşedinte încredinţarea înaltei mele consideraţiuni.

P.S. Intrucât concomitent cu scrisoarea Dvs din 15 Noembrie 1945, am primit de la dl.C.I.Brătianu, Preşedintele Partidului Naţional Liberal, o scrisoare cu un conţinut similar scrisorii Dvs, îmi permit a vă trimite copie de pe scrisoarea ce am adresat astăzi şi Domniei Sale.

18 martie 1946

Onor
Partidul Liberal

Domnule Preşedinte,

În ziarul Dvs „Liberalul" din 23 Februarie crt., în pagina 4-a, a apărut o notiţă cu titlul „Ziarele au anunţat", în care se vorbeşte despre o informaţie apărută în ziare că Dl. Pătrăşcanu, Ministru al Justiţiei, a luat toate măsurile pentru ca potrivit Tratatului de Pace, bunurile evreilor morţi şi dispăruţi în timpul prigoanei şi războiului să fie trecute în patrimoniul Comunităţii Evreeşti.

Vorbind despre aceste informaţiuni, ziarul „Liberalul" spune la încheierea Notiţei sale, următoarele: „Oare drepturile şi libertăţile poporului român nu merită tot atâta atenţie ca şi bunurile materiale rămase de pe urma prigoanei sălbatice a evreilor?".

Acest comentar, veți recunoaşte şi Dvs., poate fi interpretat iar ca o manifestare ostilă la adresa evreilor, fiindcă se poate foarte bine susține o cauză fără a se vorbi mereu de evrei şi iar de evrei, aceasta mai cu seamă când până şi bunurile şi drepturile evreilor încă nu li s-au restituit şi când restituirea bunurilor fără stăpân nu are absolut nici o legătură cu *drepturile şi libertățile cetățeneşti*; ceea ce este grav este că se provoacă o confuzie din care ar rezulta că drepturile şi libertățile evreilor sunt acordate pe când românilor nu le sunt recunoscute.

Noi credem că sunteți de acord cu noi, că nu există nici o legătură între „art.3 privind salvgardarea drepturilor omului şi a libertăților cetățeneşti" cu întrebarea finală pusă de ziarul Dvs.

Vă asigurăm că evreii din România ar fi preferat să nu aibă bunurile morților, dispăruților şi măcelăriților din timpul prigoanei şi al războiului, uciși de bestiile fasciste, naziste, antisemite şi legionare.

Suntem convinşi că Dvs., nu ați dorit prin această notiță să turnați sare peste rănile noastre. Este bine ca cei ce scriu la „Liberalul" să nu mai întrebuințeze problema evreiască ca un divertisment, nu spunem diversiune, fiindcă se creiază o anumită atmosferă, care nu poate fi dorită de Dvs., şi mai puțin de noi.

Consecvenți cu linia noastră de a spune deschis ceea ce gândim, pentru a îndrepta anumite situațiuni dăunătoare nu numai populației evreieşti dar întregii populațiuni a țării, am crezut că este de datoria noastră să vă înaintăm prezenta scrisoare.

În speranța că această notiță cu finalul ei a fost o scăpare de vedere şi că veți binevoi a lua măsuri ca să apară rectificarea cuvenită, iar în viitor să se publice tot ce poate armoniza conviețuirea între toți fii acestei țări, vă rog să fiți sigur, Domnule Preşedinte, că noi suntem animați de adevărata frăție pentru toți conlocuitorii țării.

Cu toată considerația,

Preşedinte,
Dr. W. Filderman

Secretar General,
Av. Emil Focşăneanu

21 martie 1946

Onor
Partidul Liberal

Domnule Preşedinte,

Cu data de 16 martie 1947, am onoarea să vă înintăm o scrisoare cu referire la o notă apărută în oficiosul Dvs, „Liberalul" şi care avea o astfel de redactare, încât a provocat intervențiunea noastră.

Cu regret constatăm, că în acelaş ziar, în numărul 324 din 19 martie crt., în ultima pagină, sub titlul „PRINTRE APĂRĂTORII" apare o notiță malițioasă la adresa dlui. LEOPOLD FILDERMAN, cu următorul conținut: „PRINTRE APĂRĂTORII" „țăranilor răsculați în 1907, s-a găsit ieri şi dl. Leopold Filderman, care, în calitate de descendent al unei familii de mari industriaşi tăbăcari nu se putea să nu se înduioşeze de talpa țării"

Nu putem înțelege dece această perseverare în a cita, comenta şi răstălmăci tot ce spune un evreu, mai ales un Deputat evreu, pentru a susține o anumită atmosferă şi o anumită tensiune între aceiaşi cetățeni ai țării.

V-am ruga, Domnule Preşedinte, să analizați, cu toată obiectivitatea ce impresie profundă produc astfel de manifestări ne la locul lor la populațiunea evreiască, mai ales când unii caută să tragă din aceste manifestări anumite concluzii.

V-am fi îndatorați dacă veți lua urgente măsuri ca să înceteze sistemul unora dintre cei care colaborează la ziarul „LIBERALUL" de a strecura aluziuni în acest ziar, care au efectul de a învenina raporturile între noi şi ceilalți cetățeni ai țării.

În aşteptarea măsurilor corespunzătoare care veți binevoi a le lua pentru ca să înceteze această stare de lucruri,vă salutăm

Cu toată stima,

Preşedinte,
Dr. W. Filderman

Secretar General,
Av. Emil Focşăneanu

c. Atenționări reciproce. Scrisoarea* adresată de un notabil membru P.N.Ț gazetarului evreu M.Millian, în care deplânge faptul că dacă „imediat după 23 august 1944, Iuliu Maniu era considerat de evrei ca un om salvator", ulterior, după primirea legionarilor în acest partid „Iuliu Maniu a pierdut brusc simpatia evreilor".

Autorul scrisorii aminteşte, însă, că legionarii au fost primiți şi în P.C.R „care continuă să se bucure de sprijinul şi simpatia evreilor". În concluzie el arată că „domnul Maniu nu este politiceşte un antisemit, căci „ştim că este ceva mai deştept decât dl.Vaida".

Concedem că un om politic deştept nu poate fi antisemit chiar dacă în goană după voturi ar căuta să cocheteze cu resentimentele antisemite ale masei româneşti de alegători.

Reproducem textul, mai ales pentru unele consonanțe cu realități actuale.

* Vezi: Arhiva Filderman, Fond P.6, Dosar 31.

Domnule Millian,

Constatările Dvs despre dl.Iuliu Maniu că nu a realizat nimic deosebit în această țară ca şef de partid şi mai ales de guvern, sunt perfect exacte. Motivul adevărat e aproape acelaş ca la toți şefii politici români: Buni politicieni, proşti administratori, nepricepuți oameni de guvernare. Aceste cusururi i-au făcut pe toți şefii de guvern de la 1918 încoace ca să nu reuşească cu adevărat în guvernarea lor, în administrarea Statului român. De pe urma nici unuia din ei nu a rezultat în țara românească bogăția, prosperitatea, civilizația, cu toate condițiunile favorabile pe cari le prezintă țara românească pentru un şef capabil.

Deşi țară bogată, am rămas popor sărac, pentru simplul motiv că nici un conducător politic nu a ştiut să urmeze regulile bogăției, condiție prealabilă necesară prosperității şi civilizației.

Până şi marele Ionel Brătianu, care a fost un mare om politic, a fost un prost administrator. Nici măcar el nu a făcut excepție regulei comune a inferiorității la guvernare, nici măcar el nu a reuşit să transforme statul şi nația românească, care e aceeaşi. Ce ar mai fi putut face deci alții, ca Titulescu, Const.Stere, Gr.Iunian, Madgearu, etc cu sau fără democrație?

Dealtfel de acelaş cusur au suferit şi presupuşii conducători de mână forte, oricare le-ar fi fost regimul lor. Şi de acelaş cusur sufăr şi conducătorii de azi „democrați", intitulați în mod pretențios şi „progresişti". Nici ei nu au făcut şi nu vor face mai mult decât cei de eri, în afară doar de faptul că sărăcia, abuzul, şpertul, învârteala şi hatârul circulă ca pe vremurile de altădată.

Alte fețe, alți oameni dacă vreți, dar aceleaşi cusururi şi moravuri, indiferent de regimul sub care acționează. E trist, dar aşa e. Cu rezultat că *deocamdată* noi românii suntem şi rămânem tot popor sărac în țară bogată. Căci dacă „miliardarii" noştri în leii de azi îi transformăm în valori vechi, aur de exemplu, nu mai rămâne mare lucru din ei. O singură bancă elvețiană poate înghiți pe toți „miliardarii" noştri, ba poate cumpăra chiar şi țara întreagă.

Dar dece nu reuşesc conducătorii noştrii?

Să fie un defect organic comun tuturor? Nu cred; suntem totuşi popor deştept din fire. Atunci? Te las să-ți mai bați şi D-ta capul cu această enigmă, căci o cauză trebuie totuşi să fie.

*

Cât priveşte partea a doua a articolului D-tale, că nereuşita D-lui Iuliu Maniu în acțiunea D-sale de guvernare ar fi lipsa de democrație, această apreciere a D-tale suferă inițial de o deformare rasială, lucru omeneşte explicabil. Dacă nu ai fi evreu, ai vedea lucrurile altfel.

Imediat după 23 august 1944, Iuliu Maniu era considerat de evrei ca un zeu salvator. Deci recunoştință veşnică. După abuzul gărzilor „Iuliu Maniu" în

recucerirea Ardealului de Nord şi ceva mai târziu după ce foştii legionari au început să se refugieze ca „luminaţi" pe la comunişti şi, prin imitaţie, să fie primiţi ca pocăiţi în Partidul Naţional Ţărănesc, Iuliu Maniu a pierdut brusc simpatia evreilor, fără însă ca evreii să aibe aceiaşi atitudine faţă de comunişti, cari continuă să se bucure de sprijinul şi simpatia evreilor. Adică evreii socotesc că legionarii trecuţi la comunişti sunt deja „luminaţi şi pocăiţi", nu mai sunt fascişti şi nu mai prezintă nici un pericol antisemit, pe câtă vreme legionarii trecuţi la naţional ţărănişti ar fi rămas aceiaşi „fascişti" şi antisemiţi? Eu unul cred că şi unii şi alţii şi-au schimbat numai părul şi nu doresc evreilor să vie împrejurarea ca să simtă din nou şi năravul. Lucru oricând posibil. Stările de eri nu au fost definitive. Cele de azi şi mai puţin. Schimbările deci sunt chestie de timp, oricât s-ar îmbrobodi realitatea şi ascunde adevărul, căci poporul, afară de evrei, judecă simplist prin comparaţie: parcă eri era mai bine ca azi.

Căci dacă oamenii s-ar conduce numai după interese şi raţiune, lucrurile s-ar mai putea concilia. Dar intervin şi pasiunile şi atunci chestia se complică mereu.

Stefan Zweig ne spune că istoria este permanent flux şi reflux al sentimentelor şi pasiunilor omeneşti. Aşa că „democraţia" nu are nimic a face cu rezultatele acţiunii politice a D-lui Maniu în guvern, ci cauza e comună tuturor: lipsa de pricepere şi capacitate în administraţie şi guvernare, care nu a putut promova buna stare generală.

Şi cu tot eşecul guvernării sale – au eşuat doar toţi prim miniştrii în ţara românească – Dl.Maniu se bucură în prezent de un mare prestigiu politic şi moral în interior, cât şi în exterior, afară bineînţeles faţă de adversarii săi politici interni şi susţinătorii lor externi. Şi poate tocmai de aceea, prin ricochet, numele său are azi o mare rezonanţă în masele largi ale cetăţenilor ţării. O mare revistă englezească, în numărul sau de Octombrie, îl numea „unul din cei mai mari leaderi ţărănişti din Europa şi un patriot incomparabil".

De unde acest prestigiu politic? Cred că în afară de alte motive şi lipsurile sale în conducerea treburilor statului, un lucru nu i se poate tăgădui: Nu a fost şi nu este o lichea politică sau particulară, ca marea majoritate a adversarilor săi politici, ba chiar ca multora din colaboratorii săi. Maniu este, înainte de orice, un om serios, ceea ce nu se poate spune de mulţi alţi politicieni.

Şi vezi, această trăsătură simplă a caracterului său ca şi în viaţa tuturor de toate zilele, sfârşeşte până la urmă să impună, să cântărească mult în balanţa politică faţă de masse, de prieteni şi adversarii săi.

Poţi spune acelaş lucru despre tot „parterul său de regi" de care pomeneşti în articolul D-tale? Desigur că nu, cu toate inteligenţele şi talentele multora din ei.

Iată unul din secretul prestigiului lui Maniu, secret care în definitiv îl poate avea orice alt om serios în cadrul cercului şi activităţii sale.

*

Cât despre eventualul antisemitism al D-lui Maniu, de care îl acuză azi toți evreii atunci când vorbește despre „democrația" d-sale, sau pur și simplu despre democrație în general, eu nu cred că D-l Maniu este politicește un antisemit, căci știm că este ceva mai deștept decât Vaida. Dar chiar dacă ar fi, socot că politicește ar fi azi în nota exactă a masselor când în popor există o cuasi-unanimitate antisemită. Bună, rea, aceasta este starea de fapt de azi, de care un om politic trebuie să țină seama, cu toate că gazetarii sau politicienii se fac că nu o văd.

Și atunci pentru că trăim epoca democrației, adică guvernarea poporului, nimic mai firesc deci decât un om politic să țină seama de sentimentul public, de părerea marei majorități a poporului. Ia caută de ieși puțin din situația D-tale de evreu și judecă la rece. Pe deoparte sunt în țara românească 2 – 300.000 de evrei iar pe de altă parte 14 – 15 milioane de neevrei, azi toți antisemiți. Ce este dar de făcut? Să sacrifici 15 milioane de inși pentru 300.000? Lucrul nu este posibil. Și pentru că nici mica minoritate de evrei nu poate fi exclusă din comunitatea românească, atunci se cere mai multă înțelepciune din partea minorității evreești, de a căuta să se strecoare neobservată printre aceste vremuri grele de ură și patimi. E singura cale reală și înțeleaptă de urmat.

Căci deși mica minoritate evreească pare că dela 23 august 1944 încoace vrea să „reziste" și să se impue cu orice preț, vei recunoaște și D-ta că rezistența fățișă a 300.000 contra 15 milioane de inși nu va fi posibilă până la capăt. E fără rost, un non sens. Iar pe tot globul sunt azi vreo 10 – 12 milioane de evrei contra aproape 3 miliarde de neevrei, azi în majoritate antisemiți.

Și apoi, ia gândește-te puțin. Dacă în vremurile noastre de democrație și antisemitism cei 15 milioane de inși din România ar fi întrebați *azi*, cu vot secret, ce gândesc asupra soartei evreilor, cu siguranță că verdictul popular ar fi groaznic.

Deci, soluția pentru cei oprimați consistă în atitudinea de totdeauna a indivizilor și colectivităților, care s-a dovedit că rezistă împrejurărilor și timpului: măsură, rezervă, diplomație și înțelepciune.

Pentru că curentul actual și actualii presupuși „proteguitori" ai evreilor, vor dispare – tot chestie de timp – și evreii vor rămâne să conviețuiască tot în comunitatea celorlalte popoare. Și atunci de ce înrăire inutilă? Doar prectica vieții ne învață că cel mai slab trebuie să cedeze pentru moment pasul celui mai tare, în sensul de a se retrage vremelnic în vizuine. Fuga o fi rușinoasă, dar e sănătoasă.

Este cam ceea ce fac, în prezent, toți românii față de ocupantul de azi. Adică *să rabde*. Și e ceea ce face de două mii de ani și poporul evreu. *Altă* soluție eficace nu există.

Vei spune că și poporul evreu s-a săturat de atâta răbdare? Se poate. Dar atunci dacă vrea să nu mai rabde, este necesar să se autoeclipseze, chiar să dispară de pe fața pământului, sub o formă sau alta, și să se înglobeze fără urmă în imensul ocean majoritar omenesc. Iar dacă vrea să existe mai departe ca unitate rasială

aparte – de altfel fără nici un folos practic – stigmatizată şi umilită fără de sfârşit, într-o lume permanent şi milenar ostilă, atunci să sufere şi să rabde. Este soarta naturală a martirajului.

À bon entendeur, salut!

7. Antisemitism remanent

Era greu de închipuit că antisemitismul – cu o oarecare carieră în România modernă şi devenit „de stat" în anii regimului legionaro-antonescian – va dispărea brusc după 23 august 1944. Acţionau destui „factori" care să-i asigure o anumită continuitate. Revendicarea evreilor de a li se restitui bunurile şi drepturile, implicarea evreilor în unele structuri ale noului regim, solidaritatea lor „etnică" întru biruirea sărăciei şi foametei ce bântuia ţara, mai ales în Moldova anilor '45-'46 nu erau, desigur, văzute cu „ochi buni" de către cei obişnuiţi să-l scoată pe evreu „ţap ispăşitor" pentru toate relele. Mentalul colectiv era încă „saturat" de antisemitism iar o seamă de interesaţi se străduiau să-l stimuleze. Însăşi lupta împotriva noului regim ori a „ocupaţiei sovietice" căutau să o prezinte ca un demers anti-iudeocomunist. Unele elemente legionare, infiltrate în mai toate partidele de dreapta şi de stânga, în mişcarea de rezistenţă ca şi în cea din afară, nenumăratele categorii de epuraţi – pentru colaborarea lor cu regimul trecut – precum şi studenţimea cu vederi naţionaliste etc. etc. erau, în acei ani, deosebit de active şi interesate în întreţinerea unui antisemitism latent ori chiar manifest. Nu au lipsit nici unele manifestări brutale (uciderea unor evrei la Borşani în Maramureş în 1946), molestarea unor tineri într-o colonie organizată la Vinga (Banat), încăierări în cadrul unor manifestaţii de stradă (inclusiv cea din 8.11.'45, din Bucureşti) ş.a.m.d.

Legionarii nu renunţaseră la antisemitismul lor funciar. Or, ei se aflau infiltraţi în partidele politice democrate, în organizaţii ale societăţii civile, în universităţi etc.

Aşa cum avea să constate şi profesorul Al.Graur un an mai târziu, când guvernul comunist, prezidat de Petru Groza, se afla la putere de câteva luni: *„Şcoala este infectată de legionari, cuzişti şi antonescieni. Nici un huligan n-a fost îndepărtat din învăţământ. Se fac greutăţi studenţilor evrei de a se înscrie sau de a echivala diplome obţinute în şcoli superioare similare din anii prigoanei"* („România liberă" 15.11.1945).

Nu lipsea nici obstrucţia unor organe oficiale care ori de câte ori puteau să lovească în interesele evreilor, o făceau fără scrupule. Această situaţie a început sub guvernele Sănătescu, a continuat sub cel prezidat de generalul Rădescu şi s-a menţinut sub alte aspecte şi sub guvernul dr. Groza, care, ce-i drept, inhiba pe cât posibil excesele „dreptei".

Prima intervenție a lui Filderman s-a produs la 1 septembrie 1944, protestând că se întârzie cu reintegrarea evreilor în drepturile lor. Neobținând nici un rezultat, revine cu memorii repetate la 6 şi 21 octombrie, urmate apoi de zeci de memorii, fiecare din ele semnalând laturi ale problemei evreieşti rămase încă nerezolvate. Într-un memoriu foarte drastic, protestează contra faptului că în timp ce pentru românii din Transilvania de Nord care au prestat muncă forțată sub ocupația maghiară problema a fost rezolvată favorabil, pentru evreii în aceeaşi situație nu s-au putut obține aceleaşi rezultate. S-a prezentat personal la Ministerul de Război şi a obținut repararea nedreptății. Cu această ocazie s-a admis şi eliberarea evreilor arestați pentru trecerea frauduloasă a graniței.

La un moment dat află că evreii refugiați în străinătate, în timpul anilor grei, nu primeau autorizație de a se reîntoarce în țară. În memoriul adresat Ministerului de Externe a demascat antisemitismul ce domnea în acest departement. El arată că românii şi saşii puteau să se repatrieze fără a îndeplini vreo formalitate, afară de cele uzuale, pe când pentru evrei exista dispoziția ca fiecare caz să fie cercetat în parte.

Curentul antisemit – afirmă el – este întreținut de asemenea de cei ce s-au pricopsit de pe urma „românizării", care şi-au însuşit averi evreeşti şi refuză să le retrocedeze, beneficiind în continuare de protecția unor legi rămase în vigoare. Aceleaşi elemente care au aparținut mişcării naziste şi acum colaborează cu guvernul, fac propagandă antisemită, acuzând pe evrei că sunt...comunişti. *„Unii au avut naivitatea să creadă că pot fi democrați şi antisemiți (...) Cele două formule, «venetici» şi «înstrăinați», folosite cu atâta amploare de dictaturile naziste, au revenit la acest limbaj oficial. Criteriul originii etnice pare să fie din nou încetățenit"* („Curierul Israelit", 4.3.1945). Acelaşi ziar constată că *„în unele cercuri evreii sunt condamnați pentru că sunt comuniști, în alte cercuri li se reproşează că sunt liberali sau național-țărăniști, adică reacționari, dar nu sunt atacați ca atare, ci ca evrei. Manifestațiile ce au loc – organizate sau incidentale, provocate sau nu – sunt regretabile, dar nu mai sunt atât de dureroase, însă pot fi dureroase pentru români. Să ne înțelegem: sau națiunile aliate au câştigat războiul, sau hitleriştii îl mai pot câştiga. (...) Desigur că organismul intoxicat nu se poate vindeca în câteva luni. Dar cu asemenea acțiuni, România riscă să piardă încrederea marilor aliați. Se mai găsesc români care n-au înțeles nimic"*. („Curierul Israelit", 18.2.1945). Cunoscutul ziarist democrat B. Brănişteanu constată că *„un nou val de antisemitism s-a revărsat şi este înregistrat cu o uimire amestecată cu deziluzie chiar şi de unii evrei care au cugetat mereu cu sânge rece şi care nu vor să ştie că nu trebuie să închidă ochii în fața realității. Oamenii politici, pe cât se pare, n-au învățat nimic. Tinerii evrei care au venit la Politehnică, să se informeze, să se înscrie, au fost primiți ca în zilele cele mai întunecate, cu bătăi. Iar oamenii noştrii politici cu răspundere, chiar cei care cu riscul personal au salvat țara în ultima clipă de pe marginea prăpăstiei, sunt şi ei prinşi din nou de frazeologia tristului trecut, cu noi minciuni istorice,în loc să ia*

taurul de coarne, spre a spune răspicat adevărul şi a releva grozava răspundere a celor ce au vărsat otrava antisemitismului în sufletul tineretului". („Curierul Israelit", 22.10.1944).

Despre modul cum legionarii s-au insinuat în viaţa politică după 23 august aduce mărturii însuşi Horaţiu Comăniciu. El a fost unul din comandanţii legionari care n-au participat la rebeliune şi chiar a reuşit să se bucure de protecţia lui Antonescu, care l-a şi folosit în timpul regimului său. Comăniciu pretinde că a fost iniţiatorul unor noi directive în mişcarea legionară, aprobate de „camarazii" săi. *„Am primit mandat de a merge la Maniu şi de a-i mărturisi alăturarea noastră la democraţie. Vizita mea la Maniu a avut loc în Septembrie 1942, însă terenul era pregătit prin demersurile altor legionari"*. Maniu i-ar fi spus că *„dacă acceptaţi democraţia ca doctrină de guvernământ şi vă orientaţi în politica externă spre democraţiile occidentale, putem merge împreună (...). Întreaga elită legionară a fost asociată actului, iar căpetenia supremă, Radu Mironovici* (Horia Sima era fugit în Germania, n.a.), *şi-a dat consimţământul în scris"*. În August 1944 au urmat apelul lui Comăniciu la Maniu şi răspunsul acestuia amintit mai sus. Comăniciu confirmă nu numai că Maniu a acceptat oferta legionarilor, dar *„i-a acoperit dându-le legitimaţii de membrii ai P.N.Ţ., intervenind direct în cazuri precise mai ales ale celor ameninţaţi de epurare. În schimb legionarii s-au pus la dispoziţia Partidului, ocupându-se cu organizarea studenţilor şi muncitorilor"* (H. Comăniciu, *În lupta neamului, Amintiri*, Freiburg, Editura Coresi, 1985).

În primăvara anului 1946, legionarii Pătraşcu, Negulescu şi Chioreanu s-au întâlnit la Ministerul de Interne cu Teohari Georgescu şi alţi conducători comunişti, spre a trata concursul lor electoral.

Infiltrarea legionarilor a fost confirmată şi de N. Penescu, fost secretar al Partidului Naţional-Ţărănesc şi fost ministru de interne în guvernul Sănătescu. Intr-o broşură publicată la Paris în 1979 sub titlul *Testamentul lui Maniu*, scrie următoarele: *„La 4 Decembrie 1944 (?) s-a constituit al doilea guvern Sănătescu, eu fiind ministru de interne. Printre primele măsuri ce am luat a fost eliberarea legionarilor. Am ordonat eliberarea legionarilor din toată ţara"*. Ei au afluit spre P.N.Ţ. dar şi spre Apărarea Patriotică, devenită factor politic în acele zile, ce fusese alcătuită şi din legionari, din cauză că nu s-au putut găsi mulţi aderenţi, şi ale căror fişe fuseseră păstrate „drept cauţiune". Elemente cunoscute pentru colaborarea lor cu regimul antisemit au reuşit să deţină posturi de răspundere. Câteva exemple: colonelul N.Cambrea, care a dirijat forţele româneşti la Stalingrad, a fost înaintat general şi numit subşeful Statului Major al armatei; colonelul Dobriceanu, de la Statul Major al lui Antonescu, antisemit notoriu şi profitor de război, a devenit general; colonelul Petrescu, care a condus magistratura militară sub regimul anterior, s-a menţinut în aceeaşi calitate şi sub regimul următor. Asemenea exemple se puteau întâlni şi în alte sectoare de activitate politică şi administrativă. Cercetători istorici din R.S.R, scriind despre această epocă, recunosc şi ei

„infiltrarea elementelor legionare în partidele din BND şi în armată" (M.Fătu şi I. Spălăţelu, *Garda de fier, organizaţie teroristă de tip fascist*, Edit.Politică, 1971).

Este inevitabil ca un partid venit la putere pentru prima oară, fără popularitate şi fără cadre de conducere, să fie interesat să le recruteze oriunde le-ar fi găsit.

În bătălia dusă pentru preluarea puterii, P.C.R – direct sau prin F.N.D (format la 2 octombrie 1944) – nu va pierde totuşi nici o ocazie de a mobiliza masele, prin presa de partid ori prin cuvântul rostit la marile întruniri, de a înfiera guvernele Sănătescu şi Rădescu, liderii partidelor „istorice" din componenţa sa, pentru obstrucţionarea luptei împotriva fasciştilor şi neaplicarea Convenţiei de Armistiţiu. Se pretindea că nici Sănătescu şi nici Rădescu nu acţionau în acest sens. Că Maniu însuşi a ridicat adeseori obiecţii de natură juridică la propunerea înfiinţării unui tribunal pentru judecarea criminalilor de război şi a persoanelor filogermane care deţinuseră poziţii de răspundere, apropiaţi ai acestora mai fiind încă în funcţiune. Însuşi O.S.S (Oficiul american pentru Servicii Strategice) arăta într-un raport din februarie 1945 că guvernul Sănătescu a demis până în oct.1944 doar 8 oficiali români. Or, P.C.R-ul, organizator al unor ample demonstraţii de stradă menite să ducă la căderea primelor guverne, conduse de Sănătescu şi Rădescu, folosea orice „slăbiciune" de acest fel, acuzându-i de fascism pe înşişi cei care amânau aplicarea „în forţă" a articolelor 13 şi 14 din Convenţia de Armistiţiu.

Curând s-a văzut limpede că agitaţia antifascistă a F.N.D era dirijată doar pentru dobândirea puterii. Căci au trecut mulţi ani până ce guvernul Groza,emanat de F.N.D, să-i judece pe cei vinovaţi de masacrele antievreeşti de la Iaşi, Bucureşti etc. ori să intervină fără echivoc în inhibarea unor manifestaţii antisemite mai recente.

Liderii tradiţionali ai evreimii, intuind în „campania antifascistă" a P.C.R manevrele politice aflate îndărătul ei, s-au arătat destul de rezervaţi faţă de caracterul ei furibund şi nediferenţiat. Căci eticheta de fascist ajunsese să fie pusă pe orice opozant, inclusiv pe cei neconvenabili din rândul evreilor. În fapt, atât P.N.Ţ cât şi P.N.L înfierau în documentele lor oficiale antisemitismul, rasismul, xenofobia. Nenumărate texte – programe, discursuri, articole de gazetă etc. – o atestă.

La fel cu partidele „de stânga" (P.S.D, P.C.R) şi partidele „istorice" s-au exprimat în favoarea abolirii legislaţiei rasiale.

Solicitate în diverse ocazii, de liderii evrei – inclusiv cei din aceste partide – să-şi exprime părerea despre caracterul de naţionalitate a evreilor, despre dreptul lor la un Cămin Naţional şi la emigrare, la autonomie culturală şi viaţă comunitară, fruntaşii partidelor „istorice" reiterau poziţii şi opinii pe deplin satisfăcătoare.

Nu au lipsit, totuşi, împrejurările la care în mitinguri de stradă, membrii ai acestor partide să profereze lozinci antisemite, să purceadă la instigaţii, ş.a.m.d.

Într-o anumită împrejurare publică, însuşi Ion Mihalache, rostind un discurs în faţa studenţilor (iulie 1946) a făcut anumite insinuări anti-evreieşti. De

asemeni, în presa acestor partide nu rareori se inserau articole care puteau fi interpretate şi în sens antisemit.

Asemenea „abateri" de la linia oficială a P.N.Ţ. au indus în rândurile evreieşti opinia că acest partid găzduieşte numeroase elemente ostile evreilor.

Memorandumul P.N.Ţ. privind starea României, înaintat Ambasadei britanice la Bucureşti în octombrie 1946 şi în care se consacră problemei evreieşti un întreg capitol de 14 file, unde sunt justificate unele dintre abuzurile antievreieşti, au şocat opinia publică democrată a vremii. În acest document se află şi numeroase teze revizioniste privind Holocaustul transnistrean, ca şi sloganuri despre „invazia evreiască" în toate articulaţiile puterii postbelice.

Asemenea opinii erau împărtăşite doar de unii membri ai P.N.Ţ., contaminaţi de propaganda naţionalistă.

De altfel, printre liderii P.N.Ţ. se aflau şi evrei, ca de pildă Aureliu Weiss, fost parlamentar. El asigura, atât înainte de 23 august, cât şi după,comunicarea dintre fruntaşi ai vieţii şi organizaţiilor evreieşti şi cei ai partidului său.

Pandantul acestuia la P.N.L. va fi Asra Bercovitz, redactor şef al gazetei „Independence Roumaine", interzisă de altfel în vara lui 1945

În comparaţie cu prigoana antievreiască dintre anii 1940-1944, antisemitismul de stat în România de după 23 august 1944 a cunoscut un reflux vizibil. De altfel, schimbarea radicală a regimului politic, la 23 august 1944 şi apoi la 6 Martie 1945 a constat şi în abolirea politicii etnocratice şi promovarea unei politici în care discriminarea rasială era interzisă prin lege. Însăşi Convenţia de Armistiţiu (semnată la Moscova la 12 sept.1944) cuprindea o atare prevedere. Printre capetele de acuzare la adresa marilor criminali de război figurau şi cele referitoare la distrugerea unei părţi din evreimea română. Şi totuşi, o seamă de documente de epocă relevă persistenţa unei stări antisemite în societatea civilă românească, stimulată de unele elemente politice.

Sugestii pentru recâştigarea încrederii reciproce. La 3 septembrie 1944, apărea în „Viitorul", oficios al P.N.L., un articol semnat de M. Fărcăşanu, intitulat „Atitudinea Evreilor", din care spicuim:

„În momentul când, din cauza împrejurărilor politice europene şi interne, valul concepţiilor rasiale a ajuns până la noi şi când sub teroarea hitlerismului şi a agenţilor lui s-au impus comunităţii evreieşti vexaţiuni de ordin economic şi moral şi chiar suferinţe de ordin fizic cari au mers până la extrema limită, aceste antagonisme latente, produse de complexe psihologice diferite, s-au accentuat. Evident că dintr-o anumită perspectivă a lucrurilor au existat şi anumite avantagii în această izolare juridică-politică a evreimiii şi în primul rând neparticiparea la un război dus dincolo de orice limite fireşti. Avantaj desigur de ordin moral pentru că în ordinea fizică nu exista nici un impediment pentru o participare a Evreilor la luptă, aşa cum se făcuse şi în 1916.*

* Comparaţie nefondată. Legislaţia antisemită din 1940 îi excludea expres pe evrei din armată.

Adâncirea neînțelegerilor şi a rezervelor sufleteşti între România şi Evrei nu putea în nici un caz profita statului nostru. Acest lucru era simțit în egală măsură de noi şi de concetățenii noştri evrei. Cu mult înaintea evenimentelor actuale, preocupați de această gravă problemă, am căutat să ne informăm asupra sentimentelor Evreilor şi asupra vederilor lor în această direcție, pentru a putea stabili în linii generale şi de comun acord un drum pentru viitor.

Am găsit la conducătorii evrei o atitudine împăciuitoare şi extrem de sensibilă față de interesele mari ale țării.

Este momentul politic şi mai ales psihologic al soluționării problemei evreeşti în ceea ce, după mine, are ea mai delicat şi mai esențial: recâştigarea încrederii reciproce, a coeziunii pe planul luptei naționale."

Aspectele reconcilierii au fost diverse. Oferim doar un singur exemplu.

Compromiterea unor intelectuali prin participarea lor directă – sau doar „prin scris" – la curentul extremist din țară, ridicat la cote deosebite între 1934 – 1941, recte sprijinirea, în anii războiului, a măsurilor discreționare ale regimului antonescian, devine, după 23 august 1944, obiectul unor ample incriminări, verificări, epurări sau chiar... arestări.

De unde şi o frenezie disculpațională la cei care-şi motivau „păcatele" de acest fel încadrându-le până la refuz într-o seamă de fapte pozitive pe care şi le revendică mai mult ori mai puțin îndreptățit.

Situația este valabilă şi pentru cazurile în care culpa de antisemitism deține o anume greutate în activitatea celor incriminați. Pentru a se disculpa ei formulează, în „logica" amintită, lungi memorii adresate printre altele şi unor instituții comunitare evreieşti.

Unul dintre aceste „memorii", purtând semnătura profesorului universitar Dragoş Protopopescu, inventariază faptele sale „bune" din perioada celor trei dictaturi, insinuând că cele „rele" nici n-au existat. Despre antisemitism nu încape vorba: mai ales că „recomandarea favorabilă" era cerută unui lider evreu de talia lui W. Filderman. Recomandare, care după cum rezultă din apostila pusă pe memoriul la care ne referim, a fost formulată în termenii „Reevaluarea activității domniei sale pentru a nu fi condamnat".

Documentul* se află în Arhiva Filderman, Fond P.G. dosar 31, Yad Vashem, Ierusalim şi este concluziv în privința dorinței unor lideri evrei de a reface bunele relații dintre evrei şi foştii lor hulitori recrutați chiar dintre unii intelectuali valoroşi, cum a fost cazul profesorului Dragoş Protopopescu.

Şi încă un aspect al bunei înfrățiri între evrei şi români

Apel adresat S.U.A. pentru a oferi ajutorul indispensabil supraviețuirii românilor loviți de secetă.

---

* Dimensiunea documentului (25 pagini) nu ne îngăduie să-l reproducem aici.

Apel adresat de către Dl. dr. W. Filderman poporului Statelor Unite ale Americii de Nord şi publicat în presa americană.
Bucureşti, 4 februarie 1947

Apel,

O secetă fără precedent a înfometat ţara noastră, care în vremuri normale exporta cereale, dar din cauza secetei din ultimii doi ani, care a urmat exploatării hitleriste şi sarcinilor războiului, se află pe marginea prăpăstiei.

Regiuni întregi sunt lipsite de orice hrană, iar copiii lipsiţi de orice îmbrăcăminte. Milioane de oameni – bărbaţi şi femei, copii şi bătrâni, bolnavi şi sănătoşi – n-au ce mânca. Cu oamenii, mor şi vitele, ameninţând astfel hrana viitoare şi putinţa lucrărilor agricole.

În stomacul celor morţi nu se găseşte decât frunză de copac şi.... pământ. Aceasta le e hrana. Aceasta e singura lor hrană înainte de a se despărţi de viaţă şi a coborî pentru totdeauna în pământ.

Şi dacă aceste grozăvii se petrec astăzi numai în unele regiuni ale ţării, ele se întind pe zi ce trece şi în suprafaţă şi în adâncime.

Peste câteva săptămâni – la 10 Martie – în aurora primăverii, când natura şi oamenii se redeşteaptă la viaţă, foametea la noi se va întinde şi va cuprinde toată ţara şi tot poporul.

Dificultăţile financiare provocate de crunta exploatare hitleristă, la care s-a adăugat seceta, ne-au împiedecat nu numai să producem – noi care produceam şi pentru noi şi pentru alţii – dar să şi importăm, noi care exportam...

Poporul român care prin actul eroic al tânărului dar curagiosului şi înţeleptului său rege, s-a smuls cel dintâi din braţul robirii hitleriste şi s-a alăturat Naţiunilor Unite, scurtând astfel cu lunile de zile durata războiului şi economisind Naţiunilor Unite şi numeroase vieţi omeneşti şi grele sarcini financiare, n-a făcut până astăzi apel la ajutor nici atunci când zeci de popoare fuseseră ajutate şi când U.N.R.A. hotărâse să-şi înceapă activitatea şi în România, oferindu-mi înalta cinste de a o reprezenta.

Evreii din România, ataşaţi de ţară şi poporul român şi solidari cu el, fac un călduros şi stăruitor apel către Guvernul Statelor Unite, către generosul popor american şi către americanii originari din România – creştini sau evrei – să dea mai devreme, cât mai devreme, nu mâine, nu astăzi, ci acum, imediat, ajutorul indispensabil existenţei Ţării şi poporului Român.

Dr. W. Filderman

8. Marea Adunare de la Templul Coral (22 aprilie 1945)

Marea Adunare de la Templul Coral (22 aprilie 1945) are loc pentru susținerea revendicărilor ce urmează a fi propuse – din partea poporului evreu – Conferinței de la San Francisco. Fruntași ai vieții evreiești au relevat importanța Conferinței din S.U.A și la care se vor lua importante decizii hotărâtoare pentru soarta viitoare a lumii.

Exponenții poporului evreu urmau să fie și dânșii prezenți acolo, spre a susține dreptele și arzătoarele lor revendicări. Pentru a sprijini acțiunea lor, Executiva Sionistă din România a luat inițiativa organizării unor mari manifestațiuni populare începând cu ziua de 15 prilie 1945, la care au participat reprezentanții tuturor organizațiilor evreiești, cari și-au spus cuvântul lor pentru:

1. Stat evreu în Palestina.
2. Imigrație liberă sub controlul Agenției Evreiești
3. Sprijin internațional pentru noul stat evreiesc
4. Afectarea pentru poporul evreu a patrimoniului public și privat de care au fost despuiate populațiile evreiești în țările sub regim nazist.
5. Luarea cuvenitelor măsuri ca ura contra evreilor să nu mai poată fi utilizată ca armă politică.

Reproducem succint câteva din luările de cuvânt la adunarea din 22 aprilie care a avut loc la Templul Coral. Dar nu înainte să menționăm că, pe neașteptate, a apărut la această adunare Secretarul General al P.C.R Gheorghe Gheorghiu-Dej care, în mod intempestiv, neținând seama de caracterul întâlnirii, a lansat un proiect de reunificare a evreilor într-o organizație integrațională de tipul celor satelite P.C.R. Peste numai două luni ea se va întrupa în ceea ce a căpătat denumirea de C.D.E.

Respectiva intervenție, despre care însuși Dej va recunoaște peste ani că a fost nepertinentă* nu a abătut însă nici unul dintre vorbitori de la exprimarea crezului în Sion și în drumul spre realizarea unui stat evreu.

Spicuim scurte precizări de principiu în acest sens, cuprinse în alocuțiunile rostite.

- Din Cuvântarea rabinului Șef dr. Al. Șafran:

„ ...În numele acestui ideal, uman și folositor umanității, Israel se înfățișează în pragul noii ere ce se deschide, cu ajutorul lui Dumnezeu, înaintea

---

* Peste ani, amintindu-și participarea la întrunirea de la Templul Coral, Gheorghiu-Dej va recunoaște că, de fapt, „acolo lumea s-ar fi așteptat să vorbesc despre Statul Israel și plecarea evreilor români într-acolo".Dar Secretarul General al P.C.R a găsit cu cale să vorbească despre... altceva.

„Mi-aduc aminte – va zice Dej – când cu ocazia unei adunări la templul mare, am hotărât să mă duc să asist la o adunare unde a vorbit fostul rabin șef Șafran și am ținut de acolo să adresez câteva cuvinte și unde partidul a fixat poziția față de populația evreiască în problema drepturilor. În templu s-au auzit glasuri – nu eu le-am auzit, dar le-au auzit tovarășii noștri – cu voce nu prea tare, că dece nu vorbește despre Statul Israel, despre plecarea acolo..." (vezi stenograma ședinței B.P. al C.C. al P.M.R., 14.01.1953, Arhiv. Nat. Fond Cancelarie).

popoarelor reunite în sfat pentru a aşeza dreptatea lumii. Israel se înfăţişează înaintea conferinţei de la San Francisco."

- Din discursul d-lui A.L. Zissu, mandatarul lui „Jewish Agency":

„ ...să cerem pământul de care de secole nu s-a sinchisit nimeni până ce puterea Ierusalimului spiritual ne-a îmbiat să resuscităm Ierusalimul pământesc pentru întărirea democraţiei militante şi înmulţirea popoarelor cu încă unul, cel din urmă desrobit."

„O ţară a noastră, în care să ne dezvoltăm normal ca şi celelalte popoare. În care să-şi găsească refugiu cei care vor voi să emigreze. Un Stat care prin însăşi existenţa sa să ne transforme în oameni liberi, în oameni respectaţi, în Palestina şi în afara graniţelor ei."...

- În numele secţiei din România a Congresului Mondial Evreiesc (CME), av. Jean Cohen, Secretar General al Secţiunii din România a CME, a spus:

„ ...Congresul Mondial Evreiesc, secţiunea din România exprimând solidaritatea sa faţă de revendicările poporului Evreu de pretutindeni şi constatând cu durere că poporul nostru a fost colectivitatea beligerantă cea mai crunt lovită, dând cele mai multe victime şi proporţional cei mai mulţi luptători, în rândurile armatelor aliate şi pentru cauza aliată, înţelege să susţină prin reprezentanţi de-ai săi la această conferinţă ca şi în toate forurile internaţionale ce se vor ocupa cu stabilirea condiţiunilor aşezării definitive a păcii în lume, repararea efectivă a prejudiciilor suferite de Evrei şi colectivităţile Evreieşti în ţările sub dominaţie sau influenţă hitleristă, desdăunări ce urmează să poarte acelaş caracter şi aceleaşi garanţii ca şi desdăunările ce s-ar cuveni celorlalte popoare beligerante aliate, precum şi folosirea despăgubirilor pe care le-am obţine ca popor de la Germani, pentru toate crimele pe care le-au săvârşit, faţă de naţiunea noastră"..

- În numele Partidului Evreiesc, av. I.Ebercohn a rostit, printre altele:

„În lumea nouă,în care libertatea va fi apanajul tuturor, în care democraţia va domni cu desăvârşire, în care tot ce este duşmanul libertăţii, deci şi duşmanul omenirii, deci şi duşmanul Judaismului va fi dispărut, în această lume nouă vrem să trăim o viaţă liberă ca oameni şi ca evrei, ca indivizi şi ca popor"

- În numele Asociaţiei Titraţilor Evrei „Unirea", av. A.Schwefelberg, a rostit, printre altele:

„Intelectualii evrei grupaţi în Asociaţia „Unirea" au credinţa că areopagul popoarelor iubitoare de pace şi omenie, după aspra pedepsire a celor vinovaţi de cea mai sălbatecă ură şi criminalitate colectivă, va pregăti, pe deasupra ruinelor, cimitirelor şi crematoriilor, o pace adevărată, o democraţie adevărată, o libertate şi o egalitate adevărată între popoare şi înlăuntrul fircărui popor.

Intelectualii evrei se aşteaptă ca poporul evreu, cu un trecut pe cât de bogat în dureri, pe atât de măreţ în înfăptuiri dăruite civilizaţiei, să fie primit cu egală îndreptăţire printre popoare şi să i se asigure putinţa liberei sale dezvoltări spirituale, oriunde se află.

Totodată, intelectualii evrei sunt încredinţaţi că noroadele lumii şi în primul rând victorioasele Naţiuni Unite vor înlesni evreilor ce vor să aibe un cămin propriu în Palestina...."

- În numele Partidului Muncitoresc Sionist-Socialist „Ichud", Dan Ieşanu spune:

„Noi evreii, victimele nr.1 ale lui Hitler, nu am putea concepe o libertate a naţiunilor fără ca celui mai bătrân şi obidit dintre popoarele lumii să nu i se facă dreptatea pe care o aşteaptă de milenii."

- Din cuvântarea rostită de M.Benvenisti:

„Situându-ne în primele rânduri ale luptei antifasciste, vom participa la opera de refacere a Statului Român democrat, în care vom găsi o egală libertate şi o justă libertate de manifestare, aducând întreaga noastră contribuţie pentru realizarea marilor postulate ale lumii progresiste şi proletare.

Prezenţa în mijlocul nostru a D-lui Ministru Gheorghiu-Dej şi a reprezentantului Domnului Prim Ministru, precum şi a delegaţilor D-lui Primar al Capitalei, constituie cea mai bună dovadă că îngâmfarea de odinioară a guvernanţilor a fost înlocuită cu dorinţa sinceră de participare a dregătorilor ţării la frământările şi năzuinţele păturilor largi ale poporului, fără deosebire de credinţă şi origină. Sub aceste auspicii, mesajul nostru către San Francisco, îşi găseşte explicaţia în împrejurarea că acolo se va decide soluţia istorică a problemei evreieşti, prin recunoaşterea definitivă a unui Stat evreiesc în Palestina şi prin aceea că istoria noastră ne-a dovedit că facem parte toţi din acelaşi popor evreu, a cărei soartă trebuie să fie rezolvată, unitar, în concertul popoarelor iubitoare de libertate şi respectarea drepturilor tuturor naţiunilor..."

9. Arestarea dr. W. Filderman.

Acţiunea de decapitare a liderilor tradiţionali ai populaţiei evreieşti a devansat cu mult arestarea şefilor partidelor „istorice".

W. Filderman, potrivit documentelor ce urmează, a fost reţinut pentru prima oară la 21/22 august 1945.

Doar intervenţia concertată a unor foruri evreieşti interne şi internaţionale l-au scos din închisoare pe W. Filderman, făcând ca el să revină şi să se menţină la conducerea F.U.C.E., U.E.R., etc până spre finele anului 1947.

Probăm cu următoarele documente, selectate ad-hoc.

24.VIII.1945

Dl. Procuror Romano
Cercetări
Prim Procuror Jean Nicolau

Domnule Prim Procuror,

Subsemnata Emilia W.Filderman, domiciliată în Bucureşti, Calea Griviței Nr. 39, am onoarea a vă supune următoarele:

În noaptea de 21/22 August 1945 orele unu, soțul meu Dr.Filderman, avocat, Preşedintele Uniunii Evreilor Români, Preşedintele Federației Uniunilor de Comunități din România, a fost ridicat de două persoane, cari s-au legitimat ca fiind inspectorul Ulmu şi Director Vladimirescu din Direcțiunea Generală a Poliției şi au prezentat un ordin de ridicare a soțului meu.

După plecarea soțului, patru agenți – care însoțiseră pe Domnii susidentificați, au făcut o perchiziție domiciliară şi au ridicat întreaga arhivă a soțului meu şi o serie de acte de interes particular.

Emilia Filderman

W.J.C. – European Offices
OCTOBER 5TH, 1945

HIS EXCELLENCY
PETRU GROZA
PRIME MINISTER OF ROMANIA
BUCHAREST (Romania)

INFORMATION HAS REACHED EUROPEAN OFFICES OF WORLD JEWISH CONGRESS THAT OUR DISTINGUISHED COLLEAGUE WILHELM FILDERMAN IS BEING HELD UNDER HOUSE ARREST AND IS INACCESSIBLE TO INQUIRIES STOP WE DEEM IT OUR DUTY BRING TO YOUR EXCELLENCYS NOTICE GRAVE ANXIETY THROUGHOUT JEWISH WORLD AND BEHALF JEWISH COMMUNITIES AND ORGANIZATIONS IN FORTY COUNTRIES WORLD JEWISH CONGRESS REPRESENTS BEG YOUR EXCELLENCY AUTHORIZE US CONVEY YOUR ASSURANCE FILDERMAN AND HIS COLLEGUES BE ENABLED CONTINUE THEIR WORK FOR JEWISH RECONSTRUCTION IN FREEDOM AND SECURITY

STOP YOUR EXCELLENCYS FAVORABLE REPLY WOULD BE DEEPLY APPRECIATED BY JEWS THROUGHOUT WORLD

STEPHEN S. WISE, PRESIDENT
NAHUM GOLDMANN, CHAIRMAN EXECUTIVE

W.J.C. - Biroul european
5 octombrie 1945
Excelenței Sale Petru Groza
Prim ministru al României, Bucureşti

Biroul nostru european al C.M.E. a fost informat că distinsul nostru coleg W. Filderman este ținut sub stare de arest şi este inaccesibil pentru a fi intervievat. Stop. Ne facem datoria să aducem la cunoştința excelenței dv. grava anxietate de care este cuprinsă lumea evreiască. Vă transmitem rugămintea din partea comunităților şi organizațiilor din 40 de țări, afiliate C.M.E., ca Excelența Voastră să ne dea asigurarea că Filderman şi colegii săi vor putea să continue munca lor pentru reconstrucția evreiască, pentru pace şi securitate. Stop.

Răspunsul favorabil al Excelenței Voastre se va bucura de o mare apreciere a evreilor din lumea întreagă.

Stephen S. Wise, preşedinte
Nahum Goldmann, preşedinte executiv

Congresul Mondial Evreesc
4 septembrie 1945
Nr. 893

Domnule Ministru,

Subscrisa Secțiune din Romania a Congresului Mondial Evreesc, cu sediul în Bucureşti, Str. Popa Rusu No.30, din prezidiul căreia face parte şi dl. Dr. W. Filderman, ne îngăduim a exprima prin prezenta dureroasa surprindere ce ne-a pricinuit arestarea d-sale în noaptea de 20/21 August a.c.

Surprinderea noastră creşte pe măsură ce durata deținerii d-sale se prelungeşte fără vreo formă legală a forului competent şi fără a cunoaşte nici până azi temeiul măsurii luate contra d-sale.

Dat fiind că nu a ajuns la cunoştiința publică vreun fapt care să poată conduce la o asemenea măsură gravă luată oricum neobicinuit, mai cu seamă împotriva unui conducător răspunzător de soarta unor instituții de importanță

supremă în viața obștei evreiești din țară, vă rugăm să binevoiți a dispune cele necesare pentru imediata restabilirea a legalității.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Președinți,
ss A. L. Zissu
Wilhelm Fischer

Secretar General,
ss Jean Cohen

Domniei sale Domnului Ministru al Afacerilor Interne

Cunosc de mult pe Dr.Filderman!

Am admirat întotdeauna acțiunea sa politică pentru apărarea drepturilor populației evreești din România.

Lupta pe care a dus-o încă în timpul regimului nazist – pe care noi oamenii politici români am urmărit-o cu adâncă emoție – a fost animată de atâta curaj, de atâta abnegație și de atâta dârzenie, încât eu am spus că Dr. Filderman este un nou profet, unul dintre profeții moderni ai judaismului.

În fața tuturor nelegiuirilor, el a proclamat principiile superioare ale dreptului și ale eticei cu atâta convingere și pasiune încât a intimidat și pe acei decișI să desăvârșească acțiunea nefastă de exterminare a evreilor.

Meritul imens al D-rului Filderman nu este numai că a știut să se mențină, în mijlocul acestei complete prigoane și în fața atâtor primejdii ce-l amenințau, la înalte principii de umanitate ci a dovedit în acest timp și un admirabil realism politic.

Datorită mijloacelor nesfârșite pe care le-a imaginat și felurilor diferite pe cari le-a pus în mișcare, Dr.Filderman a isbutit să salveze dela moarte sigură 300.000 evrei.

Dacă planurile germane privitoare la evreii din Romania n-au putut fi desăvârșite – cum din nefericire au fost desăvârșite planuri criminale în alte țări – aceasta se datorește exclusiv luptei de apărare condusă cu atâta succes de către Dr.Filderman.

În nenumărate rânduri el a cerut și sprijinul meu; am fost bucuros să-i fiu de folos.

Consider pe Dr.Filderman unul dintre eroii acțiunii de rezistență întreprinsă în țările cotropite de furia nazistă.

Dr. N. Lupu

Buc. 15 octombrie 1945

10. Evreii reîntorşi din U.R.S.S.

După cum se ştie, evreimea română a Basarabiei, Bucovinei (de Nord dar şi de Sud – Suceava, Rădăuţi, ş.a.) şi chiar din unele localităţi ale Vechiului Regat (Dorohoi, ş.a.) a fost deportată în 1941 în Transnistria (cca. 190.000 persoane). La venirea Armatei roşii nu mai rămăseseră în viaţă decât cca. 50.000 persoane. Până în toamna lui 1944 şi apoi în 1945 doar o parte din aceştia vor reveni în localităţile din noile graniţe ale României. Câteva mii au fost, pe baza unui decret al Sovietului Suprem al U.R.S.S. (dat încă din 8.03.1941) şi potrivit unei dispoziţii a Comisiei Aliate de Control şi a Comisiei Române pentru aplicarea Armistiţiului, reîntoarse în noile provincii din U.R.S.S., foste româneşti. Numărul celor reîntorşi sau duşi în U.R.S.S. este greu de stabilit deoarece cuprinde şi evrei reveniţi în Ardealul de Nord şi luaţi prizonieri. A stârnit vâlvă cazul a cca. 400 de copii orfani, readuşi în ţară încă din primăvara anului 1944 şi care în 1945, la intervenţia autorităţilor sovietice, au fost trimişi înapoi în U.R.S.S. fiind consideraţi basarabeni sau bucovineni. Doar prin stăruinţa deosebită a rabinului Portugal, o parte din aceşti copii – ajunşi la Odesa – au putut fi readuşi, mai întâi la Cernăuţi, apoi la Siret (România) şi de aici la Bucureşti, pentru a fi trimişi în Palestina. Dar pentru acest demers curajos al său, rabinul Zisse Portugal, peste numai câţiva ani, avea să plătească prin arestarea sa (la 7 aug.1949) de către Securitatea Română. Totuşi, după lungi pertractări, pe parcursul anilor 1945-1946 un număr tot mai mare de persoane au fost readuse în România, prin graniţa Siret-Rădăuţi, Iaşi-Ungheni, Herţa-Dorohoi şi Reni-Galaţi.

Astfel că, până la finele anului 1947, numărul celor reveniţi din U.R.S.S. a depăşit cifra de 40.000.

Memoriul alăturat prezintă statutul juridc incert al celor reveniţi în ţară.

a. Memoriul adresat Comitetului de coordonare al asociaţiilor de deportaţi, refugiaţi şi repatriaţi, de pe lângă C.M.E. Bucureşti, secţia din România.

Noi, reprezentând un număr de deportaţi repatriaţi în România din U.R.S.S., ne adresăm Dv cu rugămintea să vă sesizaţi de problema noastră care în momentul de faţă a căpătat o gravitate exceptională, fiind vorba ca 40.000 de evrei să fie deposedaţi de drepturile lor cetăţeneşti cu toate consecinţele acestei măsuri.

Vă rugăm să subliniaţi îndeosebi următoarele momente în prezentarea datelor acestei dureroase probleme:

1) Noi suntem evrei din provinciile cedate azi din România, Uniunii Sovietice, care am devenit supuşi români după primul război mondial şi am trăit ca atare în România până în 1940, adică o generaţie întregă de oameni.

2) Între anii 1940 şi 1944, am trecut, independent de voinţa noastră, prin diferite schimbări de Suveranitate – efect al evenimentelor de război, astfel am intrat sub suveranitatea statului sovietic între 1940 – 1941 şi am reintrat sub dominaţia statului român, dominaţie marcată prin dezlănţuirea unei acţiuni sălbatice de jefuire şi exterminare fizică a populaţiei evreieşti, care fusese un an de zile sub suveranitatea sovietică: începând cu pogromuri şi masacre de proporţii necunoscute anterior, acţiunea de răzbunare pentru „vina" de a fi fost un an de zile supuşi sovietici a continuat cu înghesuirea în ghetouri şi lagăre de moarte, pentru a culmina în fine prin mârşăvia deportărilor în masă în Transnistria, adică în ţinutul de ocupaţie românească dintre Nistru şi Bug, precum şi prin trimiteri peste Bug în ţinuturi de sub administraţie nemţească pentru a fi îngropaţi de vii în groapa săpată cu mâinile proprii.

Când autorităţile sovietice au revenit în acele locuri, în primăvara anului 1944, din populaţia evreiască de odinioară atât de înfloritoare în Bucovina de Nord şi în Basarabia şi care numărase aproape 400.000 suflete la începutul războiului, abia se mai aflau vreo 40.000 evrei, şi aceştia văduviţi şi orfăniţi, într-un hal de mizerie de nedescris – nişte epave umane.

Aceşti supravieţuitori răzleţi ai ghetourilor şi deportărilor, iată cine sunt repatriaţii din U.R.S.S.

3) Într-adevăr intraţi din primăvara anului 1944 din nou sub suveranitate sovietică, guvernul sovietic a acordat tuturor acelor evrei, care până în 1940 erau supuşi români, un drept de opţiune pentru vechea lor supuşenie, invitând pe cei îndreptăţiţi care doreau să plece în România – chiar şi dintre cei reîntorşi – să se înregistreze spre repatriere, şi contribuind apoi prin sprijinul său efectiv la efectuarea acestei repatrieri care a urmat în câteva locuri şi prin diferite puncte de graniţă, începând din Martie 1945 şi continuându-se şi în anul 1946.

4) Amintim că guvernul sovietic n-a făcut decât să aplice faţă de noi un procedeu prevăzut şi în convenţiile cu Polonia şi cu Cehoslovacia, pentru situaţiile analoage (vezi convenţiile Sovieto-Polone şi Sovieto-Cehoslovace).

5) Acum, pentru clarificarea şi fixarea Statutului nostru legal, iată ce trebuie reţinut şi subliniat: noi, repatriaţii din Bucovina de Nord şi Basarabia suntem foşti supuşi români care până în 1940 ne bucuram sau eram îndrituiţi să ne bucurăm de cetăţenie română, cu toate că guvernele româneşti reacţionare din trecut privaseră pe mulţi dintre noi şi în epoca antebelică de drepturile cetăţeneşti prin încălcarea prevederilor tratatului de la Paris din 9 Decembrie 1919 şi 28 Octombrie 1920.

Oricum, rămâne un fapt indeniabil că noi, 25 ani am fost supuşi români şi dacă ne-am prevalat de dreptul de opţiune pentru România încuviinţat de Guvernul Sovietic, această opţiune e ceva natural şi omeneşte pe deplin inteligibil pentru oricine ia în considerare situaţiunea de fapt, că noi suntem oameni care sub toate raporturile ne orientăm înspre România, că ne-am însuşit cultura românească în şcolile şi facultăţile româneşti, că ne-am dobândit pregătirea profesională în şi

pentru România, că ne-am făcut serviciul militar în România, că timp de 25 ani am plătit impozite şi dări în România.

Nu eram oare îndreptăţiţi a crede că ne vom putea reface rosturile, nimicite de mâinile criminale, dirijate de fascismul antonescian azi doborât, în acea ţară a cărei limbă o vorbim, ale cărei diplome posedăm, ale cărei instituţii ne sunt familiare, unde ne fixaserăm încă înainte de război o serie de interese morale şi patrimoniale şi mai ales unde fiecare aproape are o rudă sau un prieten în stare să ne dea o mână de ajutor în opera atât de dificilă a redresării noastre morale şi materiale?

6) Dar mai e altceva ce ne-a determinat voinţa de acţiune pentru România nouă.

Noi am socotit că România de azi, care condamnă regimul de eri, va înţelege datoria morală ce a contractat-o faţă de noi, care a rămas de pe urma victimelor din Bucovina de Nord şi Basarabia şi va fi conştientă de obligaţia care-i incumbă de a repara enormele prejudicii morale şi materiale, cauzate nouă de autorităţile antonesciene.

E lucru ştiut, pentru a cita numai un exemplu, că jaful avuţiei noastre se cifrează la miliarde, că azi încă bolţile Băncii Naţionale adăpostesc mult aur şi multe valori provenind de la evreii din Bucovina de Nord şi Basarabia şi că mai există desigur undeva în arhiva Băncii Naţionale procesele verbale care au consemnat spoliaţiunile săvârşite chiar de organele Băncii Naţionale în momentul re-ocupării teritoriului cedat precum şi cu prilejul internărilor în ghetouri şi mai ales al deportărilor în Transnistria.

Dacă mai putem înţelege că guvernul Român nu se găseşte în situaţiunea de a repara pagubele materiale pricinuite evreilor din Bucovina de Nord şi Basarabia, dacă s-ar mai putea înţelege de ce avutul criminalilor de război, autorii masacrelor din Bucovina de Nord şi Basarabia şi a deportărilor în Transnistria, a fost confiscat în folosul statului şi nu în folosul nostru, proprietarii adevăraţi ai acestui avut jefuit de la noi – dacă, aşadar, statul Român nu poate să contribuie efectiv la redresarea noastră materială şi socială – ne-am aşteptat ca Guvernul să ne lase cel puţin în pace, pentru ca din propriile noastre forţe sau cu ajutorul coreligionarilor noştri, rămaşi feriţi de catastrofa ce se abătuse asupra noastră, să ne refacem rosturile distruse de mâini criminale, Guvernul creînd cel puţin climatul moral, condiţiunile legale, favorabile acestei redresări.

II. Or, spre amarnica noastră decepţie iată ce se întâmplă: Guvernul, considerându-se exonerat de orice obligaţiune faţă de noi, de parcă sancţionarea câtorva autori ai crimelor săvârşite faţă de noi ar fi epuizat şi lichidat toată problema, ne califică pe noi, repatriaţii, drept străini şi apatrizi cu tot cortegiul consecinţelor dezastruoase ce decurg pentru noi din acea calificare nejustificată. Astfel, ni se stabileşte „domiciliu forţat", în localităţi unde nu ne putem valorifica nici munca nici pregătirea profesională, ni se cere a ne supune controlului străinilor, dictându-se legi care prevăd sancţiunea drastică şi inumană a expulzării

acelora dintre noi care nu se pot împăca cu gândul că sunt străini, sancțiuni care – şi aici e primejdia – au şi început să se aplice, aruncând panică şi tulburare în rândurile noastre.

Guvernul Român, în loc să repare marea nedreptate care s-a făcut multora dintre noi în trecut, prin aceia că li s-a retras sau refuzat dreptul de cetățenie recunoscut lor prin tratatele internaționale, adaugă la nedreptățile de ieri nedreptatea de azi de a se considera în bloc pe toți acei care am exercitat dreptul atât de legitim al opțiunii pentru România, drept recunoscut nouă, aşa cum s-a recunoscut şi în cazul Poloniei şi al Cehoslovaciei, drept care în mod normal şi firesc se încuviințează printr-o practică internațională de secole cu prilejul oricărei cesiuni şi schimbări teritoriale. Guvernul Român, zicem, comite nedreptatea de a ne considera totuşi ca străini, ca apatrizi, deci ca oameni fără dreptul la muncă şi expulzabili pentru cea mai mică vină, dovedită sau nu.

În consecință, vă rugăm, alarmați opinia publică asupra celor 40.000 de evrei din România, deveniți obiectul unor noi vexațiuni şi şicane, pentru a se curma suferințele nemeritate ale acelor nenorociți, întrucât măsura pătimirilor noastre e arhiplină.

Stăruiți să se pună problema în discuție publică, dacă prin imposibil forurile competente ar găsi că cerința noastră, de a ni se recunoaşte calitatea de cetățean român, tuturor acelor evrei din România de azi, care au cu această țară legături serioase şi vechi, că această cerință e nerealizabilă sau nejustă, atunci militați în sensul de a ni se oferi în schimb posibilitățile imediate şi integrale de emigrare; pentru a se curma situația noastră tragică de oameni fără drepturi, fără căpătâi, fără patrie.

Nu uitați că nu există azi în România pentru evreimea de aci probleme mai arzătoare, mai dureroase, mai reclamatoare de soluție rapidă şi justă. Nu uitați că e vorba de a salva ultimul rest al unei populații evreieşti care înainte de război constituise un factor de prim rang în toate operele evreieşti de ajutorare şi construcție creatoare.

b. Proces verbal al şedinței Comisiunii Deportaților, Refugiaților şi Repatriaților de pe lângă Congresul Mondial Evreiesc în ziua de 5 Septembrie 1946 orele 6 d.a.

Dl. A.Kanner, preşedintele Comisiunii Deportaților, Refugiaților şi Repatriaților, de pe lângă Congresul Mondial Evreiesc, deschizând [lucrările] arată scopul convocării acestei şedințe şi anume:

Există o mulțime de probleme care interesează deopotrivă toate asociațiile de deportați, refugiați şi repatriați şi este necesar ca să discutăm aceste probleme şi să căutăm soluțiuni practice şi imediate pentru rezolvirea lor.

Sunt trei probleme care ne interesează de aproape şi anume:

1) Legea cetățeniei

2) Legea pentru stabilirea în centrele aglomerate ale țării

3) Problema asistenței deportaților, refugiaților şi repatriaților în genere şi în special acum, în pragul iernii.

D-sa arată că înaintea plecări dlui Wilhelm Fischer la Paris, a avut o întrevedere cu d-sa şi a discutat îndelung aceste probleme,...sprijinul celor din afară, mai ales în chestiunea a treia, a asistenței care necesită mijloace mari. Face apel la toți cei de față de a lua parte la toate convocările făcute de Congresul Mondial Evreiesc în aceste chestiuni pentru ca soluțiunile căutate să fie comune tuturor asociațiilor şi reprezentate prin cei prezenți.

Dl. Av. Tumarchin, şeful Contenciosului C.M.E referă asupra demersurilor făcute de organizațiile politice evreieşti (Partidul Evreiesc, Comitetul Democratic Evreiesc şi U.E.R), în problema cetățeniei şi dreptului de a se stabili în Capitală, la Ministerul de Justiție şi Ministerul Afacerilor Interne. Dl. Ministru Pătrăşcanu, titularul departamentului de justiție a recunoscut dreptul repatriaților la cetățenia română. Acest lucru s-a obținut în urma numeroaselor memorii şi demersuri făcute de organizațiile politice evreieşti arătate mai sus.

În audiența pe care organizațiile politice evreieşti au avut-o la dl.Ministru al Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, titularul departamentului, a declarat că legea cetățeniei este deocamdată oprită. Totuşi d-sa a promis că se va legifera sub aspectul dreptului la cetățenie şi situația repatriaților.

În privința dreptului de a se stabili în Capitală, dl.Ministru a promis că va lărgi cadrul persoanelor care vor avea dreptul să se stabilească în Bucureşti. În acest sens, delegații au depus un memoriu în care s-a cerut ca următoarele trei categorii să fie exceptate de legea pentru stabilirea în centrele aglomerate ale țării şi anume: titrații; cei care fac dovada că sunt încadrați în câmpul muncii; acei care au rude până la gradul al patrulea.

D-sa speră că greutățile vor fi învinse şi se va obține rezultatul dorit.

Înainte de a da cuvântul reprezentanților diferitelor (organizații), dl.A.Kanner roagă pe toți să colaboreze cu C.M.E., care este un loc unde se pot lua hotărâri spre binele deportaților, refugiaților şi repatriaților. Congresul Mondial Evreiesc caută această colaborare şi vrea să-şi ia sarcina de a hotărî singur în aceste probleme.

Se hotărăşte a se invita în şedințele viitoare şi Asociația din Calea Moşilor 128, Asociația Refugiaților Evrei din Transnistria, Asociația Evreilor români refugiați din Germania ş.a.

Stenograma discuției generale. Dl. ing. Osterer din partea Asociației Deportaților ... aduce la cunoştință că în provincie s-a cerut repatriaților înscrierea în listele controlului străinilor, ceea ce a produs panică. D-sa propune crearea unei platforme comune pentru constituirea deportaților, refugiaților şi repatriaților şi împărțirea fondurilor...

Dl. Feintuch, din partea Asociației refugiaților şi American *Joint Distribution Committee*, critică şi spune că nu s-a făcut nimic pentru a veni în ajutorul acestei

categorii şi arată că s-au făcut multe greşeli şi din partea autorităţilor faţă de repatriaţi. Reproşează conducerii Congresului că nu este interesată de starea repatriaţilor din barăcile din Str. Doinei, cu toate promisiunile făcute.Tot aşa reproşează Asociaţiei foştilor deportaţi din Transnistria că a indus în eroare pe mulţi repatriaţi, promiţându-le stabilirea în Capitală ceea ce nu s-a făcut şi din care cauză mulţi au (rămas în) Bucureşti expuşi mizeriei. D-sa găseşte că este nevoie de a se face ceva pentru a se reeduca aceşti desrădăcinaţi şi a se înfiinţa un centru de plasare care să intervină la diferite întreprinderi, pentru angajarea deportaţilor şi repatriaţilor.

Dl. Lifschitz din partea Asociaţiei foştilor deportaţi din Transnistria, arată că ajutorul *Joint*-ului a fost foarte minimal şi că Congresul Mondial Evreiesc ar trebui să facă legătura cu judaismul din afară pentru a ajuta ca şi evreii din România să emigreze, căci şi ei au drepturi ca şi acei din lagărele de concentrare. Să se facă intervenţii ca problema cetăţeniei să fie rezolvată ca şi în Cehoslovacia, Polonia şi Ungaria, printr-o convenţie între Guvernul Sovietic şi cel Român. Mulţumeşte C.M.E pentru sforţările făcute şi arată că nu sunt mai mult decât (2.000?) de repatriaţi care stau în Capitală fără buletin. D-sa se exprimă în favoarea creării unui for comun pentru ajutorarea deportaţilor şi repatriaţilor şi care să intervină pe lângă evreii regăţeni, ca să ajute periodic pe orfani, văduve şi invalizi din această categorie.

Dl. dr. Drimmer din partea Asociaţiei „Haiarden", găseşte lăudabilă acţiunea C.M.E. Arată cum toţi repatriaţii au fost decepţionaţi de primirea ce li s-a făcut chiar din momentul trecerii graniţei. Numai cei ce s-au stabilit în Sudul Bucovinei au găsit oarecum o a doua patrie, Cei stabiliţi în Moldova şi Transilvania sunt priviţi cu ochi răi chiar de către evrei. Aminteşte că în Craiova, până n-a intervenit Federaţia Uniunilor de Comunităţi, situaţia repatriaţilor era cea mai mizeră. D-sa este de părere că problema cetăţeniei nu trebuie discutată acum ci lăsată în seama C.M.E., în care are toată încrederea că va lupta până la câştigarea cauzei. Dă citire unei telegrame sosită din Focşani, cu următorul conţinut:

„Conform ordinului D.G.P 123018 din 29 August, Poliţia Focşani ordonă recensământul repatriaţilor din Bucovina de Nord şi Basarabia chiar celor posedând cetăţenia anterior 1940 eliberând dovezi controlului străinilor stop telegrafiaţi urgent situaţia şi dacă e cazul ca repatriaţii cu acte de cetăţenie să se prezinte la recensământul străinilor. Contenciosul Comunităţii din Focşani."

D-sa aduce de asemenea la cunoştinţă Organizaţiei „Haiarden" că a creiat la Brăila o cooperativă a repatriaţilor, prin care unii ... şi-au găsit o ocupaţie şi sugerează să se facă încercări în acest fel în toată ţara. D-lor au 18 organizaţii în ţară care ar putea fi atrase spre a colabora şi livra informaţiile necesare.

Dl. dr. Drimmer aduce la cunoştinţă că murind un repatriat şi d-sa prezentându-se ca să scoată autorizaţia de înmormântare i s-a cerut ca să facă dovada de la controlul străinilor. D-sa constată că este adevărat că unii deportaţi şi repatriaţi merg de la o organizaţie la alta pentru ajutoare şi propune înfiinţarea unui control central pentru evitarea unor astfel de cazuri.

Dl. dr. E. Grunberg, secretarul comisiunii de Studii a C.M.E-ului spune că din statisticile C.M.E.-ului verificate cu acelea ale *Joint*-ului rezultă un număr de cca.50.000 repatriați aflați în țară, originari din Bucovina de Nord, Basarabia ş.a. Structura profesională a repatriaților din aceste zone este cu desăvârşire necunoscută. Nu este cu putință să se aplice datele cunoscute în ceea ce priveşte structura restului populației evreieşti, întrucât aceşti supraviețuitori nu pot fi considerați ca reprezentând un eşantion național, toate categoriile profesionale pe care le-au avut.

Dirijarea în procesul de producție şi reeducare a tinerilor potrivit cu necesitățile unei activități productive, rămâne sarcina de bază şi la aceasta nu se poate ajunge decât cunoscându-se în mod detaliat structura repatriaților. Ca urmare se impune organizarea unui recensământ a acestor categorii de evrei care trebuie studiat de îndată şi înfăptuit cu ajutorul tuturor organizațiilor de deportați.

Reprezentanții prezenți au fost de acord cu declarațiile D-lui Dr.Grunberg, pentru organizarea acestui recensământ.

Dl. av. E. Kanner, luând cuvântul a promis că fiind în fruntea acestei comisiuni va căuta să ducă la capăt lucrurile, însă pentru aceasta trebuie ca toate organizațiile să-i dea concursul necesar.

Pentru a se obține la diferite autorități satisfacerea doleanțelor noastre, trebuie să fim dotați cu documente şi date precise.

D-sa îndeamnă să nu fim pesimişti în materie juridică, căci urmărind consecvent interesele noastre, vom reuşi. D-sa mai îndeamnă ca acum înaintea iernii să dăm semnalul de alarmă sub diferite forme arătând situația materială şi financiară precisă a acestei categorii de evrei.

La propunerea d-sale se hotărăşte a se întocmi un memoriu până la proxima şedință, elaborat de o comisiune, în care să fie reprezentată fiecare organizație.

Dl. av. Tumarchin, arată că dacă a fost posibil să se întâlnească evreii venind din diferite părți şi a se lua hotărâri decisive în chestiunile discutate, aceasta este meritul Congresului Mondial Evreiesc.

Dl. av. Kanner, luând ultimul cuvântul, propune constituirea a două comisiuni:

Una pentru elaborarea unui memoriu asupra tuturor problemelor şi care să propună şi soluții şi a doua să se ocupe cu problemele statistice în (legătură) cu secția statistică a Congresului Mondial Evreiesc. Această propunere este acceptată în unanimitate.

Delegaților prezenți li s-a împărțit câte un exemplar din vol. I al lucrării *Populația evreiască în cifre – Memento Statistic*.

Sedința se încheie la ora 8 seara.

Preşedinte,
Av. Ed. Kanner

Secretar,
A. Schafer

c. Proces verbal al şedinţei Comisiunii Deportaţilor, refugiaţilor şi repatriaţilor de pe lângă Congresul Mondial Evreiesc în ziua de 12 Septembrie 1946, orele 6 p.m.

Dl. av. Kanner, deschizând şedinţa, propune să se aleagă o comisie care să elaboreze un memoriu, care să fie înaintat Centralei şi către o Asociaţie să strângă materialul statistic necesar pe baza căruia se vor formula cererile noastre.

Dl. dr. Turtel din partea Asociaţiei pentru ajutorarea Bucovinenilor de Sud cere lămuriri asupra componenţei Comisiunii căci sunt unele grupuri care până azi n-au activat.

Dl. dr. Lifschitz din partea Asociaţiei foştilor deportaţi din Transnistria arată că principala problemă care trebuie imediat rezolvată este situaţia juridică a repatriaţilor, D-sa comunică că doi evrei repatriaţi au fost arestaţi la Sibiu fiindcă nu s-au înscris în listele controlului străinilor, judecaţi şi condamnaţi la închisoare şi expulzare.

Dl. av. Kanner explică rostul acestei Comisiuni, arătând că nu a fost convocată pentru a micşora prestigiul sau autoritatea fiecărei asociaţiuni în parte, care rămân în toate atribuţiunile lor, ci pentru ca printr-o acţiune comună a tuturor asociaţiilor să se remedieze starea repatriaţilor şi deportaţilor „Clal Sioniştii", arată cum au ajuns să se constituie aici în Bucureşti şi anume fiecare repatriat care făcea parte în Bucovina din această fracţiune, sosind în Bucureşti s-a înscris iar în această Asociaţie, strângându-se astfel pentru a-şi apăra în comun interesele.

Dl. av. Rosenstock arată că vina este chiar a intelectualilor repatriaţi dacă situaţia juridică a ajuns în starea în care este azi; pentru repatriaţi există două probleme si anume:

a) Asistenţa juridică

b) Asistenţa socială

D-sa propune să se aleagă un comitet permanent activ de oameni care pot şi vor să lucreze şi care să supravegheze toată problema şi să ţină legătura strânsă cu presa.

Dl. dr.Feller din partea Asociaţiei foştilor deportaţi din Transnistria salută creierea acestei Comisiuni din partea C.M.E şi arată care trebuie să fie scopul şi ţelurile acestei comisiuni.

Dl. Schnitzer din partea Asociaţiei refugiaţilor poloni, expune situaţia juridică a acestei categorii de evrei arătând că numai aceia sunt consideraţi cetăţeni poloni, de către Ambasada Poloniei, care se întorc în Polonia. D-sa arată peripeţiile prin care au trecut toţi aceşti refugiaţi şi că C.M.E. până în prezent nu le-a dat nici asistenţă socială nici juridică. Se asociază la propunerea pentru formarea unui comitet permanent de coordonare

Dl. Weissman propune să se aleagă o comisiune compusă din trei sau cinci persoane capabile pentru comisia juridică.

Dl. av.Kanner roagă încă odată pe toţi să colaboreze la cunoaşterea situaţiei tuturora pentru a se putea interveni.

Dl. Weissman insistă ca Comisiunea să-şi înceapă lucrările... mai ales acuma când delegaţii sunt în străinătate.

Dl. dr. Drimmer arată că este iluzoriu să se găsească cei care să poată lucra imediat fără să fie retribuiţi şi se alătură propunerii d-lui av. Rosenstock ca să se aleagă un Comitet permanent.

Dl. av. Kanner trece la alegerea unui Comitet Permanent...., fiind aleşi dnii: dr. Feller, av. Rosenstock, Korner, dr. Lifschitz, dr. Drimmer, ing. Osterer, Millman, Schildkraut şi un reprezentant al Refugiaţilor polonezi, având misiunea de a pregăti tot materialul şi de a face demersurile necesare. Domnia Sa cere ca toţi să aibe încredere şi promite să ducă la bun sfârşit lucrările începute.

Şedinţa se ridică la orele 8 seara.

d. Anexă. Acţiunea de ajutorare a evreilor ce se repatriază din U.R.S.S. în cursul lunii martie 1945.

Data repatrierii şi punctele de trecere

1) Potrivit comunicării făcute de organele Ministerului de Interne, repatriaţii, total 17.000 din cari majoritatea evrei vor trece frontiera cu începere de la 4 Martie 1945 şi anume prin patru puncte, precum urmează:

cca. 5.000 persoane la Gara Adâncata (jud.Dorohoi)

cca. 2.000 persoane la Gara Herţa

cca. 5.000 persoane la Gara Ungheni-Iaşi

cca. 5.000 persoane la Gara Reni-Galaţi.

Din aceştia din urmă primul lot de 700 va intra în cursul lunii martie a.c.

Trierea se face de organele Guvernului

2) La fiecare din aceste puncte va funcţiona câte o Comisiune numită de Guvern, compusă din Prefectul Judeţului sau delegatul său, Comandantul Legiunii de Jandarmi sau delegatul său, un Inspector de Poliţie şi Medicul Circumscripţiei respective.

La aceştia se adaugă şi delegaţii U.E.R.

Se pare că toţi repatriaţii vor fi supuşi unei carantine în spitale sau, în lipsă de spitale, după posibilităţile locale.

U.E.R trimite delegaţi pentru repatriaţii evrei

Operaţia trierii se face de organele Guvernului iar delegaţii U.E.R asistă pentru a înregistra toate datele privitoare la repatriaţii evrei şi pentru a le da eventuale sfaturi şi îndrumări.

Cheltuielile cu trierea, transportul şi întreţinerea tuturor repatriaţilor se face de Guvern

3) Repatriaţii sunt aduşi până la frontieră prin grija şi pe cheltuiala Guvernului U.R.S.S.

De la frontieră, întreţinerea repatriaţilor pe timpul cât durează trierea lor, ca şi în eventuala carantină, precum şi transportarea lor până la locurile de destinaţie se fac prin grija şi pe cheltuiala Guvernului Român.

Asistența repatriaților evrei pauperi.

4) Sarcina ajutorării celor pauperi va reveni obştei evreieşti din țară.

Cu sprijinul Joint-ului

Opera va fi sprijinită de American *Joint Distribution Committee*.

A. *Asistența lor la punctele de frontieră.*

Asistența pentru întreținerea repatriaților în timpul trierii şi a eventualei carantine

Sarcina întreținerii repatriaților la punctele de frontieră incumbă desigur Statului (pentru repatriații evrei ca şi pentru cei români).

Având în vedere însă starea evreilor cari în unanimitatea lor sunt foşti deportați cari au avut de îndurat regimul barbar hitlerist până ce teritoriile în cari se aflau au fost eliberate de Armatele Sovietice, A.J.D.C organizează acordarea unui supliment de sprijin pentru aceştia.

În acest scop desemnează câte 2 delegați pentru fiecare din cele 4 puncte de frontieră (unul din ei fiind medic).

Aceştia vor colabora cu organele Comunității Evreieşti din localitățile de frontieră respective sau din imediata apropiere.

Complectarea hranei

Având în vedere numărul foarte mare de repatriați, apoi şederea foarte scurtă la punctele de frontieră, nu poate fi vorba să se organizeze bucătării.

Presupunem că nici organele Guvernului nu s-au putut gândi la aşa ceva.

Aceste câteva zile repatriații vor trebui să se mulțumească cu hrană rece şi ceai.

În acest scop se vor cumpăra din vreme, prin Comunitățile respective, alimentele necesare: salam, brânză, marmeladă, nuci, etc, asigurându-se mai ales pâinea.

Dacă autoritățile nu vor fi organizat cele necesare pentru prepararea ceaiului, o vor face delegații noştri. Dacă nu se va găsi surogat de ceai, se va utiliza ceaiul de tei.

Adăpostul

El nu va putea fi decât sumar şi după posibilitățile îngăduite de situația locală.

Nu poate fi vorba decât de două sau trei nopți, deportații trebuind să ia neîntârziat drumul spre locurile de destinație.

Dacă organele sanitare ale Guvernului vor găsi că e necesară o carantină mai îndelungată, vor găsi desigur şi pentru repatriații evrei ca şi pentru ceilalți modalitatea de a-i adăposti, fie în spitale, fie în barăci, fie eventual în imobilele disponibile sau ce se vor rechiziționa în acest scop.

Asistența sanitară

Având în vedere numărul mare de repatriați din care, după cum se anunță, majoritatea sunt evrei, este locul ca să înlesnim sarcina medicului circumscripției

respective, delegatul Guvernului, punându-i la dispoziție câte unul sau doi medici evrei şi unele din medicamentele uzuale, strict necesare.

Această sarcină va fi îndeplinită de medicul făcând parte din delegația noastră, ajutat de medicul sau medicii evrei ai obştei evreieşti locale sau din localitatea cea mai apropiată.

Medicul delegat va lua cu sine, din depozitul Comisiunii Autonome de Ajutorare, cantitatea de medicamente uzuale, aproximativ necesare pentru numărul de evrei ce vor intra în țară prin punctul de frontieră respectiv.

Se va avea în vedere, la întocmirea inventarului de medicamente, că organele sanitare publice sunt dotate cu medicamente şi că, la nevoie, ele le pot căpăta de la Soc. Națională de Cruce Roşie a României, care dispune de stocuri suficiente.

Fondurile necesare pentru complectarea asistenței la frontieră a repatriaților evrei.

American *Joint Distribution Committee* alocă în acest scop câte Lei 750.- pe zi pentru numărul probabil al repatriaților evrei de 10.000 persoane, în total Lei 7.500.000.

B. *Asistența repatriaților după ajungerea lor la locurile de destinație.*

Odată ajunşi în localitățile de origine, repatriații se vor strădui desigur să reia activitatea productivă.

Cei lipsiți de mijloace vor fi ajutați prin Comunitățile respective, acestea din urmă fiind sprijinite de A.J.D.C.

a) Sprijinul reconstructiv 1945 de Lei 75.000.-A.J.D.C

În cadrul acțiunii în curs în prezent, aceia dintre repatriați cari vor avea nevoie de sprijin care să le înlesnească refacerea existenței, vor primi dotația de Lei 75.000 de persoană, instituită de A.J.D.C

Până la primirea acestui sprijin, cei pauperi vor fi ajutați de Comunitățile respective, în cadrul acțiunilor de ajutorare colectivă susținute de A.J.D.C,

b) Echiparea

Prin grija delegaților noştri, la punctele de frontieră se vor înregistra pe versoul fişelor individuale, întocmite de U.E.R, nevoile de echipament ale fiecărui repatriat.

În măsura disponibiităților de a se debloca încălțămintea, această importantă acțiune a cărei valoare atinge cca. 1 miliard de lei, va fi intreprinsă cu contribuția evreilor din țară, adăugându-se sprijinul A.J.D.C.

Dr. E.Costiner

26 februarie 1945.

e. Tabel nominal

al copiilor orfani repatriați din Transnistria şi alte lagăre, aflându-se sub conducerea Rabin Portugal A.Z. în căminele din Cal.Moşilor şi Văcăreşti

Nr. crt.	Numele şi prenumele	Ziua / luna	Anul	Locul naşterii	Numele părinților
0	1	2	3	4	5
1.	Brenner Rosa	2/5	1932	Suceava	Iacob şi Gusta
2.	Waldmann Pessic	3/4	1934	Iaşi	Isser şi Hanna
3.	Strauber Mali	20/7	1934	Suceava	Berl şi Soma
4.	Huber Taube	11/10	1936	Siret	Leib şi Hanne
5.	Zinnreich Mali	6/11	1932	Rădăuți	Alias şi Sura
6.	Schanhaut Tzilli	14/7	1932	Rădăuți	Benno şi Ghita
7.	Portugal Rifca	17/8	1935	Dorna	Zissa şi Ruchel
8.	Golstein Beila	11/7	1940	Galați	Haim şi Esther
9.	Goldenberg Soşana	18/9	1936.	Dorna	Jakob şi Zina
10.	Kissner Sura	23/4	1933	Burdujeni	Avram şi Clara
11.	Leder Malca	25/9	1936	Bacău	Welvel şi Lea
12.	Leder Edel	22/8	1941	Bacău	Welvel şi Lea
13.	Riesel Esther	11/8	1931	Vaslui	Leizer şi Hanna
14.	Parnefess Sima	8/12	1933	Darabani	Srul şi Rifca
15	Parnefess Mantzie	9/11	1940	Darabani	Srul şi Rifca
16	Pistiner Mirjam	11/6	1933	Siret	Aire şi Gilda
17	Pistiner Esther	18/5	1939	Siret	Aire şi Gilda
18	Bitter Hanna	11/7	1933	Dorna	Itzig şi Lea
19	Bitter Feigha	18/9	1934	Dorna	Itzig şi Lea
20	Lecker Malka	28/9	1934	Siret	Wolf şi Passie
21	Kugler Rifca	11/9	1940	Sibiu	Leib şi Sura
22	Creiman Jente	12/8	1930	Iasi	Berl şi Poni
23	Cohn Meier	9/12	1930	Iaşi	Avram şi Sosie
24	[???] Ruchel	11/7	1940	Iaşi	Josif şi Ghitel
25	[???] Keisel	10/9	1937	Iaşi	Josif şi Ghitel
26	Rosental???????	11/8	1935	Botoşani	Isser şi Clara
27	Rosental Rifca	18/9	1947	Botoşani	Isser şi Clara
28	Schwartz Hanna	8/12	1938	Botoşani	Jancu şi Bruha
29	Goldstein Tzilli	10/12	1938	Vaslui	Heim şi Golda
30	Schapira Raia	11/8	1934	Iaşi	Huche şi Rifca
31	Schapira Cerno	14/8	1941	Iaşi	Huche şi Rifca
32	Gruenberg Sura	11/9	1935	Iaîi	Moişe şi Tzilli
33	Jankilievici Este	10/8	1941	Iaşi	Leib şi Mali
34	Aronovici Kahle	10/5	1930	Iaşi	Bercu şi Sara
35	Aronovici Sosie	20/9	1935	Iaşi	Bercu şi Sara
36	Nuber Sura	18/9	1938	Romancauți	Leib şi Hanna
37	Aron Malka	4/12	1938	Bucureşti	Hersch şi Lea
38	Schwartz Maia	10/9	1939	Iaşi	Aron şi Machle
39	Schmiel Schifra	11/8	1932	Botoşani	Manole şi Machle
40	Bernhaut Lea	18/9	1935	Iaşi	Avram şi Mina
41	Bernhaut Betti	9/11	1941	Iaşi	Avram şi Mina

0	1	2	3	4	5
42	Schartzer Branne	8/12	1930	Iaşi	Samuel şi Lotti
43	Binder Silva	11/8	1931	Iaşi	Samuel şi Berta
44	Geizingher Silva	12/7	1930	Radauţi	Benno şi Berta
45	Loebel Hanna	16/8	1930	Radauţi	Israel şi Mana
46	Littmann Nessie	9/3	1926	Radauţi	Haim şi Clara
47	Littmann Hawa	10/9	1930	Radauţi	Haim şi Clara
48	Davidovici Jetti	11/8	1930	Burdujeni	Berl şi Ser
49	Sloniuc Ruchel	16/8	1930	Siret	Carl şi Blima
50	Maidanek Jetti	11/6	1930	Siret	Srul şi Betti
51	Falik Schendel	9/12	1929	Iaşi	Zeilig şi Jetti
52	Svindelmann Riva	10/12	1928	Bacău	Jakov şi Brane
53	Srul Rifca	11/10	1930	Iaşi	Sviel şi Lassie
54	Srul Branne	9/10	1935	Iaşi	Sviel şi Lassie
55	Svindelmann Mania	10/8	1928	Bricani	Iakob şi Mina
56	Tzapir Slima	11/7	1932	Shişinău	Leib şi Ilanna
57	Freud Blima	13/7	1933	Botoşani	Berl şi Lea
58	Kessler Schewa	8/10	1928	Jediniţi	Zalman şi Massie
59	Brenner Ettel	11/8	1932	Roman	Luser şi Mina
60	Koifmann Dora	15/8	1932	Vijniţa	Berl şi Rifca
61	Macelaru Frieda	11/8	1932	Radauţi	Srul şi Betti
62	Edelmann Jetti	8/10	1932	Radauţi	Leiser şi Malka
63	Peller Haia	14/8	1933	Radauţi	Avram şi Lotti
64	Salter Frieda	18/9	1932	G.Humorului	Hunne şi Sura
65	Cojocariu Jetti	10/8	1945	Iaşi	Berl şi Rosa
66	Loewi Reghina	10/7	1928	Vaslui	Berl şi Tzilli
67	Schenholţ Sima	18/9	1932	Iaşi	Avram şi Lea
68	Goldstein Frima	8/10	1932	Suceava	Meer şi Sima
69	Portugal Beila	6/7	1933	Suceava	Zissa şi Ruchel
70	Oblast Rosa	10/8	1931	Rădăuţi	Isser şi Sale
71	Grunberg Lea	10/6	1932	Rădăuţi	Zeilig şi Sonia
72	Liebermann Haia	11/8	1928	Rădăuţi	Leib şi Sima
73	Portugal Jetti	18/8	1937	Rădăuţi	Zissa şi Ruchel
74	Spiegel Golda	11/8	1928	Siret	Berl şi Lotti
75	Maerbaum Gusta	17/7	1928	Siret	Moses şi Sima
76	Horowitz Lea	17/6	1933	Dorna	Josef şi Blima
77	Bermer Mina	14/7	1934	Dorna	Berl şi Mali
78	Bildner Lea	11/8	1930	Siret	Moses şi Brane
79	Bildner Feighe	10/7	1928	Siret	Moses şi Brane
80	Haller Tzirel	8/11	1934	Frumuşica	Sloime şi Sura
81	Haller Rica	10/8	1932	Frumuşica	Sloime şi Sura
82	Haller Feighe	10/6	1930	Frumuşica	Sloime şi Sura
83	Maerovici Haia	8/10	1930	Iaşi	Mendel şi Dora
84	Scherl Rosa	9/11	1930	Dorohoi	Figel şi Mariem
85	Scherl Frieda	11/7	1928	Dorohoi	Figel şi Mariem
86	Buchmann Hava	10/8	1930	Vama	Jenkel şi Ruchel
87	Creiman Bruche	11/8	1930	Iaşi	Meier şi Ruchel
88	Gantz Blima	9/11	1930	Cărlibabe	Solomon şi Lea
89	Gantz Dora	10/7	1931	Cărlibabe	Solomon şi Lea
90	Schwartz Sabina	11/7	1928	Siret	Solomon şi Raia

0	1	2	3	4	5
91	Schortzer Ruchel	18/9	1928	Siret	Jakob şi Rosa
92	Brettler Fula	8/7	1930	Bacău	Smiel şi Lotti
93	Zeilig Paulina	10/7	1939	Iaşi	Jancu şi Zina
94	Segall Susi	11/8	1933	Iaşi	Meier şi Rifca
95	Vizig Ghizela	8/9	1933	Iaşi	Nuhim şi Betti
96	Avram Ghizela	7/6	1933	Iaşi	Leib şi Jetti
97	Segall Malca	11/8	1934	Iaşi	Sloime şi Tzilli
98	Mendel Dvossie	10/6	1934	Iaşi	Sloime şi Lea
99	Herscovici Roza	18/8	1935	Iaşi	Itzic şi Ghita
100	Rosenberg Rica	10/7	1935	Iaşi	Strul şi Mina
101	Mendel Adela	8/9	1937	Iaşi	Sloime şi Lea
102	Rosenberg Rebeca	17/9	1937	Iaşi	Strul şi Mina
103	Mendel Riva	10/7	1938	Iaşi	Sloime şi Lea
104	Cojocariu Rosa	18/1	1928	Iaşi	Berl şi Mindel
105	Schefler Brane	8/10	1930	Rădăuţi	Leon şi Lea
106	Schefler Sura	10/6	1932	Rădăuţi	Leon şi Lea
107	Orenstein Dora	18/7	1939	Rădăuţi	Berl şi Lea
108	Rosenblatt Sionie	23/11	1938	Cernăuţi	Mendel şi Fani
109	Kraun Frieda	10/11	1937	Rădăuţi	Lippa şi .....
110	Kraun Hanna	8/11	1938	Rădăuţi	Lippa şi .....
111	Kreismann Mina	10/7	1930	Rădăuţi	Leib şi Sara
112	Chussid Frieda	11/6	1930	Vama	Benno şi Roza
113	Grunfeld Ferina	18/9	1930	Oradea	Srul şi Lotti
114	Bubis Sonia	8/9	1930	Oradea	Abram şi Hanna
115	Gantz Ghizela	10/1	1928	Rădăuţi	Avner şi Zina
116	Strul Tzillic	11/7	1930	Iaşi	Berl şi Bessie
117	Boimann Ghitta	17/6	1930	Rădăuţi	Jacob şi Betti
118	Grunberg Fani	9/11	1930	Rădăuţi	Jacob şi Lotti
119	Grunfeld Ruthi	11/9	1930	Vaslui	Leon şi Betti
120	Goldenberg Rosa	10/7	1930	Vaslui	Berl şi Golda
121	Dieder Ghitta	18/7	1932	Sibiu	Jacob şi Betti
122	Schreber Malka	9/11	1930	Rădăuţi	Benno şi Mina
123	Gruenn Polia	11/8	1932	Vama	Berl şi Sofie
124	Gruenn Erna	18/6	1934	Vama	Berl şi Sofie
125	Askinasi Frieda	9/11	1930	Dorna	Srul şi Basie
126	Zalman Ghittel	11/7	1933	C-lung	Avram şi Jetti
127	Schulmann Beila	10/5	1934	C-lung	Mendel şi Rofca
128	Schulmann Polie	9/11	1936	C-lung	Mendel şi Rofca
129	Schwartz Reisel	8/10	1936	C-lung	Benno şi Mina
130	Gold Hanna	11/8	1934	Straja	Haim şi Clara
131	Gold Jetti	10/7	1932	Straja	Haim şi Clara
132	Donnenfeld Jenni	9/11	1931	Siret	Hillel şi Sura
133	Brottmann Fani	10/12	1932	Siret	Rudolf şi Betti
134	Schenfeld Rica	9/11	1933	Vaslui	Mendel şi Regina
135	Schickler Frieda	8/11	1934	Vaslui	Srul şi Beila
136	Schreiber Sendel	10/11	1934	Suceava	Benno şi Irma
137	Binder Ghitta	11/7	1931	Suceava	Carl şi Mindel
138	Rieber Sura	8/11	1932	Suceava	Berl şi Mania
139	Hochmann Ghizela	7/11	1932	Iaşi	Avner şi Ruchel

0	1	2	3	4	5
140	Hochmann Sabina	10/8	1930	Iasi	Avner şi Ruchel
141	Portugal Jankel	11/7	1940	C-lung	Zissa şi Ruchel
142	Portugal Mottel	8/11	1941	Dorna	Zissa şi Ruchel
143	Portugal Hersch	10/11	1940	Dorna	Zissa şi Ruchel
144	Tricator Avrum	11/8	1940	Cernăuţi	Leca şi Perl
145	Bercu Simon	8/10	1932	Iaşi	Berl şi Mina
146	Freud Altar	10/7	1940	Cernăuţi	Avram şi Rosa
147	Rosenberg Hersch	10/5	1930	Iaşi	Altar şi Betti
148	Goldenberg Srul	11/7	1938	Iaşi	Bercu şi Clara
149	Ciobotaru David	9/11	1937	Iaşi	Srul şi Rifca
150	Ciobotaru Runne	11/6	1939	Iaşi	Srul şi Rifca
151	Pernefess Maisa	8/11	1939	Botoşani	Benno şi Lea
152	Aron Moise	7/10	1938	Iaşi	Lein şi Friede
153	Aron Bercu	9/11	1940	Iaşi	Lein şi Friede
154	Schertzer Simson	11/8	1940	Straja	Berl şi Sora
155	Spiegel Nachmann	9/10	1938	Vijniţa	Altar şi Golda
156	Loevi Volf	10/1	1945	Bucureşti	Alfred şi Neghine
157	Heimovici Wolf	10/6	1939	Botoşani	Bercu şi Mina
158	Fischer Judel	11/8	1939	Botoşani	Bercu şi Lea
159	Moraru Moişe	9/11	1940	Botoşani	Hendel şi Mira
160	Simon Avram	10/7	1934	Bacău	Bernard şi Hanna
161	Klippar Wolf	10/8	1938	Suceava	Hersch şi Rifca
162	Smilovici Hersch	1/11	1937	Iaşi	Judel şi Bassia
163	Smilovici Moişe	10/7	1940	Iaşi	Judel şi Bassia
164	Josub Moişe	11/8	1938	Iaşi	Hersch şi Malca
165	Lupovici Ghedale	18/9	1941	Iaşi	Alex şi Nora
166	Leiba Marcel	9/11	1939	Vama	August şi Betti
167	Leiba Haim	10/8	1937	Vama	August şi Betti
168	Weiss Haim	18/8	1932	Hârlău	Isac şi Peppi
169	Segall Schmiel	16/7	1943	Iaşi	Sender şi Sofie
170	Svindelmann Sonia	11/8	1941	Briceni	Srul şi Mania
171	Ganz Benjamin	9/10	1941	Rădauţi	David şi Ghitta
172	Koifmann Moise	10/8	1936	Rădăuţi	David şi Sara
173	Goldstein Leib	11/7	1942	Botoşani	Srul şi Rifca
174	Rieber Pasach	8/11	1932	C-lung	Berl şi Mitta
175	Poper Heim	9/11	1939	C-lung	Itzic şi Mina
176	Danta Duvid	10/8	1936	C-lung	Şloime şi Mindel
177	Roitstein Srul	9/7	1932	Vaslui	Berl şi Rose
178	Weiss Moişe	19/8	1934	Vaslui	Sami şi Jetti
179	Weiner Hersch	11/8	1934	Oradea	Simon şi Ruchel
180	Fischbach Srul	10/7	1934	Oradea	Berl şi Hindel
181	Schwartz Moişe	10/8	1938	Sibiu	Jankel şi Mina
182	Şapira Meier	11/9	1938	Sibiu	Simon şi Rifca
183	Grau Moişe	9/11	1934	Dorna	Berl şi Gusta
184	Marcovici Schmiel	8/10	1935	Dorna	Samson şi Beila
185	Sonnenstein Schmiel	10/6	1934	Dorna	Salman şi Betti
186	Strul Sloime	11/7	1932	Iaşi	Berl şi Bassie
187	Bernstein Srul	9/11	1934	C-lung	Jankel şi Sima
188	Srulovici Barl	10/7	1932	C-lung	Rudolf şi Betti

0	1	2	3	4	5
189	Bergholtz Simon	9/11	1938	C-lung	Carl şi Rosa
190	Bergholtz Barl	19/8	1935	C-lung	Carl şi Rosa
192	Kerner Srul	20/7	1934	Rădăuţi	Benno şi Clara
193	Bruckner Leib	11/8	1933	Rădăuţi	Sloime şi Hanna
194	Leibovici Gerson	8/11	1933	Rădăuţi	Mendel şi Ghita
195	Hochmann Falik	10/7	1934	Iaşi	Gerson şi Mirjam
196	Hochmann Leib	11/8	1943	Iaşi	Gerson şi Mirjam
197	Leibovici Salman	10/7	1935	Iaşi	Jancu şi Masie
198	Grunberg Slime	18/9	1932	Frătăuţi	Benno şi Rosa
199	Grunberg Berl	7/11	1934	Frătăuţi	Benno şi Rosa
200	Schatzberg Harş	9/10	1938	Siret	Abram şi Hinda
201	Schertzer Hersch	17/9	1938	Siret	Alter şi Anna
202	Bercovici Leib	13/8	1937	G-Humorului	Israel şi Slima
203	Berger Ettel	8/8	1917	G-Humorului	Leib şi Sura
204	Goltz Hilda	7/10	1931	Bacău	Simon şi Lea
205	Binder Leib	8/6	1932	Bacău	Avram şi Betti
206	Cohn Faiviş	6/9	1934	Bacău	Jacob şi Rosa
207	Moscovici Leib	8/7	1934	Dorna	Mendel şi Roize
208	Bernstein Lilli	10/7	1934	Dorna	Moses şi Lotti

f) În 29.03.1947, încă nu fusese soluţionată deplin problema repatrierii evreilor români din diverse ţări căzute în anii războiului sub cizma nazistă. O parte din vină o purta şi Ministerul român de Externe, care îngreuna formalităţile acestei repatrieri. Adresa alăturată solicită Ministerului de Externe soluţionarea imediată a acestui caz de gravă discriminare rasială.

Bucureşti, 29 martie 1947

Domnule Ministru

La 7 ianuarie a.c., cu memoriul Nr.19 şi la 20 Ianuarie cu memoriul Nr.88 al Uniunii Evreilor Români, v-am arătat că regimul rasisal continuă să domnească şi este instaurat chiar de Ministerul Afacerilor Străine, întrucât, de unde pentru repatrierea românilor şi saşilor, corpul nostru diplomatic îşi păstrează neatinse drepturile ce deţine de la lege de a decide, dimpotrivă pentru evrei, cu violarea legii, aceste drepturi le sunt retrase, Ministerul Afacerilor Străine rezervându-şi să rezolve la Bucureşti pentru fiecare, ceea ce necesită pentru zecile de mii de evrei zeci de ani.

Între timp Federaţia Uniunilor de Comunităţi fiind sesizată şi ea, la 17 Ianuarie a.c., v-am remis prin Domnul Ministru Vântu, un alt memoriu la care D-sa mi-a comunicat că discriminarea a fost ordonată de Preşedenţia de Consiliu şi că vă veţi strădui a face să revie asupra acestei discriminări.

Au trecut mai bine de două luni fără ca ordinul să fie retractat şi dreptatea fără discriminări rassiale să fie restabilită.

Dacă – aşa cum mi s-a spus de către Domnul Ministru Vântu – cauza discriminărilor rassiale s-ar datora faptului că printre repatriaţi s-ar fi strecurat şi evrei străini, nu evreii români au să sufere, ci autorităţile române care au procedat cu uşurinţă.

Cum suntem informaţi că din cauza lipsei de ajutoare, oamenii umblând goi şi nemâncaţi, cel puţin 40% au murit până astăzi, mă văd silit să trag soneria de alarmă, rugându-vă stăruitor să binevoiţi a rezolva de urgenţă problema.

Nădăjduind, Domnule Ministru, (că) veţi binevoi a sacrifica din timpul Dvs aşa de preţios, cele câteva minute necesare spre a salva viaţa supravieţuitorilor şi a nu lăsa să apese pe conştiinţa Ţării şi a Guvernului noii morţi, vă rugăm să binevoiţi a primi încredinţarea respectului meu.

Dr. W. Filderman

Domniei – Sale Domnului Gheorghe Tătărescu, Vice-Preşedinte al Consiliului de Miniştri şi Ministru al Afacerilor Străine.

11. 1946 – Cartel electoral neonorat.

Într-un memoriu adresat, la 26 februarie 1947, lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministru al Economiei Naţionale, W. Filderman, preşedinte, şi E. Focşăneanu, secretar general, în numele Uniunii Evreilor Români sesizează că nici unul din punctele prevăzute drept condiţie a cartelului electoral încheiat între forurile colectivităţii evreo-române şi Biroul electoral al B.P.D., pentru colaborarea în alegerile din 1946, nu a fost respectat.

„Nu numai că nimic nu s-a făcut pentru evrei dar s-au luat chiar măsuri contrarii", de felul: creşterea impozitului pe asistenţa în alimente, medicamente şi bani, realizată de *Joint*; neasimilarea muncii obligatorii, efectuată în vechiul regim, cu îndatoririle premilitare,etc, prevăzute în actualul Statut Militar; ş.a.

Cele de mai sus exprimă un act de nelealitate faţă de interesele unei populaţii care şi-a pus toate speranţele în promisiunile făcute de B.P.D. înainte de alegeri. Încă o dovadă de politicianism electoral care a decepţionat masele de evrei, în primul rând organizaţiile lor politice (U.E.R, P.E.)

Deşi mefiente faţă de F.N.D, P.C.R. etc., aceste organizaţii au acceptat în cele din urmă să consimtă la un Cartel electoral, îndemnându-şi coreligionarii să voteze cu B.P.D. Se pare, totuşi, că un număr mare de evrei nu au votat pentru B.P.D.

Numărul votanţilor evrei scontat era de cca.100.000; în fapt, s-au prezentat la vot în jur de 50.000.

Anexe

a. 26 februarie 1947. U.E.R.

Domnule Ministru,

Avem onoarea a atrage atenția Dvs. asupra faptului că nu numai că nici unul din punctele de program la realizarea cărora s-a obligat Biroul Electoral al B.P.D., ca o condiție a Cartelului Electoral, n-a fost executat, dar că dimpotrivă s-au luat grave măsuri contrarii.

Vă reamintiți desigur că în ziua de 16 Noiembrie 1946, în audiența ce am avut la Dvs. cu delegații Partidului Evreesc şi Comitetul Democrat Evreesc, ne-ați făgăduit a numi o Comisie în 15 zile, care să discute cu noi punctele realizabile. Subsemnatul Preşedinte v-am rugat ca cel puțin drepturile cetățeneşti răpite de legile rassiale să fie restituite înainte de alegeri.

Ați binevoit a fi de acord şi ați telefonat Dlui David, Secretarul General al Ministerului de Justiție, să vă trimeată ante-proiectul spre a-l promulga înainte de alegeri. Toate ziarele au anunțat apariția legii, dar nici până astăzi n-a apărut legea, deşi au trecut peste trei luni de la alegeri şi nici Comisia ce urma să fie numită, n-a fost numită în termenul de 15 zile.

Nu numai că nimic nu s-a făcut, dar s-a refuzat executarea unor promisiuni şi s-au luat măsuri contrarii.

În adevăr Platforma program prevede o lege care să scutească de impozite alimentele, medicamentele şi uneltele împărțite de *Joint* spre a fi distribuite gratuit pauperilor – aşa cum există în Bulgaria, Polonia, etc,- nu numai că legea nu a apărut, dar dl.Ministru Alexandrini a refuzat scutirea de vamă pentru importul a 50 de maşini de cusut vechi.

Mai mult, o altă chestiune de asemenea trecută în program, nu numai că n-a fost realizată, dar s-a luat o măsură absolut contrarie.

Noi am cerut să se respecte *statutul militar al evreilor* din timpul antonescian, care asimila Munca Obligatorie cu îndatoririle premilitare sau Serviciul Militar şi, în consecință, contingentele cari ani de zile au prestat Munca Obligatorie şi au plătit taxe considerabile, să nu mai fie chemate sub arme decât pentru una, două luni de instrucție şi apoi la diverse concentrări.

Deşi Marele Stat Major, cu adresa Nr.1.388.747 din 8 Iulie 1946, ne-a anunțat că cererea noastră este dreaptă şi că, în consecință, aceştia vor fi trecuți ca surplus de contingent şi chemați numai *în viitor* şi numai *dacă va fi nevoie*, la numai două luni după încorporarea ultimei serii din contingentul 1946, au fost chemați spre a fi încorporați 8000 evrei din contingentul 1945, ceea ce este nu numai potrivnic comunicării Marelui Stat Major, căci după două luni nu este *viitor* şi atunci când efectivele armatei au fost reduse, nu se poate închipui *că un contingent* nu este îndestulător într-un singur an – afară numai dacă nu s-au trecut

mulți din anul 1946 ca surplus de contingent, urmând ca în locul lor să vină evreii din contingentul 1945.

Măsura este potrivnică şi legii *statutului militar*, căci a refuza aplicarea legii înseamnă a refuza Evreilor *dreptul câştigat*, transformând o lege rasială *în formă*: modul de prestare a serviciului Militar – într-o lege rasială *în fond*: refuzând a se recunoaşte drepturile câştigate de evrei.

La 6 decembrie 1946, subsemnatul Preşedinte, întâlnindu-vă, din proprie inițiativă ați binevoit a-mi explica că fiind extrem de ocupat n-ați numit Comisia, dar că în cel mult 15 zile o veți numi. Au trecut două luni şi jumătate şi Comisia n-a fost încă numită. *deşi din punctul nostru de vedere, ea nici nu trebuia numită, căci dacă acordul nostru electoral ar fi fost condiționat de acceptarea programului nostru de către biroul politic al B.P.D.-ului, ar fi fost normal ca să nu-l discutăm cu biroul central electoral, ci să fim îndrumați de la început la biroul politic nu în ajunul alegerilor şi mai puțin după efectuarea cartelului electoral trebuie discutate condițiile cartelului. Ele puteau şi trebuiau discutate înainte de alegeri ceea ce am făcut în câteva şedințe cu biroul central electoral al B.P.D.*

Din cele ce preced, rezultă cred, fără putință de îndoială, că, nu numai [că] nici una din revendicările noastre cari au condiționat pactul electoral, n-au fost realizate, dar că dimpotrivă s-au luat şi se iau măsuri contrarii.

De aceea facem apel la lealitatea Dvs, şi vă rugăm să binevoiți a face cele necesare ca să se execute de urgență condițiile pactului nostru electoral.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre stime şi considerațiuni.

Preşedinte,
Dr. W. Filderman

Secretar general,
Av. Emil Focşăneanu

b. 25 februarie 1947

Domnului Vasile Luca
Membru al Biroului Electoral B.P.D.
Bucureşti.

Cunoaşteți platforma program a organizațiilor Evreeşti, care a fost desbătută în fața Dvs. cu subsemnatul Preşedinte în prezența delegaților celorlalte organizațiuni Evreeşti, program a cărui realizare constituia condiția participării noastre în alegeri şi care trebuia realizat, o parte înainte, iar alta imediat după alegeri.

Dl. avocat Eduard Al.Manolescu – candidatul Organizației noastre – ne-a informat că înainte de a-şi da consimțământul la candidatura sa, v-a atras atenția că

nu şi-l poate da decât dacă acordul este semnat înainte şi că Dvs l-aţi asigurat că poate şi trebuie să fie considerat semnat, întrucât datorită numai campaniei electorale, n-a putut fi semnat.

Cum între timp, Biroul Politic al B.P.D.-ului ne-a trimis spre semnare un acord cu totul schimbat, întrucât acordul se reducea la obligaţia B.P.D. de a susţine, în Parlament şi în Guvern, revendicările noastre prin parlamentarii aleşi, am refuzat semnarea şi am cerut o audienţă Biroului politic al B.P.D., audienţă care a avut loc la 16 Noembrie 1946, la Dl.Ministru Gheorghiu-Dej, care, spre surprinderea noastră, ne-a spus că n-a avut cunoştinţă de programul nosatru şi ne-a făgăduit că în 15 zile se constituie un Comitet de Studii, care va discuta cu noi.

Cum însă, subsemnatul Preşedinte, am solicitat ca cel puţin restituirea drepturilor cetăţeneşti să fie făcută înainte de alegeri, Dl.Ministru Gheorghiu-Dej, în prezenţa noastră a telefonat Domnului Ion David, Secretarul General al Ministerului de Justiţie, rugându-l să-i trimită imediat proectul, spre a fi promulgat. Toate ziarele au anunţat apariţia legii în ajunul alegerilor, dar până astăzi *nici unul*, absolut *nici unul* din punctele programului nostru n-a fost realizat, inclusiv legea cetăţeniei. *dimpotrivă.*

În adevăr, deşi se prevedea o lege care să scutească de impozite alimentele, medicamentele şi uneltele importate de *Joint* spre a fi distribuite gratuit pauperilor – aşa cum există în Bulgaria, Polonia etc., – nu numai că legea n-a apărut, dar Dl.Ministru Alexandrini a refuzat scutirea de vamă pentru importul a 50 de maşini de cusut vechi.

Mai mult, o altă chestiune de asemenea trecută în program, nu numai că n-a fost realizată, dar s-a luat o măsură absolut contrarie.

Noi am cerut să se respecte *statutul militar al evreilor* din timpul antonescian, care asimila Munca Obligatorie cu îndatoririle premilitare sau Serviciul Militar şi, în consecinţă, contingentele cari ani de zile au prestat Munca Obligatorie şi au plătit taxe considerabile, să nu mai fie chemate sub arme decât pentru una, două luni de instrucţie şi apoi la diverse concentrări.

Deşi Marele Stat Major, cu adresa Nr.1.388.747 din 8 Iulie 1946, ne-a anunţat că cererea noastră este dreaptă şi că, în consecinţă, aceştia vor fi trecuţi ca surplus de contingent şi chemaţi numai *în viitor* şi numai *dacă va fi nevoie*, la numai două luni după încorporarea ultimei serii din contingentul 1946, au fost chemaţi spre a fi încorporaţi 8000 evrei din contingentul 1945, ceea ce este nu numai potrivnic comunicării Marelui Stat Major, căci după două luni nu este *viitor* şi atunci când efectivele armatei au fost reduse, nu se poate închipui că *un contingent* nu este îndestulător într-un singur an – afară numai dacă nu s-au trecut mulţi din anul 1946 ca surplus de contingent, urmând ca în locul lor să vină evreii din contingentul 1945.

Măsura este potrivnică şi legii *statutului militar*, căci a refuza aplicarea legii înseamnă a refuza Evreilor *dreptul câştigat*, transformând o lege rasială *în*

formă: modul de prestare a serviciului Militar – într-o lege rasială *în fond*: refuzând a se recunoaşte drepturile câştigate de evrei.

La 6 decembrie 1946, subsemnatul Preşedinte, întâlnind pe Dl.Ministru Gheorghiu-Dej, din proprie iniţiativă D-sa s-a scuzat, că fiind extrem de ocupat n-a numit Comisia, dar că în cel mult 15 zile o va numi. Au trecut două luni şi jumătate şi Comisia n-a fost încă numită. *deşi din punctul nostru de vedere, ea nici nu trebuia numită, căci dacă acordul nostru electoral ar fi fost condiţionat de acceptarea programului nostru de către biroul politic al B.P.D.-ului, ar fi fost normal ca să nu-l discutăm cu biroul central electoral, ci să fim îndrumaţi de la început la biroul politic.*

Din cele ce preced, rezultă cred, fară putinţă de îndoială, că, nu numai nici una din revendicările noastre cari au condiţionat pactul electoral, n-au fost realizate, dar că dimpotrivă s-au luat şi se iau măsuri contrarii.

De aceea facem apel la lealitatea Dvs., întrucât cu Dvs. am discutat şi vă rugăm să binevoiţi a face cele necesare ca să se execute de urgenţă condiţiile pactului nostru electoral.

Primiţi, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre stime şi consideraţiuni.

Preşedinte,
Dr. W. Filderman

Secretar General,
Av. Emil Focşăneanu

c. Bucureşti, 6 martie 1947

Către
Consiliul Politic al Blocului Partidelor Democrate

Subscrisele organizaţiuni evreeşti:

Uniunea Evreilor Români
Partidul Evreesc din România
Comitetul Democrat Evreesc

Supun atenţiei Dvs următoarele:

Populaţia evreească din ţară, încadrată în organizaţiile evreeşti reprezentative menţionate mai sus, a urmat cu cea mai desăvârşită disciplină cuvântul de ordine al conducătorilor săi, susţinând în alegerile parlamentare din 19 Noembrie 1946 Blocul Partidelor Democrate.

Hotărârea de a lupta în alegeri pentru victoria Blocului Partidelor Democrate a fost determinată de dorinţa de a creia un climat de natură să asigure

liniştita dezvoltare a colectivităţii evreeşti, căreia i s-au dat toate promisiunile pentru realizarea urgentelor şi justelor ei revendicări, consemnate în platforma program a organizaţiilor evreeşti, platformă care a fost citită din cuvânt în cuvânt, discutată şi aprobată de Biroul Electoral al B.P.D. Atunci când s-a cerut candidaţilor să-şi dea consimţământul autentic la candidatură, dl.Eduard Manolescu a răspuns dlui Vasile Luca neputinţa de a-şi da adeziunea întrucât nu s-a semnat acordul asupra platformei, la care dl.Vasile Luca i-a răspuns că poate considera platforma semnată, că-şi dă cuvântul de onoare că numai din forţă majoră a campaniei electorale nu s-a semnat.

Prima decepţie a fost că deşi platforma cuprindea realizări înainte de alegeri şi altele după alegeri, nici una din cele anterioare n-a fost realizată. În ajunul alegerilor, dl.Gheorghiu-Dej a făgăduit delegaţiei că Decretul Lege pentru cetăţenie va apare, presa i-a anunţat apariţia, dar până azi n-a apărut. Tot astfel cu toate celelalte măsuri administrative şi legale, nici una, absolut nici una n-a fost realizată.

A doua decepţie a fost nereuşita în alegeri a unuia din candidaţii grupărilor evreeşti şi mai ales Neacceptarea de către Blocul Partidelor Democrate a propunerii juste şi echitabile de retragere a unuia din cei trei candidaţi aleşi la Botoşani, spre a se asigura astfel intrarea în Parlament a celui de al treilea deputat al organizaţiilor evreeşti, încălcându-se astfel angajamentul luat de Blocul Partidelor Democrate de a face posibilă o reprezentanţă parlamentară şi aşa destul de restrânsă de trei deputaţi.

După acest eşec, populaţia evreiască a aşteptat cu încredere începutul de realizare a diverselor revendicări cuprinse în platforma-program.

Din nenorocire, nici până astăzi nu a fost promovată nici una din aceste revendicări, nici din cele convenite a fi realizate înainte de alegeri, nici din cele convenite a fi realizate imediat după alegeri.

Cu titlu de exemplu citäm legea cetăţeniei, care trebuia să redea unui număr considerabil de evrei cetăţenia ce le-a fost răpită de regimurile gogisto-fasciste, nu a fost depusă la Cameră nici până în ziua de azi, deşi proiectul de lege alcătuit de reprezentanţii organizaţiilor evreeşti a fost însuşit în întregime de către Onor Ministerul de Justiţie, obţinându-se pentru acest proiect şi avizul favorabil al forurilor superioare competente.

Legea pentru încadrarea în regimul statutului I.O.V.R. a invalizilor, văduvelor şi orfanilor de pe urma deportărilor şi masacrelor nu a fost trecută până în prezent, deşi această lege are agrementul tuturor factorilor politici decisivi şi deşi în bugetul Statului pentru exerciţiul 1946/1947 se prevăzuse un capitol special afectat pensiilor ce urma să se acorde acestor categorii de năpăstuiţi de regimul trecut.

De asemenea, mai subzistă unele situaţiuni provenite din legile de discriminare rasială ale regimului de prigoană, cum ar fi ocuparea încă şi astăzi a apartamentelor evreeşti de către beneficiarii C.N.R.

Plata muncii obligatorii efectuată sub orice formă,fie la Stat, fie la intreprinderi publice sau particulare de către evrei, nu a fost făcută; restituirea sumelor percepute cu titlu de contribuțiuni speciale sau excepționale numai asupra populației evreești nu s-a efectuat; restituirea către evrei a bunurilor și valorilor preluate sub orice formă de către instituțiile sau autoritățile de Stat, ca și de Banca Națională a României, de asemeni nu s-a făcut.

Toate cererile organizațiilor evreiești privind modificarea legii, care aproape nu-și găsește aplicațiunea în practică din cauza impreciziunilor și inadvertențelor ei, nu au fost luate în considerațiune de organele competente ale Statului.

Procesele vinovaților pogromurilor din Iași, Sculeni, Mărculești, care constituiesc cea mai ruşinoasă pată pe obrazul țării, nu au fost judecate până în prezent, neexistând, după informațiile noastre, astăzi, nici un arestat în această cauză.

Acei care au răspunderea directă a masacrului îngrozitor din 29 Iunie 1941, se plimbă liberi fără a se face dreptate miilor de nevinovați, răpuși într-o singură zi.

Organizațiile evreești își dau seama perfect de bine în ce măsură Guvernul Țării este preocupat de situația economică grea și de consecințele secetei.

Pentru alinarea acestei situațiuni, conducătorii politici ai poporului evreu din România au făcut de aici din țară, cât și cu prilejul vizitelor lor în străinătate, tot ce le-a stat în putință pentru a convinge fruntașii evreimii americane și engleze de absoluta necesitate ca țara să fie de urgență ajutată de către popoarele și guvernele respective.

Dl. doctor W.Filderman a trimis pe fiul său Ronetty Filderman la New York, unde timp de 4 luni a lucrat pentru obținerea ajutorului american. La începutul lunii Februarie, d-sa a adresat un apel Guvernului american și s-a adresat prin presă,

Dl. doctor Șafran, rabinul șef al obștei evreești, întreprinde și în acest moment o acțiune salutară în acest sens, cu ajutorul Congresului Mondial Evreesc.

Încă din luna August 1945, Comitetul pentru România a *Joint*-ului a luat inițiativa și obținut aprobarea Centralei de a se trimite grâu și porumb pentru regiunile secetoase, după ce a comunicat și dlui Prim Ministru.

Dl. dr. J. Schwartz, Directorul Comitetului de Asistență *Joint* pentru Europa, în urma sfaturilor conducătorilor evrei din România a luat primele măsuri de ajutorare, trimițând un milion de dolari Guvernului pentru cumpărarea de cereale; creind aici cantine pentru mii de români; punând la dispoziția Guvernului 10 vagoane grâu, 5 vagoane efecte și alte 20 vagoane efecte la dispoziția operei M.S.Regina Mamă etc.

Organizațiile evreești reprezentative din țară, găsesc de datoria lor să mai atragă atențiunea Blocului Partidelor Democrate asupra situațiunii grele care s-a creiat pentru populația evreiască din țară, prin intensificarea unui curent și unei

propagande antisemite care s-a transformat în unele ocazii şi localităţi în fapte violente, care pot degenera în situaţii din cele mai grave.

Organizaţiile evreeşti solicită prin B.P.D. respectuos Guvernului a păşi deîndată la realizarea doleanţelor populaţiei evreeşti, consacrate prin platforma program, care a fost prezentată în epoca preelectorală Blocului Partidelor Democrate şi însuşită în întregime, întrucât fiecare punct a fost discutat cu Biroul Central Electoral şi modificările cerute de acesta au fost acceptate.

De asemenea organizaţiile evreeşti solicită sancţionarea cu multă energie a încercărilor de a se reedita violenţele contra evreilor, precum şi propaganda antisemită ce a început a se face fără teamă şi fără consideraţie faţă de faptul că un nou regim domneşte azi în România.

Realitatea este că populaţia evreiască din România, în imensa ei majoritate, se găseşte într-o situaţiune extrem de precară, nereuşind să se ridice încă din starea în care a fost svârlită de regimul de teroare şi de distrugere fizică şi economică al lui Antonescu. O mare parte din evrei se află în sarcina serviciilor de asistenţă a Comunităţilor Evreeşti şi au avut posibilitatea să fie salvaţi de la o pieire sigură numai de generoasa operă de asistenţă a *Joint*-ului, ceea ce este însă întotdeauna insuficient şi dovedeşte reaua situaţie generală a acestei categorii de persoane.

Organizaţiile evreeşti socotesc că aceste cereri sunt de natură nu numai a satisface nevoile populaţiei evreieşti şi de a aduce o dreaptă reparaţiune în numele principiilor democratice, dar tind şi să creeze acea situaţie de respect şi de încredere pe care orânduirea de astăzi o acordă ţărilor şi popoarelor care ştiu să satisfacă în fapt doleanţele juste ale popoarelor conlocuitoare, cu evitarea [repetării] şi repararea sinceră şi fără zăbavă a gravelor nedreptăţi ale unui trecut de tristă amintire.

De aceea ne permitem a crede că Consiliul Politic al Blocului Partidelor Democrate va binevoi să facă demersurile necesare la Guvernul Ţării de la care aşteptăm cu legitimă nerăbdare realizarea măsurilor legislative şi administrative prevăzute în convenţia care a fost la baza Cartelului electoral.

Uniunea Evreilor Români
Partidul Evreesc din Romania
Comitetul Democrat Evreesc

12. *Joint*. Plată şi „răsplată" – documente ale (in)gratitudinii

Josef Schwartz, reprezentantul *Joint*-ului pentru Europa s-a aflat la Bucureşti în ianuarie 1947.

Cu această ocazie, dr.W.Filderman, preşedinte al F.C.E, rosteşte o cuvântare în care este prezentat adevăratul rol al aceste organizaţii care, în România, a ajutat să supravieţuiască, după ce au scăpat de prigoană, zeci de mii de deportaţi, repatriaţi, evacuaţi, reveniţi de la muncă forţată ş.a.m.d., cu toţii aflaţi într-o situaţie materială sub limita subsistenţei.

Anexe

a. *Un document al gratitudinii:*Cuvântarea domnului doctor W. Filderman la recepţia oferită de F.C.E.R. în cinstea D-lui dr. Joseph Schwartz, reprezentant al *Joint* pentru Europa. Bucureşti, 25 ianuarie 1947

„Sunt fericit de prilejul ce ni se prezintă prin prezenţa Dvs., ca să vă urez în numele Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreeşti şi al Uniunii Evreilor Români, nu numai tradiţionala: «Fiţi bine venit», dar să vă rog din adâncul inimii să primiţi expresiunea celei mai călduroase şi vibrante recunoştinţe din partea întregii populaţiuni evreeşti din România, care a supravieţuit celui mai sângeros şi barbar masacru cunoscut de omenire şi din care cei mai mulţi ar înceta de mult să supravieţuiască, căci mai mult de 75% se găsesc în cea mai neagră mizerie, fără generosul ajutor al evreilor americani încadraţi în American *Joint Distribution Committee*.

Într-adevăr, zeci de mii de deportaţi, repatriaţi precum şi zeci de mii de evacuaţi din sate şi târguri, în Capitalele de Judeţ, n-au mai găsit nimic din averea sau gospodăria lor; 75% din salariaţii concediaţi de întreprinderi – conform legilor în vigoare – chiar dacă erau soţiile sau copii patronului şi cărora legea le interzicea plata preavizului legal; 60% din evreii, care au încetat comerţul ridicându-şi firmele; miile de evrei, care într-o jumătate de oră – fără judecată şi fără vreo înştiinţare prealabilă – au fost izgoniţi din locuinţele lor cu mobila aruncată pe fereastră, pe ploaie şi ninsoare, indiferent dacă erau tineri sau bătrâni, sănătoşi sau bolnavi, fără a se întreba dacă au banii necesari pentru căratul mobilei sau pentru închirierea unei alte locuinţe, şi care au trebuit să-şi vândă totul ca să poată plăti chiriile exorbitante ce li se pretindeau; zecile de mii de proprietari de pământuri şi industrii rurale, cărora li s-au luat tot, fără a li se plăti un ban; zecile de mii de proprietari urbani, cărora li s-au luat veniturile timp de ani; miile de evrei, cari din cauza violenţei individuale sau colective, de cari pătimeau toţi evreii, au trebuit să-şi vândă bunurile lor primind uneori 5% ca preţ, uneori mai mult, dar niciodată

prețul real şi care – astăzi încă – nu şi-au redobândit bunurile lor, dar, dimpotrivă unele hotărâri vor avea ca urmare anularea virtuală a legii; miliardele de lei ca un tribut date Statului, sub diferite forme, şi care în acele timpuri valorau sute de milioane de dolari. Toate acestea au pauperizat populațiunea evereiască, atât în bunurile lor individuale cât şi în bunurile Comunității, astfel că le este cu neputință, absolut cu neputință, de a supraviețui şi de a se reface fără ajutorul puternic al evreilor din Statele Unite.

Astfel, *Joint*-ului şi numai *Joint*-ului – repet, numai *Joint*-ului şi singur *Joint*-ului – îşi datorează viața cea mai mare parte din coreligionarii noştrii, căci în fața operei mărețe inițiată şi desăvârşită de către *Joint*, toate celelalte opere de ajutorare sunt de minimă importanță. Fără a micşora recunoştința ce o datorăm altor organizații, vom nega adevărul dacă nu vom recunoaşte că mai mult de 95% o datorăm *Joint*-ului.

Dar astăzi o nenorocire mai mare s-a abătut asupra țării noastre; nu mai e vorba de evrei, e vorba de întreaga populație începând cu vrednicul țăran român, cu care întotdeauna am trăit în bună înțelegere, e vorba de muncitori, de funcționari publici şi particulari, până la înalții dregători ai țării.

O nenorocire – fără precedent cunoscut de generația actuală – s-a abătut asupra țării: foametea.

Foametea pândeşte țara şi viața multor mii de oameni e primejduită, dacă nu vom fi ajutați!

Profit de prilej, pentru a reaminti, pentru a vă repeta aceasta.

Dar dacă o repet, o fac pentru că am fost fericit să constat că acest apel a găsit ecou în sufletul Dvs. şi în sufletul fraților noştri din America.

Trebuie trimis evreilor mai puține ajutoare în bani şi mai mult în natură, pentru a se reduce astfel consumul intern. Va trebui apoi să împărțim – pe cât va fi posibil – ceea ce vom primi, cu concetățenii români. Va trebui, în fine, ca *Joint*-ul prin mijloacele şi autoritatea sa, să uşureze României posibilitatea de a importa grânele necesare, pentru a salva milioane de suflete nevinovate.

Nu mă îndoiesc – cunoscând bunătatea şi fina Dvs. inteligență – că veți fi crainicul nostru pe lângă coreligionarii noştri din Statele Unite şi că prezența Dvs. în România va fi binevenită nu numai de către coreligionarii noştri, dar de toți cei cari suferă şi care aşteaptă... moartea sau viața."

*

N.B. Şi acest ajutor a sosit. Şi ar mai fi sosit încă multă vreme dacă, potrivit „logicii" războiului rece, România – ca satelit al Moscovei – n-ar fi fost obligată de „fratele mai mare" U.R.S.S. să rupă orice punte care o lega de Occident. Iar *Joint*-ul a fost una dintre cele mai substanțiale; atât pentru ajutorarea evreilor, cât şi a unor categorii defavorizate de neevrei.

b. *Din ajutorul Joint.* O sinteză contabilă privind *activitatea Comitetului Central de Asistență Joint* prezintă următorul bilanț* „in cash" pentru perioada 1.XI.1943 – 1.01.1949. La care se adaugă importantele cantități de îmbrăcăminte, alimente, medicamente, distribuite regulat, ș.a.m.d. Rămâne mai presus de orice îndoială că Secțiunea din România a lui „American *Joint Distribution Committee*" a îndeplinit un rol capital în opera de asistență socială (sanitară, vestimentară, financiară, de refacere etc) a unor largi categorii de populație evreiască, aflate în nevoie. Situația precară a evreimii române – inclusiv a păturilor ei înstărite – în anii imediat postbelici, ca și situația foarte grea din țară, a îngreunat soluționarea gravelor probleme materiale ale coreligionarilor aflați la nevoie.

Solidaritatea comunitară și într-ajutorarea internă se dovedeau insuficiente. Instituția comunitară nu putea să devină decât un mecanism util în gestionarea ajutorului *Joint*, în repartizarea sa echitabilă. Dar *Joint*-ul își crease și mecanisme proprii în acest sens. Din nota alăturată, semnată de secretarul general al F.U.C.E, av. L. Șaraga, rezultă nu doar dorința F.U.C.E. de a deveni veriga esențială în distribuirea acestui ajutor, ci și pericolele care pândesc prin multiplicarea haotică a unor alte forme organizatorice. Documente ulterioare, referitoare la activitatea de asistență *Joint* în anii 1945 – 1948, relevă buna colaborare cu F.U.C.E., U.C.E. și Comunități, dar și cu alte organisme evreiești. Ajutorul era acordat, prioritar, unor categorii dintre cele mai defavorizate (peste 100.000 persoane) și unor organisme evreiești văduvite de mijloace financiare satisfăcătoare, În toate aceste direcții, ajutorul *Joint* s-a dovedit salutar și a fost apreciat unanim – nu numai de beneficiarii săi.

c. Colaj de adrese.

Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din România
București, 8 iunie 1945

Onor
Comunitatea Evreilor București

Avem onoarea a vă comunica – în copie – adresa Nr.972 a Comitetului pentru Românaa *Joint*-ului prin care ni se face cunoscută hotărârea de a ni se da suma de 30.000.000 (treizeci milioane) lei ce am cerut pentru a pune Comunitatea Evreilor București în putința de a plăti salariile funcționarilor, profesorilor și pensionarilor pe luna Mai 1945, sub formă de avans asupra sprijinilor viitoare ce ni

* Asistance in cash during the period November 1, 1943 – January 1, 1949: Nov. – Dec- 1943 $25,508 (0,25%); 1944 $1,059,883 (10,37%); 1945 $4,423,604 (23,71); 1946 $1,492,628 (14,60%); 1947 $1,572,620 (15,38%); 1948 $3,468,838 (35,69%); total $10,223,081 (100,00%).

se vor acorda pentru diverse opere şi instituţiile de asistenţă ale Comunităţii Evreilor din Bucureşti.

Cu toată stima,

Preşedinte,	Secretar General,	Secretar General Adj.,
Dr. W. Filderman	Av. L. Saraga	O. David

d. Bilanţ întocmit de o comisie specială a C.M.E cu privire la situaţia materială grea a celor cca.80.000 evrei reveniţi din lagăre, etc şi pentru care nici statul român şi nici coreligionarii mai cu stare nu şi-au asumat sarcini concrete de ajutorare. Această sarcină a fost lăsată aproape în întregime pe „umerii" *Joint*-ului.

14.08.1946
L'assistance des juifs repatriés en Roumanie

Cette catégorie des victimes du régime hitlérien a sans doute été la plus éprouvée.

Il aurait été tout naturel que l'Etat Roumain prenne sur soi la charge de la réparation des dommages, causés par le fait d'avoir ruiné par la déportation une population innocente.

Aussi paraît-il élémentaire que c'est à lui qu'incombe le devoir de nourrir, d'habiller et de faire soigner les environ 80.000 rapatriés, soit de Transnistrie, soit des camps de destruction de Pologne ou d'Allemagne:

Les hommes, jusqu'à ce qu'ils auront repris la force pour se remettre au travail, les veuves pendant tout le temps où elles resteront privées des moyens d'existence, les orphelins jusqu'à ce qu'ils auront fini leur instruction et appris un métier.

Pourtant, il n'en fut rien jusqu'à présent et il ne semble pas que l'Etat Roumain y songe. Le Gouvernement avait bien déclaré qu'il considère le problème des déportés rapatriés comme un Problème national, devant donc être traité comme tel.

Tout ce qu'il fait, c'est d'avoir mis à la disposition le train qui emmena de Pologne une partie des déportés de la Transsylvanie du Nord, mais sans en supporter les frais.

D'après une decision de principe, les orphelins, les veuves et les invalides à la suite des déportations, seront assimilés aux catégories respectives, victimes de la guerre, appartenant à la population majoritaire.

En outre, on envoya quelques délégués à la frontière de l'U.R.S.S lors du rapatriement d'une partie des Déportés en Transnistrie et à cette occasion on a distribué une centaine de millions de lei. C'est tout.

Ou, si l'on veut être complet, il faut ajouter que le Gouvernement a accordé l'exemption des droit de douane pour les médicaments et vêtement qui furent envoyés en Roumaie pour l'assistance des juifs rapatriés.

Quant aux juifs aisés ou riches du pays, on a pu constater une indifférance presque totale envers leurs malheureux corréligionnaires. En vain a-t-on essayé de les rappeler à leur devoir élémentaire de solidarité humaine, sinon nationale.

Toutes sortes de Comités, certains devant même „coordonner" leurs efforts avec ceux d'autres grandes organisations, comme la „Croix Rouge Roumaine" et la „Defence Patriotique" et de toutes les organisations juives du pays, n'ont abouti à presque rien.

Une centaine de millions de lei fut tout ce qu'on put collecter, de sorte qu'il n'y a pas lieu d'en faire mention.

Il faut aussi ajouter le peu que les diverses Communautés ont fait pour les repatriés, surtout pour ceux de passage, en tout 70 – 80 millions de lei.

Tout ce qu'on a fait jusqu'à l'heure qu'il est pour les juifs rapatriés ainsi que pour les autres catégories des victimes du fascisme, est exclusivement l'œuvre de l'American *Joint Distribution Committee*.

La tâche a été et continue à être vaste et difficile et les moyens n'ont permis de subvenir qu'aux nécessités urgentes et vitales.

En 1944 et 1945 l'American *Joint Distribution Committee* dépensa six millions et demi de dollars, soit 17 milliards et demi de lei, assistant – 55.000 déportés, rapatriés et rentrés des détachements de travail obligatoire – 20.000 réfugiés d'Hongrie – 3.000 réfugiés de Pologne – 6.500 réfugiés d'autres pays – 1.000 chassés des villages et des petites villes – 2.000 il a entretenu: orphelins rapatriés de Transnistrie – 7.000 dont la plupart émigrèrent en Palestine;

a équipé complètement ou en partie – 1.000 personnes de diverses catégories;

a accordé divers secours à – 89 Communautés pour leurs cantines, asyles d'orphelins et de viellards, écoles, ainsi que pour les nécéssités religieuses et rituelles indispensables, comme la réparation de plusieures synagogues, des bains rituels, secours pour les Paques, secours spéciaux aux rabbins et aux écoles rabbiniques, action qui continue en augmentant est unifie et coordonnée par la Chancellerie du Chef-Rabbin;

a fourni les fonds pour conserver l'avoir des déportés, non rapatriés;

a aidé – 20 hôpitaux et dispensaires à faire les réparations indispensables, à compléter l'outillage et à s'entretenir, surtout dans la Transylvanie du Nord a distribuer des grandes quantités de médicaments reçus d'Amérique et de l'Orient;

a soutenu les foyers, ateliers et fermes agricoles avec environ – 2000 garçons et jeunes filles et contribué amplement à la fondation de la première école agricole israélite en Roumanie;

a fondé – 30 caisses coopératives de crédit dont 25 sont en pleine fonction, leur fournissant 1 milliard et quart de lei de crédits, grâce auxquels une partie des catégories modestes ont commencé à se remettre.

En outre furent accordés les premiers secours en février-mars 1945 aux israélites de Hongrie, par des caravanes envoyées de Roumanie; et furent soignés pendant l'été 1944 un nombre d'environ – 500 enfants amenés de Hongrie.

e. *Gestionarea ajutorului Joint* prin Federația Uniunilor de Comunități Evreeşti din România priveşte: distribuirea prin Federația Uniunilor de Comunități Evreeşti, respectiv prin Comunitățile evreeşti din fiecare localitate, a ajutoarelor sosite prin *Joint*.

„În curând va avea loc o nouă distribuire de ajutoare (efecte, alimente, medicamente, sume, etc.) sosite în țară, de la frații noştri evrei prin *Joint Distribution Committee*, În conformitate cu normele stabilite la Comitetul Central al *Joint*-ului, din Bucureşti şi cu Guvernul, prin Ministerele de resort, distribuirea se va face prin *Federația Uniunilor de Comunități Evreeşti din România*, respectiv prin Comunitățile Evreeşti locale, direct prin supravegherea şi organizarea acestora.

În acest fel securitatea acestor prețioase ajutoare, cât şi noi posibilități de încadrare şi reîncadrare a nenumărați evrei, în câmpul muncii, în progresivă restratificare – vor fi înlesnite.

În acelaşi timp, sarcini grele, ale şcoalelor, spitalelor, azilelor, cantinelor, etc, ale Obştilor Evreeşti – vor fi uşurate.

Aceste transporturi de ajutoare pentru populația evreească s-au bucurat şi se bucură de ocrotirea Guvernului şi datorită largei înțelegeri a d-lui Ministru al Finanțelor V.Luca, ni s-au acordat scutire de vamă şi avantagii pentru transport.

Din toate aceste puncte de vedere, se impune – mai mult ca oricând – ca aceste bunuri primite de la frații noştri să fie recepționate cu toată grija, cruțate de orice fel de risipă şi neglijențe dăunătoare, evitându-se cu strictețe orice malversațiuni şi deturnări.

În consecință veți binevoi a lua imediate şi atente măsuri pentru a se institui, de pe acum, în fiecare localitate în care fiinţează o Comunitate Evreească o *comisiune specială pentru distribuirea* ajutoarelor *Joint* condusă de către un consilier al Comunității, care are şi va avea directă răspundere – şi care Comisiune să activeze în cadrul Comunității, îngrijind de o cât mai bună şi urgentă manipulare şi distribuire.

Veți comunica, în acelaşi timp, numele persoanelor componente ale Comisiunii Speciale şi care, bineînțeles, răspund solidar cu conducătorul Comisiunei şi preşedintele Comunității.

La fiecare două săptămâni se vor înainta Federației, prin Uniunea Comunităților sub egida căreia se află fiecare Comunitate, un raport detailat asupra mersului primirilor şi distribuirilor. În acest scop, veți înființa o arhivă specială a Comisiunii.

Sperăm că veți acorda întreaga atenţiune aceste circulări şi că măsurile ce le veți aplica vor fi de natură a remedia în totul metodele de distribuire din trecut care, în multe localități, au dus la compromiterea bunului renume al Comunităților Evreeşti.

Conducătorul şi componenții Comisiunilor speciale sunt direct răspunzători – moralmente şi materialmente – față de Federație şi, eventual, față de autorități, pentru modul cum va decurge acțiunea de ajutorare.

Vom lua măsuri ca, din Bucureşti şi din alte centre să se opereze dese descinderi pentru verificarea stocurilor şi inspecțiuni pentru constatarea metodelor distribuției.

În acest fel – şi cu concursul integral al Uniunilor de Comunități, respectiv al Comunităților evreeşti locale – sperăm la o cât mai strânsă, completă şi bună colaborare, în domeniul asistenței sociale, prin elemente pricepute, corecte şi destoinice, pe care le veți alege şi de a căror activitate rămâneți şi Dvs răspunzători."

Cu toată stima,

Preşedinte,
Dr. S. Lieblich

Secretar General,
Av. L. Şaraga

f. *Federația Uniunilor de Comunități Evreești din R.P.R.*
21 aprilie 1948

Privește: sprijinul special de Paști.

În cadrul acestei acțiuni speciale, instituțiile cu caracter ortodox sprijinite de noi primesc un ajutor special de Paști.

Norma minimă practicată de *Joint* în România în anii precedenți a fost un supliment de 25% din sprijinul lunar, respectiv din sprijinul pe luna Aprilie.

Cercurile ortodoxe au fost alarmate, deoarece acest sprijin special nu a fost încă distribuit și Oficiul nostru Central din Paris a cerut ca acțiunea să fie făcută neîntârziat, deoarece ne mai despart 2 zile de sărbătoarea Paștelui.

Directivele Oficiului nostru Central au fost comunicate la timp telefonic și acest lucru a fost adus și la cunoștința Federației Uniunilor de Comunități Evreești care a preluat distribuirea azimei trimisă de *Joint* și acordarea ajutoarelor speciale de Paști din fondurile rezultate din contribuțiunea ce se percepe de la cei ce plătesc azima.

Vă dăm mai jos denumirea instituțiilor și numărul celor asistați în aceste instituții cari urmează a primi ajutorul special suplimentar:

1) Organizația Tineretului Sionist Muncitoresc „Hehalutz" București, Str.Aron Florian No.5, prin d-nii David Weinschenker și H.Gottlieb, pentru un număr de 760 tineri făcând parte din căminele cu caracter ortodox Bnei Akiva și Tora Vavoda; alocația lunară a *Joint*-ului fiind de Lei 1500,- de persoană, sprijinul special este 760 x 375 – Lei 285.000.

2) Căminele de copii ale Asociației Tineretului Muncitoresc „Agudath Israel" mai jos arătate: alocația lunară a *Joint*-ului fiind de Lei 2000 de persoană, sprijinul special este de Lei 500 de persoană.

a) Arad Str.Tribunul Dobre 16, prin dl.Engel Milan, pentru un număr de 43 persoane – Lei 21.500,

b) București, Str. Sf. Ioan Nou 7, prin dl.Rabin Z.Portugal, pentru un număr de 184 pers – Lei 92.000,

c) Carei, Str.Progresului 9, prin dl.Rabin Solomon Gross, pentru un număr de 23 pers – Lei 11.500.

d) Cluj, Str.David Ferencz 16, prin dl.Goldstein pentru un număr de 55 persoane – Lei 27.500.

e) Mediaș, Str.Gării 7, prin dl.Leopold Reichhard pentru un număr de 50 pers – Lei 25.000.

f) Oradea, Str.Cuza Vodă 2, prin dl.Solomon Gross pentru un număr de 128 pers – Lei 64.000.

g) Satu-Mare, Piața Libertății 26, prin dl. I.Margosches pentru un număr de 22 pers – Lei 11.000.

h) Sibiu, Str.Blănarilor 17, prin dl.Milgrom Burăch Riven pentru un număr de 35 pers – Lei 17.500.

i) Sighet, Str.I.C.Brătianu, prin dl.David Wiznitzer pentru un număr de 130 copii – Lei 65.000.

j) Şimleul Silvaniei, Str.Sulutiu 6, prin dl. Isak Alexandru pentru un număr de 60 copii – Lei 30.000.

k) Suceava, Str.Nicoară Prăjescu 5, prin dl.Rabin S.L. Moscovici, pentru un număr de 44 pers – Lei 22.000.

l) Tg.Mureş, Str.Nic,Gane 4, prin dl.Rabin Filip Klein pentru 53 pers – Lei 26.500.

m) Vatra Dornei, prin dl.Judel Dalfen pentru un număr de 55 pers – Lei 13.750.

n) Vişeul de Sus, prin dl.Haim Pollak pentru un număr de 25 pers – Lei 12.500.

3) Căminele de copii ale Organizatiei Tineretului Muncitoresc „Poale Agudath Israel" mai jos arătate; Alocatia lunară este de lei 2000 de persoană, astfel că sprijinul special suplimentar este de Lei 500.

a) Bucureşti, Str.Soarelui No.9, prin dl.David Feld, pentru un număr de 94 pers – Lei 46.000.

b) Marghita, Jud.Bihor, prin dl.Alfred Klein pentru un număr de 44 pers – Lei 22.000.

4) Căminele de copii ale Federatiei „Mizrachi" mai jos arătate; alocatia lunară este de Lei 2000 de persoană, astfel că sprijinul special suplimentar este de Lei 500 de persoană.

a) Alba-Iulia, Str.Olteniei 23, prin dl. Mauriciu Rubinstein, pentru un număr de 38 pers – Lei 19.000.

5) Tesivoth (cu cămine)

a) Arad, Str.Barițiu no.8, prin dl.Prim Rabin Brisk, pentru un număr de 49 elevi; alocatia lunară fiind de Lei 2000 de pers.,sprijinul special este de 49 x 500 – Lei 24.500.

b) Marghita, jud.Bihor, prin dl.Prim Rabin Avram Klinman, pentru un număr de 41 elevi, alocatia lunară a *Joint*-ului fiind de Lei de persoană, sprijinul special este de 41 x 500 – Lei 20.500.

6) Talmud Thora (cu cămine)

Satu-Mare, prin dl.Tobias Freund, preşedintele Comunității, pentru un număr de 76 elevi; alocatia lunară a *Joint*-ului fiind de Lei 2000 de persoană, sprijinul special este de 76 x 500 – Lei 38.000.

TOTAL Lei 894.750.

Vă rugăm în mod stăruitor a expedia aceste sume telegrafic chiar azi, pentru ca ele să poată parveni în timp util de sărbători.

Ni se semnalează în mod deosebit nevoile speciale ale azilului de bătrâni din Bucureşti aparţinând Comunităţii Evreilor şi vă rugăm să cereţi acestei Comunităţi să acorde sprijinul necesar, printrea altele şi pentru cashrut.

Cu toată stima,
Dr. E. Costiner

Serviciul Secretariatului General,
Av. H. Herşcovici

g. Listă. Iată doar o listă incompletă a instituţiilor comunitare (sprijinite de *Joint*) existente încă în 1947 şi iunie 1948 şi desfiinţate fără opoziţia – ba chiar cu sprijinul – noii conduceri comunitare şi al C.D.E în 1949.

Felul instituţiei	**Unităţi iunie 1948**	**Persoane iun. 1948**	**Unităţi 1947**	**Persoane 1947**
Internate	39	2190	48	3967
Cămine de zi	18	1480	19	2064
Cămine şcolare	1	77	1	182
Căminele şcolilor profesionale	2	492	2	285
Cămine de ucenici	17	355	22	1814
Cămine de tineri muncitori	103	3806	99	5410
Cămine de tineri agricultori	12	575	18	1006
Cămine de deportaţi, repatriaţi	-	-	2	182
Cămine studenţeşti	3	1079	3	1053
Cămine Ieşivot	2	94	2	170
Staţii de restratificare	10	409	-	-
Azile	23	1050	19	1218
Cantine ale comunităţilor	72	17924	88	46700
Cantine mixte	-	-	11	7505
Cantine de ucenici	1	74	4	946
Cantine de copii şi şcolare	17	2687	25	4572
Spitale	21	1448	22	1634
Dispensare	22	1	45	-
Centre dentare	11	-	1	-
Centre medico-sociale	76	13212	54	14638
Şcoli Talmud – Tora	51	527	45	2646
Şcoli Ieşivot	4	151	6	345
Grădiniţe de copii	2	104	6	222
Şcoli primare	2	88	23	1257
Şcoli secundare	1	60	14	1637
Licee industriale	1	320	3	290
Şcoli agricole	1	396	1	175
Teatru idiş	1	-	-	-
Total	513	49.098	583	99.858

h. Un document al ingratitudinii şi ruşinii: Raport[*] asupra activităţii de lichidare a organizaţiilor *Joint*, O.S.E. şi O.R.T. 7.III.1949 – 30.VI.1950

„Activitatea şi scopurile organizaţiunilor *Joint*, O.S.E. şi O.R.T., agenturi ale imperialismului american.

Burghezia evreiască şi-a exercitat influenţa ei asupra populaţiei muncitoare evreieşti, atât prin organizaţiunile locale (Comunităţi, organizaţii politice, asociaţii filantropice şi culturale), cât şi prin organizaţiile sale internaţionale, printre care cele mai însemnate erau *Joint*, „O.S.E.", „O.R.T." şi organizaţiile sioniste.

Organizaţiunile *Joint*, „O.S.E." şi „O.R.T.", conduse de burghezia evreească din Statele Unite, s-au infiltrat în diferite ţări sub masca asistenţei, profitând de situaţiunea grea în care masele nevoiaşe evreeşti se aflau în condiţiile discriminărilor practicate de regimurile burghezo-moşiereşti. Pe calea aceasta a asistenţei, burghezia evreească internaţională a răspândit şi întreţinut în rândurile masselor evreeşti otrava naţionalismului şovin sionist, a cosmopolitismului, a antisovietismului şi a obscurantismului mistic religios.

Astfel au pătruns şi la noi în ţară organizaţiunile a căror activitate mărturisită era: asistenţa generală pentru *Joint*, asistenţa sanitară pentru „O.S.E." şi instruirea profesională în vederea emigrării pentru „O.R.T."

Asistenţa pe care aceste organizaţii o făceau nu ducea la însănătoşirea structurei sociale şi economice a masselor evreeşti ci, din contră, la menţinerea lor în stare de mizerie, la crearea în rândurile acestei populaţiuni a unei mentalităţi parazitare, la asigurarea nevoilor existenţei zilnice prin apelul la caritatea publică, la menţinerea ei într-o stare de permanentă dependenţă faţă de burghezia care patrona această acţiune vastă de conrupere a unei părţi din populaţia evreească. Ajutorul era astfel organizat încât niciodată nu era suficient pentru a reda pe cei asistaţi unei activităţi productive. Ajutorul care se dădea avea caracterul filantropiei burgheze, adică era un mijloc de a menţine şi adânci mai mult mizeria maselor nevoiaşe, cei asistaţi constituind o permanentă massă de manevră pentru acţiunile naţionaliste sioniste ale burgheziei evreeşti şi pentru scopurile ei de învrăjbire între popoare, politică practicată de imperialiştii de pretutindeni.

Rezoluţia Biroului Politic al C.C. al P.M.R în chestiunea naţională, din 12 Decembrie 1948, arată în mod clar caracterul adevărat al acestor organizaţiuni:

«Procesul de încadrare în munca constructivă democratică a massei evreeşti, a fost împiedicat de acţiunea sioniştilor-naţionaliştilor evrei, cari au înşelat o parte a populaţiei evreeşti printr-o propagandă nefastă. În această acţiune a lor, sioniştii au fost ajutaţi şi de alte agenturi ale imperialismului american sub diferite forme.»

---

[*] Întocmit de conducerea C.D.E. cu ajutorul Serviciului de lichidare Joint de pe lângă F.C.E.R. vezi: Arhiva CSIER, Fond F.C.E.R. Documentul este reprodus şi în lucrarea „Anchete şi procese uitate 1945-1960", vol I.

Din Rezoluție reiese în mod clar sarcina de a lichida activitatea de propagandă nefastă a organizațiilor *Joint*, „O.S.E.", „O.R.T.", agenturi ale imperialismului american, sub diferite forme, în rândurile populației evreești.

Într-adevăr, acțiunea politică a organizațiilor *Joint*, „O.S.E." și „O.R.T." în rândurile masselor evreești, pe linia răspândirii și sprijinirii naționalismului șovin sionist, a obscurantismului religios, a cosmopolitismului și antisovietismului și a împiedicării populației evreești de a se încadra în munca productivă, rezultă clar din următoarele acțiuni sprijinite de aceste organizațiuni:

1) sprijinul acordat de *Joint* diferitelor organizații sioniste în perioada din 1944 – 15 august 1947, în sumă de 199 miliarde de lei și dela 15 august 1947 – 7.III.1949 cca.125 milioane lei.

2) sprijinul acordat pentru emigrări în perioada dela 1944 – 15 august 1947 în sumă de cca. 23 miliarde lei, iar dela 15 august 1947 – 7.III.1949 cca. 25 milioane lei.

3) sprijinul acordat celor mai obscurantiste organizațiuni religioase, în perioada dela 1944 – 15 august 1947 în sumă de cca. 56 miliarde lei, iar dela 15 august 1947 – 7.III.1949 cca. 22 milioane.

Aceste cifre indică numai sumele trecute în contabilitatea *Joint*-ului din țară. Sume mult mai însemnate au primit organizațiile de mai sus direct din străinătate, prin centrele lor, finanțate și ele de *Joint*.

Aceste organizațiuni au mai dus în rândurile masselor evreești o acțiune de împiedicare a încadrării în producție.

În adevăr, în loc de a sprijini pe cei pauperi, bătrâni, bolnavi și pe copii, ajutoarele se distribuiau, în special, celor valizi încurajând astfel pe aceștia spre cerșetorie.

Prin posibilitatea de a căpăta, fără muncă, hrană, îmbrăcăminte, ajutoare băneşti și diferite alte ajutoare, într-un cuvânt, mijloacele minimale de existență, cei asistați nu simțeau nevoia de a munci.

Acest fel de asistență a deschis calea influenței imperialismului american în rândurile massei evreești, creând o mentalitate de admirație față de „generozitatea" americană, formă primejdioasă a cosmopolitismului.

Aprecierea politică a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. asupra rolului și consecințelor nefaste a acestor organizațiuni de așa zisă asistență, agenturi ale imperialismului american, a determinat guvernul R.P.R. de a lichida activitatea lor prin Decizia Consiliului de Miniştri Nr.197 din 4 Martie 1949, prin care hotărăşte:

Art. 1 Activitatea din cuprinsul Republicii Populare Române a organizațiilor *Joint*, O.R.T. și O.S.E. încetează.

Art. 2 Întregul patrimoniu al acestor organizații, se trece Federației Uniunilor de Comunități Evreești, care se instituie lichidator al acestor organizații.

Art. 3 O.R.T. persoană juridică, se disolvă.

Art. 4 Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni."

Modul cum au fost aduse la îndeplinire sarcinile decurgând pentru Federație din decizia Consiliului de Miniştri.

Prin Decizia Consiliului de Miniştri Nr.197 din 4 Martie 1949, Federația a primit sarcina de a lichida patrimoniul acestor organizații şi de a folosi bunurile lor pentru nevoile de asistență ale populației evreeşti sărace.

Pentru ca Federația să-şi poată aduce la îndeplinire mandatul ce i s-a dat, s-a stabilit prin Statutul Cultului Mozaic (art.45) că Federația poate duce şi lichida treptat acțiunile sale de asistență:

„În ce priveşte operele de asistență socială, conduse de Federație, ele vor fi duse şi lichidate treptat de Federația Comunităților Evreeşti (mozaice) din R.P.R".

Pe baza Deciziei Consiliului de Miniştri, comunicată Federației cu adresa Ministerului Muncii şi Prevederilor Sociale Nr.32353-5 din 7 Martie 1949, Federația a procedat la preluarea patrimoniului organizațiilor *Joint*, „O.S.E" şi „O.R.T", luând următoarele măsuri:

În ce priveşte organizațiile *Joint* şi „O.S.E."

a) S-a început preluarea patrimoniului acestor organizații pe data de 7 Martie 1949, în asistența şi cu sprijinul organelor Ministerului Muncii. Delegații Federației, în prezența delegaților Ministerului Muncii, au procedat la vizarea tuturor registrelor, sigilarea magaziilor şi apoi la inventarierea bunurilor (anexa 1 şi 2).

b) Au fost desființate Comitetele de conducere ale acestor organizațiuni, în care majoritatea era formată din conducători sioniști şi vârfuri ale burgheziei evreeşti. Au fost înlăturați conducătorii Dr.Costiner *(Joint)*, Mela Iancu (OSE), George Stroe (ORT) şi colaboratorii apropiați ai acestora,ca: ing.Pantazi, Herşcovici, Feuer, Goldstein, Coman *(Joint)*, Mose Schwartz, Ciuraru, dr.Cornel Iancu (OSE). Au fost concediați din primele zile 31 salariați la *Joint* şi 34 la O.S.E.

c) S-au desființat deîndată la *Joint* unele servicii ce nu corespundeau unei necesități, precum Serviciul de informații, Serviciul de emigrare şi Serviciul de statistică.

d) S-a înființat pe lângă Federația Comunităților Evreeşti, Serviciul de lichidare *Joint* şi Serviciul de lichidare O.S.E.

La 8 mai 1949 aceste Servicii s-au contopit într-un singur Serviciu, în cadrul Federației, şi anume Serviciul de lichidare al organizațiilor *Joint* şi O.S.E.

e) S-a procedat la reducerea treptată a numărului salariaților, pe măsura reducerii activității.

Astfel, s-au făcut următoarele reduceri de personal, prin concedieri şi prin preluarea unor salariați de către Stat şi Comitetul Provizoriu, odată cu preluarea instituțiilor respective:

1949 martie	55 salariaţi	1949 septembrie	2 salariaţi
1949 aprilie	68 salariaţi	1949 octombrie	2 salariaţi
1949 mai	25 salariaţi	1949 noembrie	7 salariaţi
1949 iunie	3 salariaţi	1950 ian-iunie	68 salariaţi
1949 august	6 salariaţi		

Au fost deci concediaţi şi preluaţi de Stat un număr de 236 salariaţi dintr-un total de 270 salariaţi.

Din salariaţii rămaşi, unii au fost detaşaţi la alte servicii ale Federaţiei (1 la Bibliotecă, 5 la Secţia Administrativă-Financiară).

f) Localul din Calea Moşilor 128 fiind prea spaţios pentru nevoile Serviciului de lichidare *Joint*, şi „O.S.E.", aceste servicii s-au mutat în Str.Ştefan Mihăileanu No.38, fostul sediu al „O.S.E"-ului; iar în localul din Cal. Moşilor 128 s-a instalat sediul C.D.E.- Comitetul Central.

De asemenea, s-a renunţat la sediul Secţiei de Emigrare *Joint* din Str. Episcopiei Nr.5.

S-au concentrat şi desfiinţat patru depozite şi anume:

- Depozitul din Şos.Viilor, în luna august 1949
- Depozitul din Str. Sf. Mina, în luna ianuarie 1950
- Depozitul din Piaţa Senatului (localul Gioconda) în luna ianuarie 1950
- Depozitul din Str. Fabrica de Chibrituri, în luna aprilie 1950

În luna iunie 1950, în urma cererii Tov.General Maior Doncea, de a elibera localul în care se afla Depozitul din Şos.Gării Obor Nr.11 pentru nevoi militare, am început evacuarea materialelor existente (efecte, alimente, medicamente etc.) în alte trei localuri şi anume:

- în Depozitul din Cimitirul Comunităţii Evreilor din Şos.Giurgiului
- în imobilul din Str. Popa Soare Nr.18 şi
- în imobilul din Cal. Văcăreşti Nr.4

S-a politizat desfiinţarea şi încetarea activităţii acestor organizaţii, în rândurile activiştilor C.D.E. şi ai Comunităţilor şi în rândurile populaţiei muncitoare evreeşti.

S-au blocat alimentele aflate în Comunităţi, care erau destinate snifurilor de haluţi. Conducerea *Joint*-ului şi „O.S.E"-ului prevăzând, după apariţia Rezoluţiei Biroului Politic al CC – PMR în problema naţională, o îngrădire a activităţii lor, au făcut o vastă distribuire de alimente, în special către organizaţiile sioniste şi religioase, trimiţând snifurilor de haluţimi în Februarie 1949 importante cantităţi de alimente, efecte, medicamente şi numerar. Încă înainte de preluarea acestor organizaţiuni, Federaţia a luat prin Comunităţi măsuri de blocare a transporturilor efectuate (anexa 3, circulara Federaţiei), iar după preluare, Federaţia a oprit expediţiile astfel încât încercarea de ultimă oră a conducerii *Joint*-ului, de a

asigura snifurilor mijloace de existență pentru un timp mai îndelungat, a fost dejucată.

Ca o consecință a blocării transporturilor efectuate şi a preluării organizațiilor *Joint* şi „O.S.E", snifurile de haluțimi şi parte din căminele religioase au fost nevoite să se dizolve, iar parte din aceste cămine au fost preluate de Federație şi apoi trecute la Stat.

La data preluării organizațiilor *Joint* şi „O.S.E", funcționau în țară următoarele unități ale organizțiilor sioniste, sprijinite de *Joint* şi O.S.E:

- 106 snifuri de haluțimi cu cca. 5000 asistați
- 42 cămine de copii sioniste, religioase şi cămine OSE cu 2700 copii

Parte din unitățile organizațiilor sioniste arătate mai sus s-au dizolvat în luna martie, înainte şi după apariția Deciziei Consiliului de Miniştri din 7 martie 1949, din cauza condițiunilor politice. La acest proces de lichidare au contribuit într-o anumită măsură şi măsurile de blocare a alimentelor, luate de Federație. Inventarul acestor unități (snifuri şi căminuri) a fost preluat de Comunități. Unele cămine (12) au fost preluate de Comunități şi apoi predate Ministerului Muncii la 1 aprilie 1949. (anexa 4).

Întrucât numărul tinerilor şi copiilor aflați în unitățile ce s-au dizolvat era la acea dată de cca 6000, Federația cu sprijinul C.D.E-ului a avut grija ca operațiunea de plecare la domiciliu să decurgă în ordine. Astfel, cei care aveau părinți au fost trimişi la domiciliile lor cu foile de drum puse la dispoziție de Ministerul Afacerilor Interne, Federația suportând parte din cheltuielile de deplasare, hrana necesară şi asigurând deplasarea copiilor cu însoțitori.

Unii din aceşti tineri au fost sprijiniți de Federație până la încadrarea lor în producție, iar copiii orfani au fost menținuți în cămine şi au trecut odată cu căminele respective în asistența Ministerului Muncii şi Prevederilor Sociale. Au rămas în această situație circa 250 tineri cari au fost grupați în Bucureşti în patru localuri. În Decembrie 1949, după încadrarea lor în producție, ei au fost cazați în locuințe individuale şi au încetat de a mai fi sprijiniți de Federație.

La data preluării de către Federație a patrimoniului organizațiilor *Joint* şi OSE au funcționat, sub conducerea Comunităților dar sprijinite de *Joint*, următoarele instituții de asistență:

- 98 cantine
- 28 azile
- 27 dispensare
- 1 centru de batrâni la Bucureşti

În cursul lunei martie s-a procedat la predarea acestor instituții de asistență către Ministerul Muncii şi Prevederilor Sociale.

În acest scop, s-a înființat în fiecare localitate câte o comisiune de predare compusă din Inspectorul Muncii, delegatul C.D.E.-ului, al U.F.D.R.-ului, Preşedintele Comunității şi administratorul unității respective. Operațiunile de

predare s-au efectuat în cursul lunei martie, instituțiile de asistență intrând în administrarea Ministerului cu începere de la data de 1 aprilie.

Pentru a asigura funcționarea neîntreruptă a instituțiilor de asistență până când Ministerul a putut stabili bugetele, să asigure alocațiile de hrană pentru asistați şi sumele necesare pentru întreținerea instituțiilor preluate şi încadrarea personalului, Federația a avansat, la cererea Ministerului Muncii, sumele necesare care se cifrează la 3.154.486 lei, sumă care ulterior a fost restituită Federației.

Federația a sprijinit Ministerul Muncii la efectuarea lucrărilor de încadrare a celor 962 salariați, cari au funcționat la instituțiile predate. În acest scop, Federația a pregătit, cu sprijinul C.D.E.-ului, materialul informativ privind pe salariații acestor instituții şi care a servit pentru lucrările de încadrare.

La data preluării organizației „O.S.E.", au funcționat 127 centre medico-sociale, unități pemtru asistența copiilor. Prin aceste centre s-a acordat copiilor şi mamelor în perioada sarcinii şi lehuziei, asistența medicală precum şi ajutoare cu alimente şi efecte.

Concomitent cu predarea căminelor şi cantinelor O.S.E., în cadrul trecerii tuturor instituțiilor de asistență la Ministerul Muncii, s-a produs şi predarea către acest Minister a centrelor medico-sociale.

Aceste instituții (centrele-medico-sociale) deşi la început preluate de organele Ministerului Muncii, au fost apoi lăsate tot în grija Federației, deoarece Ministerul Muncii neavând în organizarea sa această formă de asistență, a refuzat să se ocupe de ele.

Încă din aprilie 1949 (anexa 5 – tabelul instituțiilor) Federația a făcut demersuri pe lângă Ministerul Sănătății, care are în sarcina sa asistența medicală, ca aceste instituții (centrele-medico-sociale şi dispensarele care aveau o activitate continuă şi bine asigurată) să fie preluate de către Stat. Menținerea lor în grija Federației nu-şi mai avea nici o rațiune, întrucât asistența socială şi sanitară a devenit o sarcină a Statului.

Ministerul Sănătății a întârziat preluarea acestor instituțiuni pentru a face în prealabil verificări pe teren asupra situației unităților respective. În acest scop, organele Ministerului Sănătății, împreună cu conducerea Comunităților au încheiat procese verbale de constatare şi inventare, pe baza cărora Ministerul Sănătății a întocmit bugetele care au fost înaintate spre aprobare Ministerului de Finanțe.

Din cauza acestor formalități, predarea s-a făcut abia în luna ianuarie 1950. Au fost predate Ministerului Sănătății numai unitățile arătate în anexă, întrucât celelalte centre medico-sociale care figurau ca unități ale O.S.E.-ului nu erau decât simple oficii de distribuire de bunuri (alimente, medicamente şi efecte), astfel încât menținerea lor era inutilă. Distribuirea de ajutoare la copii putându-se face prin Comunitate, au fost contopite un număr de 58 centre medico-sociale cu secțiile de asistență a Comunităților.

După preluarea de către Ministerul Sănătății (ianuarie 1950), centrele medico-sociale au continuat a funcționa şi au fost întreținute de Federație.

Întreținerea acestor instituții în intervalul 7.III.1949 – 31 XII.1949 a însumat Lei 6.091.061, sumă acoperită din subvenția primită de la Ministerul Muncii. Prin centrele medico-sociale şi secțiile de asistență ale Comunităților s-a dus acțiunea de asistență a copiilor. Astfel, în intervalul 7 martie 1949 – 30 iunie 1950:

- s-au distribuit efecte la 18.614 copii.,
- s-au distribuit rații lunare de alimente la 11.312 copii,
- s-a dus o acțiune de vitaminizare pentru 6.933 copii cu următoarele: 7 butoaie untură de peşte, 4000 capsule Vitamina A,D., 25.100 tablete polivitamine, 40.500 tablete Thiam şi cantități de vitamine A.D. în tablete, viosterol, alimente fosfatate, ovomaltine, puerilact.
- s-au sprijinit acțiunile de trimitere în colonii din vara anului 1949, trimițându-se un număr de 1000 copii în coloniile de vară ale Ministerului Sănătății, peste efectivul prevăzut de Minister, acțiune la care Federația a contribuit cu circa 5.000.000 lei. De asemenea, pentru anul 1950 s-a organizat, la înțelegere cu Ministerul Muncii, trimiterea în coloniile de vară a acestui Minister, a unui număr de 1000 copii, acțiune care este în curs.
- o acțiune de distribuire de cadouri, jucării, diferite obiecte, etc la 1000 copii, cu ocazia sărbătoririi zilei de 30 decembrie 1949.

În ce priveşte organizația „O.R.T."

„De asemenea, au fost preluate de Federație, în baza Deciziei Consiliului de Miniştri, cele opt şcoli de calificare ale organizației „O.R.T." şi anume şcolile din: Bucureşti, Timişoara, Cluj, Oradea, Arad, Iaşi, Galați, Botoşani, cu un număr de elevi şi cu un număr de secții.

Federația a asigurat funcționarea neîntreruptă a şcolilor, iar după un scurt timp, au fost predate Ministerului Muncii, care le-a încadrat în învățământul său ca şcoli de recalificare, le-a dezvoltat mărind numărul secțiilor şi numărul elevilor, astfel încât astăzi aceste şcoli au secții, cu un număr de elevi.

Federația a lichidat gestiunea financiară a acestor şcoli şi a asigurat trecerea lor la Ministerul Muncii.

Pentru popularizarea şi politizarea trecerii în sarcina Statului a instituțiilor de asistență şi a şcolilor de recalificare, Federația a trimis Comunităților circulara Nr.5240/49 (anexa 6), arătând condițiile politice interne şi externe în care s-a produs trecerea în seama Statului a asistenței populației nevoiaşe evreeşti.

În concluzie, în aplicarea Rezoluției Biroului Politic al C.C. al P.M.R. şi a Deciziei Consiliului de Miniştri, Federația cu sprijinul C.D.E.-ului,

- a lichidat cele mai importante centre organizate de propagandă sionistă în rândurile tineretului (snifuri, cămine, şcoală de agricultură),
- a predat Statului toate instituțiile de asistență ale populației evreeşti, scoțând de sub infuența cercurilor burgheze sioniste şi religioase populația săracă evreească,

- prin încetarea sprijinului material primit de la *Joint* de către organizațiile religioase (Agudath Israel şi Biroul Central Ortodox) care au organizat şi condus 24 cămine cu 2177 copii, în care se făcea o educație mistică, religioasă, obscurantistă, parte din aceste cămine au fost desființate, iar parte au fost preluate de Stat,

- prin încetarea subsidiilor primite de la *Joint*, sus-arătatele organizațiuni religioase şi-au pierdut baza lor materială, ceea ce a uşurat desființarea acestor centre de rezistență ale cercurilor religioase ortodoxe şi a înlesnit realizarea unificării Comunităților de diferite rituri."

II. Lichidarea

„Sarcina de a lichida bunurile preluate de la organizațiile *Joint* şi „O.S.E.", bunuri ce se compun din efecte, alimente, cazarmament, diferite materiale, unelte şi creanțe de încasat, au fost încredințate Secției de Asistență a Federației, deoarece bunurile preluate au avut destinațiunea de a servi pentru asistența populației sărace evreeşti.

Pentru aducerea la îndeplinire a acestei sarcini, s-au stabilit noi norme pentru acordarea de ajutoare cu efecte, alimente şi medicamente, care să împiedice pătrunderea influențelor nesănătoase imperialiste, obscurantiste etc., în rândurile masselor nevoiaşe evreeşti.

În noua organizare a asistenței s-a aplicat principiul că, prin asistență socială, oamenii validi trebuiesc productivizați şi că ajutoarele trebuesc acordate numai copiilor şi celor pauperi inapți de muncă, bătrâni, bolnavi.

Potrivit acestor principii, s-a stabilit planul de muncă pe baza căruia s-au desfăşurat următoarele acțiuni:

1) *Distribuiri de efecte.* S-au făcut două acțiuni de distribuire de efecte, una în vara anului 1949 şi una în toamna 1949, distribuindu-se în total efecte la un număr de 115.759 persoane şi anume: 18.614 copii, 47.982 bărbați şi 49.163 femei (Anexa 7)

S-au luat măsuri ca distribuirile să nu mai aibe loc în condițiunile din trecut, când cei asistați făceau coadă zile întregi la uşile Comunităților şi constituiau o massă permanent nemulțumită, uşor de folosit de către propaganda duşmană.

Acțiunea de distribuire a fost folosită pentru politizarea celor asistați. Federația a recomandat Comunităților să folosească distribuirile de efecte pentru acțiunile de îndrumare şi lămurire a celor asistați, cărora să li se vorbească despre prefacerile importante din țara noastră în drum spre socialism.

De asemenea s-au luat măsuri ca predarea ajutoarelor în efecte să se facă în mod îngrijit, efectele să fie predate în bună stare şi împachetate (anexa 8)."

2) *Distribuiri de alimente*. „Instituțiile de asistență (cămine, azile, cantine) trecute la Stat la 1 aprilie, aveau în depozitul lor un stoc de alimente care reprezenta aprovizionarea acestor unități pe un timp de trei luni.

Alimentele preluate de la *Joint* au fost folosite pentru asistența copiilor şi bolnavilor după criteriile arătate mai sus. Astfel, s-au distribuit alimente la un număr de 11.312 copii, 2586 bolnavi T.B.C şi alte boli, în rații lunare şi la 6535 diverşi pauperi, bătrâni. (anexa 9)"

3) *Distribuirea de materiale sanitare, instrumente şi aparate medicale.* „Diferitele materiale sanitare, instrumente şi aparate medicale preluate de Federație, neutilizabile în cadrul asistenței individuale, au fost distribuite la instituțiile sanitare – spitale, dispensare, policlinici. Au fost înzestrate în special instituțiile sanitare ale Comunităților Evreeşti ce au fost predate Statului.

Sumele realizate din lichidarea patrimoniului *Joint* şi OSE, cât şi cele realizate prin aplicarea Decretului 113/948, au fost destinate scopurilor de asistență.

Astfel, în perioada 7.III.1949 – 30.VI.1950, s-au folosit în acțiunile de asistență Lei 37.305.426. A mai rămas neutilizată, pe data de 1 iulie 1950, suma de lei 48.384.884,- din fondurile cu afectare specială pentru asistență, arătate mai sus. Aceste sume figurează în bugetul Federației pe anul în curs la capitolul Asistență şi anume: pentru ajutorarea bolnavilor, bătrânilor, pauperilor, elevilor merituoşi, pentru încadrarea în muncă, ajutoare pentru proteze, aparate ortopedice şi ochelari, pentru acțiunea de încadrare în regimul I.O.V.R. a văduvelor, orfanilor şi invalizilor, victime ale teroarei fasciste, ajutoare pentru lemne, pentru colonii de vară, cheltuieli pentru distribuirea efectelor, alimentelor şi materialelor, confecționarea de materiale, ajutoare Comunităților pentru acțiuni de asistență socială şi diferite sprijine."

V. Sprijin

„Pentru a putea duce la îndeplinire sarcinile ce au revenit Federației în lichidarea organizațiunilor burgheziei internaționale evreeşti (*Joint*, OSE, ORT, organizații sioniste şi obscurantiste) şi în trecerea instituțiunilor de asistență ale populației evreeşti la Stat, am primit un sprijin prețios din partea C.C al P.M.R prin rezoluția în chestiunea națională şi prin îndrumările primite.

Am avut de asemenea sprijinul Guvernului, care a dat soluția cea mai potrivită problemelor arătate mai sus, prin Decizia Consiliului de Miniştri Nr.197 din 4 martie 1949, prin preluarea de către Ministerul Muncii şi Ministerul Sănătății a instituțiilor sanitare şi de asistență ale populației evreeşti, prin acordarea de către Ministerul de Finanțe a unei subvenții de 40.000.000 (patruzeci de milioane) lei pentru acoperirea cheltuielilor de întreținere a instituțiilor de asistență de la încetarea subvențiilor primite de la *Joint* şi până la trecerea lor la Stat.

Am primit de asemenea sprijinul C.D.E – C.C., care a ajutat sau îndrumat Federația şi Comunitățile din țară pentru a putea lichida patrimoniul organizațiilor

dizolvate. În condiţiuni de bună şi cinstită gospodărire şi cu respectarea principiilor ce au fost puse la baza acţiunilor de asistenţă.

Acest sprijin a fost dat de Comisia Organizatorică, care prin instructorii săi ca şi prin C.D.E.-urile din ţară, a ajutat Comunităţile să ducă la îndeplinire instrucţiunile Federaţiei.

Au mai dat ajutor efectiv la acţiunile arătate în raportul de faţă, Tov. R.Weiss-Croitoru, care a îndeplinit funcţiunea de delegat al Federaţiei pentru lichidarea organizaţiilor *Joint* şi OSE, în care a depus râvnă şi pricepere, precum şi mai mulţi din funcţionarii Secţiei de Asistenţă a Federaţiei, cari au dat dovadă de ataşament în munca depusă pentru realizarea planului de lucru.

Majoritatea Comunităţilor au aplicat întocmai dispoziţiunile Federaţiei, astfel încât campaniile de distribuire a efectelor şi medicamentelor au decurs, în general, în ordine, în mod corect, potrivit instrucţiunilor Federaţiei şi au ajutat astfel ca bunurile distribuite să ajungă în mâinile celor într-adevăr îndreptăţiţi la asistenţă."

Greutăţi.

„Am întâmpinat şi greutăţi, dintre care cele mai importante sunt următoarele:

1) Ministerul Muncii a preluat, în unele oraşe, centrele medico-sociale odată cu cantinele, azilele şi căminele, pentru ca apoi să renunţe la ele, pe motiv că aceste instituţii, având caracter sanitar, nu intră în competenţa sa, fără însă ca organele locale ale Ministerului Muncii să restitue, în toate cazurile, Comunităţilor bunurile acestor centre, ceea ce a împiedicat continuarea activităţilor centrelor medico-sociale..

2) Ministerul Sănătăţii a întârziat timp îndelungat de a prelua Centrele Medico-Sociale, astfel încât ele au continuat să fiinţeze sub conducerea şi grija Federaţiei până în ianuarie 1950.

3) Secţiile Sanitare ale Comitetelor Provizorii din unele localităţi au desfiinţat unele instituţii sanitare ale Comunităţilor, înainte chiar de predarea lor (la Rădăuţi, Secţia Sanitară a Comitetului Provizoriu a desfiinţat dispensarul şi Centrul Dentar; la Sighet Secţia Sanitară a preluat Dispensarul în luna Ianuarie 1950 şi nici până astăzi nu a fost redeschis, deşi Ministerul Sănătăţii a dat dispoziţii de a fi menţinut, iar Ministerul de Finanţe a aprobat bugetul său de funcţionare).

4) Unele Comunităţi nu au organizat distribuirea medicamentelor (Bârlad, Tulcea, Piteşti, Podul Iloaiei); nu au ţinut seama de instrucţiunile Federaţiei şi nu au răspuns corespondenţei Bacău, Cluj, Arad); s-au produs nereguli, abuzuri şi favoritism la distribuirea efectelor (Oradea, Dorohoi); nu au ţinut seama de dispoziţiunile Federaţiei ca să facă distribuirea efectelor de către Comunitate, propunând ca distribuirea să o facă Comitetul Provizoriu (Fălticeni); nu au lichidat sau au lichidat cu întârziere gestiunile instituţiilor de asistenţă (Arad, Craiova,

Ploeşti, Suceava, Alba Iulia, Constanţa, Iaşi, Satu Mare, Piatra Neamţ, Gheorghieni, Piteşti, Câmpulung).

5) Au fost greutăţi din cauza felului în care s-au făcut de către *Joint*, în trecut, distribuirile de efecte şi alimente, care au creat o categorie de profesionişti ai asistenţei, greutăţi din cauza pretenţiilor insistente a unora cari nu erau îndreptăţiţi la asistenţă şi cari nu vroiau să înţeleagă că efectele sunt pentru bătrâni şi pentru bolnavii pauperi, potrivit normelor fixate de Federaţie. Pentru a putea pune în aplicare criteriile juste de distribuire, Federaţia ca şi Comunităţile au avut de suportat un adevărat asalt al solicitanţilor, stăpâniţi de mentalitatea de cerşetorie creată de *Joint*. A trebuit perseverenţă şi fermitate pentru a pune stavilă acestor solicitanţi insistenţi şi pentru a-i convinge că s-au schimbat criteriile şi metodele de lucru în domeniul asistenţei.

6) La preluarea de către Federaţie a căminelor din Bucureşti – conduse de organizaţia obscurantistă Agudath Israel şi Poale Agudath Israel, am întâmpinat dificultăţi serioase. Astfel, Rabinul Portugal, conducătorul căminelor Agudath Israel (din Cal.Moşilor 132 şi Cal.Văcăreşti 14), a căutat să împiedice preluarea acestor cămine, astfel el a plasat copiii din cămine la locuinţe particulare, a infiltrat copiilor teamă de Federaţie, de conducătorii C.D.E.-ului, de soarta care îi aşteaptă la căminele Statului, că dacă vor intra în aceste cămine nu vor mai putea pleca în Statul Israel, că unii din ei vor fi repatriaţi în U.R.S.S. de unde sunt originari şi de unde au fost aduşi de Rabinul Portugal, că nu vor fi respectate prescripţiile religioase. Pentru a-i menţine sub influenţa sa, a împiedecat pe copii de a merge la şcoală.

În acelaş fel a procedat Fried, conducătorul căminelor Poale Agudath Israel (Str. Virginiei şi Str. Col. Papazoglu). Toate încercările de a prelua căminele respective, care au durat timp îndelungat, s-au izbit de rezistenţa făţişă sau ascunsă a acestora.

Numai procedând cu energie faţă de atitudinea duşmănoasă manifestată în această ocaziune, şi cu sprijinul Ministerului Muncii, copiii au putut să fie mutaţi,mai întâi într-un cămin al Ministerului Muncii la Buşteni, şi apoi în căminul special amenajat de Federaţie în Bucureşti, Str.Aron Florian Nr.5.

7) O greutate o constitue faptul că depozitul din Sos.Gării Obor nr.11, în care se află bunurile existente din lichidarea patrimoniului *Joint*, a trebuit să fie mutat. Federaţia a fost nevoită a muta aceste bunuri în trei localuri aparţinând Comunităţii din Bucureşti, şi anume, în imobilul din Str.Popa Soare nr.18, construcţie neterminată şi care este în curs de amenajare; în baraca de scânduri din cimitirul evreesc din Şos.Giurgiului şi în magazia de azimă din Cal.Văcăreşti nr.4, din cauză că nu s-a pus la dispoziţie un imobil potrivit. Necesitatea de a face mutarea într-un termen scurt a impus rechemarea din concediu a funcţionarilor secţiei de asistenţă, cheltuieli importante de mutare şi pentru lucrările de amenajare (lucrări de zidărie, tâmplărie etc.), suspendarea activităţii curente de distribuire şi amânarea executării planului de distribuire până după terminarea mutării şi a

instalării în noile depozite. Dispersarea în trei depozite va impune necesitatea unui număr mai ridicat de salariați pentru administrarea, manipularea şi paza lor şi, deci, o majorare a cheltuielilor de administrație şi regie.

8) Banca de Stat Banca R.P.R, nici până astăzi nu a autorizat cooperativele meşteşugăreşti, debitoare ale Federației, de a achita creanțele acestora față de Federație. Din această cauză nu am putut recupera încă suma de Lei 6.040.000,- datorată de Cooperativele Meşteşugăreşti deşi ele au posibilități de plată (Vapniarca şi Infrățirea din Bucureşti, Unitatea din Sighet şi Progresul din Galați).

9) După desființarea snifurilor şi a şcoalei agricole din Colentina, preluată de Ministerul Agriculturi, unii salariați şi creditori ai acestora au formulat pretențiuni băneşti împotriva Federației. Au fost plătite unele salarii. S-au făcut acțiuni în justiție împotriva Federației, care însă au fost respinse."

Lipsuri.

„În acțiunea de lichidare am avut însemnate lipsuri:

1) Desființarea organizațiunilor burgheziei evreeşti (*Joint*, OSE, ORT), trecerea instituțiilor de asistență în sarcina Statului, desființarea citadelelor organizate ale naționalismului sionist şi ale obscurantismului, precum şi schimbarea structurală a asistenței, nu au fost politizate şi folosite îndeajuns în munca de lămurire a populației evreeşti; s-a folosit metoda circulărilor, fără participarea directă pe teren.

2) Asistența nu a fost folosită în aşa fel încât să constitue o metodă de a crea legături strânse cu massele nevoiaşe ale populației evreieşti. În loc ca distribuirea de bunuri să apropie pe cei ajutați de Comunitate şi Federație, în multe cazuri aceştia erau nemulțumiți.

a) Insuficient control pe teren la Comunități, în privința felului de aplicare a dispozițiunilor de distribuire. Din această cauză, nu au putut fi împiedicate unele abateri.

b) Pentru recuperarea creanțelor de la cooperative, urmează a se face demersuri la Banca de Stat ca să încuviințeze ca aceste cooperative să treacă în planul lor de casă, plata acestor creanțe

c) De asemenea, urmează să se urmărească încasarea creanțelor de la debitorii Băncilor prin Comunități.

d) Trebuiesc făcute demersuri pentru deblocarea leilor blocați.

Numerarul rezultat din încasarea creanțelor sus-arătate urmează a fi folosit pentru asistență, potrivit bugetului Federației în vigoare, care parte din aceste creanțe au fost prevăzute la intrări.

Mobilier şi ambalaj.

Mobilierul aflat în depozit şi provenit din lichidarea băncilor, snifurilor etc.,urmează a fi dat, pe măsura nevoilor, în folosința şi păstrarea instituțiilor (Comunități, C.D.E., IKUF).

Mobilierul inutilizabil în instituții urmează a fi vândut.

De asemenea urmează să fie revalorificate prin vânzare şi diferite ambalaje răspândite la Comunitățile din țară."

Concluzii.

„Prin acțiunea de lichidare s-au înregistrat şi unele rezultate politice:

1) Un număr de circa 7000 de tineri şi copii, aflați sub influența directă a organizațiilor sioniste şi a cercurilor religioase, au fost îndrumați, unii în producție, iar alții în instituții de asistență trecute în grija Statului. Parte din ei au devenit elemente folositoare în producție.

2) Datorită noilor norme puse la baza acțiunii de asistență, numeroase elemente valide ce trăiau din asistență publică, au fost redate producției, ajutându-se prin aceasta acțiunea de îndrumare a populației evreeşti spre producție.

3) S-a lichidat metoda folosirii de către burghezia evreiască a asistenței pentru menținerea în massa populației muncitoare evreieşti a mentalității de cerşetorie, de parazitism şi ploconeală față de „ajutorul american". Numărul celor cari apelează la asistența socială s-a redus.

O parte din massa pauperă a populației evreeşti a fost încadrată în muncă, o altă parte a populației muncitoare şi nevoiaşe evreieşti, invalizi, văduve şi orfani victime ale teroarei fasciste, lipsite de orice alte resurse de trai, au fost încadrați în regimul de pensii I.O.V.R. Secția de Asistență a Federației a sprijinit acțiunea de încadrare în regimul I.O.V.R., datorită acestui sprijin acțiunea s-a putut intensifica.

4) Asistații, pauperi bolnavi şi bătrâni, au primit un ajutor mai efectiv, iar condițiile omeneşti în care li s-a acordat ajutorul i-a scutit de umilințele obişnuite din trecut.

5) Preluarea instituțiilor de asistență ale Comunităților în grija Statului şi felul în care s-a produs acestă preluare a contribuit la apropierea populației evreeşti, asistate în aceste instituțiuni, de populațiile conlocuitoare."

13. Raport de activitate al Executivei Organizației Sioniste din România de la data de 1 mai 1946 – 1 februarie 1947

În cea de a 24-a conferință a Organizației Sioniste din România, care a avut loc la Bucureşti, în zilele de 28 aprilie – 1 mai 1946, a fost aleasă o nouă Executivă, sub preşedenția dl. av. M. Benvenisti.

În prima sa şedință de constituire, din 5 Mai 1946, noua executivă a repartizat activitatea sa în următoarele departamente, cu următorii conducători:

1. Cultura şi editura – d. dr.Th.Loewenştein.
2. Organizare – d. av. Rosenthal
3. Finanțe – d. ing. Olteanu
4. Tineret – d. ing. Dascălu

5. Achsara – d. ing. Hart
6. Asistența (ezra) – d. B. Reifer
7. Presa şi propaganda – dr. Zalman şi av. Littman
8. Alia – d. Filip
9. Ebraizare – d. Rabin Frenkel
10. Federația de Comunități şi comunitatea – d. Dan Eşanu
11. Fondurile K.K.L şi K.H – d. av. Leon Emanuel
12. Organizația sionistă locală – d. Lucaci.

Executiva a fost descompletată în urmă prin demisiunea d-lui Iancu Lucaci, reprezentant al grupării Haoved Hazioni, precum şi prin plecarea în Eretz a d-lui Benţion Reifer, delegat al partidului Ichud.

În conformitate cu art.26 al statutului organizației sioniste, aceste locuri urmează a fi completate la adunarea Comitetului Central.

Activitatea Executivei s-a desfăşurat atât în departamente, cât şi în şedințele închinate discutării problemelor la ordinea zilei şi luării deciziunilor pentru mişcare, precum şi în executarea acestor deciziuni de către membrii Executivei şi Secretariatului General.

În afară de activitatea departamentelor, care formează obiectul unor rapoarte speciale, au fost inițiate un mare număr de acțiuni, fie cu caracter general sionist, fie spre a face față unor evenimente politice extraordinare.

1. Prima acțiune de mare amploare, căreia Executiva i s-a dedicat, a fost: *acțiunea pentru şekelul* mondial.*

Executiva a acordat reuşitei acestei acțiuni o deosebită importanță, avându-se în vedere caracterul politic, demonstrativ şi educativ al acțiunii, precum şi faptul că această acțiune tradițională în mişcare a fost reluată după o întrerupere de 7 ani.

În acest scop, s-au tipărit un număr de 150.000 şekalimi, luându-se măsuri ca acțiunea să fie purtată atât de către secțiunile noastre, cât şi de către grupările politice.

Această măsură de a se conduce campania de şekel paralel de către secțiuni şi grupări a suscitat în unele locuri obiecțiuni din partea prietenilor noştri. Am arătat, însă, că măsura a fost luată de Executivă, spre a se face față unei acțiuni de mare amploare, intensă şi de durată limitată, deoarece Congresul Mondial Sionist urma să se adune în luna august, iar campania de şekel urma să fie terminată la 15 iunie.

Împrejurări extraordinare au determinat amânarea Congresului şi implicit prelungirea campaniei.

---

* Şekel = unitate monetară străveche (siclul) şi actuală. Folosit în diaspora şi ca bilet de acțiune la Fondul Național de reconstrucție (K.K.L.) sau ca bilet de participare şi reprezentare în calitate de alegător sau participant la acțiuni sioniste.

În scopul unei coordonări a secțiunei şi a supravegherii campaniei, s-a constituit o comisie superioară de şekel, la început sub preşedenția d-lui Carol Berman şi apoi sub conducerea d-lui dr. Zalman, d. Berman plecând în Eretz.

De asemenea, a fost numit din partea Executivei, în calitate de comisar special, d. av. Rosenthal

Cu toate dificultățile inerente unei astfel de acțiuni purtate în toate cele 43 de secțiuni şi a unui mare număr de grupări, precum şi a unor impedimente datorate caniculei din acest an, rezultatul acestei acțiuni a constituit o mare manifestare de solidaritate a populației evreeşti cu aspirațiunile noastre.

S-au plasat în țară un număr de peste 93.000 de şekalimi, ceea ce reprezintă un multiplu de 10 față de numărul obişnuit al şekalimilor dinainte de război şi cu 20.000 de şekalimi mai mult decât acei plasați în campania pentru şekel artzi din anul 1945.

Totodată, această acțiune a prilejuit Executivei organizarea unor mari manifestațiuni, în vederea răspândirii ideii sioniste în masele noastre cât mai largi, precum şi a întăririi contactului organizatoric şi disciplinar cu Executiva.

Un număr de oratori din Executivă şi din grupări s-au deplasat în provincie. Citām astfel numele d-lor: av. Tuly Rosenthal, rabin Frenkel, av. Emanoil, ing. Dascălu, toți din conducerea centrală, precum şi prietenii noştri din provincie şi anume: dentist Zosmer – Brăila, rabin M. Guttman – Iaşi, rabin Brayer – Botoşani, şi alții.

De asemenea, pentru organizarea campaniei, Executiva a trimis în provincie un număr de şlihimi dintre prietenii noştri şi anume: d-nii Atlasman, M. Antler, Ghertner, Ellenbogen, Hirsch şi alții.

Datorită concursului prietenilor noştri, activității depuse de către conducerile sioniste din Capitală şi provincie, precum şi de emulația dintre grupări, s-a realizat marele număr de şekalimi, care a permis opiniei publice din țară să fie reprezentată la cel de al 22-lea Congres Mondial Sionist, printr-un număr de 14 delegați.

2. Organizarea şi efectuarea alegerilor pentru organizarea celui de al XXII-lea Congres Mondial Sionist a constituit, de asemenea, una din marile şi importantele acțiuni ale Executivei, fiind în acelaşi timp un eveniment de o covărşitoare importanță pentru viața sionistă din țară.

Împrejurările în care s-au ținut alegerile, atât prin gravitatea problemelor supuse Corpului Electoral, cât şi prin pasiunea depusă de grupări şi participarea pentru prima oară în istoria sionismului din țară a unei masse de cca. 25.000 alegători, a impus Executivei o serie de probleme noi de organizare, cărora a trebuit să le facă față. Problema era cu atât mai dificilă cu cât în comparație cu situațiunea dinainte de război, cadrele birocratice ale organizației nu s-au mărit, deşi complexitatea problemelor şi caracterul de massă al mişcării ar fi reclamat acest lucru.

Pe de altă parte, massa evreiască a arătat un deosebit interes față de partidele şi grupările în luptă, precum şi față de problemele în discuțiune. Cu deosebire, dificilă a fost organizarea acestor alegeri în marile aglomerațiuni evreieşti, printre cari se numără şi Capitala.

Organizarea, supravegherea şi coordonarea lucrărilor au fost făcute de către comisiunea electorală superioară, formată din reprezentanții tuturor grupărilor, în conformitate cu statutele Organizației Sioniste Mondiale privitoare la organizarea alegerilor.

Comisiunea şi-a desemnat ca Preşedinte pe dl.Israel Leiwandman.

Efectuarea tuturor lucrărilor Comisiunii, a fost încredințată Secretariatului general, care a dus la îndeplinire deciziunile Comisiunii, atât prin personalul obişnuit, al birourilor, cât şi prin forțe ajutătoare angajate special în acest scop.

Din lucrările aflate în dosarul de pregătire a alegerilor, se poate constata că s-au dat la timp dispoziții pentru organizarea amănunțită în legătură cu pregătirea localurilor adequate, pregătirea listelor alfabetice, precum şi pentru punerea la punct a tuturor chestiunilor în legătură cu acest mare eveniment.

De asemenea, s-au luat măsuri de a se asigura tuturor secțiunilor, material electoral la timp, ceea ce a constituit o adevărată performanță, deoarece nu am avut de înregistrat absolut nici un fel de defecțiune şi s-a pus chestiunea aprovizionării într-un timp foarte limitat a unui număr de peste 40 de secțiuni cu buletine de vot. Acest lucru a fost posibil prin ataşarea unui număr de *şlihimi* din grupările de tineret, care şi-au făcut cu toții datoria.

Astfel, au fost organizate alegerile care au constituit un eveniment considerabil în viața evreiască sionistă din țară, prin enorma participare la vot, în special în micile localități unde s-au prezentat aproape totalitatea populației, alegeri cari au atras atențiunea şi a opiniei publice româneşti şi străine.

În Capitală, alegerile au avut loc la patru sedii diferite, formându-se 10 secțiuni de vot şi totalizând aproape 9.000 de voturi, adică aproape de 10 ori mai mult decât totalul voturilor pe întreaga țară dinainte de război.

Evident că această participare masivă a întrecut toate aşteptările şi regretăm faptul că multe secțiuni au fost surprinse de acest eveniment neobişnuit şi nu au putut face față pentru pregătirea şi organizarea alegerilor, astfel încât am avut de înregistrat într-un număr de oraşe, fie o evitare a alegerilor prin consimțământul tururor grupărilor în luptă, fie prin imposibilitatea ținerii lor, din cauza deficiențelor de organizare

Este de la sine înțeles ca, dacă alegerile ar fi avut loc şi în aceste centre, participarea la vot ar fi însumat cel puțin jumătate din numărul total al şekeliştilor.

De asemenea, se cuvine să subliniem munca grea şi obositoare a Comisiunii Electorale Superioare, în multele şedințe închinate verificării rezultatelor alegerilor, precum şi validării alegerilor din țară.

Se cuvine să amintim în mod special concursul deosebit dat de către Dr. Zelman, atât în profitul funcționării Comisiunii Superioare Electorale, cât şi prin

sfaturile şi experienţa d-sale, precum şi pentru faptul de a se fi deplasat la Iaşi în conducerea unei comisiuni de anchetă, privitoare la modul cum au decurs alegerile în această localitate.

3. Pregătirea plecării delegaţilor români la Congresul de la Basel.

În vederea participării celor 14 delegaţi la Congresul Mondial Sionist, din Vechiul Regat precum şi a delegaţilor din Transilvania şi a tehnicienilor din instituţiile sioniste, în total un număr de 28 persoane, Executiva a făcut din timp demersurile cari au fost încoronate de un deplin succes, obţinându-se din partea forurilor politice deplina înţelegere a acţiunii noastre. Realizarea tehnică a plecării a cerut de asemenea eforturi speciale la cari au concurat Secretariatul General şi conducerea Oficiului de Emigrare.

4. Organizarea marilor manifestaţiuni de massă în legatură cu unele acţiuni politice speciale. 1946.

a. Atitudinea faţă de Comisia de Anchetă anglo-americană.

Îndată după constituirea Executivei, aceasta şi-a fixat atitudinea faţă de Raportul Comisiei de Anchetă anglo-americană. Prin declaraţiuni publice, în numele populaţiei evreieşti din ţară, s-au arătat deficienţele grave ale acestui Raport şi s-a cerut ca problema evreiască să fie definitiv rezolvată prin crearea Statului Evreiesc.

Aceste declaraţiuni şi-au găsit un mare ecou atât în presa din ţară cât şi cea din străinătate şi au fost înaintate în mod oficial, spre luare de cunoştinţă Ambasadei Sovietice şi reprezentanţilor Statelor Unite, Angliei şi Franţei.

b. Acţiunea împotriva măsurilor luate de Marea Britanie în contra Agenţiei Evreieşti.

Ca şi în întreaga lume, agresiunea comisă de Puterea Mandatară faţă de Agenţia Evreiască şi de Işuv, care a culminat prin arestarea şi internarea în lagăr a conducătorilor vieţii publice evreieşti şi sioniste din Eretz a dezlănţuit şi în România o furtună de proteste.

Îndată după gravele evenimente din 29 iunie 1946, Executiva a decis organizarea unor manifestaţiuni de protest atât în Capitală cât şi în provincie, cu participarea reprezentanţilor tuturor organizaţiilor evreieşti din ţară, manifestaţiuni cari au avut loc în după masa zilei de Joi, 3 iulie 1946.

Atât în Capitală cât şi în provincie, manifestaţiunile populare au întrecut tot ce s-a organizat ca amploare şi participare de massa până la acea dată. În Capitală cel puţin 30.000 de oameni au demonstrat la marea adunare populară de la sala şi grădina Tomis şi ocupând ore în şir străzile din jurul sălii de întrunire, astfel încât s-au organizat pe dată încă două întruniri paralel cu acea sală.

După toate aprecierile, niciodată Capitala n-a văzut o manifestaţiune evreiască mai impresionantă ca număr şi ţinută.

Subliniem că s-a realizat cu această ocaziune un front unitar al tuturor organizațiilor evreiești, fără nici un fel de deosebire de opinie politică, toate exprimându-și revolta față de actul de agresiune comis.

De asemenea perfecta organizare și disciplină sionistă s-a evidențiat cu această ocaziune prin faptul că în aceeași zi și în aceeași oră manifestațiuni asemănătoare au avut loc în toate cele 48 de secțiuni sioniste din țară. Ecoul acestor mari manifestațiuni a fost considerabil atât în presa locală cât și în cea străină evreiască, publicându-se ample reportagii și fotografii ale acestui eveniment.

De asemenea toate secțiunile din țară au înaintat telegrame de protest Legației engleze în contra acțiunii din Palestina și telegrame de cereri de sprijin către Ambasada Sovietică și Legațiile americană și franceză.

Moțiunea de protest votată în adunare a fost predată de către o delegație specială la Legația engleză și la reprezentanțele celorlalte mari puteri.

Tot din inițiativa Executivei noastre s-au organizat manifestațiunile Sfatului Rabinic din țară privitoare la ziua de post de 8 iulie, ca protest în contra aceloraşi evenimente.

Comemorarea Herzl-Bialik

În anul acesta, Executiva a decis ca ziua de Kuv Tamuz, comemorarea morții lui Hertzl și Bialik, să constituie ocaziunea unor mari manifestațiuni politice și culturale.

În acest scop, s-au trimis din timp material, de către Departamentul Cultural, tuturor secțiunilor din țară precum și îndrumări de către Secretariatul General al Executivei. Multe localități din provincie au fost vizitate de către fruntași din Capitală sau de către oratori din provincie. Menționăm participarea d-lor: av. Emanoil Leon la Piatra, a Rabinului Frenkel la Botoșani, a Rabinului M. Gutman la Dorohoi, a Rabinului Brayer la Ștefănești, a ing. Hart la Tecuci, a ing. Dascălu la Bacău, a dentistului Zosmer la Galați ș.a.m.d..

În Capitală, manifestațiunea a avut loc în ziua de Duminică 21 iulie la Templul Coral din București, în cadrul unui serviciu divin cu care ocaziune dnii A. L. Zissu și av. B. Rorlich au ținut impresionante discursuri comemorative evocând marile figuri istorice în cadrul luptei noastre actuale.

c. Vizita d-lui Președinte Benvenisti la Paris. O semnificație deosebită, atât de ordin politic general cât și pentru informarea forurilor noastre superioare și de contact personal, ca și pentru cererile Organizației Sioniste din țară, a avut călătoria dlui Președinte av. M. Benvenisti la Paris, în toamna anului 1946.

D-sa a făcut cunoscută, cu acest prilej, conducătorilor sionismului mondial atitudinea dârză a Evreimii din România cu privire la crearea Statului Evreesc și a făcut cunoscut marele curent de emigrare de care este animată populațiunea evreiască din țară.

Vizita la dl. Leon Blum

Împreună cu dl. Şef Rabin dr. Al. Şafran şi dl. av. M. Weissman din Palestina, dl.Preşedinte av. M.Benvenisti a vizitat pe dl.Leon Blum căruia i-a cerut concursul pentru acţiunea politică a mişcării sioniste. Modul cum a decurs această lungă audienţă ne indrituieşte să afirmăm că ea a avut o deosebită importanţă politică.

Acţiunea la Joint

Împreună cu dl. Niedermayer, dl. Preşedinte Benvenisti a făcut categorice reprezentări la *Joint* în legătură cu opera de Hachsara şi Alia, obţinându-se un deosebit succes concretizat în dispoziţia dată de către conducerea *Joint*-ului din Paris către birourile din Bucureşti, pentru satisfacerea completă a nevoilor Hahalutzului.

Declaraţiunile politice făcute la înapoierea în Bucureşti şi-au găsit un larg ecou atât în presa română cât şi străină.

Sărbătorirea zilelor de Hanuca a fost de asemenea iniţiată de Executivă cu concursul efectiv al secţiunii sioniste din Capitală.

Prima manifestaţiune a avut loc în ziua de 19 Decembrie în sala Dalles printr-un reuşit concert de muzică evreiască organizat de dl. Dr. Rosman, cuvântarea ocazională fiind ţinută de dl. S. Gregore.

A doua manifestaţiune a avut loc în seara zilei de Vineri 20 decembrie la Templul Coral din Bucureşti în cadrul serviciului divin, cu care ocaziune dl. Abraham Feller a ţinut un apreciat discurs ocazional cu privire la evenimentul comemorat.

d. Vizita d-lui Meier Jaari, conducătorul grupării Mismar şi membru în Marele Comitet de Acţiune Sionist, a oferit prilejul Executivei de a convoca în ziua de 16 Ianuarie a.c. pe toţi prietenii noştri fruntaşi din Bucureşti la o şedinţă extraordinară, spre a asculta un raport al distinsului oaspete asupra problemelor sioniste la ordinea zilei.

e. Marea Adunare din 24 ianuarie 1947. În vederea prezentării unui raport al delegaţiunii române asupra lucrurilor şi deciziunilor Congresului Mondial Sionist de la Basel, Executiva a decis ca Organizaţia din Capitală să convoace populaţiunea evreiască la o mare adunare populară în ziua de 24 ianuarie.

Se cuvine să menţionăm în mod special meritul conducerii acestei secţiuni în pregătirea, organizarea şi reuşita acestei adunări care a dat prilejul delegaţilor noştri de a lua contact cu populaţia evreiască în cadrul unei înălţătoare atmosfere propagandistice.

Pentru provincie şi pentru Bucureşti se pregăteşte tipărirea unei broşuri cu referatele Congresului de la Basel.

f. Munca departamentelor: Departamentul Organizării. Ca şi în trecut, departamentul Organizări a continuat de a stărui pentru organizarea vieţii sioniste

în țară. În acest răstimp, am înregistrat cu satisfacție înființarea de noi secțiuni în următoarele localități: Moineşti, Săveni, Paşcani, Târgovişte, Tg. Frumos, Ştefăneşti, Tg. Ocna, Darabani, Sulița.

S-au luat măsuri pentru ca să nu se producă schimbări în comitetele de conducere ale organizațiilor locale până la efectuarea unor noi alegeri.

În vederea pregătiri acestor alegeri, precum şi pentru organizarea secțiunilor, av. T. Rosenthal, conducătorul Departamentului Organizării, a elaborat proiectul de organizare a secțiunilor, comunicat apoi tuturor secțiunilor din țară pentru observații, precum şi tuturor grupărilor politice, proiect admis de Executivă şi supus aprobării comitetului central în această sesiune.

De asemenea se cuvine să menționăm participarea efectivă a Departamentului Organizării la toate marile acțiuni inițiate de Executivă, ca: acțiunea de şekel, pregătirea şi organizarea alegerilor, pregătirea marilor adunări populare şi altele.

Departamentul de Presă şi Propagandă. Activitatea acestui departament s-a desfăşurat mai mult în cadrul Oficiului Evreiesc de Informații creat de Executiva sionistă.

Socotim crearea acestui oficiu ca un eveniment deosebit în mişcarea sionistă din țară.

Având în vedere complexitatea acțiunilor acestui Oficiu precum şi activitatea sa multiplă şi în diverse domenii, am înțeles de a prezenta un raport special, aci anexat, a realizărilor în acest domeniu.

Se cuvine aci să acordăm un cuvânt de laudă conducătorului acestui Oficiu, dl.M.Moscovici, şi tuturor colaboratorilor Oficiului.

Contribuțiunea acestui departament s-a manifestat alături de serviciile Executivei şi de celelalte departamente în organizarea şi reuşita marilor manifestațiuni de massă şi în redactarea documentelor importante politice în legătură cu diversele acțiuni extraordinare ale Executivei.

Departamentul Financiar. Problema finanțelor Executivei nu a fost încă soluționată în mod satisfăcător. Marile acțiuni în care executiva era angajată, precum şi situațiuni obiective, nu au permis deschiderea unei mari campanii financiare cari ar fi dăunat de altfel Fondurilor Naționale sau şekelului cari trebuie să constitue grija de căpetenie a oricărui sionist.

De asemeni nici resursele secțiilor provinciale nu le-au permis o contribuțiune față de Executivă.

Chestiunea prezintă însă o deosebită gravitate şi urgență şi ea trebuie soluționată de îndată, avându-se în vedere necesitatea menținerii serviciilor centrale pentru inițierea, coordonarea şi reprezentarea organizației sioniste din țară.

Am prezentat Comitetului Central un proiect amănunțit pentru remedierea în parte a acestei situațiuni.

Departamentul Asistenței Sociale. Deşi împrejurările grele prin cari trec prietenii noştri pauperi şi în special *vatikimii* ar fi necesitat intervenția Executivei în mod masiv, totuşi nu am putut afecta decât o sumă minimă în vederea ajutorării fraților noştri în suferință.

Ne este plăcut să raportăm asupra marei acțiuni dusă de Executivă pentru ajutorarea fraților noştri cu efectele sosite din Eretz de la Histadruth Oley Romania.

Organizarea distribuirii acestor efecte nu a fost o muncă uşoară. Din totalitatea inventarului, jumătate a fost acordat Hehalutzului pentru îmbrăcarea oamenilor din kibutzim iar cealaltă jumătate a fost distribuită de către o comisiune de pe lângă Executivă formată din reprezentanții tuturor grupărilor.

Astfel, au fost îmbrăcați un număr de 2769 de persoane printre cari s-au numărat 715 vatikim repatriați, recomandați de Vaad Havatikim.

Menționăm în mod special repartiția făcută copiilor de la comunitate, de la Gan Ha-eladim, al lui Wizo, pentru grădinițele de copii a lui OZE, pentru Orfelinatul Copiilor tuberculoşi al Uniunii Femeilor Izraelite şi a copiilor săraci ai prietenilor din Haoved.

În măsura posibilităților, am răspuns tuturor cererilor prietenilor noştri din Capitală. Spre marele nostru regret, nu am putut satisface însă un mare număr de cereri şi unor vatikim sioniști din provincie, stocul epuizându-se între timp.

În vederea selecționării cererilor şi a distribuției efectelor,s-a lucrat în birourile Executivei şi la depozitul de efecte din Str.Sborului 13, circa două luni, atât de către serviciile Secretariatului General cât şi de un număr de admirabile membre voluntare ale lui WIZO. Menționăm în special lauda ce i se cuvine dnei dr. Rose Perlberger, dnei Rene, dr. Herşcovici, dnei Zissu, dnei Şaraga, dnei ing. Rosenberg etc.

Un număr de 10-20 Halutzimi au fost în permanență ocupați la serviciul de distribuție, iar cheltuielile ocazionate de funcționarea acestui depozit au fost suportate de Executivă, cifrându-se la suma de Lei 10.752.000.

În continuarea acțiunii noastre pe teren social, Executiva s-a adresat atât lui Histadruth Oley Romania cât şi Organizației Sioniste Mondiale cerând sprijin efectiv pentru *vatikimii* noştri prin organizarea unor noi acțiuni de veştminte în Africa de Sud, sau în America de Nord, în favoarea fraților noştri de suferință.

Tot în cadrul asistenței sociale, trebuie să menționăm participarea Executivei şi a Organizației Sioniste din țară în Comitetul Evreiesc pentru ajutorarea regiunilor secetoase.

Dispoziții au fost date la timp secțiunilor noastre din provincie de a se încadra în această acțiune.

Departamentul Ebraizării. În vederea coordonării activității acestui departament cu *Tarbuth*-ul, Executiva a decis ca toate problemele de ebraizare să fie realizate în comun cu această importantă instituție.

În acest scop, am oferit *Tarbuth*-ului un sediu în localul nostru din Str.Remus No.15, unde se va deschide foarte curând o bibliotecă ebraică şi o sală de lectură cu materialul ebraic pus la dispoziţie de către Executivă.

De asemenea continuăm a primi şi alte ziare evreieşti din străinătate. Un vast program de activitate în domeniul ebraizării este în strânsă legătură cu problema rezolvării bugetului Executivei, care să permită înfăptuirea acestui program.

Departamentul Tineretului. Problema raporturilor între Executivă şi organizaţiile de tineret, atât de importantă pentru menţinerea disciplinei în Organizaţia Sionistă, a fost luat în considerare de către Executivă, prin numirea d-lui ing.Dascălu la departamentul tineretului.

Evident că coordonarea activităţii acestor grupuri prezintă dificultăţi speciale izvorâte din faptul că fiecare organizaţiune îşi are propriul său program de lucru şi de realizări, pe de o parte, iar pe de altă parte, activitatea este concentrată în jurul lui *machleket hanoar* din *Hahalutz*.

Totuşi, intervenţia departamentului a fost hotărâtoare în diverse ocaziuni şi în interesul grupărilor de tineret. Se cuvine să menţionăm în mod special rolul covârşitor al acestui departament în obţinerea ajutoarelor masive pentru grupările de tineret, în vederea organizării taberelor de vară, pe de o parte, precum şi în acţiunea de organizare şi de repartiţie a acestui fond.

Evident, o eficientă organizare a întregului program al departamentului, precum şi necontestata autoritate a Executivei asupra grupărilor de tineret va fi numai atunci realizată, când se va clarifica şi centraliza în mâna Executivei mijloacele materiale şi educative ale organizaţiilor de tineret.

Departamentul de Hachsara[*]. Problemele de hachsara sunt centralizate şi date în competinţa exclusivă a *Hehalutz*-ului. Dl. ing. Hart, responsabilul pentru acest departament, reprezentând Executiva în această instituţie.

D-sa a avut un contact permanent cu toate secţiile din *Hehalutz*, spre a cunoaşte activitatea fiecărei secţiuni, raportând Executivei asupra problemelor complexe la ordinea zilei.

De asemenea, d-sa a fost desemnat drept reprezentant al *Hehalutz*-ului faţă de *Joint*, colaborând la clarificarea diverselor probleme şi discuţiuni în legătură cu activitatea Hehalutzului şi a raporturilor sale cu reprezentanţa *Joint*-ului în România.

De asemenea s-au făcut încercări din partea acestui departament pentru iniţierea unei acţiuni în favoarea reorganizării asociaţiunii Edidei Hehalutz, pentru ajutorarea snifurilor de halutzim.

---

[*] Hachsara – pregătire, în calitate de tânăr sionist, pentru efectuarea unor munci fizice, direct productive în agricultură etc.

Pentru moment, s-au obținut rezultate apreciabile numai în orașele Roman și Bacău.

Având în vedere importanța acestei asociațiuni pentru susținerea materială și morală a Hehalutzului, departamentul de Hachsara a avizat la măsurile necesare pentru organizarea unor astfel de comitete în toate orașele din țară.

Printr-o colaborare efectivă cu organele *Hehalutz*-ului, Departamentul de Hachsara urmărește să asigure buna funcționare a acestei instituțiuni, riguroasa selecționare a materialului uman în vederea încadrării sale în viața Işuvului, precum și extinderea activității de Hachsara, care urmează să cuprindă un mare număr de tineri evrei din țară,

Despre prietenii Universității din Ierusalim și Asociația „Pro-Palestina". Înainte de război, exista o înfloritoare Asociațiune „Pro-Palestina" care întrunea în rândurile sale un număr important de personalități din viața socială atât românească cât și evreiască, din țară.

De asemenea, Asociațiunea „Prietenii Universității din Jerusalim" a dezvoltat o operă importantă în popularizarea ideii acestei Universități precum și în atașarea de noi simpatii și de ajutoare pentru tânăra instituție.

Nutrim speranța ca în cel mai scurt timp vom face să funcționeze aceste asociațiuni. Tindem să creiem o asociațiune „Pro-Palestina", cu toate secțiunile aferente, cu participarea lumii democrate românești și a personalităților evreiești, în scopul popularizării ideii noastre în cercurile largi ale opiniei publice românești precum și pentru obținerea adeziunii și concursului pentru opera noastră sub diferitele sale aspecte.

Colaborarea Executivei cu instituțiunile sioniste și naționale. Spre a se asigura prezența efectivă a Executivei în toate sectoarele vieții sioniste și evreiești din țară, Executiva și-a delegat reprezentanții săi spre a colabora cu aceste instituțiuni, a veghea ca activitatea instituțiunilor să se desfășoare cât mai amplu și spre a fi ținută la curent cu toate problemele și activitatea acestor instituțiuni.

În acest scop, a fost desemnat dl. Zwi Hellreich, spre a reprezenta Executiva în Directoratul K.K.L., dl. av. Leon Emanoil, ca reprezentant în Comitetul K.H., dl. Dan Ieșanu pentru problemele Comunității și ale Federației și dl. av. dr. Igner, pentru problemele în legătură cu unificarea mișcării sioniste din țară, iar în Oficiul Palestinean, Executiva este reprezentată prin dl. Președinte av. M. Benvenisti.

În acest mod, s-a asigurat prezența Executivei în toate sectoarele vieții sioniste și evreiești, precum și faptul că Executiva a fost în permanență informată asupra tuturor problemelor acestor instituțiuni.

Despre reprezentanța națională în instituțiile evreiești. În scopul coordonării activității delegaților naționali în instituțiile evreiești precum și pentru

a promova interesele noastre comune, am organizat împreună cu delegaţii Partidului Evreiesc o reprezentanţă naţională a delegaţilor noştri pe lângă Comunităţi.

În acest mod, am ţinut să ordonăm şi să organizăm activitatea uneori disparată a delegaţilor noştri, să îndeplinim datoria către instituţiile obşteşti din partea acestor delegaţi şi totodată să asigurăm prezenţa noastră în comunităţi în raport cu importanţa organizaţiunii noastre şi cu acordurile stabilite cu celelalte grupări.

Totodată această reprezentanţă, a cărei activitate s-a întins în toată ţara, va centraliza date cu privire la comunităţile noastre şi va urgenta rezolvarea problemelor diferitelor obşti care interesează de aproape mişcarea noastră naţională.

Despre Consiliul General Sionist. Următor rezoluţiunii sioniste din ţară, Executiva a procedat la iniţierea unei acţiuni pentru organizarea Consiliului General Sionist, în vederea asigurării unei colaborări cu Organizaţia Sionistă din Transilvania, colaborare care are de scop unificarea ambelor organizaţiuni.

În acest scop, dl.Preşedinte Benvenisti a răspuns invitaţiunii Organizaţiei Sioniste din Transilvania şi a participat la desbaterile şi lucrările Comitetului Central al acestei organizaţiuni.

D-sa a reuşit să ataşeze în favoarea acestei iniţiative majoritatea membrilor acestui înalt for.

Acţiunea d-sale a fost continuată de către dl. dr. Igner, care a participat ca delegat al Executivei la lucrările şi desbaterile celei de al XVII-a Conferinţe Sioniste din Transilvania.

Cu această ocaziune, d-sa a obţinut ca să se voteze o rezoluţiune prin care să se consacre în principiu necesitatea colaborării între ambele organizaţiuni, precum şi organizarea Consiliului Superior Sionist din ţară.

O primă realizare a acestei tendinţe s-a manifestat în acţiunea dusă de Executivă cu ocaziunea plecării delegaţilor sionişti la Basel, acţiune care a îmbrăţişat spre deplina mulţumire interesele reprezentanţilor ambelor organizaţii, fără nici un fel de distincţiune.

Suntem siguri că Comitetul Central va viza mijloacele imediate pentru realizarea în fapt a acestor principii.

Raporturile cu forurile superioare. Ca şi în trecut, Executiva şi-a dat toată silinţa de a menţine şi întări raporturile cu forurile sioniste superioare. În afară de manifestaţiile de solidaritate ocazionate de tristele evenimente din Işuv, Executiva a continuat a referi în mod amplu Organizaţiunii Mondiale despre toate evenimentele şi problemele mişcării din ţară. Contactul menţinut prin scris şi prin rapoarte a fost amplificat cu ocaziunea vizitelor dlui Preşedinte al Executivei, la Paris şi la Basel, precum şi a celorlalţi delegaţi la Congresul Mondial Sionist.

În special, cu ocaziunea discuțiilor avute cu conducătorii sioniști aflați la Basel, s-a accentuat asupra problemelor speciale ale mișcărilor sioniste din țară, stăruindu-se asupra necesității de a se asigura mișcării din România o justă considerație, în raport cu importanța și numărul prietenilor din țară, atât în forurile administrative ale Organizațiunii Mondiale cât și în special în rezolvarea problemelor de *alia*.

Relațiuni cu Histadruth Oley România[*]. Executiva a socotit că este în interesul mișcării din țară și a uniunilor din România ca să continue un cât mai strâns contact cu prietenii noștri organizați în Histadruth Oley Romania.

Am luat toate măsurile necesare ca lăudabilele realizări ale acestei organizații atât în domeniul asistenței sociale pentru evreii din România cât și în acțiunile lor de colonizare și reclădire să fie cunoscute și apreciate de către opinia publică românească.

În același timp, am informat pe prietenii noștri de departe asupra situațiunei mișcării sioniste din țară, asupra problemelor și asupra manifestărilor Executivei.

I-am cerut sprijinul pentru ca problemele interesând mișcarea și *olimii* noștri să fie luate în considerație de către forurile noastre superioare precum și pentru urgentarea efectuării acțiunii de vestminte în favoarea prietenilor noștri.

Despre o acțiune specială. Între altele, Executiva a abordat problema creării unui front unitar evreiesc în România. Putem spune că Executiva noastră are un merit deosebit în popularizarea și realizarea acestei idei.

Grație bunăvoinței tuturora și a unor repetate stăruințe, s-a ajuns la un acord între toate organizațiunile cu privire la o colaborare pe planul demersurilor comune ce trebuiesc făcute față de autorități.

Putem de asemenea afirma că primele discuții în vederea unei reprezentanțe parlamentare evreiești, dar nu redusă ca cea de astăzi, ci de cel puțin 8-10 deputați cu 2/3 culoare națională, au fost inițiate și purtate de reprezentantul Executivei noastre.

În unanimitate, Executiva a decis de a sprijini Blocul Partidelor Democratice în aceste alegeri, emițând cu această ocaziune un manifest electoral către evreii din țară de a vota lista Blocului pe care figurează și reprezentanții organizațiilor evreiești, printre cari se numără dnii: Av.B.Rorlich, președintele Comitetului nostru Central și ing. Dascălu, actualmente deputat și membru al Executivei Sioniste.

Despre programul Executivei pe următoarele șase luni. Executiva este conștientă de marile datorii care-i incumbă față de amploarea mișcării sioniste pe de o parte, precum și față de problemele grave la ordinea zilei pe de altă parte.

---

[*] Organizație a originarilor din România stabiliți în Palestina.

Este absolut sigur că Executiva va trebui să-şi concentreze toată atenţia asupra unor evenimente grave, uşor de prevăzut, în legătură cu situaţiunea politică din Eretz.

Aceasta va cere o mare risipă de energie, fără a se putea prevedea de pe acum acţiunile pe cari Executiva va urma să le iniţieze.

Spre a se face faţă, însă, oricărei împrejurări, se cuvine mai mult ca oricând de a se da o deosebită importanţă întăririi organizaţiunii noastre şi extinderii activităţii sale în toate domeniile şi în special în acelea realizatorii.

Ca imediate obiective ale activităţii Executivei pe următoarele 6 luni, se pot menţiona:

1. Unificarea mişcării sioniste din ţară, relizându-se deciziunile Congresului Mondial Sionist cu privire la intrarea în organizaţie a membrilor Uniunii Sioniştilor Revizionişti.
2. O vastă acţiune de înregimentare care să cuprindă majoritatea populaţiunii evreieşti din ţară.
3. Realizarea unei conduceri cu desăvârşită autoritate în toate acţiunile din ţară, desemnate prin votul liber exprimat al tuturor prietenilor noştri, în conformitate cu statutul de organizare al secţiunilor.
4. Introducerea disciplinei sioniste, precum şi a recunoaşterii îndatoririlor permanente şi constante faţă de obiectivele sioniste, cât şi faţă de organizaţiune ca atare.
5. Obligativitatea înscrierii tuturor membrilor oricărei grupări în secţiunile locale sioniste.
6. Infiinţarea şi organizarea Consiliului Superior Sionist.
7. Asigurarea veniturilor Executivei prin obligativitatea secţiunilor locale şi a facţiunilor politice sioniste de a contribui la cheltuielile Executivei, precum şi la realizarea campaniei de *Moss Histadruth*.
8. Realizarea unui strâns contact între Executivă şi secţiunile din ţară, prin trimiterea de slihim şi instructori.
9. A se face faţă tuturor acţiunilor sioniste obişnuite precum şi a acelora decise de către Congresul Mondial Sionist de la Basel.
10. Înfiinţarea unei şcoli de cadre şi de cunoştinţe generale pentru instructorii sionişti.
11. Colaborare cu organizaţiunile de tineret, ajutorarea şi supravegherea în cadrul disciplinei sioniste a acţiunilor acestei mişcări.
12. Popularizarea ideii de *halutziut*, pentru extinderea mişcării de *hachsara* în rândurile tineretului evreu.

13. Promovarea intereselor generale ale populației evreiești din țară în materie de *alia*, precum și selecționarea materialului uman în conformitate cu interesele Işuvului și cu necesitățile Galuth-ului.
14. Coordonarea activității tuturor instituțiilor sioniste, precum și *șlihimilor* lor, ca manifestațiunile acestor instituțiuni să coincidă și să corespundă unui plan general de activitate sionistă.
15. Unificarea acțiunii de propagandă a diferitelor instituțiuni prin Oficiul de Informații de Presă și Propagandă.
16. Extinderea activității acestui Oficiu în toate domeniile de informare și propagandă.
17. Asigurarea activității instituțiunilor sioniste și a Fondurilor Naționale, precum și extinderea secțiunii în favoarea Fondurilor, cu obligativitatea pentru membrii Organizațiilor de a colabora efectiv și eficient în favoarea Fondurilor.
18. Asigurarea prezenței permanente a Organizației Sioniste în toate domeniile de activitate din viața evreiască, pentru apărarea ideii naționale și promovarea mișcării sioniste.
19. Colaborarea efectivă cu *Tarbut*-ul pentru întărirea mișcării de ebraizare. Deschiderea imediată a unei săli de lectură și material ebraic pus la dispoziție de către Executivă.
20. Stăruirea mai departe în cererile de a se iniția o mare acțiune de ajutorare, în special cu efecte, a vatikimilor și prietenilor noștri și luarea măsurilor pentru intensificarea asistenței sociale din partea Organizației Sioniste.

Concluziuni. Acesta este raportul de activitate al Executivei pe un răstimp de 9 luni de activitate complexă și multilaterală și bogată în evenimente politice.

Dacă piedicile ce ne-au stat în cale din cauza intemperiilor vor dispare în curând, odată cu îndulcirea timpului și venirea primăverii care va fi folosită pentru contactul cu provincia prin slihim și conferențiari, în schimb piedica principală rămâne – lipsa de fonduri. Problema va fi discutată cu ocazia referatului financiar.

Cred însă de datoria noastră să anunțăm că dacă toți sioniștii și toate organizațiile locale precum și factiunile poltice nu-și vor face datoria pe acest tărâm, activitatea Executivei nu numai că nu se va putea dezvolta, dar ea va înceta complet, afară poate de reprezentarea politică a Președintelui Executivei, care nu necesită fonduri.

Dar aceasta nu ar fi o activitate completă. O acțiune organizatorică, culturală, de ebraizare cere fonduri imense pe cari nu le avem.

Factiunile care găsesc fonduri pentru toate acțiunile lor trebuie să înțeleagă, ele în special, datoria ce o au de a aloca o mică parte pentru bugetul Executivei. În modul acesta, vor dovedi că înțeleg importanța existenței acestei

Organizații care întruneşte toate facțiunile şi reprezintă în fața forurilor politice şi administrative întreaga mişcare pe deasupra facțiunilor.

Facem deci un apel insistent la toți factorii de răspundere să dea posibilitatea financiară Executivei să lucreze după programul ce şi l-a fixat la instalarea sa.

Nu este vorba de fonduri pentru sinecure sau birocratism (personalul Executivei se reduce la 8 funcționari), ci pentru o operă constructivă pe teren de culturalizare, ebraizare şi înregimentare.

Întreaga Executivă este hotărâtă să ducă o muncă grea de zi la zi, deşi absolut toți membrii Executivei au intense preocupări profesionale personale, lucrând toți absolut onorific în slujba mişcării.

Munca aceasta are nevoie însă de fonduri, ce trebuiesc realizate de întreaga mişcare.

Înainte de a termina, trebuie să arătăm că primii nemulțumiți cu activitatea depusă sunt membrii Executivei.

Pe lângă cauzele de ordin personal, am arătat cari au fost piedicile de ordin obiectiv.

Dacă vom avea posibilități financiare şi sprijinul mişcării, Executiva se angajează cu o strădanie mult mai mare să răspundă încrederii pe care Congresul i-a arătat-o.

Executiva Organizației Sioniste din România.

Departamentul Cultural şi de Editură.

Colecția noastră de documentare (care apare lunar în 500 de exemplare) şi se trimite la toate secțiile din țară, la toate şcolile Capitalei şi la o serie de instituții şi personalități proeminente, se bucură de o primire bună. Am primit elogii chiar din partea conducerii unei şcoli nesioniste. Cereri de a mări numărul exemplarelor oferite, nu sunt rare. Au apărut în ultimele luni: Tişe Beav cu text românesc şi ebraic, dr. I. Niemirover, Roş Haşana şi Iom Kipur, Sucot, Ussişkin, Moses Schwartzfeld, Hanuca. Se expediază acum numărul de „Sevat" cu sumarul următor: „Hameş-Asar Beşvat" (sărbătoare) şi Max Nordau (comemorare).

Am înscris pentru lunile viitoare următoarele numere:
(1) Adar: Purim (2) Nisan: Pesah (3) Iaar: Lag Baomer (4) Sivan: Sevuit.

O mare dezvoltare s-a dat anul acesta activității noastre editoriale. Am publicat Theodor Herzl, *Statul Judeu* şi Th. Loewenstein, *Herzl.* În curs de publicare se află: dr. Jean Aberman, *Ahad Haam.* Am achiziționat manuscrisele: (1) Schwartzfeld – *Scrieri autobiografice* (2) dr. Bainglas – *Ussişkin.* În măsura posibilităților noastre financiare, vom continua cu publicarea volumelor programate din aceste serii.

Am luat inițiativa de a organiza conferințe culturale în provincie. Prima conferință a avut loc la R.Sărat în ziua de 29 Decembrie 1946. Dl. dr. Jean Aberman a vorbit cu această ocazie despre „Ahad Haam şi Sionismul cultural". Conferențiarul ne-a remis, după cererea noastră, un referat despre conferința ținută cu observații prețioase. Pentru conferințele viitoare, am înscris ca vorbitori dnii: dr. Loewenstein, dr. Bainglas, I. Bercovici, prof. Glanz, dr. Brueck, dr. Rubin şi, *last but not least*, iarăşi dl. dr. Jean Aberman.

S-au organizat, din inițiativa d-lui Preşedinte al Executivei Sioniste şi cu ajutorul d-lor Moți Moscovici şi dr. Rosman, două manifestări culturale cu ocazia Hanukei: (1) la sala Dalles, în ziua de 19 decembrie 1946 Conferențiar D. S. Gregore, (2) la Templul Coral, în ziua de 20 decembrie 1946. A vorbit dl. A. Feller; dl. Preşedinte Zentler a avut cuvinte de elogii pentru mişcarea sionistă.

Ne-am interesat de aproape de situația şcolilor evreieşti, stabilind un fişier, care ne indică numărul şi felul şcolilor evreieşti în țara întreagă, cu numele profesorilor respectivi şi cu indicarea materiilor de învățământ.

Am luat inițiativa organizării unui muzeu sionist, în cadrul arhivei noastre, unde vom putea arăta istoria mişcării sioniste în următoarele aspecte: (1) Congrese, conferințe pe țară (2) Personalități sioniste (3) Palestina (4) Ziare sioniste (5) Literatură sionistă (6) Fonduri sioniste (7) *Hoveve Zion* etc. Pentru moment, am şi achiziționat 3 mese mari pentru expunerea documentelor valoroase.

Am pus în lucru un fişier important care va arăta toate comorile literare evreieşti şi, mai ales, sioniste, care se găsesc la biblioteca Academiei Române. Până acum am adunat cca. 400 fişe.

Am îmbogățit biblioteca noastră prin cumpărări şi daruri. Am legat o serie de cărți. Munca de înregistrare ştiințifică a documentelor şi cărților noastre a fost continuată.

Arhiva a servit instituțiunile noastre cu diferite cărți şi documente.

Sforțările d-lui Dr. Loewenstein de a relua legăturile cu străinătatea încep să dea roade, Roumanian Jewish Organisation Tel Aviv ne comunică într-o scrisoare datată din 22.XII.1946 că s-a creat o comisie în frunte cu dl. Szoeny pentru înființarea unei săli în Biblioteca Națională de la Ierusalim pe numele d-lui Dr. I. Niemirover. Am trimis Bibliotecii Naționale din Ierusalim următoarele cărți: 15 vol. Autori evrei; 19 volume. Iudaica; 12 vol. Publicațiuni antisemite; 48 vol.Reviste şi Lucrări ştiințifice, publicate de Instituțiile Universitare din țară ca şi cele publicate de noi.

Volumele editate de noi au făcut o impresie bună la Ierusalim.

14. Evreii ca minoritate națională în România.

Formula de minoritate etnică (naționalitate) recunoscută de unii – în ce-i priveşte pe evreii din Romania – a fost contestată, în diverse ocazii şi împrejurări, de alții. După 23 august 1944 anumiți oficiali ai P.C.R. s-au făcut mai cunoscuți şi

prin această contestare. Printre ei G. Vlădescu-Răcoasa, care a şi deţinut pentru un timp portofoliul naţionalităţilor (1944-1945) şi a redactat un proiect de Statut al naţionalităţilor, viu discutat şi combătut.

W. Filderman, de pildă, publică numai între septembrie – decembrie 1944, trei articole pe această temă şi un memoriu înaintat chiar preopinentului: era luat în discuţie anteproiectul privitor la Statutul naţionalităţilor propus de acelaşi Vlădescu-Răcoasa, document defavorabil evreilor în multe privinţe, în primul rând pentru faptul că ei nu erau încorporaţi în regimul Statutului. Dezbaterile anteproiectului au continuat multă vreme, astfel încât la întrebarea „sunt evreii o minoritate?" se dădeau chiar la finele lui 1946 răspunsuri diametral opuse.

În articolul reprodus mai jos, datorat lui W. Filderman şi apărut la 3 decembrie 1945, se aduc noi argumente privind considerarea evreilor drept naţionalitate perfect îndreptăţită la toate drepturile de minoritate.

„Sunt evreii o minoritate?"
de Dr. W. Filderman

Nu am avut cinstea, până astăzi, să-l cunosc pe d. prof. Vlădescu-Răcoroasa, ministrul naţionalităţilor, nici să discut cu domnia sa problema minorităţilor, a cărei soluţie nu cred că ar putea în tot cazul să apară înaintea legilor de abrogare a legilor rasiale, adică de repunere a evreilor în drepturile şi bunurile lor.

Aceasta cu atât mai mult cu cât, chiar dacă cineva ar voi să subscrie la teza domniei sale, tot nu ar putea s-o facă astăzi, întrucât deocamdată noi suntem încă foarte departe de a fi egali cu românii etnici, căci pe când românii locuiesc încă în proprietăţile şi locuinţele *în care au intrat, nu cu consimţământul nostru ci împotriva lui*, pe când ei continuă să exploateze moşiile, pădurile, morile, fabricile noastre, *în care au intrat, nu cu consimţământul nostru ci impotriva lui*; pe când ei continuă să ocupe slujbele noastre, *în care au intrat, nu cu consimţământul nostru ci impotriva lui*, – noi evreii – dacă informaţiile mele sunt exacte – n-am intrat niciodată în locuinţele, moşiile, industriile sau slujbele românilor.

Astfel fiind, ar fi straniu a se putea vorbi despre o asimilare în drepturi a evreilor cu românii, atâta timp cât în fapt ei sunt încă tot aşa de inegali, cât erau sub regimul prăbuşit.

Dar să revin la chestiunea de drept, adică să examinăm dacă Guvernul care a reinstaurat legea poate viola Tratatul de la Trianon şi Constituţia.

Tratatul de la Trianon recunoaşte în România „locuitori" deosebindu-se între ei după: „naştere, naţionalitate, limbă, rasă sau religie" (art.2) „grupuri etnice, de religie sau limbă" (art.9) sau minorităţi: „de rasă, de religie sau de limbă" (art.12).

Cu alte cuvinte, nu face nici o deosebire între indivizii izolați şi grupuri compacte de oameni deosebindu-se după origină, naționalitate, limbă, rasă sau religie.

„Românii fără deosebire de origină etnică, de limbă sau religie" (art.5) se bucură de toate libertățile şi drepturile stabilite prin legi, iar printre acestea Constituția însăşi enumeră între altele: „libertatea întrunirilor" şi „libertatea de asociație".

Aşadar, Constituția reproduce textul art.12 din Tratat în ce priveşte enumerarea minorităților şi socoteşte drept români nu numai pe evrei, dar pe toți minoritarii, aşa încât d. prof. Vlădescu-Răcoroasa nu ne oferă nimic nou.

În ce priveşte libertățile românilor fără deosebire de origină etnică, de limbă sau religie, enumeră două libertăți, libertatea de asociație şi libertatea întrunirilor, pe care sperăm că nu le-am pierdut, cum ar indica unele incidente recente.

Un alt articol din Constituție, art.17, spune că deosebirea de credințe religioase şi confesiuni, de origină etnică şi de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile şi politice şi a le executa.

Va să zică evreul este egal cu românul pentru că toți cetățenii țării sunt egali fără deosebire dacă sunt indivizi izolați deosebindu-se de alții „după naştere, naționalitate, limbă, rasă sau religie" (art.2 din Tratat şi 5 din Constituție) sau dacă formează grupuri importante – adică minorități etnice de rasă, religie sau de limbă (art.9 şi 12 din Tratat şi 5 din Constituție).

A se afirma deci că nu mai suntem minoritari ci majoritari nu înseamnă a ne da nimic, absolut nimic, înseamnă numai a ni se retrage garanțiile Tratatului, adică a se viola Tratatul fără ca noi să câştigăm ceva, dar cu o mare pierdere pentru România care violează Tratatul.

Dar nu vorba, ci fapta contează....

Cu ce ne alegem? Să nu mai vorbim de abrogarea legilor rasiale şi de efectele lor. Erau opera trecutului regim. Trebuie studiate şi restudiate şi nici măcar 109 zile nu au fost îndeajuns. *Deşi eu credeam că nu e nevoie nici de 100 de ceasuri, ci cel mult de zece ceasuri.*

Să zicem că totuşi, trebuie 100 zile, pentru a anula trecutul. Dar cred că cel puțin pentru noile măsuri suntem egali. Totuşi nu. Nu suntem egali.

După Convenția de Armistițiu unii din locuitorii U.R.S.S. trebuie să plece în țara lor,- şi iată că Guvernul Român introduce o deosebire între români şi evrei, primii au dreptul să opteze pentru naționalitatea română, *evreii nu-l au.*

Iată documentul:

Nr.3227/944 Legiunea de Jandarmi Dolj"

Nr.48183/944 Inspectoratul General Jandarmi".

„Dați ordin posturilor să se pună în vedere tuturor refugiaților din Bucovina şi Basarabia de origină etnică română şi aflați pe teritoriul postului Dv. dacă nu doresc să se înapoieze la domiciliul lor din Bucovina şi Basarabia, vor da o

declarație, prin care arată în mod expres că optează pentru naționalitatea română, toți cei care optează pentru naționalitatea română vor rămâne pe loc acolo unde se găsesc. Declarațiile vor fi înaintate direct Legiunii pentru a fi înaintate Prefecturii.

ss Maior Turazi".

Şi de astă dată nu mai este vorba nici de Tratatele care se pot uita după un sfert de secol, nici despre Constituția, pe care trebuie să o reînvățăm, ci despre chiar Convenția de Armistițiu care, în art.6 interzice luarea de măsuri cu caracter discriminator pe bază de origine etnică.

Cred că suntem lămuriți.

Este adevărat că aducând cazul la cunoştința d-lui ministru Savel Rădulescu, preşedintele Comisiei Române pentru Armistițiu, d-sa a recunoscut eroarea şi a făgăduit a o repara.

Dar tocmai aceasta dovedeşte şi necesitatea existenței unor organizații evreieşti şi necesitatea menținerii unor autorități româneşti care să supravegheze aceste violări de legi.

De altfel, sunt numeroase cazuri similare de inegalitate posterioare reinstaurării Constituției: evreii nu pot cumpăra imobile în zonele militare fără autorizația Comandamentului militar; evreii nu pot cumpăra anumite acțiuni fără autorizarea vechilor comisii; elevii evrei plătesc mai departe îndoitul taxelor de abonament pe care le plătesc creştinii, şi altele, şi altele.

Am stabilit mai sus că Tratatele şi Constituția ne recunosc ca minoritari şi pe noi şi pe toți ceilalți, dându-ne acelaşi tratament ca şi al românilor şi numindu-ne pe toți „români".

Care a fost evoluția problemei minorităților în România? Am fost tratați ca minoritate sau nu?

Legea pentru organizarea Ministerului Instrucțiunii Publice, Cultelor şi Artelor din 1 Iulie 1930, în art.18, vorbeşte între altele de Direcțiunea Cultelor Minoritare.

Jurnalul Consiliului de Miniştri din 28 Noembrie 1936, în art.1, dispune ca până la organizarea pe bază de lege a Ministerului Cultelor, diferite direcțiuni, printre care şi Direcțiunea Minorităților, care figurau în cadrul vechiului Minister al Instrucțiunii, Cultelor şi Artelor, vor continua să funcționeze.

Legea pentru organizarea Ministerului Cultelor şi Artelor, din 10 Decembrie 1937, dispune îm art.1 şi 14 că Direcția Minorităților cercetează problemele minoritare, se informează asupra situației minorităților etnice şi confesionale, iar raportul Preşedenției Consiliului de Miniştri spune că de unde până acum direcția aceasta avea numai un caracter informativ, de astă dată va putea face şi propuneri menite a asigura convieţuirea armonioasă în cadrul Statului a elementelor minoritare cu restul populației.

Regulamentul pentru funcționarea Comisariatului General pentru minorități, din 4 August 1938, pe lângă Preşedenția Consiliului de Miniştri dă

acestui Comisariat, în afară de atribuțiile ce le avea Direcția Minorităților din Ministerul Cultelor, o serie de drepturi şi atribuții.

Se citează textele din Constituție şi textele din legea din 26 Septembrie 1920, adică Tratatul de la Trianon pe care această lege îl ratifică.

Astfel fiind, concluzia ce se degajează este neîndoielnică: Constituția, Tratatul de la Trianon şi legile organice – şi am citat numai pe cele mai recente – au instituit Direcții şi Comisariate pentru minorități, care au considerat pe evrei ca o minoritate şi au rezolvat problemele evreieşti, în cadrul problemei minorităților.

Dr. W. Filderman

15. Convertirea evreilor români la alte credințe

Fără să fi reprezentat cândva un fenomen de amploare, convertirea evreilor români la alte credințe a existat încă din timpuri feudale, când cei trecuți, de pildă, la ortodoxie, se bucurau de avantaje deosebite (împroprietăriri, ranguri etc.).

În epoca modernă, mai ales începând cu mijlocul veacului XIX, convertirea se însoțea adeseori cu emanciparea, mai ales în perspectiva dobândirii împământenirii şi cetățeniei.

Au fost, în acest sens, cazuri de intelectuali celebri trecuți la ortodoxie sau catolicism, iar numărul de căsătorii mixte sporeşte sensibil pe toată întinderea interbelicului.

Începutul persecuției rasiale în anii 38 – 40 ai secolului trecut au adus spre ortodoxie, apoi spre catolicism şi protestantism, grupuri mai importante de evrei.

Sub regimul Antonescu a fost interzisă, deşi nu în totalitate, trecerea mozaicilor la alte cofesiuni. Convertirile erau practicate îndeosebi ca mijloc de eludare a persecuțiilor anti-evreieşti: tentativă care n-a izbutit, însă.

După 23 august 1944, odată cu abolirea legilor rasiale, se constată pe de o parte, la comuniştii evrei, o dezicere de mozaism – în favoarea ateismului şi „liberei cugetări"; de altă parte, refacerea „confesională" a unor familii destrămate pe criterii religioase. Trecerea de la o apartenență mozaică la una ortodoxă sau catolică, mult înlesnite fiind, este urmată în nu puține cazuri de căsătorii mixte sau/şi de opțiune liberă, în perspectiva întemeierii unei familii uniconfesionale.

Reproducem câteva documente de stare civilă, care atestă asemenea convertiri, cum şi un document exprimând drama convertirilor în anii Holocaustului şi a reconvertirii la mozaism după război. Dar nu înainte să prezentăm câteva date statistice existente în arhiva C.S.I.E.R. în dosarele cuprinzând documente referitoare la cult.

Date statistice centralizate cu privire la evreii care s-au convertit nu ne stau la dispoziție: în afara celor înregistrate în 1942 şi publicate după 1944. Potrivit respectivelor înregistrări:

Până la 9.08.1940 s-au botezat 3401 evrei, dar de la această dată până la 20.05.1942, alți 1313, un total deci de 4714 persoane care au ales: religia ortodoxă 1792 (38%), greco-catolică 616 (13,1%), romano-catolică (33,2%), reformato-calvină 360 (7,6%), evanghelico-luterană 241 (5,1%), unitariană 55 (1,2%), alte confesiuni şi secte creştine 36 (0,8%), mahomedană 47 (1%). Datele de mai sus nu cuprind şi Ardealul de Nord şi nici Basarabia şi Bucovina de Nord.

Dezerția confesională se constata la acea înregistrare doar în cazul unui procent de 1,71 % din populația evreiască a Vechiului Regat şi sudului Transilvaniei.

După război, urmează pentru o mică perioadă de timp o oarecare creştere a numărului de convertiri, de renegări religioase şi căsătorii mixte (după unele evaluări, până la 2%) după care, odată cu ampla campanie de ateizare purtată de stat încă din anii 50, această tendință scade simțitor, iar numărul evreilor care se declară mozaici la recensămintele şi anchetele care au urmat este aproape egal cu al celor care s-au declarat a fi de naționalitate evreiască.

O interesantă anchetă organizată în acest sens, pentru a releva câteva aspecte ale cultului mozaic la finele deceniului cinci oferă date privind populația de mozaici, dătătoare de seamă asupra populației evreieşti, în general.

Datele respectivei anchete, inițiate de Federația Comunităților Evreieşti din România (F.C.E.R) se află reproduse în lucrarea de față.

Anexe.

Dr. Weisselberg Iaşi, Str.Anastasia 2
actualmente Bucureşti, 9.IV.1946

Către Onor
Loja „Noua Fraternitate"
Bucureşti

Mult Stimate Preşedinte,

Aflând că frați din Cernăuți V-ar fi adus la cunoştință cum că aş fi fost botezat şi sfidat Judaismul, sunt silit a declara următoarele:

Când evreii din Cernăuți au fost în Ghettou, ei au trebuit să se înscrie pentru a obține autorizația de şedere în localitate. Inscriindu-mă atunci, am fost de bună credință, că voi reuşi şi mare mi-a fost surprinderea şi decepția, Când văzând pe alții obținând această autorizație, iar restul fiind siliți a se refugia mereu din stradă în stradă în Ghettou pentru a scăpa astfel de deportare şi pentru a avea timp de a aştepta autorizația de salvare. Părinții mei şi aproape toate rudele mele, precum şi cunoştințele mele au fost astfel salvați (chit că mai târziu mulți din ei, chiar şi părinții mei au fost deportați pentru a găsi moartea chinuitoare), pe când eu

aşteptam cu o îngrijorare nerăbdătoare şi aşteptam în zadar, căci am aflat ulterior şi prea târziu, că lista de înscriere a fost prefăcută după „anumite criterii" admițând un sistem de salvare bazat pe protecție şi bani, sistem continuat şi mai departe şi în Transnistria.

Astfel fiind rudele mele cu autorizația deja în mână au venit la mine procurându-mi pentru bani un Certificat de botez din partea unei Misiuni Americane numită „Creştini fără Evanghelie", ceea ce a fost salvarea adusă în moment de pericol. E lucru cunoscut că dl. Schnapp, misionarul „fără biserică" şi donator de certificate salvatoare, o dată cu botezații lui a fost dat în judecată pentru faptul că aparținea unei secte netolerate, America fiind atunci în Răsboi cu România.

Îmi permit acum întrebarea: Oare ar fi fost mai preferabil să măresc numărul celor omorâți sau sacrificați, augumentând astfel cantitatea fosfatului ce rezulta din oasele lor?...

Ştiu numai că cei ce cer toleranța pentru ei, nu înțeleg s-o acorde acelora cari li se adresează lor în acelaş scop. Ştiu numai că în acelaş timp când am fost „stigmatizat" am continuat mai departe lucrarea mea din domeniul esotericei judaice şi a filosofiei religioase, neîntrerupând astfel contribuția mea pentru demonstrarea afinității mele cu spiritul etern judeu.

Ştiu numai că adresându-mă unei personalități mai însemnate, însă din fericire sau nefericire nefăcând parte din contemporanii mei, şi anume marelui savant şi om Maimonides, am obținut absoluțiunea pentru păcatul meu care a fost numai cum spune, un păcat cu „buzele". Sculener Ruf, actualmente aici Str. Olari 26, Rabbi Tverski acum aici Str. Orero 26 precum şi Rabbi Ungerleib din localitate pot depune mărturia că tot timpul am fost în legătură neîntreruptă cu centrul Religios, iar cei din Cernăuți vor mărturisi, că am fost în legătură cu ei la Cernăuți şi prin ei cu Judaismul, venind la sinagogă nu numai la anumite date prescrise de rit şi calendar, dovedind iubirea mea de neam, lucrând activ şi eficace la asistența socială, expunându-mă multor vexațiuni. E foarte probabil că acest denunț să derive nu din dorul de a păzi Judaismul, ci mai mult din motive personale având o aversiune în contra mea şi oricare alt prilej, chiar mai puțin important, ar fi considerat binevenit, numai pentru a-mi pricinui daune morale şi acum şi materiale, pe când din partea populației Cernăuțene, care acum fiind împrăştiată în toată țara, aş fi avut norocul de a găsi o atenție mult mai demnă.Am fost rănit aproape mortal încercând a veni prima dată încoace, după cum o ştie foarte mulți, dar nu m-a durut ca rana ce mi s-a cauzat acum şi aştept din partea obiectivității Dvs.Domnule Preşedinte, în baza mărturiilor deasemenea suficient de obiective, complecta mea reabilitare pentru a beneficia de ajutorul necesar de care am nevoie atât material cât şi moral.

Cu devotament
Al Dvs.,

Anexe: b

ROMÂNIA

MUNICIPIUL BUCUREŞTI

PRIMĂRIA SECTORULUI I (GALBEN)

OFICIUL CENTRAL DE STARE CIVILA

1 Noiembrie 1945

Nr. 61516

SECŢIA CULTULUI 894

65

2 XI 945

5508

Rezolvat sub

2. XI. 945

Cult

SECRETAR GENERAL

Mar Comunitatea Israelită

Avem onoare a vă face cunoscut că Dna Gliselea Klein, domiciliat în Bucureşti, Str. Polonă No 10, a părăsit vasta religiunea mozaică trecând la Romano catolică

Ofiţer al Stării civile,

Director,

La răspuns, atât pe adresă, cât şi pe plic, se va arăta desluşit Sectorul.

ROMÂNIA

MUNICIPIUL BUCUREŞTI

PRIMĂRIA SECTORULUI I (GALBEN)

OFICIUL CENTRAL DE STARE CIVILA

1 Noiembrie 1945

Nr. 61517

SECŢIA CULTULUI 893

Comunitatea ... din Bucureşti

INTRAT 2 XI 945

în registra 5510

Repartizat

Rezolvat sub

2.XI.945

SECRETAR GENERAL

Dnor Comunitatea Israelită

Avem onoare a vă face cunoscut că

Iosif Klein, domiciliat în

Bucureşti, Polonă No 10 voeste să

a părăsit

religiunea mozaică

trecând la Romano-catolică

Ofiţer al Stării civile,

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ... Oficiul Central de Stare SECTORUL GALBEN

Director,

La răspuns, atât pe adresă, cât şi pe plic, se va arăta desluşit Sectorul.

ROMÂNIA

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI

SECŢIUNEA I GALBEN

OFICIUL CENTRAL DE STARE CIVILĂ

21 Noiembrie 1945

Nr. 65395

Recolvat sub

30. XI. 945

SECRETAR GENERAL

30 XI 945

6100

67

Domnului

Sef Rabin al Comunitatii Israelite Bucuresti

Str. Sf. Vineri

Avem onoarea a vă face cunoscut că Dl.

Max Iacobescu, domiciliat în

Bucuresti Str. Bitolia 58, voeste să părăsească

religiunea mozaică

trecând la cea romano-catolică. —

Ofiter al Stării Civile,

Director,

La răspuns, atât pe adresă, cât şi pe plic, se va arăta desluşit Sectorul.

ROMÂNIA

SECȚIA CULTULUI

30. XI. 945

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

SECȚIUNEA I GALBEN

OFICIUL CENTRAL DE STARE CIVILĂ

SECRETAR GENERAL

30.I.945

6102

21 Decembrie 1945

Nr. 65396

Domnului

Sef Rabin al Comunitatii Israelite Bucuresti

Str. Sf Vineri

Avem onoarea a vă face cunoscut că Dna

Maria Iacobescu, domiciliat în

Bucuresti Str. Gitolia 58, voeste să părăsească

religiunea mozaică

trecând la cea romano-catolică

Ofițer al Stării Civile,

Director,

La răspuns, atât pe adresă, cât și pe plic, se va arăta deslușit Sectorul.

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI SECTORUL I GALBEN Oficiul Central de Stare Civilă

Izvoare documentare partea întâi: secțiunea 1-2, cap. I-VII

Arhiva Centrului pentru Studiul Evreilor din România (Arhiv. CSIER):

fond VII.M.R. (Moses Rosen)-32 (F.C.E.R., Cult 1944-1949); VIIM.R.-38 Alia; VIIM.R.-44 (C.D.E.); VIIM.R.-69 (Joint); VIIM.R.-72 (Diverse); VIIM.R.78 (C.E.R.);

Fond VII F.U.C.E.: VII-272 (U.C.E.R.); VII-276-277 (O.S.E.); VII-278 (Restratificare); VII-284 (Emigrări 1947-1949); VII-294 (Grupul Idişist); VII-297 (Prima conferință F.U.C.E.); VII-306 (Anchete Sociale.Asistență); VII-307 (C.M.E.-Asistați); VII-318 (Joint, ICUF, etc.); VII-322 (B'nei Akiba); VII-338 (Evreii reveniți din prizonierat); VII-346 (Joint - Serviciul Lichidare); VII-389 (Loji); VII-397 (C.D.E.); VII-410 (Paupertate); VII-432 (Sionism); VII-441 (C.I.R.S.I.B.-Şcoala Agricolă)

C.E.B. (Fond VII Şcoli, instituții); procese VII.11; VII.16 (Legislație); VII.18 C.I.T.C.; VII.29 (Cadre); VII.30-37, 43-45 (C.E.B.); VII-264-265 (C.D.E. 1945-1950).

Dosare: 7 (Instituții); 14 (Şcoli); 28 (F.C.E.); 29 (C.D.E.); 46-47 (Antisemitism); 60 (I.K.U.F.); 63 (Confeințe F.U.C.E.); 96 (Organizații sioniste).

SECȚIUNEA A TREIA

Capitolul VII

CRONOLOGIE

1944, primăvara.

Prin ataşaţii săi militari (la Ankara, Stockholm etc.) Ion Antonescu încearcă să contacteze reprezentanți ai aliaților în vederea realizării unui armistițiu cu România.

Încă din ianuarie 1943, Mihai Antonescu plecase la Roma pentru a-l contacta pe Mussolini în vederea realizării cu aliații a unei păci separate. Demersul a rămas fără nici un rezultat din cauza evenimentelor care s-au precipitat în Italia.

1944, aprilie.

Din însărcinarea regelui şi a partidelor democrate, prințul Ştirbei şi C. Vişoianu sunt trimişi la Cairo cu misiunea de a sonda pe reprezentanții marilor aliați în vederea unui angajament în spiritul platformei B.N.D.

Întâlniri avute de W. Filderman cu Maniu, Brătianu şi Titel Petrescu. Reprezentantul evreimii române W. Filderman i-a asigurat pe aceştia de tot sprijinul şi interesul coreligionarilor săi de a fi schimbat cursul politic al României, atrăgând însă totodată atenția că, la momentul insurecției, va trebui arătată o grijă deosebită față de prevenirea unor represalii ale naziştilor şi antonescienilor împotriva populației evreieşti – cea mai expusă în cazul unei nereuşite.

1944, mai 10.

La solicitarea lui Maniu şi Brătianu, liderul evreu W. Filderman trimite principelui Ştirbei la Ankara o scrisoare de recomandație pentru a înlesni contactele acestuia cu unii reprezentanți ai aliaților. În scrisoare sunt prevăzute şi unele condiții privind includerea unor obligații ale României în sensul abolirii prigoanei față de evrei şi acordarea dreptului la emigrare.

1944, iunie 13-14.

Are loc la Bucureşti o consfătuire conspirativă. Se adoptă planul privind răsturnarea dictaturii militare-fasciste, concomitent cu întoarcerea armelor împotriva hitleriştilor. Se constituie un Comitet Militar care avea sarcina să pregătească acțiunile militare necesare înfăptuirii insurecției.

1944, iunie 14.

În cadrul consultărilor pe care regele le avea în mod curent cu cei care pregăteau insurecția împotriva regimului antonescian, W. Filderman, se află printre cei chemați la o audiență la reşedința regală din Sinaia – unde a avut loc un schimb

de vederi care a durat mai multe ore. W. Filderman îl informează pe suveran şi despre situaţia specială a evreilor din ţară şi de măsurile necesar a fi luate pentru momentul desfacerii alianţei cu Germania.

1944, iunie 20.

Se creează, pe baza unei platforme antifasciste, general-democratice, Blocul Naţional Democrat (B.N.D.), alcătuit din partidele comunist, social democrat, naţional-ţărănesc şi naţional-liberal. În baza ofertei făcute de aliaţi, se preconizează: armistiţiul cu Naţiunile Unite, ieşirea României din războiul hitlerist, eliberarea ţării de sub ocupaţia germană, alăturarea ei Naţiunilor Unite şi restabilirea independenţei şi suveranităţii naţionale, înlăturarea regimului de dictatură şi înlocuirea lui cu un regim constituţional, democratic, pe baza acordării drepturilor şi libertăţilor civice tuturor cetăţenilor ţării.

1944, iulie 22, 28, 31.

Puternice bombardamente ale aviaţiei americane asupra Bucureştiului.

1944, iulie.

Departamentul de Stat al S.U.A. comunică Legaţiei sale din Berna că guvernele Bulgariei, Ungariei şi României trebuie atenţionate că vor suporta consecinţele pentru toate măsurile anti-evreieşti la care vor consimţi.

1944, august 20.

Începe ofensiva fronturilor 2 şi 3 ucrainiene pe direcţia Iaşi-Chişinău, ceea ce contribuie la crearea unor condiţii favorabile realizării actului de la 23 august.

1944, august 23.

Proclamaţia către ţară a regelui Mihai I. Se arată, printre altele, că „dictatura a luat sfârşit şi cu ea încetează toate asupririle", că „drepturile şi libertăţile cetăţenilor sunt garantate şi vor fi respectate". Mareşalul I. Antonescu este arestat. Se alcătuieşte un nou guvern prezidat de generalul C. Sănătescu şi alcătuit din reperezentanţi ai Blocului Naţional Democrat (B.N.D.) – respectiv din P.N.Ţ., P.N.L., P.S.D., P.C.R.

Din „Apelul Uniunii Comunităţilor Evreieşti din Vechiul Regat": „După ani de regim antonescian şi de cruntă marginalizare, populaţia evreiască din România primeşte actul de la 23 august 1944, înfăptuit de M.S. Regele Mihai I şi de forţele democratice ale ţării, ca pe o eliberare."

1944, august 24.

În batalionul de apărare a Capitalei se înscriu şi numeroşi evrei.

W. Filderman îi solicită lui A. Schwefelberg o informare detaliată cu privire la situaţia de pe teren.

1944, august 24-26.

- Atacuri aeriene germane asupra Bucureştiului. Numeroase victime din partea populației civile, printre care mulți evrei.

1944, august 27.

Generalul Aurel Aldea din Ministerul de Interne dă ordin de eliberare din închisori a deținuților legionari. Mai toți legionarii au fost eliberați din închisori în timpul guvernării Sănătescu.

1944, august 28.

Prima şedință a C.C. al P.E. s-a ținut la sediul provizoriu din Bd. Pache 8, sub preşedinția lui A. L. Zissu, preşedinte al Partidului Evreiesc.

Partidul Evreiesc îşi reia activitatea. A.L. Zissu este ales preşedinte.

1944, august 30.

P.E. publică un Manifest-program, semnat de A.L. Zissu.

Intrarea oficială a trupelor sovietice în Bucureşti. La mitingul organizat cu acest prilej în Piața Universității niciunul dintre vorbitori nu este evreu.

Din Manifestul Partidului Evreiesc: „Evrei, cătuşele au fost sfărâmate. Ale noastre şi ale tuturora. Tirania e doborâtă şi drumul spre izbăvire e liber. Hotărârea bărbătească a democrației române a dat putință armatei țării să curețe acest drum".

1944, august 31.

Apare în „Dreptatea", oficiosul P.N.Ț., apelul lui H. Comaniciu care, în calitate de „comandant al mişcării legionare", propune integrarea tuturor camarazilor din această organizație în munca constructivă la care este chemată națiunea.

În acelaşi număr al ziarului, Iuliu Maniu acceptă această ofertă, recomandându-le legionarilor să se înscrie în oricare dintre partidele B.N.D. unde socot că „energiile lor valoroase" pot fi de folos.

Se dă publicității Decretul regal nr. 1626, din 31 august 1944, privind drepturile românilor care sunt cele recunoscute de Constituția din 1866, cu modificările ulterior aduse de Constituția din 29 martie 1923.

1944, august.

Agami (Averbuch) şi Zissu organizau în cartierul evreiesc echipe de luptă pentru apărarea Capitalei contra atacurilor încercate încă de trupele germane la marginea oraşului.

1944, august-septembrie.

„Sfatul evreiesc" ieşit din clandestinitate mai are o existenţă tranzitorie prin activitatea comisiei sale de ajutorare condusă de av. Arnold Schwefelberg. La încheierea activităţii apare o amplă dare de seamă asupra celor 4 ani de funcţionare.

1944, septembrie.

Circulau zvonuri despre o propunere care i s-ar fi făcut lui W. Filderman de a prelua Ministerul Minorităţilor. Susţinătorii unei atari propuneri erau doar liderii partidelor „istorice" din B.N.D., comunişti avându-şi omul lor, respectiv G. Vlădescu-Răcoasa care, de altfel, a şi preluat acest portofoliu.

1944, septembrie 1.

Decretul-lege nr. 1634 din 1 septembrie 1944, pentru desfiinţarea Subsecretariatului de Stat al Românizării, Colonizării şi Inventarului şi pentru înfiinţarea Oficiului lichidării patrimoniului Centrului Naţional de Românizare şi al rezolvării problemelor minoritare şi de migraţiune.

Reapare „Renaşterea Noastră", gazetă de orientare naţional-evreiască.

1944, septembrie 2.

Reapare „Mântuirea", oficios al Partidului Evreiesc.

În şedinţa Consiliului de Miniştri se discută printre altele, pe baza unui raport, cazul unui „venetic evreo-basarabean" care în calitatea sa de medic primar a făcut un Colegiu al medicilor, alcătuit numai din evrei – marginalizându-i pe colegii lor români. Tonul raportului şi al dezbaterii nu este lipsit de accente antisemite.

Apare Apelul Tineretului Sionist Dor Hadaş.

1944, septembrie 5.

Se încheie un „front unic", pe baza „principiului luptei revoluţionare şi socialiste", între tineretul comunist şi cel socialist. Participă Nicolae Ceauşescu, Alexandru Drăghici şi Ivanca Sarisky (din partea U.T.C.), Mişa Levin şi D. Boiangiu (din partea organizaţiei socialiste de tineret).

Se încheie Frontul Unic (F.U.) al tineretului comunist şi socialist. Din partea P.S.D. semnează Mişa Levin.

1944, septembrie 6.

U.E.R. lansează un Apel-program.

1944, septembrie 8.

N. Moraru susţine, în „România liberă", necesitatea unei „mişcări sindicale unite", pe baza luptei de clasă.

1944, septembrie 10.

La sediul Apărării Patriotice are loc o întâlnire a foştilor deţinuţi politici comunişti. Prezidează Chivu Stoica. Iau cuvântul: I. Şraier, V. Vaida, Alexandru Nicolski, J. Mendelovici ş.a.

1944, septembrie 11.

C. Titel Petrescu, într-un interviu acordat presei străine, arată că în Programul P.S.D. este prevăzută şi restabilirea drepturilor evreilor.

1944, septembrie 12.

Este înaintat guvernului un memoriu în problema emigrării evreilor în Palestina.

1944, septembrie 14.

În „Libertatea", Lothar Rădăceanu susţine teza necesităţii unui partid muncitoresc care să lupte „pentru combaterea societăţii burghezo-capitaliste, pentru trecerea în proprietatea colectivităţii a marilor bogăţii naţionale, pentru administrarea lor de către popor şi pentru popor".

Constituirea Consiliului General Evreiesc.

Se constituie un Prezidiu al C.G.E. în frunte cu W. Filderman – preşedinte, P. Davidovici – secretar general.

C.G.E. trimite o telegramă lui I.V. Stalin. Semnează W. Filderman, Al. Şafran, P. Davidovici.

1944, septembrie 16.

Memoriul Consiliului General Evreiesc adresat guvernului român în chestiunea restituirii bunurilor evreieşti expropiate.

Prima reuniune a membrilor P.E. din Capitală s-a ţinut sub preşedinţia ing. L. Rozenberg.

1944, septembrie 16-17.

Armata ungară, în retragere pe teritoriul Transilvaniei, ucide la Sărmaş (60 km de Cluj) 126 de evrei. Groapa comună în care au fost aruncaţi (în pădurea Socuţ) a fost descoperită în noiembrie 1944.

1944, septembrie 18.

„Universul" anunţă constituirea Consiliului Evreesc alcătuit din dr. W. Filderman şi reprezentanţii evrei ai partidelor politice ce formau B.N.D., scopul final fiind redobândirea drepturilor şi bunurilor răpite populaţiei israelite în trecutul regim.

U.E.R. secţia Capitalei s-a întrunit şi reconstituit.

1944, septembrie 19.

Se dă publicității decretul-lege cu privire la epurarea aparatului de stat.

Memoriu înaintat de Consiliul General Evreiesc către Ministerul Justiției în problema abrogării Decretului-lege nr. 169, din ianuarie 1938, privind revizuirea cetățeniei.

1944, septembrie 20.

Ia ființă Asociația evreilor foşti expropiați şi deportați. Se ia hotărârea întocmirii unui bilanț al jafurilor la care au fost supuşi evreii între 1940 şi 1944.

1944, septembrie 21.

Apare primul număr legal al ziarului „Scânteia", organ central de presă al C.C. al P.C.R.. Printre colaboratori şi tineri gazetari evrei.

1944, septembrie 22.

J. Beran – referindu-se la opiniile compozitorului Matei Socor asupra răspunderii pe care o poartă acei intelectuali care îşi manifestau în trecut sprijinul față de fostul regim al mareşalului Antonescu – susține, în „România liberă", că aceeaşi culpă trebuie extinsă şi asupra unei părți a specialiştilor din domeniul ştiințelor pozitive şi ale tehnicii.

Se publică memoriul C.G.E. adresat Ministerului Învățământului.

Noua conducere sionistă a ținut o şedință de constituire a noii Executive sioniste, în frunte cu A.L. Zissu. În executivă vor fi cuprinşi şi reprezentanți ai Partidului muncitoresc sionist (ICHUD); ai clalsioniştilor (Renaşterea); ai ortodocşilor (Mizrahi) şi gruparea Statul judeu. Fac de asemeni parte reprezentanți ai grupărilor de tineret: Hanoar Hazioni, Haşomer Hațair, Dror, Gordonia.

Noua Executivă a lansat un manifest.

1944, septembrie 24.

Un grup de tineri evrei cer să fie trimişi pe front. Aceştia exprimă dorința de a fi cât mai curând încadrați în armata română, pe cât posibil în batalioane de asalt spre a fi trimişi pe front şi „nu cum s-a făcut uneori în trecutul război când erau trimişi în formațiuni auxiliare".

1944, septembrie 27.

Consiliul de Miniştri îşi dă acordul asupra decretului cu privire la interdicția activităților în presă a celor ce au propagat idei fasciste.

Organizația Sionistă (O.S.) şi K.K.L. din România lansează un Apel.

O.S. din România lansează un Manifest program.

Este reînființat K.K.L., fondul principal de ajutorare a reconstruirii Căminului evreiesc în Israel.

1944, septembrie.

P.S.D. face publice principiile sale de bază în problema evreiască. Se intenționează, chiar, crearea unei secțiuni evreiești în partid.

Totodată, se recunoaşte pentru evrei: dreptul la emigrare; stat propriu în Palestina; statutul de naționalitate în România; dreptul de integrare și asimilare cu poporul român.

Se cere: suprimarea legilor antievreiești.

1944, septembrie 26.

Partidul Comunist publică un proiect de constituire a Frontului Național Democrat (F.N.D.), fără partidele „istorice" din componența B.N.D. Aderă la proiect: social-democrații, Societatea Scriitorilor, Uniunea Patrioților, U.T.C., Uniunea Muncitorilor Maghiari, disidenți din P.N.Ț. și P.L., Partidul Social-Țărănesc și Frontul Muncitoresc. În C.G.E. au existat divergențe de păreri cu privire la aderarea la acest proiect, majoritatea liderilor, cu excepția comuniștilor, neagreându-l.

1944, septembrie 29.

Se dispune reintegrarea în învățământ a personalului didactic de origine etnică evreiască.

1944, septembrie 30.

Presa publică și comentează decretele apărute în Monitorul Oficial cu privire la epurarea justiției.

1944, octombrie.

Reapare „Neamul Evreiesc".

Au loc ședințe ale unor organizații evreiești: O.E.D., Mizrahi ș.a.

Este dizolvată „Comunitatea populară a evreilor democrați", creată din inițiativa unor P.C.R.-iști la Oradea.

Lideri ai populației evreiești – L. Cohen, A.L. Zissu, M. Benvenisti, E. Marton – într-o audiență la Iuliu Maniu pentru a discuta problema repunerii în drepturi a populației evreiești.

1944, octombrie 1.

Are loc întrunirea grupului „avocaților democrați". Se alege un Comitet de inițiativă, format din: Ion Gheorghe Maurer, Vlad Dimitriu, C. Vicol, Constantin Carcale, I. Raicu, C. Paraschivescu-Bălăceanu, I. Gh. Calmanovici, Al. Iorgulescu, Ghiță Ionescu și Avram Bunaciu.

Tineretul U.E.R. convoacă o adunare generală.

1944, octombrie 3.

Printr-o scrisoare semnată de Mişa Levin se certifică aderarea Tineretului Socialist la platforma U.T.C.

1944, octombrie 4.

Bucureşti – un numeros grup de evrei, compus din avocaţi, medici, ingineri, comercianţi, meseriaşi etc. în frunte cu av. Mauriciu Stern, s-a întrunit şi a pus bazele unei grupări numită „Organizaţia evreilor democraţi din România (O.E.D.)".

O.E.D. din România îşi anunţă noul program de „democratizare a vieţii evreieşti din ţară".

1944, octombrie 6.

Memoriul Consiliului General Evreiesc cu privire la situaţia evreilor din armată.

Şcoala ebraică „Tarbut" – înfiinţată cu 13 ani în urmă de un grup de admiratori ai graiului ebraic utilizat ca limbă vie – îşi reia activitatea şi în Capitală.

P.E. publică un material în care apreciază că în Platforma-Program a P.C.R. sunt cuprinse „puncte constructive" referitoare la evrei.

1944, octombrie 7.

În coloanele ziarului „România liberă", se cere excluderea din Academia Română a scriitorului Al. Brătescu-Voineşti, pentru manifestările sale antisemite.

1944, octombrie 8.

Tineretul Universitar Democrat (sub influenţa P.C.R.) aderă la proiectul de platformă propus de U.T.C.

Miting al F.N.D. pe stadionul ANEF. În prezidiu şi Mişa Levin (Tineretul Socialist)

S-a deschis la Bucureşti seminarul de conducători ai organizaţiei Hanoar Hazioni la care participă cca 100 de delegaţi din toate oraşele ţării.

C.G.E. a ţinut câteva şedinţe în care a examinat numeroase probleme şi a înaintat guvernului memorii cu privire la: Legea chiriilor; anularea radierii firmelor comerciale evreieşti; restituirea maşinilor de cusut rechiziţionate de la evrei; problema rechiziţionării apartamentelor C.N.R. rămase goale; problema muncilor agricole şi a culesului viilor la bunurile arondate de C.N.R.; restituirea autorizaţiilor foştilor debitanţi evrei de produse C.A.M. şi M.A.T. De asemeni, Consiliul a examinat problema dizolvării Centralei Evreilor şi numirea unei Comisiuni interimare la Uniunea Comunităţilor.

Atitudinea evreilor ieşeni imediat după 23 august subliniată într-un miting. Pătrunşi de un larg spirit de disciplină şi morală, evreii ieşeni, rămaşi în oraş după refugierea autorităţilor, s-au angajat voluntar pentru a presta serviciul la primărie,

la prefectură, chestură etc., au curățat zile întregi orașul de ruine, cadavre și moloz, asigurând salubritatea, paza și autoritatea publică în Iași.

1944, octombrie 12.

Se constituie F.N.D. Nici o organizație evreiască nu este solicitată să intre în componența acestuia.

Se constituie Consiliul F.N.D.

1944, octombrie 13.

Pe străzile centrale ale Capitalei se desfășoară o manifestație a tineretului P.N.Ț.

1944, octombrie 14.

Organizația Sionistă. Constituirea unui Comitet pe Capitală.

1944, octombrie 15.

Au loc la București, Craiova, Brașov, Petroșani, Timișoara, Arad, Sibiu, Constanța, Bacău etc. puternice manifestații populare pentru instaurarea unui guvern al F.N.D.

Consiliul General Evreiesc se pronunță în chestiunea restituirii bunurilor evreiești expropiate.

C.G.E. a înaintat la 16 septembrie 1944 Ministrului Economiei un memoriu cerând ca tuturor categoriilor de evrei, proprietari, arendași, chiriași – să le fie redate în folosință bunurile pierdute indicându-se totodată soluțiuni pentru rezolvarea echitabilă a problemelor legate de acest act de justiție.

Două memorii ale dr. W. Filderman afirmă că în zeci de orașe proprietatea urbană și comercială a trecut – în anii de restriște, într-un mod abuziv – în mâna unor oameni care nu au plătit drept preț nici 10% din valoarea lor reală.

1944, octombrie 17.

În „România liberă" N. Moraru socotește manifestațiile din ultima vreme ale tineretului din P.N.Ț. și P.N.L. „demonstrații deschis legionare".

1944, octombrie 19.

Sub lozinca „Jos guvernul!" are loc la București un mare miting organizat de F.N.D.

Ca urmare a refuzului P.N.Ț. și P.N.L. de a adera la proiectul de platformă a F.N.D., Blocul Național Democrat se destramă.

La Sala Tomis din Capitală, în cadrul unei întruniri populare, comuniștii din C.G.E. declară că sprijină Platforma F.N.D. Totodată sunt criticați unii miniștri ai cabinetului Sănătescu (Niculescu-Buzești ș.a.).

1944, octombrie 22.

S-au întrunit organizațiile religioase Mizrahi şi Hapoel Hamizrahi din toată țara. Conferința a elaborat un document programatic.

Memoriul Consiliului General evreiesc înaintat Ministerului Muncii, privind reintegrarea tuturor funcționarilor particulari, patronilor, lucrătorilor, maiştrilor şi ucenicilor evrei.

1944, octombrie 24.

Are loc şedința O.E.D. pentru alegerea unor delegați care să participe la constituirea C.E.B., U.C.E. şi F.U.C.E.

Sunt discutate probleme generale privind situația colectivității evreieşti: şedință de alegere a delegaților pentru a participa la şedința de reconstituire a F.U.C.E şi C.E.B.

La a 27-a aniversare a M.R.S.O., C.G.E. trimite o telegramă lui I. V. Stalin; semnează W. Filderman, Al. Şafran, P. Davidovici.

1944, octombrie 29.

Iaşi: în sala de festivități a orfelinatului evreiesc are loc şedința de constituire a comitetului organizației sioniste.

Craiova: A avut loc un miting sionist la Templul Coral la care au luat cuvântul dr. B. Kessler, Şef Rabin M. Goldenberg, Harry Lazăr (Gordonia), av. Marcel Eskenazy (Renaşterea), Marcel Gogan (Haşomer Hațair), Armand Klein (Renaşterea).

1944, octombrie 29 – noiembrie 17.

Se constituie comitete locale ale O.S. la Iaşi, R. Sărat, P. Neamț, Craiova, Braşov ş.a.; iau ființă organizații sioniste de tineret în mai multe localități.

1944, octombrie 30.

A. Weiss (P.N.Ț.), A. Berkowitz (P.N.L.) şi Filderman, preşedinte al C.G.E. critică orientarea dată de P. Davidovici unor întruniri populare desfăşurate în numele C.G.E.

1944, noiembrie.

Apare la Bucureşti, bilunar sau lunar, „Orizontul":, Literatură, Artă, Cultură, Gândire socială (până la 1 martie 1947), sub direcția lui Saşa Pană, grupând condeiele progresiste din generațiile vârstnice şi tinere. Este prima publicație literară a noii etape din cultura română deschisă de evenimentele de la 23 august. În 1947 îşi schimbă titlul în „Revista literară", trecând sub conducerea lui Miron Radu Paraschivescu, iar în 1948 devine revista „Flacăra".

V. Luca cere comuniştilor evrei să pătrundă în Comunități.

Comitetul lui *Joint* Distribution din România a distribuit suma de 635.710.365 lei pentru echiparea şi întreţinerea a 300 orfani repatriaţi din Transnistria, ca şi pentru echiparea şi întreţinerea a 500 refugiaţi din Ungaria, Polonia, a celor eliberaţi din lagăre şi închisori unde au fost deţinuţi din motive politice etc.

1944, noiembrie 2.

Dizolvarea Centralei Evreilor din România (C.E.R.) şi înfiinţarea Federaţiei Uniunilor de Comunităţi, prin acelaşi decret publicat în Monitorul Oficial din 1 nov. 1944. Ziarele consemnează evenimentul.

1944, noiembrie 5.

Se constituie Uniunea Comunităţilor din Vechiul Regat (U.C.E.) în care notabili evrei din P.N.L., P.N.Ţ., U.E.R., P.E., ca şi reprezentanţi ai variatelor organizaţii sioniste deţineau în forul de conducere majoritatea (18 membri) iar Frontul Unic 10.

S-a inaugurat la Braşov sediul grupării sioniste.

Rm. Sărat: în localul şcolii israelite a avut loc şedinţa de reorganizare a organizaţiei sioniste şi alegerea comitetului, compus din prof. M. Segal, av. E. Brener, farm. I. Gutman, dentist Weidenfeld, Isidor Klein şi Michel Klein.

1944, noiembrie 5-17.

Se deschid sediile unor organizaţii sioniste de tineret la Braşov, Brăila ş.a.

1944, noiembrie 7.

Executiva Sionistă îşi alege altă conducere. A.L. Zissu se retrage de la conducerea Organizaţiei sioniste (O.S.).

1944, noiembrie 8.

Şedinţă la C.C. al P.C.R. În câteva intervenţii activiştii de partid susţin că evreii nu sunt o naţionalitate şi nu ar trebui să aibe organizaţii separate, ci să se încadreze în F.N.D., U.P., sindicate, U.T.C. ş.a. I. Rangheţ propune ca revendicările evreilor să fie susţinute prin organizaţiile de masă existente.

Soseşte la Bucureşti A. I. Vîşinski. Seara are loc o întrevedere cu C. Vişoianu, ministrul Afacerilor Externe.

1944, noiembrie 10.

„Scânteia" anunţă că Societatea Scriitorilor Români a scos „un prim lot de trădători din sânul ei"; Al. Brătescu-Voineşti, Sextil Puşcariu, Dem. Teodorescu, N. I. Herescu, Radu Gyr, Al. Hodoş, Romulus Seişeanu. În schimb au fost invitaţi să facă parte din S.S.R.: Maria Banuş, Ion Călugăru, Ury Benador, Geo Bogza,

Miron Radu Paraschivescu, G. Călinescu, Ion Pas, Al. Mironescu, Al. Rosetti, T. Teodorescu-Branişte.

Grupul idişist din România şi Asoc. Prietenii idişului au lansat un manifest, care cuprinde şi programul „grupului" – semnează I. Dubovits, A. Rozenberg, L. Şaraga, I. Schnapp şi Ury Benador, I. Călugăru, M. Davidovi, Em. Dorian, I. Esselsohn, Al. Finţi, Beate Fredanov, I. Gropper, A. Goldenberg, dr. S. Hernis, D. Herivan, A. Toma şi av. N. Zaider.

1944, noiembrie 11.

Ministrul de interne, N. Penescu, informează pe şeful guvernului, g-ral C. Sănătescu, că autorităţile locale româneşti din Ardealul de Nord au fost obligate să se retragă din ordinul Comandamentului Sovietic.

Este desemnată Comisia Interimară a U.C.E.

Are loc o conferinţă sionistă, se pun bazele unei colaborări între organizaţiile şi partidele B'nei Akiba, Gordonia, Dror, Haşomer, Hanoar ş.a.

Este refăcut Cercul Studenţesc Sionist. Se lansează un apel către studenţii evrei din România.

1944, noiembrie 12.

Se înfiinţează Asociaţia română pentru strângerea relaţiilor cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.).

În cadrul Adunării Gen. a O.S. Braşov la care a participat un delegat din partea O.S. Bucureşti se alege conducerea.

Gruparea sionistă socialistă „Ichud" a ţinut o întrunire în sala Izbânda. Îşi exprimă adeziunea la programul F.N.D.

Ia fiinţă Blocul Evreilor Democraţi (B.E.D.) sub preşedinţia lui Kiva Ornstein.

Organizaţia sionistă Borohovia lansează un apel către tineretul evreiesc cu orientare „sionist-socialistă".

S-a ţinut la fostul Colegiu pentru studenţii evrei o consfătuire a profesorilor care au funcţionat aici. Iniţiativa aparţine prof. S. Sanielevici, M. Halevy, M. Onescu, J. Aberman, docent dr. Grubea. S-a hotărât constituirea unui „Institut Superior de Ştiinţe şi Cercetări" – în care foştii profesori ai colegiului îşi vor putea continua lucrările şi cercetările ştiinţifice.

1944, noiembrie 15.

Presa P.C.R. critică „partidele evreieşti" pe motiv că „neexistând o naţiune evreiască, ele nu reprezintă pe nimeni".

1944, noiembrie 17.

Piatra Neamț: a fost constituit comitetul orgganizației sioniste locale şi anume preşedinte de onoare dr. Daniel şi prim rabin Rabinovici, preşedinte dr. Herşcu, vicepreşed. Elias Pasternack, secretar L. Faingold.

Cercul Studențesc Sionist lansează un apel către studențimea evreo-română.

1944, noiembrie 18.

Constituirea Noii Executive Sioniste (N.E.S.). A avut loc o consfătuire a delegațiilor tuturor grupărilor sioniste, în vederea constituirii N.E.S., ajungându-se – cum se arată în comunicat – la o înțelegere atât asupra programului minimal, a competenței, cât şi asupra viitorului preşedinte al N.E.S., în persoana av. Bernhard Rohrlich.

Apelul organizației sioniste „Borohovia" evidențiază orientarea apolitică sionistă-muncitorească a organizației.

1944, noiembrie 19.

Este reconstituită Secțiunea din România a Congresului Mondial Evreiesc (C.M.E. – Secția R.) este ales comitetul de conducere în frunte cu W. Fischer (preşedinte).

Memoriul înaintat de C.G.E. primului ministru – g-ral C. Sănătescu. Printre chestiunile semnalate este şi aceea a amânării încorporării, concentrării şi mobilizării evreilor până după repunerea lor în mod efectiv în folosința bunurilor, drepturilor şi a despăgubirilor la care au dreptul. Voluntarii înrolați pentru front reprezintă o categorie aparte.

Este instalată Comisia interimară a Uniunii Comunităților din Vechiul Regat. Ministrul Cultelor, dl. Gh. Pop, a aprobat o comisie interimară compusă din 28 persoane: dr. Al. Şafran – membru de drept, dr. W. Filderman, dr. L. Mayersohn, av. E. Manolescu, M. Sărățeanu, Paul Iscovici, M. H. Maxy, B. Lebli, S. Schnapp, I. Gârdea, av. I. Kandel, S. Gregor, L. Neuman, dr. A. Pollack, Iosif Feller, av. Leopold Filderman, A. Muhlman, Pincu Leventer, B. Goldenberg, S. Slavian, dr. Q Meller, A. Geller, ing. O. Olteanu, dr. Cornel Iancu, V. Eşanu, av. Jean Cohen, dr. I. Rosman, I. Itcar, W. Fischer.

La şedința de reconstituire a Secțiunii din România a Congresului Mondial Evreiesc (C.M.E.)au fost cooptați ca membrii: Kraus Mauriciu – prim rabin Alba Iulia; Schnuk Alex. – prim rabin Timişoara; Abraham Eugen – prim rabin Turda; Friedman Francisc – Timişoara; Scharfstein Iacob – Arad; Nierenfeld Samoilă – Bucureşti; Gross Solomon – Turda; Heller Mauriciu – Luduş; Fuche Dănilă – Mediaş; Kohn Manea – Sibiu; Weiss David – Târnăveni; Stossel Samuilă – Deva; Weissel Iacob – Beiuş.

1944, noiembrie 21.

Ultima şedinţă a Prezidiului C.G.E.

1944, noiembrie 24.

Două acţiuni (întruniri) ale Blocului Evreiesc Democrat (B.E.D.) ce urmau să aibe loc în acea zi la Bucureşti, în sălile Edison şi Izbânda, au fost zădărnicite de „propagandişti" ai P.C.R.

Constituirea şi instalarea Noii Executive Sioniste. A avut loc o consfătuire a delegaţilor tuturor grupărilor sioniste prezidată de Michel Leiba; grupările sioniste au ajuns la o înţelegere în ceea ce priveşte programul minimal şi componenţa Executivei, cât şi asupra viitorului preşedinte al Organizaţiei Sioniste în persoana avocatului B. Rohrlich (Botoşani).

1944, noiembrie 26.

Este numită comisia interimară a C.E.B.

Ia fiinţă comisia de epurare a celor care, angajaţi fiind în C.E.R., nu au avut o comportare loială faţă de coreligionarii lor.

Se constituie Biroul Central Ortodox din Transilvania şi Banat (B.C.O.T.B.).

Notabili români exprimă în presă poziţii împotriva antisemitismului asociat pogromului de la Iaşi.

Bucureşti: a avut loc instalarea noii conduceri a Comunităţii, dr. W. Filderman a subliniat rolul important pe care-l are C.E.B., care reprezintă mai bine de o treime din populaţia evreiască a ţării.

F.U.C.E. lansează un apel – semnat de dr. W. Filderman preşedinte – pentru reluarea activităţii comunităţilor locale.

Comemorarea a 5-a de la moartea dr. I. Niemirower, fruntaşul lojei B'nei Brith. Gabriel Schaffer spune: „Moartea lui a fost ca un trăznet pentru populaţia evreiască; dispăruse conducătorul spiritual... un om de o rară inteligenţă, de o rară cultură... de o rară omenie".

După 3 luni de la actul de la 23 august comunităţile îşi pot reîncepe legal activitatea atât în Capitală, cât şi în provincie.

Biroul central ortodox israelit din Transilvania şi Banat: Comisiunea interimară a fost alcătuită din: Adler Iosif, prim rabin la Turda, ca preşedinte al Biroului Central; Sperber David – prim rabin Braşov; Kunstlicher Herman – prim rabin, Sibiu; Moiseles Josif – rabin Uioara; Sefer Herman – prim rabin Timişoara; Schreiber Ioachim – prim rabin Arad.

1944, noiembrie 27.

Aflat în portul Constanţa de la 23 noiembrie 1944, vasul turcesc Toros, navigând sub auspiciile Crucii Roşii Internaţionale, pleacă spre Palestina cu 750 emigranţi evrei la bord.

1944 noiembrie – decembrie.

Îşi reîncep activitatea comunităţile locale evreieşti în mai toate capitalele de judeţ.

1944, decembrie.

Ia fiinţă Asociaţia rabinilor refugiaţi din Polonia, Ungaria ş.a. Se decide crearea oficiului Tekanot Aganot pentru plasarea refugiaţilor şi consemnarea revendicărilor lor.

Se elaborează primul proiect postbelic de ajutorare a evreilor din România, de către *American Joint Distribution Committee (Joint).*

În timpul guvernării Rădescu apare Statutul minorităţilor, restabilind „perfecta egalitate a tuturor cetăţenilor, fără deosebire de naţionalitate, limbă sau religie". După apariţia statutului se desfăşoară în presă o amplă dezbatere pe tema: sunt sau nu evreii o naţionalitate. Statutul nu prevede existenţa în România a unei naţionalităţi evreieşti.

1944, decembrie 1.

Lascăr Şaraga devine secretar general al F.U.C.E., vicepreşedinţi ai Uniunii sunt: Abraham Feller, Wilhelm Fischer, I. Cârdea şi B. Lebli.

C.G.E. este irevocabil dizolvat.

1944, decembrie 2.

Demisia celui de-al doilea guvern Sănătescu.

1944, decembrie 3.

Organizaţiile politice evreieşti în frunte cu U.E.R. se adresează cu un memoriu Marelui Stat Major în problema încorporării.

1944, decembrie 4.

S-a constituit guvernul Nicolae Rădescu. N. Penescu secretar al P.N.Ţ. primeşte portofoliul Internelor. Acesta va declara ulterior într-o scriere din 1979 (*Testamentul lui Iuliu Maniu*, Paris) că „Printre primele măsuri ce am luat a fost eliberarea legionarilor. Am ordonat eliberarea legionarilor din toată ţara".

1944, decembrie 5-11.

Are loc Conferinţa Hehaluţ la care participă toate organizaţiile de tineret afiliate B'nei Akiba, Gordonia, Dror, Haşomer, Hanoar. În încheiere se redactează o moţiune.

1944, decembrie 8.

Apelul Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat (U.C.E.) pentru asistență socială necesară celor în nevoie.

Ia ființă comisia de ajutorare a copiilor orfani, reveniți din Transnistria, care alcătuiește un raport în care prezintă în cifre și date un tablou al operei sale de ajutorare în ultimii ani.

Se publică Statutul naționalităților, elaborat de ministrul Vlădescu-Răcoasa. Începe dezbaterea acestuia în presă.

Constituirea comitetului O.S.: președinte dr. S. Moscovici, casier M. Littman. La F.N.E.: A. Levensohn, membri: Heinrich Israel, I. Filderman, av. I. Iancovescu, M. Simon, L. Kalaman și I. Blumenfeld.

Comitetul grupării „R" a delegat pe dr. Jean Aberman să organizeze un cerc de studii iudaice. Din comisiunea specială mai fac parte av. Littman și S. Sanin.

1944, decembrie 10.

București: a avut loc solemnitatea reintrării liceului comercial și gimnaziului teoretic „Cultura Max Ariel" în vechea lor clădire din str. Sborului nr. 13.

1944, decembrie 11.

Ia ființă Blocul Palestinei Muncitoare, care elaborează o platformă comună pentru organizațiile și partidele sioniste Ichud, Haşomer, Gordonia, Dror Habonim ș.a.

1944, decembrie 12.

Ziarele anunță constituirea comisiei pentru epurarea barourilor de avocați. Din comisie fac parte: I. Pascu, Gr. Geamănu, M. Teodorescu.

1944, decembrie 13.

„Scânteia" publică pe prima pagină fotografia Anei Pauker și telegrama C.C. al P.C.R. ce-i este adresată cu ocazia zilei de naștere: „dacă ziua de 13 decembrie 1918 e un simbol de luptă eroică și plină de sacrificii pentru cauza poporului român, apoi tu, de atunci încă, te-ai legat cu toată hotărârea și dragostea ta de cauza celor mulți și asupriți, cauza poporului român".

1944, decembrie 16.

Încep lucrările comisiei pentru epurarea vieții politice evreiești.

1944, decembrie 17.

„Scânteia" anunță că până la apariția unui decret-lege care să precizeze culpa de „criminal de război", vor fi arestați membrii guvernului din perioada dictaturii Antonescu. Consiliul de Miniștri îl însărcinează pe Lucrețiu Pătrășcanu cu redactarea decretului-lege.

A.C.F.E. a organizat o reuniune de Hanuca.

Este constituită Uniunea clal-sioniştilor din România (U.C.S.) cuprinzând organizaţiile: Renaşterea, Centriştii, Naţional-Democraţii, Dor Hadas şi Hanoar-Hazioni.

1944, decembrie 18.

Unităţi ale Armatei a 4-a române pătrund pe teritoriul Cehoslovaciei, participând la operaţiuni până la 12 mai 1945.

1944, decembrie 19.

Se promulgă decretul-lege pentru abrogarea legislaţiei rasiale.

Se publică expunerea de motive şi legea pentru abrogarea măsurilor legislative antievreieşti.

1944, decembrie 22.

Sunt abrogate legile rasiale.

Comunicat al P.E. în legătură cu abrogarea legilor rasiale.

1944, decembrie 23.

F.N.D. organizează o întâlnire cu masele evreieşti. Iau cuvântul şi L. Pătrăşcanu, Constantinescu-Iaşi etc. Referinţe la abrogarea legilor rasiale şi la imposibilitatea temporară de a se trece la o politică de „restitutio in integrum".

1944, decembrie 30.

Tecuci: din iniţiativa Mariei Steiner a avut loc reconstituirea Comitetului A.C.F.E. din Tecuci, format din: M. Steiner – preşedinte, C. Şaraga şi B. Halpern – vicepreşedinţi, Gh. Solomon – casier, E. Aizic – secretar, S. Diamant, F. Feurstein, M. Selingher, C. Grunberg, J. Loewensohn, G. Verner, A. Livadaru şi I. Kern – membri.

A apărut *Oraşul măcelului* de F. Brunea-Fox. Cartea înfăţişează aspectele Capitalei în sângeroasele zile ale pogromului din 21-23 ianuarie 1941 – zile de tristă amintire.

1944, decembrie 31.

Sub titlul „Dezvoltarea politicii interne a României în anul 1944", Miron Constantinescu se referă în „Scânteia" la principalele evenimente politice din România, după 23 august.

1945.

An de secetă.

Apar revistele „Tânărul evreu" şi „Buletinul Institutului de Cultură al Templului Coral".

Are loc în sala Tomis din Bucureşti o mare întâlnire a populaţiei evreieşti, convocată de P.C. Au luat cuvântul din partea C.C. liderii de partid V. Luca şi I. Chişinevschi. Ultimul a rostit printre altele şi memorabila „perlă": „problema evreiască există deşi nu trebuia să existe".

1945, ianuarie 3.

Prefaţând viitoarele numiri de acuzatori publici de către Lucreţiu Pătrăşcanu, N. Moraru scrie în „România liberă": „Pentru această demnitate nu este necesar să prezinţi certificate de doctorat etc. urmând ca să poată fi numiţi şi funcţionarii publici, luptători antifascişti etc."

1945, ianuarie 4-8.

Vaslui: a avut loc congresul responsabililor tuturor secţiunilor din regiunea Moldova a organizaţiei de tineret sionist-socialist „Gordonia".

1945, ianuarie 6.

Într-o notă semnată de preşedintele Comisiei Aliate de Control, se cere guvernului român să dispună arestarea etnicilor germani apţi de muncă, bărbaţi (17-45 ani) şi femei (18-30 ani) şi predarea acestora reprezentanţilor autorităţilor sovietice. Cei arestaţi vor avea asupra lor: îmbrăcăminte de iarnă, bocanci, cămăşi, lenjerie de pat, cuţit şi furculiţă, obiecte sanitare şi hrană pentru 15 zile. Evrei timişoreni, lugojeni etc. vor încerca să salveze de la deportare etnici germani cu activitate democrată.

1945, ianuarie 7.

I. Ardeleanu atacă în „Scânteia" teza P.N.Ţ. privind constituirea de sindicate libere, care să nu fie subordonate P.C.R.

Apar instrucţiunile în legătură cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor cuprinse în Decretul-Lege nr. 641, publicat în „Monitorul Oficial" nr. 294 din 19 decembrie 1944. Decretul se intitulează „Abrogarea dispoziţiilor discriminării privitoare la evrei".

Şef rabinul dr. Al. Şafran a dispus ca cererile de revenire la iudaism să fie examinate de către colegiile rabinice care funcţionează în cancelariile rabinatelor comunităţilor.

Sfatul rabinic, întrunit sub preşedinţia şefului rabin dr. Al. Şafran, a hotărât ca ziua de 23 Tevet, data când au căzut Al kiduş haşem martirii obştei evreieşti din Bucureşti (ianuarie 1941) să fie comemorată printr-o zi de post şi reculegere, an de an, de către evreii din Bucureşti şi din ţară.

Cetăţenii din circ. 22, sectorul III Albastru şi din cartierul 13 septembrie din Capitală protestează împotriva „atmosferei fasciste creată de consiliul militar în frunte cu preşedintele lui, lt. col. Vasiliu, criminal de război".

Apare o circulară a Uniunii Comunităților cu privire la dispensele de serviciul militar acordate rabinilor.

Este instalat noul comitet de conducere al Comunității israelite din Bucureşti. Preşedinte Micu S. Zentler, vicepreşedinți: Emanuel Wiener, Nicu Spiner

1945, ianuarie 10, noaptea.

Începe arestarea cetățenilor români de etnie germană cu scopul deportării acestora în lagărele de muncă din U.R.S.S. Acțiunea se va desfăşura pe întreg teritoriul țării şi va dura până la sfârşitul lunii. Numărul celor arestați avea să se ridice la aproximativ 70.000 de persoane.

1945, ianuarie 14.

„Dreptatea" anunță că prof. I. Hudiță, ministrul Agriculturii, în urma unei călătorii de documentare prin Moldova, a propus primului ministru N. Rădescu „să se acorde pensii din partea statului tuturor familiilor evreieşti care au pierdut unul sau mai mulți membri, din cauza masacrelor hitleriste şi legionare". Pledează în favoarea creării unui stat evreiesc şi a emigrării evreilor în Palestina.

Se anunță participarea forurilor evreo-române la organizarea la Ierusalim a unei arhive istorice a evreilor din România.

1945, ianuarie 21.

La sinagoga Malbim din Bucureşti a avut loc inaugurarea unui „Institut de înalte studii teologice mozaice", singurul institut de ştiință rabinică din Europa.

Asociația O.R.T pentru îndreptarea evreilor spre muncă manuală, înființată în 1931, şi-a reluat activitatea sub conducerea dr. W. Filderman, ca preşedinte al Comitetului Central şi a lui Aureliu Weiss, ca preşedinte al Comitetului Executiv.

1945, ianuarie 24.

În articolul intitulat „Rebeliunea", apărut în „Dreptatea", N. Carandino susține că în urma înlăturării de la putere a căpeteniilor legionare, cu patru ani în urmă, programul Gărzii de Fier a fost totuşi aplicat, „mareşalul devenind astfel continuatorul moral al lui Corneliu Codreanu".

1945, ianuarie 26-30.

Congresul general al sindicatelor unite, la Bucureşti. Se creează Confederația Generală a Muncii (C.G.M.), organ central al mişcării sindicale.

1945, ianuarie 28.

A fost instalată noua comisie interimară a Comunității evreiești din Iași.

Ploiești: a fost constituită noua conducere a Comunității evreilor, pe baza colaborării evreilor din partidele istorice și democratice, ca și a organizațiilor evreiești.

1945, ianuarie 29.

Se dă publicității în „Scânteia" programul de guvernare al F.N.D.

1945, ianuarie 30.

Ultima zi a Congresului general al sindicatelor. Se creează Confederația Generală a Muncii (C.G.M.). Se alege un comitet central din care fac parte: Gh. Apostol (ales secretar general), Chivu Stoica, Alex. Sencovici, Liuba Chișinevschi, Marin Florea Ionescu, E. Angheliu, Mișa Levin, Adolf Asriel, Eugenia Rădăceanu, C. Carcali ș.a.

1945, februarie 6.

Decret-lege privind statutul naționalităților, potrivit căruia toți cetățenii sunt egali în fața legii și se bucură de aceleași drepturi civile și politice, fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă sau religie. Statutul prevedea pedepsirea prin lege a manifestărilor urii de rasă sau a naționalismului.

1945, februarie 9.

Se constituie comisia interimară a F.U.C.E. care cuprinde reprezentanți ai U.C.E.: sefarzi (U.C.I de rit spaniol); Uniunea Comunităților Evreiești Neologe (occidental) din Ardeal și Banat; Biroul Central Ortodox Israelit din Transilvania și Banat; Uniunea Comunităților Evreiești din Bucovina de Sud.

1945, februarie 11.

Are loc în sala „Aro" (azi cinematograful „Patria" din București) o adunare la care primul ministru, generalul Rădescu, rostește un discurs cu insinuări antisemite.

1945, februarie 12.

Începe campania de trimitere de agitatori comuniști în sate, care să-i determine pe țărani să se înscrie în Frontul Plugarilor și să treacă imediat la împărțirea moșiilor.

1945, februarie 16.

Ședință la F.N.D. cu delegați ai organizațiilor sioniste și ai P.E., U.E.R. ș.a. Obiectul discuției: colaborarea pentru realizarea unui „front unitar evreiesc" împotriva reacțiunii. Invitații exprimă unele rezerve.

1945, februarie 23.

Generalul Schuyler comunică Marelui Stat Major Aliat: „Scena este acum favorabilă pentru o lovitură de stat a elementelor F.N.D., sprijinite de generalul Vinogradov".

I.T.A. News informează, sub genericul „J.D.C. trimite milioane de dolari pentru a ajuta evreii din România şi Ungaria" că „*Joint Distribution Committee* a acordat evreilor din România în ultimele 6 luni peste 3 miliarde de lei (echivalentul in $), sumă citată de Robert Pilpel într-o conferinţă de presă ţinută la sfârşitul sejurului său la Bucureşti.

1945, februarie 24.

Primul ministru N. Rădescu se adresează prin radio naţiunii. Relatează evenimentele şi face răspunzători pentru dezordinile din ţară şi incidentele sângeroase din Capitală pe comunişti, în special pe Ana Pauker şi Vasile Luca, elemente „fără Neam şi Dumnezeu".

1945, februarie 24.

În Bucureşti şi în alte oraşe din ţară au loc uriaşe manifestaţii pentru instaurarea unui guvern „real democratic".

1945, februarie 27.

Soseşte la Bucureşti A.I. Vîşinski, adjunct al comisarului poporului pentru Afaceri Străine din U.R.S.S. şi în aceeaşi seară (ora 21) se prezintă în audienţă la palat, cerând regelui „demiterea imediată a guvernului Rădescu şi crearea unui guvern în care să intre reprezentanţii partidelor democratice şi persoane în afară de partide, care să se sprijine pe încrederea şi voinţa maselor poporului." În replică, regele declară: „Dacă îl demit trebuie să am alt guvern în loc. În situaţia actuală e greu de găsit o formulă potrivită. Numai prin alegeri se poate verifica şi şti voinţa poporului, or, în împrejurările acestea nu se pot face alegeri." Datorită refuzului miniştrilor F.N.D. de a mai participa la şedinţele guvernului, regele începe de fapt consultări pentru alcătuirea unui nou cabinet, dar nu în formula preconizată de comunişti.

1945, februarie 28.

„Călăul şovinist Rădescu încearcă noi diversiuni", scrie „România liberă", comentând întrevederea din ziua precedentă dintre prim ministru şi rabinul şef Al. Şafran.

În cursul serii, cu prilejul întrunirii Comisiei Aliate de Control, convocată de g-ral Vinogradov, (sosit între timp de la Moscova cu scopul prezentării succesorului său, g-ral col. I. Z. Susaikov), reperezentantul S.U.A., g-ral Schuyler cere părţii sovietice o explicaţie privind „acţiunile din ultimele câteva zile ale

autorităţilor ruseşti din România." Susaikov refuză orice discuţie, sub motiv că fiind venit de pe front chiar în acea zi, nu este la curent.

1945, martie.

La Templul Coral: miting de mulţumire pentru retrocedarea Ardealului de Nord.

Susţinută campanie de presă împotriva lui W. Filderman şi A.L. Zissu.

1945, martie 3.

La Cabinetul I (acuzator public Avram Bunaciu, secretar politic Z. Cohn) sunt audiate Veturia Mănuilă şi Cristina Brătescu în cazul Veturia Goga.

1945, martie 4.

W. Churchill cere ministrului Afacerilor Străine, A. Eden, să tempereze atitudinea reprezentanţilor militari şi diplomatici britanici de la Bucureşti faţă de demersurile lui A. Vîşinski.

1945, martie 6.

În cursul dimineţii soseşte în Bucureşti mareşalul R. Malinovski. Regele Mihai interpretează prezenţa acestuia în Capitală drept „un semn de confirmare a ameninţării lui Vîşinski".

Ora 19.30: noul guvern depune jurământul în faţa regelui Mihai.

1945, martie 7.

La Bucureşti are loc o întâlnire secretă între o delegaţie a P.C.R., în frunte cu Ana Pauker şi una a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, condusă de Evgheni Suhalov. Tema discuţiei este comunizarea României, conform unui plan pe trei ani, pregătit de Gheorghi Dimitrov, la ordinul lui Stalin, urmat de alte două, pe cinci ani, de dezvoltare a instituţiilor comuniste.

1945, martie 9.

Restabilirea administraţiei româneşti în partea de nord a Transilvaniei.

1945, martie 9-10.

Organizaţia sionistă „Renaşterea" organizează o conferinţă de presă. Se face un bilanţ al activităţii depuse în timpul războiului.

1945, martie 11.

Are loc solemnitatea inaugurării Universităţii muncitoreşti a P.C.R., având ca rector pe Barbu Lăzăreanu, iar ca „secretar ştiinţific" pe Ionescu Gulian, care ţine un discurs împănat cu citate din scrierile lui Lenin şi Stalin. Conform reportajului din „Scânteia" ia cuvântul şi „tovarăşul Ioşca", care subliniază

„însemnătatea care o are *Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolşevic) din U.R.S.S.*".

Presa comunistă anunţă destituirea tuturor prefecţilor P.N.Ţ., numiţi în Ardealul de Nord de fostul guvern.

Conform unui anunţ ulterior din „Scânteia", organele de represiune trec la acţiune operând un prim val de arestări, cu precădere cadre superioare ale Poliţiei şi Siguranţei dinainte sau de după 23 august 1944: Gh. Rîzescu, Alfred Paximado, Mihai Păun, Hristache Chelbaşu, Florin Bercescu, cât şi toţi comisarii şefi ai Poliţiei din Bucureşti.

W. Filderman, şeful Comunităţii Evreilor din România este anchetat de Tribunalul Poporului. Comentând această ştire, „România liberă" susţine: „Filderman continuă şi astăzi să fie în primele rânduri ale reacţiunii, alături de Maniu, Brătianu şi Rădescu, cu care se află în cele mai bune relaţii de prietenie".

1945, martie 12.

I.T.A. Radio „Vocea Americii", New York într.o emisiune specială dedicată României, menţionează, printre altele: „Locul pe care România va dori să-l ocupe printre statele democratice va depinde şi de atitudinea ce va adopta faţă de antisemitism şi hitlerism".

Rabinul Al. Şafran propune evreimii de pretutindeni ca această zi să fie închinată comemorării celor care au fost victime ale Holocaustului.

I.T.A. anunţă: 400.000 de evrei deportaţi din Ungaria la Auschwitz. Dintre cei care au supravieţuit, au fost aduşi în România şi 6.000 de evrei transilvăneni, reîntorşi din cei 140.000 deportaţi. Ei ţin o primă conferinţă la Cluj – la care se pun şi bazele refacerii Comunităţii locale.

1945, martie 15.

La Cluj, 1500 de supravieţuitori ai Holocaustului organizează o defilare prin centrul oraşului în cinstea retrocedării către România a Ardealului de Nord. Participă la miting şi o delegaţie din Bucureşti în frunte cu şef rabinul Al. Şafran.

1945, martie 16.

Tel Aviv: constituirea unei organizaţii a evreilor din România stabiliţi în Israel.

1945, martie 18-20.

Ordinea de zi a conferinţei pe ţară a „Ichud"-ului cuprinde principalele preocupări sioniste postbelice.

1945, martie 23.

Legiferarea reformei agrare. Expropierea a peste 1.468.000 ha (a noua parte a suprafeței arabile a țării) şi împroprietărirea a circa 900.000 de familii țărăneşti (dintre care 400.000 fără pământ) cu peste 1.100.000 ha.

1945, martie 24.

În prezența lui Lucrețiu Pătrăşcanu se constituie „sindicatul magistraților". Din comitetul de conducere fac parte: C. Sanielevici, T. Broşteanu, V. Longhin, N. Neagu, I.D. Zamfirescu, Horia Bogdan, Vl. Vicol ş.a.

1945, martie 27.

Alexandru Vaida-Voevod este arestat la Sibiu de către o „gardă cetățenească" condusă de Ion Borănescu.

Începe marea epurare a armatei: prin decretul nr. 887 sunt trecuți în rezervă 18 generali, printre care N. Macici, Eug. Vîrtejeanu, I. Boițeanu, Em. Leoveanu, V. Dombrovski ş.a.

1945, martie 28.

În Piața Romană din Bucureşti are loc un miting care marchează sărbătoarea „săptămânii antifasciste a tineretului mondial". Iau cuvântul: Călin Popovici, Mihnea Gheorghiu, Gh. Costinaş ş.a.

1945, martie 29.

La propunerea lui Lucrețiu Pătrăşcanu, titularul Ministerului de Justiție, este promulgat decretul-lege pentru „purificarea administrațiilor publice". Vor fi epurați toți cei care „au activat sub orice formă în scopul instaurării sau menținerii regimurilor dictatoriale în România".

1945, martie 30.

Promulgarea Legii nr. 271 pentru purificarea administrației publice.

Sosirea în Capitală a unor foşti deportați.

1945, martie 31.

N.D. Cocea este instalat ca director general al teatrelor, iar Tudor Vianu ca director al Teatrului Național din Bucureşti.

1945, aprilie.

Audiență la Teohari Georgescu în vederea aprobării ținerii la Templul Coral a unei mari acțiuni, inițiate de organizațiile evreieşti pentru a formula dezideratele evreimii locale, exprimate în timpul şi față de Conferința de la San Francisco. Cu acest prilej a avut loc o amplă discuție între Teohari Georgescu ministru de Interne şi o seamă de lideri evrei: W. Filderman, Al. Şafran,

A. L. Zissu, B. Rohrlich ş.a. Teohari Georgescu a reiterat poziţia P.C.R. cu privire la nevoia integrării absolute a populaţiei evreieşti şi a intereselor ei în viaţa şi preocupările românilor.

1945, aprilie 2.

Aurel Baranga începe să publice în „România liberă" o suită de reportaje asupra vieţii deportaţilor din fostele lagăre de concentrare din Transnistria.

1945, aprilie 5.

Pe lângă nou înfiinţatul Minister al Propagandei se constituie un consiliu consultativ: Elena Pătrăşcanu, Ella Cancicov, Şerban Voinea, Scarlat Calimachi, Mihai Beniuc, Pompiliu Macovei, Emilian Angheliu ş.a.

1945, aprilie 9.

Are loc constituirea Uniunii Femeilor Antifasciste din România, o nouă organizaţie controlată de P.C.R., cu scopul nemărturisit de transformare comunistă a femeilor din ţară. Din comitetul de iniţiativă fac parte: Ana Pauker, Elena Pătrăşcanu, Lia Maurer, Ana Toma, Lena Constante, Elisabeta Luca, Florica Mezincescu ş.a.

Acuzatorul public Dumitru Săracu a ordonat arestarea lui Bubi Finkelstein „unealta torţionarilor lagărului Vapniarka".

1945, aprilie 10.

În legătură cu epurările care au început în toate domeniile vieţii publice, Ştefan Voicu publică în „Scânteia" articolul intitulat „Se înlătură buruienile din calea României democratice".

1945, aprilie 11.

Mihail Ghelmegeanu este numit preşedinte al Comisiei Române pentru aplicarea armistiţiului dintre România şi Naţiunile Unite (în locul lui Savel Rădulescu, demisionat).

Avram Bunaciu este numit acuzator public şef al Tribunalului Poporului, iar Ion Pora, Vasile Stoican şi Ştefan Ralescu sunt numiţi acuzatori publici pe lângă aceeaşi instanţă.

În şedinţa Consiliului F.N.D. se discută, la punctul 3. şi „problema evreiască".

1945, aprilie 12.

Are loc în faţa Templului Coral o impresionantă manifestaţie în sprijinul cerinţelor naţionale ale poporului evreu.

Ministrul de Interne, Teohari Georgescu, transmite prefecților instrucțiuni privind schimbarea primarilor din localitățile rurale. Evidențele indică existența doar a câtorva primari evrei printre cei câteva mii.

1945, aprilie 13.

Aurel Baranga publică în „România liberă" un reportaj intitulat „Patru ani de jaf, tâlhărie şi omor. Cum se judeca la Cernăuți sub Antonescu". În numerele următoare ale aceluiaşi ziar, Aurel Baranga continuă serialul de reportaje despre viața în lagărele de concentrare din Transnistria.

Dr. W. Filderman este etichetat drept „colaboraționist" de către presa de „stânga".

1945, aprilie 14.

Ceainăria gratuită „Ceaiul nostru" de pe lângă Comunitate a organizat în primele 2 seri de Pesah un seder tradițional, la care au participat refugiații polonezi, unguri etc.

1945, aprilie 19.

Intrarea în țară a primului lot de 6000 deportați aflați în U.R.S.S. – constituirea unui comitet unic care se va ocupa de asistența lor.

1945, aprilie 21.

Apare Decretul-lege pentru urmărirea şi sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război. Decretul anulează dispozițiile Legii nr. 50 pentru urmărirea şi pedepsirea criminalilor şi profitorilor de război şi Legea nr. 51 pentru urmărirea şi sancționarea celor vinovați de dezastrul țării (ambele publicate în 21 ianuarie 1945).

1945, aprilie 22.

La Templul Coral din Bucureşti are loc o mare adunare pentru susținerea revendicărilor ce urmează a fi propuse – din partea poporului evreu – Conferinței de la San Francisco. Printre vorbitori, ia cuvântul şi Gheorghe Gheorghiu-Dej, neanunțat în prealabil. Va susține necesitatea unui organism „progresist" al evreilor din România, care să exprime într-un mod unitar interesele întregii acestei colectivități. Prin alocuțiunea sa, secretarul general al P.C.R. a anticipat apariția C.D.E. în „ulița evreiască".

1945 aprilie 25 – iunie 26.

Se desfăşoară la San Francisco Conferința Națiunilor Unite, cu participarea delegaților a 50 de state. Se constituie Organizația Națiunilor Unite (O.N.U.), se elaborează Carta O.N.U. şi statutul „Curții Internaționale de Justiție".

1945, aprilie 26.

Este dată publicității lista completă a acuzatorilor publici numiți de Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției: Avram Bunaciu, Ion Raiciu, Vasile Stoican, M. Mayo, Const. Vicol, Stroe Botez, Ion I. Ioan, Petre Grozdea, Mihail Popilian, Const. Mocanu, H. Leibovici, (toți avocați), Camil Surdu (funcționar), Alexandru Drăghici, Dumitru Săracu (muncitori), Ion Pora, Ştefan Ralescu (magistrați).

1945, mai.

Se cere Ministerului de Externe ca Executiva Sionistă să fie dizolvată.

Judecarea primului lot de criminali de război.

Actul de acuzare împotriva comandanților lagărelor Vertujeni şi Mărculeşti. Rechizitoriul acuzatorului politic în procesul primului lot de criminali de război (Masacrul de la bariera Dalnic). rechizitoriul împotriva criminalului de război Iosipescu Modest (Lagărele din județul Golta). Actul de acuzare împotriva primului lot de criminali de război (Masacrele din Dumanovca şi Acmecetca). Rechizitoriul în procesul primului lot de criminali de război vinovați pentru deportările din Cernăuți. Actul de acuzare la procesul primului lot de criminali de război (Mizeria de la Berşad). Actul de acuzare în procesul primului lot de criminali de război (Lagărul Vapniarca). Memoriu despre împuşcarea în vara anului 1943 a unor tineri evrei din colonia Şargorod. Memoriu despre împuşcarea unor evrei din ghetoul Moghilău, în vara anului 1943. Memoriu despre evoluția regimului evreilor în ghetoul Şargorod în perioada 1941-1944.

1945, mai 2.

Curtea marțială din Braşov pronunță sentința în procesul intentat voluntarilor din „detaşamentele Iuliu Maniu" care participaseră la campania de eliberare a Transilvaniei de Nord. Învinuiți de represiunea populației maghiare, aceştia sunt condamnați la muncă silnică sau închisoare între 5 ani şi 2 luni.

1945, mai 5.

„Scânteia" dă publicității completul de judecată aprobat de Lucrețiu Pătrășcanu pentru primul lot de criminali de război: Ilie Tobrea (consilier la Curtea de Apel Bucureşti), Alex. Voitinovici (judecător, Tribunalul Bucureşti), Vasile Niță (muncitor), Gil Ionescu (constructor), P. Bruteanu (industriaş), Ion Păuna (muncitor) Ionuță Dumbravă (țăran), C. Tiulescu (muncitor), S. Nițulescu (avocat).

1945, mai 7.

Are loc şedința comitetului de inițiativă pentru crearea C.D.E.

1945, mai 9.

Reprezentanții U.R.S.S., Marii Britanii, S.U.A. şi Franței semnează la Berlin actul de capitulare necondiționată a Germaniei naziste.

1945, mai 12.

Armata română îşi încheie după 260 de zile de luptă participarea la războiul antihitlerist. În cele nouă luni, efectivele militare angajate de România în lupte s-au ridicat la aproape 540.000 de combatanți.

1945, mai 14.

Începe la Bucureşti, la Tribunalul Poporului, procesul primului lot de criminali de război.

1945, mai 15.

W. Filderman şi D. Rosenkranz, reprezentanți ai U.E.R., în audiență la T. Georgescu ministru de Interne.

1945, mai 18.

Comitetul executiv U.E.R. ia în discuție contactele întreprinse de liderii săi E. Manolescu şi D. Rosenkranz cu P.C.R.

1945, mai 19.

Începe Congresul al 15-lea al mişcării Gordonia-Macabi-Hațair din România.

Se organizează trenuri speciale puse la dispoziția fostilor deportați în lagărtele hitleriste şi care revin în țară.

Se publică „Bilanț: din realizările Centrului evreiesc de protecție a mamei şi copilului".

1945, mai 19-21.

Are loc la Bucureşti Congresul organizației „Dror-Habonim", mişcarea tineretului sionist-socialist din România. S-au adoptat hotărâri.

1945, mai 20.

Aderă la programul B.P.D. numeroase organizații evreieşti.

1945, mai 22.

Are loc o întrunire de masă la care V. Luca vorbeşte despre necesitatea organismului evreiesc de masă, în speță a C.D.E.-ului.

1945, mai 30.

Începe procesul ziariştilor „criminali de război" şi „vinovaţi de dezastrul ţării": Pamfil Şeicaru (dispărut), Ionel Dumitrescu, Stelian Popescu (dispărut), Romulus Dianu, Ilie Rădulescu, Alex. Hodoş, Radu Demetrescu Gyr, Grigore Manoilescu (dispărut), Nichifor Crainic (dispărut) ş.a. Acuzatori publici: C. Vicol, Alexandra Sidorovici, Ion D. Ioan şi Avram Bunaciu.

W. Filderman în audienţă la noul premier, P. Groza, în chestiunea suspendării „Curierului Israelit". În calitatea sa de premier, ultimul recomandă liderilor evrei să realizeze „unitatea frontului evreiesc" recomandându-i în acest sens lui W. Filderman să ia contact cu lideri ca I. Şraier, foarte agreaţi în mediile de partid.

1945, mai 31.

Ion Pas, N. D. Cocea, Miron Constantinescu, A, Vogel, Scarlat Calimachi, Şerban Voinea, Octav Livezeanu, George Macovescu, Grigore Preoteasa, N. Moraru, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, George Ivaşcu, C. Petrescu, Gh. Dinu, Ilie Zaharia, Em. Serghie, membrii ai comitetului Sindicatului Ziariştilor Profesionişti din Bucureşti „iau act cu satisfacţie de trimiterea în judecata Tribunalului Poporului a primului lot de ziarişti trădători ai intereselor populare şi de stat".

1945, iunie.

Iau fiinţă într-o serie de ramuri industriale primele întreprinderi mixte româno-sovietice (SOVROM-uri).

1945, iunie 2.

I. Şraier îi împărtăşeşte lui D. Rosen, secretar general U.E.R., planul de constituire a C.D.E.

Într-o gazetă se evocă atitudinea antirasială din timpul războiului a directorilor şcolilor primare din T. Severin.

1945, iunie 6.

Speculanţii şi sabotorii politicii economice a guvernului vor fi loviţi fără cruţare, declară în presă Bucur Şchiopu, comisar general al preţurilor. În acest scop, din ordinul ministrului de Interne, Teohari Georgescu, începuseră nişte „razii nocturne" la fabricile de pâine, unde „brutarii sunt somaţi să dea socoteală. La aceste acţiuni participă 400 de poliţişti ce au în vedere 126 de „fabrici de pâine" şi brutării, multe evreieşti, 56 dintre acestea, adică 49%, fuseseră deja găsite „în neregulă".

1945, iunie 7.

E. Dorian prezidează o nouă şedinţă a comitetului de iniţiativă pentru crearea C.D.E. Participă circa 100 persoane. Din partea F.N.D. este prezent V. Luca.

1945, iunie 9.

Referatul ţinut de av. Lascăr Şaraga (Samson Lazăr) în cadrul unei manifestări culturale a I.K.U.F. a evidenţiat pro-idişismul militant din România.

1945, iunie 10.

Se publică un comunicat despre ţelurile C.D.E.

1945, iunie 13.

Tribunalul Poporului începe judecarea la Bucureşti a celui de al cincilea lot de „criminali de război", acuzaţi de acţiuni antisemite, internări în lagăre şi detaşamente de muncă.

1945, iunie 22.

Are loc o Adunare populară în care se declară constituit Comitetul Democrat Evreiesc. Ia cuvântul şi V. Luca; promite legiferări favorabile unor revendicări evreieşti.

Se dă publicităţii platforma comună a Frontului Unitar Evreiesc, în vederea alegerilor.

1945, iunie 25.

Are loc în sala Tomis o mare adunare evreiască prezidată de dr. A. Kreindler. Cu această ocazie s-au pus bazele C.D.E.-ului, primul său conducător devenind L. Abramovici, alias Chiriţă, un personaj care va reprezenta această organizaţie în raporturile ei cu F.N.D., P.C.R. ş.a.

1945, iunie 30.

Se publică „Bilanţ: cantine evreieşti pentru foştii internaţi în lagărele germane".

1945, iulie.

O delegaţie a C.D.E. este primită în audienţă la dr. P. Groza.

1945, iulie 5.

Într-o circulară dată de Uniunea Evreilor Români se motivează raţiunea refuzului membrilor din conducerea acestei organizaţii evreieşti de a face parte din Comitetul Democrat Evreiesc.

1945, iulie 7.

Asociația „Sprijinul evreilor din Bucovina de Sud", cu sediul în Bucureşti, a căpătat personalitate juridică.

1945, august 8.

Guvernul emite un decret prin care cetățenii români sunt absolviți de indicarea originii lor etnice pe oricare din actele şi formalitățile ce îndeplinesc. De asemeni, oricine poate folosi liber limba sa maternă. Se instituie pedepse pentru orice discriminări, incitări, ofense ş.a. pe temeiuri rasiale. Uniunea Evreilor Români din America felicită guvernul român pentru acest decret.

1945, august 9.

În perioada 30 iunie – 9 august 1945 „România liberă" a organizat o anchetă pe tema „Există o problemă evreiască în România?", publicând răspunsurile la următoarele întrebări: (1) care sunt problemele deschise şi de actualitate ale populației evreieşti? (2) care sunt mijloacele de rezolvare? (3) cum poate participa populația evreiască la viața politică a țării?

1945, august 10-25.

Au loc conferințele organizațiilor regionale ale P.C.R., premergătoare Conferinței Naționale a P.C.R.

1945, august 13.

S.I. Kavtaradze şi Iorgu Iordan (P.S.D.) sunt numiți trimişi extraordinari, reprezentând U.R.S.S. la Bucureşti, respectiv România la Moscova.

Titel Petrescu, preşedinte al P.S.D. adresează către Partidul Laburist din Marea Britanie un mesaj în care se cere „realizarea marelui ideal al evreilor de pretutindeni: crearea Statului Evreu, în Palestina". Mesajul a fost transmis prin Jewish Telegraphic Agency şi mai cuprinde, printre altele, recunoaşterea evreilor din România ca naționalitate.

1945, august 21-22.

Arestarea dr. W. Filderman, preşedinte al F.U.C.E., al U.E.R. ş.a. Descindere şi percheziție făcute la domiciliul acestuia. O seamă de personalități, evrei şi neevrei, din țară şi străinătate, trimit petiții primului ministru, ministrului de Interne şi primului procuror, cerând eliberarea sa.

1945, august 24.

La întrunirea de la Tomis V. Luca spune că: „Dorința evreilor pentru un Cămin Național este de înțeles". În alt context şi P. Groza se exprimă favorabil ideii unui stat evreu.

1945, august 26.

W. Filderman este eliberat după 5 zile la insistențele Ambasadei americane.

1945, septembrie 2.

Se semnează actul capitulării necondiționate a Japoniei. Sfârşitul celui de-al doilea război mondial.

1945, septembrie 4.

Pleacă la Moscova o delegație guvernamentală alcătuită din: P. Groza, Gh. Tătărescu, Gh. Gheorghiu-Dej, Şt. Voitec, M. Ghelmegeanu (preşedintele Comisiei române pentru aplicarea armistițiului), Bucur Schiopu (comisar general al prețurilor) şi Mircea Solacolu (comisar general al comerțului exterior) pentru „a trata diferite probleme pendinte între cele două guverne". Până la 13 septembrie, când va lua sfârşit vizita, se vor discuta: atitudinea României față de propunerile anglo-americane privind situația internă din România, pregătirea Tratatului de pace cu România, aplicarea convențiilor economice româno-sovietice şi completarea lor, executarea Convenției de armistițiu, situația transporturilor româneşti şi repatrierea prizonierilor de război români.

1945, septembrie 10.

Acțiunea regelui Mihai, soldată cu greva regală este apreciată în presa de stânga drept „rezultatul presiunii exercitate asupra lui de reprezentanții S.U.A. şi Marii Britanii".

1945, septembrie 13.

Se pronunță sentința în procesul organizațiilor „T" şi „Tinerimea Liberă". Nici una din acuzații nu a putut fi probată, iar anchetatorii, în frunte cu A. Nicolski, nu au putut smulge declarații incriminatorii la adresa partidelor istorice şi mai ales a liderilor lor, în ciuda mijloacelor şi instrumentelor variate de tortură, atât fizice cât şi psihice. Cu toate acestea, pedepsele privative de libertate au variat între 7 ani (Remus Tețu) şi câteva luni. Cele mai aspre sentințe sunt rostite împotriva celor ce au fost în preajma g-ral N. Rădescu: Remus Tețu şi Adriana Georgescu.

1945, septembrie 21.

Se constituie Consiliul Superior al Economiei Naționale cu menirea „de a coordona şi planifica economia țării".

1945, septembrie.

Prof. P. P. Panaitescu şi alți 340 legionari notorii semnează cu P.C.R. o convenție de colaborare. Ştirea este transmisă la Washington de reprezentantul diplomatic al S.U.A., Burton Berry.

1945, octombrie.

La Ministerul Afacerilor Interne are loc o întrevedere secretă între Teohari Georgescu şi o delegaţie de legionari condusă de Nicolae Pătraşcu, sosit relativ recent din Germania, unde se refugiase în ianuarie 1941, după eşecul „rebeliunii". În cursul convorbirilor se ajunge la un pact de colaborare dintre Garda de Fier şi P.C.R. Guvernul nu va porni acţiuni penale împotriva legionarilor care se vor pune la dispoziţia P.C.R. Pătraşcu va pune, în schimb, la dispoziţia comuniştilor „trupe de şoc sau terorişti care să ajute la suprimarea oricărei rezistenţe politice". Ştirea este comunicată la Washington de reprezentantul diplomatic al S.U.A. în România, Burton Berry.

La consfătuirea pentru înfiinţarea în România a unei secţii a Congresului Mondial Evreiesc au participat aproape 100 de notabili evrei. Comitetul de conducere ales a avut un prezidiu alcătuit din A.L. Zissu, dr. W. Filderman şi W. Fischer.

1945, octombrie 7.

Primul Congres U.C.E. din Transilvania şi Banat, alegeri de reprezentanţi în F.U.C.E.

Prima adunare publică a C.D.E. la Timişoara.

1945, octombrie 16-21.

Se desfăşoară la Bucureşti lucrările Conferinţei Naţionale a P.C.R.. Noul Comitet Central alege în prima şedinţă (22 octombrie) pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al C.C. al P.C.R.

1945, octombrie 16.

La Palatul Camerei Deputaţilor se desfăşoară Congresul general al preoţilor ortodocşi şi al slujitorilor tuturor cultelor din ţară. Între participanţi: patriarhul Nicodim (preşedintele congresului), P. Groza, Teohari Georgescu, R. Zăroni, Vasiliu-Răşcanu, M. Ralea etc. şi delegaţi din Bulgaria, Iugoslavia, U.R.S.S., Ungaria. În cuvântul său, preotul C. Burducea, ministrul Cultelor, arată că scopul acestei manifestări este deopotrivă întărirea legăturilor între popor şi biserică, şi „conlucrarea frăţească şi folositoare a tuturor cultelor din România pentru stârpirea urii de rasă şi pentru colaborarea necondiţionată şi pe toate căile cu regimul democratic".

1945, noiembrie 3.

Apare gazeta „Unirea" care, după puţin timp, va deveni oficios al C.D.E.

1945, noiembrie 8.

Manifestație a cetățenilor Capitalei de sprijinire a monarhiei cu ocazia zilei suveranului.

Manifestație antiguvernamentală la Bucureşti în Piața Palatului regal; printre victimele încăierărilor se numără şi evreul Mendel Isac.

1945, noiembrie 10.

În şedința Consiliului F.N.D., V. Luca apreciază demonstrația din 8 noiembrie ca fiind „antisovietică, antisemită şi antidemocratică".

1945, noiembrie 11.

În sala Tomis din Bucureşti are loc un mare miting organizat de C.D.E. pentru înfierarea agresiunilor săvârşite la 8 noiembrie în Piața Palatului.

1945, noiembrie 13.

Are loc la propunerea dr. Emil Dorian, secretar general al C.E.B., înființarea Casei culturale evreieşti din Capitală

1945, noiembrie 15.

Între 3-13 noiembrie s-au operat 300 de arestări, arată T. Georgescu într-o nouă declarație făcută presei, continuând să acuze conducerile P.N.L. şi P.N.Ț. de organizarea premeditată a agresiunii din 8 noiembrie şi negând deschiderea focului de către forțele polițieneşti.

1945, noiembrie 18.

Adunare de protest împotriva politicii britanice în Palestina. Prezidează şef rabin dr. Al. Şafran.

1945, noiembrie 20.

Începe procesul de la Nürnberg.

1945, noiembrie 30.

La Preşedinția Consiliului de Miniştri are loc „şedința festivă de lucru", destinată discutării problemelor ştiinței, la care participă şi academicienii Dim. Gusti, C.I. Parhon, T. Săvulescu, Petre Antonescu etc.

1945, decembrie.

Lui W. Filderman i se refuză viza pentru a participa la un congres evreiesc din S.U.A.

Se oficializează disidența Sărățeanu sub denumirea M.E.R. – organizație democrată. Cenzura interzice un comunicat U.E.R. cu privire la această disidență.

1945, decembrie 16-26.

La Moscova se desfăşoară o nouă sesiune a conferinţei miniştrilor Afacerilor Externe ai U.R.S.S., S.U.A. şi Marii Britanii, care a dezbătut probleme ale organizării lumii postbelice. Conferinţa, la propunerea S.U.A. şi Marii Britanii, a cerut includerea în guvernul român, ca o condiţie a recunoaşterii acestuia de către cele două state, a câte unui reprezentant al P.N.Ţ. şi P.N.L. şi organizarea de alegeri parlamentare.

1945, decembrie 31.

Sosesc la Bucureşti A. I. Vişinski, A. W. Harriman şi A. Clark Kerr, membrii Comisiei interaliate, însărcinată cu transpunerea în practică a hotărârilor recentei conferinţe de la Moscova.

1946, ianuarie 7.

Admiterea în guvernul dr. Petru Groza a câte unui reprezentant al P.N.Ţ. (Maniu) şi P.N.L. (Brătianu) în calitate de miniştri secretari de stat fără portofoliu; sfârşitul „grevei regale".

1946, ianuarie 10-12.

Congresul general al Uniunii Patrioţilor la Bucureşti, cu care ocazie aceasta se transformă în Partidul Naţional Popular, partid al păturilor mijlocii. Se preconizează şi atragerea a numeroşi intelectuali evrei, a unor reprezentanţi ai păturilor mijlocii evreieşti.

1946, ianuarie 25.

Noile epurări din administraţie, C.F.R., poliţie ş.a. „se situează pe linia trasată de secretarul general al P.C.R., tov. Gh. Gheorghiu-Dej, în discursul ţinut de Anul Nou. Ea trebuie să continue cu o perseverenţă neobosită în toate sectoarele aparatului de stat", scrie Silviu Brucan în „Scânteia".

1946, ianuarie 27-28.

Primul congres al dizidenţei U.E.R. Participă şi notabili guvernamentali: T. Georgescu, Burducea, Constantinescu-Iaşi. Sărăţeanu îl atacă violent pe W. Filderman, preşedinte al U.E.R. În ciuda sprijinului dat de oficialităţi, puţini U.E.R.-işti l-au urmat pe Sărăţeanu. Însuşi V. Luca va recunoaşte, după câteva luni, fiasco-ul acestei dizidenţe sprijinite „de sus".

1946, februarie.

Lui W. Filderman i se refuză viza pentru a participa la un congres evreiesc de la Viena.

1946, februarie 4.

Şedinţă a conducerii F.U.C.E. Se exprimă o poziţie de sprijinire atât a orientării integraţioniste, cât şi a celei emigraţioniste.

1946, februarie 5.

Anglia şi S.U.A. recunosc guvernul democratic condus de dr. Petru Groza şi reiau legăturile diplomatice cu România.

1946, februarie 8.

„Universul" reproduce declaraţiile făcute unor ziare elveţiene de către rabinul J. Glasner din Cluj referitoare la tratamentul la care au fost supuşi evreii în România în timpul celui de-al doilea război mondial. „Regele şi poporul s-au opus cu toată energia proiectelor germane de exterminare şi au împiedicat, înainte de orice, deportarea. În acelaşi timp, România n-a ocrotit numai populaţia israelită din ţară, dar a acordat şi azil evreilor refugiaţi din ţările vecine, în special din Ungaria, salvând astfel viaţa unui mare număr de israeliţi refugiaţi... Evreii vor trebui să-şi dea seama că au contractat o datorie de recunoştinţă faţă de naţiunea română şi de Regele ei", conchide rabinul J. Glasner.

1946, februarie 10.

Într-un cadru festiv, cu participarea lui Chivu Stoica (membru al Biroului Politic al C.C.), Iosif Chişinevschi, Gh. Apostol, Iosif Rangheţ, Liuba Chişinevschi, se deschide Universitatea P.C.R. „Ştefan Gheorghiu". Cursanţi sunt „peste 100 de muncitori, ţărani, intelectuali, femei şi bărbaţi, dintre cei mai buni activişti, capabili, dornici de învăţătură..." Rector, Barbu Lăzăreanu. Printre cadrele didactice se numără şi evrei de profesiuni diferite.

1946, februarie 18.

Se pronunţă sentinţa în procesul Centralei Evreilor: V. Isăceanu (în contumacie) şi Nandor Gingold – muncă silnică şi degradare civilă 10 ani; N. Grunberg-Willman – 20 ani detenţie grea; A. Grossman-Grozea – 15 ani detenţie grea; J. Leon – 12 ani. Tuturor li se confiscă averea. N. Gingold se va apăra evocând nevinovăţia sa într-un amplu memoriu.

1946, primăvara.

Legionarii Pătraşcu, Negulescu şi Chioreanu s-au întâlnit la ministerul de Interne cu Teohari Georgescu spre a discuta în ce fel legionarii îşi pot da concursul electoral în alegerile parlamentare.

1946, martie.

Premiera filmului „Visul unei nopţi de iarnă" de Jean Georgescu după Tudor Muşatescu, cu Maria Filotti, Mişu Fotino, Radu Beligan, G. Demetru.

În conducerea C.D.E. vin persoane mai flexibile: M. H. Maxy, dr. Lieblich, I. Bacal. Joacă un rol crescând şi personalităţi de la social-democraţi (L. Filderman, M. Fischer, I. Feller, M. Rosen ş.a.); şi cei din organizaţiile sioniste de stânga.

1946, martie 5.

„Monitorul Oficial" publică legea privind transformarea Ministerului Propagandei în Minister al Informaţiilor, cu misiunea „de a dirija, organiza şi controla toate acţiunile de informare prin presă, radio, film etc.". Organele de execuţie sunt: direcţia presei, direcţia relaţiilor culturale cu străinătatea, direcţia culturală, direcţia cinematografică, direcţia contenciosului, direcţia contabilităţii, direcţia administrativă, direcţia regionalelor şi serviciilor regionale. Sub controlul sau tutela ministerului se află: Oficiul Naţional de Turism (O.N.T.), Oficiul Naţional Cinematografic, Societatea Română de Radiodifuziune, Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" şi Editura de Stat. În toate organismele respective au fost angajaţi numeroşi evrei.

1946, martie 10.

Are loc un Congres extraordinar al P.S.D., care hotărăşte, cu 232 voturi pentru şi 29 contra, participarea partidului la alegerile parlamentare în bloc cu partidele reprezentate în guvernul democrat, condus de dr. Petru Groza.

Scindarea P.S.D.. Ulterior, gruparea în frunte cu C. Titel-Petrescu, care votase împotrivă, se constituie în Partidul Social-Democrat Independent. Numeroşi evrei din P.S.D. sunt împotriva acestei grupări.

O comisie anglo-americană este însărcinată să deruleze o anchetă privind evreimea europeană şi emigrarea în Palestina. Solicitat să-şi exprime opinia sa autorizată – ca preşedinte al F.C.E. şi al U.E.R. – W. Filderman trimite prin Misiunea Militară americană din România un amplu raport privind evreimea locală şi dorinţa unei bune părţi din aceasta de a se „repatria în Ţara dată de Dumnezeu".

1946, martie 25.

I. Şraier, membru în comisia interministerială pentru desăvârşirea reformei agrare, declară în „Scânteia" că pământurile au fost deja împărţite, urmând a fi înmânate titlurile de proprietate. „Atunci când ţăranul va avea în mână titlul definitiv de proprietate, el va şti că pământul este de acum pentru totdeauna al lui şi va şti de asemenea cine i l-a dat", încheie I. Şraier.

1946, martie 30.

Comunicatul Ministerului de Interne prevede judecarea şi pedepsirea instigatorilor şi provocatorilor unor manifestări cu caracter antidemocratic, huliganic, antisemit.

„Guvernul Groza continuă să considere în cuvânt şi în faptă drept «huligani» şi «fascişti» pe reprezentanţii cei mai calificaţi ai partidelor de opoziţie democratică", comenta „Dreptatea" comunicatul de mai sus.

1946, martie 31.

Comunicat al C.C. al F.U.M. prin care se respinge „orice pretenţie a liderului Titel Petrescu de a se considera în F.U.M.", semnează pentru P.S.D.: Lothar Rădăceanu, Ştefan Voitec, Th. Iordăchescu, Tudor Ionescu, Mişa Levin, iar pentru P.C.R.: Gh. Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, V. Luca, Teohari Georgescu, Miron Constantinescu.

1946, aprilie.

C.C. al P.C.R. îl deleagă pe B. Feldman, activist, să lucreze în cadrul C.D.E.

Întrunire publică în sala Tomis pentru comemorarea Răscoalei din Varşovia.

P.S.D. – grupul de evrei din partid acceptă să colaboreze cu C.D.E.

Se organizează secţii de femei şi tineret ale C.D.E.

1946, aprilie 20.

M. Benvenisti este ales noul preşedinte al U.E.R.

1946, mai.

Are loc procesul lui Ion Antonescu şi al principalilor săi colaboratori. Patru condamnaţi la moarte vor fi executaţi la 1 iunie.

1946, mai 9.

În a patra zi a procesului Antonescu continuă audierea martorilor apărării. Dintre aceştia nu se prezintă generalii Dumitrache, C. Vasiliu-Răşcanu, M. Racoviţă, Cialâc, Dăscălescu, Avramescu, C. Dragalina, dar nici col. I. Cameniţă, dr. W. Filderman, A. L. Zissu, Gh. Tătărescu, M. Ghelmegeanu, L. Pătrăşcanu, P. Constantinescu-Iaşi, M. Ralea, V. Eftimiu, P. Groza.

Instanţa nu a mai insistat pentru aducerea acestora, deşi depoziţiile lor erau considerate de acuzaţi ca deosebit de importante pentru mersul procesului.

1946, mai 11.

Procesul Antonescu continuă cu rechizitoriul acuzatorului public Vasile Stoican, ce-şi completează prestaţia cu imagini ale „spânzurătorilor de la Odessa, mormanelor de cadavre de la Iaşi", „trupuri goale şi ciopârţite". Cere pedeapsa cu moartea.

1946, mai 13.

Primul concert al violonistului american Yehudi Menuhin, acompaniat de profesorul său, compozitorul George Enescu.

1946, mai 14.

Miting organizat de Apărarea Patriotică în Piața Universității unde, potrivit „Scânteii", „au tremurat zidurile Universității bucureştene de o lozincă strigată de zeci de mii de piepturi ca un ecou al suferințelor îndurate de țara întreagă: Moarte criminalilor antoneşti!". Iau cuvântul diverşi; nici un evreu.

1946, mai 16.

Concert pentru muncitori al violonistului Yehudi Menuhin în sala Giuleşti.

1946, mai 17.

Se constituie Blocul Partidelor Democrate (B.P.D.) în componența căruia intră P.C.R., P.S.D., P.N.L. (Gh. Tătărescu), Frontul Plugarilor, P.N.Ț. (Anton Alexandrescu) şi P.N.P.. Toate aceste partide susțin că îşi păstrează ideologia şi programul, dar au o platformă-program comună. Totodată, se anunță şi constituirea Comisiei Centrale Electorale, alcătuită din reprezentanții celor 6 partide.

1946, mai 17.

Partidele şi organizațiile democratice reprezentate în guvernul condus de dr. Petru Groza aderă la „Platforma-program a partidelor democratice", propusă de P.C.R.. Se constituie Blocul Partidelor Democratice (B.P.D.), alianță electorală alcătuită din P.C.R., P.S.D.R., P.N.L. (Tătărescu), P.N.Ț (Alexandrescu), Frontul Plugarilor şi P.N.P.. Aderă pe bază de acord evrei de toate orientările.

1946, iunie 7.

Comitetul Central Electoral al B.P.D. este alcătuit din: preşedinte Mihail Ralea (Frontul Plugarilor), I. G. Vântu (P.N.L. Gh. Tătărescu), B. Solomon (P.S.D.), Miron Constantinescu (P.C.R.), Mihail Dragomirescu (P.N.P.), Aurel Pop (P.N.Ț. – Anton Alexandrescu), Gh. Apostol (C.G.M.), Gabriela Bernachi (F.D.F.). Nici un evreu.

1946, iunie 9.

Încep lucrările Congresului Național al Studenților Democrați în prezența lui P. Constantinescu-Iaşi, ministrul Informațiilor. Participă şi reprezentanți ai tineretului studențesc evreu.

1946, iunie 6-8.

Plenara C.C. al P.C.R., care stabileşte poziția partidului față de curentele şovine şi revizioniste.

1946, iunie 11.

România va participa la Conferința de Pace de la Paris cu două delegații: una pentru probleme politice şi alta pentru probleme economice. În componența celor din urmă intră: Ion Christu, ministru plenipotențiar, inginerul Silber, g-ral Gudju, M. Vasilescu, M. Niculescu, T. Cristureanu.

1946, iunie 20.

Decanii facultăților Universității din Bucureşti, în frunte cu rectorul Al. Rosetti, solicită audiență ministrului de Interne, Teohari Georgescu, pentru a cunoaşte motivele arestării unor profesori şi studenți. Cu acest prilej, se află că în facultăți au loc „acțiuni şovine şi antisemite, se ia atitudine deschis împotriva guvernului şi a regimului democrat şi se regăsesc unii profesori care sprijină aceste manifestări", deci sunt opozanți ai guvernului. Față de aceştia, „nu poate exista nici o toleranță" încheie ministrul comunist.

La granița dinspre Ungaria sunt prinse 3 grupuri de emigranți evrei care au voit să treacă granița în mod clandestin.

1946, iunie 30.

Are loc Conferința pe țară a C.D.E.

1946, iulie 7.

Şedința C.C. al Partidului Evreiesc, condusă de vicepreşedintele M. Benvenisti. Iau cuvântul T. Rozenthal (secretar general); M. Benvenisti ş.a. Se hotărăşte convocarea conferinței generale pentru luna septembrie 1946. Comitetul Central votează următoarele rezoluțiuni: (1) Se dă delegație Comitetului de direcție pentru a găsi căile cele mai potrivite pentru realizarea unei reprezentanțe parlamentare a Partidului Evreesc. (2) Comitetul Central protestează energic contra abuzului puterii mandatare prin arestarea conducătorilor Agenției Evreeşti şi măsurilor de forță luate contra evreilor palestinieni, trimițând un salut călduros fraților din Ereț cu a cărui luptă se solidarizează. (3) Comitetul Central în unanimitate mulțumeşte lui A. I. Zissu pentru munca depusă în fruntea partidului de la 23 august 1944 şi până azi, trimițându-i un cald salut. Partidul Evreesc îl va considera şi mai departe ca pe doctrinarul şi conducătorul evreimii naționale.

1946, iulie-septembrie.

Începe Conferința de Pace la Paris. C.M.E. convoacă la Paris reprezentanți a 9 organizații evreieşti de importanță mondială. Din partea secției din România a C.M.E. participă dr. Al. Şafran, M. Benvenisti, A. Schwefelberg. Maxy şi L. Filderman vin ca delegați din partea „stângii".

1946, august.

Se creează Uniunea Internațională a Studenților (U.I.S.) cu sediul la Praga. Studențimea română este reprezentată în U.I.S. prin Uniunea Asociațiilor Studenților din România (U.A.S.R.). Participă şi reprezentanți ai studențimii evreieşti.

1946, august 17.

Debutul lui Aurel Baranga în dramaturgie cu „Bal la Făgădău" piesă reprezentată la Teatrul Comedia.

1946, septembrie 2.

Seceta cuprinde pentru al doilea an 16 județe, arată Traian Săvulescu, inspectorul general al comisiei interministeriale de luptă împotriva acestui fenomen.

O delegație C.D.E. este primită de T. Georgescu, ministru de Interne.

1946, septembrie 20.

Apare la Bucureşti „Contemporanul", săptămânal politic, social şi cultural. Din 1955 redactor şef G. Ivaşcu. Printre redactori, câțiva tineri intelectuali evrei.

1946, octombrie.

Se realizează Frontul Unitar Evreiesc, care va dăinui până după alegerile din acel an.

Apare decretul lui Truman privind deblocarea în S.U.A. a bunurilor aparținând celor ce suferiseră persecuții rasiale sau politice, inclusiv unor cetățeni români.

1946, octombrie 6.

Biroul politic al P.T.D., formațiune ce candidează independent la alegeri, a fixat candidaturile şi a doi evrei: dr. N. Lupu şi A. Şaraga şi la Bucureşti, alături de prof. D. R. Ioanițescu la Ilfov, A. Munte (ziarist) la Vlaşca, prof. Const. Botez la Rădăuți, V. Gherasim la Buzău, A. Popov la Cluj etc.

1946, octombrie 10.

Prima convorbire comună a Comisiei B.P.D. cu P.E., U.E.R. şi C.D.E. pentru un acord în vederea alegerilor. La 14 octombrie se va încheia acest acord.

1946, octombrie 27.

În sala Izbânda are loc întrunirea comună a organizațiilor evreieşti, în cadrul campaniei pentru alegeri.

1946, noiembrie 7.

„Alegerile sunt şi vor fi libere" garantează Leonte Răutu în „Scânteia".

1946, noiembrie 10.

Mult mai numeroase sunt întrunirile B.P.D. la care participă şi membri ai guvernului. Ele au loc atât la Bucureşti, unde candidaţii Ana Pauker şi Iosif Chişinevschi se întâlnesc cu alegătorii, cât şi la Timişoara, Cluj, Galaţi, Ploieşti, Târgu-Mureş, Târgovişte etc.

1946, noiembrie 11.

În sala Tomis are loc întrunirea comună a organizaţiilor evreieşti şi B.P.D.

1946, noiembrie 16.

Gheorghiu-Dej se întâlneşte cu W. Filderman şi reprezentanţi ai P.E. şi C.D.E. şi face promisiuni în privinţa respectării clauzelor acordului cu B.P.D. Promisiunile nu vor fi respectate.

1946, noiembrie 19.

Au loc alegeri parlamentare. B.P.D. întruneşte 79,9% din voturi, respectiv 370 mandate. Partidele „istorice" reclamă la Washington şi Londra faptul că alegerile au fost trucate, dar protestul rămâne fără urmări.

1946, noiembrie 23.

Ministerul Justiţiei anunţă în presă rezultatul provizoriu al alegerilor din 19 noiembrie „câştigate" de coaliţia guvernamentală. Potrivit datelor oferite de minister, din totalul de 6.934.583 de voturi, 4.766.630 voturi (71,80%) au revenit B.P.D., restul fiind împărţite între: P.N.Ţ. (Maniu) – 878.927 voturi, Uniunea Patriotică Maghiară – 569.651 voturi, P.N.L. (Brătianu) – 259.300 voturi, P.T.D. (dr. N. Lupu) – 156.775 voturi, P.S.D.I. (C. Titel Petrescu) – 65.528 voturi, Partidul Popular Românesc (P. Ghiaţă) – 11.089 voturi, Mişcarea Naţională Ţărănească – 3.345 voturi, P.R.M.B. (N.N. Matheescu) – 3.041 voturi. Dar, fiindcă „reacţiunea a suferit o zdrobitoare înfrângere", potrivit oficiosului comunist, cele 414 mandate ale viitorului parlament urmau să fie împărţite astfel: B.P.D. – 368 (84%), P.N.Ţ. (Maniu) – 32 (7,72%), Uniunea Populară Maghiară – 29 (7%), P.N.L. (Brătianu), 3 (0,72%), P.T.D. (dr. N. Lupu) – 2 (0,48%).

1946, noiembrie 29.

Pe baza rezultatelor obţinute în alegerile parlamentare, Consiliul politic al B.P.D. hotărăşte o remaniere a guvernului, preşedinte al Consiliului de Miniştri rămânând dr. Petru Groza. Din guvern nu face parte nici un evreu.

1947.

Barbu Zaharescu publică primul manual marxist de economie politică. Manualul a avut un rol de propagare a teoriei economice marxiste.

Nina Cassian: *La scara 1/1* (volum de debut).

Veronica Porumbacu: *La capătul lui 38* (volum de debut).

Campanii K.K.L. şi K.H. (pentru colectarea fondului de întemeiere a aşezărilor evreieşti în Israel). Se adună sume importante.

W.I.Z.O. organizează reuniuni cu prilejul sărbătorilor evreieşti.

1947, ianuarie 10.

Plecarea delegaţiei române la Moscova pentru încheierea unui acord economic cu U.R.S.S.. Ea este condusă de Gh. Gheorghiu-Dej, ministrul Economiei Naţionale şi preşedintele Consiliului Superior Economic. Mai fac parte: Al. Alexandrini, ministrul Finanţelor, Tudor Ionescu, ministrul Minelor şi Petrolului, Ion Gh. Maurer, secretar de stat la Ministerul Economiei Naţionale, A. Vijoli, viceguvernatorul B.N.R.. E prezentă o comisie de tehnicieni, având colaboratori principali pe dr. Roman Moldovan, S. Ţaiger şi Alexandru Bârlădeanu, secretari generali la Ministerul Economiei Naţionale.

1947, ianuarie 20.

Mircea Bălănescu în articolul „Iniţiativa cu clopoţei a d-lui Churchill" arată că planul primului ministru englez de a promova o „Europă unificată" nu este decât o „reîncercare de a reînvia faimosul bloc occidental împotriva Uniunii Sovietice".

1947, ianuarie 23.

O delegaţie a Frontului Democrat Universitar, condusă de Saşa Muşat, secretar general al F.D.U., a înaintat un memoriu lui Miron Nicolescu, ministrul subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale. Aceeaşi delegaţie s-a prezentat la 25 ianuarie la Al. Rosetti, rectorul Universităţii.

1947, ianuarie 25.

W, Filderman, preşedintele F.C.E. aduce dr-ului Joseph Schwartz, cu prilejul unei recepţii date în onoarea acestuia, mulţumirile evreimii române pentru tot ce a întreprins domnia sa în calitate de reprezentant al *Joint*-ului întru ajutorarea unei populaţii evreieşti atât de în nevoie precum cea din România. Subliniind cât de nevoiaşi sunt şi neevreii de pe aceste meleaguri, majoritari sau minoritari, dr. W. Filderman a insistat în cuvântarea sa pe necesitatea ca ajutorul venit din S.U.A. să fie extins.

1947, februarie 10.

Delegația guvernului României semnează la Paris Tratatul de pace cu Puterile Aliate şi Asociate. României i se recunosc drepturile legitime asupra Transilvaniei de Nord, dar i se impune plata unor despăgubiri în contul reparațiilor de război.

1947, februarie 21.

Şt. Voicu susține în „Scânteia" că ajutorul pentru redresarea economică a țării „nu poate veni decât din partea Uniunii Sovietice, mare putere industrială".

1947, februarie 25.

Întâmpinarea adresată de W. Filderman lui V. Luca, membru în Biroul Electoral B.P.D. pentru a-i atrage atenția asupra faptului că, din revendicările evreieşti stabilite prin acordul electoral din noiembrie trecut, nu s-au împlinit niciunele.

1947, primăvara.

Primirea dr. W. Filderman în Institutul de Cultură al Templului Coral este o dovadă peremptorie că elita intelectuală reunită în respectiva „academie" complinea astfel faptul că Academia Română de până în 1948 nu primise nici un evreu în rândurile ei, cu excepția lui Moses Gaster, făcut membru onorific. I.C.T.C. a avut şi în acest sens o funcție reparatorie. Discursul de primire a dr. W. Filderman în I.C.T.C. rostit de I. Brucăr, cunoscut om de cultură şi filosof evreu, relevă calitățile intelectuale ale acestei personalități.

1947, martie 6.

Printr-o nouă petiție a U.E.R. şi P.E. la care, de astă dată se asociază chiar şi C.D.E.-ul, organizație aflată în orbita P.C.R. – se face un bilanț al „dezamăgirilor" la care au fost supuse de B.P.D. prin nerespectarea angajamentelor luate față de o populație evreiască încrezătoare că guvernul Groza, întărit prin rezultatul alegerilor, va ține seamă şi de revendicările lor stringente.

1947, martie 7.

În articolul intitulat „Climatul insecurității", în „Liberalul", Şerban Orăscu, sub pseudonimul V.H. (Vlad Hențescu), se referă la degradarea progresivă a situației politice din țară.

1947, martie 9.

În localul Universității Muncitoreşti „Ştefan Gheorghiu" a P.C.R. are loc sărbătorirea împlinirii vârstei de 65 de ani a lui Barbu Lăzărescu, rectorul Universității. Au participat: Mihail Sadoveanu, Iosif Chişinevschi, Zaharia Stancu,

A. Toma, Sorin Toma, M. Roller, prof. Ionescu Gulian, B. Zaharescu, Ion Pribeagu.

1947, martie 14-15.

Conferința națională a tineretului de la București. Se creează Uniunea Tineretului Muncitoresc. În conducere vor fi cuprinși și câțiva tineri comuniști de origine evreiască.

1947, martie 18 și 21.

U.E.R., preocupată de dinamica opiniei publice referitoare la evrei, reacționa prompt la orice insinuare apărută în presă și care ar fi putut avea iz antisemit. Deși în relații amiabile cu liderii liberali. U.E.R.-ul publică două texte exprimând rezervele sale față de unele articole insinuante, cu iz antisemit, apărute în „Liberalul".

1947, martie 27.

La interpelările din Cameră, Lucrețiu Pătrășcanu răspunde că „procesul masacrelor de la Iași va fi judecat curând". „Încă o dată țin să subliniez că este un titlu de glorie al partidului nostru, care s-a angajat să lupte fără cruțare împotriva rasismului și antisemitismului".

1947, martie 29.

W. Filderman, în calitate de președinte al F.C.E. și al U.E.R., trimite un memoriu lui Gh. Tătărescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine în care se înfierează, în termeni drastici, un caz scandalos de menținere tacită a unor discriminări rasiale prin care sunt afectați nenumărați evrei. Textul memoriului este reprodus în prezenta lucrare.

1947, aprilie.

Al. Șafran în audiențe succesive la rege, la regina mamă, la Emil Bodnăraș, precum și la unii reprezentanți ai Misiunii S.U.A. în România informează cu privire la recenta sa vizită pe continentul american

W. Filderman este tot mai marginalizat. La finele lui septembrie 1947 va demisiona din funcția de președinte al F.C.E.R. iar în primăvara lui '48 va părăsi ilegal țara.

1947, aprilie 1.

Lucrețiu Pătrășcanu, în răspunsul său la interpelarea deputatului evreu E. Manolescu în Cameră, privind procesul masacrelor de la Iași, consideră că s-au luat toate măsurile pentru a pune sub acuzare pe cei vinovați, delegând cu anchetarea pe „unul din cei mai destoinici și serioși acuzatori publici".

1947, aprilie 2.

La Tribunalul Militar Corpul II Armată, maiorul magistrat Iorgu Popescu continuă întocmirea referatului de trimitere în judecată a principalilor vinovați în procesul masacrelor de la Iași. Au fost citați ca martori: C. Pantazi, fost ministru al Armatei, Eugen Cristescu, fost șef al serviciului secret și Radu Lecca, fost comisar pentru problemele evreiești. Inculpați: g-ral Leoveanu, fost director general al Poliției, g-ral Barrozi, g-ral Stamatiu, col. Coculescu, fost prefect al județului Iași și col. Coptaru, fost primar al orașului.

Dr. Al. Șafran se întoarce la București din periplul său american de circa 6 luni. În S.U.A. a obținut o seamă de ajutoare pentru biruirea secetei din România. Ulterior, propaganda comunistă va pretinde că aceste ajutoare au venit din U.R.S.S.

1947, aprilie 6.

Parchetul Tribunalului Militar a încheiat referatul introductiv de trimitere în judecată a primului lot de 92 inculpați, acuzați că au săvârșit masacrele de la Iași, Stâncă-Roznoveanu și Mărculești-Șoroca.

1947, aprilie 10.

P. Groza îi exprimă dr. Al. Șafran recunoștința guvernului pentru succesele obținute în S.U.A. în materie de ajutor pentru românii de orice naționalitate.

1947, aprilie 20.

Ședința secției române a C.M.E. Se dezbat probleme esențiale privind viitorul evreilor din România.

1947, aprilie 23.

Ședința Comitetului Executiv al O.S. Se face o analiză lucidă a situației precare în care sionismul „va avea de activat într-o Românie pornită pe drumul anti-capitalismului".

1947, aprilie 28.

În sala Tomis are loc un miting cu participare foarte numeroasă, pentru a protesta împotriva stăvilirii emigrării în Palestina de către mandatarii britanici. Printre vorbitori și dr. W. Filderman, președinte al U.E.R. și F.C.E.R.

1947, mai 9.

În „Scânteia", Tudor Olaru crede că „ceasul unei largi epurații a învățământului universitar a sunat". Sunt citați Istrate Micescu, Nichifor Crainic, M. Manoilescu, Tr. Brăileanu, E. Petrovici, I.V. Gruia, Gh. Strat, Gh. Brătianu, Victor Slăvescu, Iosif Gabrea, considerați de autor „complici ai dictatorilor fasciști" și care „au rămas până azi consecvenți pe pozițiile ideologiei fasciste și rasismului".

1947, mai 15.

În „Monitorul Oficial" apare Decizia Ministerului de Interne privind reglementarea dreptului de stabilire în Capitală şi în centralele aglomerate a locuitorilor din alte oraşe. Timp de 2 ani nu se vor mai putea stabili „în centre aglomerate" decât anumite categorii de locuitori. Aceste centre sunt: Bucureşti, Timişoara, Cluj, Galaţi, Iaşi, Constanţa, Ploieşti, Braşov, Oradea, Tg. Mureş, Tr. Severin. Numeroşi evrei reveniţi din deportare sau repatriaţi au fost împiedicaţi în virtutea deciziei de a se stabili în aceste oraşe unde aveau rude etc.

1947, mai 19.

Deschiderea cursurilor universităţii de partid „Ştefan Gheorghiu". Iau cuvântul: V. Luca, I. Chişinevschi şi B. Lăzăreanu, rectorul universităţii. Se subliniază importanţa marxism-leninismului şi al însuşirii învăţăturilor clasicilor marxismului în folosul clasei muncitoare şi al poporului român.

1947, mai 24.

Adunarea Deputaţilor votează legea privind înfiinţarea oficiilor industriale în scopul îndrumării, supravegherii şi controlului activităţilor economice atât în sectorul de stat, cât şi privat-capitalist.

1947, mai 25-27.

Congresul naţional al Frontului Democratic Universitar la Cluj; se înfiinţează Uniunea Naţională a Studenţilor din România (U.N.S.R.). Cuprinde şi organizaţia studenţilor evrei.

1947, mai 27-28.

Frontul Democrat Universitar se transformă în Uniunea Naţională a Studenţilor din România (U.N.S.R.), în cadrul Congresului de la Cluj. Mihai Gafiţa este ales preşedinte al U.N.S.R. la propunerea deputatului Gh. Matei, fostul preşedinte al F.D.U.; Gh. Brătescu şi Saşa Muşat, ca secretari generali; Vasile Moldoveanu, Gh. Băcanu, ca vicepreşedinţi; Ion Coliban, casier.

1947, iunie 3.

Inaugurarea Institutului de Studii Româno-Sovietice.

1947, iunie 4.

Încep lucrările de comprimare a aparatului de stat prin înlăturarea aşa-ziselor elemente „antidemocratice, afaceriste şi incapabile". Sindicatele de funcţionari publici vor împiedica angajarea în alte instituţii de stat a funcţionarilor înlăturaţi. Se iau măsuri pentru îndepărtarea elementelor „antidemocratice" din învăţământul superior. Printre cadrele universitare compromise pentru antisemitism

se află şi Dragoş Protopopescu care, într-un memoriu trimis F.U.C.E., încearcă să se disculpe, evocând democratismul şi occidentalismul său.

1947, iunie 8.

Mircea Bălănescu, viitor diplomat, susţine în „Scânteia" articole pe teme de politică externă a României înainte de 23 august 1944.

1947, iunie 30.

Nestor Ignat, în articolul „Criminalii de război" evocă masacrele de la Iaşi.

1947, vara.

Se creează o comisie juridică mixtă compusă din I. Bacal (C.D.E.), A. Schwefelberg (C.M.E.) şi E. Manolescu (U.E.R.) pentru întocmirea şi amendarea legii cetăţeniei (1947 mai), a legii succesiunilor vacante ş.a.

1947, iulie 9.

Consiliul de Miniştri hotărăşte să remită secretarului general al O.N.U. declaraţia de intrare a României în O.N.U. şi adeziunea României la Carta Naţiunilor Unite.

1947, iulie 12.

Se dă publicităţii răspunsul guvernului român, prin care se refuză invitaţia de participare la Conferinţa de la Paris din 12 iulie a ţărilor care au aderat la „Planul Marshall".

1947, iulie 30.

Partidul Naţional-Ţărănesc (Maniu), este dizolvat printr-un aşa zis jurnal al Consiliului de Miniştri, în urma afacerii de la Tămădău. Fruntaşii săi sunt arestaţi, judecaţi şi condamnaţi.

1947, august.

Conferinţa de la Seelisberg: prima conferinţă postbelică cu caracter ecumenic; participă şef rabinul dr. Al. Şafran.

1947, august 15.

Adunarea Deputaţilor votează Legea reformei monetare. În aceeaşi zi începe preschimbarea banilor în întreaga ţară: 20.000 lei vechi pentru 1 leu stabilizat. Mica burghezie evreiască, posesoare de lichidităţi, îşi pierde şi bruma de avut ce reuşise să agonisească după război. Mii de meseriaşi, comercianţi etc. rămân săraci lipiţi pământului.

1947, august 20.

Titlu mare pe prima pagină a „Scânteii": „Predați autorităților de către cetățeni". Printre primii 117 speculanți de alimente şi lei vechi internați în lagăr se află şi evrei. „Ca şi în întreaga țară, scrie «Scânteia», cetățenii Capitalei au făcut pe speculanți să simtă mânia poporului. Cu placarde şi cântare la gât, bandiții speculei au fost duşi la Prefectura Poliției, apoi în lagărul de la Băneasa; cinci arestați au încercat să evadeze."

1947, august 27.

„Scânteia" aduce la cunoştință că la Banca Națională s-au organizat întreceri pentru urmărirea şi arestarea traficanților de aur şi devize. Evrei denunțați cu furie patriotică.

1947, toamna.

Campania C.D.E. de „democratizare" a Comunității Evreilor. Este denunțat faptul că F.U.C.E. şi U.C.E. funcționau încă pe „algoritmul Sănătescu", care prevedea ca în comisiile interimare să fie aleşi reprezentanți din toate partidele.

1947, octombrie 4.

Deputatul comunist englez Phil Piratin face o vizită la sediul C.D.E. din Bucureşti.

1947, octombrie 12.

Şedința C.D.E. cu activul. Directive pentru lunile următoare.

1947, septembrie.

Are loc la Szklarska Poreba (Polonia) o consfătuire a nouă partide comuniste şi muncitoreşti europene (printre care şi P.C.R.) la care se adoptă hotărârea creării Biroului Informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti din Bulgaria, Cehoslovacia, Franța, Italia, Iugoslavia, Polonia, România, Ungaria şi U.R.S.S. Editarea organului de presă „Pentru pace trainică, pentru democrație populară", printre ai cărui redactori-şefi vor figura evrei.

1947, septembrie 2.

Dr. Al. Şafran se întâlneşte la Paris cu J. Schwartz, reprezentantul *Joint* pentru Europa.

1947, septembrie 18.

Inaugurarea Teatrului Municipal din Bucureşti cu „Insula" de Mihail Sebastian.

1947, septembrie 21.

La Sala Studio a Teatrului Național are loc ședința de alegere a noului Comitet al Sindicatului Ziariștilor Profesioniști, ce cuprinde alături de Ion Pas, O. Livezeanu, G. Macovescu, Gh. Zaharia, G. Dinu și pe N. Moraru, Silviu Brucan ș.a. În juriul de onoare: Miron Constantinescu, I. Ardeleanu, Titu Florescu, G. Spina, I. Mureș.

1947, septembrie 22.

U.E.R. publică un document despre activitatea unor organizații evreiești în anul 1947. Respectiv: activitatea petiționară a U.E.R.; activitatea Frontului Unitar Evreiesc; relațiile între organizațiile evreiești U.E.R. și P.E., U.E.R. și C.D.E., U.E.R. și U.E.R. din America. Dintre problemele general evreiești evidențiate menționăm: emigrarea clandestină, antisemitismul.

1947, octombrie 24.

Nestor Ignat, în articolul „O izbândă pe frontul ideologiei" („Scânteia"), consideră că apariția manualelor de *Istoria României* de M. Roller și *Istoria filozofiei* de C.I. Gulian „trebuie salutată ca o adevărată izbândă pe frontul ideologic".

1947, octombrie 7.

Completarea guvernului în urma „demisiilor" miniștrilor din P.N.L. (Tătărescu) cu: Ana Pauker, ministru de Externe, Vasile Luca, ministrul de Finanțe, Theodor Iordăchescu, ministrul Lucrărilor Publice, Stanciu Stoian, ministrul Cultelor. Subsecretari de stat: Gh. Vasilichi la Ministerul Educației Naționale, Ion Popescu la Ministerul Muncii și Asigurărilor Sociale, Vasile Modoran la Ministerul de Finanțe, Mihail Macovescu la Ministerul Cooperației, Grigore Preoteasa și Al. Voitinovici la Ministerul de Externe, Aurel Vijoli numit guvernator al Băncii Naționale. În guvern vor figura deci în acel moment 2 evrei: A. Pauker și S. Taiger, secretar general la Ministerul Industriei.

1947, noiembrie.

Dr. Al. Șafran este vizitat de maiorul Levy, de la Cartierul General Sovietic, unde funcționa încă din 1945, care, în calitatea sa de „consilier al C.D.E.", i-a cerut să-l denunțe public pe Maniu. Șef rabinul refuză cu hotărâre și dezaprobă presiunea exercitată asupra sa. Va părăsi, însă, definitiv țara peste numai o lună.

Grupul disidenților liberali, conduși de Gh. Tătărăscu, sunt excluși din guvern, unde se aflau în diverse funcții după remanierea guvernului Groza din toamna lui 1945.

1947, noiembrie 2.

La Conferința regională C.D.E. (Timişoara) se discută problemele alegerilor în comunități. În chestiunea subvenționării de către *Joint* a cooperativelor evreilor, C.D.E. cere să se extindă aceste subvenții şi la unele cooperative neevreieşti.

Are loc reforma monetară. Cei bănuiți că nu au respectat întocmai prevederile legii privind reforma, au fost arestați, scoşi în stradă şi expuşi „răzbunării poporului". Printre cei astfel expuşi se aflau şi numeroşi evrei, împotriva cărora gloata profera şi acuze antisemite.

1947, noiembrie 13.

Alegerea noului C.C. al C.G.M.: Din cei 26 membri, 3 sunt evrei: Mişa Levin, Liuba Chişinevschi, Vanda Nicolski.

1947, noiembrie 29.

La O.N.U. se votează împărțirea Palestinei într-un stat evreiesc independent şi un stat arab palestinian. La 30 noiembrie mase de evrei au venit la Templul Coral să sărbătorească evenimentul.

1947, noiembrie – decembrie.

Se organizează primele unități ale comerțului de stat. În acest sector vor activa până în anii '50 câteva mii de evrei, respectiv 5% din populația activă evreiască.

1947, decembrie.

Conferința Mondială O.R.T. Paris. Delegați din România: Manolescu, Costiner, dr. Rosen.

La conducerea F.U.C.E. este instalat dr. Lieblich, care va exercita presiuni crescânde asupra dr. Al. Şafran pentru a-l alinia comandamentelor C.D.E. În ciuda diverselor amenințări, şef-rabinul îşi menține refuzul.

1947, decembrie 7.

P.E. îşi încetează activitatea.

1947, decembrie 20.

Are loc în cadru festiv închiderea cursurilor în anul 1947 ale Universității „Ştefan Gheorghiu" „cel mai înalt for de învățătură marxist-leninistă din țară". Sunt prezenți: I. Chişinevschi, Alex. Moghioroş, L. Răutu, P. Bondarenco, Sorin Toma, M. Roller, B. Zaharescu, Cristina Luca, lectori ai universității şi Barbu Lăzărescu, rectorul ei. Au absolvit 52 de studenți. În numele lor vorbeşte Pavel Țugui care oferă din partea studenților conducerii „un masiv bust al generalissimului Stalin".

1947, decembrie 22.

Leonte Răutu, în „Scânteia", îşi începe un serial de articole ideologice.

1947, decembrie 23.

Gl. Mihai Lascăr este înlocuit din fruntea Ministerului Apărării Naţionale cu Emil Bodnăraş. Acesta din urmă fusese în prealabil la Moscova, unde primise instrucţiuni din partea lui Stalin.

1947, decembrie 30.

Regele Mihai I este silit să abdice şi părăseşte ţara.

1948.

În toate instituţiile de învăţământ superior încep să se predea cursuri de filozofie marxistă. Printre noile cadre didactice se numără şi câteva zeci de evrei.

Printre decretele care afectează toate comunităţile. Decretul 176/3 august 1948. Prin reforma învăţământului se naţionalizează toate şcolile private, confesionale, minoritare, printre care şi 19 grădiniţe, 67 şcoli primare şi 22 şcoli secundare evreieşti cu aproximativ 13.000 elevi şi 1000 cadre didactice şi auxiliare.

A. Schwefelberg este primit membru în Institutul de Cultură al Templului Coral, asociaţie cu caracter academic din care făceau parte: B. Lăzăreanu, I. Gropper, E. Dorian, E. Furtună, S. Bainglas, dr. I. Brucăr, dr. Coppelman, S. Gregore ş.a. A.S. este ultimul membru primit.

1948, ianuarie 5.

Sub titlul „Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei" („Scânteia") Sorin Toma încearcă – la imboldul conducerii de partid – să demoleze autoritatea estetică a lui Tudor Arghezi. După mulţi ani, asumându-şi partea sa de vină, S.T. va povesti convingător în ce fel această campanie a fost dictată de „vârfuri" ale P.C.R.

1948, ianuarie 8.

În şedinţă solemnă are loc constituirea Societăţii Scriitorilor Democraţi din România, în care intră, alături de scriitori de etnie română, şi scriitori proveniţi din naţionalităţile conlocuitoare. Zaharia Stancu este ales preşedinte, Ion Călugăru, secretar general.

1948, ianuarie 18.

La Teatrul Liric din Bucureşti se organizează o întrunire în cinstea lui E. Gojanski, secretar al P.C. din Palestina.

1948, ianuarie 29.

Instalarea de către Ministerul Cultelor a noii comisii interimare a F.U.C.E., alcătuită în principal din C.D.E.-işti, în frunte cu M. Popper.

1948, februarie 11.

M. Popper este numit şi preşedinte al U.C.E.

1948, februarie 17.

Are loc Consfătuirea pe țară a comunităților evreieşti.

1948, februarie 17-18.

H. Leibovici-Şerban, secretar general al F.U.C.E., arăta că „trecerea sarcinilor şcolilor evreieşti la stat a fost o problemă pe care am înfățişat-o în audiența de prezentare pe care am avut-o, dl. prof. dr. M. Popper şi cu mine, la dl. P. Groza". Până la desființarea lor s-a convenit ca profesorii să fie plătiți de F.C.E.R.

1948, februarie 21-23.

Are loc la Bucureşti Congresul de unificare a P.C.R. şi P.S.D. şi de creare, pe baza marxism-leninismului, a Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.), partidul unic al clasei muncitoare. În prima sa plenară, noul Comitet Central îl alege pe Gheorghe Gheorghiu-Dej ca secretar general al C.C. al P.C.R.

1948, februarie 23.

Se alege C.C. al P.M.R. format din: Apostol Gh. Alexa Augustin, Bodnăraş Emil, Borilă Petre, Chivu Stoica, *Chişinevschi Iosif*, Constantinescu Miron, Crăciun Constanța, Coliu Dumitru, *Chişinevschi Liuba*, Dalea Mihail, Drăghici Alex., *Florescu Gh.*, Gh. Gheorghiu-Dej, Georgescu Teohari, Iordăchescu Th., Luca Vasile, *Levin Mişa*, Maurer I., Gh. Moghioroş, Alex. Moraru Mihai, Mateescu Const. Niculi Ion, *Pauker Ana*, Pas. I., Pârvulescu Const, Popa Emil, Rădăceanu Lothar, Rangheț Iosif, *Răutu Leonte*, Rădăceanu Eugenia, Radovanovici N., Suter Wiliam, Sălăjan Leontin, Solomon Barbu, Şerban Avram, Tănase Zaharia, Tenescu Olimpia, Voitec Ştefan, Vasilichi Gh., Vaida Vasile. Membri supleanți: *Bughici Simion*, Bunaciu Avram, Bontea Şt., *Braeşter A.*, Ceauşescu N., Doncea Const., Drăgoescu P., Ionescu V., Manea Anton, Manole Ofelia, Mujic Mihai, Petrescu Dumitru, Roşianu Mihail, *Stoica Gh.*, *Vass Ghizela*, Vințe Ion. Sunt evrei cei zece subliniați, dintre care, după remanierile ulterioare, vor rămâne doar câțiva.

1948, februarie 24.

În şedința plenară a C.C. al P.M.R. se alege Biroul Politic al C.C.: Gh. Apostol, Emil Bodnăraş, *Iosif Chişinevschi*, Vasile Luca, Alex. Moghioroş, *Ana Pauker*, Gh. Vasilichi, Şt. Voitec. Ca membri supleanți ai Biroului Politic sunt aleşi: Chivu Stoica, Mihai Moraru, Iosef Rangheț, Zaharia Tănase, Vasile Vaida. În aceeaşi zi. şedința Biroului Politic al P.M.R. alege secretariatul C.C. al P.M.R.

alcătuit din: Gh. Gheorghiu-Dej, secretar general, *Ana Pauker*, Teohari Georgescu, Lothar Rădăceanu secretari. Biroul Politic confirmă în postul de radactor responsabil la „Scânteia" pe *Sorin Toma*.

1948, februarie 27.

Se constituie Frontul Democrației Populare (F.D.P.), alianță electorală formată din P.C.R., Frontul Plugarilor, P.N.L., Uniunea Populară Maghiară, la care vor adera ulterior toate organizațiile de masă, inclusiv toate organizațiile evreieşti existente încă: C.D.E. ş.a.

1948, februarie 29.

P. Davidovici cere pătrunderea C.D.E. în conducerea O.R.T.

1948, martie 14.

Apel lansat de C.D.E. în favoarea listelor de candidați F.D.P.

1948, aprilie 1.

Încep lucrările pe şantierele naționale ale tineretului de la Bumbeşti-Livezeni, Salva-Vişeu şi Lunca Prutului, la care participă şi tineri evrei.

1948, aprilie 13.

Marea Adunare Națională. Se votează Constituția Republicii Populare Române. Se alege un nou Prezidiu, în frunte cu C.I. Parhon, şi Consiliul de Miniştri, în frunte cu dr. Petru Groza.

1948, mai 15.

Şedința Prezidiului F.U.C.E. Se propune efectuarea unui Recensământ al evreilor luați în evidența comunităților.

1948, iunie 11.

Marea Adunare Națională votează Legea privind naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, bancare, de asigurări şi de transport. Prin crearea sectorului socialist de stat, cu rol conducător în economia națională, bancherii, industriaşii, managerii, – indiferent de naționalitate – sunt scoşi din circuitul economic, iar unii sunt privați de libertate.

Guvernul român recunoaşte Statul Israel, iar în iulie '48 a fost încheiat primul acord comercial România-Israel.

1948, iunie 16.

Comitetul provizoriu de conducere F.U.C.E.: participă 42 de reprezentanți din 36 de comunități. Al. Şafran este demis din funcția de şef rabin.

1948, iunie 30.

Decretul 113 acordă F.U.C.E.bunurile imobile ale evreilor pieriți în deportare.

1948, iunie-iulie.

Congresul Mondial Evreiesc de la Montreux. Printre participanți: delegați din România subscriu o rezoluție care sprijină Statul Israel, recent ivit pe harta lumii.

1948, iulie.

A. Pauker, ministru de Externe al R.P.R. poartă tratative neoficiale cu Agani (saliah israelian) pentru aprobarea unei cote lunare de 5.000 evrei din România care să facă *alia*. Proiectul nu este pus în practică.

1948, august 3.

Marea Adunare Națională votează legea pentru reforma învățământului, prin care întreg învățământul este unificat şi laicizat. Unitățile şcolare evreieşti, comunitare, sunt trecute la stat sau, cea mai mare parte, desființate.

1948, noiembrie.

Începutul represiunii antisioniste în Republica Populară Română. Sunt atacate sedii ale organizațiilor sioniste.

1948, noiembrie 3.

Naționalizarea instituțiilor medico-sanitare şi a întreprinderilor cinematografice (mijloacele de producție şi de exploatare a filmului); 383 de cinematografe, dintre care cele mai multe aveau proprietari evrei.

1948, noiembrie 17.

Gruparea U.E.R.-Sărățeanu îşi încetează activitatea prin autodizolvare.

1948, noiembrie 21.

Se publică Hotărârea Biroului Politic al C.C. al P.C.R. privind începerea acțiunii de verificare a activului de partid. Din cei circa 30.000 membri de partid evrei, reprezentând cu puțin peste 3% din totalul membrilor P.C.R. şi P.S.D. (unificați apoi în P.M.R.) vor fi epurați până în 1952 circa 1/3.

1948, decembrie.

B.P. al C.C. P.C.R dezbate problema națională. Sionismul este definit ca o „ideologie propagată de burghezia reacționară evreiască, pusă în slujba imperialismului anglo-american".

1948, decembrie 12.

Apare Rezoluția Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în problema națională. Aplicarea în fapt a prevederilor acestei rezoluții va însemna: desființarea mișcării sioniste cu circa 90.000 aderenți; ridicarea propagandei anti-sioniste şi anti-emigraționiste la cote demențiale; desființarea, uneori brutală, a tuturor organizațiilor sioniste; întemnițarea între 1949-1950 a circa 300 cadre sioniste şi condamnarea lor penală.

Tăişul principal al rezoluției viza în primul rând cele de mai sus, respectiv „şovinismul evreiesc" taxat drept „armă a imperialismului şi fascismului occidental".

1948, decembrie 13.

Se publică în „Scânteia" Rezoluția B.P. al C.C. al P.C.R. – este condamnat sionismul.

1949.

Se constituie un fel de „Sfat evreiesc" clandestin, alcătuit din Rohrlich, Iţcar, J. Cohen, Feller, Gregore, Ebercohn, I. Leiba, A. Schwefelberg şi, temporar, A.L. Zissu.

1949, ianuarie.

La conducerea C.D.E. este instalat Bercu Feldman.

1949, februarie 6.

Partidul Național Popular se autodizolvă. În acest partid fuseseră înscrişi peste 1000 de evrei, alături de câteva zeci de mii de intelectuali, comercianți ş.a. români.

„Scânteia" cere curățirea C.D.E. de elementele burgheze şi sioniste.

1949, martie 4.

Decretul prin care activitatea *Joint* şi a organizațiilor sale specializate este interzisă.

1949, martie 25.

Este reorganizat C.C. al C.D.E.

1949, aprilie.

La solicitarea F.C.E.R. au fost preluate de Ministerul Muncii şi Prevederilor Sociale 71 cantine care asistau 20.189 persoane; 27 cămine de copii cu 1.340 ocrotiți; 27 aziluri cu 1.120 de vârstnici.

1949, aprilie 10.

Sunt instalate în funcție comitetele provizorii ale sfaturilor populare. În administrația locală pot fi regăsiți și evrei într-un procent de 3-4%.

1949, mai 23.

Decret pentru organizarea Agenției Române de Presă („Agerpres"). La conducerea agenției s-au aflat, temporar, și evrei.

1949, mai 23.

Decret pentru organizarea radioficării și radiodifuziunii. Primul președinte al Radiodifuziunii române, de după 1945, a fost Matei Socor. În cadrul instituției au lucrat numeroși evrei.

1949, mai 25.

Decret pentru înființarea „Societății pentru Răspândirea Științei și Culturii". În cadrul așa-ziselor „brigăzi" de răspândire a științei și culturii, alături de mii de specialiști români, maghiari etc. s-au aflat și nenumărați intelectuali evrei (medici, fizicieni, literați, filosofi ș.a.) care au susținut ani în șir prelegeri în fața unui auditoriu popular, reunit la casele de cultură, în universități populare etc. etc.

1949, iunie.

Mai funcționau în România 5 ieșivoturi: Arad, Timișoara, Harghita, Carei, Oradea cu aproximativ 300 cursanți.

1949, iunie 1.

Decret al Prezidiului prin care se aprobă Statutul de înființare a F.C.E. (M) – Federația Comunităților Evreiești (Mozaică). Conduceri provizorii aprobate de Ministerul Cultelor, nu „alese" cum prevedea Statutul.

1949, octombrie 16 – noiembrie 9.

Se inițiază un „curs de îndrumare" pentru 131 rabini și hahami. Se țin prelegeri de îndoctrinare.

1949-1950.

Se evaluează că 80% dintre rabini și daianimi și 50% dintre hahami și moileri (circumcizatori) au făcut *alia*.

1950, ianuarie.

La cererea F.C.E.(M)R. Ministerul Sănătății preia 6 dispensare, 1 policlinică școlară, 7 centre medico-sociale, alte 3 ambulatorii dentare.

Refluxul vieții mozaice, iudaice și „naționale" a evreimii din România atinge cote dintre cele mai scăzute. Între 1950-1952 are loc, însă, primul „val" al emigrării în masă a evreilor (peste 100.000 de persoane) care se vor stabili, în cvasitotalitatea lor în nou-creatul Stat Israel.

PARTEA A DOUA

DOCUMENTE

1. Memorii ale C.G.E.
2. Legislație, 1944
3. Sinteze
4. P.C.R.
5. C.D.E.
6. Documente comunitare
7. Organizațiile evreieşti supravegheate
8. Represiunea
9. Rezoluția terminală

1. Memorii ale C.G.E.

1.1 Consiliul General Evreesc. Memoriu înaintat Guvernului român*
Bucureşti. 16 Septembrie 1944

Domnule ministru,

Avem onoarea a vă ruga ca, pentru motivele ce urmează, să binevoiţi a aproba:

1. Restituirea în natură şi libere de orice sarcini a tuturor bunurile urbane şi rurale, mobile şi imobile, cu destinaţie comercială sau civilă a tuturor vaselor şi plutitoarelor maritime şi fluviale expropriate prin legile regimului trecut, aflate în posesia C.N.R., vândute sau sustrase.

2. Reintrarea proprietarilor şi arendaşior de bunuri rurale, vase, industrii etc. *în folosire imediată* şi pe data de 26 Octombrie 1944 a proprietarilor urbani şi a chiriaşilor în locuinţele ce ocupau înainte, fie în locuinţele ocupate astăzi de proprietarii şi chiriaşii evrei, iar dacă nu au avut locuinţe în Bucureşti, să fie repartizaţi în locuinţele germanilor etc.

3. Plata în termen de 3 luni a sumelor necesare reparării degradărilor provocate de rea întrebuinţare sau lipsă de întreţinere.

4. Anularea tuturor vânzărilor făcute forţat, pe temeiul art. 23 D.L. de expropriere urbană şi al al.11 al Statutului Juridic al Evreilor din 9 August 1940.

5. Anularea prin lege a tuturor contractelor de închiriere publice sau convenţiilor secrete, prin care s-a fixat o chirie superioară chiriei din Octombrie 1941, cu sporurile legale, amintindu-se pentru trecut abaterile de la legile cari limitau sporurile.

6. Restituirea tuturor creanţelor ipotecare expropriate, ele urmând a fi reînscrise la cererea unilaterală a creditorului evreu, iar debitorul care a achitat creanţe urmând a cere restituirea sumei de la Stat.

7. Anularea tuturor legilor care obligau pe chiriaşi evrei să plătească Statului sumele pe care nu le plăteau ceilalţi chiriaşi, cu taxa de 15% asupra valorii contractului etc.

Problema restituirii chiriilor şi a amenzilor percepute de C.N.R., atât de la proprietarii evrei exceptaţi, cât şi de la ceilalţi, precum şi a înstrăinărilor făcute de la 31 Decembrie 1937, vor fi examinate ulterior.

Populaţia evreească a fost expropriată de proprietăţi rurale şi urbane, cu destinaţie industrială şi comercială, mobile şi imobile. S-au expropriat 3.178 bunuri agricole, totalizând 45.035 Ha., teren cultivat cu cereale, fânețe, livezi şi vii, 331 de păduri cu 44.445 Ha; 99 fabrici de cherestea; 323 bunuri industriale, din cari 260 de mori; 152 vase plutitoare şi 30.691 imobile urbane, reprezentând 75.385 apartamente, din care 75.552 în provincie şi 17.883 în Capitală până la 6 Septembrie 1943, după cum s-a declarat de către trecutul guvern, cu prilejul împlinirii a trei ani de guvernare (Bucureşti, 1943, pag.136-138).

Este important să relevăm aci că toate acuzările de acaparare de către evrei a bunurilor rurale se dovedesc a fi şi ele sau opera unor oameni de rea credinţă sau opera unor ignoranţi cari au vroit să aşeze destinele Ţării exagerând realităţile...

Într-adevăr, în aceeaşi lucrare „Trei ani de guvernare", în care se enumeră bunurile expropriate de la evrei, se enumeră şi totalul bunurilor pe ţară din care rezultă că suprafaţa totală agricolă-11.390.000 ha., pe teritoriul ţării- adică fără Basarabia, Bucovina şi Transilvania de nord-aşa că expropriindu-se 45.035 ha., rezultă că evreii cari reprezentau 2,7% din populaţia ţării, nu stăpâneau decât 0,40% din suprafaţa agricolă, adică 15% din suprafaţa proporţională.

Suprafaţa totală de păduri era de 4.950.913 ha., din care evreii stăpâneau numai 47.455 ha., adică 0,95% sau o treime din suprafaţa proporţională.

Totalul apartamentelor era de 2.700.685, din care evreii nu deţineau decât 75.385, adică 2,07%, adică ceva mai puţin decît cifra proporţională.

---

* Arhiva M.A.E. Probl. 33, vol. 12, filele 585-594; vezi şi „Curierul Israelit", 15.10.1944.

Astfel fiind guvernul dictatorial hitlerist şi antisemit a dărâmat toate acuzările cari de decenii au otrăvit populaţia românească.

Pentru bunurile urbane, preţul era fixat la de opt ori venitul din roluri –deşi legea timbrului fixa taxele de vânzare la cel puţin de 15 ori venituri din roluri, – preţul era de la început redus la jumătate din valoarea reală: *cum între timp venitul s-a urcat considerabil, fără ca preţul să fi achitat,* preţul s-ar fi redus la mai puţin de un sfert din valoarea reală; *şi cum preţul era plătibil în renta blocată şi numai cu 3%,* în realitate preţul nu depăşea 10-15% din valoarea reală.

Pentru celelalte, preţul ajungea la aceeaşi proporţie, deşi pe alte căi.

Era deci o spoliere, nu o expropriere.

Proprietăţile rurale au fost luate în posesie din chiar ziua exproprierii. *Cu ele s-au luat şi toată averea, mobila, întreg inventarul viu şi mort, stocurile de cereale şi nutreţuri aflate pe proprietăţile expropriate sau ori unde s-ar afla, dacă erau destinate exploatării acestor proprietăţi, precum şi cele vândute prin acte fără dată certă, tot vinul aflat în depozitul proprietarilor de vinuri chiar dacă era vin vechi de ani de zile. Pădurile au fost luate cu toate construcţiile, instalaţiile, uneltele, cu întregul inventar viu şi mort* şi cu toate stocurile de produse şi materii prime. *Fabricile agricole de spirt cu toate instalaţiile, cu uneltele, întregul lor inventar viu şi mort* şi cu toate *stocurile de produse şi materii prime. Industriile forestiere, cu toate maşinile, uneltele, inventarul viu şi mort. Vasele şi plutitoarele au fost luate şi ele din chiar ziua promulgării legii.*

Aproape toate bunurile mobile, cereale, animele, lemne, vinuri, maşini, unelte etc., au fost sustrase şi înstrăinate de legionari sau de arendaşi, creaţiuni ale acestora, încât unele din ele, restituindu-se, nu mai pot fi puse în funcţiune. *Pădurile au fost tăiate fără respectarea obligaţiunilor de replantare.*

Proprietăţile urbane au fost luate în posesie după şase luni, cu toate că în audienţa d-lui dr. W. Filderman la 1 Aprilie 1941, se promisese express că nimeni nu va fi alungat din casă şi că exproprierea va dura cel puţin 10 ani. Or, atât proprietarii cât şi chiriaşii au fost alungaţi- prin mijloace sălbatece, -pe ploaie, pe frig şi zăpadă, bolnavi grav şi chiar paralitici, fără preocuparea dacă au sau nu o altă locuinţă; fără a li se fi restituit măcar chiria sau arenda percepută pro rata temporis; fără respectarea termenelor contractuale, şi chiar fără preaviz, de cele mai multe ori într-o oră sau două, aruncându-li-se mobila în stradă, *evacuări cari au ruinat o mare parte şi pauperizat aproape pe toţi, dat fiind chiriile exorbitante ce au fost siliţi să plătească, din care cauză cei mai mulţi şi-au vândut tot ce posedau, ca să poată plăti chiriile de speculă ce li se cereau, iar cei ce n-au avut ce vinde, au ajuns să trăiască într-o cameră, expulzări care au provocat şi sinucideri, cari în realitate sunt asasinate.*

După ce s-a interzis primirea evreilor în spitale de Stat- deşi plăteau impozitele de asistenţă- deşi s-a interzis medicilor evrei să consulte alţi bolnavi decât evrei, bolnavii au fost alungaţi şi din spitalele evreeşti, cari au fost preluate de Stat, iar medicii evrei aruncaţi din locuinţele lor, din cartierele evreeşti, luându-li-se vadul creat de ani de zile şi singura clientelă pe care aveau dreptul să o consulte.

În drept, soluţia de restituire a proprietăţii şi posesiei este întemeiată pe nulitatea de ordine publică- rezultată din neconstituţionalitatea legilor de expropriere, întrucât erau întemeiate pe originea etnică a proprietăţilor, şi pe faptul că acele legi dând bunurile în stăpânirea şi posesia statului, înainte de a fi plătit preţul, instituiau de fapt o confiscare, *interzisă de art.15 din Constituţie.*

Chiar dacă nu s-ar fi repus în vigoare Constituţia din 1923, soluţia nu putea fi alta, pentru că guvernul care a adus aceste legiuri a fost aliatul Germaniei, care a declarat oficial război evreilor de pretutindeni şi care, aplicând legile rasiste, l-a declarat evreilor din România, deposedându-i de drepturile cetăţeneşti şi considerându-i ca străini, ca inamici.

Legiuirile şi actele trecutului regim faţă de evrei nu pot fi considerate decât ca acte săvârşite de un guvern inamic faţă de cetăţenii români şi tratate ca atare.

În speţă, cum guvernul actual a repus Constituţia în vigoare, abrogând toate legile care au violat-o, o soluţie intermediară nu se poate concepe, căci menţinerea oricărui contract sau drept deţinut de Stat sau deţinut de la Stat, ar însemna violarea Constituţiei, ar însemna abrogarea legilor

rasiale în ce priveşte pe românii de origine etnică, dar menţinerea lor în ce-i priveşte pe evrei; repunerea Constituţiei în vigoare pentru pentru români, dar menţinerea legilor rasiale pentru evrei.

Dealtfel în Africa de Nord, în Italia, în Franţa, în Belgia, în Bulgaria şi în Germania s-au şi aplicat măsuri identice, legiferându-se nu numai restituirea proprietăţii şi posesiei tuturor bunurilor evreieşti, dar şi pedepsirea tuturor acerora cari le-au cumpărat sau folosit. Tot aşa s-a procedat după trecutul război cu toate bunurile vândute sau închiriate în teritoriul ocupat.

În fapt observam că alungarea evreilor din locuinţe nici nu era dictată de necesităţi de ordine politică, dimpotrivă: alungarea lor a fost nefastă ordinei publice, ea nefiind dictată de lipsa reală de locuinţe, ci de interesele de propagandă ale guvernului şi de nevoia de a ataţa pe evrei împotriva românilor, *ţeluri exact contrarii guvernului „blocului democratic"şi regimului constituţional.*

În adevăr, cei mai mulţi din beneficiarii alungării evreilor erau oameni care aveau locuinţă în localitate. Chiar dacă erau unii veniţi din provincie cari nu aveau locuinţă, guvernul putea şi trebuia – în aplicarea legilor – să-i cazeze în toate casele fără osebire sau în locuinţele goale existente, *fiindcă, dacă evreii alungaţi din casele lor au găsit locuinţe goale, aceasta însemna că existau mai multe locuinţe, decât chiriaşi, că deci guvernul nu avea nevoe să alunge pe evrei, ci putea şi trebuia să cazeze pe refugiaţi şi pe alţii din categorii asemănătoare în locuinţele tuturora sau locuinţele goale.*

Dovada că nu lipsa de locuinţe a determinat guvernul să-i alunge pe evrei; rezultă şi din faptul că, atunci când în interesul ordinei publice, s-a văzut nevoit să prelungească şi contractele de închiriere ale evreilor, le-a prelungit numai faţă de toti proprietarii români, dar a menţinut interdicţia prelungirii în casele C.N.R. adică în imobilele considerate ca proprietate a statului.

În expunerea de motive a legii din 25 Octombrie 1941 se spune:

„Totodată am voit a pune capăt speculei neîngăduite"

„Ce se face cu ocazia mişcării de chiriaşi provocată de evacuarea evreilor din imobilele centrului naţional de românizare, situaţie care conduce astăzi la o exorbitantă creştere a chiriilor la locuinţele proprietate particulară. Este de la sine înţeles că măsura ce propunem nu vine să apere pe evrei, ci să împiedice un dezechilibru în preţul locaţiunilor printr-o majorare bruscă a chiriilor."

În expunerea de motive a legii din 6 Aprilie 1947, *se recunoaşte că libera tranzactie la care până atunci erau abandonate inchirierile pentru evrei: „a dus la* cresterea neobişnuită *a chiriilor şi deseori la o speculare nepermisă a chiriaşilor" situaţie pe care legiuitorul o califică „nefastă" şi care ca atare* „nu putea fi lăsată să continue".

La această mărturie – bazată pe mai mult de 1000 de petiţii şi pe anchetele făcute de Parchetul General al Capitalei şi prin toate parchetele din ţară- se adaugă sute de articole din gazete care arătau, că pentru o singură cameră se cerea evreilor 300.000 lei chirie; pentru două odăi- 500.000 lei etc, şi de anunţuri de locuinţe goale cu menţiunea „prefer evrei", anunţuri cari şi ele dovedeau existenţa de locuinţe libere.

În timp ce evreii alungaţi din locuinţele lor erau abandonaţi, „speculei nepermise" *şi* „nefaste", *chiriaşii cari le ocupaseră locuinţele nu plăteau nici măcar chiria minimală fixată de lege, ci adesea cu 30-40% sub valoarea locativă rezultată din impunerea fiscală, sau din contractele anterioare, lăsau să se degradeze locuinţele etc.*

Unii proprietari şi-au inchiriat propriile lor locuinţe cu chirii de speculă, iar numeroşi chiriaşi au încasat filodorme de la proprietarul român al caselor unde locuiau pentru ca şi unii şi altii sa între aproape gratuit în imobilele C.N.R.

Mai mult chiar, unii au luat câteva apartamente, pe care apoi le-au subînchiriat; alţii au luat 4 camere, din care au subînchiriat 2-3 etc, fapte recunoscute în declaraţiile oficiale ale foştior conducători ai C.N.R.

Dealtfel soluţia ce propunem face sa înceteze ilegalitatea menţinerii lor fără a-i lăsa pe drumuri, căci ei vor intra fie în vechile lor locuinţe, fie în locuinţele astăzi ocupate de evrei, astfel că nici o perturbare nu este posibilă.

Dimpotriva această măsura va satisface imensa majoritate a proprietarilor români, care se plângeau împotriva proprietarilor români profitori, pentru că se crease: „două clase de proprietari;

unii cu chirii mai mici, obligați să suporte sarcina contractelor prelungite și sporuri fiscale de stat, alții, cu chirii mai mari, cari s-au socotit în drept a lua liberi totdeauna orice sumă în plus"

(Expunere de motive la D.L. 6 Aprilie 1943)

Restabilirea evreilor proprietari și chiriași în locuințele din care au fost alungati, fără a lasa pe români pe drumuri, a restabili deci egalitatea tuturor proprietarilor, va face sa înceteze existența a doua clase de proprietari, dar va face să înceteze și existența a două clase de chiriași.

Chiriașii evrei vor reintegra locuințele lor, plătind chiria potrivit legilor de prelungire, iar chiriașii români vor intra în locuințele evreilor, nu plătind chiriile de speculă, plătite de chiriașii evrei, ci plătind chiriile din contractele din 1941, cu sporurile locale.

Pentru cazul când unii chiriași evrei n-ar voi sa reintre în vechile apartamente, *pentru a satisface egalitatea reclamată de proprietarii români, este necesară o lege care să anuleze orice contracte publice sau convenții secrete, între chiriașii evrei și proprietarii lor cari au fixat o chirie depășind chiria din octombrie 1941, cu sporurile legale, amnistiind contravențiile din trecut.*

În adevar, stabilind prin lege că proprietarii particulari trebuie sa prelungeasca contractele evreilor, pe când C.N.R.- adică Statul – refuză sa le prelungeasca în propriile sale imobile, Statul dă un exemplu de imoralitate.

Statul democrat poate și trebuie sa dea bunul exemplu care în speță trebuie sa fie:

a) evacuarea imediată a tuturor localurilor proprietatea comunităților evreiești sau asociaților persoană juridică: 330 temple, sinagogi sau case de rugăciuni; 17 spitale; 2 sanatorii, colonii școlare; 2 dispensare; 92 școli; 6 orfelinate; 26 aziluri de bătrâni; 53 băi rituale; 68 cimitire; 31 locuințe parogiale; 27 abatoare de păsări; 10 fabrici de azime; 7 sedii de comunități; 3 terenuri foste temple sau sinagogi; 1 vie; 1 grădină zarzavat; 1 cantină; 1 remiză pentru car funebru.

b) Evacuarea imediată a tuturor localurilor aparținând evreilor, rechiziționate, expropriate sau ocupate de C.N.R. sau în orice alt mod pentru multiplele creațiuni ale fostului regim sau de orice autoritate publică, mutându-se în locuințele germanilor sau în orice alte locuințe, *căci a menține ocupate numai locuințele evreilor înseamnă a abroga legile rasiste în folosul românilor, germanilor, ungurilor etc. dar a le menține în defavoarea evreilor.*

c) Afectarea locuințelor germanilor – vinovati în primul rând de tot ce s-a întâmplat – pentru cazarea eventuală a tuturor românilor cari, prin restituirea proprietății și folosinții apartamentelor evreilor nu și-ar găsi locuință, în care scop ar trebui procedat de îndată la un recensământ al locuințelor acestora.

d) În sfârșit cazarea la nevoe și în imobilele proprietatea românilor, începând cu cei ce au provocat sau folosit de pe urma razboiului, căci noi am făcut jertfe timp de trei ani și este echitabil ca cei fără locuință, să se repartizeze – în măsura în care locuințele actuale ale evreilor reintegrați, ale germanilor etc. ar fi neîncăpătoare, *căci este drept ca și românii să împartă cu noi jertfele create de cei fără locuință.*

e) Dealtfel, cu toate distrugerile din bombardamente nu trebuie uitat că circa 5.000 evrei au emigrat în ultimii trei ani; că circa 30.000 de evrei evacuați din sate și orașe nereședințe de județ, se vor întoarce la locuințele lor, că numeroși români refugiați din Moldova se vor reîntoarce în orașele lor, întrucât armistițiul a fost semnat; că românii refugiați din Basarabia și Bucuvina vor merge în Ardeal să ocupe locurile lăsate de germani, de unguri și de evreii asasinați; că toti refugiații din Ardealul de Nord și de Sud își vor putea în curând reintegra domiciliul; că un mare număr de germani, sași și unguri au părăsit și vor părăsi Capitala și alte orașe din Vechiul regat cât și din Ardeal etc., încât nu există alt motiv serios pentru care cineva ar fi amenințat să rămână fără locuință.

Ori cum ar fi, credem că nu este admisibil ca într-un regim democratic evreii sa continue să suporte toate ponoasele iar ceilalți să continue a încasa toate foloasele; căci dacă au fost profitori ai regimurilor trecute, nu evreii au fost profitorii, așa că ordonându-se restituirea proprietăților și posesiei, nu înseamnă a-i transforma în profitori, ci a face în sfârșit și pentru ei un act de dreptate, după ani de martiriu.

Procedura. În ce privește preluarea de către proprietari sau chiriași, ea se face automat prin efectul legii, cu următoarea procedură:

a) sau evreii vor intra direct în posesie fără nici o formă, în care caz intrarea echivalează cu renunțarea la orice despăgubiri privitoare la stricăciuni, transformări etc.

b) sau – dacă are intenția să formuleze pretenții – proprietarul va notifica C.N.R şi deținătorului actual să fie prezent în ziua şi ora fixata, când se va prezenta cu un portărel – la țară cu judecătorul de ocol – ca sa încheie un proces verbal, sau va cere prin ordonanță prezindențială numirea unui expert.

Foştii chiriaşi evrei vor anunța prin C.P. recomandată pe proprietarul lor evreu şi pe chiriaşul actual al C.N.R. că înțeleg sa-şi reia locuința; vor înştiința pe aceasta din urmă de locuința ce posedă, de chiria prevazută în contract şi îi va oferi să-i concesioneze contractul fără taxă, cesiune opozabilă propriului lor proprietar, fără nici o notificare.

Bunuri trecute în patrimoniul ministerelor şi în care aceştia au făcut investiții. Daca proprietarul declară, prin c.p. recomandată că preia instalațiile, potrivit codului civil, va restitui suma investită – după scăderea chiriilor şi despăgubirilor, a impozitelor, asigurării etc.

Dacă pe aceeaşi cale va declara că nu are nevoe de ele, Statul şi le va ridica, repunând de îndată imobilul în starea în care se afla la preluare.

A nu respecta principiile ar însemna, repetăm, a susține legile rasiale, deşi s-a repus în vigoare Constituția de la 1923.

Răscumpararea părților indivize de către coindivizari români etnici pe baza art II a legii 254/941. Dreptul de proprietate a Statului fiind anulat, vânzarea părților indivize este nulă, conform codului civil – aceasta cu atât mai mult cu cât în speță cumpărătorul cunoştea viciul obiectului cumparat şi şi-a asumat deci riscul.

Bineînțeles, statul va restitui cumpăratorului prețul ce a încasat.

Coproprietarul evreu va fi în drept sa ceară tribunalului radierea transcrierii vânzării pe timpul de la 4 septembrie 1940 până la 23 August 1944, sunt nule de drept, fără nici o formalitate, dacă proprietarul evreu expropriat face declarație autentică şi restituie prețul, dacă l-a primit (mai puțin chiria pe perioada cat imobilul a fost ocupat de cumpăratori) şi cere radierea transcrierii fără nici o taxă pe baza declarației autentice.

Preluarea imediată a folosinței tuturor bunurilor expropriate altele decât cele urbane. Întrucat evreii au pierdut folosința tuturor bunurilor – cu excepția celor urbane – pe ziua promulgării legii de exprimare, pierzând astfel recoltele noi şi vechi etc. este drept ca intrarea în posesie sa se facă ca şi în ziua promulgării legii de retrocesiune.

Plata imediată în natură a tuturor bunurilor mobile, inclusiv cele sustrase, distruse etc. După cum am arătat bunurile rurale au fost preluate cu recoltele noi şi vechi, uneltele, instalațiile, animalele, din care o bună parte au fost sustrase sau vândute pe prețuri de nimic – este drept că Statul să restituie în natură toate vitele, cerealele, vinurile, maşinele etc. care au fost predate, Statul urmărind pe cei vinovați.- Autorii legilor – ca şi cei ce le-au aplicat necinstit şi pe cei ce au beneficiat sau abuzat, căci a restitui evreilor prețul încasat ar insemna a nu le restitui decât 10% din valoarea lor. Dat fiind că vânzarea s-a făcut fără voința lor, nu ei au să suporte urmările. Eventual se va pune un impozit pe toate imobilele tuturor locuitorilor – inclusiv ale evreilor exceptați – din care să se cumpere toate bunurile sustrase sau distruse, pentru a le restitui în natură.

Astfel se dă un exemplu de solidaritate socială, se restabileşte dreptatea şi se repun în circulatie bunuri producătoare care vor alimenta bugetul statului.

Un asemenea sistem a fost introdus de regimul trecut prin D.L. Nr.3825/1940 pentru românizarea personalului din întreprinderi. Evreii concediați urmau să fie întrebuințați la lucrări. Pentru plata lor se institue un impozit de 15% calculat la totalul salariilor plătite de orice întreprindere.

Orice se poate închipui, dar a menține ruina evreilor, a le restitui industriile fără maşini şi materii prime, terenuri agricole fără unelte, vite etc. ar însemna a menține legile rasiste față de ei. *Dreptatea trebuie şi poate fi instaurata în folosul tuturor la nevoie cu sacrificiul tuturor.*

Administrația bunurilor de la 31 august până la zi. De la data de 31 august C.N.R. pierzând proprietatea oricărui drept de a încasa chirii – aşa că sumele eventual încasate se vor restitui la predare.

Urmarirea de catre C.N.R. a unor pretinse datorii ale foştilor proprietari evrei. C.N.R nemulţumit cu încasarea şi nerestituirea chiriilor încasate din imobilele exceptate, a dat în urmărire fiscală pe evreii exceptaţi, pentru restituirea de chirii încasate înainte de a fi ordonat exceptarea. Adesea se cere chiar cu titlu de amendă suma încasată. *Este urgent a se ordona anularea tuturor debitelor foştilor proprietari evrei exceptaţi.*

Anularea impozitelor restante. Toate impozitele neplătite pe bunurile expropriate se vor şterge din roluri, proprietarii evrei neavând a fi debitaţi decât de la 25 Octombrie a.c.

Revizuirea venitului în roluri. Fiscul a făcut noul impuneri la care C.N.R. nu s-a prezentat, iar proprietarul n-a fost admis. Toate acestea se cer revizuite.

Restituirea creanţelor ipotecare. Au fost expropriate până lal August 1943, un numar de 564 de creanţe ipotecare în valoare totală de 180.000.000 lei (trei ani de guvernare). Exproprierea urmează a se anula. Dacă însă Statul a încasat, încasarea nu este opozabilă proprietarului, potrivit normelor de drept, debitorul urmând a-şi încasa suma plătita Statului fără titlu. Creditorul ipotecar evreu, pe baza unei declaraţii autentice, va cere anularea radierii ipotecare.

Restituirea vaselor şi plutitoarelor etc. Vasele şi plutitoarele expropriate au fost administrate de subsecretarul de Stat al Marinei pe baza convenţiei publicată în Monitorul Oficial Nr. 194/1942, care prevede întreţinerea vaselor şi inventarelor, precum şi înlocuirea lor în caz de pierdere din cauza riscului de navigaţie şi războiului, înlocuire ce trebuie făcută în 30 zile în parcul de vase şi societăţi germane D.D.S.G căreia subsecretarul de stat al Marinei i-a subînchiriat aproape întregul parc de vase închiriate.

Cum D.D.G.S. s-a conformat acestor clauze în ce priveşte tonajul vaselor armatorilor creştini, restituindu-le tonajul cerut şi reparându-se vasele, urmează a se urmări averea celor vinovaţi pentru neexecutarea clauzelor pentru parcul de vase expropiate de la evrei, iar până atunci repartiţia pagubei asupra tuturor proprietarilor de vase, aceştia având a plăti un impozit din care să se cumpere şi să se restituie evreilor vasele pierdute şi să se repare cele existente.

Bunuri ai căror proprietari sunt absenţi. Toate bunurile mobile şi imobile ai caror proprietari sunt absenţi, se vor prelua deocamdată de către Comunitatea evreiască din localitate sau, în lipsă, de Comunitatea din Capitala judeţului şi vor trece în proprietatea acesteia, dacă în termenul fixat de codul civil pentru absenţi, proprietarii sau moştenitorii lor nu se vor prezenta.

Institutul de credit romanesc va restitui celor în drept respectiv Comunităţii, contravaloarea a 10% din venitul brut realizat din administrarea şi lichidarea bunurilor părăsite de evrei care i-a fost vărsat pe temeiul legii din 30 Aprilie 1941.

Nădăjduim, domnule Ministru, că veţi binevoi a aproba toate cererile noastre, cari, toate, au fost audiate aşa încât să repare ilegalităţile fără a prejudicia pe români şi fără a îngreuna Statul. Soluţii hibride ar însemna a viola Constituţia repusă în vigoare, ar însemna, repetăm, repunerea ei în vigoare pentru români, germani, unguri etc., adică pentru cei care n-au suferit, ci au beneficiat de legile rasiale şi menţinerea legilor rasiale împotriva evreilor, adică a celor cari au suferit.

Primiţi, vă rugăm, Domnule Ministru, încredinţarea respectuoasei noastre consideraţiuni.

Preşedinte,
Dr. W. Filderman

Secretar General,
M. Davidovici

1.2 1944, septembrie 19

Memoriul înaintat de Consiliul General Evreiesc către Ministerul Justiţiei (dl. ministru Aureliu Căpâţană)*

* „Curierul Israelit", dec. 1944. Vezi şi: *Legislaţia antievreiască*, ediţie Lya Benjamin, Bucureşti 1993.

Domnule Ministru,

Avem onoarea a vă ruga ca, pentru motivele ce urmează, să binevoiţi a aproba abrogarea Decretulu-lege nr. 169, din 21 ianuarie 1938, pentru revizuirea cetăţeniei evreilor şi anularea tuturor hotărârilor judecătoreşti date în executarea lui, căci numai astfel evreii pot redobândi drepturile ce posedau pe temeiul Constituţiei din 1923, repusă in vigoare [...]

1. În ianuarie 1937, un proiect din iniţiativă parlamentară propunea revizuirea drepturilor cetăţeneşti ale tuturor locuitorilor din provinciile alipite.

Consiliul Central al Evreilor din România – compus din Uniunea Evreilor Români si Partidul Evreiesc – a înaintat atunci guvernului un memoriu în urma căruia guvernul a renunţat la revizuire.

...

2. La 21 ianuarie 1938, Decretul-Lege nr. 169 a organizat totuşi revizuirea cetăţeniei, dar numai a evreilor şi nu numai a acelora din provinciile alipite, ci şi a celor din Vechiul Regat.

...

[...] Cum se poate crede că legea de revizuire ar putea corespunde realităţii, atunci când acorda numai 20 de zile de la afişare evreilor din provinciile alipite şi 20 de zile de la promulgare celor din Vechiul Regat, prin decretele-legi din 12 februarie si 7 martie 1938, când se stie că la acea epocă evreii nici nu puteau călători, căci erau bătuţi şi alungaţi din trenuri; că autorităţile care aveau să elibereze dovezile erau în multe localităţi închise, iar cele deschise fie că primiseră ordine să nu elibereze actele, fie că funcţionarii erau antisemiţi şi refuzau predarea actelor; că registrele de stare civilă erau trimise la Iaşi sau la Arhivele Statului din Bucureşti; că scriptele autorităţilor rnilitare erau dispersate prin diferite părţi ale ţării si când populaţia evreiasca se afla în panică, iar cea nevoiaşă era în 1938 cel puţin tot atât de nevoiaşă ca în 1919.

...

De altfel, cum România pierde Basarabia şi Bucovina, cum evreii din Ardealul de Nord au fost mai toţi exterminaţi de unguri şi de germani, cum mii de evrei din Vechiul Regat au fost asasinaţi sau au emigrat în ultimii patru ani, procentul evreilor nu depăşeşte astăzi 272.000 sau, proporţional, 1,5% din populaţia ţării, faţă de 4,2% în 1930. Dar pentru noi este o chestie de principiu ca, o dată pentru totdeauna, să se ştie că legile anticonstituţionale şi neumane nu supravieţuiesc, chiar dacă-i privesc pe evrei şi că evreii săraci, ca şi cei bogaţi, trebuie sa-şi aibă asigurate drepturile cetăţeneşti.

La cârma ţării se află, pentru întâia oară, un guvern reprezentând unanimitatea populaţiei şi sinteza democraţiei. Suntem convinşi că el va restabili dreptatea şi egalitatea şi pentru evreî, mai cu seamă ca experienţa trecută a arătat că inegalitatea unei părţi din populaţia ţării este un motiv de instalare şi menţinere a dictaturilor, care, dezlănţuind patimi, nu se pot menţine decât în dauna celor mulţi, adică a românilor înşişi.

Ea primeşte şi păstrează dotaţiile ce le sunt destinate de AJDC prin acţiunea de faţă.

Fondul constituit din aceste dotaţii se păstrează separat de orice alte fonduri ale Comunităţii, el neputând fi atins sub nici un motiv pentru nici un alt scop, de orice natură ar fi.

El va putea fi utilizat, pentru fiecare orfan în parte din dotaţia sa, în scopul îngrijirii, creşterii şi mai ales al instruirii lui practice, astfel cum se arată mai sus.

Fondul constituind dotaţia unui orfan se va putea încredinţa în total sau în parte tutorelui, dacă s-a instituit o tutelă conform legii. Se va supraveghea întrebuinţarea în felul arătat mai sus.

Se ţine o contabilitate separată a tuturor operaţiunilor şi o arhivă cu toate piesele justificative.

Orice hotărâre privind utilizarea sumei din fondul dotaţiilor, se ia în scris şi cu cel puţin 3 membri ai Eforiei.

Membrii Eforiei răspund de fondurile ce i s-au încredinţat şi de buna lor utilizare conform normelor arătate mai sus.

La finele fiecărei luni se întocmeşte un raport detailat asupra activităţii şi gestiunii Eforiei, care se va trimite Federaţiei Uniunilor de Comunităţi.

Întocmirea tabelelor

Se vor întocmi, pe formularele trimise de noi (anexa 1), 3 tabele şi anume:

Tabelul A – cuprinde pe cei localnici, cari aveau domiciliul în localitatea dv. până la 1.IX.1940.

Tabelul B – pe acei evacuaţi sau refugiaţi din ţară în localitate, după 1 septembrie 1940 şi până la 31.XII.1944.

Tabelul C – în acest tabel se trec evreii refugiaţi din orice ţară străină după 1 septembrie 1939, cari au fost deportaţi de aci în Transnistria.

Tabelele se întocmesc pe baze cererilor scrise ale solicitanţilor, cari semnează formularele trimise de noi (anexa 2).

Pentru minori cere tatăl, iar pentru orfani părintele supravieţuitor sau, în lipsă, ruda mai apropiată, sau Eforia locală.

Confirmarea de primire a dotaţiei

Vor semna dovada de primire (anexa 3) precum urmează:

a) Majorii pentru dotaţia lor.

b) Tatăl şi mama pentru dotaţia lor şi a copiilor minori.

c) Văduva, pentru dotaţia ei şi a copiilor minori.

d) Văduvul pentru dotaţia copiilor, minori.

e) Tutorele legal sau Eforia, pentru minorii orfani de ambii părinţi.

Constituirea imediată a Eforiei

Chiar în ziua primirii prezentei adrese veţi convoca Comitetul dv. şi veţi constitui Eforia.

Comitetul special va proceda de îndată la întocmirea tabelelor conforrn normelor prescrise mai sus şi ne va înainta pe calea cea mai rapidă un dublu rând de tabele, al treilea păstrându-se în arhiva ei, în vederea distribuirii sprijinului.

După primirea tabelelor vă vom remite suma respectivă.

Îndată ce operaţiunea va fi terminată, ne veţi remite originalele cererilor precum şi ale dovezilor de primire a sprijinului.

La aceasta se va alătura şi procesul-verbal, constatând efectuarea operaţiunii.

Alte instrucţiuni vă vor parveni ulterior.

Vă atragem atenţiunea asupra importanţei deosebite a acestei acţiuni şi a nevoii de a vă conforma întocmai şi în mod riguros instrucţiunilor noastre.

Numai astfel vom putea îndeplini la rândul nostru mandatul ce deţinem de la *Joint Distribution Committee* – şi de la Comitetul Intemaţional al Crucii Roşii.

Preşedintele şi toţi membrii Comitetului Comunităţii sunt direct răspunzători de orice neglijenţă sau abuzuri prin cari s-ar dota cu acest sprijin persoane neîndreptăţite a-l primi.

Conducătorilor obştii le incumbă grija deosebită în distribuirea fondurilor ce ne sunt încredinţate cu dărnicie, dar cu condiţia expresă ca ele să folosească numai acelora pe cari acţiunea de ajutorare îi are în vedere.

Dr. W. Filderman

1. 3 Memoriul înaintat Ministerului Muncii*

Consiliul General Evreiesc a înaintat Ministerului Muncii şi Ocrotirilor Sociale următorul memoriu:

* Vezi: „Curierul Israelit", 22.10.1944.

Domnule ministru,

Avem onoarea a vă supune în prezentul memoriu situaţia funcţionarilor publici şi particulari, a ucenicilor, lucrătorilor etc., rugându-vă ca pentru motivele ce urmează, să binevoiţi a aproba:

I. Reintegrarea cu toate gradaţiile a tuturor funcţionarilor particulari evrei, a ucenicilor şi practicanţilor de magazine – concediaţi sau cărora li s-a interzis învăţământul şi practica profesională sub trecutele regimuri sau plasarea lor – în cazul când întreprinderile la care au funcţionat ar fi desfiinţate – în alte întreprinderi particulare identice sau similare sau şi în instituţii de stat.

II. Reintegrarea în drepturi a tuturor ucenicilor, lucrătorilor, meşterilor sau patronilor evrei cărora li s-a suspendat, anulat sau retras contractele sau cărţile de capacitate profesională, sau plasarea lor în întreprinderi identice sau similare, dacă acelea la care au lucrat au fost desfiinţate.

III. Plata salariilor tuturor acelora de la data concedierii până la reintegrare – mai puţin taxele cuvenite Casei Asigurărilor Sociale – socotindu-se din punctul de vedere al dreptului la pensie şi anii cât li s-a interzis exerciţiul profesiei.

IV. Restituirea de către Casa Asigurărilor Sociale a indemnităţii de concediu cuvenită salariaţilor evrei, dar încasată de către aceasta şi restituirea cheltuielilor salariaţilor evrei pentru îngrijire şi medicamente – de la data concedierii lor până la reintegrare.

V. Socotirea anilor 1940-1944 din punctul de vedere al dreptului la pensie ca ani lucrători.

VI. Admiterea la examenul de lucrători al elevilor absolvenţi ai şcolilor de specialitate ale căror cursuri au fost aprobate de către Ministerul Muncii.

Ce cuprind legile anterioare

În susţinerea cererilor noastre ne întemeiem în primul rând pe legile anterioare şi anume:

1. Legea din 1900 pentru organizarea meseriilor asimila cu românii pe toţi locuitorii evrei supuşi români.

2. Legea din 1901 pentru încurajarea industriei naţionale a menţinut acest principiu, expunerea de motive precizând că ea tinde: „să protejeze munca tuturor pământenilor din ţara noastră, oricare ar fi originea lor", fiindcă „Orice muncă este un izvor de bogăţie şi orice persecuţie este un izvor de anarhie", legi care dovedesc spiritul democratic şi înţelepciunea conducătorilor ţării şi pe care evenimentele ultimilor ani le confirmă, întrucât s-a dovedit că din momentul începerii persecuţiei pământenilor, după diferenţe de religie sau origine etnică, ţara a căzut în anarhie şi – după curn a declarat dl general Potopeanu, ministrul Economiei Naţionale – „economia s-a germanizat în loc de a se fi românizat".

3. Legea pentru organizarea meseriilor din 1901 pentru prima oară a încercat să introducă o deosebire între cetăţenii supuşi români, deci nu după origine etnică, ci numai după cetăţenie – dar Maiestatea Sa Regele Carol I, punând pe memoriul ce a fost prezentat de către Uniunea Evreilor Români rezoluţia: „Se recomandă la serioasa atenţie a d-lui ministru al Industriei şi Comerţului, spre a lua măsurile cuvenite în privinţa acestei cereri, care ni se pare dreaptă. O populaţie aşa de numeroasă care este stabilită de sute de ani aci şi chiar născută din moşi strămoşi în ţară nu poate rămâne fără a trăi din munca lor", guvernul a renunţat la distincţia care trebuia să răpească evreilor pământeni dreptul la munca.

4. Legea din 1930 a menţinut legiuirile tradiţionale, nefăcând nici o deosebire între cetăţenii şi supuşii români, în ce priveşte dreptul la muncă.

Sensul constituţional al noţiunii de „român"

5. Legea din 1864, menţinând legile anterioare, dar întrebuinţând cuvântul român, un deputat a cerut ca acest cuvânt să fie înlocuit cu „cetăţean român", pentru ca nu cumva cetăţenii de altă origine să fie privaţi de dreptul la muncă.

Raportorul a cerut respingerea amendamentului ca inutil, pentru că: „Noţiunea de român, aşa cum este înscrisă în lege se înţelege în sensul ei constituţional" (M.Of. 13/934, p. 991), iar la

dezbaterile Constituției s-a stabilit că prin „român" se înțeleg toți cetățenii, fără deosebire de origine, rasă, limbă sau religie.

6. Proiectul ce se intenționa a se vota în primăvara anului 1937 crea discriminări după origine etnică, între cetățeni pe de o parte și între cetățeni și supuși români, pe de altă parte, dar el a fost abandonat în urma intervențiilor făcute.

Suprimarea dreptului la muncă

7. D. L. din 15 noiembrie 1940 pentru românizarea personalului din întreprinderi a suprimat dreptul evreilor la viață, suprimându-le dreptul la muncă. Toate întreprinderile – cu excepția instituțiilor evreiești cu caracter religios sau cultural – au fost obligate să-și concedieze salariații evrei – exceptând invalizii și orfanii Războiului de Întregire – până la 31 august 1941, termen prelungit prin diferite decizii.

Obligația de a concedia personalul include și ucenicii și practicanții și chiar membrii familiei patronului – proprii săi părinți sau copii, sau chiar soțul patronului – soțul sau copiii putând reprezenta pe patron numai dacă patronul este împiedicat și numai pe durata împiedicării.

Prin derogare de la legile de drept comun și de la cele speciale de reglementarea muncii, salariații evrei concediați nu puteau pretinde despăgubirile fixate, despăgubiri care variau după cum salariații erau concediați în prima, a doua sau a treia lună de la promulgare; după vechimea în serviciu de 5 ani, 10 ani, 20 de ani, sau peste 20 de ani. Maximum era salariul pe 15 zile, pe una, două sau trei luni, dacă concedierea se făcea în prima lună de la promulgarea legii, maxim care se reducea la jumătate sau o treime dacă concedierea avea loc în a doua sau în a treia lună. Despăgubirea se interzicea complet după a treia lună. În nici un caz despăgubirile nu puteau depăși 60.000 lei.

Plata unei despăgubiri superioare era sancționată cu amenda egală cu zece ori suma sau echivalentul plății în plus, iar nerespectarea celorlalte dispoziții – concediere etc. – era pedepsită cu preluarea întreprinderii de către stat sau lichidarea ei.

Locurile vacante urmau să fie completate cu români – alți decât evreii – adică și cu germani, unguri etc.

În ce privește soarta celor concediați, legea le acorda un drept: acela de a fi întrebuințați pentru lucrări de utilitate publică, după normele ce urmau a se stabili; la acoperirea sarcinilor întrebuințării evreilor la acele lucrări și altor sarcini rezultând din lege, toate întreprinderile cu mai mult de 5 salariați erau obligate să verse Caselor de Asigurare 1 la sută din totalul salariilor plătite tuturor funcționarilor.

Și despre aceste diabolice măsuri, autorul legii scrie în expunerea de motive că ele nu tulburau pe nimeni, că românizarea se făcea „treptat" și că, plângându-i inima de mila evreilor, le asigura „despăgubiri echitabile și mijloace de existență în viitor".

A reduce la zero drepturile la despăgubiri, a merge cu barbaria până la a fixa un plafon maxim de 60.000 lei, adică a reduce și reducere excepționala, până la a pedepsi pe patronul care, din averea lui, ar voi să plătească mai mult decât legea dă funcționarului, însemna „despăgubiri echitabile".

A acorda celor concediați dreptul de a fi întrebuințați la lucrări de utilitate publică – șosele, căi ferate etc. – adică a-i degrada din funcționari în muncitori necalificați însenma a le asigura „mijloace de existență în viitor".

Crezând că poate, prin vorbe, masca soluțiile care echivalau cu condamnarea la moarte prin foame, legiuitorul a avut sinistrul curaj de a aflrma că legea oferă „soluțiile cele mai umane posibile", prin aceea că „această românizare se va face treptat, asigurând elementului evreiesc concediat despăgubiri echitabile precum și mijloace de existență pentru viitor".

Așadar, a concedia tot personalul evreiesc în 13 luni înseamnă „concediere treptată", iar a-i degrada, acordându-le „dreptul de a fi întrebuințați în lucrări de utilitate publică" – la care de altfel nu au fost întrebuințați – înseamnă a le asigura mijloace de existență pentru viitor, iar a le reduce la zero drepturile legale în caz de concediere și a merge cu sadismul până la a pedepsi pe patronul care oferă sume mai mari drept despăgubiri, înseamnă „soluțiile cele mai umane posibile".

Pretextul legii este necesitatea: „de a armoniza viața socială cu interesele și aspirațiile neamului, în care scop: „O românizare cât mai completă în toate domeniile și în primul rând în cel al muncii, nu mai poate întârzia".

Între evrei și celelalte naționalități

Afirmația că drepturile evreilor ar fi anulate pentru a armoniza viața socială cu viata și aspirațiile neamului este contrazisă de statisticele care dovedeau creșterea românilor și germanilor și descreșterea evreilor, așa că nu amenințarea evreilor stă în calea intereselor și aspirațiilor neamului.

În adevăr, luând ca bază recensământul din 1930, care anunță o populație totală de 18.057.028 locuitori și, ținând seama de publicațiile Institutului Central de Statistică dintre anii 1930-1940, populația probabilă a României la 1 ianuarie 1940 trebuie să fie de 20.045.488 locuitori, adică o creștere de 11 la sută. Aplicând la cifra populației din 1930 coeficientul stabilit mai sus, dar scăzând populația din teritoriile cedate, populația trebuia să fie la 6 septembrie 1940 – data instaurării regimului legionar – de 12.878.867 locuitori care, repartizați pe neamuri, dovedesc că, de la 1930 la 1940, numărul românilor a crescut de la 71,90 la sută la 83,9 la sută, adică cu 16,7 la sută; al germanilor a crescut de la 4, 1 % la 4,9%, adică cu 19,5%; pe când numărul evreilor a scăzut de la 4,0% la 2,5%, adică cu 37,5%, de unde rezultă că nu evreii puteau amenința interesele și aspirațiile neamului.

Ceea ce este interesant este nu numai raportul dintre evrei și ceilalți minoritari față de populația totală a țării, ci și procentul dintre români și fiecare minoritate în parte. Numai cunoașterea acestui raport poate da o imagine exactă a raportului de forțe.

Iată cifrele pentru 1930 și 1940: față de 1 german la 17 români în 1930. avem 1 g. la 17 r. în 1940; față de 1 ungur la 9 români în 1930, avem 1 u. la 22 r. în 1940; față de 1 evreu la 17 români în 1930, avem 1 e. la 33 r. în 1940.

De aci rezultă că fată de evrei raportul numeric s-a dublat în favoarea românilor, evreii fiind cu 91,2% mai puțin numeroși decât germanii și cu 54,2% mai puțin numeroși decât ungurii, cifre care exclud toate fanteziile antisemiților.

Structura economică a Vechiului Regat

Dar, întrucât mai bine de 85% din populația evreiască din România o constituie astăzi evreii din Vechiul Regat, urmează să cercetăm structura economică a Vechiului Regat. În acest scop dăm în anexă o situatie după recensământul din 19 decembrie 1912 stil vechi, respectiv 1 ianuarie 1913 stil nou, situație din care rezultă că, în comparație cu totalul activilor, numărul activilor evrei este cu 2/3 sub proporția lor numerică, în timp ce străinii neevrei, inferiori numeric evreilor, dețin cu 95,1% mai multe locuri; iar în cifre absolute că evreii dețin 48.717 locuri în industrie, comerț, funcții etc. în timp ce străinii – inferior numeric – dețin 126.299 locuri așa că nu poate fi vorba de o invazie a evreilor, ci dimpotrivă, că românii lăsând prea multe locuri goale, pe care evreii pământeni, fiind săraci, nu le-au putut ocupa, au intrat străinii, care au ocupat și locurile românilor și ale evreilor.

Bazele false ale rasismului

Dovada sărăciei evreilor rezultă nu numai din inferioritatea lor proporțională, dar și din aceea că evreii au cu 3.553 mai puțini patroni, adică un minus de 8, 1 % decât numerus proportionalis, căci bogăția se găsește nu la lucrători, ci la patroni.

Odată lămurită situația, mai avem de arătat că românii, pentru a pătrunde în economie, au avut un concurs nelimitat din partea evreilor.

În adevăr, în anul 1937, Uniunea Evreilor Români a făcut un recensământ la câteva sute de întreprinderi evreiești și, pentru ca să nu dea putință de critică, a publicat în ziare lista întreprinderilor cu numele, pronumele și adresa patronului și cu numele și adresa personalului din care rezultă că din 2.484 salariați în 514 întreprinderi evreiești, 569 – adică 22,9% erau evrei, – iar 1.915, adică 77,1% erau creștini.

Banca Națională a României – în *Contribuții la problema reorganizării creditului,* vol. 1, 1938 – a publicat situația și față de provincie, din care rezultă că românii n-au pătruns decât acolo unde trăiau mase compacte de evrei.

Statistica oficială a ucenicilor angajați în anul 1937 (Buletinul Muncii mai-august 1938), arată că în cursul anului 1937 au fost angajați ucenici 52, 9% români, 22% unguri, 13,4% germani, 8,2% evrei și 3,5% diverși. Așadar, la un număr egal și germanii și ungurii aveau cu 33% mai mulți ucenici decât evreii.

Nu numai prin angajarea de personal român în proporții considerabile, evreii sunt singurul element care n-au sabotat, ci dimpotrivă, au ajutat nu numai la pătrunderea elementului românesc în meserii, industrie și comerț, dar și la formarea capitalului micilor întreprinzători români.

Din *Monografia Cooperației în România. 1906-1935,* pag. 229 (Dr. A. G. Galan) rezultă că, deși evreii aveau cele mai puține cooperative: 1 cooperativă germană. la 131 de membri; 1 cooperativă românească la 210 membri; 1 cooperativă unguréască la 354 membri; 1 cooperativă evreiască la 526 membri, totuși, singurele cooperative minoritare care au primit membri români au fost cele evreiești. (A se vedea datele în anexă).

De alttel, pentru a reveni la legea sălbatică din 1940, înșiși germanii au condamnat-o, calificând-o dezastruoasă pentru români, respectiv economia românească. Într-o convorbire pe care dl. dr. W. Filderman a avut-o cu dl. prof. Gr. Forțu, acesta i-a spus că deținea chiar de la legionari că însuși ministrul Germaniei la București, Fabritius, criticând legea pentru românizare, a spus legionarilor că sunt nu numai lipsiți de cunoștințe politice, dar sunt chiar apolitici, arătându-le că dacă legea va fi aplicată, va duce de râpă toată economia. Aceasta a și fost cazul, dacă ținem seama de exemplele alăturate, din care rezultă că studenții în teologie, picolii de cafenea, liftierii, chelnerii și alții asemenea au fost puși să conducă contabilitatea la întreprinderi cu nu mai puțin de 3.000 conturi, să conducă secții de covoare, mătăsuri etc. la mari magazine.

Numărul salariaților evrei

Dacă după cele mai sus arătate ar exista o îndoială, vom examina și problema de a ști care este cifra reală a salariaților în general și în ce măsură evreii au ocupat locurile românilor.

În anul 1 935, numărul lucrătorilor înscriși la camerele de muncă era de 466.164, iar al funcționarilor particulari înscriși la camerele profesionale, era de 120.000, adică un total de 586.164 *(Contribuții la problema reorganizării creditului,* vol. I, pag. 308 și urm., editat de B.N.R.).

În anul 1939 numai societățile anonime aveau un personal de 308.109 salariați *(Statistica societăților anonime din România,* vol. XXIII, pag. 12 din 1940, publicată la Institutul Central de Statistică în 1942).

Astăzi, salariații care fac parte din asigurările sociale, la care evreii sunt excluși, se ridică la circa 750.000.

Precizările date de fostul ministru al Muncii dl dr. Dănulescu („Timpul", 13 iunie 1943), indicau pe țară la 16 noiembrie 1940 un număr de 28.225 salariați evrei din care 21.394 funcționari și 6.831 muncitori, număr redus la 1 martie 1943 la 6.506, din care 5.1 99 funcționari și 1.307 muncitori. Tot dl. ministru Dănulescu afirma că în București, în 1940, funcționau 17.906 salariați evrei, iar la 1 martie 1943 numai 3.018, adică în București reducerea a fost și mai drastică.

Am avea deci în total 21.718 șomeri evrei, din care 14.888 numai în Capitală, cifră care, la totalul salariaților nu apare ca o problemă insolubilă, care dimpotrivă, dovedește că, reintegrarea evreilor apare nu numai ca dreaptă și posibilă, dar ca nereprezentând nici o dificultate serioasă.

Reintegrarea lor se impune ca o consecință a abrogărilor rasiale și a repunerii în vigoare a Constituției. A nu-i reintegra ar însemna că restaurarea democrației s-a făcut pentru toți cetățenii cu excepția evreilor, căci sau legile rasiale sunt menținute, sau sunt abrogate. Dacă sunt abrogate, nu este de conceput ca efectele lor să rămână totuși în vigoare, așa că funcționarii și lucrătorii, ucenicii etc. trebuie să-și recapete serviciile.

Soluții echitabile

Se pune problema celor care i-au înlocuit. Problema are un caracter social, prin care nu înțelegem ca acei care i-au înlocuit să fie alungați. Ea este totuși foarte ușor solubilă: toți evreii concediați reintră în întreprinderile din care au fost concediati, iar dacă acestea au fost desființate, ei vor fi plasați în întreprinderi particulare sau de stat, identice sau similare, în proporția totalului personalului acestora.

În ce privește pe românii care i-au înlocuit sau dublat, ei vor fi repartizați între toate întreprinderile românești identice sau similare, particulare sau de stat în proporția totalului personalului acestora.

Astfel, fiecare întreprindere va avea câțiva funcționari în plus, bugetul lor nu le va amenința existența, iar șomajul va fi înlăturat. Asociațiile de patroni și sindicatele de lucrători vor face de comun acord repartiția evreilor în întreprinderile care nu mai lucrează, ca și ale românilor care au înlocuit sau dublat pe evreii reintegrați.

În ce privește plata salariilor pe anii cât n-au lucrat, ea apare ca un act absolut necesar și conform cu legea și cu stările de fapt.

În adevăr, un funcționar concediat de stat, care se judecă și câștigă procesul În contenciosul administrativ, este reintegrat cu plata salariilor de la data concedierii, la data reintegrării – indiferent dacă salariatul a avut sau nu ocupație între timp.

Cum statul, printr-o lege, a forțat pe patroni să concedieze pe evrei, nu se poate concepe ca statul, care-și poartă răspunderea funcționarilor săi concediați, contrariu normelor de drept comun să refuze a plăti salariile funcționarilor concediați contrariu normelor constituționale.

Starea foștilor salariați evrei

Și stările de fapt justifică cererea. Evreii concediați au fost trimiși la munci brute și în condiții neumane, fără a fi echipați, adesea fără a fi hrăniți, fără a se da un ajutor familiilor, deși statutul militar al evreilor, stabilind că munca evreilor este echivalentul serviciului lor militar, și că munca se face după normele indicate de Ministrul Apărării Naționale, iar delictele justițiabile de Curtea Marțială, obligă statul să le acorde același tratament ca și soldaților.

Cei mai mulți s-au înapoiat goi, desculți și flămânzi și și-au găsit căminele distruse, căci izgoniți din locuințele lor, au fost siliți să-și vândă și pernele pentru a avea posibilitatea să plătească chiriile de speculă ce li s-au impus.

Numai echiparea lor necesită aproape un miliard, sumă ce va crește pe măsură ce se va cunoaște situația din Moldova.

În asemenea condiții, funcționarii nici nu și-ar putea relua funcțiile. Ei au nevoie de o sumă ca să se îmbrace și să-și refacă strictul necesar menajului.

În ce privește indemnizația de concediu la care funcționarii rămași au dreptul, cum legea a interzis patronilor să le-o achite, ea trebuind să fie vărsată Casei Asigurărilor Sociale, apare necesar ca aceste sume deținute pe temeiul legii rasiale abrogate, să fie restituite, și cum salariații evrei au fost lipsiți de îngrijirea medicală la care aveau dreptul apare necesar ca, pe de o parte, din salariile ce urmează a li se plăti pe anii cât au fost eliminați ei să achite taxele C.A. S., iar pe de alta, aceasta să le restituie sumele cheltuite pentru medici și medicamente, sume cheltuite în temeiul legii rasiale abrogate.

Cum legea prevede o limită de vârstă pentru pensie, am propune pe de o parte să se verse C.A.S. cotele de pensie, pentru anii cât au fost eliminați, iar în schimb acești ani să fie socotiți ani lucrători.

Diferite societăți: O.R.T., Institutul de Orientare Profesională și altele au instituit cursuri profesionale autorizate de minister. Este natural ca posesorii dc certificate de absolvire a acestor cursuri să fie admiși la examenul de lucrător, așa cum sunt tratați și absolvenții români ai școlilor românești similare, ca absolvenții cursurilor de dactilografie.

Nădăjduind, donmule ministru, că veți binevoi a aproba propunerile noastre, izvorâte din dorința de a restabili pe evrei în drepturile în care Constituția i-a repus, vă rugăm să binevoiți a primi încredințarea distinsei noastre considerații.

Președinte,
dr. W. Filderman

P.S.: Prin art. 4 din D.L. de românizare din 16.11.1940, s-a instituit o contribuţie de 1 % asupra totalului salariilor plătite salariaţilor, care s-a vărsat Casei Asigurărilor Sociale, cu destinaţia expresă ca să servească la plata salariaţilor evrei concediaţi în temeiul D.L. şi întrebuinţaţi pentru lucrările de utilitate publică din art. 3.

Deşi contribuţia a fost plătită timp de 4 ani, nici un jurnal al Consiliului de Miniştri n-a stabilit normele de plată potrivit art. 3.

Astfel fiind, acel fond trebuie reclamat Casei Asigurărilor Sociale, ca sa servească la plata salariaţilor, funcţionarilor publici şi particulari, pe timp cât au fost concediaţi, şi astfel s-ar degreva sarcinile statului.

1.4 Abrogarea legii de revizuire a cetăţeniei evreilor

Memoriul din 19 septembrie 1944*

Domnule ministru,

Avem onoare a vă ruga ca, pentru motivele ce urmează, să binevoiţi a aproba abrogarea D.L. nr. 169 din 21 ianuarie 1938 pentru revizuirea cetăţeniei evreilor şi anularea tuturor hotărârilor judecătoreşti date în executarea lui, căci numai astfel evreii pot redobândi drepturile ce posedau pe temeiul Constitutiei din 1923 repusă în vigoare şi pe care legi dictatoriale li le-au răpit.

1. În ianuarie 1937, un proiect din iniţiativă parlamentară propunea revizuirea drepturilor cetăţeneşti ale tuturor locuitorilor din provinciile alipite.

Consiliul Central al Evreilor din România- compus din Uniunea Evreilor Români şi Partidul Evreiesc – a înaintat atunci guvernului memoriul alăturat în copie, în urma căruia guvernul a renunţat la revizuire (Anexa 1).

Prin acel memoriu dovedeam că proiectul:

a) viola: „nu numai tratatele, morala internaţională şi principiile de drept internaţional public, nu numai principiile elementare de drept public naţional, de procedură civilă şi de separaţia puterilor în stat, dar şi regulile de moralitate care stau la baza societăţii";

b) organiza: „Pentru a treia oară verificarea drepturilor cetăteneşti ale locuitorilor din provinciile alipite şi pentru a doua oară revizuirea acestor drepturi".

2. La 21 ianuarie 1938, D.L. 169 a organizat totuşi revizuirea cetăţeniei, dar numai a evreilor şi nu numai a acelora din provinciile alipite, ci şi a celor din Vechiul Regat.

Criticile aduse proiectului din 1937 se aplică în totul şi D.L. din 1938.

Avem de adăugat că D.L. din 1938 violează şi art. 133 din Constituţia din 1923 prin care s-au ratificat D.L. de încetăţenire a evreilor din Vechiul Regat şi care a făcut ca D.L. de încetăţenire să devină legi constituţionale care nu puteau fi modificate prin legi ordinare.

În adevăr, în 1918, guvernul a trimis Uniunii Evreilor Români un proiect de încetăţenire a evreilor cerându-i avizul; în trei audienţe la care au asistat toţi membrii guvernului, delegaţii U.E.R. au adus celor 10 articole nu mai puţin de 50 de critici, dovedind că fiecare paragraf dintr-un articol anula paragraful precedent, că fiecare articol anula articolul precedent, şi arătând cum ar fi trebuit să fie redactat proiectul ca să fie clar.

Convins de temeinicia acestor critici, dl prim-ministru Ionel Brătianu a dispus ca o comisie de trei miniştri, împreună cu delegaţii U.E.R., să redacteze un nou text care să evite criticile aduse.

Comisia nu s-a putut pune de acord întrucât guvernul rămăsese la punctul său de vedere, că fiecare evreu trebuie să administreze dovezi în justiţie, pe când U.E.R. cerea o simplă declaraţie, pe motivul că dacă s-ar cere administrare de dovezi, numai evreii bogaţi ar obţine cetăţenia, în timp ce

---

* „Curierul Israelit", 17.12.1944. Vezi şi *Un avocat al etniei sale, un avocat al cauzei naţionale a României*, vol. 2 (ediţie T. Wexler, M. Popov).

toți cei lipsiți de mijloace ar rămâne afară. Comisia s-a pus însă de acord pe chestiunea de formă, adică a necesității unei legi clare.

Astfel s-a redactat și promulgat D.L. din 29 decembrie 1918.

Printr-o proclamație adresată evreilor, Uniunea Evreilor Români i-a invitat să se abțină de a solicita drepturile, iar populația solidară s-a supus, astfel că din 280.000 evrei, numai circa 2.000 s-au adresat justiției. (Anexa 2).

În urma tratativelor ce au urmat, guvernul a promulgat D.L. din 23 mai 1918 care accepta formula propusă de U.E.R., adică o declarație de întrunire a condițiilor de fond, urmând ca pentru evitarea fraudelor, instanțele să trimită Parchetelor tablouri alfabetice, în vederea cercetării și stabilirii eventualelor fraude. Aceasta pentru că U.E.R. nu urmărea introducerea frauduloșilor, ci încetățenirea tuturor celor îndreptățiți, adică și a celor lipsiți de mijloace.

Dovada că prevederile U.E.R. erau bazate pe realitate este faptul că deși D.L. din mai 1918 a dat evreilor un termen de două luni pentru facerea declarațiilor, deși U.E.R. organizase în toată țara contencioase pentru ușurarea celor săraci, totuși prin D.L. din 12 august 1919, guvernul s-a văzut nevoit să prelungească termenul cu alte trei luni, iar prin art. 133 din Constituție – votată 4 ani mai târziu – s-a acordat un nou termen de trei luni.

Notă. În 1923, dl dr. W. Filderman a fost convocat de către primul ministru de pe acea vreme, Ionel Brătianu, la Senat, unde lucra comisia constituantă, compusă din 1.000 deputați și senatori, în prezența întregului guvem, pentru a expune revendicările populației evreiești. D-sa a cerut și obținut ratificarea prin Constituție a Decretului-lege de încetățenire și un nou termen. Ambele propuneri au fost acceptate.

Așadar, între cele două Decrete-legi – cel din 1918 și cel din 1919 – nu era nici o deosebire de fond, ci doar una de probă; la 30 decembrie 1918 se cerea evreilor să adune actele spre a face proba: în mai 1919 se cerea Parchetului să adune actele pentru a face proba falsei declarații.

Or, D.L. de revizuire, obligând pe toți evreii să facă înaintea instanțelor judecătorești dovada că întrunesc condițiile D.L. de încetățenire, constituie în realitate o abrogare a sistemului juridic care forma esența D.L. din mai 1918, ratificat prin Constituție și o revenire la D.L. din decembrie 1918, căci singura deosebire între cele două D.L. este problema dovezii.

Asupra acestei chestiuni, ziarul „Le Temps" a publicat la timp studii a doi profesori de drept constituțional de la Facultatea din Paris, care dovedeau că D.L. de revizuire viola Constituția din 1923.

*

Dar și în fapt D.L. de revizuire ducea la răpirea drepturilor cetățenești.

În adevăr, pentm evreii din provinciile alipite, legea de revizuire obliga autoritățile să afișeze în 30 de zile de la promulgare – tablouri de evreii înscriși în registre și obliga pe evrei ca, în tcrmen de 20 zile de la afișare, să introducă cereri de revizuire, la care să atașeze actele (art. 5-6); pentru evreii din Vechiul Regat, termenul era de 20 zile de la publicarea D.L. în Monitorul Oficial.

În ce privește pe evreii din provinciile alipite – art. 68 al legii pentru dobândirea și pierderea naționalității din 1924 declara nule orice acte sau certificate de naționalitate, altele decât cele pe care Ministerul de Inteme era obligat să le elibereze în baza hotărârilor și a listelor afișate.

În ce privește pe evreii din Vechiul Regat, Constituția din 1923 ratificase D.L. de încetățenire și de la 1919 la 1938 – timp de 17 ani – Parchetul nu dovedise decât câteva fraude.

Nimeni nu și-a putut închipui că drepturile evreilor, deși garantate prin tratate, prin Constituție și prin legi, vor deveni un fel de minge cu care guvernele dictatoriale se pot juca la fiecare câțiva ani; că legile internaționale și naționale devin curse ce se întind locuitorilor, cărora ele le spun că pot arunca orice acte sau certificate pentru ca, după zeci de ani, să li se ridice cetățenia celor din provinciile alipite fiindcă... nu și-au păstrat probele pe care legea le declară inutile. iar celor din Vechiul Rcgat pentru că... Parchetul nu putuse face dovada falsei lor declarații.

De altfel, însuși autorul legii de revizuire recunoaște că Decretul Lege dădea Parchetului „posibilitatea verificării declarațiilor" dar, afirmă d-sa, „în fapt controlul nu a putut fi exercitat", fără

bineînţeles a motiva de ce n-a putut fi exercitat şi uitând că, chiar dacă n-a putut fl exercitat, încă o lege ordinară nu poate modifica o lege constituţională.

Este locul să reamintim aci şi Tratatul pentru protecţia minorităţilor, pe care România s-a obligat să-l considere ca 1ege fundamentală şi care prevede că:

„România se obligă să recunoască ca supuşi români de plin drept şi fără nici o formalitate, pe evreii locuind în toate teritoriile României şi care nu pot a se prevala de nici o altă naţionalitate".

Aşadar, D.L. de încetăţenire cere în fond două condiţii: naşterea în ţară şi nesupunerea străină, pe când Tratatul nu cere decât o singură condiţie: nesupunerea străină, dar amândouă sunt de acord în ce priveşte forma: lipsa oricărei formalităţi sau dovezi.

Noi am acceptat D.L. fiindcă doream să obţinem drepturile noastre cetăţeneşti de la poporul român, dar nu putem subscrie la introducerea de formalităţi, când ele omorau însuşi fondul dreptului prin aceea că cei bogaţi deveneau cetăţeni pe când cei săraci – adică majoritatea – rămâneau străini.

În adevăr, dacă pentru a face o simplă declaraţie de voinţă, lipsită de orice formalitate şi pentru care contencioasele U.E.R. au stat gratuit la dispoziţia populaţiei sărmane, au fost necesare 8 luni – din care 5 în 1919 şi 3 în 1923 – cum se poate crede că legea de revizuire ar putea corespunde realităţii, atunci când acorda numai 20 de zile de la afişare evreilor din provinciile alipite şi 20 de zile de la promulgare celor din Vechiul Regat prin D. L. din 12 februarie şi 7 martie 1938 -când se ştie că la această epocă evreii nici nu puteau călători, căci erau bătuţi şi alungaţi din trenuri; că autorităţile care aveau să elibereze dovezile erau în multe localităţi închise, iar cele deschise fie că primiseră ordine să nu elibereze actele, fie că funcţionarii antisemiţi refuzau predarea actelor; că registrele de stare civilă erau trimise la Iaşi sau la Arhivele Statului din Bucureşti; că scriptele autorităţilor militare erau dispersate prin diferite părţi ale ţării şi când populaţia evreiască se afla în panică, iar cea nevoiaşă era în 1938 cel puţin tot atât de nevoiaşă ca în 1919.

Dar este ceva şi mai grav: în unele localităţi listele nu s-au afişat decât câteva ore, după care au fost rupte; în altele s-au încheiat procese-verbale de afişare fără ca afişarea să fi avut loc şi astfel evreii nici nu s-au putut adresa justiţiei.

*

Am putea să ne oprim aci. Dorim însă să se facă lumină şi asupra pretextelor care au motivat legea din 1938.

Pentru a justifica organizarea celei de a doua verificări şi a primei revizuiri, autorul legii pentru dobândirea şi pierderea naţionalităţii române din 1924 pretextase că în timpul şi după războiul mondial ar fi avut loc un puhoi de imigraţie care se cerea curmat.

Pentru a justifica a treia veriftcare şi a doua revizuire, autorul legii din 1938 repeta afirmaţia că de la 1918 la 1924-1925, ar fi fost „un adevărat exod" al străinilor din alte ţări în România.

Pentru a ocoli elementarul răspuns că dacă un exod a existat, el a fost lichidat prin legea din 1924, autorul legii din 1938 afirma că: „vigilenţa pusă de organele administrative care au veriftcat trecerile făcute în liste, nu a fost îndestulătoare".

Evident că aşa cum dl ministru Rădulescu-Mehedinţi afirmă, fără a dovedi de ce Parchetele nu au putut exercita în fapt controlul declaraţiilor evreilor în aplicarea D.L. din 1919, tot astfel afirmă, fără a dovedi, pe ce se întemeiază când acuză organele administrative de neîndestulătoare vigilenţă; şi că, cu acest sistem, un alt ministru a cere mâine o nouă revizuire pentru că... judecătorii care au judecat revizuirile din 1938, nu au depus îndestulătoare vigilenţă, adică să reia proiectul depus din iniţiativă parlamentară în 1938 şi să propună şi revizuirea hotărârilor definitive.

Şi acum ne mai rămâne să arătăm că şi afirmaţia invaziei evreilor după unire este nu numai nedovedită, dar că este rezultatul ignoranţei sau demagogiei.

Recensământul din 1930 arăta un total de 756.930 evrei. Antisemiţii au atacat recensământul, pretinzând că erau 2 sau chiar 2 jum. milioane de evrei. Dl ministru Gruia se întemeiază pe aceleaşi falsuri pentru a justifica statutul evreilor din 1940, afirmând că: „realitatea românească în materie se rezumă într-un procent dc l0 la sută populaţie evreiască din populaţia totală", pentru a conchide că: „în faţa acestei situaţii, fiecare român cu dragoste de ţară şi neam,

trebuie să se pătrundă de adevărul că problema evreiască trebuie rezolvată nu prin măsuri de compromis servil, ci prin marginile realității românești".

Cu alte cuvinte, dacă n-ar fi fost 10 la sută evrei, ci numai 2,4 la sută – cât erau în septembrie 1940 – adică un sfert din 10 la sută, statul ar fi fost lipsit de interes.

Cum populația evreiască era numai de 756.930 față de 18.057.028 locuitori în 1930; cum ea a fost redusă prin cesiunile teritoriale la 325.783 față de 13.492.983 locuitori la data statutului evreilor, rezultă că dl ministru Gruia pretinde că sunt în România 13.349.295 evrei, atunci când nu erau decât 325.783 cum s-a stabilit prin recensământul din 1941 efectuat cu sancțiuni de 10 ani închisoare și 200.000 lei amendă în caz de nedeclarație sau falsă declarație.

Așadar, pentru a se face legi contra evreilor se afirmă că sunt evrei de patru ori mai mult decât în realitate.

Constatând cu amărăciune că miniștrii și încă unul din ei profesor universitar – deci îndatorat să-și verifice afirmațiile – fac legiuiri întemeiate pe cifre potrivnice statisticilor oficiale, ne vedem siliți a aminti aci cifrele oficiale.

1. Numărul evreilor indicat de Recensământul din 1930 corespunde în totul numărului indicat ca locuind în Vechiul Regat și în provinciile alipite, înainte de alipire, atât de statisticile române cât și de cele austro-ungare și rusești, ceea ce exclude existența unui puhoi sau a unei invazii în timpul sau după războiul mondial și dovedește că aceste afirmații sunt, după cum le califtcă chiar un german nazist – pe care-l vom cita mai la vale – „imaginare", „fanteziste" și „tendențioase".

2. Dacă în adevăr ar fi existat un puhoi sau o invazie de evrei intrați fraudulos în țară, din două una: sau au rămas supuși străini sau, prin fals, au devenit cetățeni sau cel puțin supuși români.

Statisticile oficiale la coloanele cetățenilor români, supușilor români și supușilor străini n-au suferit majorări anormale nici între 1918-1924, nici între 1924-1938, ceea ce exclude invazia, căci dacă ea ar fi existat, o rupere de echilibru între aceste trei coloane era inevitabilă.

3. În comunicarea făcută de d. subsecretar de stat, dr. Sabin Mănuilă, la Academia Română – publicată în Memoriile Secțiunii Istorice, Secția III, Tomul XXI, Memoriul 14, – din care alăturăm fragmentul relativ la evrei (anexa 3) – D-sa examinează cifra maximă de 756.930 de evrei sub raportul nașterilor, morților și căsătoriilor; al proporției copiilor în vârstă de școală; al proporției tinerilor prezentați la recrutare etc. și conchide că sub orice aspect ar fi examinată chestiunea, cifra de 756.930 evrei este exactă. Apare evident că dacă un evreu a intrat fraudulos, el a trebuit să trăiască... să se căsătorească, să aibă copii și în tot cazul... să moară, așa că proporția s-ar fi urcat, căci una sunt nașterile, căsătoriile și morții la 756.930 și alta la 2 milioane sau 2 și jum. milioane de evrei.

4. Dar ceea ce antisemiții n-au voit să recunoască a recunoscut-o un german și încă unul din epoca hitleristă, așa că dacă profesioniștii antisemitismului l-au atacat pe d. ministru Sabin Mănuilă, nădăjduim că, în sfârșit, se vor lăsa convinși de un german, arian și hitlerist.

Profesorul dr. Burgdorfer din Bavaria, delegat ca observator la recensământul din 31 martie – 11 aprilie 1941, publică în Analele Institutului Statistic, vol. I 1942, p. 323-337, un comentariu asupra recensărnântului din 1930, care indica maximum 756.930 de evrei și scrie despre cei care pretindeau că în România Mare se aflau 2-2 jum. milioane de evrei că aceștia și-au închipuit că pot convinge populația românească „prin exagerarea nemăsurată a problemei evreiești", apoi că: „cifra de 2 milioane pare să se întemeieze pe evaluări pur imaginare sau tendențioase" și că toate acestea constituie: „o expunere fantezistă".

Astfel fiind, pretextele care au dat naștere legii de.revizuire din 1938 – ca și statutului evreilor și tuturor legilor antievreiești – s-au năruit.

De altfel, cum România pierde Basarabia și Bucovina, cum evreii din Ardealul de Nord au fost mai toți exterminați de unguri și de germani, cum mii de evrei din Vechiul Regat au fost asasinați sau au emigrat în ultimii 4 ani, procentul evreilor nu depășește astăzi 272.000 sau proporțional 1,5 la sută din populația țării – față de 4,2 la sută din 1930 – dar pentru noi este o chestie de principiu ca odată pentru totdeauna să se știe că legile anticonstituționale și neumane nu supraviețuiesc, chiar dacă privesc pe evrei și că evreii săraci ca și cei bogați trebuie să-și aibă asigurate drepturile cetățenești.

La cârma țării se află pentru întâia oară un guvem reprezentând unanimitatea populației și sinteza democrației. Suntem convinși că el va restabili dreptatea și egalitatea și pentru evrei, rnai cu

seamă că experienţa trecută a arătat că inegalitatea unei părţi din populaţia ţării este un motiv de instalare şi menţinere a dictaturilor care, dezlănţuind patimi, nu se pot menţine decât în dauna celor mulţi, adică a românilor înşişi.

Primiţi, vă rugăm, domnule ministru, asigurarea respectuoaselor noastre mulţumiri.

Din partea Consiliului General Evreiesc,

Preşedinte,
W. Filderman

Secretar,
M. Davidovici

*1.4.1 Anexă. Problema recuperării cetăţeniei pierdut*e încă în anii guvernării Goga-Cuza se mai punea în 1946 pentru unele categorii de evrei. Ceea ce dovedeşte lentoarea cu care guvernul Groza acţiona în acest sens. Semnificativă este *petiţia* ce urmează, adresată nu întâmplător Federaţiei Uniunilor de Comunităţi din România (F.U.C.E.) şi nu organelor de Stat sau Partidului Comunist, incriminate tocmai pentru nerezolvarea acestei chestiuni.

Legea cetăţeniei va fi promulgată abia în 1947, răstimp în care nu au lipsit unele măsuri ale organelor de stat împotriva celor lipsiţi de... cetăţenie.

Documentul alăturat exprimă tocmai îngrijorarea în acest sens a unui evreu bucureştean, născut în Bucureşti şi cu serviciul militar perfect satisfăcut. dar căruia sub guvernarea Goga-Cuza i s-a retras abuziv cetăţenia.

Bucureşti, 17 iulie 1946*

Onor
Comunitatea Evreilor din România

Subsemnatul, Pollak Marcel, domiciliat în Bucureşti, Strada Mitropolitul Filaret Nr. 4, am onoarea a vă aduce la cunoştinţă următoarele:

de curând a apărut în ziar un comunicat al Prefecturei prin care nu numai străinii, dar chiar evreii care şi-au pierdut cetăţenia sub guvernul Goga-Cuza, sunt obligaţi a se prezenta la un recensământ, fiind mai departe consideraţi ca străini, ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat.

Fiind un vechi membru al Comunităţii şi cu contribuţia la zi, îmi permit a vă întreba dacă aţi făcut demersuri în această privinţă şi ce rezultat aţi obţinut. Desigur într-o bună zi, fiind funcţionar, mi se va cere actul de cetăţenie la birou şi neputându-l prezenta, voi fi dat afară din slujbă, reeditându-se vechile Legi rasiale.

Cum se poate ca un om ca mine, născut în Bucureşti, cu serviciul militar perfect satisfăcut, să fiu mai departe tratat ca străin? De ce nu interveniţi de urgenţă în această chestiune şi care este oare rolul Dv. dacă nu faceţi nimic?

Vă rog respectuos a-mi da un răspuns urgent şi între timp vă prezint asigurarea stimei mele.

M. Pollack, Bucureşti

* Arhiva C.S.I.E.R., fond F.U.C.E.

1.5 Demersurile „Consiliului General Evreiesc" cu privire la situația evreilor în armată

Memoriul de la 19 septembrie 1944*
Domnule ministru,

Avem onoare a vă supune situația creată prin statutul militar al evreilor și legile următoare a vă ruga ca, pentru motivele ce urmează, să binevoiți a aproba:

1. Reînscrierea din oficiu a evreilor de orice grad – ofițeri și subofițeri activi și de rezervă, maiștri și submaiștri militari activi și de rezervă, gagiști militari activi și de rezervă, trupa activă precum și trupa de completare, rezervă și miliție – șterși din controalele armatei – cu toate drepturile pe care le dă vechimea din punctul de vedere al avansării în grad, al salarizării lor și cu plata salariilor pentru cei activi până la zi.

2. Restituirea reținerilor pentru pensie a celor din activitate, șterși din controale, care n-ar mai voi să reintre în armată.

3. Recunoașterea muncii prestate ca echivalentă cu participarea la război a contingentelor din care fac parte, și în consecință avansarea lor în grad și trecerea lor, eventuală, în completare, rezervă, miliții sau ștergerea lor din controalele armatei.

4. Recunoașterea muncii prestate de tinerii evrei între 15-21 ani ca echivalentă cu serviciul de pregătire premilitară, așa încât cei între 18-21 ani să nu mai fie chemați decât pentru diferența respectivă de timp.

5. Recunoașterea de invalid de război, văduvă și orfan de război a tuturor acelora care au contractat la muncă o invaliditate sau ai căror copii care îi întreținеau, au decedat la muncă sau din cauza muncii.

6. Asimilarea voluntarilor la munca obligatorie cu voluntarii de război și a citaților pe ordin de zi la raport de muncă cu citările echivalente în armată.

7. Trimiterea evreilor care întrunesc condițiile art. 71 din legea de recrutare la școlile spcciale de ofițeri – cu stagiul redus – în caz de concentrare sau mobilizare a contingentelor lor – iar nu la trupă. Aceasta atât pentru cei care au îndeplinit serviciul militar înainte de 4 septembrie 1940, cât și pentru cei care urmau să fie încorporați după această dată sau după 23 august 1944.

8. Anularea taxelor militare și a debitelor ce ar mai figura în roluri.

9. Înlocuirca actualelor livrete militare cu mențiunea „evreu" pusă pe toate foile și fără nici o indicație a obligațiilor executate în ultimii patru ani, cu noi livrete eliberate de Cercurile de Recrutare, căci numai Cercurile de Recrutare cunosc situația exactă a evreilor după registrele ce posedă – și facerea mențiunilor de executare a obligațiilor militare.

Munca echivalentă cu serviciul militar

Prin D.L. nr. 3984/5 decembrie 1940 – statutul militar al evreillor – prin D.L. 2030/14 iulie 1941 – Regulamentul relativ la statutul militar al evreilor – evreii au fost excluși de la serviciul militar, fiind obligați a plăti taxe militare și a presta muncă, iar ofițerii și subofițerii evrei din activitate au fost șterși din controale, plătindu-li-se solda fără indemnitate de activitate, pe timp de 3 luni, după care urmau a se înscrie la pensie față de timpul servit numai dacă au cel puțin zece ani de serviciu efectiv.

Cum pe de o parte aceste legi au fost abrogate prin Înaltul Decret Regal și s-a repus în vigoare Constituția din 1923, iar toate legile contrarii nu au fost abrogate; cum pe de altă parte nu din voința lor, ci din cauza legii evreii nu și-au mai îndeplinit obligațiile militare și, întrucât obligațiile de muncă erau în litera și spiritul legii echivalentul serviciului militar, ele fiind prestate numai potrivit normelor stabilite de M.A.N., iar neexecutarea lor supusă numai regulamentelor și Jurisdicției militare, apare neîndoielnic că ei trebuie să aibă toate drepturile militarilor mobilizați în război; și că, odată cu abrogarea de vechime, salarizări etc., ca și cum de la 5 decembrie 1940 și-au îndeplinit fără întrerupere obligațiile militare.

* „Curierul Israelit", septembrie 1944, vezi și *Legislația antievreiască*, loc. cit.

Alte echivalări

Pentru aceste motive apare drept şi legal ca cei deveniţi invalizi să fie consideraţi invalizi de război, iar urmaşii celor morţi din cauza muncii să fie trataţi ca şi văduvele şi orfanii de război. Cum unii din ei au trecut vârsta serviciului sub arme etc., urmează să fie trecuţi în categoria imediat următoare, completare, rezervă şi miliţii, eventual şterşi din controale.

În schimb, deşi tinerii evrei nu erau obligaţi la munci decât între 18-21 ani – au fost luaţi şi copii de 15 ani – este bineînţeles că timpul muncii trebuie să le fie şters din timpul obligator pentru pregătirea premilitară.

Încă din timpul domniei regelui Carol se introdusese antisemitismul şi contrar legii bacalaureaţii evrei erau sistematic şi fără excepţie respinşi de la examenul de admitere în şcolile speciale de ofiţeri de rezervă, aşa că rămâneau grade inferioare. Regulamentul de la 9 august 1940 eliminându-i din armată, ei se află în aceeaşi situaţie.

Repararea unor nedreptăţi

De aceea, pentru ca nu cumva reintegrându-se în armată, bacalaureaţii, inginerii, avocaţii etc., să intre în caz de concentrare sau mobilizare ca soldaţi sau caporali se impune ca în caz de concentrare sau mobilizare a contingentelor respective, toţi evreii titraţi care, de la 1933 n-au urmat şcoala specială de ofiţeri de rezervă, să fie trimişi la aceste şcoli, urmând cursurile cu stagiul redus, aşa cum s-a practicat pentru români de la 1940.

Prin D.L. nr. 132 din 21 ianuarie 1941, la obligaţiile de muncă ale evreilor, se adaugă şi obligaţii fiscale fixe şi proporţionale, impuse şi evreilor improprii de a satisface obligaţiile militare şi părinţilor celor obligaţi a le plăti şi celor rechizitionaţi în întreprinderi: prin D.L. nr. 882 din 1 aprilie 1941, se majorează taxele militare fixe, iar prin D.L. nr. 2978 din 30 octombrie 1941, taxele datorate de evrei locuind în străinătate mai mult de 6 luni se încasează, iar neplata în 6 luni de la exigibilitate era sancţionată cu retragerea naţionalităţii.

Taxele proporţionale erau de 30% din impozitele directe ale titularului, ale părinţilor şi ale soţiei, iar în caz de mobilizare se majorau cu 50% – adică 45 de impozite – şi se dublau în timp de război.

Cu titlu de exemplu arătăm că un tânăr între 21 -24 de ani cu un venit brut anual de 250.000 lei plătea 40.716 impozit militar peste impozitul ordinar de 67.860 lei, adică 108,576 din 250.000.

Un comerciant cu un venit de 1 milion anual plătea 415.392 impozit şi supracote plus 249.235 taxe militare adică 664.627 lei dintr-un milion.

Credem că este locul ca toate debitele să fie anulate, taxele fiind abrogate odată cu abrogarea legilor anticonstituţionale, şi este evident că legile care îi îndepărtau pe evrei din armată fiind legi rasiale, ele trebuie abrogate şi nici una din dispoziţiile ei nu mai pot fi executate fără violarea Constituţiei.

Nădăjduind, domnule ministru, că veţi binevoi a aproba revendicările evreilor, care în fapt se reduc la aplicarea normelor constituţionale în raport cu legile abrogate, cu atât mai mult cu cât guvemul actual are la bază restabilirea dreptăţii şi egalităţii între cetăţeni, singura garanţie a împiedicării dictaturilor şi a exploatării şi nenorocirii românilor în folosul câtorva profitori, vă rugăm să binevoiţi a primi asigurarea respectului nostru.

Din partea Consiliului General evreiesc

Preşedinte, dr. W. Filderman

Secretar, M. Davidovici

2. Legislaţie

Între 23 august 1944 şi finele acestui an, cele două guverne Sănătescu şi guvernul Rădescu au promovat o seamă de acte şi decizii ministeriale prin care vechi texte de lege, cu caracter rasial, emise în anii imediat anteriori au fost abrogate. Reproducem o înşiruire alfabetică, cuprinzând domeniile vizate şi M.O. în care au fost publicate. Din parcurgerea acestui „repertoriu" considerăm să

rezulte diversitatea tematică a legiuirilor anti-evreieşti din trecutul apropiat, dimensiunea contenciosului evreiesc cu Statul Român.

Din păcate, aşa cum va rezulta şi din alte documente cuprinse în volumul de faţă, rezolvarea de facto a acestui contencios nu a avut loc nici în 1944 şi nici în anii imediat următori. Ulterior, unele revendicări economico-materiale – de ordinul restitutio in integrum . şi-au pierdut (prin naţionalizare şi colectivizare) – însuşi obiectul lor. Deocamdată, însă, între 1944-1948 ele vizau chestiuni vitale, de existenţă materială şi biruire a sechelelor lăsate de anii prigoanei.

Un al doilea document cuprins în acest paragraf se va referi la situaţia precară a legislaţiei reparatorii la momentul decembrie 1946.

Menţionăm că nici chiar la finele lui '47 situaţia nu era cu mult ameliorată. Abia în 1948 s-au rezolvat în concret unele situaţii trenate până atunci.

2.1 Listarea alfabetică a tematicii unor acte şi decizii (august-decembrie 1944) referitoare la evrei[*]

Tema	Pag. fond	Data	Clasificare
0	1	2	3
Abrogare, legiuiri rasiale	294	19 dec 1944	V/20
Abrogarea restricţiunilor, exercitarea comerţului	249	27 oct 1944	III/10
Abrogarea Statutului Militar	235	11 oct 1944	II/8
Acte, restituiri de	294	19 dec 1944	/37
Arendare şi închirieri, contracte	294	19 dec 1944	VII/31
Ardeal. Probleme evreieşti	262	11 nov 1944	III/14
Armistiţiu, Convenţia de	219	22 sept 1944	I/3
Asigurări sociale	232	7 oct 1944	II/7
Asimilare, condiţiuni pentru	295	20 dec 1944	VII/38
Asimilare în drepturi cu invalizii şi accidentaţii	235	11 oct 1944	III/9
Asistenţă, atribuţiuni	252	11 nov 1944	/14
Autorizare, condiţiuni de	228	3 oct 1944	II/7
Avansare, drepturi de	294	19 dec 1944	/23
Averi, inventare şi conservare	252	11 nov 1944	/14
Beneficiari	295	20 dec 1944	/38
Biroul central ortodox israelit din Transilvania şi Banat. Comisia interimară	271	22 nov 1944	IV/17
Botez, îngăduire	256	4 nov 1944	III/12
Bunuri mobile	294	19 dec 1944	/26
Bunuri, restituire	292	19 dec 1944	VI/25
Bunuri situate în vatra satelor	294	19 dec 1944	/27
Bunuri succesorale, desfiinţarea înstrăinărilor	294	19 dec 1944	/27
Călătorie, autorizaţii	232	7 oct 1944	II/8
Centrala evreilor, dizolvare	252	31 oct 1944	III/11
Certificate, recunoaştere	228	3 oct 1944	II/5
Chirii, plata lor	294	19 dec 1944	/36
Chirii, reglementare	294	19 dec 1944	/33
Comisia pentru examinarea situaţiei evreilor cu merite excepţionale, desfiinţare	228	3 oct 1944	I/4
Conducător de serviciu, numire	262	11 nov 1944	IV/15

[*] Arhiva „Filderman", Fond P/6, 23.

0	1	2	3
Constituţia	202	2 sept 1944	I/2
Contracte de arendare şi închiriere	294	19 dec 1944	VII/31
Convenţia de armistiţiu	215	22 sept 1944	I/3
Corpuri şi asociaţiuni profesionale	294	19 dec 1944	/24
C.N.R., desfiinţare	202	2 sept 1944	I/1
C.N.R., înfiinţarea Direcţiunii Generale a Lichidării	287	11 dec 1944	/19
C.N.R., Oficiul de Lichidare, desfiinţare	287	11 dec 1944	V/18
Creanţe ipotecare	294	19 dec 1944	VII/29
Cultul mozaic, Comisiunea pentru alcătuirea unui proiect de lege pentru reorganizare	302	31 dec 1944	VII/39
Daune	294	19 dec1944	/26
Daune din cauză de forţă majoră	294	19 dec 1944	/26
Debite împrumut 1942, anulare	219	22 sept 1944	I/3
Diplomă, examene pentru	263	13 nov 1944	IV/16
Diplome, valabilitate	263	13 nov 1944	IV/15
Dispoziţiuni discriminatorii, anulare	294	19 dec 1944	/20
Dispoziţiuni diverse	294	19 dec 1944	/35
Divorţ, Statut personal	294	19 dec 1944	VI/25
Donaţiuni	294	19 dec 1944	/28
Dreptul de publicitate, şcoli	228	3 oct 1944	II/6
Evacuări	294	19 dec 1944	VII/31
Evacuare, acţiuni de	294	19 dec 1944	/33
Evacuare, excepţie la	294	19 dec 1944	/31
Evacuări la 23.IV.1944	294	19 dec 1944	/32
Evrei cu merite excepţionale, desfiinţarea Comisiei pentru examinarea situaţiei	228	3 oct 1944	I/4
Examene, sesiune pentru elevii evrei	272	23 nov 1944	IV/18
Exercitarea comerţului, abrogarea restricţiunilor	294	27 oct 1944	III/10
Expropiere, imobilele pasibile de	294	19 dec 1944	/34
Expropiere pentru utilitate publică	294	19 dec 1944	VI/28
Expropiere, restituirea preţului	294	19 dec 1944	/29
Firme comerciale	294	19 dec 1944	/24
Firme comerciale, reînmatriculare	256	4 nov 1944	III/13
Frecvenţa, recunoaştere	228	3 oct 1944	II/6
Frecvenţa, scutiri de	263	13 nov 1944	/16
Frecvenţa, validări	263	13 nov 1944	IV/16
Fructe şi daune	294	19 dec 1944	VII/37
Funcţionari particulari, reintegrare	294	19 dec 1944	V/21
Funcţionari publici, reintegrare	294	19 dec 1944	V/23
Hotărâri. Nulitate	294	19 dec 1944	/30
Înbunătăţiri, plata lor	294	19 dec 1944	/25
Impozite	294	19 dec 1944	/34

0	1	2	3
Impuneri	294	19 dec 1944	/34
Indemnizaţii, restituiri	294	19 dec 1944	/23
Inscripţiuni, radiere	294	19 dec 1944	/26
Înstrăinări, desfiinţare	294	19 dec 1944	/27
Invalizii şi accidentaţii, asimilare în drepturi cu	235	11 oct 1944	III/9
Învăţământ, lege	219	22 sept 1944	I/3
Inventarierea şi conservarea averilor	262	11 nov 1944	/14
Lagăre, desfiinţare	202	11 nov 1944	/14
Legiuiri rasiale, abrogare	294	19 dec 1944	V/19
Meserii şi profesiuni. Brevete.	294	19 dec 1944	VI/23
Ministerul Naţionalităţilor, înfiinţare	264	14 nov 1944	IV/17
Organizaţii pro-hitleriste, dizolvare	219	22 sept 1944	I/4
Participanţii la rebeliune, nu beneficiază de amnistie	236	12 oct 1944	/9
Pensii	294	19 dec 1944	/23
Pensie, drepturi de	294	19 dec 1944	/21
Plata drepturilor M.O. la Instit Central de Statistică	288	12 dec 1944	V/19
Procedura, Comisiunea de Judecată	294	19 dec 1944	VI/22
Procedura, norme de	294	19 dec 1944	VII/35
Procedura, revocări	294	19 dec 1944	/28
Rebeliune, nu beneficiază de amnistie, participanţii la	235	12 oct 1944	/9
Reînmatriculare, firme comerciale	256	4 nov 1944	III/13
Reintegrare, funcţionari particulari	294	19 dec 1944	V/21
Reintegrare, funcţionari publici	294	19 dec 1944	V/20
Reintegrarea personalului profesoral	228	3 oct 1944	II/15
Reintegrare, studenţi	263	13 nov 1944	IV/15
Salarii, plata lor	294	19 dec 1944	/21
Şcoli Superioare, examene de admitere pentru	263	12 nov 1944	IV/16
Şcoli Superioare, înscriere în	263	13 nov 1944	IV/15
Statut civil	294	19 dec 1944	/25
Statutul invalizilor şi accidentaţilor de război. Condiţiuni.	295	20 dec 1944	VII/37
Statutul militar	235	11 oct 1944	II/8
Statutul personal	294	19 dec 1944	VI/24
Studenţi, reintegrare	263	13 nov 1944	IV/15
Studenţii şcolilor străine	263	13 nov 1944	IV/15
Subrogare	294	29 dec 1944	/32
Subrogări	294	19 dec 1944	/26

0	1	2	3
Taxe militare, lege	219	22 sept 1944	I/3
Termene şi prescripţiuni	294	19 dec 1944	/30
Timbru, scutiri de	294	19 dec 1944	/37
Uniunea Comunităţilor Spaniole	259	7 nov 1944	III/13
Uniunea de Comunităţi Evreieşti din Vechiul regat. Comisia interimară	271	22 nov 1944	IV/17
Vase şi plutitoare	294	19 dec 1944	VII/29

2.2 Situaţia legislaţiei reparatorie după 23 august 1944 la data de 31 Decembrie 1946[*]
Bucureşti, 9 ianuarie 1944

Era de aşteptat ca după 23 August 1944, dată la care România s-a deslipit de puterile axei, alăturându-se Naţiunilor Unite, să ia de îndată măsuri legislative, care să repuie pe evrei în toate drepturile lor.

Deşi au trecut mai bine de doi ani de la această dată, evreii n-au fost repuşi în toate drepturile lor şi o serie întreagă de legiuiri, cu caracter rassial, mai subsistă încă.

Deşi Legea nr.641/1944 dispune că sunt abrogate toate dispoziţiunile discriminatorii privitoare la evrei, totuşi Înalta Curte de Casaţie în Secţiunile Unite, a decis că legea are o aplicaţie restrânsă şi anume la bunurile de care evreii au fost deposedaţi în anii de prigoană.

....

În ce le ce urmează vom examina situaţiunea legislaţiei reparatorii, cu privire la persoane şi bunuri:

Persoane

1) Cetăţenie.

Prima lege de discriminare rassială apărută în România, a fost legea de revizuire a cetăţeniei din 1939, cunoscută sub numele de Legea Goga-Cuza.

Din cauza formalităţilor complicate, a numeroaselor dovezi şi a imposibilităţii procurării acestor dovezi, un foarte mare număr de evrei au pierdut cetăţenia română.

Dispoziţiuni administrative ulterioare au obligat pe aceşti evrei, născuţi şi crescuţi în România, să se înscrie la controlul străinilor, iar în anul 1945, în baza unei deciziuni a Ministerului de Interne obligaţi să se înscrie şi la recensământul străinilor şi apatrizilor.

Era simplu, ca imediat după 23 August 1944, Guvernul român să vie cu un Decret-Lege de abrogare a Legii de revizuire Goga-Cuza. O lege cu un singur articol, aşa cum U.E.R. în repetate rânduri a solicitat Ministerului de Justiţie. Această Lege însă n-a venit, pentru că Ministerul de Justiţie spune că înţelege să rezolve problema cetăţeniei în ansamblul ei şi că are în studiu un proiect. Au avut loc numeroase audienţe la Ministerul de Justiţie, s-au prezentat numeroase proiecte. În vara anului 1946, după lungi discuţiuni cu reprezentanţii Organizaţiunilor Evreieşti, Ministerul de Justiţie a acceptat un proiect de lege, care urma să capete forma definitivă de lege, încă înainte de alegeri, problema rezolvării cetăţeniei figurând şi în programul de revendicări al Organizaţiunilor Evreieşti şi acceptat de B.P.D. ca revendicare ce urmează a fi imediat soluţionată, adică înaintea alegerilor legislative.

Totuşi legea n-a apărut şi nu figurează nici printre proiectele care urmează a fi depuse – cu

[*] Vezi: Arhiva „W. Filderman", Fond P.6., 25 a.

precădere – în Parlament.

Este de menţionat că încă în Septembrie 1946, delegaţia română la Conferinţa de Pace, a făcut declaraţii că legea cetăţeniei trebuie să apară în câteva zile.

Astfel, unul din atributele esenţiale ale persoanei, nu este încă rezolvat.

2) Învăţământ

S-au recunoscut evreilor certificatele obţinute în şcolile secundare şi superioare, înfiinţate în anii de prigoană. De asemenea, s-au recunoscut anii urmaţi în şcolile evreieşti, elevii evrei putându-se înscrie în anul imediat superior.

Personalul didactic a fost reprimit în cadrul personalului didactic, cu vechimea la care avea dreptul.

3) Armată:

a) Echivalarea muncii obligatorii

Una din problemele esenţuiale este echivalarea muncii obligatorii cu serviciul militar.

Forurile militare s-au eschivat să ia o măsură hotărâtoare.

Atât Ministerul de Război cât şi Marele Stat Major, au hotărât că efectuarea muncii obligatorii – la care evreii erau supuşi conform Statutului Militar din anii de prigoană, echivalează, oricât de îndelungă ar fi fost durata muncii efectuate – cu şase luni de concentrare.

Au refuzat însă să echivaleze munca obligatorie cu serviciul militar.

După terminarea ostilităţilor şi din cauza reducerii efectivelor militare, tinerii evrei din contingentele 1940-1945 n-au mai fost încorporaţi fiind lăsaţi la vatră ca prisos de contingent. În schimb, contingentul 1946 a fost încorporat, Ministerul de Războiu şi Marele Stat Major nevoind să asimileze munca obligatorie efectuată de către tinerii aparţinând acestui contingent cu serviciul militar.

b) Avansarea în grad

Începând cu anul 1938, ofiţerii de rezervă evrei cari au făcut concentrări îndelungate n-au fost avansaţi în grad spre deosebire de camarazii lor români.

De asemenea, tinerii cu T.R. care au urmat şcolile pregătitoare de ofiţeri de rezervă precum şi medicii şi farmaciştii evrei cari au urmat şcolile de specialitate, n-au fost avansaţi în grad.

Recent, Ministerul de Războiu şi Marele Stat Major la intervenţiile ce s-au făcut pentru avansarea acestora a răspuns că, în baza hotărârilor luate numai cei cari au un stagiu pe front pot fi avansaţi în grad ca ofiţeri de rezervă.

4) Profesii

În baza legii nr.641/1944 funcţionarii publici evrei au fost reintegraţi în funcţiune la cererea lor, pe data îndepărtării cu vechimea la care aveau dreptul.

Plata salariilor va începe să curgă de la data reintegrării numai.

Funcţionarii particulari nu au fost reintegraţi în mod automat. Legea prevedea o procedură complicată şi lipsită de orice sancţiuni. Astfel patronii cari nu vroiau să execute deciziile de reintegrare ale Comisiilor Speciale nu sufereau nici o sancţiune, iar funcţionarii evrei cari au fost îndepărtaţi din slujbe din motive rasiale rămâneau nereintegraţi.

În această situaţiune şi în urma a numeroase demersuri făcute, Ministerul Muncii a venit în anul 1946 cu o nouă lege în baza căreia funcţionarii particulari evrei cari nu au fost reintegraţi urmează a se adresa unor comisiuni de plasare la alte întreprinderi. Această procedură nu a dat însă rezultate şi foarte mulţi din foştii funcţionari particulari evrei au rămas în afară.

În ce priveşte profesiunile libere, avocaţii, inginerii, arhitecţii, au fost reînscrişi în colegiile profesionale la cererea lor, iar farmaciştilor şi droghiştilor li s-au redat concesiunile avute. De asemenea, posesorii de brevete de desfacere a produselor monopolizate au recăpătat brevetele la

cerere. Aceste cereri trebuiau făcute înăuntrul unui termen.

Bunuri

a) Imobile

Legea 641/944 anulând dispoziţiunile legislative rasiale şi discriminatorii a redat evreilor bunurile trecute vremelnic în patrimoniul Statului. Evreii însă nu au dobândit în mod automat şi posesia acestor bunuri pentrucă Statul făcuse acte de administrare şi la apariţia legii de retrocedare multe din aceste bunuri se găseau în posesia unui terţ.

Au fost restituite astfel evreilor vasele, bunurile imobile etc.

În privinţa contractelor de locaţiune încheiate de Stat acestea sunt menţinute şi opozabile proprietarilor evrei reintegraţi în bunurile lor. Proprietarii evrei s-au putut muta de îndată în locuinţele din care au fost evacuaţi, dacă ultimul deţinător nu era funcţionar public. În cazul în care deţinătorul era funcţionar public, proprietarul evreu putea fi reintegrat în locuinţa sa la data de 28 Aprilie 1945.

Deşi legea prevedea iniţial că şi foştii chiriaşi vor putea fi reintegraţi în locuinţele din cari au fost evacuaţi, legea chiriilor din 4 Mai 1945 amână dreptul de reintegrare al acestora până la 23 Aprilie 1946, menţinând astfel în fostele locuinţe evreieşti pe acei cari în cele mai dese cazuri au evacuat pe locatarii evrei în 24 de ore. Legea chiriilor din 4 Mai 1946 a menţinut în casele evreieşti pe toţi cei cari au profitat de dispoziţiunile legiuirilor rasiale şi discriminatorii, prelungind contractele de închiriere ale acestora până la 28 Aprilie 1948.

b) Anularea actelor încheiate în împrejurimi excepţionale

Una din problemele cele mai importante care se puneau era problema anulării înstrăinărilor făcute în epoca de prigoană şi discriminare rasială. Această problemă nu se punea numai pentru evrei ci şi pentru românii din Transilvania de Nord care au suferit din pricina regimului hortyst instaurat după cedarea Transilvaniei de Nord. Era firesc ca guvernul să vină cu o măsură legislativă unitară pentru toţi cei cari au făcut înstrăinări sub imperiul violenţei. Guvernul a venit însă cu două legi, o lege pentru evrei şi alta pentru români.

Legea nr. 607/944 denumită legea pentru anularea şi revocarea unor acte de dispoziţie încheiate în împrejurări excepţionale dă posibilitate evreilor să ceară anularea acestor acte: Legea prevede dispoziţiuni şi o procedură care în cursul aplicării ei s-a dovedit a nu fi dat rezultatele urmărite.

În Ardealul de Nord, guvernul a venit cu legea nr. 643/944, lege care se aplică atât românilor cât şi evreilor şi care poate fi considerată mult mai bună. În anul 1946 la cererea Uniunii Populare Maghiare, guvernul a suspendat aplicarea acestei legi, venind în urmă cu o modificare care reduce aplicabilitatea ei numai la înstrăinări de imobile. Concomitent însă s-a extins aplicabilitatea legii 607/944 şi în Transilvania de Nord, astfel că evreii din această provincie pot folosi dispoziţiunile acestei legi.

c) Bunuri vacante

Este cunoscut că în timpul ocupaţiunii maghiare, populaţia evreiască din Transilvania de Nord a fost deportată şi numai o mică parte s-a înapoiat la vetrele sale.

Legea de organizare a Casei Autonome de Supraveghere a Bunurilor Inamice (CASBI) prevede că bunurile absenteiştilor din Transilvania de Nord vor fi administrate de CASBI. Ca o consecinţă toate bunurile evreilor deportaţi au trecut în administraţia acestei instituţiuni. În baza Legii din 19 Octombrie 1946 şi a legii ulterioare modificate. Bunurile evreilor foşti deportaţi sunt scoase din administraţia CASBI-ului. În ce priveşte însă bunurile rămase fără succesor legal în urma persoanelor decedate, acestea revin Statului şi se administrează conform legii din 19 Octombrie 1946.

2.3 Legislație Anexă*

Președintele Consiliului de Miniștri,
Dr. Petru Groza
Ministrul Afacerilor Interne
și ad-interim al Justiției
Teohari Georgescu

Nr. 3.038

Raportul dlui Președinte al Consiliului de Miniștri și cel al dlui ministru al Afacerilor Interne și ad-interim al Justiției către M.S. Regele

Sire,

Articolul 8 din Convenția de Armistițiu prevede în afară de indisponibilizarea bunurilor aparținând Germaniei, Ungariei și naționalilor și blocarea bunurilor aparținând tuturor persoanelor, inclusiv cetățenii români, care la data de 12 septembrie 1944 sau posterior acestei date, pe timpul operațiunilor militare, aveau reședința în Germania, Ungaria sau teritoriile ocupate de ele.

Având în vedere că motivele și cauzele de natură a provoca indisponibilizarea bunurilor aparținând cetățenilor români, care se găseau în situația de mai sus, nu mai existau în urma încetării ostilităților în Europa, în conformitate cu prevederile articolului 8 al Convenției de Armistițiu cu Statul Român, am socotit ca nu ar fi drept și oportun ca acestor categorii de persoane sa li se restituie bunurile. Ele rămân sub controlul Statului Român până când se va statornici definitiv destinația lor.

Întreprinderile industriale și comerciale și valorile de orice fel nu sunt deblocate, urmând ca statutul lor juridic să fie fixat ulterior.

Restituirea bunurilor, precum și punerea sub controlul Statului se va face pe cale administrativă, în baza lucrărilor unei comisiuni și a unei proceduri pentru care s-au prevăzut garanții de obiectivitate. Deciziunea de punere sub controlul Statului poate fi atacată în justiție, potrivit normelor de drept care reglementează Contenciosul administrativ.

2.4 Decret – Lege pentru reintegrarea unor instituții de cult, cultură și asistență, în localurile din care au fost evacuate**

București, 6 noiembrie 1946

Art. 1 Instituțiile evreești de cult, cultură și asistență ale căror proprietăți au fost evacuate în intervalul de timp de la 6 Septmebrie 1940 până la 23 August 1944, sau din care ocupanții s-au mutat pe temeiul legilor sau măsurilor rasiale, vor fi reintegrați în aceste localuri pe data de 23 Aprilie 1947, acele evacuări și mutări fiind considerate că au fost făcute din motive rasiale.

Art. 2 Rechizițiile imobilelor prevăzute la art 1 făcute fie în favoarea autorităților, instituțiilor publice fie a particularilor se desființează pe data de 24 Aprilie 1947, când aceste localuri urmează a fi puse la dispoziția instituțiilor din art 1.

Art. 3 Cererile de reintegrare se vor introduce cu începere de la publicarea prezentei legi și se vor judeca de instanțele și cu procedura prevazută de art 50. din Legea Nr. 641/1944, cu scutire de orice taxă de timbru și procedură.

Art. 4 Orice pretențiuni la degradări sau îmbunătățiri se vor rezolva prin osebita acțiune după dreptul comun.

---

* Arhiva „W. Filderman", fond P/6.
** Arhiva C.S.I.E.R., fond M.R., VII/16.

Art. 5 Orice dispoziţiune de excepţie create prin Legea Nr. 330/1946 ca şi prin orice legi în favoarea unor categorii de chiriaşi sau deţinători cu orice titlu nu se pot opune reintegrării instituţiilor din art. 1.

Sunt abrogate orice dispoziţiuni contrarii conţinute în legi.

Expunere de motive

Regimurile dictatoriale, care au guvernat ţara până la 23 august 1944, n-au cruţat nici instituţiile destinate să satisfacă nevoile cultului, culturei sau asistenţei populaţiunei evreeşti.

Astfel au fost evacuate şcoli, temple, spitale, maternităţi, aziluri de bătrâni, orfelinate, creşe, gradini de copii, cămine studenţeşti etc., lăsând fără adăpost pe desmoşteniţii soartei, ajutate de aceste instituţiuni, care astfel nu-şi pot îndeplini misiunea lor.

Am socotit că este drept, ca reparaţiunea unor asemenea inechităţi să vină un moment mai devreme şi de aceia am întocmit prezentul Decret-Lege prin care sunt reintegrate în localurile ce au fost ocupate de aceste instituţiuni, chiar dacă între timp au făcut obiectul vreunei rechiziţiuni.

În cazul când şi Dvs. sunteţi de acord, vă rugăm să binevoiţi a prezenta prezentul Decret-Lege.

Decret Lege

Pentru stabilirea regimului bunurilor aparţinând persoanelor care la data de 12 Septembrie 1944, sau ulterior, în perioada operaţiunilor militare, au avut reşedinta în Germania, Ungaria sau în teritoriile ocupate de aceste State.

Art. 1 Situaţia bunurilor aparţinând cetăţenilor români, indiferent de naţionalitate, care la data de 12 Septembrie 1944 sau ulterior în perioada operaţiunilor militare, aveau reşedinţa în Germania, Ungaria sau în teritoriile ocupate de ele, se reglementează conform prevederilor prezentei legi.

Capitolul I.
Regimul juridic al bunurilor

Art. 2 Dispoziţiunile legii No. 91, pentru înfiinţarea Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, publicata în Mon. Of. No. 33 din 10 februarie 1945, nu se aplică bunurilor personale aparţinând persoanelor indicate din art.1 de mai sus.

Sunt bunuri personale în sensul prezentei legi, următoarele:

1. Imobilele clădite, situate în comune urbane şi rurale cu destinaţie de locuinţă împreună cu dependinţele şi acaretele lor;
2. Obiectele de uz casnic şi uz personal de orice fel
3. Loturile de casă urbane şi rurale
4. Terenurile suceptibile a fi impuse la impozitul agricol şi pădurile
5. Inventarul agricol viu şi mort
6. Industriile ţărăneşti mici de orice natura precum şi micile întreprinderi rurale

Art. 3 Cu excepţia celor prevăzute la punctul 6 de mai sus, următoarele bunuri rămân mai departe sub prevederile legii Nr 91. din 10 Februarie 1945 pentru înfiinţarea Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice şi vor fi administrate în conformitate cu dispoziţiunile de la capitolul III al legii de faţă.

a) Întreprinderile comerciale şi industriale
b) Depunerile de valori în bănci
c) Valorile de orice fel, precum: metale preţioase, acţiuni, titluri, devize şi altele.

Art. 4 Bunurile prevazute la art 2 din prezenta lege vor fi restituite proprietarilor lor, cu excepţiunile de mai jos.

Art. 5 Nu se restituie proprietarilor lor şi sunt puse prin efectul prezentei legi sub controlul Statului, bunurile prevăzute la art 2, aparţinând persoanelor care au luat parte în calitate de voluntari în armatele sau organizaţiunile paramilitare de orice fel străine la războiul împotriva Naţiunilor Unite, sau au întreprins acţiuni împotriva Naţiunilor Unite şi a Statului Român, ori au avut o atitudine potrivnică intereselor lor.

Art. 6 Punerea sub controlul Statului sau restituirea bunurilor către foştii proprietari se va pronunţa prin decizia motivată a Comisarului General pentru Legăturile cu Comisia Aliată de Control, în urma avizului consultativ al unei comisiuni instituită în acest scop prin decizia Comisarului General al Guvernului pentru Legăturile cu Comisia Aliată de Control.

Această comisiune va examina de la caz la caz situaţiunea persoanelor ale căror bunuri urmează a fi restituite sau trecute sub controlul Statului, supunând avizul său motivat Comisarului General al Guvernului Statului pentru Legăturile cu Comisia Aliată de Control.

Comisiunea va aviza pe baza actelor întocmite de autorităţile locale potrivit instrucţiunilor Comisiei Române de Legatură cu Comisia Aliată de Control şi memoriile ce vor fi prezentate de cei interesaţi luând în considerare orice acte sau memorii în măsura a aduce lumină în cauză.

Persoanele care intră în prevederile prezentei legi şi care au fost deportate în lagăre sau detaşamente de lucru în Germania, Ungaria sau teritoriile ocupate de aceste State şi care nu au avut o atitudine potrivnică intereselor Statului Român şi Naţiunilor Unite, vor obţine restituirea bunurilor, din categoria celor prevazute la art.2, în temeiul actelor doveditoare ca îndeplinesc aceste condiţiuni. Cererile vor fi soluţionate de urgenţă şi cu precădere. În cazul când faptul deportării nu va fi dovedit, Comisiunea va proceda după normele generale fixate în alineatele precedente.

Comisiunea Consultativă va fi ajutată în lucrările sale de un serviciu de secretariat.

Art. 7 În termen de 4 zile de la publicarea prezentei legi, prefecturile de judeţ, cu colaborarea Oficiilor judeţene ale Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, vor întocmi tablourile de persoanele şi bunurile intrând în prevederile legii de faţă, pe care le vor înainta, împreună cu documentarea necesară, potrivit instrucţiunilor date de Comisia Română de Legătură cu Comisia Aliată de Control.

În termen de 10 zile de la publicarea prezentei legi, prefecţii de judeţ vor invita, pe cale de decizie publicată, pe cei interesaţi să depună în termen de 20 de zile, la prefecturile respective, memoriile şi actele care înţeleg să servească.

Aceste memorii şi acte vor fi înaintate Comisiei Române de Legătură, împreună cu documentarea întocmită potrivit instrucţiunilor Comisiei, în conformitate cu alineatul I de mai sus.

Persoanele intrând în prevederile prezentei legi, ale căror acte şi memorii nu vor fi trimise la prefecturi, se vor putea adresa direct Comisiei Române de Legătură.

Art. 8 Cetăţenii români care de la data de 12 Septembrie 1944 sau posterior acestei date, în timpul operaţiunilor militare, aveau reşedinţa în Germania, Ungaria sau în teritoriile ocupate de aceste state şi ale căror bunuri nu au fost încadrate până la apariţia prezentei legi sub controlul şi administrarea Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurior Inamice, sunt obligaţi ca în termen de 20 de zile de la publicarea prezentei legi să declare la prefectura de judeţ bunurile lor.

Declaraţiunile, împreună cu întreaga documentare prevăzută la art 7 vor fi înaintate în termen de 20 de zile de la primirea lor, Comisiunii Române de Legătură cu Comisia Aliată de Control.

Declaraţiunile făcute până în prezent potrivit legilor în vigoare sunt valabile.

Contravenienţii la dispoziţiunile al. 1 de mai sus vor fi judecaţi de tribunalele de judeţ şi pedepsiţi cu închisoare corecţională de la 1-3 ani şi cu amendă de la 100.000 la 10.000.000 lei.

Art. 9 Deciziunile date de Comisarul general al Guvernului pentru Legăturile cu Comisia Aliată de Control, pe baza dispoziţiunilor art.6 de mai sus, vor fi publicate în Monitorul Oficial şi afişate la Primăria comunei în care este situat bunul şi la prefectura judeţului respectiv.

Autorităţile publice precum şi persoanele interesate vor putea face contestaţie împotriva deciziunii, în termen de 30 de zile de la afişarea ei la primărie. Contestaţiile se vor depune la

prefecturile de judeţ, care le vor înainta de îndată Comisiei Române de Legătură cu Comisia Aliată de Control. Contestaţiile vor putea fi sprijinite şi pe acte noi.

În baza contestaţiei şi în urma avizului consultativ prevazută în art 6 de mai sus, Comisarul General al Guvernului pentru Legăturile cu Comisia Aliată de Control va putea, în termen de 30 de zile de la primirea contestaţiei, să revoce deciziunea, dând o nouă deciziune.

Art. 10 Deciziunile referitoare la bunurile prevăzute de art 2 în vigoare la expirarea termenului de 30 de zile de la data primirei contestaţiilor la Comisia Româna de Legătură cu Comisia Aliată de Control sunt supuse ratificării Consiliului de Miniştri, după care devin executorii, putând fi atacate în justiţie potrivit legii Contenciosul Administrativ, fără a putea suspenda executarea.

Art. 11 *În tot timpul cât operează căile de atac prevăzute la art 9 şi 10 de mai sus, bunurile în cauză nu vor mai putea fi înstrăinate. Se vor putea lua măsuri de administrare, în conformitate cu prevederile prezentei legi, în privinţa bunurilor trecute sub controlul Statului.*

Art. 12 Dacă proprietarul bunurilor ce urmează a fi restituite, potrivit prevederilor legii de faţă, a decedat sau a dispărut, bunurile revin succesorilor lui.

Dacă nu se poate stabili ordinea cronologică a datelor deceselor mai multor persoane cu vocaţiune la succesiune reciprocă, se consideră că toate aceste persoane au decedat simultan, urmând ca succesiunea să se deschidă potrivit dispoziţiunilor Codului Civil Român.

Art. 13 Moştenitorii prezumtivi ai celui dispărut vor putea cere pe cale de ordonanţă prezindenţială, cu procedura respectivă, trimiterea lor în posesiune provizorie, făcând dovada faptului dispariţiei.

Până la trimiterea în posesiune provizorie, aceste bunuri vor fi administrate sub autoritatea şi controlul Comisiei Române de Legătură cu Comisia Aliată de Control, în conformitate cu dispoziţiunile prezentei legi cu privire la bunurile trecute sub controlul Statului.

În lipsa de succesori legali, patrimoniul persoanelor care intră în prevederile prezentei legi şi care au decedat, revine Statului şi se administrează în condiţiunile legii de faţă.

...

Persoanele care au fost deportate vor putea obţine restituirea bunurilor pe cale mai simplă şi rapidă, prezentând actul doveditor al faptului deportării.

Proprietăţile rurale şi bunurile agricole de orice fel aparţinând persoanelor arătate mai sus, fiind scoase de sub incidenţa articolului 8 din Convenţia de Armistiţiu, vor putea fi expropriate, potrivit prevederilor legii Nr. 187 din 23 Martie 1945 pentru efectuarea reformei agrare. Bunurile trecute sub controlul Statului vor fi administrate provizoriu sub autoritatea şi controlul Comisiei Române de Legătură cu Comisia Aliată de Control, de către Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, în baza unor norme specifice, care derogă de la legea de organizare a acelei instituţii.

Autorizaţi fiind de Consiliul de Miniştri prin jurnalul Nr. 1477 din 1946, avem onoarea a supune spre înalta aprobare şi semnatură a Majestăţii Voastre, alăturatul decret lege.

Suntem cu cel mai profund respect,

Sire,

Al Majestăţii Voastre
Preşedintele Consiliului de Miniştri,
Dr. Petru Groza
Ministrul Afacerilor Interne
Şi ad-interim al Justitiei,
Teohari Georgescu

Nr. 110.781/1946

3. Sinteze*

Foruri parlamentare şi ale societăţii civile britanice s-au interesat îndeaproape în anii imediat următori actului de la 23 august 1944 de situaţia evreilor din România. Interesa deopotrivă starea lor social-materială, ca şi expectaţiile diverselor categorii de evrei în materie de emigrare. Marea Britanie, deţinătoare a mandatului asupra Palestinei, elibera la acea vreme un număr foarte redus de vize pentru imigranţii evrei . De aceea era direct interesată în aflarea dorinţei de a emigra a supravieţuitorilor Holocaustului.

Rapoartele alăturate sunt întocmite: primul pentru uzul „Consiliului deputaţilor britanici evrei", secundul pentru „Fondul Central Britanic pentru Ajutorarea şi Reabilitarea Evreilor".

3.1 Raport către: Consiliul deputaţilor britanici evrei
Woburn House
Upper Woburn Place,
London

Comitetul Afacerilor Externe
Decembrie 1944-ianuarie 1945

România

Nu există evaluări de încredere privind numărul de evrei care au supravieţuit în perioada în care România a încheiat un armistiţiu cu ţările aliate. În acord cu termenii acestui armistiţiu (sfârşitul lui august), toată legislaţia antievreiască urma să fie abolită, şi un decret-lege care a abrogat această legislaţie a fost publicat la 15 decembrie. Textul acestui decret este următorul:

1. Lucrătorii civili eliminaţi de fostul regim vor fi reinstalaţi după ce vor completa o cerere în timp de 45 de zile după promulgarea acestei legi. Ei vor recăpăta toate drepturile pe care le aveau la data concedierii. Angajaţii de la Stat care au demisionat între 1 ianuarie –23 august 1944 sunt de asemenea acoperiţi de prevederea de mai sus. Salariile vor fi plătite celor care se înscriu pentru restabilire, începând cu data completării cererii.
2. Angajatorii din domeniul privat sunt obligaţi să-i reangajeze pe salariaţii evrei concediaţi după 1 decembrie 1940. Cererile pentru reinstalare trebuie făcute în termen de 20 de zile de la promulgarea decretului, iar angajatorii au obligaţia să-i reangajeze pe cei care solicită aceasta în 35 de zile de la completarea cererilor, garantându-le toate drepturile pe care le-au avut înainte de a fi concediaţi.
3. O comisie comună a Ministerului Muncii şi reprezentanţi ai angajaţilor şi angajatelor vor supraveghea reinstalarea, luând în consideraţie capacitatea afacerii şi dând prioritatea pentru imediata reinstalare celor care au salarii mici, persoanelor fără nici un alt venit, foştilor prizonieri din lagărele de concentare, persoanelor deportate din motive rasiale şi celor cu familii mari. Angajaţilor care nu pot fi reinstalaţi în fostele lor poziţii li se vor garanta de către Ministerul Muncii angajarea în poziţii similare.
4. Toate licenţele profesionale şi industriale vor fi înapoiate evreilor în termen de 15 zile după ce o asemenea solicitare este solicitată. Evreii alungaţi din asociaţiile profesionale, comerciale sau industriale sunt automat reinstalaţi.
5. Orice proprietate care a aparţinut evreilor şi care acum este deţinută de către stat sau se afla în posesia oricărei alte persoane care a obţinut-o, este privită ca aparţinând dintotdeauna

* Arhiva „W. Filderman", Yad Vashem, Fond P/6 25 şi P/6 11.

titularului care a fost deposedat de ea şi căruia ii este retrocedată fără adăugarea nici unei alte proceduri legale.

6. Evreii nu se pot întoarce până în aprilie 1945 în clădirile care le aparţin dacă aceste clădiri sunt ocupate de fabrici, şcoli sau ateliere meşteşugăreşti, în afară de cazul când proprietarii evrei au locuit acolo imediat înainte de deportarea sau transformarea lor forţată. Următoarelor categorii de persoane nu li se impune sa părăsească până în data de 23 aprilie 1945 imobilele aparţinând evreilor, în afară de cazul unui aranjament special: muncitori şi meşteşugari cu un venit de mai puţin de 30.00 lei, văduve de război necăsătorite, invalizi, orfani, angajaţi ai statului şi ai instituţiilor de ocrotire socială.

Reglementarea de mai sus nu se aplică evreilor care fac parte din aceleaşi categorii, adică evreilor care câştigă sub 30.000 lei lunar, văduvelor de război sau orfani.

Toate persoanele care sunt îndreptăţite să ceară retrocedarea clădirilor trebuie să facă aceasta în decurs de două luni de la promulgarea decretului. Evreii care se găsesc în acest moment în afara ţării trebuie să facă cererea în decurs de două luni de la reîntoarcerea în România.

Divorţurile partenerilor din căsătoriile mixte obţinute între 1 ianuarie 1938 şi 23 august 1944 sunt declarate nule şi neavenite.

Liderii evreilor din România au exprimat în mod public nemulţumirea lor faţă de anumite aspecte ale acestui decret-lege.

Liderul mişcării sioniste a afirmat public că poziţia economică a evreilor este atât de rea, încât 30.000 dintre ei doresc să emigreze în Palestina imediat. În acelaşi timp, un prim lot de aproximativ 9.000 de evrei români deportaţi în Transnistria la începutul războiului vor fi repatriaţi gradual. Deşi este datoria guvernului să asigure măsurile pentru ajutorarea lor, se aşteaptă ca *Joint Distribution Committee* să contribuie cu suma de 400.000 de dolari necesară în plus pentru primele luni ale repatrierii.

După informaţiile furnizate de directorul de la *Joint Distribution Committee* pentru Europa, mai mult de 216.000 de evrei din Romania au nevoie de asistenţă, şi o alocaţie de urgenţă de 1 milion de dolari a fost deja făcută de *Joint* pentru ultimul trimestru al anului 1944.

Se estimează că bugetul total al *Joint*-ului în România va ajunge la 800.000 dolari cheltuieli lunar. Situaţia hranei în România este comparativ favorabilă, întrucât este disponibilă, deşi preţurile continuă sa crească. Pe lângă hrană, *Joint* a cumpărat de curând 30.000 de perechi de pantofi în Palestina pentru evreii din România şi Bulgaria.

În teritoriile din Transilvania recent cucerite au mai fost găsiţi doar 6.000 de evrei din populaţia iniţială de 190.000.

A existat în România un număr de evrei unguri care au reuşit să scape imediat ce România s-a predat Aliaţilor. *Joint Distribution Committee* a oferit de asemenea acestor evrei suma de 100.000 de dolari.

3.2 Raport asupra situaţiei evreilor din România întocmit în august 1945
Fondul Central Britanic pentru Ajutorarea şi Reabilitarea Evreilor

În legătură cu cererea dumneavostră pentru informaţii privind problema evreiască în România, înainte de a părăsi Londra includ o ciornă a traducerii celor doua rapoarte pe care am putut să le obţin aici. Domeniile acestor două rapoarte acoperă un câmp mai mare decât întrebările dumneavoastre specifice despre intenţiile (dorinţele) evreilor români. În orice caz, conţine tot felul de informaţii pe care le-aţi putea găsi de interes. Din continuturile sale şi din discuţiile pe care le-am avut pe acest subiect cu diverse persoane, inclusiv cu consulul britanic, pot caracteriza situaţia ca fiind următoarea:

1. În prezent, evreii din România pot fi clasificaţi în trei categorii:

a) Evrei români care nu au fost deportaţi în timpul războiului;

b) Evrei români care au fost evacuaţi forţat în timpul războiului şi care s-au întors în România;

c) Evrei neoriginari din România care au găsit refugiu în România (sosind din zone militare ale Poloniei, Ungariei, Austriei şi Slovaciei), precum şi unii evrei care au scăpat din lagărele de concentrare din Polonia sau din alte parţi.O foarte sumară estimare indica un număr de 250.00 de persoane în prima categorie, şi 150.000 în a doua şi a treia categorie. Datorită lipsei complete de statistici oficiale de încredere şi cifrelor contradictorii prezentate de diverse surse evreieşti presupus competente, cifrele anterioare nu pot fi considerate ca absolute corecte.

2. Evreii din categoria (a) nu au, în general, o situaţie foarte rea. Majoritatea dintre ei are o poziţie socială, mulţi dintre ei fiind angajaţi în industrie s-au comerţ. Parte din proprietăţile lor a fost, desigur, pierdută în timpul războiului, o bună parte din ea a fost restituită de drept (legal), dar nu întotdeauna în fapt. Reparaţii pentru distrugerile provocate de război nu au fost înca plătite nici unui cetăţean român, iar evreii nu pot pretinde o poziţie privilegiată în această chestiune, fără a produce resentimente. Mulţi dintre foştii angajaţi evrei au fost reinstalaţi în industrie şi comerţ, ei fiind de asemenea reintroduşi în unele departamente ale guvernului.

Toate aceste nu înseamnă că majoritatea acestor evrei nu este nerăbdatoare să emigreze. În România evreii depind într-o mare masură de comerţul internaţional, iar viitorul acestui domeniu de activitate în această ţară este nesigur.

Există în ţară semne definite, deşi neoficiale, ale creşterii tendinţelor antisemite; mai mult, multora le este teamă că este posibil ca, într-o zi, ruşii să-i încurajeze pe români să-i discrimineze din nou pe evrei.

3. Cei din categoria (b) şi mai ales cei aflaţi în categoria (c) stau mult mai rău, ei pierzând practic absolut tot; puterea lor mentală şi fizică de a rezista a fost slăbită prin tratamentul inuman la care mulţi dintre ei au fost supuşi.

Unii dintre ei pot fi absorbiţi local, dar ei vor deveni cu greu cetăţeni folositori, numai dacă vor fi mutaţi şi aşezati în locuri în care işi pot căpăta respectul de sine. Un număr moderat al celor din categoria (a) se pot întoarce gradual în ţările lor de origine, mai ales cei care au perspective de a-şi recăpăta fostele lor proprietăţi. Printre aceştia sunt mulţi care au fost încurajaţi să vină în România de către mişcarea sionistă, ai căror membri, vizitând Ungaria, Austria şi Slovacia, le-au promis acestora o mai uşoară imigrare din România în Palestina. Se estimează că pot exista până la 60.000 de persoane care ar trebui să fie scoase din această ţară pentru a li se acorda o şansă de a recăpăta o existenţă normală.

Biroul consilierului Consulatului britanic a eliberat până acum 1.000 de vize pentru Palestina. Multe din aceste vize au fost acordate evreilor din categoria (b) care s-au întors din Transnistria, precum şi unor evrei din categoria (c), în special victimelor opresiunii naziste din Ungaria şi Polonia. Autorităţile sovietice încă nu au oferit permisiunea şi de aceea nu a existat nici o emigraţie în ultimele 6 luni. Este puţin probabil că Guvernul României va obstrucţiona emigrarea, datorită susceptibilităţii acestor oameni şi prejudecăţii lor native împotriva evreilor.

4. O mare parte a evreilor din categoria (a) ar dori de asemenea să emigreze. Puţini dintre ei vor însă neapărat să se stabilească în Palestina; ei văd aceasta ca pe un prim pas spre o viaţă liberă în Imperiul Britanic sau în Statele Unite.

Cei din categoriile (b) şi (c) care depind de emigrare pentru reabilitarea lor mentală şi fizică sunt nerăbdători să rămână în Palestina pentru totdeauna, cu atât mai mult cu cât agenţiile sioniste încearcă să-i convingă că pentru acest lucru nu există altă posibilitate. Mulţi dintre ei simt că în Palestina, mai mult decât oriunde altundeva, ar putea fi salvaţi de persecuţie.

Întrucat întoarcerea mea în Anglia a fost amânată pentru o perioadă mai mare decât am anticipat, m-am gândit că poate fi folositor spre scopurile dumneavoastră să primiţi aceste informaţii prin poştă.

Vă rog să nu ezitaţi în a mă înştiinţa în caz că doriti orice fel de informaţie în plus.

3.2.1 Raport I

Înainte de 1940 în România trăiau aproximativ 750.000 de evrei, care reprezentau 4,2% din populaţia acestei ţări. Astăzi există aproape 200.000 de evrei adică 1,7 % din populaţia totală.

În Vechiul Regat există astăzi 235.000 de evrei. După 1941 au fost deportaţi 8.000 de evrei din Dorohoi şi aproape 2.000 din restul Vechiului Regat. Dintre aceştia, aproximativ 6.000 s-au întors în Dorohoi şi cam 1.000 în restul teritoriului.

În Transilvania sunt astăzi 45.000 de evrei, în 40.000 în Transilvania de Sud şi 5.000 în Transilvania de Nord; aceştia din urmă s-au întors din lagărele de concentrare în care au fost deportaţi împreună cu întreaga populaţie evreiască de 140.000 de oameni. În timpul persecuţiei din Transilvania de Sud au fost deportate câteva sute de persoane, dintre care un anumit număr s-au întors.

În Bucovina de Sud (România) există astăzi apoape 1.000 de persoane întoarse din Transnistria. În 1942 întreaga populaţie din nordul şi sudul Bucovinei a fost deportată de catre administraţia românească, adică aproape 70.000 de persoane, în Cernăuţi, rămânând cam 16.000 de persoane, iar în restul provinciei doar câteva sute.

Nu toată populaţia deportată din Bucovina a fost exterminată în Transnistria – este posibil ca aproape 40% din cei care au scăpat cu viaţă să fie în Transnistria sau în nordul Bucovinei.

(....)

În pofida unei linişti aparente care a urmat după sfârşitul rebeliunii legionare, evreii din Bucureşti au sacrificat regimului Antonescu-Hitler numeroase victime. Sub pretextul că erau suspecţi din alte motive, sute de evrei au fost arestaţi, trimişi în lagăre sau chiar ucişi. Aproape toţi evreii originari din Basarabia, fie pentru că se credea că sunt comunişti, fie pentru că îşi exprimaseră dorinţa de a fi repatriaţi în fosta lor ţară, au fost deportaţi în Transnistria sau de cealaltă parte a Bugului . Un număr mare dintre ei au fost ucişi.

În Iaşi, după ce România a intrat în război, autorităţile germane împreună cu poliţia locală au organizat un masacru al evreilor. Cu această ocazie peste 11.000 de evrei au fost ucişi.

Mulţi evrei au fost evacuaţi forţat şi trimişi spre sud în vagoane închise ermetic. Doar foarte puţini dintre ei au supravieţuit şi au ajuns la destinaţie. Din nordul Moldovei mii de evrei au fost de asemenea evacuaţi forţat din oraşe şi sate şi deportaţi în Transnistria. Mulţi dintre ei au fost ucişi, mulţi au murit pe drum şi în lagăre.

În sudul Moldovei, evreii din diferite localităţi au fost evacuaţi şi înghesuiţi în oraşe în care au trăit într-o permanentă accentuare a sărăciei.

Evreii au fost evacuaţi de pe întreaga Vale a Prahovei şi înghesuiţi în alte localităţi, unde au suferit de toate neajunsurile unei vieţi dezrădăcinate, fără casă şi fără drept de muncă plătită.

3.2.2 Raport II. Situaţia evreilor români astăzi

După 23 august 1944 legile rasiale au fost abrogate. Evreii au fost repuşi, în principiu, în drepturile lor cetăţeneşti.

Aplicarea acestor restabiliri nu a fost făcută, însă, fără întâmpinarea unor mai mari obstacole.

În primul rând, obstacolele s-au ivit la instalarea evreilor în poziţiile din care au fost excluşi în baza legilor rasiale. Deşi un număr mare de evrei au fost repuşi în locurile pe care le-au ocupat în domeniul bancar, industrial şi comercial, totuşi există încă foarte mulţi evrei pentru care, din diverse motive, nu a fost posibilă reinstalarea în poziţiile pe care le-au ocupat înainte. Mulţi dintre aceştia nu şi-au putut găsi o ocupaţie nici în alte companii.

Problema retrocedării proprietăţilor în unele cazuri este amânată până la completa îndeplinire a formalităţilor.

Problema chiriaşilor evrei, care interesează mii de familii, încă nu este rezolvată. În cele mai populate centre au rămas aproape 10.000 de familii evreieşti care suferă ca urmare a imposibilităţii de a reocupa fostele case din care au fost gonite în baza legilor rasiale.

Populaţia evreiască tânără se găseşte într-o situaţie extrem de dificilă ca rezultat al acestor 6 ani de excludere din şcolile teoretice şi profesionale, ca şi din cauza alungării lor din ucenicie, tinerii evrei fiind complet nepregătiţi pentru dificila luptă pentru existenţă în aceste grele timpuri de după război.

De asemenea, categoria micilor negustori se află într-o situaţie dificilă. Acesteia îi lipseşte capitalul necesar pentru realizarea comerţului, acum când furnizarea de bunuri aste atât de dificilă şi când orice bun necesită mijloace de plată disproporţionate cu riscul asumat de micii negustori.

Mult mai dificilă este situaţia muncitorilor calificaţi. Majoritatea lor şi-a pierdut uneltele şi atelierele în timpul persecuţiilor războiului. Posibilitatea de creditare este pentru ei foarte redusă sau chiar inexistentă.

Acestea sunt motivele pentru care redobândirea drepturilor civile nu a produs printre evreii români satisfacţia firească pe care ar trebui să o provoace.

Dificultăţile vieţii au înăbuşit şi au întunecat orizontul evreiesc. Mulţi dintre ei şi-au pus speranţa în emigrare. Unii ar dori să plece în Palestina întrucât o foarte bine susţinută propagandă îi face să creadă că posibilităţile de absorbţie în această ţară sunt nelimitate. Alţii doresc să plece în America sau în alte ţări transoceanice în care au relaţii sau unde cred că ar putea găsi posibilităţile de a-şi crea mult mai uşor o situaţie. În ambele categorii de candidate la emigrare sunt evrei care au reuşit într-un fel sau altul să trimită o parte din capitalul lor în ţările de destinaţie.

Ideea că în România, ca vecină a Rusiei, există posibilitatea instaurarii unui regim comunist, este pentru aceşti evrei extrem de ameninţătoare. Temându-se că sub un asemenea regim vor fi deposedaţi şi nu vor mai putea intra în noua orânduire socială, ei preferă să părăsească ţara pentru a pune bazele unei vieţi noi în altă parte, unde e mai sigur că regimul capitalist poate fi menţinut. Alţi evrei care doresc să emigreze sunt cei care, întorcându-se din deportare şi-au găsit casele distruse, bunurile jefuite şi familiile anihilate în anii persecuţiei.

Sunt mii de evrei care nu mai pot trăi în continuare în locurile în care şi-au văzut părinţii, soţiile, soţii, copiii, fraţii şi surorile măcelărite şi chinuite.

Totuşi o mare majoritate e convinsă că va fi capabilă să trăiască de acum înainte în ţara în care s-au născut, ţara a cărei limbă e limba lor maternă, ţara care e de fapt ţara lor natală. Această majoritate nu uită ce a avut de suferit, dar este gata să accepte orice semn care poate încuraja speranţa că ceea ce s-a întâmplat s-a terminat şi că noi speranţe pentru viitor pot fi garantate.

Din această majoritate sunt recrutaţi numeroşi aderenţi ai ideilor şi mişcărilor progresiste. De asemenea, oamenii tineri înclină către comunism sau către noile grupuri democratice, cu simpatii pentru comunism sau pentru partidele social-democrate.

Sunt de asemenea evrei care simpatizează cu vechiul Partid Liberal sau cu Partidul National-Ţărănesc; ei reprezintă un anumit număr de oameni din profesiile legate de învăţământ, industrie şi comerţ.

Toate măsurile şi gesturile guvernului în favoarea reinstalării evreilor în drepturile cetăţeneşti întăresc curentul de stabilitate care se manifestă printre mulţi evrei din România, deşi creşte şi curentul emigraţionist, în acelaşi timp cu veştile şi rumoarea despre perspectivele strălucitoare ale unor aşezări evreieşti din Palestina şi din alte ţări de peste ocean.

Cei care doresc cel mai mult să emigreze sunt aceia care şi-au părăsit casele în satele şi oraşele din Moldova, Bucovina şi Transilvania, pentru a se putea stabili temporar în Bucureşti unde s-au simţit ceva mai adăpostiţi de regimul arbitrar exercitat de autorităţile locale în timpul războiului.

La fel şi polonezii, refugiaţii unguri, dezradăcinaţi şi rău îndrumaţi doresc să emigreze şi asteaptă cu nerăbdare deschiderea unui drum spre a merge fie în Palestina, fie în altă parte a lumii.

Guvernul şi problema evreiască

Guvernele care au urmat după 23 august 1944 au avut, în general, o atitudine de înţelegere faţă de problema evreiască. Ele au înţeles că vremea rasismului a trecut şi că evreii trebuie să redevină cetăţeni români. Abrogarea legilor rasiale a fost proclamată de la început. Nu a lipsit nici o măsură pentru punerea în practică a principiilor proclamate.

Totuşi, o prea mare atenţie s-a acordat intereselor celor care au beneficiat de pe urma legislaţiei antisemite, întârziind prea mult acţiunea de reparaţie impusă de cel mai elementar simţ al dreptăţii. Astfel, rămăşitele antisemitismului au fost încurajate şi s-a crezut că este posibilă reînvierea tendinţelor anti-evreieşti şi mişcărilor trecutului. În timpul ultimelor zile ale guvernului Rădescu au fost scene care au arătat că aderenţii antsemitismului nu au dispărut, deşi nimeni nu poate găsi în activitatea fostului prim ministru tendinţe sau fapte contra evreilor. El a fost totuşi prea ezitant, prea lent în tot ce ar fi trebuit să fie făcut pentru a şterge urmele unui trecut atât de opresiv cu evreii.

Guvernul Groza a făcut paşi în direcţia reinstalării evreilor în viaţa publică şi economică a ţării. Combaterea tendinţelor antisemite este mai rapidă, mai energică şi mai vizibilă decât sub orice alt regim de după 23 august 1944.

Sub guvernul Groza numărul angajaţilor civili a crescut. Religia a fost subvenţioanată mai eficient; chiar şi şcolile evreieşti vor primi asistenţă pe care nu au putut să o obţină de la nici un alt guvern de până acum. De asemenea, spitalele şi alte instituţii caritabile vor beneficia de această asistenţă.

Faţă de problema repatrierii evreilor din Transnistria şi din alte regiuni guvernul a arătat o atitudine grijulie, oferind bani şi posibilităţi de transport.

Proprietarilor evrei deposedaţi sub regimul Antonescu li s-au înapoiat proprietăţile, dar dintre aceia care au închiriat case doar o mică parte au reuşit să intre în fostele lor locuinţe.

Criminalii de război care sunt vinovaţi pentru asasinarea în număr mare a evreilor au fost chemaţi să răspundă pentru crimele lor. Mulţi au fost acuzaţi şi mulţi îşi asteaptă pedeapsa.

Guvernul se preocupa în mod evident de problema redării evreilor a drepturilor civile ce le-au fost luate. Faţă de atmosfera în care acest guvern trebuie să-şi duca activitatea – o atmosferă în care prejudecăţile şi discriminările trecutului persistă încă – misiunea sa nu este deloc uşoară.

El poate să-şi continue activitatea deoarece se bucură de sprijinul elementelor de extremă stângă şi al grupurilor progresiste. Bazat pe acest suport, guvernul arată curaj şi hotărâre în decizii. Guvernul încearcă să-şi asocieze cooperarea evreilor, ceea ce se va întâmpla dacă va continua să acţioneze aşa cum a început în ceea ce priveşte readucerea evreilor în drepturile lor legale. Va avea această cooperare mai ales din partea acelor evrei care ştiu că destinul lor este strâns legat de destinul poporului român şi prin urmare prosperitatea lor depinde de prosperitatea poporului român. Drumul liderilor de stat spre stânga este bine privit de evreii constienţi de nenorocirea care s-ar abate asupra lor dacă ar reveni regimul de dreapta. Aceasta nu înseamnă că nu există printre evrei elemente care privesc cu nelinişte eventualitatea unui regim sovietic în România. Marii industriaşi, deţinători ai unor mari proprietăţi, concerne de afaceri şi toti cei care trăiesc în aceste medii, deşi nu doresc întorcerea unui regim de dreapta presimt că dacă guvernul înclină mult spre stânga, aceasta va duce la anularea proprietăţilor lor. Alături de aceştia se află mulţi negustori evrei care împărtăşesc aceeaşi speranţă.

În timp ce masele evreieşti doresc să aibă dreptul de a munci, mulţi evrei sunt îngrijoraţi pentru libertatea comerţului şi a industriei.

Guvernul român de astăzi garantează dreptul la muncă, dar limitează libertatea care este obligatorie pentru industrie şi comerţ.

Cele de mai sus arată modurile diferite în care unii sau alţii primesc faptele şi manifestările guvernului.

Ordinea socială şi economica în România nu depinde, oricum, doar de evoluţia internă. Această ordine este subordonată marilor schimbări din vest şi est şi va fi în mod special influenţată de vecinătatea cu Rusia. Evreii nu pot trece cu vederea aceste realităţi. Ei nu îşi pot permite să ia asupra lor povara negării şi a rezistenţei. Procesul schimbării epocilor se dezbate între forţe gigantice în faţa cărora popoarele sau statele mici înseamnă foarte puţin.

3.3 Consemnări pe marginea unei importante sinteze document* privind „Evreimea română de după 1945", document în limba engleză, nesemnat şi destinat unor foruri evreieşti occidentale, datat august 1945.

Textul documentului (83 pagini) îşi propune să reconstituie pe baza unui amplu documentar problemele colectivităţii evreieşti din România de-a lungul unui deceniu şi jumătate scurs după august 1944. Este, credem, prima sinteză de asemenea întindere, asupra unei perioade din devenirea postbelică a evreimii române, celelalte, existente – elaborate pentru uzul unor cancelarii occidentale (S.U.A, Anglia etc.) sau pentru oficialităţile locale, fiind deosebit de sumare, predominant informative şi fără preocupări analitice exprese. Cât priveşte sinteza la care mă refer – de 83 de pagini – reproducerea ei integrală se dovedeşte imposibilă în condiţiile numărului limitat de pagini al volumului de faţă. Recurgem, de accea, la consemnarea principalelor chestiuni, tratate în sinteză, exemplificând unde este cazul şi cu extrase mai ample.

- *Repere demografice:*

„În 1949, potrivit evidenţelor F.C.E.R, populaţia evreiască a României era de 314.914.-120.000 locuiau în Bucureşti, 22.500 în Iaşi, 10.500 în Timişoara, 9.000 în Galaţi, 5.000 în Cluj, 4.500 în Oradea. Restul în alte localităţi.

Potrivit unor date publicate în 1947, între 1941 şi 1947 circa 30.000 de evrei veniţi din România au intrat în Palestina."

- *Coordonate sociale ale evreimii române*

Rapoarte comunitare din 1946 relevă:

▪ *adăpostirea, în România* a unui mare număr de refugiaţi, Bucureştiul fiind cel mai mare centru est european în acest sens; în februarie 1946 se aflau în România: 20.500 refugiaţi-13.000 din Ungaria, 6.500 din Polonia, 1.000 din alte ţări (Germania,, Austria, Cehoslovacia ş.a). Până la sfârşitul anului numărul lor a crescut la 30.000, unii organizaţi în „asociaţii" speciale, ca, de pildă „Asociaţia refugiaţilor din Budapesta" ş.a .;

▪ *descompletarea multor familii* prin interzicerea de către sovietici, imediat după 1944, a repatrierii în România a celor născuţi în Basarabia şi Bucovina, foste provincii româneşti. În cele din urmă au fost repatriaţi supravieţuitorii din Transnistria, şi toţi cei care au dorit să revină în România.

- *Situaţia şcolilor.*

Se apreciază: calitatea corpului didactic al şcolilor evreieşti (exemplificându-se prin personalităţi ca: pshihologul Rashela Felix, dr. M. Rosen, matematicienii I. Iager şi A. Hollinger, istoricul literar Dora Litman ş.a.).

- *Activitatea Joint până în 1949:*

▪ numai între oct-dec 1946 s-au acordat ajutoare personale sau unor instituţii de circa o jumătate milion $

▪ din 1947 se extinde aşa numita „constructive assistance", program de susţinere a unor unităţi de muncă productivă cu caracter lucrativ

▪ continuă ajutorul acordat unor persoane, organizaţiilor sioniste, asistenţei medicale, unor studenţi şi intelectuali, unor instituţii religioase, celor care făceau *alia*, unor centre de cooperaţie, ş.a.m.d.

▪ este stimulat în mod special ORT-ul – sistem educaţional de calificare şi recalificare în munci productive

▪ este dezvoltată reţeaua O.S.E, până la data de 4.03.1949 când, laolaltă cu ORT-ul, a fost desfiinţată prin decizia 197 a Consiliului de Miniştrii.

---

* Arhiva C.S.I.E.R., Fond M.R. (Moses Rosen).

- Refacerea Federației Uniunilor de Comunități, activitatea liderului ei dr. W. Filderman și divergențele din Prezidiul F.C.E. Supraviețuirea leadership-ului „tradițional" până în 1947: în ciuda acțiunii grupurilor divergente de presiune.

„Apolitismul" încurajat de liderii tradiționali ai comunității s-a dovedit favorabil ofensivei „politice" a C.D.E. care, în 1949, va subordona în întregime organizația comunitară comandamentelor „partidului unic".

- Politica flexibilă a P.C.R. (și C.D.E.) față de alia și evrei.

- această politică a fost nu doar flexibilă, ci și variabilă de la o etapă la alta
- între 1945-1948 *alia* nu a fost combătută de C.D.E. Începând din 1949 se dezlanțuie o furibundă campanie antisionistă la adăpostul căreia P.C.R și statul român îngăduie între 1950 –1952 un prim „val" al emigrării de masă, după anumite intermitențe urmând și alte plecări masive de evrei.

- „Asimilaționismul" comunist implicat în doctrina internaționalistă reprezenta o chemare de sirenă pentru mulți evrei, nu în ultimul rând pentru intelectuali.

Apariția pe „ulița evreiască" a C.D.E., organizație politică cu țeluri integraționiste și asimiliste – de astă data vizând cuprinderea evreilor în „efortul" de zidire a „noii societăți fără clasă și ură de rasă"- a constituit un eveniment major, nu „în sine" (adeziunea populației fiind modestă), ci prin faptul că, datorită sprijinirii (și călăuzirii) ei de către P.C.R., a izbutit să joace un rol crescând în viața comunitară și evreiască, mai ales cu începere din 1948/49. Până atunci „curentul" „ C.D.E.-ist" era doar unul dintre acelea care străbateau lumea evreo-română postbelică.

- Anul '49 o turnantă pentru evreimea română: F.C.E.R-ul și Comunitățile, capată un leadership C.D.E.-ist.

- Sionism

„Activitățile sioniste prodigioase în anii anteriori încetează definitiv în 1949. Începe prigoana antisionistă, culminată cu întemnițarea liderilor sioniști, în 1950 și apoi."

- Alegerea noului șef- rabin, în 1948.

Politica P.C.R. în problema cultului – cel mozaic în mod special – diferă de abordarea chestiunii cultelor din România în general: deoarece, pentru P.C.R. evreii constituie mai cu seama un cult „tactic". S-a urmărit, după 1948, transformarea instituțiilor reprezentative pentru etnia evreiască – comunitățile și Federația lor – într-o pură reprezentantă a cultului mozaic. De unde relativa importanță acordată de C.D.E alegerii noului șef rabin, după ce fostul șef rabin, Al. Șafran îi netezise acestuia singur calea prin plecarea sa neașteptată și definitivă din țară.

„Documentele nu sunt elocvente nici în privința disgrației în care se afla la C.D.E. (la P.C.R) Al. Șafran și nici a „grației" în care se afla, la foruri, Mosen Rosen. Oricum, se spera ca cel din urmă să devină un interlocutor pentru noii lideri ai F.C.E porniți pe drumul restratificării și integrării evreilor în Republica Populară Română. Dar se nutrea speranța absurdă că noul șef rabin va ajuta la acțiunea de dezbărare a evreilor de „năravul" lor sionist-emigraționist."

Viața a arătat că rabinul Rosen și-a dezamgit „susținătorii" săi C.D.E-iști, întocmai cum Al. I. Cuza și-a dezamăgit în sec. XIX sprijinatorii săi boieri când l-au adus la domnie. Primul a sprijinit evreii care doreau să facă *alia* și a produs un reviriment în viața confesională a unora dintre cei integrați în societatea „multilateral dezvoltată", secundul a înfăptuit... reforma agrară.

Personalitatea lui Mosen Rosen implică prea multe aspecte, unele contradictorii, pentru a fi cercetată în activitatea depusă peste 4 decenii. Mai ales că lucrarea de față nu se ocupă de anii de după 1949. Or, M. Rosen, devenit șef rabin în martie 1948 nu și-a dezvăluit în primul an de la instalarea sa nici una din virtuțile de conducător al evreimii în vremurile unei restriștii inedite, cea comunistă: ele vor ieși la iveală însă în anii următori.

- Proclamarea Statului Israel și impactul asupra relației dintre evrei și regim.

Dat fiind că U.R.S.S. contribuise la determinarea Adunării Generale ONU să adopte rezoluția din 29.11.1947 asupra Palestinei, consimțind la crearea Statului Israel, atât P.C.R., cât și C.D.E. s-au aflat pentru scurt timp în consens cu toată suflarea evreiască care celebra acest eveniment. După foarte scurt timp intervine însă o ruptură brutală. Momentul acela marca doar „calmul" dinaintea furtunii.

Acea „ lună de miere" de la începutul verii lui 1948 n-a durat însă decât... o lună. În chiar vara anului 1948 încep retorsiunile la adresa sionismului, deşi însuşi C.D.E.-ul va lua la finele acestui an iniţiativa organizării uneii *alia* propri, intrată în anale sub numele de „Aliaua roşie". Circa 4000 emigranţi instruiţi special de C.D.E pentru a îngroşa rândurile „stângii din nou creatul stat evreu şi-au abjurat vocaţia lor patriotică din chiar momentul plecării lor din portul Constanţa".

Folclorul evreiesc a înregistrat acest eveniment consemnând că „Marea Neagră a devenit pe dată roşie de la multitudinea carnetelor de partid aruncate peste bord" de respectivii emigranţi.

- *Viaţa culturală*

Sinteza consemnează: În 1949 erau: 189 rabini, 12 ajutori de rabini, 222 hahami. În octombrie 1950, erau: 41 rabini şi ajutoare, 125 hahami. În februarie 1951 – dr. Rosen atrage atenţia asupra scăderii nr. deserventilor de cult. În 1961 au rămas doar 105 clerici/rabini şi hahami, din care doar 31 erau rabini (12 în Bucureşti).

- *15.02.1949. Ministrul cultelor cere ca:* predicile din sinagogi să fie cenzurate; Federaţia să interzică orice referire la sionism; să fie corectate unele inscripţii pe monumente, plăci; se vor schimba anumite inscripţii din sinagogi.

- *Talmud Tora şi hedarim*

Şef-rabinul se opune măsurilor C.D.E. şi F.C.E.R, care vizează curmarea învăţării limbii ebraice şi împiedicarea educării copiilor „în spiritul misticii religioase, obscuratismului, ideii naţional-sioniste."

- *Represiunea şi sensurile ei*

În legătură cu arestarea dr. W. Filderman în 1945, cu unele arestări ale „slihimilor", în 1949, şi în cazul celor acuzaţi de evaziune fiscală la K.K.L., sinteza notează „arestările de evrei pe motive economice sau/şi de fraudare a graniţei etc, nu avem, încă, recoltat un material concludent. Un caz deosebit şi de întins ecou a fost cel al arestării, fără nici o vina penală, a rabinului Zisse Portugal". Le-am menţionat, pe acestea deoarece se cuprind în segmentul temporal, de care ne ocupăm în această lucrare, respectiv până în 1949, inclusiv. Se ştie însă că represiunea masivă a început abia după 1950 şi s-a inteţit paradoxal, după moartea lui Stalin. Procesul evreilor cuprinşi în lotul Pătrăşcanu-Cofler: procesul loturilor de lideri sionişti ş.a.m.d se petrec, aşadar, în afara răstimpului cercetat de noi. Vom face la locul potrivit referiri şi la acestea doar pentru a schiţa o anume dinamică, în materie. Aici arătăm doar că în „Sinteză" este reamintită arestarea, în 1954, a doi fruntaşi ai evreimii – rabinul Efraim Gutman şi Aron Kahane, fiul primului haham al comunităţii bucureştene, ca şi implicarea în procesul Pătrăşcanu a evreilor Emil Calmanovici, Belu Silber, ing. Berman şi economistul sociolog Remus Cofler. Represiunea împotriva unor membrii ai clerului a continuat în 1951 cu procesul rabinului Carol Gross, din Carei, a lui Nicolae Schonfeld, din Arad, membru în Consiliul Superior Rabinic sau şi mai târziu, în 1959, cu reîntemniţarea lui Zisse Portugal, ca şi a rabinului Muller Frederic, din Deva, ca şi a lui Al. Portugal, fiul lui Zisse: în principal pretextându-se... sionismul lor.

De aceea, am adera la concluzia „Sintezei" şi în aceasta chestiune care relevă că: „represiunea împotriva unor clerici evrei s-a integrat în campania anti-religioasă generală, o formă a teroarei de clasă şi nu o discriminare pe criterii etnice, antisemite" (p. 80).

- *Fenomenul antisemitismului*

Subscriem în întregime la concluzia: „în comparaţie cu prigoana evreiască din anii 1940-1944, se poate spune, fără nici o rezervă că antisemitismul în România a cunoscut un reflux vizibil". De altfel schimbarea radicală a regimului politic, la 23 august 1944, şi apoi la 6.03.1945, a constat şi în înlocuirea politicii etnocratice, antievreieşti cu o politică în care discriminarea rasială era interzisă prin lege. Chiar şi Convenţia de Armistiţiu (Semnată la Moscova la 12 septembrie 1944) cuprindea o atare prevedere. Printre capetele de acuzare la adresa marilor criminali de război figurau şi cele referitoare la distrugerea unei părţi din evreimea română. Şi, totuşi, o seamă de documente de epocă relevă persistenţa unei stări antisemite în societatea civilă românească, stimulate de mizeria materială postbelică, de lipsuri, secetă, şomaj etc. abătute în acei ani asupra ţării. Această „stare" se datora şi emergenţei comunismului în ţară, atribuită de antisemiţi în lucrare „contribuţiei evreilor la instaurarea noului regim aservit sovietelor".

În „Sinteză" toate aceste aspecte analizate de noi pe larg nu sunt menționate, fiind luate în considerare doar variatele campanii antireligioase și antisioniste de după 1949, dar care în mod justificat, credem noi, nu sunt văzute ca manifestări antisemite. Mai ales că ele erau purtate un timp de înșiși comuniști evrei – din C.D.E.

Manifestări antisemite de felul unor acte huliganice de profanare a unor cimitire și sinagogi, de răzbunare împotriva unor comuniști evrei, de discriminări etnice la „locul de producție", în școli etc. pot fi regăsite în mai multe sesizări ale organelor de ordine publică, ca și în rapoarte al F.C.E.R, C.D.E., ș.a. Guvernul le-a înfierat de fiecare dată.

- *Alia – un capitol major în istoria postbelică a evreilor din România*

Alia-ua postebelică din România, începută modest cu primele vapoare de emigranți care au transportat în '45 mai ales refugiați și repatriați, continuată, apoi, cu emigrarea ilegală din anii 1946-1947 și cu cea legală de după proclamarea statului evreu și până „la zi" reprezintă un capitol pe cât de inedit pe atât de amplu în istoria evreilor de pe aceste meleaguri. De aceea, istoria evreilor din România devine a celor rămași în România, ca și a israelienilor de origine română.

3.3.1 Anexă: Extras în original din sinteza prezentată mai sus:

„Romanian Jewry from 1945 to 1960

The Holocaust with its six million martyrs heavily marked the history of the Jewish people, overshadowing all the events that followed. Since then, those who remained have been searching for ways of coping with the serious crisis posed by „the final solution". Their answers were obviously not original but they acquired a different significance in view of the new facts.

Romanian Jewry, emerging from the fascist nightmare, faced specific problems. Demoralised, marred, and reduced to half its size, it had to adjust to radical social, political and ideological changes. The way the Community dealt with this transition set the tone of the period.

Jewish life in Romania was also influenced by various developments in the host country, and among world Jewry, and by the most significant event in Jewish history of the last thousand years – the establishment of the State of Israel. This book presenting documents, mostly unedited, illustrating the turbulence of those times, aims primarily at introducing historical evidence on the post-Holocaust period in Romania. These data allow various preliminary conclusions to be drawn about Jewish life there at that time.

The period between 1945 and 1947 should not be viewed as a continuous power struggle within the Federation's leading bodies. Although there were certainly conflicts, the various factions sometimes overcame their sharp ideological differences to cooperate in the struggle for Jewish survival.

The Zionists, members of the Zionist Organization, and the Jewish Party, held the majority in the Presidium. They did not however attempt to impose their views, partly because of internal conflicts within the Zionist movement. Naturally, they focused on the aliya-related issues and the struggle for a Jewish state in Eretz Israel. There were many confrontations around this fundamental issue between Communists and Zionists. The Communist Party's realistic standpoint regarding aliya and the eventual creation of a Jewish State in Palestine should, however, be noted. From 1945 to 1946, Communist representatives joined the other Jewish factions in supporting the Yishuv's struggle in Eretz Israel, but only reluctantly acknowledged the possibility of a viable Jewish State. They sought to overcome the problems of the Jewish Community in the wake of far-reaching changes in Romania. In October and November 1945, the Communists supported the Zionist protest against anti-Jewish acts in Tripolitania and Egypt, and the pro-Arab stand of the British Foreign Minister Bevin, but at the same time they refrained from firm support for a Jewish State in Palestine. With respect to aliya, the Communists advocated free emigration to all countries, without singling out Palestine. Their position became more flexible for a short period in 1947 when they welcomed the imminent proclamation of the State of Israel. This shift in attitude was prompted by the position of the

U.S.S.R., which viewed Israel as a potential center of ideological and political expansion in the Middle East.

The period from 1945 to 1947 was a time of „'strange bedfellows" supporters of widely differing trends acted together. Against this background, Filderman remained Federation president in spite of the campaign against him.

The main trends within the Jewish community were the Communists, bearers of the new assimilationism, and the Zionists. The upper-class supporters of the old assimilationist movement, represented by Dr. Filderman, became peripheral both socially and politically in the context of the extensive changes in Romania. The new Communist assimilationism, supporting the new Romanian „revolution," attracted many Jews. The Jewish intelligentsia, particularly the elite, opted for the Communist solution. Emerging from the Holocaust nightmare, they looked to Communist ideology, which opposed oppression, for an eventual solution to the Jewish problem. It should not be overlooked that during the rise of the fascists in Romania, the Communists and the Social Democrats were the only parties consistently opposing them. The „historical parties," on the other hand, sometimes found excuses for „flirting" with the far right. At the same time, the new regime removed all the obstacles to Jewish intelligentsia in key positions in the academic world, the economy, and the press and other publications. Under the dictatorship, while some of the intelligentsia discredited themselves, others stood aside expectantly. This also explains how an important Jewish intellectual elite could exist side by side with the Communist party. With hindsight, that particular option is now regarded as an „historical error". In addition, many opportunists, who saw the way the wind was blowing, joined the „true believers."

On the other hand, the Zionist option also attracted considerable support. In the wake of insecurity, the uncertain political situation in Romania, and the persistent antisemitism, many people chose aliya. In addition, as previously mentioned, the social and economic changes in the country led to the „disappearance" of several traditional categories of Romanian Jewry – small manufacturers and tradesmen, commercial agents (salesmen) and bank clerks. They constituted the main component of aliya by the late 1940s and early 1950s. Naturally, the proclamation of the Jewish State in Eretz Israel enhanced the desire for aliya.

By late 1947, against the background of the constantly shifting general political power balance, the Communists consolidated their position in the Federation. In December 1947, feeling threatened, Filderman left Romania illegally. Taking advantage of this event, the Communists appointed one of their representatives, Dr. Sandu Lieblich, in Filderman' s place. Lieblich only served in this position for a very short time before being removed by his Party colleagues. Thus, by January 1948, the Communists were in a strong position and began implementing their political goals. It is important to note that their dialogue with the Zionists continued, particularly during the early part of 1948, and cooperation between the two main trends of Romanian Jewry went on for some time. However, many events heralded the forthcoming split.

The Activities of the Jewish Democratic Committee

One of the key political phenomena in the aftermath of the war was the formation of the Jewish Democratic Committee (C.D.E.).

Naturally, the reinstatement of various trends within Jewish life led to a need for unity. Not only was this desirable, but it was also imperative in the face of the serious material and social problems confronting the Jewish Community. A body to represent the interests of the entire Jewish Community within the complex Romanian political scene was needed."

4. Documente privind politica P.C.R. în problema evreiască

4.1 Comentariu. Rolul crescând al P.C.R. în dinamica societăţii româneşti de după 23 august 1944 a determinat ca evoluţia evenimentelor în oricare sector al vieţii sociale, inclusiv evreieşti, să atârne de intervenţiile concrete ale actanţilor comunişti în acţiunile şi actele ce se desfăşurau. Politica partidului se aplica prin liderii săi – români, evrei etc. – care urmau o „linie generală" dar o filtrau totuşi, mai ales in faza „tranziţiei", şi prin personalitatea lor de stalinişti mai mult sau mai puţin zeloşi. Iată de ce, discutând la concret „poziţia comunistă" faţă de diverşi lideri ai evreilor, faţă de refacerea puzderiei de organizaţii şi partide evreieşti, a instituţiilor comunitare, a mişcării sioniste – atât de ramificate – nu este superfluu să aflăm cele exprimate în foruri interne de partid atât de liderii neevrei ai P.C.R., (Bodnăraş, Rangheţ, Luca, Miron Constantinescu, Gheorghiu Dej ş.a.), cât şi de comuniştii evrei de prim rang (Iosif Chişinevschi, Ana Pauker ş.a.) ori de rang secund (H. Maxy, P. Davidovici, I. Şraier, L. Filderman). În şedinţele dedicate special C.D.E.-ului, liderii acestuia – Lică Abramovici-Chiriţă, P. Iscovici, Leibovici Şerban, B. Feldman etc. etc. – cu toţii factori concreţi de aplicare a „liniei" în „uliţa evreiască" îşi făceau şi ei auzit glasul, uneori critic, de cele mai multe ori... autocritic. Liderii „tradiţionali" sau/şi „noi" ai evreimii – de la W. Filderman, A.L. Zissu, Al. Şafran, M, Rosen, până la zecile de activişti U.E.R.-işti, sionişti, comunitari ş.a.m.d. – nu puteau face abstracţie în toate acţiunile lor de opiniile şi poziţiile celor de mai sus.

Parcurgerea documentelor de epocă – a dezbaterilor de la C.C. al P.C.R., de la F.N.D., C.D.E. – face pregnant faptul că în anii tranziţiei (1945-1949) „linia partidului" era, în fapt, rezultanta impactului poziţiilor de partid exprimate „la nivel înalt" cu unele realităţi sociale şi economice date; tacticile şi strategia exprimau „echilibrul de forţe", într-o perioadă când „forţa" nu devenise, încă, pârghia esenţială de acţiune în stat şi naţiune.

Iată de ce „palierul personalităţilor" introduce un coeficient semnificativ în analiza „palierului realităţilor", al evenimentelor, al acţiunilor şi actelor sociale cercetate azi din punct de vedere istoric.

La nivelul actanţilor, pe care azi îi studiem şi după ce au spus şi după cum au acţionat, criteriul analizei contextuale este hotărâtor pentru a evita confuziile.

În documentarul dedicat aici special politicii duse de P.C.R. şi statul „democrat-popular" în chestiunea evreiască vom regăsi o seamă de stenograme în care sunt consemnate şedinţe ale unor foruri de partid la care unii vorbitori fac afirmaţii oarecum deconcertante în raport cu poziţia ideologică de principiu.

Vom putea urmări cum lideri de partid (V. Luca, I. Rangheţ şi chiar Gheorghiu-Dej) se arată „deranjaţi" de o seamă de realităţi concrete purtând marca „evreităţii".

Dezbaterea problemei evreieşti în anii socialismului incipient era practicată adeseori de P.C.R. în sensul recomandării făcute evreilor ca ei să-şi amâne revendicările, uitând de condiţia lor de ostracizaţi şi năpăstuiţi, de până atunci. Doar că, trăind în sărăcie, şomaj, declasare socială şi provizorat nu puteai să uiţi de toate acestea şi să intri în socialism cu mâinile goale! Or, ţelul socialismului era tocmai acesta: proletari români – indiferent de origine – daţi-vă mâinile voastre goale şi urmaţi îndeaproape Partidul Comunist Român.

Şi totuşi, în răspărul unor alegaţii ostile intereselor şi înjghebărilor specific evreieşti, în fapt: organizaţiile, partidele şi instituţiile evreieşti se refac într-un număr considerabil; *leadeship*-ul „tradiţional" rămâne dominant în structurile comunitare; afluenţa comuniştilor evrei spre statusuri şi roluri comunitare importante atinge cote înalte; C.D.E.-ul, în prima sa fază nu este numai o „curea de transmisie" a P.C.R., deşi se înscrie ca o organizaţie de masă a acestuia.

Atitudinea violent critică a C.D.E.-iştilor faţă de unii „reacţionari" evrei, în primul rând W. Filderrman, A.L. Zissu ş.a., alternează cu încercările de a-i alătura pe aceştia „progresiştilor", „noilor democraţi" etc.

Sunt tot atâtea raţiuni pentru care analiza tacticilor P.C.R. faţă de evrei trebuie dedusă din conjugarea retoricii, în materie, a diverşilor lideri de partid şi din C.D.E. cu modul lor concret de a acţiona – politic, ideologic şi chiar... economic (domeniu în care miniştrii, secretarii de stat ş.a. traduc „linia partidului"). De la premier şi până la ministrul de Finanţe, Învăţământ, Culte etc. mai toţi

demnitarii sunt zilnic puşi în situaţia de a decide în probleme ale evreilor. Coeficientul personal al relaţiilor cu liderii evrei joacă un rol de nesubestimat în aplicarea respectivei „linii".

Stategia partidului în problema evreiască reprezintă aşadar şi o rezultantă a „coeficientului individual" din transpunerea „liniei", conjugat cu: raportul de forţe (şi intervenţii) externe şi interne; *feed back*-ul produs în lumea evreiască şi în societatea globală a ţării; confruntarea cu politica diverselor grupuri evreieşti însăşi.

În acest sens, panorama vieţii sociale evreieşti din acei ani – dependentă de politica P.C.R. şi de măsurile statului (legi, organizare, administraţie ş.a.) se dovedeşte, totuşi, modelată şi de *trend*-urile interne, de acţiunea *leadership*-ului şi grupurilor de presiune, din afară şi dinlăuntru

Anularea legislaţiei antisemite şi condamnarea prin lege a manifestărilor şovine antisemite, crearea unor prime foruri de reprezentare unitară a populaţiei evreieşti (Consiliul General Evreiesc, Organizaţia Democrată a Evreilor ş.a.), refacerea structurilor comunitare (U,C,E., F.U.C.E. ş.a.), reconstrucţia secţiei din România a Congresului Mondial Evreiesc (C.M.E.) şi până la reapariţia organizaţiilor sioniste (legalizate în 1945 chiar de ministrul comunist T. Georgescu, deţinătorul portofoliului de „Interne"), reînceperea activităţii *Joint*-ului, acceptarea unor forme sioniste de restratificare (ahşarot), menţinerea unor contacte cu organizaţii evreieşti, deplasări la congrese etc. – sunt în totalitate demersuri în acest sens. În acord cu poziţia U.R.S.S. faţă de crearea Statului Israel, statul român şi-a manifestat simpatia faţă de Căminul Naţional evreiesc, după ce agrease ideea emigrării ilegale în Palestina, încă din 1945, şi acceptase chiar ca C.D.E., organizaţie ivită de P.C.R. în 1945, să preia anumite responsabilităţi în organizarea emigrării – fapt petrecut chiar la finele lui 1948 şi începutul lui '49 (când aceasta a organizat aşa-numita *alia* roşie, de circa 4.000 persoane). De altfel, politica P.C.R. faţă de evrei, în răstimpul 1945-1949 poate fi urmărită, în concreto, şi prin acţiunea acestui Comitet Democratic Evreiesc (C.D.E.) căruia îi era atribuită misiunea ca prin atragerea în activitatea sa a unor lideri şi organizaţii tradiţionale evreieşti, să devină unica expresie politică a minorităţii – paradoxal, necunoscută... teoretic.

În virtutea acestei misiuni, şi în dorinţa de a-şi atrage simpatia masei evreieşti, pe de o parte, şi autoritatea asupra celorlalte organizaţii ale etniei, pe de altă parte, C.D.E., revendicând o anumită autonomie, nu va acţiona dintr-un început nici ca un simplu satelit al P.C.R. şi nici în virtutea ideii că evreimea română urmează a-şi pierde dimensiunea etnică în viitor. Şi chiar dacă oficiosul C.D.E., ziarul „Unirea", va discuta îndelung această chestiune, însăşi întinderea dezbaterii purtate pe parcursul anilor 1945-1947 va constitui un simptom că tezele de partid în materie nu erau pe deplin „asimilate".

Deşi călăuzită de ideea fatalităţii ştergerii calităţii de naţionalitate a evreimii în socialism, politica P.C.R. faţă de această etnie atestă nu doar eşecul respectivei idei, ci şi eşecul respectivei politici. Căci P.C.R. a încercat între 1945-1948 să-şi apropie evreimea locală sau, cel puţin, s-o neutralizeze vizavi de ţelurile cuceririi puterii politice, P.C.R. mizând ca prin aducerea sub o „cupolă progresistă", unificatoare – fie şi pe criterii etnice – evreii să devină manipulabili. Iar, când eşecul acestui demers s-a impus cu tărie, acelaşi partid a trecut la o politică de sfărâmare a „unităţii evreieşti" de luptă dechisă nu numai faţă de „reacţiunea evreiască" ci şi faţă de toate dispozitivele comunitar-etnice, altele decât acelea în care căpătau rol diriguitor persoane obediente ideologic şi politic, ori activişti de partid – instrumente sigure ale puterii. Demersul se încadra desigur, în ofensiva generală de după 1949 împotriva a tot ce era considerat „reacţionar" şi „ostil comunismului" – atât în rândul minorităţilor cât şi a majorităţii româneşti. Efortul de „denaţionalizare" îi viza deopotrivă pe evrei, ca şi pe români etc. etc. Este raţiunea pentru care socotim că în cele operate cu privire la etnia evreiască în deceniul cinci nu avem de a face cu o discriminare specială, recte cu o formă inedită de... antisemitism. Marxism-leninismul nu admitea ideea antisemită. În plan ideologic, de aceea, până la apariţia manifestă a „naţional-comunismului" – din partea a doua a regimului ceauşist – între socialism şi antsemitism, se părea să fie o incompatibilitate de principiu.

La întrebarea dacă P.C.R. avea o poziţie teoretică bine conturată în chestiunea evreiască, există autori care răspund negativ. Alţii consideră că pot fi puse în lumină poziţii contradictorii sau o „linie" şerpuitoare.

În ce mă priveşte consider că liderii P.C. din România, evrei sau neevrei, care au preluat puterea în anii de după război, abordau problema evreiască, dintr-un unghi de vedere marxist-leninist, respectiv considerau, ca şi Marx, că odată cu capitalismul va dispărea şi evreul generic – om al comerţului cu bani şi produse. Ca şi Lenin, comuniştii români considerau că prin dictatura proletariatului, antisemitismul, creator de evreitate în lumea modernă, nu-şi va mai găsi curs. Iar ca şi Stalin, considerau că în socialism evreii trebuie să devină oameni ai muncii integrabili pe meleagurile „dezrobite" în care se află şi „dizolvaţi" în populaţia autohtonă.

Chiar dacă – din raţiuni politice – s-a optat la un moment dat pentru „soluţia Birobidjan (regiune nouă evreiască în cadrul U.R.S.S.) eşecul acesteia a condus ulterior la conturarea unor poziţii originare leniniste, antibundiste, antiautonomiste şi, evident antisioniste. Teoretic, evreii nu erau consideraţi o naţionalitate, urmând ca în socialism ei să se asimileze deplin. Atitudinea politică favorabilă a P.C.U.S. faţă de creerea statului evreu şi contribuţia internaţională adusă în acest sens, s-au dovedit conjuncturale, de scurtă durată şi fără vreo legătură cu evreimea din ţările socialiste căreia, teoretic, i se refuza aspiraţia sionistă.

În principiu poziţia teoretică a P.C.R. în problema evreiască exprima adeziunea la acelaşi corp de idei marxist-leniniste, deşi politica regimului în perioada emergenţei spre comunism – faţă de evrei, sionism, emigrare, stat evreu ş.a. – a vădit o seamă de particularităţi adeseori în contrast cu baza doctrinară amintită.

Dar aici şi acum vom face doar câteva referiri la ideile teoretice exprimate de unii lideri de partid (P.C.R., F.N.D. ş.a.) în chestiunea evreiască. Lucreţiu Pătrăşcanu – la o anchetă jurnalistică* desfăşurată în anul 1945, răspundea:

„Am scris despre această chestiune în 2 cărţi: în *Problemele de bază ale României* şi în *Sub trei dictaturi*. Am expus acolo punctul meu de vedere în chestiunea evreiască...

Mă ocup acolo şi cu dezvoltarea şi evoluţia întregului antisemitism european, căruia îi caut o explicaţie ştiinţifică...

Dacă scoatem antisemitismul şi anume elemente care-i se încorporează, nu mai rămâne nimic din această problemă evreiască...

Cred că este mai folositor şi pentru noi şi pentru Evrei, de a-i păstra ca elemente active, de a-i încadra colectivităţii româneşti.

Care este cauza antisemitismului? Pentru ce s-a născut la noi? La aceste întrebări am răspuns în lucrările mele. Războiul a avut însă un alt efect. La noi el a transformat o bună parte a Evreilor din elemente bune şi productive, în elemente parazitare. Un funcţionar este un element productiv iar un şomer care stă pe Lipscani şi face bursă neagră este un element parazitar. Datorită proastei situaţii economice a României, datorită lipsurilor, s-a născut tocmai acest proces de descalificare a unei bune părţi din populaţia evreiască. Al doilea fapt e că, din pătrunderea în aparatul de Stat, mai ales în Moldova, a unor elemente evreieşti, s-a încercat să se facă monedă antisemită. Toate acestea nu sunt însă fenomene organice sau structurale şi deci vor dispare cu vremea...

Dacă noi vom îmbunătăţi situaţia economică a ţării şi vom democratiza însăşi ţara, sunt sigur că acest antisemitism va dispărea. Vom lupta ca să dispară...

Cred că agitarea ideii sioniste nu face un serviciu populaţiei evreieşti pentru că naşte impresia că Evreii se detaşează de populaţia alături de care trăiesc, că ei se separă pentru a cultiva mai departe o stare de izolare. Aceste impresii alimentează la rândul lor agitaţia antisemitismului..."

Pentru Lucreţiu Pătrăşcanu, încercarea de a crea în Palestina un stat Evreiesc era o fantasmă. Sionismul i se părea o încercare vană şi chiar „contrarevoluţionară", deoarece socialismul „va rezolva şi problema evreiască alături de toate celelalte probleme sociale". Prin integrarea în noua societate românească evreii se vor simţi egali cu connaţionalii lor români".

Subliniez acest lucru deoarece există preopinenţi care să nege azi existenţa unei poziţii ideologice clare a P.C.R. în problema evreiască, mai ales având în vedere meandrele politicii acestui partid cu privire la evrei, ca şi refuzul său de a recunoaşte complexitatea contenciosului evreo-român în anii de după război. Or, în opinia noastră meandrele respective îşi au sorgintea tocmai în existenţa

---

* Vezi Ancheta Fränkel reprodusă în Partea întâi, cap. IV, subcap. 5.

unei viziuni teloretice în problemă dar care datorită dogmatismului ei funciar, a suferit serioase confruntări cu realitatea, mai ales până la cucerirea puterii depline în stat când în paralel cu o politică de acceptare (frecvent întreruptă) a emigrării celor care nu se lăsau aliniaţi destinului hărăzit de comunişti tuturor românilor (evreii fiind şi ei trataţi ca români). Căci şi evreilor le era hărăzită integrarea deplină, dusă până la cotele asimilării, deconfesionalizării şi dezetnicizării. Era, deci, o viziune concepută în spirit marxist, dar aplicată în unele situaţii concrete, pragmatic.

„Numai antisemiţii şi bineînţeles naţionaliştii evrei au căutat şi caută izolarea populaţiei evreieşti de popoarele în mijlocul cărora trăiesc de veacuri. Eu consider pe Evrei ca o minoritate încadrată şi vrem s-o considerăm definitiv încadrată în Statul român, în rândurile populaţiei româneşti, noi fiind gata să-i pregătim cele mai bune posibilităţi de dezvoltare aici în ţară...", conchidea acelaşi L. Pătrăşcanu.

Problema evreiască locală este astfel reductibilă – în accepţiunea P.C.R. la problema antisemitismului românesc (a naţionalismului extremist) – cu rădăcini bine remarcate în criza social-economică, în contradicţiile economice ale României moderne, în diversiunea claselor exploatatoare care şi-au alăturat şi mica burghezie doritoare să se bucure pe seama evreilor de status-uri şi roluri importante în economie, administraţie, cultură, profesiuni libere ş.a. Devenită mişcare de masă mic-burgheză, în interbelic şi precipitată în urma umilinţelor pierderilor teritoriale din 1940, acţiunea antisemită, ridicată la rang de politică de stat în regimul legionaro-antonescian, urmează să-şi curme virulenţa sub noul regim democrat-popular şi pe măsura edificării socialismului în România. Dispărând antisemitismul, va dispărea şi problema evreiască rămasă fără obiect, ea urmând a fi soluţionată sub toate aspectele (economice, culturale, cultuale etc.) în noua orânduire.

Emanciparea evreilor – considera Marx – nu poate fi decât emanciparea societăţii omeneşti de nedreptăţile sociale, de egoismul exploatării omului de către om. Câtă vreme se va putea sfida sărăcia, prin ostentaţia unui lux făcut, fie de creştini, fie de evrei, în văzul unor oameni striviţi de greutatea vieţii, „socialismul omului prost" – mai exact al omului neinformat şi dezorientat – va forma anticamera socialismului adevărat. Un fel de copilărie naivă şi brutală, premergătoare maturităţii socialiste.

Reflecţiunile lui Marx din tinereţe asupra chestiunii evreieşti sunt considerate de ideologii P.C.R. drept expresia intelectuală majoră a viziunii lor în materie.

Discursul ideologic – Aspecte generale. Ideologia şi politica P.C.R faţă de evrei. Discursul ideologic al P.C.R. în problema minorităţilor, în problema evreiască înainte de toate, s-a dovedit constant în reiterarea motivelor: egalităţii între oamenii muncii, fie ei majoritari sau minoritari; dispariţiei discordiei între naţionalităţi şi a urii de rasă deîndată ce orânduirea socialistă va curma baza socială pentru învrăjbirea diversionistă între etnii, (vrajbă operată de... „asupritorii de orice neam").

Suportul teoretic pentru o atare propagandă l-a constituit concepţia marxist-leninistă privind problema naţională formulată din unghiul de privire al internaţionalismului proletar, deci al unei frăţii între oamenii muncii de orice naţionalitate.

Evreii, în optica „socialismului ştiinţific" sunt o naţionalitate doar în măsura în care antisemitismul loveşte în oamenii muncii, identificaţi a aparţine acestei etnii. De îndată însă ce se va produce emanciparea societăţii omeneşti de nedreptăţile sociale, de egoismul exploatării omului de către om, nici antisemitismul nu va mai putea fi folosit ca diversiune, chiar şi sub forma sa de „socialism al omului prost". Prin abolirea antisemitismului, considerau „marxiştii" internaţionalişti, oamenii muncii evrei vor avea motive puternice să se manifeste în primul rând ca „oameni ai lumii" şi în mai mică măsură ca... naţionalitate. Karl Marx, în reflecţiunile de tinereţe asupra chestiunii evreieşti spunea că ceea ce este specific capitalist -etnic în mentalitatea evreiască va dispărea deodată cu regimul capitalist. În socialismul autentic, faza sa superioară, evreii nu vor fi, ca atare, o minoritate etnică.

Sunt idei – cu pretenţii de fundamente ale unei sociologii marxiste a problemelor evreieşti – care, oricât de nerealiste să pară au fost în nenumărate rânduri reiterate în discursurile ideologice ale

comuniştilor, atât înainte cât şi după ce au parvenit să deţină puterea politică în unele ţări ale lumii contemporane, inclusiv în România.

Considerându-se, de pildă, atât în ilegalitate cât, mai ales, imediat după 23 august '44, drept campion al luptei împotriva xenofobiei şi şovinismului, P.C.R. şi-a arogat dreptul de a pretinde tuturor evreilor ţării să devină solidari în faţa obiectivelor pe care el le desemna pe scurtă şi lungă durată, inclusiv înlăturarea oricărei opoziţii, din afara şi din lăuntrul evreimii faţă de emergenţa şi instaurarea comunismului în România. Liderii P.C.R., animaţi de ideea marxistă amintită a relaţiei de cauzalitate între antisemitism şi evreism, au considerat de la sine înţeles că pe măsură ce se va produce refluxul celui dintâi, în România postbelică, vor dispărea şi propensiunile etnice ale evreilor.

Este cunoscută violenţa discursului antifascist, antixenofob şi antişovin şi chiar expres împotriva antisemitismului, performat de P.C.R.

La un miting convocat de către Partidul Comunist, la sala Tomis*, liderul de partid Iosif Chişinevschi, în limbajul atunci în vigoare, spunea: „Noi comuniştii, spunem cu regret că mai există problema evreiască (citeşte...antisemitism, n.n.)...Democraţia progresistă (adică socialismul, n.n.) lichidează cu desăvârşire ura de rasă: fascismul o face să se ivească. Deci evreii trebuie să lupte pentru democraţie"... La acelaşi miting, fruntaşul comunist V.Luca conchidea „evreii trebuie să se încadreze în lupta poporului român pentru stârpirea fascismului (referire şi la toţi „reacţionarii" dinlăuntrul ţării, n.n.). În această luptă trebuie să se încadreze toţi evreii, indiferent de vederi politice sau de categoria din care fac parte". Şi încheia, apocaliptic: „O slăbire a democraţiei noastre, o revenire la trecut, ar însemna pentru toţi evreii – fără deosebire de clasă – din nou teroare, din nou pogromuri, din nou masacre, ar însemna sfârşitul... În interesele ei vitale, populaţia evreiască... trebuie să înţeleagă odată pentru totdeauna că soarta ei în viitor depinde de soarta democraţiei" aptă să înfrângă „reacţiunea" nicicând „opusă antisemitismului". Potrivit spuselor lui I. Chişinevschi, „în anii trenurilor fantomă, ai „lagărelor morţii", ai „taberelor de exterminare" doar P.C.R. s-a aflat în fruntea luptei contra sălbăticiei fasciste „externe şi interne".

Cu asemenea retorică antifascistă liderii pecerişti voiau să convingă masele evreieşti să adere la întreg „pachetul" de acţiuni politice iniţiate în etapa ascensiunii la putere, până la 6 martie 1945 şi, apoi, până la finele lui 1948.

Considerând că în acest interval de timp manifestările de şovinism şi antisemitism ale „reacţiunii" – şi chiar ale unei părţi din „societatea civilă" care gravita în jurul ei – nu au putut fi curmate, P.C.R., pentru a nu lupta „pe două fronturi" nu a deschis şi bătălia pentru inhibarea manifestărilor de „etnicitate" din partea evreilor. Aceste manifestări vor fi însă şi ele considerate, mai apoi (după 1948), tot atât de reacţionare, şovine şi chiar fasciste (sic!) în raport cu doctrina care prevedea că în socialism problema evreiască va fi rezolvată.

De aceea în planul faptelor, s-au petrecut după 1949 o serie de acte reprobabile (arestări, procese, condamnări penale, persecuţii ş.a.) de distrugere nu doar a dispozitivelor etnice, ci şi a liderilor naţionali (sionişti cu precădere).

Se pare că liderii comunişti se foloseau în abordarea problemei evreieşti, mai concret spus „a aspectelor ei postbelice", de un dublu discurs: unul ideologic – oficial, prin care se acredita socialismul în general, cel românesc în speţă, drept unică soluţie, socială şi umanistă, la respectiva chestiune: altul politic, cvasirealist dar ocult, prin care evreii (ca mică şi mare burghezie, ca supravieţuitori ai Holocaustului ş.a.) erau consideraţi ca „făcând probleme" socialismului, îngreunându-i ascensiunea atât din punct de vedere social-economic, cât şi... etnic. În străfundurile cugetului lor, chiar şi cei mai înverşunaţi antisionişti din rândul liderilor de partid (inclusiv cei de origine evreiască) erau convinşi de faptul că prin emigrarea evreilor o seamă de tensiuni antietnice şi sociale pot fi mai bine *defulate,* în favoarea„noului regim.

Desigur, precauţii ideologice, impuneau ca asemenea „raţiuni politice" să nu transpară în discursul oficial, care adeseori folosea tocmai exprimări contrare. În şedinţele interne, de partid, asemenea analize se făceau, însă, aproape „fără perdea", cu „transparenţă" care va să zică...

---

* La 15.10.1945.

*

4.2 *Documente*. Pentru a nu pluti în generalităti şi în zona aluzivului, vom zăbovi, aci şi acum, asupra unor dezbateri interne de partid în... chestiune. Mai întâi un prim document pe care-l considerăm relevant, pregnant şi concluziv cu privire la evaluarea de către P.C.R. a „disfuncţionalităţii populaţiei evreieşti" sub „noul regim" câtă vreme nu se orientează ramurile „grele" ale... producţiei.

4.2.1 *Şedinţă a Biroului Politic cu reprezentanţii Organizaţiilor de masă* ţinută la 15 octombrie 1945 (vezi Fond C.C. al P.C.R. Cancelarie. Dosar 86/1945).*

În cadrul şedintei iau cuvântul o seamă de vârfuri de partid care în stilul propriu „luptei de clasă", caracteristic epocii, caracterizează evreimea română ieşită din Holocaust după cum urmează:

„...Tov. CHIRIŢĂ (Comit. Nat. Evreiesc): „ ...în Moldova, în Transilvania dar mai ales în Moldova, la Iaşi, Botoşani, Hârlău etc. unde este tot comerţul, este multă evreime... Când a început campania contra speculanţilor, contra sabotorilor, şi se striga: Moarte sabotorilor!, s-au sesizat toţi evreii de acolo şi au început să spuie că guvernul român face provocări antisemite... În viaţa evreiască există două curente foarte periculoase: al lui Filderman, care toţi ştim care este politica lui; al doilea, al sioniştilor de dreapta, cu Zissu". Se recunoaşte însă că: populaţia evreiască nu poate intra în procesul de producţie. Căci „toate locurile sunt ocupate şi că mai vin acum o altă serie de repatriaţi, adică acei care au fost prizonieri, o parte din românii evacuaţi în Germania, care trebuie încadraţi în producţie şi iată că populaţia evreiască rămâne din nou pe dinafară".

Se mai recunoaşte şi că „acest război de exterminare, care a fost timp de 4 ani de zile, a avut o mare influenţă asupra populaţiei evreieşti. Mii şi mii de evrei nu au nici un mijloc de existenţă. Când am făcut programul (C.D.E., n.n.) am arătat, acolo, că statul trebuie să intervie, ca cei mai greu loviţi de această situaţie, să fie sprijiniţi. Şi acest program se prezintă ca un program demagogic, pentru că nu s-a realizat nimic".

Concluzia este pe deplin edificatoare:

„Am convingerea, că în Partid, şi peste tot, când se aude de problema evreiască, fug ca de dracu".... chiar şi *Scânteia* care a făcut un program al tuturor dăunaţilor de război, populaţia evreiască nu a sesizat-o. Parcă nu ar exista problema evreiască. Aici este iar o greşeală. Nu avem dreptul să băgăm capul în nisip şi să ignorăm o problemă, care există în ţara românească: şi să lăsăm ca aceşti câţiva jidănaşi să se agite pe stradă, fără a putea face ceva. Cred că aici toate organizaţiile de masă ar trebui să dea un sprijin efectiv".

După aceste remarci (făcute cu oarecare realism de vorbitor), următorul vorbitor, un vârf de partid, aruncă, diversionist, toată vina situaţiei pe... sionism. Iată cum:

Tov. VINŢE: „Cred că la comitetul evreiesc este lipsa atitudinii politice în problemele cele mai arzătoare, prin felul cum a pus unele din problemele care frământă populaţia evreiască şi cum a dat caracterizarea poziţiei populaţiei evreieşti. Parcă a privit problema reacţiunei şi a fascismului evreiesc ca o chestiune pur laterală, spunând că evreii, în fond, sunt alături de Comitetul Democratic Evreiesc. Şi lângă Maniu şi celelalte forţe reacţionare nu prea merg şi nu se orientează în direcţia aceia... Şi cred că tocmai aici este lipsa voastră mare. Nu este just. Să luăm numai atitudinea tovului Chiriţă în problema sioniştilor, a încadrării sioniştilor în Comitetul Evreiesc. Noi ştim ce atitudine reacţionară au, în majoritatea regiunilor, tocmai organizaţiile evreieşti. În Moldova, legionarii nu trebuie să meargă să pregătească terenul, pentru că tocmai aceste organizaţii sioniste sunt acele care provoacă, pe lângă condiţiile economice ş.a. Dar politiceşte, ei provoacă în mod direct antisemitismul. Şi atunci se pune problema: sarcina principală a Comitetului Evreiesc este tocmai ca să ducă, înainte de toate, lupta hotărâtă contra propriilor reacţionari şi fascişti. Şi sunt foarte mulţi. Şi este un curent periculos în momentul de faţă. Problema reacţiunei şi a fascismului evreiesc, nu este o problemă numai a evreilor, ci în momentul de faţă şi în anumite regiuni, a Statului, este problema existentei democraţiei".

---

* Arhivele Naţionale, Bucureşti (A.N.B.).

Tov. LUCA: „Numai învățăminte nu au tras".

Tov. VINTE: „Tocmai asta este problema. Că o bună parte a evreilor nu au tras învățăminte şi cad în capcana reacțiunei, fac jocul reacțiunei".

Tov. MACOVEI („Tineretul Progresist"): „Vreau să completez cele spuse de tov. Vințe. Am fost acum în Moldova. La Bacău, chiar în fața sediului partidului, este sediul unei organizații sioniste. Şi nenorocirea este, că mai ales tineretul, aproape tot tineretul este atras în organizațiile acestea sioniste, care sunt extrem de numeroase .

Tov. GHIZELA VASS: „Reacționarii evrei primesc bani din partea englejilor..."

Tov. OFELIA MANOLE („Apărarea Patriotică"), cu oarecare realism: „... Situația de azi este că noi trebuie în primul rând să vedem toată populația, şi nu numai o parte. Există o populație săracă pe de o parte, iar de alta o populație mică burgheză şi burgheză care e prinsă... de către maniştii de aci"

„Dar ... Este (şi) problema deportaților".

Tov. LUCA: „Nu prea sunt deportați... care au rămas în mizerie. Au devenit arhimilionari..."

Tov. OFELIA MANOLE: „Sunt oameni care trăiesc într-o mizerie groaznică".

Tov. LUCA: „Se ocupă cu specula şi nu s-au încadrat niciodată.."

Tov. OFELIA MANOLE: „Sunt condițiile istorice, care au creat acest lucru. „

Tov. LUCA: „Condițiile istorice, cum s-au dezvoltat ei, mai persistă şi fac să fie o problemă de nerezolvat... însăşi acest fapt, de încadrare în viața economică, politică, socială, a poporului român, cere nu unirea, ci fărămițarea evreimei. Asta este dialectic. Uneşti ca să fărămițezi pe urmă şi mai mult, să dispară ca popor, să se contopească cu poporul român".

Tov. CHIRIȚĂ: „O paranteză..."

Tov. VASILE LUCA: „Paranteza după ce termin eu. – Singura cale pentru populația evreiască este în fiecare țară de a se încadra în aspirațiile socialiste ale poporului respectiv, în lupta poporului respectiv, în viața economică, politică, socială a poporului respectiv, cu care trăieşte împreună. Cultura au luat-o, limba au luat-o, şi toate caracterele, afară de trăsătura aceasta a poporului evreu, comerțul, – care a rămas o castă comercială şi îi este foarte greu să se îndrepte înspre alte ramuri ale producției...

Trebuie o luptă serioasă împotriva elementelor fasciste evreieşti, în primul rând. Voi vreți să luptați .... pentru lichidarea rămăşițelor fasciste în poporul român şi nu vedeți fasciştii din sânul vostru. Când Luca spune că: jos speculanții, o să spuie că este un antisemit. Dar dacă Chirită o să spuie asta, nu o să se mai spuie că este antisemit. Pentru că Chiriță este evreu. Dar voi nu faceți aceasta, ci priviți populația evreiască ca o unitate şi vreți să rezolvati această problemă... în frământarea uriaşă a poporului, în care lupta de clasă nu se opreşte nici un moment, dar noi încadrăm lupta de clasă în lupta împotriva fascismului. Ce este fascismul? Vârfurile cele mai reacționare ale capitalismului..."

Tov. OFELIA MANOLE: „Şi ale burgheziei evreieşti".

Tov. VASILE LUCA: „Şi ale burgheziei evreieşti. Burghezia evreiască, în frunte cu Filderman, care l-a susținut pe Antonescu. L-au susținut sau nu l-au susținut? Şi vrei să faci unitate cu aceştia? Pentru ce? Numai şi numai pentru revendicările față de statul şi poporul român. Nu pricepeți şi nu încadrați lupta voastră de revendicări juste în lupta noastră de revendicări, a întregului popor român. Noi nu putem tolera, şi în special voi nu puteți tolera, ca evrei, ca pe baza suferințelor să se creeze acum o situație privilegiată.

Pentru evrei în general nu poți rezolva problema. Ca să combați antisemitismul, trebuie să câştigi simpatia poporului, care este otrăvit de antisemitism, – cu lupta împotriva a tot ce este putregai în sânul populației evreieşti... Şi dacă noi ne gândim în mod dialectic, atunci nu trebuie să ne plângem, că în actuala situație, cu moştenirea aceasta antisemită grozavă, am avut puțin o linie politică de a nu ridica elemente evreieşti în conducerea organizațiilor. Şi această trebuie să înțeleagă orice evreu comunist. Şi când noi avem o masă otrăvită de antisemitism, când vede numai un singur şef sau comisar, spune că nu mai este poliția românească, ci poliție evreiască. Şi asta este folosit împotriva democrației şi împotriva guvernului. Şi reacțiunea foloseşte aceasta. Că asta nu este

realitatea, ştim cu toţii, dar asta este atmosfera".

„... Sarcina voastră este să combateţi în primul rând fasciştii, reacţionarii şi speculanţii evrei. Şi nu aşa: «lupta pentru lichidarea rămăşiţelor fasciste...» Fiecare lozincă a noastră, fiecare problemă pe care o aveţi în programul vostru, au conţinut serios, care trebuie preluat. Noi nu putem repeta în faţa maselor. Noi spunem: linia noastră este lichidarea rămăşitelor fasciste. Dar mergem noi la masă şi repetăm acest lucru?... Conţinutul, caracterul de clasă al luptei noastre există şi nu dispare niciodată, atâta timp cât există clasele.

Iată, aceasta am avut de spus. Cred că ai înţeles acum şi nu mai este nevoie de întreruperi?"

Tov. CHIRIŢĂ: „Am înţeles. Nu, nu mai este nevoie. Dar ştiţi ce se va întâmpla acum? Ei ne numeau pe noi Ghingolzii".

Tov. LUCA: „Lasă-i să spuie. Dacă duşmanul te înjură, aceasta dovedeşte că munceşti pe linia justă".

*

Nu am reprodus în întregime documentul, pentru a nu-i da dimensiuni şi mai întinse şi nici nu-i voi tălmăci sensurile, de altfel explicite.

Să comenteze doar cei cărora le sunt foarte la suflet sloganurile deformatoare privind „relaţiile amoroase" dintre evrei şi comunism în perioada imediat următoare lui 1944.

*

Tactica P.C.R. faţă de evrei oglindită în alte dezbateri

4.2.2 *Şedinta ţinută în ziua de 26 octombrie 1945 cu organizaţiile de masă*[*]. Se discută: transformarea U.P în partid politic şi atragerea micii burghezii evreieşti în cadrul acestuia.

Participanţi: V. Luca, M. Sârbu, B.Luca, Sencovici, Voss, Magder, Stere, Tico, M. Dragomirescu, Col. Stoica, Chiriţă.

La punctul consacrat transformării Uniunii Patrioţilor (UP) în partid politic, Vasile Luca, recomandă ca aici sa fie „deschise larg porţile" şi „pentru mica burghezie evreiască"

Evreimea mic-burgheză încadrată în partide proprii – ca Partidul Evreesc, Uniunea Evreilor Români, Organizaţia sionistă şi altele urma să devină astfel clientela unui „satelit" al P.C.R. menit să cuprindă „elemente ca evreii, legionarii", „care vor să muncească serios", ş.a. Această reunire laolaltă de evrei şi antisemiţi era considerată de liderii P.C.R. ca fiind chiar benefică.

Extras din punctul 3 al stenogramei

„...Vass: La UP sunt o serie de elemente certate cu partidul şi care sunt mai stângiste decât toţi tovarăşii noştri. Sunt elemente rămase la o parte care transformă UP-ul nu în partid radical-socialist, ci radical-comunist. Sunt totdeauna cele mai stângiste.

Tov. Luca: Radical socialiştii nu sunt mai la stânga socialiştilor, ci mai la dreapta.

Tov. Vass: mai bine zis sunt elemente oportuniste, care compromit şi îngustează baza organizaţiei.

M. Dragomirescu: Noi îi vom exclude.

Vass: Aceştia trebuesc puşi la respect pentru a nu compromite. Dacă nu respectă statutul îi dăm afară.

M. Dragomirescu: Chiar putem face o montare: îi excludem pentru atitudine necorespunzătoare.

---

[*] C.C. al P.C.R. Cancelarie, Dosar 87/1945 A.M.B.

Stere: Vă faceţi şi statutul?

M. Dragomirescu: Sigur, îl vom discuta cu massa, ca aceasta să fie de acord.

Tov. Luca: Încă un lucru: faptul că UP se transformă în partid politic deschide larg porţile faţă de evrei, pentru mica burghezie evreiască.

Sencovici: În organizaţii de massă, în UP, la sindicate, la tineret, oriunde poate să fie un membru de partid, dar într-un alt partid politic, ca membru de partid comunist, este imposibil să fie cineva.Aceasta înseamnă negarea partidului comunist şi a principiilor partidului. În organizaţia de massă a avut dreptul să fie, din punct de vedere politic însă e altceva. Deci munca conspirativă se pune cu toată seriozitatea.

Chiar membrii de partid care vor să rămână, trebue să aibă legături conspirative. Dacă cineva va veni aici la şedinţe se va afla. Să se pună acolo problema aşa: membrii partidului comunist nu pot fi într-un alt partid şi de acea pleacă. Şi dacă nu introduce conspiraţia am compromis dinainte această chestiune.

Chiriţă: Ar trebui să stabilim acum cine va fi în fruntea acestei organizaţii, căci dacă rămâne tot Dragomirescu, toată lumea ştie că el e comunist. Trebue să gasim un element conştient dinamic şi care să aibă şi un nume...

Stere: Se poate pune problema: Ori demisionează şi rămân la noi, ori trec la partidul lor

Tov. Luca: Chestiunea se poate pune aşa: fiecare e membru al UP-ului. UP se transforma în partid. Cine nu vrea să rămână iese de acolo şi care rămâne, prin faptul că a ramas, înseamnă că e ieşit din partidul comunist şi nu e nevoie de nici o demisie.

M. Dragomirescu: Cum o să fie cu problema miniştrilor: sunt ai UP-ului şi acum vor deveni ai acestui partid.

Magheru: Se mai pune problema legionarilor: în ce măsură pot să între şi să fie câştigaţi de noul partid. Desigur mai mult ca la UP.

Tov. Luca: Legionarii cari vor să muncească serios pot intra în acest partid. Nu putem ca pe această massă imensă, mereu să o respingem. Noi respingem elementele active periculoase. Celelalte trebuesc reeducate. Nu putem distruge fizic şi moral pe toţi, ci numai elementele periculoase.

Vass: Partidul acesta îşi va limita munca numai la oraşe?

M. Dragomirescu: Da, dar totuşi din sate funcţionarii, şeful de gară, popa, notarul, agentul fiscal, negustorul, pot intra.

Tov. Luca. Dar nu facem muncă specială la sate. Partidul nu cuprinde ţărănimea, ci mica burghezie.

Stere: În statut să se arate pe cine cuprinde.

Tov. Luca: Ca partid ia atitudine, dar organizatoric nu se ocupă cu ţărănimea.

Vass: Chestiunea trebue prelucrată şi în partidul nostru.

Tov. Luca: Nu, dacă facem aşa reese clar că e opera partidului nostru. Arătăm acest partid, ca un partid democrat care intră în F.N.D., aşa ca partidul Naţional Ţărănesc al lui Alexandrescu, şi noi punem ca o datorie a fiecăruia să respecte statutul.

*

4.2.3 *Şedinţa Resortului Organizaţiilor de Massa, 24 noembrie 1945, fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie, Dosar 111/1945.*[*]

Au fost dezbătute următoarele chestiuni:

- Situaţia social-materială deplorabilă a unor largi categorii de evrei, foste victime ale prigoanei rasiale,

- Extinderea asistenţei întreprine de stat sau/şi de organisme ca Apărarea Patriotică – şi la anumite categorii de evrei năpăstuiţi

- Plasarea unor evrei în producţie prin C.G.M..

---

[*] A.N.B.

În luările lor de cuvânt liderii de partid, de o parte, şi reprezentanţii C.D.E., de alta parte, s-au situat pe poziţii opuse: cei dintâi au opinat că grija materială pentru evreii nevoiaşi trebue să revină în special comunităţilor, statul şi organizaţiile sindicale având doar menirea să le asigure, în limita posibilităţilor, anumite locuri de muncă. Atragerea masei evreeşti de partea guvernului democrat urmează să fie realizată în primul rând prin munca politică....prin „politizarea masei", prin „ridicarea conştiinţei ei".

P.C.R. nu neglija, aşadar, importanţa folosirii masei evreieşti în scopurile sale politice, dar nu se arăta dispus, în condiţiile economice date ale ţării, să intervină în rezolvarea unor probleme materiale stringente ale acesteia. Este poate raţiunea pentru care forurile de partid şi de stat vor tolera în toată perioada de „tranziţie", 1945-1948, toate organismele comunitare cum şi ai *Joint*-ul, care-şi asumau responsabilităţi în acest sens. Însăşi atitudinea oficialităţilor faţă de emigrarea din acei ani (legală şi ilegală) nu exclude luarea în calcul a poverii materiale pe care „sărăcimea evreiască" ar reprezenta-o în cazul în care statul s-ar implica în acest sens.

Reproducem fragmentul stenogramei din care transpar diferitele luări de poziţii ale interlocutorilor.

„...CHIRIŢĂ: În ceea ce priveşte problema asistenţei, noi trebue să ştim că populaţia evreiască este populaţie care trebuie să fie sprijinita. Şi ce constat? Felul cum lucrează până acum, ar face impresia că nu se lucrează în mod just. Noi dăm în mâna reacţiunii evreeşti, ca să arate statul ca un Stat antisemit. Care este poziţia AP (Apărarea Patriotică)? Constat că mulţi copii orfani, văduvele de război nu se încadreaza în asistenţa AP. Mai mult, sunt foarte mulţi deportaţi evrei care au venit bolnavi, invalizi. Nici ei nu fac parte din AP. Şi sunt împinşi în mod direct în mâna reacţiunii evreieşti...

Cu ocazia vizitei lui Ethridge, reacţiunea evreiască în frunte cu Filderman a arătat ca Statul Român nu se ocupă de loc cu problema evreiască, cu această populaţie care a fost atât de greu lovită în această ţară. Mai mult, acuză statul că nu este destul de atent la problema repatriaţilor, pentru care statul nu şi-a luat nici o sarcină; şi ei au făcut fel de fel de intervenţii pe lângă Stat şi Statul nu a răspuns la aceasta.

Această armă, după mine, trebuie scoasă imediat din mâna reacţiunii evreeşti. Şi cum? Ca AP., pe lângă toate problemele pe care le are, să încadreze şi asistenţa populaţia evreeşti. Anumiţi tovi consideră foarte greşit că toţi evreii sunt speculanţi. Pentru că sunt mii şi mii care literalmente mor de foame. Unii dintre tovarăşii nostrii au această mentalitate. Or, trebue luate măsuri cele mai grabnice...

Paul LEIBOVICI (AP): În legătură cu problema ridicată de tov, Chiriţă, vreau să spun câteva cuvinte. Socotesc că complect greşit a pus problema. Şi-a însuşit – după mine – punctul de vedere al reacţiunei evreeşti în ceea ce priveste problema că Statul nu a făcut nimic pentru evrei şi deportaţi. Nu este adevărat...

CHIRIŢĂ: Spun ce spun ei...

LEIBOVICI: Păi ai spus-o sub o formă, ca şi cum ţi-ai însuşit această problemă. Deportaţii veniţi din Uniunea Sovietică au fost sprijiniţi de Stat, au primit ajutoare din partea AP...

LIUBA CHIŞINEVSCHI: În chestiunea ridicată de tov. Chiriţă, sunt de acord şi eu că chestiunea a fost complect ridicată greşit. Este firesc ca la fel cum toţi duşmanii atacă statul, tot aşa îl atacă şi Filderman. Aceasta nu are legătura cu ce a făcut Statul pentru ei, pentru că ei oricum l-ar ataca. Dar problema trebue pusă aşa: cum trebue. Comitetul Democratic Evreesc să lucreze, pentru a sprijini acţiunea evreilor în favoarea statului. Este cel mai uşor să pui chestiunea aşa: ca AP să dea tot sprijinul. Dar această chestiune nu poate sta permanent în faţă cu AP. Cum noi, ca fosti deţinuţi, nu putem cere permanent ajutor, tot aşa nici această problemă a deportaţilor nu poate fi veşnică. Noi nu avem dreptul să introducem aceasta în viaţa ţării noastre, ca aceşti deportaţi cari au venit acum un an sau acum opt luni, să fie permanent o problemă.

CHIRIŢĂ: Bolnavii şi invalizii...

LIUBA CHIŞINEVSCHI: Nu este chestie numai de bolnavi şi invalizi, ci se ridică problema în general a deportaţilor. Pentru că este de acum tradiţia la evrei: că dacă au fost în Transnistria, trebue mereu ajutaţi. În primul rând trebue ridicată chestiunea, cine i-a trimis acolo pe

evrei şi cine i-a scos. Şi aici ar fi trebuit C.D.E. să se intereseze de plasarea aceastor evrei prin C.G.M.. Şi noi am pus chiar problema, ca un grup de şoc să plece, dar să plece un grup, ca un exemplu pentru ceilalţi evrei. Aceasta trebue prelucrat concret.

Apoi este sarcina comunităţilor evreeşti care primesc venituri, să treacă la sprijinirea evreilor şi nu a AP. Bine, AP nu pune problema, dacă vine un evreu nu îl izgoneşte, dar problema în masă trebue să rămână la comunităţi.

OFELIA MANOLE: Nu trebue să le dea ajutor, ci ei trebue să vadă că se preocupă de ei, că nu sunt daţi la o parte. Ar fi cel mai periculos ca noi să condiţionăm de ajutorul material, câştigarea acestor mase. Eu nu vorbesc de ajutorul material, pt că greutaţile materiale.... Noi trebue să învăţăm massa de unde vin aceste greutăţi, dar să vadă totodată că constituie o preocupare, că la ei se gândeşte cineva, că nu sunt lăsaţi la o parte, că Guvernul se preocupă de ei şi atunci îi mobilizăm pe ei ca să se zbată alături de Guvern. Dar ei sunt consideraţi a 10-a roată la căruţă.

LIUBA: Dar de ce se considera ei a 10-a roată la caruţă? Şi ce au făcut organizaţiile concret pt a-i mobiliza?

OFELIA: Aceasta e o latură fără îndoială justă. Eu am arătat că nu a fost politizată munca, – aceasta e just. Dar să nu vedem unilateral problema, să vedem şi partea cealaltă.

LIUBA: Noi am văzut partea aceasta şi am vazut că nu Guvernul va putea face aceasta, ci se va veni cu anumite legi care vor aduce impuneri asupra celor bogaţi...

OFELIA: Bine. Şi noi vedem situaţia şi am discutat la AP că trebuie politizată munca. Dar analizând, să analizăm toate laturile acestei probleme... Trebue o atenţie mai mare dată din partea Guvernului şi noi să politizăm massa.

LIUBA: Nici aşa nu se poate pune chestiunea. Nu se poate pune Guvernul, în general... "

*

4.2.4 *Stenograma şedinţei cu reprezentanţii organizaţiilor de masă, 11 Ianuarie 1946.*[*]

Au luat parte: Luca, Liuba, O.Manole, Al. Sencovici, Magheru, Jianu, Popper, col. Stoica, dr. Mezincescu.

Extras din stenogramă
„Evreii nu sunt o naţionalitate[**]

Tov. LUCA: Ca teorie s-a mers cam departe în privinţa „poporului evreu". Pentru a fi popor nu îndeplineşte condiţiunile. E în contrazicere şi cu teoria stalinistă asupra naţiunii. Eu când am vorbit la conferinţă, a fost tot pe baza dialecticei. Nu se poate face o naţiune în mod artificial. Am arătat că fascismul şi persecutarea evreilor au creat un anumit sentiment naţional şi dorinţa de a deveni o naţiune, – dar nu este .

Dacă afirmăm că este, atunci lupta noastră ar trebui să fie pentru o republică federativă în ţara noastră, pentru autonomie. Aci avem un singur popor – poporul român, şi diferite populaţii. Nici ca o naţionalitate unitară nu pot fi socotiţi evreii, pentru că cei din Transilvania sunt unguri şi cei de aici români. Există sentimentul naţional şi anumite revendicări specifice. Sentimentul naţional a fost creat în urma antisemitismului. Consecinţele acestuia sunt dorinţa de a pleca în Palestina sau de a pleca undeva, pentru a creea un cămin naţional. Cine poate să susţină şi să rezolve aceasta? În nici un caz nu fascismul, care merge spre exterminare.

Dreptul la emigrare. Noi nu suntem împotriva plecării, tocmai pe baza dreptului lor, pentru că oamenii caută o ieşire, după cum nu putem fi de acord de a face pentru aceasta un război pentru interesele imperialiste engleze, între arabi şi englezi. Înainte, englezii, cari au creat toate aceaste tendinţe în Palestina, au vrut să aibe pe evrei acolo, ca apărători împotriva tendinţelor de independenţă naţională a arabilor şi acum, când această mişcare creşte acolo, Anglia tot mai mult

[*] C.C. al P.C.R Cancelarie, Dosar nr.8/1946 A.N.B.
[**] Vezi şi polemica dintre W. Filderman şi G. Vlădescu-Răcoasa reprodusă de noi în cap. VI.

foloseşte neînţelegerile dintre evrei şi arabi, îi aţâţă, pentru a abate populaţia de la ideea de liberatate şi de luptă naţională. Nu e aşa simplu de rezolvat problema. De aceea am spus că nu se poate rezolva prin metoda de luptă între evrei şi arabi. Nu e aşa uşor de găsit ieşirea. şi cei cari nu vor să plece trebue să se încadreze în regimul democratic, pentru că altfel nu în Palestina sau altundeva vor ajunge, ci în lagăre sau morminte. Aceasta am arătat eu la întrunire* şi aceasta trebuie să fie ca o linie de activitate mai departe. Şi toţi cei cari s-au abătut de la această linie au greşit.

Nu trebue să numim „popor" această populaţie din ţară, dar nici nu trebue să jignim deşteptarea acestui sentiment naţional şi trebue să ţinem cont de el. Poate n-am ţinut cont la început destul de serios când am spus că nu trebuie nici un fel de organizaţie evreiască, ci toate să intre în cadrul democraţiei.

Comitetul Democrat Evreesc are rolul de a ţine seama şi de acest sentiment naţional, născut ca urmare istorică, ca urmare dialectică a persecuţiilor împotriva evreilor, ca urmare a războiului.

Probleme concrete de ordin material

Sunt unele chestiuni care le puneţi după parerea mea greşit, cum sunt revendicările în privinţa deportaţilor. Sigur trebuie de făcut ceva şi trebue de dat ceva, dar eu ştiu cât de greu şi cu ce mari lupte am scos ceva pentru alţii.

Tov. LIUBA: De exemplu ei nu sunt încadraţi în Ministerul Naţionalităţilor.

Tov. LUCA. Dar nici nu există ca naţiune.

Tov. LIUBA. Dar în fapt există. Dacă nu punem noi unele chestiuni, vine „*Joint*-ul" şi le pune. Nu se pot neglija unele probleme care există de fapt. Încadrarea are o importanţă din punct de vedere politic.

Tov. LUCA: Tocmai din punct de vedere politic, nu ştiu dacă această încadrare nu ar duce la un mai mare şovinism evreesc. Eu nu spun că să nu se ocupe Guvernul cu problemele lor, dar ca să fie recunoscuţi ca naţionalitate aparte, asta-i altceva. Sunt poate o sută de mii de evrei care nu se socotesc decât români, sau unguri de naţionalitate. Nu mergem noi după sionişti.

Tov. POPPER: Asta e şi poziţia Uniunii Sovietice.

Tov. LUCA: În Uniunea Sovietică evreii nu sunt recunoscuţi ca naţionalitate. Ceea ce a făcut Uniunea Sovietica, cu Birobidjean, e tactica faţă de propaganda fascistă. Această recunoaştere în primul rând va avea ca urmare o întărire a anti-semitismului, evreii vor fi deci străini în ţara noastră, pe când aşa spunem ca sunt români de altă religie

Tov. LIUBA: Trebuie găsită o formulă pentru a împăca lucrurile.

Tov. LUCA: Şi nici nu poţi face două naţionalităţi evreeşti, pentru că cei din Ardeal n-au nici o comunitate cu evreii din Regat. Recunoaşterea naţionalităţii, aparte, provoacă şovinismul românesc şi evreiesc. Bundismul în organizaţiile democratice nu e sănătos. Pe de altă parte însă, guvernul trebuie să se ocupe cu rezolvarea problemelor evreieşti specifice care există, şi culturale şi altele. Şcolile evreieşti nu trebuie să fie de stat.

Tov. POPPER: Şcolile evreieşti nu sunt subvenţionate de Ministerul Educaţiei Naţionale, ci primesc de la Ministerul de Finanţe un fond de 50 milioane, care reprezintă 50% din cheltuielile şcolilor evreieşti.

Tov. LUCA: Pentru că şcolile voastre nu sunt de stat, sunt şcoli confesionale.

Tov. MEZINCESCU: Voi nu trebuie să faceţi analogie între şcolile evreieşti şi maghiare, ci între şcolile evreieşti şi cele greco-catolice sau catolice, care de asemenea nu sunt subvenţionate de MEN. Apoi la şcolile maghiare pot merge şi români, la voi nu. Comunitatea le susţine.

Tov. LUCA: Aşa că eu sunt contra de a pune problema de naţionalitate aparte. Există un anumit sentiment naţional, şi o parte din evrei vor să plece în Palestina, dar naţionalitate aparte nu sunt. Sunt zeci de mii de evrei cari ar protesta contra acestui lucru.

Tov. POPPER: Problema precizării liniei noastre principale e de cea mai mare importanţă pentru munca noastră practică, pentru că ne găsim în faţa unei populaţii urbane, politizată de multă vreme şi la care problemele politice au o mare ascuţime. Deci linia noastra politică în sectorul evreesc

---

* Întrunire ţinută la Bucureşti, la Cinematograful Tomis, la 15 oct 1945-

decide munca noastră concretă în acest sector. În ceea ce priveşte chestiunea unui popor, nu suntem pe linia că formează un popor. Pe când am spus acest cuvânt, am citat declaraţiile partidului comunist palestinian, care vorbea de poporul evreu din Palestina.

Tov. LUCA: Ce ar fi dacă evreii acum ar pretinde să poata întrebuinţa în administraţie limba lor, ca ungurii.

Specificul evreiesc.

Tov. POPPER: Populaţia evreească din România vorbeşte româneşte şi apoi nu există o populaţie evreiască compactă. Dar se pune problema de a considera că populaţia evreiască din România nu e numai şi numai românească, căci aceasta nu corespunde realităţii.

Tov. LUCA: Nimeni n-a spus asta! Am spus că există la ei un anumit sentiment creat de antisemitism, dar aceasta nu înseamnă că trebuie recunoscuţi ca naţionalitate aparte, dacă nu vrei să te sinucizi. Şovinismul românesc va striga atunci „Afară cu ei din ţară!". Trebuie să sprijinim cultura lor şi tot ce e just. Dar nu vă lasaţi conduşi de sionişti fascişti, reactionari.

Noi recunoaştem acest sentiment de care vorbeam, dar nu-l încurajăm, pentru că nu aduce nici un folos evreimii şi ar fi absolut greşit de a-i recunoaşte ca naţionalitate aparte. Nimeni nu neagă sentimentul naţional, şi ar vrea să devină o naţiune, dar pentru aceasta trebue o dezvoltare istorică. Nimeni nu neagă existenţa unor anumite revendicări, dar nu pe chestiunea naţională, ci pentru nevoile evreilor. Pentru rezolvarea acestor probleme cu democraţia românească, în cadrul statului românesc. Dar voi (adică C.D.E.-n.n.) alunecaţi pe linia naţionalistă şovină a fasciştilor evrei. Trebuie să vă ocupaţi cu problemele micilor meseriaşi, comercianţi evrei. Nu lucraţi cu întreaga masă, pentru că nu se poate uni întreaga masă niciodată. Capitalistul, speculantul, nu se uneşte cu muncitorul sau funcţionarul evreu. Voi să aveţi la bază muncitorul, micul meseriaş, micul comerciant, funcţionarul, să le apăraţi interesele, să nu luaţi popor evreu unitar cu revendicări specifice. Filderman se împacă foarte bine şi cu jefuirile lui Antonescu.

Împotriva „unităţii locative". Aceasta e linia noastră şi am subliniat foarte ascuţit când am combătut tendinţa de a uni pe toţi evreii. Voi trebuie să reprezentaţi interesele masselor evreieşti, nu pe linie naţionala, ci pe linia revendicărilor sociale, economice, culturale, împreună cu celelalte forţe democratice. Să nu ne lăsăm noi influenţaţi. Nu trebuie ca voi să intraţi în discuţie cu aceşti sionişti în loc să arătaţi revendicările juste ale evreilor. Marea masă a evreilor nu se gândeşte la emigrarea în Palestina, căci văd ce-i acolo. Deci nu încercarea de a izola din punct de vedere naţional. Nu negăm acest sentiment, dar nu-l încurajăm. Trebuie să fim dialectici. Căutăm să atragem pe evrei alături de noi, pentru democraţie, pentru revendicările nu ale lui Filderman şi a bandei lui capitaliste, ci a maselor nevoiaşe, mai mult din Uliţa Evreiască decât din Lipscani. Aceasta e linia. Deci noi recunoaştem dreptul celui ce vrea să plece de a pleca, dar până ce eşti aci, lucrează cu noi!

Tov. POPPER: Chiar şi partidul comunist palestinian spune...

Tov. LUCA: Nu ne interesează ce spune el. Cominternul a fost desfiinţat tocmai pentru că fiecare ţară are condiţiuni deosebite. Eu nu mă orientez niciodată după ce spune partidul comunist bolşevic în condiţiunile din Uniunea Sovietică. Nu vă luaţi după partidul comunist palestinian, ci după partidul comunist român.

Tov. POPPER: Dar el tocmai combate pe comuniştii evrei din celelalte ţări cari vor să plece şi arată că aceştia trebue să lupte acolo unde găsesc. (citeşte pasajul).

Tov. LIUBA: Sunt două chestiuni cari trebue clarificate, care nu sunt clare nici pentru Comitetul Democratic Evreesc.

În primul rând, în politica externă, poziţia noastră e clară. Noi punem chestiunea, cine doreşte să plece o poate face. Dar problema centrală este cea internă, lupta alături de forţele democratice. Aci nu trebue pusă mecanic această problemă a atitudinei faţă de democraţie şi susţinerea guvernului, cum face Comitetul Democrat Evreesc.

Tov. LUCA: De ex. ce atitudine a luat C.D.E. la Tg. Mureş, unde evreii deportaţi au primit un sanatoriu şi acum umblă prin oraş şi fac speculă şi nu vor să părăsească sanatoriul, care nu poate fi astfel folosit pentru bolnavi. Ce atitudine a luat C.D.E.?

Desigur că F.N.D.-ul nu primeşte C.D.E. Nu-l putem primi pentru că nu suntem noi singuri, nu depinde numai de P.C.R.. Dar, fără a fi primit, totuşi colaborează.

Nu vă lăsaţi provocaţi în discuţii pe chestia internaţională, cum este tendinţa sioniştilor. Voi recunoaşteţi dreptul, dar nu se poate cuceri acesta alături de reacţiune.

Colaborare cu sioniştii?

Tov. POPPER: În privinţa organizaţiilor sioniste, ei se declară gata să meargă alături de forţele democratice şi să le sprijine, nu numai acum, ci de mult, şi noi am respins.

Tov. LUCA: Sunt şi fascişti, legionari, care declară acest lucru, dar nu-i poate primi.

Tov. LIUBA: Dar ne interesează, pentru că sunt de ex. organizaţii de tineret.

Tov. LUCA: Dacă vor să plece, noi nu negăm dreptul lor, dar nici nu recunoaştem că toata evreimea din România formează o naţionalitate evreiască, şi vor să plece. Poftim, colaborăm cu ei, dar nu mergem pe linia lor de a recunoaşte toată evreimea ca o naţionalitate. Trebuie însă să fim elastici şi să nu jignim sentimentul naţional creat deja la anumite categorii de evrei, dar nici nu sprijinim întărirea lui. Ne ocupăm cu mobilizarea elementelor sărace, pentru sprijinirea revendicărilor lor.

Chestiuni organizatorice

Tov. POPPER: Aş vrea să te rog, dacă mai sunt ceva observaţii la raportul pe care l-am dat, sa mi le transmiţi prin tov. Liuba.

Tov. LUCA: Da, la revendicări. Să vă dăm oameni.... Să vi-i creaţi voi!

Tov. LIUBA: A promis judeţeana, sunt evrei în partid. Este de ex. Dr. Sandu Lieblich care va lucra la ei.

Tov. LUCA: Şi cu ziarul, organizaţi voi răspândirea ziarului.

Tov. POPPER: Ceream să fie răspândit şi de membrii de partid evrei. Dar cu presa partidului.

Tov. LUCA: Poate voi mai scrie ceva... "

N.B. Şedinţa din 19.02.1946, consemnată în stenograma de faţă, aduce aşadar, în prim planul dezbaterilor problema comunităţilor şi a conducerii lor, problema Filderman, problema felului în care C.D.E. îşi desfăşoară „munca politică" în rândul evreilor. Amplele intervenţii ale liderului P.C.R. V. Luca, membru al Secretarului partidului şi nr 1 al F.N.D-ului concretizează o seamă de atitudini ale partidului in chestiuni punctuale ca acelea de mai sus.

P.C.R. neputând încă soluţiona încărcatul contencios evreiesc cu statul român, consimte ca aceasta să rămână pe umerii comunitaţilor ai căror lideri tranziţionali (deşi aspru criticaţi de C.D.E.-iştii, nerăbdători să-i înlocuiască) nu se dovedesc încă rupţi de masa evreiască şi interesele ei de moment. V. Luca respinge orice intervenţie administrativă propusă împotriva acestora (Filderman şi Zissu în speţă) şi cere liderilor C.D.E.-işti ca în prealabil să câştige bătălia politică prin cucerirea maselor de partea lor. Dar aceste mase au revendicări materiale şi interese, fie pentru emigrare, fie pentru integrare, imposibil de soluţionat doar prin... munca politică. C.D.E. se afla aşadar în situaţia de neinvidiat de a răspunde pe de o parte exigenţei de partid, în materie de atragere a evreilor de partea „Democraţiei", iar pe de altă parte de a atinge acest scop doar prin „munca cu gura", respectiv – propaganda antiburgheză şi...antifascistă. Eşecul acestui demers va obliga C.D.E., în anul imediat următor de a încerca să folosească pârghii mai eficiente în acest scop: intensificarea acţiunii de sprijinire a restratificării şi încadrării în muncă a unor categorii de evrei, unele tentative de a se implica în organizarea emigrării.

*

4.2.5 *Şedinţă în legatură cu problemele muncii printre evrei, din 19 februarie 1946.*[*]

Participanţi tovarăşii: Vasile Luca, Liuba Chişinevschi, Ury Benador, Şraer, Maxy, Chiriţă, dr. Sandu Lieblich, Lebli, Emil Dorian, Iscovici, Hervian, Şaraga, Rosenzweig.

„...LASCĂR ŞARAGA: Mă bucură foarte mult că şi eu, ca vechi simpatizant al Partidului, pot participa la această şedinţă, care mi se pare că o sa fie foarte fructuoasă şi pentru orientarea noastră generală în problema evreiască, mai ales că D-ta prin cuvântul de deschidere ai înţeles să pui problema pe un plan mai general. Într-adevăr, nu se pune numai cazul Filderman, ci, aşa cum ai trasat de la început discuţia, însăşi problema evreiască în ţară, care există. În ceea ce priveşte materialul concret în discuţie şi care suprastructurează desbaterea, este şi comunitatea evreiască. Aceasta a născut probleme şi discuţii şi însăşi consfătuirea noastră de azi în legatură cu situaţia generală a populaţiei evreieşti, şi ca psihologie, de care trebue să ţinem seama.

Dacă înainte de 23 August s-a pus problema existenţei, după 23 August problema care s-a pus populaţiei evreieşti, a fost aceea a reconstrucţiei aşezămintelor evreieşti, acele aşezăminte care înainte de 23 august trebuiau să fie temelia pentru consolidarea în faţa şocului venit şi pentru rezistenţă şi ceea ce după 23 august trebuia să fie campania, atât de reuşită, a A.P., a lecuirii rănilor războiului.

Până la 23 August, adevărul pur, pe care îl cunoaşteţi toţi cei aici prezenţi, este că păturile, vreau să spun cuvântul: „păturile" conservatoare şi burgheze evreieşti nu au înţeles lozinca noastră permanentă, nu au fost cu convingere şi cu faptele alături de lozinca dată de Partidul Comunist, atât de potrivită, a unităţii evreieşti, – a fost o permanentă rezistenţă contra acestei lozinci. Iar dacă după 23 august se constată în mod vădit o obstrucţie la această lozincă pe care o doreşte toată populaţia evreiască, care este inspirată aşa de cinstit de P.C.R.. Obstrucţia a fost şi este permanentă, dar pentru ca noi să putem face faţă acestei obstrucţii trebue ca însăşi acţiunea noastră să fie eficientă şi bine orientată. Mai ales să ţină seama de starea psihologică a populaţiei evreieşti şi, cum ai subliniat D-ta chiar aici, să se ţină seama de situaţia populaţiei evreieşti în cadrul general al măsurilor legislative şi administrative şi în raport cu comportarea în general a celorlalte populaţii faţă de populaţia evreiască după 23 August.

Dreptul la un tratament mai atent

Vreau în câteva cuvinte, foarte scurt, să trec la aspectul propriu zis şi să spun că, după 23 August, aproape totalitatea populaţiei evreieşti, politic şi sufletesc, a făcut o adeziune caldă, hotărâtă pentru democraţie şi pentru motorul democraţiei, care erau partidele muncitoreşti. Dar a venit o epocă de decepţie, de care trebue să ţinem seama.

În primele luni după 23 August, fiind în massă şi agitând anumite probleme, eram foarte tari, pentru că trebuia să ţinem seama de psihologia massei în care lucram. Şi dacă nu am greşit prea greu atunci, este pentru că totdeauna, şi aceasta se poate dovedi cu anumite manifeste şi declaraţii scrise, spuneam că guvernul e pus în strâmtoare şi că e presat de forţele reacţionare şi că guvernul trebue să ţie seama şi de psihologia maselor româneşti. Spuneam că populaţia evreiască trebue să înţeleagă situaţia. Nu e mai puţin adevărat, că legislaţia nouă nu a mulţumit populaţia evreiască. Şi aceasta nu este cel mai grav, ci cum se aplică. Vă spun: există un adevărat desmăţ antisemit în aplicarea legilor. În administraţie mai este încă o aplicare rasială, în sectorul fiscal se sabotează şi nu se aplică măsurile de abrogare a legilor şi dispoziţiilor anti-evreieşti.

Este în populaţia evreiască totuşi dificultatea de a înţelege ceea ce noi intelectualii, exponenţii ei, care putem analiza la rece problemele, putem înţelege. Massele evreieşti nu înţeleg că

[*] A.N.B., fond C.D.E.

au fost salvate şi că definitiv, în cadrul general şi în perspectivele generale, populaţia evreiască poate privi liniştit la viitorul ei. Masele ei, cu psihologia lor, înţeleg că au fost martirii principali ai războiului şi că li se cuvine un tratament mai atent.

Comunităţile.

Trec peste aceasta. Într-un cuvânt, tovarăşi, există o desorientare generală în populaţia evreiască. Care este situaţia acelor comunităţi care azi le recunoaştem în cadrul ideii de reconstrucţie şi de îndrumare a întregii populaţii evreieşti spre democraţie şi încadrare în viaţa generală în lumina ideii de reconstrucţie? Care este situaţia lor? Ce am făcut noi, care sunt greşelile autocritic privite şi ce trebue să facem?

Situaţia comunităţilor evreieşti din România după război a fost catastrofală. În general populaţia evreiască în mare parte încă nu era readusă la baştină din deportare şi evacuare şi desrădăcinarea factică a războiului. Cele mai multe instituţiuni de asistenţă socială – extrem de importante – de şcoală, de cultură, de cult (pentru că contează pentru o mare parte a populaţiei evreieşti acest lucru) – distruse sau ocupate de autorităţi şi chiar ocupate de particulari. Avutul acestor instituţiuni – destul de sărac înainte de război şi de perioada antonesciană, în general furat, dispărut. Conducerile ad-hoc, cu impotenţa Centralei Evreilor din România sau a iniţiativei locale. Starea financiară – dezastruoasă.

Care este situaţia de la 23 august încoace? Încă şi mai rea, mult mai rea, pentru că efortul de refacere sprijinit de Stat este foarte anemic. Tendinţa noastră de a reface aceste instituţii cu ajutorul generos şi posibil al evreilor din America, tendinţa noastră de a reface aceste instituţii şi de a sprijini asistenţa socială şi celelalte nevoi evreieşti cu ajutorul populaţiei înstărite, a fost pe de altă parte neglijată în modul cel mai condamnabil şi, pe de altă parte, sabotată în mod conştient şi pervers de către elementele reacţionare, să spunem, din viaţa evreiască şi din conducerile evreieşti, care pe de o parte fac monopol şi vor ca aceste posibilităţi de oxigen pentru instituţiile noastre să fie numai în mâna lor. Şi le-am lăsat să fie numai la discreţia şi în puterea lor.

Tov. VASILE LUCA: A cui?

Tov. CHIRIŢĂ: A lui Filderman.

ŞARAGA: Filderman şi sioniştii, care sunt mai conştienti şi mai activi decât noi... Eu vă dau acest referat, ca să vedeţi situaţia. Uniunea comunităţilor din Bucovina de Sud am izbutit, prin anumiţi oameni de-ai noştri, să fie în general condusă numeric de F.N.D.-işti. Moldova este în general condusă de F.N.D.-isti. În Muntenia...

ŞARAGA: Comunităţile sunt alcătuite în Uniuni de Comunităţi, care la rândul lor formează Federaţia Bucovina de Sud, Vechiul regat. În Transilvania sunt 2 uniuni, una a evreilor mai bigoţi şi una a evreilor mai moderni, neologi. Osebit există o uniune de rit spaniol. Toate acestea formează Federaţia şi în general conduce şi administrează toate instituţiile. Spre deosebire de Bucureşti şi unele oraşe, în care scapă anumite aşezăminte foarte importante şi care au fost totdeauna utilizate pe plan personal şi politic de anumite elemente şi chiar instituţii, care produc fonduri şi scapă controlului.

Filderman este deasemenea permanent activ pe toate planurile, legislativ, organizatoric.

Mă concentrez. Prin urmare, noi nu ne-am luat în serios rolul care ni se cuvenea, pentru că dacă o făceam, eram mai prezenţi, aveam mai multă nevoie de lucru şi prin lucru, mai multă răspundere şi prin răspundere am fi fost mai activi, mai constructivi şi ne-am fi creat mai multe simpatii în viaţa evreiască. S-a arătat şi prin presa sionistă, carenţa şi dezastrul în care ne găsim. Şi eu vă spun în mod cinstit şi conştient, că în mare parte învinuirea care ni se aduce este adevărată. Nu am fost destul de prezenţi pe plan evreiesc, nu ne-am ocupat destul.

Tov. LEBLI: Noi am pornit la formarea comit. dem. evr. cu un obiectiv precis: unitatea populaţiei evreieşti în lupta pentru sprijinirea forţelor democratice ale ţării, pentru distrugerea ultimelor rămăşiţe fasciste din rândurile noastre. Acest plan de muncă pe care l-a avut C.D.E., formulat în apel, a găsit în primele zile ecou în uliţa evreiască. Dovadă, acele întruniri care au fost făcute imediat după formarea comitetului, pe baza acelui program.

Ce s-a întâmplat însă? C.D.E. s-a culcat puţin pe lauri şi a spus că sarcina îi e încheiată. A obosit probabil sau nu şi-a înţeles suficient rolul. În loc ca conducerea pe linia care era justă, să

mobilizeze masele evreieşti şi să facă mobilizarea populaţiei evreieşti în momentele acelea în care populaţia evreiască, dacă înclina către Zissu sau mai optează pentru Filderman, aceasta se datora şi se datorează că nu este încă educată pentru susţinerea democraţiei, educaţie care revine C.D.E. Şi atunci, desigur că, încheindu-se campania de susţinere a democraţiei şi de combatere, pe linia susţinerii democraţiei, a reacţiunii din rândurile noastre, era explicabil ca, demobilizându-se C.D.E., să se mobilizeze reacţiunea. Şi dacă azi există un curent Filderman, dacă acum începe să se înfiripeze şi un curent Zissu, aceasta nu atât datorită faptului că populaţia evreiască îşi îndreaptă privirile spre emigrare sau nu că problema Palestinei este sau nu deschisă pentru ei, că Filderman le va rezolva sau nu problemele, ci din cauză că nu a existat o mobilizare democratică în uliţa evreiască. Populaţia evreiască are astăzi cu totul alte preocupări decât a Palestinei; sunt în primul rând problemele negustorilor, muncitorilor, intelectualilor, femeilor din uliţa evreiască, probleme legate de propria lor existenţă, de rezolvarea acestor probleme.

Ce trebuie să facă C.D.E.? Acţionând pe linia aceasta, am fi putut demasca reacţiunea, am fi putut să o izolăm de masa populaţiei evreieşti. Noi nu am făcut acest lucru. În schimb, în loc să continuăm pe linia C.D.E., care căpăta priză în massă – ne-am împotmolit în probleme teoretice, am ajuns la coada sioniştilor...

ŞARAGA: Exact.

Tov. VASILE LUCA: Just.

Tov. LEBLI: ...şi am început să facem discuţii pe chestia problemelor evreieşti, nu pe linia programului democratic. Noi luptând pentru unitatea evreilor nu am dus-o pe principiile democratice de atunci ale democraţiei, care ar fi avut un revers în a lovi reacţiunea, ci condiţionând-o de atitudinea noastră faţă de problema naţională sau a Palestinei. Şi lucrul nu este întâmplător. Urmăriţi o serie întreagă de numere din „Unirea", unde veţi găsi câte 10 articole despre problema naţională, dar nici un articol care să trateze problemele...

Tov. VASILE LUCA: Despre problemele de aici trebuia scris, cum se rezolvă just problemele – despre aceasta trebuie scris.

Tov. LEBLI: Nu aş vrea să cad în altă extremă, că C.D.E. ar fi trebuit să lase sioniştilor să se ocupe de problema naţională. Dar programul C.D.E. are ceva foarte caracteristic: se ocupă de problemă, dar în mod concret, nu teoretic. Şi aceasta ar fi fost mult mai just.. C.D.E. şi-a pierdut din perspectiva cunoaşterii realităţilor populaţiei evreieşti...

În momentul de faţă noi putem da satisfacţie populaţiei evreieşti, îi putem rezolva toate problemele? Ar fi o sarcină imposibilă. Nici ce spune Şaraga nu este just. Pentru că dacă ne-ar da Guvernul de 3 ori bugetul de care avem nevoie, nu am putea activa populaţia evreiască. Preocuparea noastră este să arătăm ce face acest guvern pentru noi, sprijinul pe care ni-l dă. Dar este sarcina exclusivă a Guvernului să rezolve problemele evreieşti sau aceste probleme trebuiesc rezolvate de populaţia evreiască, împreună cu poporul român?

Pentru aceasta trebuie să facem educaţie, arătând sarcinile pe care le are populaţia evreiască. Tu, evreu negustor, intelectual, ce faci pentru a ajuta la refacerea ţării în care se include şi refacerea ta economică? Noi nu am făcut această educaţie politică a masselor. Şi massa evreiască de aceasta are nevoie, să înţeleagă problemele, ca să ajute la îndeplinirea sarcinilor Guvernului.

Îndepărtarea lui Filderman – o condiţie sine qua non.

Tov. ISCOVICI: Îndepărtarea lui Filderman este absolut necesară, altfel noi nu vom putea lucra şi trece nici un fel de măsuri democratice pentru îmbunătăţirea situaţiei populaţiei evreieşti. Care este metoda? Fără îndoială, nici o acţiune de îndepărtare şi de lovire într-un reacţionar nu trebuie făcută fără pregătirea politică necesară.

Tov. VASILE LUCA: Dacă şi noi am spune că arestarea lui Maniu este o chestiune urgentă? Şi dacă am veni să spunem, că din cauza lui Maniu şi Brătianu nu putem lucra şi nu putem influenţa massele?

Tov. ISCOVICI: Fac o remarcă...

Tov. VASILE LUCA: Cum unii tovi au spus că popa din sat trebuie arestat, pentru că împiedică... Şi le-am spus: nu popa împiedică, ci ţăranii. Şi, dacă l-aţi aresta pe popă, ţăranii ar fi cu noi? Nu? Atunci de ce-l arestaţi pe popă? Să gândim politiceşte.

Tov. ISCOVICI: Nu este vorba de arestarea lui Filderman, cu toate că a fost arestat, fără ca noi...

Tov. VASILE LUCA: Nu poate fi arestat nici 2 zile, fără să iasă pe urmă martir.

Tov. ISCOVICI: Arestarea lui s-a făcut fără ca noi să ştim şi să cunoaştem mobilul. Dar aici nu e acelaşi caz, aici trebuie scos de la o conducere.

Tov. ŞRAER: Numai un minut. Cred că problema evreiască nu este o problemă de număr – se judecă greşit problema evreiască în România, ci o problemă de calitate care depăşeşte conturul naţional.

În ce priveşte problema concretă în legătură cu scoaterea lui Filderman, cât timp el nu este izolat de populaţia evreiască, cât timp nu s-a făcut nimic concret pentru izolarea lui, nu se poate face nimic pentru scoaterea lui. Am mobiliza numai forţe naţionale şi internaţionale împotriva noastră. Şi apoi, nu este nimerit momentul actual pentru aceasta. Noi la problema Sărăţeanu adăugăm o altă problemă şi coalizăm forţe internaţionale împotriva Guvernului. Deci, scoaterea lui Filderman este complet periculoasă şi mergem pe linia izolării noastre complete de populaţia evreiască. Problema însă, în întregime, trebuie discutată. Nu aşa...

Tov. VASILE LUCA: Eu am să dau un răspuns acum şi propun o altă şedinţă, pentru că acum trebuie să plec. Nu putem discuta mai amănunţit problema pe care trebuie să o rezolvăm, dar vreau să spun câteva cuvinte despre linia noastră şi a com. dem. evreiesc.

Concluzii despre munca politică în rândul evreilor.

Tov. Vasile Luca: Când noi am pus problema creării comit. dem. evreiesc, noi am vrut să creăm o mişcare democratică evreiască, care să combată reacţiunea evreiască, s-o izoleze din punct de vedere politic şi în acelaşi timp comit. dem. evreiesc să lupte alături de noi împotriva rezistenţei reacţiunii româneşti de a rezolva problema evreiască despre care a vorbit tov. Lebli. Noi de multe ori am spus – chiar la întrunirile acestea publice, şi am fost foarte bine primiţi de massa evreiască – că sunt revendicări juste şi nejuste. Şi noi trebuie să luptăm ca revendicările juste să fie rezolvate. Dar trebuie ţinut cont de situaţia, de împrejurările în care se desfăşoară această luptă. Cu cât democraţia se va întări, cu atât revendicările vor fi mai uşor rezolvate. Tot aşa ca şi oricare alte probleme, pentru că noi multe probleme nu le-am rezolvat nici pentru populaţia românească, pentru că nu am avut putere. Îndiferent că există piedică înăuntrul guvernului şi în afara lui, în situaţia generală politică, economică, financiară. Aceasta ne-a împiedicat să rezolvăm o serie de probleme care ar trebui să fie rezolvate.

Sarcina comit. dem. evreiesc era să puie problemele imediate, revendicările imediate juste ale populaţiei evreieşti. Pe linia aceasta am şi început să lărgim... Dar treptat, treptat, acest comit. dem. evreiesc a început să alunece pe căi greşite. Comit. dem evreiesc avea sarcina de a lupta împotriva fascismului evreiesc, împotriva acestor elemente reacţionare, pro-fasciste evreieşti şi pentru revendicările imediate ale populaţiei evreieşti. Şi în loc de aceasta, ne-am trezit că comit. dem. evreiesc s-a ocupat mai mult, dacă Luca este antisemit sau nu, dacă tov. Pătrăşcanu este antisemit sau nu... Cu aceasta se ocupă, în loc să se ocupe cu problemele pentru care a fost creat şi cu care trebuia să se ocupe. S-au transformat în nişte palavragii care nu au ce face şi se ocupă cu problemele acestea...

Nu demult am avut o discuţie foarte ascuţită pe chestiunea dacă evreii sunt o naţiune. Au căutat să mă atragă şi pe mine pe tema aceasta, ca să ne ocupăm nu cu problemele care se pun, ci cu aceste discuţii... Şi văd că şi în gazeta aceasta a ajuns problema principală: dacă populaţia evreiască este o naţiune, un popor separat sau nu. Ocupându-ne de aceasta, în loc să ne ocupăm de problemele concrete care se pun, noi ajutăm duşmanilor.

În ce priveşte lupta care se duce în aparatul administrativ, în Justiţie împotriva elementelor reacţionare, este greşit în orice caz de a se crede că noi sprijinim Guvernul, tolerând şi închizând ochii

la toate porcăriile pe care le fac organele în subordine, un judecător oarecare sau oameni din aparatul de Stat. Cum vom putea noi atunci curăța aparatul de Stat cu adevărat democrat? Acolo unde 90% au fost puși reacționari și antisemiți în timpul regimurilor reacționare, cum să dea ei sprijin pentru aplicarea drepturilor acordate evreilor? Păi la fel avem și rezistența acestora împotriva ungurilor. Poate nu la fel de mare ca împotriva populației evreiești, dar sunt greutăți... Sunt greutăți create din partea elementelor reacționare din afară de guvern, din partea celor care fac parte din guvern..., din partea aparatului de Stat. Și atunci noi trebuie să luptăm pentru aplicarea a ceea ce s-a acordat de acum, demascând individual pe cei care sabotează și cerând măsuri din partea Guvernului. Să fie o luptă deschisă pentru democratizarea vieții noastre. Să atragem ulița evreiască în această luptă și să arătăm care este aici rostul evreilor, cum trebuie să participe la refacerea țării, pentru că fără aceasta nu se pot rezolva nici revendicările lor. În zadar vor cere diferite lucruri, dar nu le vom putea rezolva.

Cum am spus la întrunirea care a fost: Dacă vreți să plecați în Palestina sau oriunde, nimeni nu vă oprește. Dar dacă, atât timp cât sunteți aici și în altă parte, luptați contra democrației, contra Guvernului, înseamnă să pregătiți din nou lagărele morții. În acest spirit trebue să li se puie chestiunile, în spiritul celor vorbite de mine și de tov. Ioșca la această întrunire. Pe această linie trebuie să lucrați. Cum am pus just chestiunea, deși nu am satisfăcut nimic concret, dar am arătat cum se pot apăra de o nouă nenorocire, a fost primit cu mare entuziasm. Aceasta era linia pe care trebuia să meargă comit.dem.evreesc și să nu demobilizeze pentru că în cutare sau cutare chestiune nu am putut obține imediat rezolvarea. Păi un comitet se impune. De ce a știut Filderman să se impună și să fie primit de președ. de guvern? Pentru că guvernul nu a avut cu cine să stea de vorbă, pentru că comit. dem. evreesc nu a stăruit, nu a dus o luptă serioasă, ca să se simtă că există. Pentru că dacă se simțea că există, ar fi avut și autoritate și ar fi fost susținut de masse și ca rezultat concret s-ar fi ajuns la izolarea lui Filderman și a lui Zissu. Dar dacă noi nu am făcut acest lucru, când așteptăm ca altcineva să-l izoleze pe Filderman de evrei... Intervenim la Burducea... Intervenția este o metoda absolut falsă, nejustă, este o metodă nedemocratică de Stat, acolo unde trebue să mobilizăm massa. Putem folosi și aceste metode de Stat pentru a împiedica activitatea reacțiunii, dar nu aceasta este principalul, ci munca noastră politică, de lămurire, și de mobilizare a masselor, de izolare politică a reacționarilor. Pentru că nu ar fi fost greu să-l arestăm demult pe Maniu și să-i spunem: ești un criminal de război, responsabil de dezastrul țării. Ar fi fost foarte ușor de făcut din punct de vedere birocratic și polițist, dar care ar fi rezultatul politic? Putem noi să spunem că Maniu este complet izolat de masse? Nu. Cum nu este fascismul încă stârpit din țară și mai are influență. Reacțiunea operează pe linia antisemită, antimaghiară. De ce în special contra ungurilor și evreilor, de ce nu împotriva nemților? Niciodată nu vezi aceasta. Ea operează pe linia aceasta antimaghiară, antisovietică, apelează la spiritul șovin și antisovietic, caută să mențină acest spirit pentru a-l folosi ca să lovească în democrație. De multe ori ne întreabă și tovii, de ce nu luăm măsuri mai energice, ca să-i arestăm și să-i distrugem pe acești reacționari. Dar ce faci, dacă cu aceasta întărești în masse ideia că guvernul acesta este un guvern dictatorial, terorist și te izolezi de masse?

Proletariatul niciodată nu poate cuceri puterea fără voința majorității poporului. Noi trebue să ținem seama de nivelul politic al masselor și să ridicăm tot poporul, să-l facem să înțeleagă rostul luptei noastre, lărgim astfel lupta noastră împotriva dușmanului principal, împotriva rămășițelor fasciste și a clicii reacționare. Împotriva acestora putem mobiliza nu numai clasa muncitoare, ci și massele largi populare. Dar dacă noi am merge cu arestări, cu asemenea măsuri?...

Am putea noi mobiliza massele largi fără a izola politicește acești bandiți? Că sunt dușmanii poporului, știm bine și câteodată te revoltă până în suflet porcăriile pe care le fac și îți vine să-i dai cu capul de pereți. Dar cu toate aceasta trebuie să-i răbdăm și să ducem munca politică de lămurire.

Și noi deodată venim cu acest Filderman, despre care, iată, eu pur și simplu nu știu... Am auzit câteva fapte murdare, că ar fi folosit din punct de vedere material pe urma nenorocirii evreilor pentru interese personale. Asemenea acuzații am auzit.... Dar vedem că Filderman susține revendicările evreilor, ceea ce nu face comit.dem.evreesc.

Tov. CHIRIȚĂ: E puțin exagerat.

Tov. VASILE LUCA: Exagerat sau nu, dar nu o face consecvent, nu merge consecvent pe aceasta linie. A spus cineva aici că a devenit codița sioniștilor. Linia începe să fie dată de sioniști și

nu de nevoia acestor masse, care în imensa lor majoritate nu se gândesc la emigrare în Palestina. După părerea mea, majoritatea populației evreiești dorește să aibă aici drepturi, libertăți, posibilități de trăi. Intelectuali, muncitori, țăranii evrei pe care îi avem în Ardeal în unele părți. Acești oameni se gândesc cum să trăiască aici și principalul este ca noi să ne ocupăm sa creiăm aceste condiții pentru ei. Acesta este rostul comit.dem.evreesc, să se ocupe în mod hotărât și consecvent cu problemele care trebue rezolvate, măcar atâta ca să se aplice în practică ceea ce s-a legiferat.Cu aceasta mobilizezi populația evreiască. Dar dacă lipsește munca politică de lămurire, vrei sa folosești puterea politică de Stat? Că din oamenii în care vom lovi să facem martiri în ochii populației evreiești? Nimeni nu a îndrăznit să spuie că Filderman e izolat politicește și înlăturarea lui, în felul pe care-l propuneți, ar însemna întărirea influenței lui în masa evreiască. Nimeni nu a îndrăznit să spuie, că prin înlăturarea lui s-ar întări influența noastră în massa evreiască.

Tov. CHIRIȚĂ: Eu susțin că da, tov. Luca, și o voi dovedi cu acte.

Tov. VASILE LUCA: Nu poți dovedi aceasta cu nici un act.

Tov. CHIRIȚĂ: Numai provincia s-o am...

Tov. VASILE LUCA: Păi atunci este o majoritate. Și pe mine m-a frapat cum a pus dl. Șaraga chestiunea, că majoritatea comunităților din țară sunt conduse de F.N.D.. Atunci de ce este nevoie de intervenția lui Burducea? De ce nu am merge pe linia aceasta de a pune problema și comunitățile de ce au ajuns în halul în care se găsesc? De ce nu ați convocat un congres, ca să alegeți o conducere bună?

Dl. ȘARAGA: Admirabilă idee.

Tov. VASILE LUCA: Dar periculoasă, pentru că nu este situația cum spune el.

Tov. VASILE LUCA: Dacă noi nu punem problema în mod just, nu cucerim majoritatea populației evreiești în jurul nostru? Și Zissu.... De ce să facem noi unitate între Zissu și Filderman, ca să meargă împotriva noastră? Cu aceste metode cu care încercăm să-l înlăturăm pe Filderman.... Eu trebue să mă mai interesez și în altă parte. Oare nu suntem noi vinovați că Filderman s-a dus la reacțiune după 23 august? Oare nu am fost noi prea sectari, nu am înțeles prea îngust problema. Poate ar fi fost posibilă o colaborare cu Filderman. Ce deosebire este între Sărățeanu și Filderman?

Tov. CHIRIȚĂ: Mare.

Tov. MAXY: În favoarea lui Filderman.

Tov. CHIRIȚĂ: Nu

Tov. VASILE LUCA: Ca să se dărâme un mit, s-a pus pata acolo, un oarecare...

Tov. CHIRIȚĂ: Și Șafran...

Tov. VASILE LUCA: Să nu vorbim de Șafran. Să nu fim noi atât de naivi să credem că populația nu înțelege manevra care se face, schimbarea care s-a făcut la U.E.R., că a fost făcuta de Sărățeanu.... Am câștigat noi ceva serios cu Sărățeanu în ulița evreiască? Nu vreau sa afirm concret, pentru că nu știu. Dar poate că ar fi fost posibil de a colabora cu unul care avea influență în ulița evreiască, în așa fel ca el să fie silit să ne urmeze, cum l-am silit pe Tătărescu să semneze reforma agrară împotriva teoriei și dorinței lui. Tot așa, dacă l-am fi înconjurat și am fi pus problema cum trebue, poate am fi reușit ca Filderman să ducă linia care trebuia. Pentru că dacă puneați în fața populației evreiești problema în mod just și Filderman s-ar fi opus, se izola singur.

Deci, am lăsat la o parte caracterul politic al acestei lupte și am mers pe linie de culise, de aranjamente, de intervenții, care ne-au dus la izolarea de massele evreiești. Deci, pe Filderman nu am reușit să-l izolăm și am face o mare greșeală, dacă am lăsa ca problema să fie rezolvată așa cum s-a propus, cu înlocuirea imediata a comitetului Federației. Comit. Dem. evreesc trebue să fie întărit cu elemente mai de vază, fie ele comuniste, sau social-democrate sau fără de partid...

Tov. CHIRIȚĂ: Firma.

Tov. VASILE LUCA: Nu este vorba de firmă, pentru că nu punem numai oameni de firmă, ci oameni cu influență politică. Să fie oameni fără pată, pricepuți în problemele evreiești. Și chiar dacă nu au suprafață acești oameni, este ușor să creiezi simpatie pentru oameni care merg pe linia justă politică și luptă pentru revendicările evreiești. Trebue să fie oameni cinstiți și înconjurați de o gardă activă de comuniști. Atunci noi vom putea creia ceva serios și atunci vom putea face ca Filderman să fie nevoit să țină cont de noi. Și Filderman să gândească atunci, cu cine e mai bine de

mers. Sau dacă este atât de murdar cum spuneți, atunci, lucrând serios, să mobilizăm populația evreiască pentru a-l izola. Îi impunem să ia atitudine în cutare sau cutare chestiune și atunci îl putem demasca. Dar în situația de azi..

Știți ce am pățit? A venit aici un ziarist american și am scăpat o vorbă despre fascismul evreesc. Și nu am putut dovedi, nu aveam nici un material sau pregătire, că există așa ceva în țară. Am încercat atunci una alta.. Vedeți, nu ne putem juca. Și sunt materiale, dar nu le avem. Pentru că tovarășii evrei știu să facă multe teorii despre populația evreiască... Și de multe ori sunt influențați. În loc sa vie la partid, se duc în alta parte, la oameni care pot fi foarte bine pregătiți și intenționați, dar cunosc mai puțin realitățile din țara noastră. Și atunci să nu ne lăsăm noi influențați de aceștia, ci să vedem noi care sunt interesele vitale și imediate ale populației evreiești. Și cu introducerea liniei juste și cu cotitura care se va face în muncă, cu munca politică care se va face, demascați-l, izolați-l cum vreți; dar prin muncă politică, nu cu aceste măsuri, aceasta este greșit. Dar trebuie câștigată massa, trebuie facută munca politică. Nu a comit. dem. evreesc; ați reușit să strângeți 54.000 sau nu stiu câte iscălituri pentru Ethridge. Dacă făcea Filderman aceasta, poate strângea mai mult.

Tov. CHIRIȚĂ: Nu strângea.

Tov. VASILE LUCA: Nu strângea, nu strângea... Vom vedea. Nu așa se face muncă, că pui în jurul tău 10 comuniști și te crezi tare și mare. Vreau sa văd întrunirile și demonstrațiile voastre, ale comit. dem. evreesc, cu massa mare.

Tov. MAXY: Să formăm un comitet restrâns în cap cu Șraer, să analizăm aceste probleme care au fost puse aici și să venim cu probleme concrete. Problema Filderman, a comunității ș.a.m.d..."

*

4.2.6 Stenograma* ședinței resortului central al org. de massă din 1946.

În ședința, oglindită de această stenogramă, sunt dezbătute probleme dintre cele mai diferite:

- viața reală a evreilor și maniera în care C.D.E. se confrunta cu solicitările diverselor categorii sociale ale „etniei";
- strategia necesară de adoptat față de *leadership*-ul tradițional evreiesc (W. Filderman, A.L.Zissu ș.a);
- sarcina majoră: atragerea evreimii să voteze cu B.P.D.-ul; tactica necesară de folosit în acest scop;
- diversele curente din lumea evreiască;
- întărirea legăturii cu masele.

În stenogramă, luându-se în discuție numărul de simpatizanți evrei-comuniști ș.a pe voturile cărora s-ar putea conta în mod cert la alegeri, unul dintre vorbitori (L. Abramovici-Chiriță, secretar general al C.D.E.) oferă fără să indice vreo sursă, următoarele date:

„Populația evreiască în București reprezintă peste 100.000 locuitori. Are 20.000 membrii în P.S.D. și în P.C.R. și mai sunt evrei în U.S.I.C., în U.P. – un total de cel puțin 30.000 de oameni, de capi de familie sunt în aceste organizații."

Reluând aceste afirmații în concluziile ședinței, V. Luca afirma:

„Populația din București are 130.000-150.000 (de evrei, n.n.). Cu copii cu tot. Și din aceștia, 30.000 sunt în organizațiile democratice și 100.000 în afară. Bine, sunt și copii, dar acum capătă și femeile drept de vot. Sunt cam 60.000 votanți din aceștia, din care jumătate sunt cu noi, jumătate împotriva noastră..." La care un vorbitor, scriitorul U. Benador face remarca: „Și cei care sunt în organizațiile noastre nici aceia nu sunt siguri. Sunt cu Filderman, sunt cu Zissu...". Un altul, poetul dr. E. Dorian, adaugă: „În organizațiile noastre activează foaret mulți sioniști".

Desigur, datele de mai sus sunt total lipsite de rigoare, cu atât mai mult că potrivit unor statistici circulate în epocă, numărul evreilor din P.C.R. ar fi fost de 10.000 în întreaga țară, și 15.000 în P.S.D. Se aprecia că peste 10% din aceștia erau în paralel înscriși în organizații sioniste pentru care

* A.N.B., Fond C.C. al P.C.R. Cancelarie. Dosar C.D.E.

au şi optat la finele lui 1947, cu puţin înainte ca însăşi aceste partide să-i excludă din rândurile lor. Adevărat pare faptul că la alegeri, din cei circa 45% evrei prezentaţi la vot, cei mai mulţi au anulat buletinele de vot.

După cum arătam într-un paragraf din lucrarea de faţă, un aranjament electoral stabilit în preajma alegerilor cu B.P.D, prin care se făceau anumite promisuri categoriilor defavorizate de evrei – şi nu numai – promisiuni în cea mai mare parte nerespectate apoi, a smuls votul câtorva zeci de mii de evrei manipulaţi, printre altele, şi cu spectrul antisemitismului.

Oricum, în alegerile din toamna lui 1946, voturile evreilor în număr de câteva zeci de mii, nu au avut vreo pondere în marea fraudă comisă de B.P.D., care şi-a adjudecat milioane de alegători şi susţinători.

*

La şedinţa resortului central al org. de massă din 21 februarie 1946 (comit.dem.evreesc) au participat: Vasile Luca, Radnef, Liuba Chişinevschi, Benador, Chiriţă, dr. Dorian, Hervian, Iscovici, Lebli, Lieblich, Rosenzweig, Şaraga. Reproducem:

C.D.E. se confruntă cu probleme reale ale populaţiei evreieşti

„...Tov. ROSENZWEIG: Comitetul Democrat Evreesc s-a constituit pe baza unei platforme cu 4 puncte precise: 1) să stabilească unitatea democratică evreiască; 2) să sprijine prin forţa unită a populaţiei evreieşti şi alături de poporul român, acţiunea de democratizare şi reconstrucţie a ţării; 3) să activeze pentru desăvârşirea integrării populaţiei evreieşti în viaţa politică, socială, economică şi culturală a poporului român; 4) să ferească populaţia evreiască de încercările diversioniste ale reacţiunii, care slăbesc forţa de luptă contra fascismului. Aceasta este baza pe care a pornit comit. dem. evreesc, şi aceasta este linia justă pe care trebue să-şi ducă munca şi acum.

În legatură cu aceasta am să înşir o serie de probleme, fără de cari cu greu s-ar putea împiedica anumite dezertări ale populaţiei evreieşti, şi pentru care ar trebui găsită soluţia.

Întâi, ar fi chestiunea deportaţilor. De această problemă se leagă o serie de chestiuni, a căror soluţionare ar fi şi în folosul deportaţilor, şi al economiei ţării noastre. Pe urmă, nimic nu s-a făcut pentru invalizii, văduvele, orfanii rămaşi de pe urma muncii obligatorii. Altă categorie de care trebue ţinut seama: evacuaţii C.N.R., care ar trebui să se mute în imobilele lor. Se pare că la 23 aprilie a.c, va interveni o nouă amânare. Apoi, o altă chestiune este aceia a cetăţeniei, pentru care stă proectul în cartoanele Ministerului de Justiţie şi nu s-a scos până acum. Sunt evrei născuţi din părinţi stabiliţi sau născuţi în ţară, a căror situaţie nu s-a rezolvat. Mai este problema evreilor care sunt consideraţi absenteişti, în special în Ardeal, evrei care la 23 august 1944 se aflau în lagărele de concentrare din Germania şi ale căror pământuri, chiar sub 50 ha., au fost expropriate. Şi cu toate intervenţiile noastre, nu s-a rezolvat această situaţie. Mai sunt probleme legate de comunitatea evreiască, unde sunt şi eu funcţionar şi pot să vă arăt starea de spirit a funcţionarilor sindicalizaţi şi care din primul moment s-au alăturat comit. dem. evreesc. Se întamplă acolo un proces de efervescenţă şi la profesori, şi la funcţionarii administrativi propriu zişi, cărora nu li s-au plătit lefurile, – care trebue rezolvat printr-o subvenţie importantă aferentă comunităţii. Acestea ar fi problemele mai importante de care se preocupă azi populaţia evreiască însăşi cărora ar trebui să li se găsească o rezolvare pe tărâm practic, pentru a uşura mobilizarea acestei mase pentru scopurile pe care şi le-a propus C.D.E.

Se mai ridica o chestiune esenţială, care va imprima atitudinea şi linia de acţiune a C.D.E.: raporturile noastre cu organizaţiile celelalte evreieşti, care fără îndoială trebue să cuprindă, dacă nu în totalitatea lor, cel puţin elementele pe care le putem atrage într-o serie întreagă de acţiuni.

Din nou cazul Filderman

Se vorbeşte totuşi de o tendinţă de apropiere a lui Filderman şi de colaborarea cu el. Fără îndoială nu se poate izola de o întreagă situaţie politică naţională şi internaţională în legatură cu noua

poziție a guvernului, prin recunoașterea lui de către anglo-americani. Filderman ne-a vazut pe noi la un moment dat foarte hotarâți în campania pe care am dus-o și a simțit că este probabil să fie demascat, să fie descăunat din locul pe care îl are și care îi dă posibilitatea să vorbească în numele întregiii populații evreiască. Și văzând că situația politică este cu totul alta, încearcă și tatonează chiar o anumită apropiere, urmând să păstreze poziția dominantă de exponent al populației evreiești, cu adeziunea noastră. Pentru că Filderman nu va accepta o colaborare, fără să reprezinte steaua de primă mărime. Și înseamnă că prin aceasta colaborare pe care o vom stabili eventual sa-și păstreze poziția pe care o are. Este un lucru, cred, natural pentru toată lumea: nu o face de dragul democrației, ci numai de dragul menținerii politicii lui....

Tov. VASILE LUCA: Crezi că Tătărescu va veni cu noi până la socialism?

Tov. ISCOVICI: Dar noi nu asta îi cerem lui Filderman, ci să sprijine aceste probleme pe baza unei platforme. Dar atunci va avea posibilitatea să rămână mai departe exponent în aceste instituții și organizații, eventual să i se confere prin alegeri această poziție și atunci nu va exista nici un fel de posibilitate sau, în sfârșit, foarte grea....

Tov. VASILE LUCA: Dacă el este un singur om și sunt 30 de comuniști în jurul lui, el o să fie stăpân? Aceasta numai la lași și oameni incapabili se poate întâmpla, dar nu la comuniști.

Tov. ISCOVICI: Este vorba de o situație care s-ar statornici prin alegeri. Acțiunea pe care trebuie s-o ducă C.D.E. este fără îndoială o acțiune de massă...

Punctul pe „i"

Tov. VASILE LUCA: Pentru mine este mai important ca massele evreiești împreună cu Filderman să voteze pentru Guvern, decât ca massele evreiești împreună cu el să mearga la Maniu.

Tov. CHIRIȚĂ: În mod cifric care este situația populației evreești? Populația evreiască în București reprezintă peste 100.000 locuitori. Are 20.000 membrii în P.S.D. și în Partidul nostru și sunt evrei în U.S.D.C., în U.P. – cel puțin 30.000 de oameni, de capi de familie sunt în aceste organizații. Relativ o mare massă este și la sioniștii de stânga. Și ei au o mentalitate mic burgheză acești oameni. Și dacă tovii noștrii chiar se învârtesc în aceste cercuri, este firesc ca neavând problema justă în mână, neștiind să lucreze cu massa, e firesc să facă greșeli, așa cum se și întâmplă.

Așa că să nu ne lăsăm antrenați la o nouă greșală cu chestiunea Filderman. După mine, Filderman rămâne ce este. Aici tovii trebue să știe să-și facă munca. Dacă nu vom ști să ne facem munca, nu va merge nimic. Degeaba este Chiriță sau cutare să facă munca între intelectuali. Sunt organizați intelectualii? Întrebați câți intelectuali s-au dus la ei ca să stea de vorbă.Aici este marea lipsă – lipsa de muncă, oamenii caută să se strecoare... Și vă asigur, dacă vom merge la rezistența cea mai ușoara, la lucrul cel mai de nimic, vom avea tot nimic. Așa ne învață Partidul și asta știu din experiența mea de ani de zile. Am făcut aici în scris, ca să știe tov. Luca cum gândesc în aceasta problemă *(predă manuscrisul)*.

Tov. LEBLI: Eu am vorbit, dar pentru că a intervenit un lucru nou, dacă îmi dați voie, am să mai spun câteva cuvinte. Ce făcea Filderman în trecut? El conta pe situația grea în care se afla guvernul țării și se alăturase reacțiunii din România, așteptând să se producă transformări ca o urmare a unei reglementări pe cale internațională. El a fost într-adevăr, în timpul când îl atacăm, omul reacțiunii, care nu s-a încadrat în democrație.

Dar Filderman a făcut și el sau încearca să facă o cotitură în viața lui politică. Această cotitură este urmarea însăși a poziției României și a Guvernului Groza în politica internațională.

Filderman noi îl știm că este un om al Angliei, înainte de a fi un om al lui Maniu. Dacă Filderman marșa cu Maniu, o făcea pentru că avea un punct comun, acela de sprijin al reacțiunii externe, în special pentru că poziția Angliei și Americii nu era clarificată față de guvernul român. Odată lucrul acesta clarificat și văzând chiar intrarea în guvern a elementelor național țărănist manist și liberal-brătienist, el face o cotitură în politica lui. Această cotitură am descoperit-o și în anumite discuții pe care le-am avut la Federație. Dar am să vă citesc și un pasagiu din memoriul pe care îl înainta în numele Federației comisiei anglo-americane care vine aici.

Noi ştim care a fost poziţia lui Filderman faţă de guvernul român. O poziţie net opoziţionistă şi de obstrucţie. Iată ce spune acest memoriu înaintat comisiei anglo-americane:..(citeşte) Această poziţie a lui Filderman dovedeşte că el, ţinând seama de situaţia internaţională a guv. Groza şi de colaborarea în interior, aşa cum este, a maniştilor şi brătienişţilor, cu toată politica lui din trecut, acest Filderman – care era un om al tuturor guvernelor – în momentul cristalizării situaţiei politice a ţării româneşti şi a celei internaţionale, încearcă să dea credit guvernului Groza. Desigur că el mai are încă o serie întreagă de păcate. Dar socotesc că păcatele lui Filderman azi, lipsa lui de atitudine se datoreşte şi faptului că el, ca om politic, nu are curajul sa ia o atitudine pe faţă, deschisă, pentru Guvernul Groza, din cauza că el nu are încă concret convingerea că în această chestiune va avea sprijinul comuniştilor. Şi, neavând încă încredere în comunişti şi social-democraţi, că îl vor sprijini într-o asemenea acţiune, pentru a-şi acoperi spatele, mai face anumite manevre de ordin sionist. Pentru că el face în acelaşi timp curte şi sioniştilor.

Socotesc că datorită acestei schimbări de atitudine a lui Filderman, dacă se va încerca a se pune în faţa lui problema, cu tot tactul necesar, el va înclina să se apropie de o acţiune a forţelor democratice. De altfel, după câteva informaţii pe care le-am căpătat ieri, Filderman ar dori această apropiere de forţele democratice. Desigur că noi nu trebue să facem greşeala – şi poate că tov. Chiriţă se teme – ca trecând pe această poziţie, să cădem în cealaltă extremă...

Tov. CHIRIŢĂ: Aceasta este sigur.

Tov. LEBLI: Noi ştim cine este Filderman. Suntem foarte vigilenţi şi noi îl vom mobiliza ca atare, neştiind până unde poate merge cu noi. Dar trebuie pusă în faţa lui Filderman problema clară de a lua o atitudine şi în urma atitudinei pe care el o va avea, ne vom putea da seama în ce masură putem merge cu el sau trebue să-l atacăm.

Astăzi nu noi mergem la Filderman, ci el încearcă o apropiere de forţele democratice. Şi cum ai spus D-ta, i-am spus şi eu aseara tov. Benador. În faţa noastră stă problema alegerilor. Aceasta este un punct culminat pentru politica şi a Partidului, şi a ţării. Filderman, aşa cum se afirmă de către unii, a fost distrus până în temelii. Eu consider aceasta o iluzie. Filderman se bucură de o suficientă popularitate în massa evreiască aşa cum se bucura.... Dacă Filderman va putea fi antrenat sa dea vot de încredere Guvernului, aceasta va avea un ecou mare în uliţa evreiască. Şi în alegerile care vin, fiind alături de forţele democratice, Filderman va putea antrena cu mai multă uşurinţă şi o parte din elementele sioniste, care ar voi să se pronunţe pentru politica internă. Dar nu văd destulă unitate în rândul democraţiei, ca să aibă încredere în această forţă. Dacă forţele democratice evreieşti îl vor putea mobiliza pe Filderman – cu toată înţelegerea pe care o avem până unde putem merge cu el – dacă poate merge un timp cu noi, presupunând că vom merge pe o serie de declaraţii scrise şi că va putea fi caştigat, nu noi pentru el, ci el pentru politica noastră, socotesc că Filderman în conjunctura politică internaţională şi naţională se va încadra, ca şi în trecut, într-o asemenea politică. Vreau să lămurim acest lucru, pentru că tov. Chiriţă mereu aduce problema lui 23 august, atâta timp cât în ţară şi în străinatate situaţia Guvernului nu a fost consolidată.

În momentul când s-a produs această cotitură în politica internă şi externă, iar Filderman, care marşează pe această politică, face şi el o cotitură, îl putem folosi. Nu se poate, având interesul acesta în vederea alegerilor, să nu analizăm etapă cu etapă fiecare om şi situaţie. Just a făcut comit. Dem.evr. că l-a atacat atunci, dar s-a întâmplat ceva şi noi analizăm ce s-a întâmplat în lumina momentului istoric. Şi dacă nu îl vom câştiga noi îl vor câştiga alţii împotriva noastră. Aceasta este o tactică pe care trebuie s-o înţelegem tocmai noi, ca comunişti...

Tov. LIEBLICH: Problema evreiască este o problemă foarte grea. Nu poate fi rezolvată încă la noi, pentru că nu a fost rezolvată pe plan mondial. Când se va rezolva pe plan mondial, situaţia noastră va fi simplificată. Reflexele situaţiei de la noi sunt reflexele situaţiei din toată lumea.

C.D.E. a urmărit încă de la înfiinţare aceeaşi politică pe care a urmat-o Guvernul, să rupă diferite elemente de la diferite organizaţii şi să-şi întărească C.D.E..

Problema antisemită, care în ţara românească este atât de puternică, a fost utilizată în două moduri de adversarii regimului. Pe plan intern guvernul a fost prezentat ca un guvern prieten evreilor, iar pe plan internaţional, în străinatate, aceiaşi adversari ai guvernului caută şi au căutat să prezinte

guvernul Groza ca un guvern antisemit. Aceiaşi adversari ai guvernului ne prezintă înăuntru ca pro-semiţi şi în afara ca antisemiţi.

Politica Guvernului faţă de evrei.

Atitudinea guvernului faţă de noi era o atitudine oscilantă, ca între ciocan şi nicovală. Partidul a avut curajul sa ia atitudine într-o sumă de probleme grele, a rezolvat problema agrară, a luat în mână problema speculei, ducând o luptă puternică împotriva speculanţilor; trebue ca tot Partidul să ia în mână şi problema evreiască. Eu aici văd o bifurcare: un plan minimal momentan de rezolvare a problemelor evreieşti, care va dura până la alegeri, şi un plan maximal pentru după alegeri.

Structura populaţiei evreieşti este la noi şi burgheză şi mic-burgheză; lipseşte un proletariat evreesc propriu-zis. Aici este toată dificultatea. Există un proletariat intelectual evreesc, mici meseriaşi – toţi aceştia au fost atraşi înspre guvernul Groza şi partid. Însuşi Filderman spunea: „să vie P.C.R. şi ruşii să ne salveze". Îi interesa să le salveze viaţa. După 23 august omul a pornit pe drumul lui, C.D.E. a mers pe drumul guvernului, de la 6 martie, al partidului până atunci şi de atunci încolo.

Am impresia că se poate acum rezolva chestiunea aceasta. Baza rezolvării problemei evreieşti trebue şi poate fi alianţa noastră cu social-democraţii. În momentul în care pe plan politic P.C.R. a reuşit să facă Frontul unic cu P.S.D. şi să-l aplice, acest câştig poate fi utilizat în uliţa evreiască. Trebue să se realizeze acelaşi Front Unic între social-democraţii şi comuniştii evrei şi scoasă social democraţia din mâna lui Filderman, care are legatură directă cu ei, din mâna lui Maniu, care are legatura cu Titel Petrescu. Să nu uităm că prima ruptură s-a făcut cu Titel în consiliul evreesc.

Tactica atragerii maselor evreieşti.

Cum se poate realiza această apropiere, o ridicare a masselor evreieşti alături de noi. Pericolul prim în massa evreiască este mişcarea sionistă. Chiar evreii care nu vor să plece în Palestina, sentimental ţin la acest cămin naţional evreiesc. Trebue găsită o formulă care să împace sensibilitatea sufletească a evreilor pentru acest camin naţional, cu rămânerea lor aici, alături de democraţie. Am impresia că Zissu este omul liberalilor, că Filderman este omul lui Maniu, sau cam aşa merg lucrurile. Aceştia speculează acest sentiment sionist al evreilor împotriva P.C.R., împotriva C.D.E.. Zissu în ultimul lui articol din „Mântuirea" spune clar întocmai: Antonescu a impus Centrala lui Ghingold, Guvernul Groza vrea să vă impună C.D.E.. Vi se impune o conducere de stânga, aşa cum vi s-a impus o conducere de dreapta.

Zissu este în legatură şi tratative cu Filderman.Există întâlniri şi procese-verbale între ei. Se apropie şi se despart după momentul politic. Trebue să-i împiedicăm pe aceşti doi să se apropie. Filderman ar dori acum o apropiere, în urma situaţiei internaţionale create. Or, trebue să vie comisia anglo-americana de la Viena pentru anchetă. Sunt informat că Guvernul din Budapesta a refuzat să stea de vorbă cu comisia aceasta, punându-se pe punctul de vedere al Uniunii Sovietice: lipseşte delegatul sovietic. Cred că guvernul nostru ar putea lua atitudine, că nu poate admite un plebiscit în lumea evreiască, pentru că nu este o comisie oficială, nu este o comisie oficial recunoscută. Ar pierde sioniştii un argument de luptă împotriva noastră şi în străinătate nu ar putea fi prezentat guv. Groza ca un guvern nepopular, pentru că 100 de mii de evrei au iscălit....

Tov. LIUBA: Dar aceasta e ceva sigur?

LIEBLICH: Ştiu precis că a fost refuzat de Budapesta. Dar ei strâng iscălituri care pot fi transportate. Şi ar trebui gândit la chestiunea că aceste iscălituri pe care sioniştii le strâng, să nu fie trimise. Trebue să găsim o formulă de rezolvare a problemei Filderman, de întărire a C.D.E.. Şi acest Comitet Democratic Evreiesc trebue întărit cu elemente de prima linie de la noi şi de la social-democraţi. Şi poate după aia atrage şi alte elemente şi poate avea mai multă autoritate faţă de Filderman. Filderman încadrat şi problema sionistă lamurită. Şi trebue să oferim ceva în schimb populaţiei evreieşti. O serie de legi, de măsuri de ajutorare a spitalelor evreieşti etc. ar câştiga populaţia evreească. În afară de aceste măsuri, trebue creată o atmosferă de luptă împotriva

antisemitismului. Această organizație ar putea fi făcută pe plan european, cu figuri mari ca Beneș, Herriot etc.

C.D.E. să-l încadrăm cu elemente puternice și astfel să determinăm populația evreiască să dea un ajutor guvernului, să se încadreze în munca de reconstrucție a țării.

Curente în lumea evreiască:

Sunt trei curente care solicită atenția masselor evreiești, adeziunea lor: cel sionist, reprezentat prin Zissu, alt curent al lui Filderman, care reprezintă burghezia evreiască și al treilea reprezentat de noi. Atu-urile pe care le au Filderman și Zissu în mână sunt foarte puternice. Evreii deportați, victimele fascismului nu și-au găsit încă vindecarea rănilor lor. Ei au învățat să ceară ajutor și să se adreseze pentru sprijin numai forurilor evreiești. Ei se adresează comitetului și cer sprijin. Cred că datoria C.D.E. era aceea de a îndruma toate cererile, plângerile populației evreiești spre instituțiile de asistență socială chiar ale poporului român. Am pus accentul numai pe comunitățile evreiești. Punând accentul numai aici, nu era greu să izolăm masele evreiești de poporul român și să le aruncam în brațele lui Zissu și Filderman. Fără îndoială că nu C.D.E. singur are posibilitatea să smulgă aceste atu-uri din mâinile lui Zissu și Filderman. Este datoria Guvernului să atragă populația evreiască, rezolvând în chip direct problemele cele mai importante ale populației evreiești, pe planul asistenței sociale. Cred că trebue neapărat ca această asistență să treacă în mâna A.P. Negustorii evrei sunt grupați în jurul lui Filderman, pentru că agită, împreună cu maniștii, ideia comerțului liber. Și la fel social democrații la un moment dat agitau chestiunea comerțului liber.

În ce-i priveste pe sioniști, noi am luat hotărârea să declarăm, public, că nu suntem împotriva emigrării evreilor în Palestina. Pentru că putem ataca reacțiunea pe un plan nou, pentru caăreacțiunea se opune tendinței unei bune părți din populația evreiască de a emigra. Atacând reacțiunea și sprijinind adeziunea sentimentală a unei părți din populația evreiască pentru sionism, noi putem câștiga și această masă a sioniștilor. Noi putem combate alături cu sioniștii, dar nu la remorca lor.

Unul din atu-urile puternice ale lui Zissu și Filderman, este și problema antisemită. Ei spun că guvernul nostru nu este în măsură să stăvilească valul crescând al antisemitismului. Și nu este deajuns să spunem, noi de la C.D.E., că Guvernul va soluționa această problemă, nu este deajuns să ne referim la articolele din „Scânteia" împotriva atacurilor antisemite, ci trebue să ne referim la măsurile precise pe care le ia guvernul împotriva desvoltării valului antisemit. Deci, în mâna guvernului și a organizațiilor democratice românești stă puterea de a lua din mâna lui Filderman acest atu. Pentru noi nu cred că este principal de a ne ocupa de problemele de asistență socială, ci de a seconda guvernul și celelalte organizații în rezolvarea acestei probleme.

Înainte de terminarea războiului, Filderman s-a găsit la un moment dat cu noi în aceiași tabără. După 23 august și-a reluat poziția proprie. Nu îmi dau seama exact dacă din greșeala noastră, dar cred ca da. Dacă exista o posibilitate de a-l apropia azi pe Filderman, această posibilitate nu trebuie scapată. Mă intreb numai ce facem azi, după ce l-am umflat pe Sărățeanu împotriva lui Filderman, în ce fel îl vom putea câștiga pe Filderman. Tov. Lebli spune că există informații că Filderman ar dori această apropiere. Fără indoială că este adevarat și ce spune tov. Lieblich, că populația evreiască este compusă din burghezi și mica burghezie. Filderman are o influență mare asupra acestor categorii și dacă se poate, Filderman trebue câștigat.

Tov. VASILE LUCA: Focul principal trebue îndreptat contra organizațiilor sioniste – așa s-a pus problema în octombrie. Și voi ce ați făcut?

Tov. LIUBA: Cum vezi asistența socială în comun făcută?.Ca să treacă de la comunitați la A.P?

Tov. HERVIAN: Nu trebuie să desființăm nici o instituție evreiască existentă, dar trebue să facem ca pauperii evrei să se poata adresa...

Dl. ȘARAGA: Mai ales că A.P. în Moldova se ocupă mult.

Tov. HERVIAN: Eu spuneam că Guvernul să nu facă direct asisența, ci eventual să verse fonduri A.P.

Tov. LIEBLICH: Greşeala aceasta era să se facă acum câteva luni de zile, când ministrul Bagdasar a vrut să treacă spitalele evreieşti la Ministerul Sănătăţii.

Dl. ŞARAGA: Ajutorul principal îl putem da singuri, de la guvern se cere numai o subvenţie. Asta este.

Legătură cu masele.

Tov. LIUBA: Eu vreau să ne oprim puţin asupra problemei evreieşti care s-a discutat şi care este într-adevăr foarte spinoasă. Eu sunt de părere că altă posibilitate de a cuprinde massa evreiască decât formula găsită de partid, nu există sau nu o văd. Nu cred că se pune problema formei pe care a luat-o, ci a liniei C.D.E. în muncă.

La şedinţa trecută pe care am avut-o, acesta era obiectivul de bază al discuţiei: că ne-am transformat într-o apărare faţă de atacurile sioniste şi nici nu mai ştiam cum să le răspundem. Şi noi am analizat pentru ce am ajuns acolo. Pentru că nu am avut nici o acţiune în massa evreiască. Noi nu am folosit Ikuf-ul, această organizaţie culturală democratică (şi am asistat la un spectacol şi am văzut ce ecou era în sală, o sală plină...) Acesta este un bun al nostru, este cultura evreiască pentru acei evrei care mai vor să vada o piesa în limba lor...şi se poate folosi. Aici nu se poate pune problema să fie pentru acei evrei care sunt asimilaţi, ci pentru cei care mai ţin la lucrurile acestea.

Deci, noi nu am fost acolo unde este massa evreiască şi am vrut să facem această unitate de mai sus. Aceasta este problema de bază. Linia dată de partid a fost: focul central împotriva sioniştilor reacţionari. Fac această deosebire, pentru că nu trebuie să amestecăm. Avem unele org. sioniste care merg aici cu noi în unele chestiuni importante. Şi fără a intra în fondul problemei Palestinei, noi cu aceste organizaţii putem şi trebue să conlucrăm, îndreptăm focul principal împotriva sioniştilor reacţionari. Aceasta este problema centrală. C.D.E. a ajuns sa fie copleşit de toate aceste elemente reacţionare şi nu ajunge la nici o concluzie.

Şi este o a doua greşeală şi cu social-democraţii, cu acest Poldi Filderman, cu care se duceau tot timpul tratative – care bătea în C.C.-ul lor împotriva lui Titel şi a fost considerat cel mai mare reacţionar. Şi acest Poldi Filderman are priză acolo în massa evreiască. Şi nu a fost munca C.D.E. că acest Poldi a votat pentru democraţie în C.C., pentru că munca facută de C.D.E. îl îndeparta numai. Aceasta dovedeşte că nu era tocmai o muncă de clarviziune a comunştilor de acolo.

Acum vreau să trec la problema centrală care se discuta, a lui Filderman. Nu noi aici la partid putem judeca, cum a spus şi tov. Luca, noi nu suntem în uliţa evreiască, noi nu mergem la adunările evreieşti, noi nu ştim ce se petrece.

Tov. VASILE LUCA: Ei singuri nu sunt convinşi dacă Filderman trebue demascat sau dacă trebue să lucreze cu el.

Tov. LIUBA: Eu cred că această propunere de a reorganiza C.D.E. era foarte bună. Tovii trebue sa rămână şi să lucreze mai departe, dar sa între şi tov. Şraer, tovii Lebli, Lieblich...

Tov. LEBLI: Eu sunt în Federaţie, la Uniuni...

Tov. LIUBA: Trebuie sa fiţi şi în C.D.E., ca să răspundeţi politiceşte faţă de partid pentru ce se întâmplă acolo.... Cu anumite revendicări pe care noi trebuie să le câştigăm pentru massa evreiască şi să nu punem baza pe guvern sau pe A.P. Nu putem pune acum chestiunea pentru populaţia evreiască, dar se poate da un ajutor prin impunerea obligatorie. Aceasta ar fi cea mai bună rezolvare: impunerea obligatorie a burgheziei evreieşti. Aceasta se poate pune ca o chestiune imediată şi nici nu ar îngreuna bugetul Statului. Despre această chestiune ştiu că s-a discutat şi cu tovarăşii Bodnăraş şi Pătrăşcanu şi nu ştiu ce s-a făcut. Acest lucru trebue făcut peste capul lui Filderman şi avem posibilitatea să-l facem, pentru că la comunitate avem şi secretarul şi oamenii care să vină să ceară. Guvernul să facă această lege şi Filderman s-o găsească gata facută. Şi aceasta se poate face imediat.

Nu sunt de acord să facem o organizaţie împotriva antisemitismului şi nici nu este avantajos ca din România să facem o organizaţie internaţională împotriva antisemitismului. Dar se poate face aşa... o ligă cu personalităţi, care să facă eventual o anchetă, să înceapă desfascizarea păturii intelectuale..."

4.2.7 *Stenograma Şedinţei Resoartele Organizaţiiior de Massă, 23 Februarie 1946, Fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, Dosar 18/1946.*[*]

Dezbatere în care reprezentanţii de frunte ai forurilor de partid critică C.D.E. pentru:

- colaborarea cu organizaţiile sioniste;
- slăbiciuni în utilizarea maselor pentru pregătirea alegerilor;
- incapacitate de a contracara expectaţiile masei evreieşti de a face *alia*;
- folosirea unor cadre necorespunzătoare;
- aşteptarea ca gravele probleme materiale cauzate de război evreilor să fie soluţionate în primul rând de guvern.

Datorită unor ineficienţe de acest fel se recomandă ca C.D.E. să fie întărit cu cadre corespunzătoare, apte să ducă linia partidului în masele evreieşti. În fapt, însă, această „linie" – nici ea „liniară" – orientată de C.D.E. spre „mediul evreiesc" se refracta de fiecare dată datorită diferenţei de densitate dintre vorbele goale (promisiunile) ale guvernului şi realităţile social-etnice concrete.

LIUBA CHIŞINEVSCHI: Trebue spus că comit. democrat evreesc, neavând posibilităţi mai de vază şi neintroducând linia Partidului în munca lui, a ajuns în ultimul timp să fie un comitet care duce tratative cu toate organizaţiile sioniste, rămânând la remorca acestor organizaţii, care sunt mult mai puternice când e vorba de tratative, decât tovii noştri comunişti. Mai ales că este şi o lipsă completă de muncă colectivă: unul nu ştie de celălalt şi nici unul nu ştie cum merge munca. Acum vor fi date acolo personalităţi cu influenţă, probabil şi tov. Şraer şi alţi tovi cu răspundere, care vor pune problema centrală în vederea mobilizării masselor pentru pregătirea alegerilor. Deci, comitetul democrat evreesc va fi reorganizat, ca să se poată prezenta la alegeri cu massele evreeşti.

Trebue spus că dacă anglo-americanii vor veni în România cu ancheta lor pe care o fac în toată Europa – nu se ştie încă dacă vor fi lăsaţi să vie aici – vor avea sute de mii de iscălituri pentru plecarea în Palestina. Şi de aceea, din cauza slăbiciunilor pe care le-a dovedi Comitetul Democrat Evreesc, Partidul s-a sesizat şi dă acolo noi oameni de partid. [p. 27]

OFELIA MANOLE: Văduvele de la pogromul din Iaşi până azi nu au fost încadrate ca să primească ajutoare. Du-te de fă muncă politică cu ele...

LIUBA Ch.: O să se facă o serie de legi juste pe baza unor revendicări ridicate de evrei. Dar în acelaşi timp va trebui făcută şi o muncă de massă, care nu a fost făcută până acum. Şi de aceea Partidul s-a sesizat, dând acolo o serie de oameni. Pentru că mica burghezie evreiască spune că nici Şraer, nici ceilalţi oameni mai cunoscuţi nu se interesează de Com. Dem. Evreesc şi că probabil nu are aşa o importanţă.

Şi pe urmă, trebue o linie clară faţă de Palestina. În ultimul timp a fost în această privinţă chiar o neclarificare a Comit. Dem. Evreesc. Au fost o serie de discuţii: „Suntem popor, suntem populaţie...? Ş.a.m.d." Şi aceste chestiuni vor trebui discutate...

OFELIA: Eu vreau să ridic o problemă, peste care s-a trecut. Eu nu vreau să se înţeleagă că nu accept critica, cu care de altfel am venit singură, dar cred că nu putem facem abstracţie de anumite realităţi. Şi la fel în ceea ce priveşte problemele evreeşti. Dacă anumite categorii, ca muncitori sau ţărani, au primit o serie de revendicări importante, capitale – pentru că dacă luăm problema ce a făcut regimul pentru muncitori şi pentru ţărani, putem spune că niciodată nu au avut libertăţi şi pământ şi aceste revendicări câştigate trebue popularizate – apoi alte categorii nu au prea fost luate în seamă. Nici politizarea nu este ceva abstract, noi o facem pe baza concretă a muncii şi realităţilor. Incontestabil este că aceste categorii de invalizi, în care intră şi muncitori şi ţărani, dar care totuşi formează o categorie aparte, pentru că cea mai mare parte nu pot fi încadraţi în muncă sau în orice caz în munca lor dinainte de război, sunt socotiţi sacrificaţi... Marei masse nu i s-a satisfăcut nici o revendicare. Ce le-am dat noi, câte o cârjă sau câte o haină, aceasta este caraghios. Nici pământ nu au primit, pentru că ei au venit ultimii şi pământul era împărţit de acum. Abea acum, cu definitivarea reformei agrare, li se va da. Şi cum să fie mulţumite văduvele, dacă nu au primit nimic? De ce? Pentru

[*] A.N.B., fond C.D.E.

că înainte la IOVR se lucra cu evreii care făceau stastistică şi acum nu se lucrează, nici măcar nu au funcţionari. Noi nu vom putea face politică pe baza aceasta. Noi trebue să politizăm, dar trebue şi o bază.

La fel şi Comitetul Democrat Evreesc are lipsuri şi slăbiciuni foarte mari, dar şi la noi a fost o subapreciere. A fost o subapreciere în politica Guvernuiui faţă de invalizi şi faţă de evrei şi a fost subapreciere şi din partea Partidului nostru. Să luăm Iaşii. Din ce cauză s-a desvoltat acolo aşa un şovinism? Noi trebue să ne gândim adânc – pentrucă acolo evreii au fost cei mai loviţi şi nu au căpătat nimic în schimb. Mă rog, li s-a dat libertatea. Dar aceste masse de văduve acolo mor de foame şi nu primesc nici un ajutor. Singurul ajutor vine de la americanii, de la *Joint*. Şi la oameni vorbeşte burta, nu idealismul. Şi la invalizi, şi la evrei trebue să câştigăm massa saracă.

LIUBA: Dar nici nu se poate pune chestiunea ca să-i câştigăm cu ajutorul material dat de Guvern, căci Guvernul nu are de unde!

*

4.2.8 *Stenograma Consiliului de Miniştri din 21.03.1947 (Dosar 3/1947, Arhivele Naţionale*) este pregnantă în sensul că* o seamă de revendicări esenţiale ale populaţiei evreieşti nu şi-au găsit rezolvare nici până la începutul lui 1947. Chestiunea nu va fi soluţionată în întregime nici ulterior, multe din imobilele care s-ar fi cuvenit retrocedate căzând sub incidenţa naţionalizărilor.

Redăm doar intervenţia lui Lucreţiu Pătrăşcanu, ministru al Justiţiei, la şedinţa din 21.03.1947.

„...o serie întreagă de ministere deţin încă şi astăzi imobile pe baza legii C.N.R.. Cu alte cuvinte sunt o serie de imobile evreieşti pe care ministerele le folosesc încă şi astăzi pe baza vechilor dispoziţiuni rasiale.

...până la 1.04.1947... toate aceste bunuri să fie redate proprietarilor evrei...

Domnilor miniştri, ţin să vă atrag atenţiunea că la Paris cu ocazia Conferinţei ţinută acolo ni s-a adus şi acest exemplu ca motiv de atac împotriva noastră."

Abia în iunie 1948 va fi discutată problema bunurilor rămase de pe urma evreilor din motive rasiale. Redăm expunerea făcută de A. Bunaciu în această chestiune la Şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.C.R. din 29.06.1948. (Dosar nr. 12/1948 C.C. al P.C.R., Cancelarie, Arhivele Naţionale).

Se ştie că rezoluţia B.P. al C.C. al P.C.R. din dec. 1948 a marcat o schimbare radicală de atitudine a „forţei conducătoare" din RPR faţă de mai toate aşezămintele şi organizaţiile evreieşti de după 23 august 1944; respectiv faţă de organizaţiile politice şi comunitare: asociaţii culturale, cultuale ş.a.; instituţiile şcolare, de asistenţă ş.a.m.d. Şi, firește, faţă de mai toate curentele care străbăteau „uliţa evreiască", altele decât cele care exprimau – ori nu întârziau – *trend*-ul „comunist".

Procesul verbal al Şedinţei Biroului Politic din 26 octombrie 1948 surprinde momentul dezbaterilor din acest for legate tocmai de hotărârea schimbării cursului de până atunci faţă de o mişcare sionistă din ţară; perimetrul activităţii comunitare; sfera de aplicabilitate, pentru cazul evreilor, a principiului leninist „cultură naţională în formă şi socialistă în fond"; integrarea evreilor în producţie; poziţia de principiu în chestiunea emigrării ş.a.m.d.

Rezoluţia B.P. din dec. 1948 – dată publicităţii – va detalia doar unele din punctele enumerate, celelalte chestiuni considerându-se că trebuie să rămână consemnate într-o stenogramă internă de partid.

Ca şi celelalte pe care le-am cuprins în grupajul de faţă, ele văd abia acum lumina tiparului, nefiind incluse în volumele de documente apărute până acum.

---

* A.N.B.

*

4.2.9 Proces Verbal Nr.16 al şedinţei Bir. Pol. din 26 Oct.1948

„Şedinţa se deschide la ora 18,30.
Prezidează tov. Gheorghiu Dej.
Participă tovii: Ana Pauker, Vasile Luca, L. Rădăceanu, I. Chişinevschi, A. Moghioroş, St. Voitec, E. Bodnăraş, T. Iordăchescu, T. Zaharia, Gh. Apostol, M. Moraru, I. Rangheţ, M. Constantinescu, V. Vaida şi St. Chivu.

Ordinea de zi:
(1) Problema evreească (în continuare); (2) Diverse.

Tov. Luca – arată că problema evreească, ca şi problema naţională în general, nu se poate despărţi de lupta de clasă şi nu o putem trata decât ca o problemă de clasă.

Noi am mers pe linia colaborării cu burghezia evreiască, pentru că întreaga evreime era interesată în lupta contra fascismului şi am putut alcătui un front larg.

Pe măsură însă ce mergem spre socialism, lupta de clasă se ascute şi aici, frontul se îngustează şi nu mai putem cuprinde întreaga populaţie evreiască.

Trebue şi în mişcarea democratică evreiască să ţinem cont de desvoltarea luptei noastre pentru socialism, de schimbările intervenite în raportul de forţe. Sioniştii, naţionaliştii, care îndeamnă pe evrei pe o altă cale, nu mai pot participa în C.D.E. care trebue să fie legat de Partid, un mijloc de luptă al Partidului pentru atragerea maselor evreieşti.

Cu privire la comunităţi, să nu vorbim de lichidarea lor, să organizăm cultul pe linia legii cultului, să trecem spitalele şi orfelinatele la Stat, orfelinatele cu copii până la 4 ani să treacă la Min. Sănătăţii, iar celelalte, la Min. Înv. şi la Asistenţă. Copiii să fie amestecaţi, să nu fie orfelinate evreeşti separate. Să se ia aşadar comunităţilor toate sarcinile sociale, dar să nu fie disolvate pentru că aceasta ar putea fi interpretată ca o acţiune antisemită.

Tov. Rădăceanu – arată, cu privire la O.R.T., că este o agentură imperialistă, ca şi toate celelalte organizaţii de ajutor, şi cere să încetăm colaborarea, iar problema restratificării să fie preluată de Stat.

Tov. Chivu – arată că există foarte multe locuri de muncă chiar pentru muncitori necalificaţi, cum ar fi căratul din pădure al lemnului doborât; că s-au trimis pe Valea Bistriţei vreo 300 oameni, dar au fugit pentru că preferă să trăiască din pomana organizaţiilor, să facă bursă neagră şi pentru că în mod conştient sunt ţinuţi ca masă de manevră.

C.D.E. trebue să fie un instrument al Partidului, pentru a determina un curent de încadrare al acestor elemente în procesul de producţie. Cere să se taie canalurile de scurgere ale filantropiei americane. Propune, totodată, ca în centrele industriale să se construiască locuinţe pentru muncitori, pentru că deşi sunt cereri nu au unde să-i cazeze.

Tov. Bodnăraş – consideră că Partidul trebue să-şi definească clar poziţia, atât faţă de membrii săi, cât şi de masă, şi să se precizeze caracterul de clasă, pentru a fi lămurite şi masele româneşti, care ne atribue compromisuri în această problemă; ca atunci când un muncitor evreu va intra în fabrică, să nu mai fie privit ca un străin.

Tov. Rangheţ – arată că este vorba de sute de mii de oameni şi nu ne este indiferent dacă vor fi mase de manevră pentru reacţiunea din străinătate, sau sprijin pentru noi. Propune o campanie politică de demascare a sioniştilor, lichidarea *Joint*-ului şi o campanie pentru încadrarea în muncă a evreilor săraci.

Tov. Ana – este de acord cu poziţia principială exprimată de tovii Luca şi Rădăceanu. Arată că *Joint*-ul nu este numai o organizaţie de spionaj, ci că el pregăteşte pături de rezervă, grupe diversioniste pe care la momentul oportun, reacţiunea să le poată folosi; aparent are scopuri filantropice, dar toţi cei care primesc pomana lor sunt informatori, de multe ori inconştienţi. Este o

acțiune clară contra regimului nostru care este drum de înfrățire și caută să împingă la izolare națională. Vor ca atunci când *Joint*-ul nu va mai ajuta, oamenii să-l regrete și să ne devină potrivnici.

Arată că politica dusă de *Joint* timp de 3 ani, și-a lăsat urmele și o bună parte din elementele declasate s-au împăcat cu situația de pomanagii. Va trebui să arătăm populației evreești, cât de umilitoare și de păgubitoare a fost acțiunea organizațiilor filantropice, că le-a aruncat câteva fărâmituri de la masa bogaților, că au vrut să-i despartă pe evrei de restul populației.

Tov. Moghioroș – arată că dacă vom termina cu confuzia care există în Partid asupra acestei probleme, vom găsi și soluțiile. În organizațiile de Partid din Ardeal se întreabă de ce Partidul nostru nu preconizează o linie de emigrare masivă a populației evreești; alți tovarăși evrei întreabă de ce nu pot face parte din organizații sioniste, așa cum ceilalți pot face parte din Frontul Plugarilor.

Propune ca în urma ședinței Bir. Pol. să se scoată un material de Partid în care să se pună în întregime problema în fața Partidului și să se dea soluții practice.

Cere să fie demascate toate organizațiile sioniste, fără deosebire dacă sunt de dreapta sau de stânga.

Tov. Chișinevschi – propune să combatem în general concepția sionistă, dar din punct de vedere tactic, să folosim pe unii contra altora.

Tov. M. Constantinescu – subliniază din nou că C.D.E. a reprezentat o formă de coordonare și de colaborare cu. sioniștii și de aceia propune să fie creiat un organ nou, cu alt nume decât C.D.E. pentra că reprezintă o formă organizatorică nouă pentru un conținut nou.

Cere să se ia o poziție principială cu privire la Congresul Mondial Evreesc, și consideră că poziția luată de delegația noastră a fost justă.

În problema emigrării, arată că poziția noastră este că suntem categoric împotriva emigrării, deși nu suntem contra dreptului de emigrare.

Tov. Voitec – propune ca comunitățiie să nu fie desființate brusc, pentru că ele nu au numai caracter religios, ci au fost și adăpost în timpuri de prigoană. C.D.E. să fie menținut,dar cu restructurare în spirit de clasă.

Tov. Gheorghiu – arată că problemelor puse în discuția Bir. Pol., menționate și în referatul C.D.E., trebue să le dăm o rezolvare practică corespunzătoare cu principiile marxiste -leniniste.

Partidul trebue nu numai să-și expună clar poziția, dar să ducă și o muncă de lămurire a populației evreești, privitor la felul cum este ea considerată: ca cetățeni români cu drepturi și îndatoriri egale cu restul populației țării. Să nu acceptăm propuneri care duc la izolarea populației evreești.

Obiectivul Partidului nostru este să nu împiedece procesul de asimilare, să combată tendințele de autonomie culturală, tendința de împingere a populației evreești în gheto.

Privitor la celelalte probleme ridicate, – spitale, orfelinate, asistență, se declară de acord ca ele să treacă la Stat, dar să fie o preocupare permanentă a Statului.

Joint-ul va trebui nu numai respins, dar să se ducă și o campanie de demascare a lui.

Trebue să luăm atitudine împotriva elementelor afaceriste burgheze, indiferent dacă sunt români sau evrei.

Tov. Chișinevschi – este de părere ca C.D.E. să rămână, curățat însă de elemente le dușmănoase, pentru că numele lui este popular și este cunoscut și în străinătate.

Tov. Moraru – consideră că problema școlilor este numai de ordin practic, pentru că principial ea a fost rezolvată. Vom face școli numai acolo unde este o masă compactă de evrei și vom veghea să nu se abuzeze de dreptul de a face școli în limba idiș.

Tov. Bodnăraș – arată că într-un singur caz ar trebui să fim categoric împotriva școlilor idiș și anune, dacă ar urma să fie conduse de burghezie, de sioniști.

Tov. Gheorghiu Dej – este justă precizarea că procesul de asimilare trebue să decurgă normal, nu prin constrângere.

Cere să luăm atitudine și măsuri împotriva organizațiilor sioniste fasciste. Documentul Partidului trebue să fie clar și în măsura în care cunoaștem activitatea lor, să spunem lucrurilor pe nume, cu atât mai mult cu cât ele sunt oficine de spionaj ale imperialismului american. Este necesar un material special de demascare al lor, cu caracterizarea și cu arătarea rolului pe care îl îndeplinesc.

Rezoluţia să cuprindă toate propunerile făcute, dar să se ţină seama că ea este numai un cadru care va trebui lărgit cu instrucţiuni şi lămuriri.

Propune ca o comisie formată din tovii: V. Luca, L.Rădăceanu, M. Constantinescu, E. Bodnăraş şi B. Feldman, să alcătuiască rezoluţia.

Bir. Pol. aprobă propunerea tov. Gheorghiu şi însărcinează pe tovii propuşi să alcătuiască un proect de rezoluţie pe care să-l supună spre aprobare Bir. Pol.

Şedinţa s-a ridicat la ora 24."

4.2.10 *Proces Verbal Nr. 17, al şedinţei Bir. Pol. din 15 Noembrie 1948.*[*]

Stenograma redă ultimele dezbateri din B.P. pregătitoare redactării definitive şi publicării Rezoluţiei asupra căreia participanţii la cele două şedinţe consecutive – din 26 octombrie, şi cea de faţă din 15 noiembrie 1948 – au exprimat opinii, semnificative prin unele detalii relevate.

Astfel şi-au dat acordul pentru conţinutul Proiectului de Rezoluţie – urmând a se introduce unele modificări de detalii, în forma definitivă – dar nu au fost pentru publicarea sa, urmând să rămână un document intern de partid următorii: I. Chişinevschi, T. Georgescu, Ana Pauker, T. Iordănescu. Au fost pentru publicarea sa: Gheorghiu-Dej, M. Constantinescu, V. Luca, Al. Moghiroş, L. Rădăceanu, Chivu Stoica. E. Bodnăraş, Gh. Apostol ş.a.

Deşi Rezoluţia a fost concepută iniţial ca având drept obiect esenţial „demascarea sionismului", în urma dezbaterilor s-a convins că ea să fie axată, în general, pe problema naţională, pe denaturarea acesteia prin xenofobie, şovinism, antisemitism, sionism ş.a.m.d.

V. Luca neconsiderând util ca toţi şoviniştii să fie consideraţi fascişti, ei fiind în fapt naţionalişti, unii chiar „de stânga". („Mişmarul ne-a ajutat în lupta contra lui Filderman") toţi ceilalţi au cerut o instransigenţă totală faţă de sionismul de orice orientare, taxat în bloc ca unealtă a imperialismului, sionismul fiind complementul antisemitismului intern şi „lucrând mână în mână cu acesta"

Tocmai de aceea s-a cerut ca problema să nu fie privită „decât din punct de vedere de clasă" (Gheorghiu-Dej).

Lectura documentului pe care-l reproducem în întregime – va fi concluzivă asupra hotărârii „vârfului" de partid de a fi printre promotorii luptei antisemite din democraţiile populare. Semnalul antisionist venit de la Moscova a fost imediat recepţionat la Bucureşti şi legitimat prin: antisemitismul existent în România; instabilitatea produsă de expectaţiile emigraţioniste ale populaţiei evreieşti: conectarea, posibil de făcut între sionism şi „agenturile" imperialismului. Combătând sionismul din raţiuni de clasă şi de luptă antiimperialistă", P.C.R. trudea să-i convingă pe români, dar şi pe evrei că între prigonirea autohtonilor (din partidele „istorice", a duşmanilor de tot felul) şi cea a şoviniştilor sionişti nu există nici o deosebire de...măsură.

„Stenogramă. Şedinţa se deschide la ora 18.

Prezidează tov. Gheorghiu Dej.

Participă tovii: Ana Pauker, V. Luca, T. Georgescu, L. Rădăceanu, I. Chişinevschi, A. Moghioroş, T. Iordăchescu, Şt. Voitec, E. Bodnăraş, Gh. Apostol, T. Zaharia, M. Moraru, V. Vaida, I.Rangheţ, St. Chivu şi M. Constantinescu.

Ordinea de zi:

1. Proiectul de rezoluţie în problema evreească.
2. Problema germană.
3. Diverse.

---

[*] A.N.B., C.C. al P.C.R. Cancelarie, Dosar nr. 56/1948.

La Punct. 1 – Tov. M. Constantinescu citeşte proiectul de rezoluţie întocmit de Comisia însărcinată cu redactarea lui*.

Tov. Chişinevschi – obiectează asupra unor termeni din rezoluţie, după ce va fi aprobată, să nu se publice, ci să se scrie câteva articole pe baza ei, să fie doar o orientare pentru prelucrare. Din punct de vedere internaţional nu ar fi just să se publice, motivul esenţial fiind existenţa Statului Israel; rezoluţia este un atac public împotriva sionismului şi deşi noi nu confundăm Statul Israel cu sionismul, sioniştii îl confundă. Documentul contra curentelor şovine a fost un document larg, care s-a ocupat nu numai de şovinismul maghiar. Consideră că din punct de vedere propagandistic articolele vor fi mai convingătoare decât rezoluţia.

Tov. Moghioroş – arată că în discuţiile asupra problemei evreeşti s-au combătut şi unele devieri bundiste în sânul conducerii C.D.E. şi crede că rezoluţia trebuie să le amintească.

Tov. Chivu – consideră că rezoluţia trebuie publicată, pentru că ar lămuri populaţia evreească, căreia i se bagă în cap să socialismul duce la desfiinţarea lor ca naţionalitate, i-ar mobiliza la muncă, şi ar fi şi o armă puternică în mâna activiştilor de Partid care ar începe munca de lămurire şi de mobilizare.

Tov. Bodnăraş – consideră de asemenea că rezoluţia trebuie publicată, pentru că este prima oară în istoria României că problema este atacată just şi complet. Ea defineşte poziţia principială şi pune la dispoziţia activiştilor mijloace pentru atacarea problemei antisemitismului.

Consideră că nu este necesar să se treacă în rezoluţie devierile bundiste ale unor elemente din C.D.E., deoarece este o problemă internă şi introducerea ei în rezoluţie i-ar micşora valorarea politică.

Tov. Vaida – consideră că se dă prea mare importanţă IKUF-ului vorbindu-se de el în rezoluţie, şi că elementele reacţionare vor căuta să pătrundă acolo.

Tov. Apostol – este de părere că în rezoluţie să se vorbească şi de participarea unei mici părţi a populaţiei muncitoare la lupta şi succesele noastre.

Tov. Teohari – consideră că nu este necesară creerea unei comisii de Stat specială pentru evrei, deoarece populaţia evreească muncitoare îşi găseşte locul alături de populaţia muncitoare românească, la fel cum burghezia evreiască îşi găseşte locul alături de burghezia românească: creearea ei ar fi o armă în mâna reacţiunii. Înclină ca rezoluţia să nu fie publicată.

Tov. Ana – arată că rezoluţia cuprinde hotărârile luate, dar nu este de acord cu unele formulări. Propune ca după expunerea generală să se arate ce am făcut noi pentru rezolvarea problemei evreeşti şi să trecem apoi la momentul în care punem clar problema diferenţierii de clasă, arătând că burghezia lansează ideea de unitate a populaţiei evreeşti care este o minciună, că drumul tuturor celor ce muncesc implică lupta contra exploatatorilor. Propune ca în rezoluţie să fie şi o parte de demascare a imperialismului.

Este de părere ca rezoluţia să nu se publice, că dacă aruncăm pe toţi sioniştii într-o oală, dăm posibilitatea reacţiunii şi guvernului Statului Israel să solidarizeze populaţia muncitoare din Palestina împotriva noastră. Noi nu suntem mai îngăduitori faţă de naţionalişti sionişti decât faţă de ceilalţi naţionalişti, dar este problema dacă este bine să punem chestiunea în mod ascuţit înainte de a fi mobilizat populaţia evreească muncitoare. Există muncitori care cred că Haşomer este o mişcare de stânga şi este vina noastră că nu i-am lămurit, tot aşa cum n-am luat atitudine contra *Joint*-ului, în timp ce populaţia a avut avantaje de pe urma lui.

Să nu dăm posibilitate să pornească împotriva noastră şi Guvernul Israel şi cei din America, înainte de a fi câştigat populaţia muncitoare evreească.

Să punem problema prin articole, prin cuvântări, dar să nu publicăm rezoluţia, pentru că ea va crea zăpăceală din care vor profita naţionalişti evrei şi burghezia.

Tov. Luca – arată că prin discutarea problemei şi prin publicarea rezoluţiei atacăm o problemă importantă, nu numai din punct de vedere naţional, ci şi internaţional.

---

* Rezoluţia în forma ei definitivă şi publicată este reprodusă – în partea ei referitoare la evrei – la finele lucrării de faţă. Vezi Partea a II-a, doc. subcap. 9.

Țările cu democrație populară n-au frământat prea mult problema națională și acțiunea noastră în problema evreească nu poate rămâne fără urmări. *Joint*-ul este lăsat să lucreze în Ungaria, Bulgaria etc. și nimeni nu vede ce pagube politice aduce el însăși rezolvării luptei de clasă, prefăcând oamenii în cerșetori, și lăsând elementul mic burghez să aștepte totul de afară.

Acțiunea deschisă a Partidului nostru în această problemă este un motiv pentru publicare, dar față de argumentele aduse propune un compromis, în sensul ca înainte de publicarea rezoluției să se publice o serie de articole serioase și să se prelucreze în Partid. Rezoluția este prea uscată și ar putea da loc la interpretări, vine ca o bombă pentru că noi nu am atacat niciodată și n-am demascat în public sionismul. Trebuie să facem diferență între sionism și Statul Israel și de asemenea nu putem susține guvernul de acolo fără critică; trebuie însă să avem o tactică foarte bună și nu întâmplător articolul lui Ehrenburg a apărut în „Pravda"; să fie făcută critica așa cum a făcut Ehrenburg să se arate cine luptă contra imperialismului, să se combată sionismul astfel ca populația muncitoare să poată face deosebire, să fie lămurită asupra guvernului Statului Israel.

De asemenea nu putem spune că toți sioniștii sunt fasciști, chiar dacă sunt toți naționaliști; Mișmarul ne-a ajutat în lupta contra lui Filderman, dar acum merge în altă direcție.

Privitor la Comisia de Stat, arată că masa elementelor declasate, mici comercianți, constituie o problemă, astfel că apare necesitatea unei comisii, dar nu e nevoie să se treacă în rezoluție. Propune crearea unui organ la Ministerul Naționalităților, unde să fie introduse elementele de la C.D.E.

Consideră că trebuie să introducă în rezoluție o apreciere asupra acelei părți din populația evreească, muncitori și intelectuali, care au luptat și suferit alături de noi și că drumul arătat de luptătorii evrei, este drumul populației muncitoare evreești.

În ce privește elementele declasate, consideră că trebuie studiată experiența șantierelor naționale ca mijloc de reeducare, și când se va termina cu *Joint*-ul, va putea fi folosită pentru încadrarea maselor de mici burghezi.

Tov. M. Constantinescu – arată că observațiile făcute la text sunt întemeiate, dar consideră că dacă s-ar publica numai articole și nu rezoluția, ar putea da loc la o campanie de agitație. Dacă articolul ar fi iscălit, s-ar spune că este poziția numai a celui care a scris, iar dacă n-ar fi iscălit, dat fiind că în „Scânteia" apar multe articole nesemnate, nu ar fi considerat ca o luare de poziție a Biroului Politic.

Cu privire la paralelismul între Uniunea Sovietică și a noastră față de Statul Israel, consideră că trebuie să se țină seama de faptul că Uniunea Sovietică a venit prin tov. Gromîco cu propunerea înființării Statului Israel. Prin articolul lui Ehrenburg s-a urmărit să se arate poziția P.C. (b) dar nu ca o poziție oficală a C.C. al P.C. (b).

Ținând seama de părerile exprimate este de acord că este necesară întâi o campanie pregătitoare prin câteva articole scrise de câțiva membri ai Biroul Politic și apoi să fie publicată rezoluția, după ce textul va fi revizuit.

Este de asemenea de acord va trebui făcut o distincție între sionism ca mișcare politică internațională, și Statul Israel. Ca poziție principală statul nostru are legături cu Statul Israel, dar ar fi nejust să nu luăm atitudine împotriva Guvernului Israel, mai ales că la noi există confuzie chiar în sânul membrilor de Partid, și dacă nu venim cu o poziție răspicată, mărim confuzia.

Cu privire la abaterile tovilor din C.D.E., este de acord că ele nu trebuie incluse în rezoluție, dar în prelucrare ei vor trebui criticați, și arătați că au fost la remorca sioniștilor.

Observația tov. Vaida privitoare la IKUF, o consideră întemeiată. De asemenea că este justă observația tov. Apostol, că nu s-a subliniat contribuția populației evreești la lupta noastră.

Tov. Chișinevschi – consideră că este exagerat ca mai mulți membri ai Biroului Politic să scrie articole, când până acum nu s-a scris nimic. Consideră de asemenea că după publicarea articolelor se va vedea dacă mai este necesară publicarea rezoluției; că dacă în articole se va spune că „linia C.C. în această privință este..." se va înțelege că aceasta este linia Partidului; că problema esențială nu este să atacăm Guvernul Israel, ci să combatem și să demascăm curentele sioniste reacționare.

Tov. Ana – arată că Paridul nostru a scos puține rezoluții și numai în probleme mari, principiale. În chestiunea devierilor în problema națională a venit cu o precizare și nu cu o rezoluție, la fel la naționalizare s-a dat numai un comunicat, se pune problema dacă este cazul să dăm noi tonul în țările cu democrație populară.

Arată că problema trebuie atacată, că Biroul Politic a luat o hotărâre, dar că ea poate fi realizată prin articole, adunări, prin darea afară a sioniștilor, dar nu printr-un act de o importanță deosebită în Partidul nostru.

Tov. Rădăceanu – arată că în document se spun o serie de lucruri cu care toată lumea este de acord și care trebuie introduse în viață. Consideră că după o pregătire prin presa, rezoluția trebuie publicată.

Tov. Moghioroș – arată că problema trebuie pusă în fața Partidului în mod critic și autocritic, ca o problemă de Partid, să avem o poziție limpede, să înarmăm Partidul și prin publicarea rezoluției se va lămuri nu numai populația evreească, ci și restul populației.

Tov. M. Constantinescu – consideră că rezoluția plenarei din Iunie ne obigă să venim cu un document și că o rezoluție nu poate fi schimbată printr-un articol.

Tov. Iordăchescu – arată că nu trebuie să dăm sioniștilor importanță internațională prin publicarea unei rezoluții, ci să-i demascăm prin articole că sunt unelte ale imperialiștilor americani.

Tov. Gheorghiu -arată că în Biroul Politic s-a discutat mai multe ore raportul prezentat de C.D.E. și propunerile făcute în completare de tov. Miron, că s-a subliniat ca punct de vedere de clasă. S-au dat indicații pentru alcătuirea rezoluției, pentru a face cunoscută poziția principială și practică a Partidului nostru în această problemă.

Indiferent cum îi vom spune, conținutul ce vom publica trebuie să cuprindă toate aspectele problemei, pentru că ea interesează întreaga populație a țării.

Buletinele informative ale organelor de Securitate arată acțiuni periculoase întreprinse de organizațiile subterane, care agită spiritul antisemit, precum și acțiunile organizațiilor sioniste.

Este clar că Partidul trebuie să vină cu o precizare, pentru a lămuri în primul rând pe membri de Partid, a-i înarma în combaterea șovinismului, atât împotriva antisemitismului, cât și împotriva organizațiilor sioniste.

Să publicăm un document mai larg și prezentând poziția Partidului nostru, vom ajuta și multor membri de Partid în capul cărora există confuzie, să se lămurească, iar Partidul prelucrând documentul va fi mai înarmat în munca lui.

Am minimaliza problema dacă am lăsa să fie tratată sub formă de articol, pentru că un document are mai mare autoritate decât un articol, indiferent cine îl scrie.

Dacă nu venim cu o lămurire, populația evreească va fi mai departe pradă diversiunilor organizațiilor din străinătate, pentru că organizațiile sioniste ascultă de directive venite din afară.

Propune să fie luat documentul drept bază, să se scoată toate aspectele care ar putea da loc la discuții, și este de părere ca aceasta să se facă sub forma punerii problemei naționale în general.

Dacă sunt chestiuni spinoase, ca de exemplu emigrările, să nu fie puse în rezoluție, urmând ca C.D.E. să ia atitudine în aceste probleme.

Pe linia Partidului rezoluția să îndrepte vârful puternic împotriva tuturor curentelor șovine, a antisemitismului, pentru că avem în rândurile membrilor de Partid antisemiți, dintre care mulți se vor desmetici, deoarece alta va fi valoarea unui document de Partid, el va fi lege pentru membrii de Partid.

Rezoluția va trebui prelucrată, să nu fie așa de uscată, să fie un document politic, să vorbească de curentele care există în sânul populației evreești, să atace atât pe sioniști, cât și pe antisemiți, căci dacă vom face analiză serioasă, vom vedea că între organizațiile sioniste și cele subterane există puncte de contact; sunt anumite organizații clandestine, care se ocupă cu traficul de persoane și pe unii români „îi fac" evrei ca să-i treacă peste graniță. Toți sunt uniți împotriva regimului nostru.

Să se combată în acest document activitatea și curentele șovine naționaliste.

Tov. Luca – precizează ca documentul să înceapă cu arătarea succeselor pe care Partidul nostru le-a avut în politica națională, să arate apoi lipsurile care mai sunt, în problema evreilor,

germanilor etc. să fie un document în problema națională. Să facem și critică și autocritică, să punem problema luptei de clasă, arătând cine ne e dușman și cine aliat, să arate așadar atitudinea Partidului în problema națională.

Biroul Politic, la propunerea tov. Gheorghiu, a hotărât să dea documentului în legătură cu problema evreească un caracter mai larg, transformându-l într-o analiză a rezultatelor muncii Partidului, într-o rezoluție în problema națională, arătându-se succesele, lipsurile, abaterile, curentele, combaterea tuturor curentelor naționaliste și șovine.

Însărcinează o comisie sub conducerea tov. M. Constantinescu, din care să facă parte și tovii: Moghioroș, Răutu, Feldman ș.a."

Extrase din alte stenograme[*]*:*

4.2.11 *Proces-verbal nr. 4 al Ședinței B.P. al P.C.R.* din ziua de 10 dec. 1946 (C.C. al P.C.R.-Cancelarie, Dosar 60/ 1946. Arhivele Naționale). Stenograma cuprinde o singură referire la evrei și anume indicația dată de Gheorghiu-Dej lui Iosif Chișinevschi, în termenii:

„Tov. Ioșea să consulte material pentru a putea da răspuns la întrebarea dacă evreii sunt sau nu o naționalitate conlocuitoare".

Așadar, la finele lui 1946, după ce mascarada alegerilor se consumase, iar evreii nu mai prezentau interes pentru partid ca etnie, în totalitatea ei, chestiunea naționalităților, negată la începutul lui '45, afirmată, apoi din vara lui '45 până la finele lui '46, este din nou repusă în discuție, evident pentru a o nega din nou, cel puțin teoretic.

Din păcate nu am găsit vreun text din care să aflu ce material documentar a folosit „tovarășul Ioșca" și nici la ce concluzie a ajuns.

Probabil că Rezoluția B.P. al C.C. P.C.R. în problema națională din 12 decembrie 1948 reflectă, cel puțin în parte acest răspuns.

4.2.12 *Proces-verbal nr. 10 al Ședinței Secretariatului din 6 sept 1948.*

La punctul 2 de pe ordinea de zi figurează problema evreiască. Se discută: trecerea la stat a școlilor evreiești; predarea în idiș a unor materii în câteva școli cu o populație școlară majoritar evreiească; inhibarea unor tendințe naționaliste existente în C.D.E.

Unii participanți la ședință (M. Constantinescu ș.a.) au cerut desființarea C.D.E.-ului: alții au cerut un organism special dedicat restratificării evreilor spre muncă în ramurile de bază ale economiei.

4.2.13 *Proces-verbal al Ședinței Biroului Politic din 26 oct. 1948*, care avea înscris chiar la punctul 1, problema evreiască, relevă intervenții fără echivoc.

Emil Bodnăraș care a cerut ca „masele să fie lămurite că partidul nu face favoruri evreilor". I. Rangheț care a propus ca „sioniștii să fie demascați" iar Gh. Apostol ca „toți evreii să intre în producție".

A. Pauker care a denunțat *Joint*-ul „ca o organizație de spionaj"

În concluziile prezentate de Dej s-a evidențiat totuși că: evreii trebuie considerați o unitate națională; evreii trebuie încurajați să se asimileze, combătându-se tendințele de autonomie culturală și ghetorizare;

În această ședință Dej a afirmat ritos: „Suntem categoric împotriva emigrării: este un drept dar pe care noi nu-l susținem, căci printre evrei se strecoară și neevrei. Deci „suferința" lui Dej nu era aceea că pleacă evreii, ci că printre ei se pot strecura și... români etc.

Tot Dej îi însărcinează pe Luca, Rădăceanu, Miron, Bodnăraș și Bercu Feldman cu redactarea textului care va deveni peste puțin timp faimoasa Rezoluție a Biroului Politic al C.C. al P.C.R. în problema națională.

---

[*] A.N.B.

4.2.14 *Procesul-verbal al şedinţei secretariatului din 18.02.1949*, consemnează la punctul 4 o nouă dezbatere asupra problemei evreieşti în care:

T. Georgescu înfierează agitaţia sionistă;

L. Rădăceanu cere desfiinţarea *Joint*-ului;

V. Luca propune expulzarea agitatorilor sionişti;

A. Pauker arată că „americanii au realmente interesul ca evreii să plece în Palestina pentru a avea acolo o armată de rezervă". Şi continuă: „la noi *Joint*-ul este o sursă de spionaj". Se pronunţă, totuşi, pentru acceptarea plecării în Israel a bătrânilor şi copiilor – pentru refacerea unor familii.

Gheorghiu-Dej concluzionează:

- Manifestaţia evreiască din februarie 1949 când circa 20.000 de oameni au cerut în faţa Legaţiei Israelului dreptul la emigrare a constituit „o provocare grosolană";
- sionismul a devenit echivalent fascismului;
- conducătorii sionişti să fie trataţi drept conducători ai unor organizaţii fasciste.

În mod surprinzător îşi încheie intervenţia cu următoarele:

„În chestiunea plecărilor, să nu luăm o linie rigidă şi să examinăm de la caz la caz. Trebuie să ţinem seama că există un sentiment pe care-l are populaţia evreiască şi este legat de suferinţele din timpul războiului. Pe cei care propăvăduiesc plecarea să le dăm termen să plece. Cei care nu vor cu nici un chip să rămână, să nu-i ţinem cu forţa şi să le dăm drumul".

Considerăm că această declaraţie a echivalat cu un îndemn la plecare şi a anticipat liberalizarea primei emigrări în masă desfăşurată între 1950-1952.

4.2.15 *Dosar 91/ 1950, Arhiva Biroului Politic al C.C. P.M.R., 359/274 1950. (A.N.B.)*

Hotărâre

Secretariatul C.C. al P.M.R., luând în discuţie în şedinţa din 12.05.1950 problema emigrărilor în Israel, hotărăşte:

1. Sunt libere de a pleca în Israel acele elemente din rândurile populaţiei evreieşti care îşi vor exprima dorinţa de plecare prin completarea formularelor distribuite de M.A.A.

2. Organizaţiile de partid şi de masă vor duce o muncă sistematică de lămurire a populaţiei muncitoare evreieşti, în special în rândurile elementelor productive din întreprinderi şi instituţii (muncitori, tehnicieni, ingineri, contabili, medici) pentru ca aceştia să rămână în R.P.R. unde au un viitor asigurat.

(Notă Hary Kuller) Hotărârea mai cuprinde punctele 3,4,5,6,7 în care sunt detaliate formele de contracarare propagandistico-agitatorică a „plecărilor", prin lămurirea celor care depuneau acte ori solicitau formulare de înscriere.

Menţionăm că numărul celor care au depus cereri de emigrare era de circa 150.000 în 1949, atingând peste 200.000 în 1950. Nerezolvarea multora din aceste solicitări a prilejuit o amplă manifestaţie a petiţionarilor în faţa legaţiei israeliene, fapt care a atras din partea autorităţilor anumite măsuri de ordin administrativ şi politic.

Izvoare: Arhivele Naţionale

Fond C.C. al P.C.R.. Cancelarie 1921-1953. Inventar 2348

1945/27	Stenograma şedinţei consiliului F.N.D. în cadrul căreia s-au discutat [...] problemele evreilor (11.4.1945)
1945/28	PV al şedinţei C.C. al FUM: [...] intensificarea activităţii frontului univ pe linie evreiască (14.4.1945)
1945/86	Stenograma şedinţei cu responsabilii organizaţiilor de masă privind activitatea Uniunii Patrioţlor, [...], activitatea C.D.E. (5.10.1945)

1945/87	Stenograma şedinţei cu organizaţiile de masă [...C.D.E.] privind activitatea lor (26.10.1946)
1946/8	Stenograma şedinţei [...] activitatea C.D.E. (11.1.1946)
1946/15	Stenograma şedinţei în legatură cu problemele muncii printre evrei, [...], cazul Filderman (19.2.1946)
1946/60	PV al şedinţei BP [...], lămurirea problemei dacă evreii sunt naţonalitate conlocuitoare (10.12.1946)
1948/12	PV al şedinţei BP [...] proiectul de lege... bunurilor rămase pe de urma evreilor ucişi din motive rasiale (29.6.1948)
1948/50	PV al şedinţei BP privind problema evreiască (26.10.1948)
1948/56	PV al şedinţei BP [...] cu privire la proiectul de resoluţe în problema evreiască problema germană şi [...]
1949/16	PV al şedinţei secretariatul C.C. cu privire la desfiinţarea unor organizaţii sioniste [...] (18.2.1949)
1949/24	PV al şedinţei secretariatul C.C., [...] aprobarea plecării unor evreii în Palestina
1950/192	Politica statului român faţă de naţionalităţile conlocuitoare

Filderman Archives, Yad Vashem (P/6)

P/6-24	(1.9-10.9.1944)	P/6-29	(1.6-31.7.1945)
P/6-26	(22.9-30.9.1944)	P/6-98	(26.7-31.12.1945)
P/6-23	(1.10-31.10.1944)	P/6-31	(1.1-15.5.1946)
P/6-99	(1.10-31.12.1944)	P/6-32	(14.5-13.12.1946)
P/6-104	(1.1-26.4.1945)	P/6-25	(2.1-20.11.1946)
P/6-97	(22.2-26.4.1945)	P/6-100	(oct.-dec. 1944)
P/6-44	(1.4-31.5.1945)		

5. C.D.E.

5.1 Apel: *Ce este şi ce vrea Comitetul Democrat Evreesc. 1945*[*]

Comitetul Democrat Evreesc cuprinde evrei din Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Blocul Palestina Muncitoare (Ichud şi Mişmar) şi Uniunea Evreilor Români, organizaţia democrată.

Deasemenea „IKUF"-ul, asociaţie culturală pentru promovarea limbii şi literaturii idiş, colaborează şi sprijină Comitetul Democrat Evreesc.

Comitetul Democrat Evreesc luptă în primul rând pentru înmănuncherea tuturor forţelor democrate evreeşti.

Suferinţele prin care am trecut trebuie să ne înveţe cel puţin acest lucru: sub semnul unităţii avem numai de câştigat, sub cel al dezbinării, al fracţionării energiilor noastre, totul de pierdut.

Pe acest drum sănătos al unităţii democratice, am izbutit să adunăm laolaltă toate organizaţiile evreeşti, care în alegerile de la 19 noiembrie 1946 au dat sprijin autenticei închegări democratice, care este Blocul Partidelor Democrate.

[*] Arhiva CSIER, fond C.D.E., în M.R. 44.

Comitetul Democrat Evreesc luptă alături de toate forţele democrate ale ţării pentru stârpirea rămăşiţelor fasciste, pentru combaterea antisemitismului, pentru reconstrucţie şi pentru adâncirea regimului democratic în toate domeniile de activitate.

Comitetul Democrat Evreesc este convins că numai în cadrul unei guvernări sincer democratice pot fi asigurate toate justele doleanţe reparatorii ale populaţiei evreeşti.

De aceea, Comitetul Democrat Evreesc cheamă întreaga populaţie evreească să lupte în rândurile lui pentru a-şi asigura libera dezvoltare într-un regim care ocroteşte deopotrivă pe toţi fii ţării.

5.2 Extras din rezoluţiile Conferinţei pe ţară a Comitetului Democrat Evreesc 1946*.

- Conferinţa îşi exprimă recunoştiinţa pentru cei care, prin jertfa lor, au creat condiţiunile unei lumi întemeiate pe mai multă dreptate pentru cei oprimaţi.
- Vesteşte activitatea aţâţătorilor la ura de rasă şi stă activ alături de Naţiunile Unite în frunte cu U.R.S.S., împotriva acestora şi pentru crearea unei păci durabile pe care evreii o aşteaptă alături de toate popoarele, pentru a-şi regăsi liniştea într-o lume mulţumită şi pacificată.
- Exprimă recunoştiinţă Regelui României Democrate, Generalissimului Stalin şi eroicelor Armate Roşii şi aliate, Armatei Române democrată şi forţelor progresiste ale ţării în frunte cu partidele muncitoreşti.
- Cere populaţiei evreeşti atitudine combativă împotriva clicilor „istorice", care deslănţuie ofensiva antidemocratică, creând bande huliganistice şi teroriste cu program antisemit.
- Conferinţa constată că, odată cu venirea la cârma ţării a guvernului Dr. Petru Groza, deşi s-a început edictarea unei serii de legi reparatorii şi binefăcătoare pentru populaţia evreească, bunele intenţii ale guvernului au fost şi sunt sabotate de unele vestigii ale reacţiunii. În consecinţă, cere guvernului înlăturarea tuturor acestor sabotori.
- Cere guvernului continuarea şi desăvârşirea operei legislative reparatorii începută, în ceea ce priveşte: a) cetăţenia, b) concursul Statului pentru încadrarea celor scoşi din procesul de producţie, c) bunurile evreilor neîntorşi din deportare să fie date în administraţia Comunităţilor evreeşti, d) invalizii, orfanii şi văduvele de pe urma pogromului de la Iaşi, a masacrelor şi tulburărilor din anii de teroare, precum şi cei de pe urma muncii obligatorii să fie încadraţi în regimul legal al I.O.V.R. etc.
- Întrucât situaţia instituţiilor obştei evreeşti este foarte grea, Conferinţa constată că toate aceste instituţii de cult, cultură şi asistenţă trebuiesc puse sub administraţia şi controlul Comunităţilor. De asemeni propune introducerea contribuţiunilor obligatorii şi progresive şi cere guvernului să acorde subvenţiuni pentru remedierea situaţiei în care se găsesc aceste instituţii.
- Conferinţa consideră că este o sarcină pentru toate organizaţiile evreeşti de a populariza şi promova pe baze progresiste cultura evreească exprimată în ebraică şi idiş prin şcoală, teatru, bibliotecă, presă etc.

Conferinţa cere tuturor evreilor de a conlucra la opera de refacere a ţării şi ca atare şi la vindecarea propriilor răni cauzate de regimurile de prigoană.

- Îşi exprimă încrederea în guvernul Petru Groza, îşi dă adeziunea la platforma program a Blocului Partidelor Democrate, sprijinindu-l în toate împrejurările.
- Decide continuarea eforturilor pentru realizarea şi adâncirea unităţii democrate a populaţiei evreieşti.
- Conferinţa stabileşte că în activitatea frontului unitar evreesc un rol important revine femeii evreice.
- Conferinţa cere atenţie deosebită pentru mobilizarea tineretului evreu în lupta împotriva antisemitismului, pentru unitatea evreească şi pentru lupta comună a populaţiei evreeşti cu întregul popor român în contra rămăşiţelor fasicismului.

Arhiva CSIER, fond C.D.E., în M.R. 44.

- Îşi exprimă simpatia pentru lupta şi realizările muncitorimii evreeşti progresiste din Palestina. Dezaprobă politica opresoare pe care cercurile interesate o utilizează în Palestina.

- Conferinţa face apel la toţi evreii conştienţi să se alăture Comitetului Democrat Evreesc, în lupta împotriva reacţiunii şi a antisemitismului, întărind astfel frontul unitar evreesc, chezăşia existenţei noastre fizice şi morale.

5.3 *Scurt istoric al activităţii Comitetului Democrat Evreesc* de la înfiinţarea lui (iunie 1945).*

„Odată cu actul istoric de la 23 August 1944, când, datorită glorioasei Armate Roşii şi forţelor consecvent democratice ale ţării în frunte cu R.P. România este eliberată de sub jugul hitlerist, populaţia evreească sortită unei exterminări totale, capătă, pe lângă securitatea necesară, posibilităţi de dezvoltare liberă.

Politica reacţionară a partidelor „istorice" aflate la guvern au creat greutăţi serioase în opera de reconstrucţie şi democratizare a ţării, imperativele acelui moment.

În lupta care în mod inevitabil se declanşa între forţele reacţionare şi cele progresiste, masele largi ale populaţiei evreeşti s-au alăturat forţelor progresiste şi real democratice ale ţării, aducând contribuţia lor la victorie în prima fază a acestei bătălii, încheiată prin biruinţa de la 6 Martie 1945.

Victoria populară de la 6 Martie, care punea capăt unei încercări violente de instaurare a unui regim reacţionar, s-a concretizat prin aducerea la cârma ţării a guvernului Dr. Petru Groza.

Această victorie trebuia consolidată prin participarea unui număr cât mai mare de cetăţeni la lupta contra încercărilor disperate ale reacţiunii.

Pentru întreg poporul român, sarcinile esenţiale după 6 Martie 1945 erau: întărirea tinerei democraţii, lupta necruţătoare împotriva rămăşiţelor fasciste, un efort general pentru vindecarea rănilor războiului, o campanie uriaşă de luptă şi muncă pentru reconstrucţia ţării.

În aceste condiţii politice a fost înfiinţat din iniţiativa P.C.R. Comitetul Democrat Evreesc, ca o necesitate pentru orientarea politică a populaţiei evreeşti, în scopul democratizării ei şi a instituţiilor sale şi pentru a ajuta regimul la rezolvarea problemelor ce se puneau democratizării şi reconstrucţiei ţării ca şi, deci, la rezolvarea justelor revendicări ale acestei populaţii.

La constituirea Comitetului, care a avut loc la 22 Iunie 1945 a luat cuvântul şi tov. Vasile Luca.

Din Comitetul Democrat Evreesc au făcut parte: evrei din Partidul Comunist, organizaţia U.E.R. de sub conducerea D-lui M. Sărăţeanu, organizaţie desprinsă din aceea condusă de dr. Filderman, Blocul Palestinei Muncitoare, format din aşa zisele organizaţii sioniste de stânga „Ichud", „Mişmar" şi mai târziu „Poale Sion".

În acest timp, tov. Chiriţă (L. Abramovici) era responsabilul Comitetului Democrat Evreesc.

Partidul Social Democrat a refuzat aderarea la C.D.R. Abia în Aprilie 1946, P.S.D. a trimis reprezentanţi în Comitet. Celelalte organizaţii sioniste, Partidul Evreesc şi U.E.R. de sub preşedinţia Dr. Filderman au refuzat de asemenea aderarea la C.D.E.

Forma organizatorică a C.D.E. era următoarea:

1) Un comitet nativ compus din 40 membrii (9 comunişti, 6 social-democraţi, 9 sionişti, 9 Uniunea Evreilor Români (Sărăţeanu), dintre care 2 comunişti, 7 independenţi dintre care 4 comunişti).

2) Un prezidiu compus din câte un delegat al fiecărei grupări politice componente.

3) Un secretariat general, care avea un secretar general permanent (comunicat) şi trei secretari generali (1 social democrat, 1 UMR-ist, 1 sionist) care însă nu lucrau permanent la Comitet.

---

* Text redactat şi aprobat de Conducerea C.D.E., în 1950. Retrospectivă (1945-1949) care oglindeşte poziţia C.D.E. din 1950 asupra propriei sale deveniri pe parcursul unei jumătăţi de deceniu. A.N.B. şi C.S.I.E.R., fond Arh. CSIER, fond VII, dos. 264.

II. Platforma de activitate a C.D.E. conţinea în esenţă următoarele patru puncte:

1) Stabilirea unităţii democrate evreeşti.

2) Sprijinirea prin forţa unită a populaţiei evreeşti împreună cu întreg poporul român a acţiunii de democratizare şi reconstrucţie a ţării.

3) Activitatea pentru desăvârşirea integrării populaţiei evreeşti în viaţa politică, economică, socială şi culturală a ţării.

4) Ferirea populaţiei evreeşti de încercările diversioniste ale reacţiunii, care de oriunde ar veni tind să slăbească forţa de luptă împotriva fascismului, făcând astfel jocul reacţionarismului.

Apelul lansat cu prilejul constituirii C.D.E. de către Comitetul de iniţiativă cuprindea în partea lui finală următoarele:

„Comitetul Democrat Evreesc, înţelegând condiţiunile istorice de azi, cheamă populaţia evreească să adere la programul de luptă pentru rezolvarea intereselor generale şi speciale, pe drumul cel just, împreună cu poporul român, adică prin:

Democratizarea ţării

Curăţirea vieţii publice de elementele duşmănoase fasciste, profasciste, reacţionare, antisemite.

Refacerea şi reconstrucţia ţării, ridicarea producţiei şi combaterea speculei. Această luptă comună va duce şi la îmbunătăţirea situaţiei materiale şi morale a populaţiei evreeşti.

Desăvârşirea integrării fireşti a populaţiei evreeşti în viaţa socială, economică, politică şi culturală a ţării prin:

a) Desăvârşirea tuturor măsurilor legislative necesare repunerii populaţiei evreeşti în drepturi egale cu ale întregului popor român.

b) Încadrarea în toate ramurile de activitate, în viaţa publică şi privată a evreilor ce au fost scoşi din producţie de legiuirile şi măsurile de fapt ale regimurilor fasciste şi reacţionare antisemite.

c) Sprijinirea de către Stat a celor greu loviţi de barbaria hitleristă şi legionaro-antonesciană, pentru refacerea existenţei lor.

d) Punerea în drepturi egale a celor ce au prestat munca obigatorie în timpul dictaturii legionaro-antonesciene. Orfanii şi văduvele muncii obligatorii să beneficieze de toate drepturile lor în cadrul I.O.V.R.-ului. Plata salariului minimal pentru cei ce au prestat munca în întreprinderi particulare.

e) Sprijinirea dezvoltării culturale a populaţiei evreeşti.

f) Democratizarea tuturor instituţiilor evreeşti de cult, asistenţă, cultură etc.

g) Sprijinirea de către Stat a şcolilor, spitalelor, orfelinatelor, azilelor de bătrâni şi a tuturor instituţiilor de asistenţă a obştei evreeşti.

Pentru acest program cerem adeziunea întregii populaţii evreeşti.

Trăiască unitatea democratică a populaţiei evreeşti.

Trăiască lupta comună pentru democraţie şi progres a populaţiei evreeşti cu întregul popor român.

Comitetul de Iniţiativă Democrat Evreesc.

III. Activitatea Comitetului Democrat Evreesc până la prima conferinţă pe ţară (iulie 1946)

Imediat după constituire, la 3 Iulie 1945, întregul corp didactic al şcolilor evreeşti din Capitală întrunit în adunare generală, aderă la programul C.D.E.-ului. În aceeaşi lună, Comitetul Unic al fostelor detaşamente de muncă obigatorie, precum şi funcţionării Comunităţii Evreilor, îşi exprimă adeziunea la programul şi activitatea C.D.E.-ului. Provincia nu întârzie să se ralieze iniţiativei luate în Capitală şi se încadrează în C.D.E. Grupările democrate evreeşti din Ardealul de Nord, înfiinţate înaintea Comitetului, aderă şi ele, iar la prima conferinţă pe ţară – ţinută după un an de activitate –

existau în provincie peste 60 secţiuni organizate, unele din ele desfăşurând o activitate intensă pe tărâmul vieţii evreeşti, în strânsă colaborare cu celelalte organizaţii politice şi democratice din ţară.

În luna Iulie 1945, reprezentanţii C.D.E.-ului, au fost primiţi în audienţă de către dl. Prim Ministru Dr. Petru Groza, care şi-a exprimat deosebita satisfacţie pentru concentrarea forţelor democrate evreeşti în C.D.E. şi a dat asigurări că va acorda tot sprijinul pentru rezolvarea revendicărilor expuse în programul Comitetului.

În luna Septembrie 1945, o delegaţie a C.D.E este primită în audienţă de către scriitorul Ilya Ehrenburg, care în răspunsul său arată că numai prin unirea forţelor democrate din întreaga lume, viitorul omenirii şi culturii pot fi asigurate şi îndeamnă populaţia evreească din ţară să sprijine, unită, lupta tuturor forţelor democrate.

La 3 Noiembrie 1945, apare cu sprijinul P.C.R. ziarul „Unirea", care trebuia să dea un ajutor important C.D.E. Prin apariţia ziarului posibilităţile de luptă ale C.D.E.-ului au crescut şi s-au întărit.

La 11 Noiembrie 1945, a avut loc în sala „Tomis" o mare întrunire convocată de C.D.E. pentru a protesta împotriva manifestărilor huliganice şi pentru a cere măsuri contra instigatorilor şi uneltelor fascisto-hitleriste.

La această întrunire au luat cuvântul responsabili ai Partidului, Tineretului, din partea femeilor democrate evreice şi Comunitate.

La această întrunire convocată în urma manifestărilor huliganice din 8 Noiembrie s-a adoptat o moţiune prin care se protestează împotriva manifestărilor huliganice şi prin care populaţia evreească îşi ia angajamentul să sprijine cu cea mai mare hotărâre guvernul de largă concentrare democratică, condus de dl. dr. Petru Groza.

Întrunirea de la 11 Noiembrie, care s-a ocupat şi de greutăţile pricinuite de unii membri reacţionari ai conducerilor instituţiilor evreeşti, marchează un moment puternic de luptă a populaţiei evreeşti, în cadrul luptei dusă de toate forţele democratice ale ţării.

În epocă s-a remarcat, de asemeni, absenteismul unor categorii de evrei de la urne ca indiciu al relativului dezinteres pentru cursul politic în tensionare crescândă, al stângii. Anul 1946 şi apoi 1947 au fost de altfel anii „emigrărilor clandestine" pe care C.D.E.-ul căuta să le curme radical printre altele şi pentru blamul care se aducea astfel muncii C.D.E. în favoarea noii orânduiri" şi implică imaginea despre comunism care se cerea în afară.

Iată cu însăşi cuvintele documentului C.D.E.-ist, aici, evocat, exprimată atitudinea faţă de „emigrările haotice"

Diligenţele la guvern pentru facilitarea propagandei C.D.E.-iste contra „emigrării ruşinoase pentru regim" a condiţionat, poate, soluţionarea la finele lui '47 a unora din revendicările masei evreieşti: a apărut o Lege a cetăţeniei.

Legea cetăţeniei care legalizează situaţia juridică a unor întregi categorii de evrei cărora le fuseseră răpite drepturile cetăţeneşti, soluţionarea situaţiei militare a tinerilor evrei deportaţi sau încadraţi în detaşamente de muncă, acordarea subvenţiilor pentru instituţiile evreeşti, reprezentarea parlamentară a populaţiei evreeşti, reprezintă soluţii reale aduse de guvern unora din cele mai importante probleme ale populaţiei evreeşti, dar nu dintre cele mai stringente şi de viaţă materială. Or, întregi categorii de evrei se zbăteau în mari greutăţi materiale, unele condiţionate tocmai de legile care îngustau, continuu terenul pentru ocupaţiile tradiţionale practicate de evrei – comerţul, manageriatul industrial şi bancar, afacerile „pe picior" ş.a.

În alt plan, pentru masa săracă a populaţiei, Comunitatea ca instituţie a societăţii civile evreeşti rămânea principalul sprijin material, de asistenţă ş.a. Or, Comunitatea, Federaţia de comunităţi şi toate instituţiile aferente, pe de o parte, erau conduse de persoane nesubordonate C.D.E. (şi comandamentelor acestuia) iar, pe de altă parte, se aflau în relaţii foarte strânse cu organizaţii mondiale (americane etc.) ca *Joint*-ul, ş.a. de unde proveneau ajutoarele cele mai consistente.

În consecinţă, sporirea impactului asupra populaţiei evreeşti şi acordarea acesteia la interesele de stat C.D.E.-ul acţionează „în forţă" pentru cucerirea conducerii în Comunităţi şi în Federaţia acestora. În documentul amintit se scrie textual:

„La 3 ani după 23 august 1944, Comunitățile Evreești din întreaga țară erau încă constituite după chipul și asemănarea guvernului Sănătescu, adică din Comisiile Interimare ale acestora mai făceau parte și delegați ai partidelor „istorice" Maniu și Brătianu.

Prezența în conducerea Comunităților a acestor elemente reacționare și în fruntea Federației de Comunități Evreești a D-rului Filderman, a constituit o piedică serioasă pentru democratizarea instituțiilor obștei evreești.

C.D.E. pentru a curma această situație nesănătoasă, a inițiat o acțiune de jos, adică a convocat o conferință a tuturor Comunităților Evreești, în a căror conducere erau în majoritate comuniști, pentru ca toate acestea să ducă la izgonirea D-rului Filderman și a celorlalți reacționari."

„Lovitura de stat major al C.D.E." împotriva Comunității și Federației a izbutit în februarie '48 când la Prima conferință de lucru pe țară a președinților și secretarilor Comunităților evreiești (17-18.02 curent) a fost confirmată noua Comisie interimară a Federației în frunte cu un președinte (o personalitate „de decor", prof. univ. dr. M. Popper) și un secretar general executiv, vajnicul comunist av. Leibovici-Șerban.

Odată înfăptuită schimbarea, C.D.E. se va angaja în mobilizarea evreilor datorită faptului că autorii masacrului de la Iași nu erau încă judecați și condamnați.

Datorită acțiunii lui Pătrășcanu și a regelui, s-a încercat mușamalizarea acestui proces, toți cei în cauză fiind eliberați, iar procesul târâgânându-se la infinit.

C.D.E. în ambele probleme a pornit acțiuni de lămurire în mijlocul maselor evreești de sesizare a guvenului pentru luarea celor mai potrivite măsuri.

În lunile Martie și Aprilie 1947, au avut loc ședințe de lucru cu unii secretari al C.D.E. din țară: o ședință plenară a activului C.D.E. numeroase adunări în Capitală și provincie unde delegații C.D.E. au lămurit problemele care frământau populația evreească și și-au exprimat totala încredere în regimul democrat al țării, care pe măsură ce va depăși greutățile, va rezolva și justele probleme interesând populația evreească.

Emigrările haotice.

Începând din luna februarie 1947, în rândurile unei părți a populației evreești s-a creat un curent de emigrare în masă.

Speculând greutățile economice, foametea care bântuie regiunile secetoase și unele manifestări antisemite, sioniștii au pornit o acțiune criminală de emigrare a evreilor, în orice chip și în orice condițiuni, îndemnându-i și organizând trecerea frauduloasă a frontierei de apus.

Acest curent a căpătat amploare.

C.D.E. a întreprins o vastă acțiune de lămurire în rândurile celor induși în eroare și de demascare a organizațiilor și instigatorilor sioniști.

Datorită acestor măsuri precum și cele luate de Ministerul de Interne, s-a atenuat simțitor acest curent de emigrare.

Pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai 1947, C.D.E. a organizat un mare meeting în sala Isbânda. Prin moțiunea votată, populația evreească și-a luat angajamentul de a susține C.D.E.-ul în lupta de consolidare a regimului democratic al țării.

O delegație a C.D.E.-ului a fost primită în audiență la 20 Mai 1947 de către ambasadorul U.R.S.S. în România. Delegația a expus problema repatrierii evreilor din Ardealul de Nord, care se mai găseau pe teritoriul U.R.S.S.

În ziua de 25 Mai 1947, a avut loc în sala „Tomis" o mare adunare populară, unde populația evreească a demonstrat pentru pace, libertate, progres și democrație. La acest meeting, tov. Vasile Luca a ținut un discurs, în cadrul căruia Domnia sa a arătat calea pe care populația evreească trebuie să o urmeze: calea democrației, prin unirea forțelor ei democratice cu acelea ale poporului român și naționalităților conlocuitoare.

Pentru comemorarea a 6 ani de la pogromul de la Iași, C.D.E. a luat măsuri ca atât în Capitală cât și în țară această solemnitate să se desfășoare sub semnul luptei împotriva reacțiunii din țară și străinătate, care încearcă să provoace un nou război, cu noi masacre și cu noi victime nevinovate.

În Capitală, solemnitatea a avut loc într-un cadru impresionant la Templul Coral, unde a luat cuvântul şi tov. Neagu Andrei, din partea P.C.R.

De asemeni, în întreaga ţară au avut loc mari meetinguri, în care populaţia evreească îşi ia angajamanetul să lupte pentru întărirea democraţiei şi impotriva rămăşiţelor fasciste, ca şi în adunări organizate care au avut loc în ţară, s-a sărbătorit 2 ani de existenţă a C.D.E.

În analiza muncii C.D.E. în cel de al doilea an de existenţă sunt de observat următoarele:

Datorită sprijinului P.C.R. şi guvernului o parte din revendicările populaţiei evreeşti au fost just soluţionate în această perioadă.

Merită a fi subliniată în cel de al doilea an de existenţă, activitatea culturală a C.D.E. atât în ţară cât şi în Capitală. Prin numeroase Atenee Populare create de secţiunile C.D.E. în întreaga ţară şi prin numeroase manifestări cultural-artistice, C.D.E.-ul a contribuit la ridicarea nivelului cultural al maselor largi evreeşti.

Colaborarea cu P.S.D. a întâmpinat greutăţi şi în această perioadă. Veniţi în Comitet fără gândul de a colabora sincer, mergând pe o linie naţionalistă, P.S.D. a creat un cerc cu caracter bundist al socialiştilor evrei, în scopul de a înscrie în partid cât mai mulţi evrei şi de a controla întreaga viaţă evreească, greutăţile pe care le făceau în munca C.D.E. creşteau în măsura în care ei vedeau în C.D.E. un obstacol în realizarea scopurilor lor

Slaba demascare, cu totul insufucienta combatere a naţionalismului sionist din partea noastră a permis toată această activitate nestingherită şi dăunătoare a organizaţiilor sioniste.

În afară de greutăţile întâmpinate cu P.S.D. şi cu sioniştii, în munca noastră, mai aveam greutăţi din cauză că problema interesând populaţia evreească se rezolvau cu multă greutate.

După aproape 2 ani de la 6 Martie 1945, nu era încă judecat procesul masacrului de la Iaşi din 1941, nu era soluţionată nici încadrarea victimelor din cauzele rasiale în legea IOVR. etc.

VII. Activitatea C.D.E. până la apariţia rezoluţiei B.P. al C.C. P.M.R. în chestiunea naţională (Iulie 1947 – Decembrie 1948)

„În luna iunie 1947, C.D.E. s-a preocupat de problema Comunităţilor Evreeşti şi a Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreeşti.

În Iunie 1948 o delegaţie a C.D.E.-ului şi a secţiunii române a Congresului Mondial Evreesc a plecat la Montreux, pentru a participa la lucrările Congresului Mondial Evreesc. Delegaţia a folosit tribuna Congresului, demascând imperialiştii anglo-americani şi pe agenţii lor evrei.

C.D.E. şi Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreeşti din R.P.R. au organizat la 29 Iunie un mare meeting în sala „Tomis", pentru comemorarea victimelor de la Iaşi, şi au salutat sentinţa dată de Justiţia Populară, în procesul autorilor masacrului. Au luat cuvântul delegaţi ai C.G.M., U.F.D.R.

În 14 Noiembrie 1948, dl. M. Z. Sărăţeanu aduce la cunoştiinaţa prezidiului C.D.E. decizia de autodizolvare a U.E.R.

Una din lipsurile mai importante ale activităţii C.D.E. a fost slaba demascare şi combatere a naţionalismului sionist, ceea ce a permis activitatea nestingherită şi dăunătoare a acestuia. Membrii de Partid care activau în C.D.E. nu şi-au pus ca sarcină această combatere şi demascare, ceea ce s-a manifestat uneori, în muncă, printr-o poziţie de conciliere neprincipială faţă de naţionalismul sionist şi mai ales faţă de cel aşa zis de „stânga".

De asemeni, în privinţa autodizolvării organizaţiilor sioniste naţionaliste, C.D.E. nu a înţeles din primul moment că aceasta constituie un act formal şi nicidecum o cale de lichidare a influenţei politice a naţionalismului burghez în masa evreească..."

5.4 În aceeaşi optică un: Scurt istoric al Federaţiei de Comunităţi Evreeşti*

Până la constituirea U.C.E. din Vechiul Regat şi a Federaţiei Uniunilor de Comunităţi, a funcţionat Consiliul General Evreesc, care la 14 septembrie 1944 era compus din reprezentanţii Frontului Unic şi ai Partidelor Naţional Liberal şi Naţional Ţărănesc şi U.E.R.

În Consiliul General Evreesc Frontul Unic s-a lovit de sabotajul constant al reprezentanţilor partidelor Naţional Ţărănesc şi Naţional Liberal U.E.R. în toate problemele generale politice: ei refuzau să adere şi să sprijine F.N.D., să demaşte atitudinea antisemită a lui Maniu şi Brătianu şi au sabotat toate iniţiativele luate de Comunişti de a se lua contact cu massele eveeşti.

Ei împiedicau Consiliul General Evreesc să ia atitudine împotriva reacţiunei, susţinând că aceasta nu face politică, că nu trebuie să-şi exprime părerea în problemele politice. Ei au considerat ca un act inadmisibil şi foarte grav protestul făcut de comuniştii din Consiliu împotriva eliberării lui Ghingold şi Grossman-Grozea.

Dr. Filderman susţinea şi reprezentanţii partidelor naţional-liberal şi naţional-ţărănesc îl aprobau că „atâta vreme cât nu ştim cum va evolua situaţia aci în Balcani, nu putem face politică în numele evreilor".

„Aceasta cu atât mai mult cu cât situaţia din Balcani, cum reiese din declaraţiile Dlor Roosevelt şi Churchill, nu este clarificată."

De fiecare dată când comuniştii luau o iniţiativă sau vreo măsură fie de a demasca partidele antidemocratice şi antisemite, fie de a lua contact cu massele, reprezentanţii partidelor „istorice" şi drul Filderman ameninţau cu demisia.

În aceste condiţiuni de colaborare cu elemente reacţionare s-a constituit la 5.11.1944 U.C.E. din Vechiul Regat, în care partidele Naţional-Liberal, Naţional-Ţărănesc, U.E.R., sioniştii şi Partidul Evreesc aveau o majoritate covârşitoare (18) iar frontul unic (10).

În UniuneaComunităţilor Evreeşti din Vechiul Regat grupul elementelor reacţionare au avut aceiaşi atitudine de sabotare a democratizării comunităţilor, refuzând să constituie conducerile comunităţilor cu adevăraţi reprezentanţi ai masselor evreieşti şi ai organizaţiilor de massă existente în diferite localităţi, ei impuneau să se numească în comunităţi reprezentanţi ai organizaţiilor sioniste, Partidul Evreesc şi U.E.R., deşi aceste organizaţii nu aveau secţii în toate localităţile. Au folosit comunităţile pentru a-şi crea organizaţii în provincie.

Au împiedicat efectuarea epuraţiei la Comunităţi.

În februarie 1945 se constitue Federaţia Comunităţilor Evreeşti cu 19 membri din care 4 din Frontul Unic.

În Federaţie ei au căutat să imprime comunităţilor o activitate sionistă, să lanseze apeluri sioniste către populaţia eveească, să organizeze în numele Federaţiei demonstraţii sioniste cu ocazia Conferinţei de la San Francisco, să pună piedici introducerii limbrii idiş în şcoli şi să promoveze exclusiv limba ebraică, în acelaşi timp s-au opus excluderii din conducerea Federaţiei a reprezentanţilor partidelor Naţional-Ţărănesc, Naţional-Liberal şi la demascarea acestor partide, a manifestărilor lor reacţionare şi antisemite de la 24 februarie şi 8 noembrie 1945: la un protest împotriva declaraţiilor antisemite făcute de Ion Mihalache ei refuzau în mod sistematic să sprijine guvernul de largă concentrare de la 6 martie.

Au sabotat orice încercare de unificare a Comunităţilor de diferite rituri şi de trecerea în patrimoniul Comunităţilor a instituţiilor de cult. Au folosit asistenţa pentru *Joint* pentru a atrage tineretul evreu în organizaţiile sioniste, constituind snifuri de haluţimi din mii de tineri şi încurajând acţiunile de emigrare clandestină iniţiată de organizaţiile sioniste.

În această atitudine reacţionară reprezentanţii partidelor Naţional-Liberal, Naţional-Ţărănist, sioniştii, Partidul Evreesc şi U.E.R. se găseau alături şi cu rare excepţii se ivea vreo nepotrivire între ei.

Frontul unic reprezenta minoritatea şi ducea o luptă acerbă pentru a împiedica promovarea liniei reacţionare şi sioniste, reuşind chiar în aceste condiţiuni să oprească manifestările sioniste

---

* Text avizat de conducerea F.C.E.(M)R. în 1940. Vezi A.M.B., C.C. al P.C.R., fond 37, dosar 10.

publice ale Federației și să ia atitudine de protest în momentele importante cum au fost protestul împotriva evenimentelor de la 8 noiembrie 1945 și inițiativele sioniștilor și în general să-și impună punctul de vedere în problemele esențiale deși chiar în Frontul Unic reprezentanții P.S.D. șovăiau și uneori adoptau o atitudine pasivă de abținere sau chiar potrivnică.

În aceste condițiuni grele de luptă împotriva elementelor reacționare din Conducerea Federației, comuniștii au reușit totuși să-i izoleze pe sioniști de Filderman și reprezentanții partidelor „istorice", iar la sfârșitul anului 1947, Filderman împreună cu reprezentanții partidelor „istorice" au fost cu totul isgoniți din Federație, printr-o conferință a președinților și secretarilor Comunităților din țară, convocatăp de C.D.E.

Ulterior, în februarie 1948 se instalează la conducerea Federației și Comunităților, reprezentanții Comitetului Democrat Evreesc, care mai cuprindea încă unele elemente sioniste.

Noua conducere a Federației și a Comunității a trebuit mai întâi să îndrepte starea anarhică din administrația Comunităților și Federației, pentru organizarea operei de asistență, pusă în serviciul restratificării și încetarea sprijinului de către *Joint* a organizațiilor sioniste și a snifurilor de haluțimi, să procedeze la democratizarea comitetelor, la culturalizarea progresistă a masselor muncitoare evreiești, să înceapă o acțiune temeinică pentru încadrarea populației muncitoare evreești în munca productivă, în cooperative meșteșugărești și în școli de recalificare, să realizeze unificarea Comunităților de diferite rituri.

În iunie 1948, Federația a demascat în mod public pe Alexandru Șafran, fost șef rabin.

Iar ca urmare a învățăturilor din Rezoluția plenarei Comitetului Central al P.M.R. în chestiunea națională din 12 decembrie 1948, au fost înlăturate din conducerea Federației ultimele elemente sioniste.

Printr-o muncă organizată și susținută, sprijinită de C.D.E., Federația a înregistrat următoarele realizări importante ca unificarea Comunităților de diverse rituri, adică ortodoxă, neologă, spaniolă. În unele orașe au existat câte trei Comunități. Unificarea lor a fost necesară din punct de vedere politic.

A fost întocmit împreună cu Ministerul Cultelor, Statutul Cultului Mozaic din Republica Populară Română.

Pentru punerea în aplicare a acestui statut, a avut loc o ședință cu reprezentanții Comunităților de aceste rituri, cu care ocaziune s-a discutat Statutul și punerea sa în aplicare. La fel a fost întocmit proectul de act constitutiv al Comunităților, precum și regulamentul de funcționare a sfatului rabinic, care a ținut prima sa ședință în 25 octombrie 1949.

Conmtrolarea și dirijarea activității în domeniul cultului a constituit pentru noi, un ajutor politic..."

Toate aceste acțiuni ale Federației de Comunități au fost posibile datorită îndrumării date de către Partid, sprijinului dat de către Guvern și ajutorul dat de către Comitetul Democrat Evreesc prin activiștii cari muncesc în cadrul Federației. Despre toate aceste „realizări", recunoscute cu cinismul aferent, nu se poate invoca decât spusa lui Caragiale: „Curat murdar".

6. Documente comunitare. F.U.C.E. – ședințe, adrese, statute

6.1 *O demisie neacceptată*

Procesul Verbal al ședinței comune a Comitetelor
Federației și Uniunii din 24 octombrie 1945 orele 16.00*

Dl. dr. W. Filderman anunță că demisionează de la conducerea Fcderației Uniunilor de Comunități Evreiești din România și Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat și din calitatea de membru al acestor comisiuni, după care dă citire demisiei sale:

---

* Arhiva „Filderman", fond P/6, 23.

„Eminență
Domnilor membri

Cu tot regretul mă văd nevoit a vă ruga să primiți demisiunea mea, atât în calitatea de membru cât și în calitatea de Președinte al Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat și al Federației.

M-am văzut nevoit să iau această hotărâre pentru că de mai mult timp se duce sistematic împotriva mea o acțiune ciudată, pentru ca să întrebuințez un eufemism.

Ziarul «Scânteia» a început acum câteva luni o campanie împotriva mea care a încetat după trei zile.

După câteva luni am fost arestat fără nici o formă legală și fără vreun interogatoriu și mi s-a ridicat întreaga arhivă, fără autorizații legale și fără vreun proces verbal care să identifice ce anume s-a ridicat.

După 20 zile am fost eliberat, fără vreo justificare sau scuză.

Față de amabilitatea termenilor în care dl secretar general Bodnăraș mi-a transmis că mi se va trimite acasă întreaga arhivă ridicată de la mine, am socotit totuși incidentul închis.

N-au trecut decât câteva săptămâni și campania a fost reluată de dl Chișinevschi care m-a atacat într-o întrunire publică. Cred că această situație nu poate continua și că este necesară o clarificare.

Cu 8 luni înainte de 23 august 1944, cu riscul vieții am acceptat colaborarea propusă de delegații partidelor comunist și social-democrat; iar după 23 august 1944 am continuat colaborarea în cadrul Consiliului General; curând după constituirea Consiliului s-a constatat însă că unii membri – în frunte cu secretarul general – organizaseră acțiuni asupra cărora nu numai că nu luaseră consimțământul Consiliului, dar nici măcar nu informaseră despre ele, chiar după ce le-a inițiat și realizat.

Unii din membrii au cerut dizolvarea Consiliului la care eu, din dorința de a păstra unitatea de acțiune, m-am opus și am propus legalizarea trecutului, propunere care a fost acceptată.

Cu toate acestea, același secretar general și aceeași membri, care inițiaseră acțiunile autonome și fără știința Consiliului, au convocat o întrunire publică în care au declarat Consiliul General inutil și l-au declarat dizolvat.

A urmat o întrunire a U.E.R-ului și a unei organizații evreiești – care n-avea nimic comun cu U.E.R – care au fost zădărnicite sub pretextul că noul regim abolind discriminările rasiale, n-ar mai exista evrei și deci n-ar mai fi nevoie de organizația evreiască.

M-am adresat în scris atât Partidului Comunist cât și celui Social-Democrat, expunându-le situația. Am primit răspuns scris de la Partidul Social-Democrat care a recunoscut lealitatea atitudinii mele; n-am primit nici un răspuns din partea Partidului Comunist, dar am fost informat că s-au luat anumite măsuri, pe cari trebuie să le consider ca o aprobare a atitudinei mele și ca urmare am socotit că unitatea evreiască se menține în cadrul Federației în care erau prezenți delegați ai tuturor curentelor și partidelor.

M-am înșelat! În scurtă vreme s-a suprimat «Curierul Israelit». Dl prim ministru Groza și-a exprimat surprinderea și mi-a făgăduit a face să se revină asupra măsurii.

Dl. maior Lew, șeful cenzurei ruse, căruia i-am expus situația m-a autorizat să comunic d-lui ministru al Propagandei că este de acord să reautorizeze apariția ziarului. Reapariția n-a fost autorizată, iar după câteva luni am primit în această chestiune un răspuns negativ. S-a început apoi o campanie împotriva mea în «Scânteia», campanie care a fost oprită după trei zile.

Între timp comitetul de coordonare de la A.P. și-a suspendat lucrările, iar când au fost reluate mi s-a cerut să nu particip personal.

Câteva luni după aceea am fost arestat fără nici o explicație și după o deținere de 5 zile la S.S.* și 14 zile la domiciliu am fost eliberat și mi s-a restituit arhiva. Am crezut de astă dată că lucrurile s-au lămurit definitiv, dar am constatat că n-a trecut mult și am fost atacat la o întrunire

* Siguranța statului.

publică de către dl Chişinevschi, care m-a califlcat de „agent hitlerist şi antonescian", atunci când toată ţara românească – evrei şi români – ştiau că, cu riscul vieţii mele, am fost unicul obstacol de care s-au lovit în România si Antonescu şi germanii, care prin ziarele lor mă calificau „inamicul no. 1" al Germaniei în România.

În sfârşit, am mai fost informat că anumiţi emisari au vizitat localităţi din Nordul Moldovei căutând a obţine declaraţiuni de la repatriaţi împotriva mea.

Am fost alungat de la conducerea Federaţiei, am fost dat în judecata Baroului şi exclus din Barou, am fost deportat eu şi soţia mea, fiul meu arestat şi torturat de Gestapoul din Franţa, apoi deportat în Germania – unde a stat 17 luni – şi ameninţat de a fi executat pentru atitudinea mea anti-germană.

Cu toate acestea, cu totală lipsă de pudoare sunt transformat în agent hitlerist, iar ca argumente se reproduc în întruniri publice afirmaţiile lui Willman, adică ale unui om care este dat în judecata Tribunalului-Poporului ca spion al Gestapoului. Dar chiar când se citează declaraţiile lui Willman nu se reproduce şi recunoaşterile acestuia – care anihilează toate afirmaţiile sale – că la prima prezentare la mine era să fie bătut în cabinetul meu si că la ultima sa audienţă pe care i-am acordat-o numai la repetatele insistenţe ale d-lui Rosenkranz – m-a anunţat că Richter vrea să mă aresteze şi să mă deporteze în Germania pentru că în nişte memorii adresate lui Antonescu am acuzat armata germană de asasinarea evreilor şi că, cu toată această ameninţare, am refuzat propunerea lui Willman ca să-l vizitez pe Richter.

În sfârsit, se merge până acolo încât se publică documente izolate şi necomplete cu pretenţiunea de a se trage concluzii politice din ele.

Astfel s-a publicat o scrisoare adresată de Federaţie lui Antonescu, bineînţeles omiţându-se publicarea semnăturii fostului secretar general Rosenkranz – desigur pentru că el este astăzi membru în Comitetul Democratic Evreiesc, comitet lăudat în aceeaşi întrunire şi pretinzându-se că prin acea scrisoare eu am voit şi am îndemnat la război contra Rusiei. Din scrisoarea publică se constată că era a treia cerere de reîncadrare a evreilor în armată, că deci cererea nu avea de obiect războiul cu Rusia, ci urmărea scop politic de ordin intern.

Dacă în acea scrisoare spun că pentru a treia oară cer reîncadrarea evreilor în armată, orice om de bună credinţă şi cea mai simplistă inteligenţă înţelege că cererile anterioare au. fost respinse şi că cu atât mai mult cea de acum trebuia să fie respinsă dat fiind momentul în care a fost formulată, adică atunci când armata română se lupta împreună cu cea germană, cum se spunea pe atunci „umăr la umăr".

Inutil să adaog că nu cred că toţi contemporanii acestor evenimente să fi uitat că aceste cereri aveau de scop să-mi dea autoritatea de a reclama cu dârzenie respectarea drepturilor evreilor.

Am mai fost atacat pentru că în 1937 am declarat că nu voi boicota mărfurile germane. Dar şi de astă dată se omite a se spune că am fost însoţit de domnul Sărăţeanu – şi el membru al Comitetului Democratic Evreiesc mult lăudat în acea întrunire – şi că n-am spus că nu vom boicota mărfurile germane, ci am spus că nu vom boicota atâta timp cât nu vom fi boicotaţi, adică atâta timp cât nu se vor introduce în România metodele hitleriste.

Actele politice nu se examinează nici izolat unul de altul, nici în litera lor, ci întotdeauna se analizează toate laolaltă şi sub aspectul finalităţii lor.

Dacă am accepta metoda utilizată de dl Chişinevschi atunci toată lumea ar avea dreptul să acuze pe Generalissimul Stalin de filo-hitlerist prin acea că în 1937 n-a boicotat mărfurile germane şi că în 1939 a încheiat chiar un tratat cu Hitler.

Poate, însă, un om de bună credinţă şi de cea mai simplistă inteligenţă să-şi închipuie că atunci când de ani de zile Hitler ducea propagandă împotriva iudeo-bolşevismuiui, alianţa încheiată cu el era un act pro-hitlerist, iar nu un act a cărui finalitate a fost câştigarea războiului?

De ce atunci sunt acuzat eu de filohitlerism si filoantonescian când finalitatea actelor mele a fost salvgardarea vieţii evreilor şi am reuşit între altele să-i salvez şi de la „semnul distinctiv" şi de la adăposturi de apărare antiaeriană separate pentru evrei, ele cuprinzând câte 10 000 locuri, cu care prilej am scris Guvernului că aceste adăposturi vor fi bombardate de germani, deci ele constituiau un mijloc de asasinare a evreilor, scuzând deci şi pe germani şi Guvernul de intenţia de a asasina pe evrei.

Nu pot termina fără a observa că colaborarea cu partidele comunist şi social-democrat – colaborare făcută cu 8 luni înainte de 23 august 1944 şi care deci îmi expunea viaţa – infirmă prin ea însăşi stupidele acuzaţiuni de reacţionarism.

Am fost, sunt şi voi rămâne un om de stânga, adică un om aplecat la suferinţele maselor, nu la bucuriile câtorva. Nici una din acţiunile mele nu era destinată apărării celor bogaţi, căci ei nu aveau nevoie de apărători, ci apărării celor umili.

La conducerea U.E.R.-ului am respins Decretul Lege de încetăţenire din 25 dec. 1918 pentru că evreii săraci nu-şi puteau procura actele sau angaja avocaţi.

Am izbutit să se adopte formula mea prin D.L. din mai 1919, iar eu am plătit această apărare a celor umili cu un an de exil căci viaţa îmi era ameninţată.

La conducerea comunităţilor am luat de la cei bogaţi ca să dau la cei săraci.

La conducerea *Joint*-ului am luat de la evreii bogaţi din America şi am dat celor săraci din România. Am iniţiat Bănci de Credit Mărunt nu pentru cei înstăriţi, ci pentru meşteşugari. Şi tot astfel la conducerea atâtor instituţii, ca Loja «Noua Fraternitate», ORT-ul, Oficiul de Orientare Profesională, Spitalul Speranţa etc.

Toate aceste acţiuni şi calomnii mă silesc să constat că o rămânere a mea în fruntea Federaţiei şi Uniunei nu este posibilă, căci nu văd posibilitatea ca să continui a lucra în fruntea Comunităţilor atunci când unii evrei din organizaţiile componente ale Federaţiei iniţiază acţiuni ca acelea pe care vi le-am arătat. De aceea prefer să părăsesc conducerea Federaţiei, căci pe de o parte nu pot avea liniştea necesară în administrarea intereselor Comtmităţilor din ţară, iar pe de altă parte doresc să am şi libertatea desăvârşită de acţiune în a răspunde aşa cum se cuvine acestor atacuri fără a atinge întrucâtva interesele Federaţiei, mai cu seamă că toate actele întreprinse până la dizolvarea Federaţiei au fost făcute în numele ei.

ss dr. W. Filderman

Dl. av. L. Filderman: Sunt consternat de cererea ce o prezintă dl dr. W. Filderman. Deşi nu sunt autorizat de Partidul Social-Democrat să fac o declaraţie pentru această situaţie neprevăzută, ţin totuşi să vă spun că întreaga conducere a P.S.D. prin exponenţii săi vă consideră că sunteţi un democrat. Partidul, prin reprezentanţii săi, votează categoric contra demisiei dumneavoastră.

Dl. M. Sărăţeanu: Cer să se respecte ordinea de zi.

Dl. av. Manolescu: Sunt profund afectat de prezentarea demisiei d-lui dr. Filderman, preşedinte, a omului care a stat 30 de ani în fruntea intereselor evreieşti.

Cu toţii ştim ce a făcut el pentru noi toţi, că şi-a închinat viaţa pentru izbânda cauzei evreieşti şi a riscat întotdeauna viaţa sa şi a familiei sale.

Demisia să fie înlăturată. Plecarea sa ar însemna atingerea intereselor colectiyităţii evreieşti. Să rugăm pe dl dr. Filderman să nu se lase afectat de atacurile unora care n-au avut legături cu colectivitatea evreiască. D-sa, care a rezistat în timpul ilegalităţii, trebuie să fie neafectat de unele atacuri şi să continue a sta în fruntea evreimii. Să respingem demisia.

Dl. M. H. Maxy: Situaţia mea este teribil de grea, pentru că trebuie să se considere că situaţia partidului meu este un punct pe care nu-l pot ataca. Faţă de aceasta, atitudinca dr-ului Filderman o găsesc justă şi cred că face bine pentru clarificare că demisionează. Îi spun că a gândit ca un vechi şi înţelept conducător evreu.

Noi din Federaţie purtăm răspunderea că nimeni nu a deschis proeesul pentru a se lămuri atitudinea Partidului Comunist faţă de dr. Filderman. Prin demisia sa se va putea lămuri – în mod liber – pe de o parte şi de alta atitudinea P.C.R. faţă de dr. Filderman. Până atunci P.C.R. este îndrituit să păstreze această atitudine. Partidul Comunist va şti să o retragă dacă a greşit. În această lumină, eu înţeleg utilitatea gestului dr-ului Filderman şi în interesul său, pentru a se ajunge la lămurirea cazului.

E bine chiar, acum, în ajunul alegerilor generale ce vor avea loc, pentru evrei, să se producă aceste clarificări. Plecând el din Federaţie, lămuririle se vor putea face mai uşor.

Rog să apreciați valoarea și semnificația acestei demisiuni și s-o primiți. Sunt în totul de acord cu atitudinea d-lui dr. Filderman.

Dl. dr. Filderman: Mulțumesc mult pentru vorbele și sentimentele d-lui Maxy. E necesară lămurirea. Am până în prezent numai informații contrazicătoare asupra campaniei dusă contra mea. Unui ziarist american i s-a spus de către un ministru că aș fi agent hitlerist. Atunci ziaristul a redactat pe loc o telegramă către ziarul său din America, rugând pe respectivul ministru să vizeze textul pentru a putea fi admis la cenzură. Ministrul a refuzat acest lucru. La cenzură s-a refuzat expedierea telegramei. La alt ministru, ziaristul a căpătat ca răspuns „cu totul alte motive decât cele politice au justificat atitudinea noastră față de dr. Filderman" ca apoi în „Scânteia" sa se spună ce a vorbit Chișinevschi, membru în Comitetul Central al P.C.R. reproducând o scrisoare a mea, în care era redată numai semnătura mea nu și a secretarului de atunci, dl Rosenkranz, astăzi în C.D.E.

Unui agent hitlerist nu i se maltratează copilul, nu i se aplică măsura deportării.

La bază nu există nici un motiv real, just, ci numai dorința de a distruge autoritatea cuvântului meu.

Alt ministru a spus: „Filderman are mai multă autoritate în străinătate decât Maniu, Brătianu etc. „

Dl. M. H. Maxy: Sunt teribil de mâhnit. Pentru dl dr. Filderman am deosebită admirație și recunosc că în munca politică pe care am avut-o împreună, în special în anii de dictatură, am avut multe de învățat. Eu nu cunosc exact vinile d-lui dr. Filderman. Eu nu pot, în consecință, să am o atitudine personală. Situația mea e grea. Punctul de vedere al partidului pe care-l reprezint aci eu nu-l pot ataca.

Găsesc atitudinea dl dr. Filderman în chestiunea demisiei ca justă și consider că e luată în deplină cunoștință, ca un vechi înțelept conducător evreu.

Noi cei din Federație purtăm răspunderea că n-am deschis procesul lărnuririi cazului dr. Filderman față de acuzările ridicate de către partidul meu.

Prin demisie, se va putea ușura discuția liberă. Și dacă cineva va fi greșit, sunt convins că dacă noi vom fi aceia, vom ști să retractăm. În această lumină eu înțeleg utilitatea gestului dr-ului Filderman și e în interesul său ca să se ajungă la lămuriri.

E bine chiar ca, în ajunul alegerilor generale evreiești, ce vor avea loc pentru Comunitate, Uniune și Federație, să se producă aceste clarificări. Plecând din Federație se va putea face mai ușor.

Rog să apreciați valoarea și semnificația acestei demisiuni și să o primiți. Sunt cu totul de acord cu gestul d-lui dr. Filderman în ceea ce privește demisia d-lui președinte al Federației Uniunilor de Comunități.

Dl. dr. W. Filderman: Mulțumesc tuturor pentru sentimentele exprimate, în special d-lui Maxy pentru sentimentcle de admirație și pentru cele ce spune că a învățat de la mine în timpul colaborării noastre. Nu este însă nevoie de o clarificare. Eu am demisionat pentru ca să am libertatea de apărare, nu pentru a mă scuza. Întrucât apare evident că se inventează pretexte pentru a mă acuza. În adevăr, un ministru a spus a doua zi după arestarea mea unui ziarist american că posedă dovezi autentice că am fost agent hitlerist, alt ministru și-a exprimat indignarea față de această afirmare, spunând că nu sunt motive politice, ci de cu totul at soi. Iar un al treilea ministru a spus că... am furat medicamentele de la *Joint*. Iar un alt ministru a declarat că aș avea în străinătate mai multă autoritate decât dl Maniu și Bratianu și că, nefiind guvernamental, trebuie să fie înlăturat, alții au spus că sunt antirus.

Acestea din urmă sunt adevăratele cauze și ceea ce se urmărește este distrugerea autorității cuvântului meu și poate și mai mult și poate și mai grav. Cunosc și alte lucruri despre care voi vorbi la momentul oportun.

Astfel, dl. Maxy greșește când crede că plecarea mea ar duce la lămurire. Dacă eram vinovat, trebuia să se aducă dovezi și să fiu pedepsit. Dacă n-am fost pedepsit, este că nu s-au găsit dovezi.

Toate acestea pentru că refuz să ader la programul F.N.D., pentru că refuz să activez la propaganda comunistă, deși o viață de 32 ani arată că doctrina vieții mele este ca conducătorii să nu facă nici un fel de politică de partid, căci astfel ar pierde autoritatea de a-i apăra pe evrei și deci, după

cum a reamintit doctorul Iancu în timpul antonescian, din fondurile de care dispuneam am dat subvenţii şi Partidului Comunist şi Apărării Patriotice.

Comitetul, în picioare, roagă pe dl dr. Filderman să nu-şi suspende activitatea nici o zi, căci se prejudiciază interesele populaţiei şi îl roagă să rămână la postul său.

Dl. V. Neuman: anunţă că pleacă din şedinţă şi îşi exprimă votul pentru respingerea demisiei d-lui dr. Filderman.

Dl. av. Kandel socoate că este cazul a se motiva amplu respingerea demisiei, arată activitatea desfăşurată întotdeauna de dr-ul Filderman şi menţionând motivarea desolidarizării de campania ce se duce în contra d-sale.

Dl. M. Presente: Dr-ul Filderman nu poate demisiona pe chestia unci campanii de presă pc care toţi o regretăm. D-sa este deasupra oricăror bănuieli. Nimeni nu poate acuza de pro-hitlerism pe un om care şi-a jertfit viaţa pentru noi. Prezenţa sa este necesară. Plecarea d-sale ar duce la distrugerea Federaţiei.

Dl. dr. C. Iancu: Ţin să fac o declaraţie: că înainte de 23 august 1944, în timpul ilegalităţii, din casa instituţiunilor supreme evreieşti de sub conducerea dr-ului Filderman fonduri de milioane au fost vărsate atât A.P.-ului, cât şi P.C.R.-ului pentru acţiunea lor. Dl Maxy cunoaşte acestea. Aşa că apar stranii acuzările ce i se aduc.

Dl. prof. Iscovici: Referitor la o afirmaţie a d-lui av. Manolescu în această chestiune, ţin să precizez, oricât de drag ar fi dr-ul Filderman anumitor persoane, nu putem accepta că interesele populaţiei evreieşti şi ale instituţiilor evreieşti sunt concentrate în persoana d-lui dr. Filderman, că aceste interese depind de persoana d-sale, căci niciodată interese colective nu pot depinde de un singur om.

Noi considerăm că interesele populaţiei evreieşti, ca şi ale oricărei colectivităţi, depind de regimul democratic, pentru consolidarea căruia masele largi ale populaţiei evreieşti luptă şi trebuie să lupte împreună cu toate forţele democratice ale ţării.

Conştient şi convins că atitudinea P.C. în toate problemele de care se preocupă este atitudinea justă, socotesc că demisia d-lui dr. Filderman trebuie să fie acceptată.

Dl. dr. Mayersohn subliniază activitatea eroică a dr-ului Filderman. Dl dr. Filderman nu e pro-american, pro-englez etc. ci este pro-evreu, luptător pentru cauza evreiască. Cere respingerea demisiei.

Se procedează la vot.

Rezultatul votului: Pentru primirea demisiei 3 (trei) voturi (Maxy, Schnapp, Iscovici), abţinere (Sărăţeanu).

Contra demisiei: 22 (douăzeci şi două)voturi exprimate de restul plenului.

Dr. W. Filderman mulţumeşte pentru încrederea manifestată prin votul exprimat, cere, însă, timp de gândire, pentru a se putea decide asupra cererii sale, în care timp roagă pe dl vicepreşedinte Halfon să conducă Federaţia.

Dl. M. Leiba aduce omagii d-lui dr. Filderman şi spune că nu trebuie să se sesizeze de o campanie care constituie o infamie.

Şedinţa se ridică la ora 20 jum."

6.2 *Şedinţă F.U.C.E.* (14 noiembrie 1945). Succintă prezentare*. La 8.11.1945 are loc o manifestaţie, cu numeroşi participanţi, cu ocazia zilei de naştere a regelui Mihai I. În cursul manifestaţiei au loc incidente şi este dezaprobată politica guvernului Groza. Au loc încăierări cu susţinătorii şi se aud focuri de armă. Sunt ucise 2 persoane şi rănite 7. Printre victime se află şi evrei. Ulterior vor fi ucise încă 13 persoane. Oficalitatea dă vina pentru cele întâmplate pe liderii partidelor istorice.

La 14.11.1945. Şedinţă F.U.C.E. După un moment de reculegere în memoria victimelor vandalismelor din ziua de 8.11. curent se aduce la ordinea de zi necesitatea formulării unui protest

* Arhiva CSIER, fond VII, Arhiva „W. Filderman", fond P/6, 99.

împotriva „ieşirilor antisemite" (lozinci performate, busculade etc.) din cadrul manifestaţiei organizate la Bucureşti în acea zi şi care a priliejuit confruntări între tabere adverse. Stenograma şedinţei consemnează o nouă dispută între cei care cer înfierarea cu duritate a „forţelor reacţionare" şi „antisemite" (care cu acel prilej au incitat la acte antisemite) şi lideri ca W.F. care au cerut moderaţie şi abţinere de la orice incriminare, în absenţa unor informaţii precise, în materie. Cu atât mai mult cu cât dr. W. F. arată că a primit un Comunicat al P.N.Ţ. în care se precizează că: „În legătură cu evenimentele petrecute în Capitală la data de 8 Noiembrie 1945 prin care partidului nostru i se impută atitudini ireverenţioase la adresa marei noastre vecine U.R.S.S. şi demonstraţii antisemite.

Biroul Partidului P.N.Ţ. în şedinţa ţinută sub preşedinţia d-lui Iuliu Maniu şi în prezenţa d-lor dr. N. Lupu, Mihai Popovici şi Ion Mihalache, constată cu bucurie neîntemeinicia acestor zvonuri, manifestarea nedepăşind obiectul ei de a aclama cu entuziasm numele M.S. Regelui.

Biroul este adânc îndurerat că în legătură cu aceasta s-au întâmplat incidente sângeroase care au avut ca rezultat pierderi de vieţi a căror vină o poartă exclusiv guvernul care le-a provocat şi care a avut datoria ca să menţină ordinea fără vărsare de sânge.

Biroul găseşte prilejul de a accentua că de 25 de ani politica partidului P.N.Ţ. a fost în mod constant caracterizată de năzuinţa de a realiza o prietenie sinceră şi cât mai strânse raporturi cu U.R.S.S., năzuinţă încoronată cu succes prin actul de la 23 August 1944, iniţiat de P.N.Ţ. şi conducătorul lui.

Asemenea, P.N.Ţ. a combătut în mod energic orice tendinţe de antisemitism chiar în vremurile cele mai critice luând în apărare pe cei persecutaţi".

Oponenţii „de stânga" ai dr. W.F. ar fi dorit, însă, ca F.U.C.E. să-şi însuşească următoarea moţiune, votată de C.E.B. „Reprezentanţa ridică protestul ei energic împotriva exceselor huliganice puse la cale de partidele istorice şi făptuite de uneltele lor legionare şi cuziste.

Constată cu adâncă durere că din nou au căzut victime nevinovate din rândurile populaţiei evreieşti odată cu victimele nevinovate ale clasei muncitoare române, apărătoarea constantă a libertăţilor şi drepturilor tuturor popoarelor conlocuitoare.

În numele populaţiei evreieşti din Capitală, cerem pedepsirea exemplară a vinovaţilor şi a patronilor lor din partidele istorice şi proclamăm ferma hotărâre a acestei populaţiuni de a sprijini guvernul Dr. Petru Groza în lupta ce o duce pentru democraţie, libertate şi progres.

Cerem celor ce se găsesc pe lista partidelor istorice să declare în mod public dacă înţeleg să rupă legăturile cu aceste partide şi să înfiereze atitudinea lor.

Reprezentanţa cere Uniunii Comunităţilor Evreieşti din Vechiul Regat şi Federaţiei Uniunilor Comunităţii din ţară, să înlăture fără întârziere din rândurile lor şi a tuturor comunităţilor din ţară pe toţi reprezentanţii partidelor istorice vinovate de huliganismele din 6 Noiembrie crt."

Invocându-se vicii de formă ale acestei moţiuni ea a fost respinsă de liderii majoritari ai F.U.C.E., aplanându-se astfel încă o confruntare „politică" înlăuntrul acestui for comunitar, încă preponderent...tradiţional.

Se adoptă următorul text de moţiune: „Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreieşti din România, ia act cu durere de excesele antisemite care au avut loc în Tripolitania şi Egipt, când evreimea din aceste ţări a fost din nou victima huliganismelor pe care le sperăm imposibile după victoria democraţilor împotriva forţelor întunericului.

Federaţia Uniunilor de Comunităţi protestează cu vehemenţă împotriva acestor pogromuri şi-şi uneşte glasul cu acel al evreimii din lumea întreagă cerând sancţionarea provocatorilor acestor excese.

Totodată Federaţia Uniunilor de Comunităţi îşi exprimă protestul împotriva atitudinii privitoare la problema palestiniană exprimată prin declaraţia d-lui Ministru de Externe al Marei Britanii în şedinţa Camerei Comunelor din ziua de 13 Noiembrie a.c.

Evreimea din România una din principalele victime ale hitlerismului interesată în reclădirea Palestinei ca stat evreiesc, se raliază la cererea evreimii din întreaga lume: libera emigrare în Palestina şi înfiinţarea statului evreiesc".

Dl. B. Lebli: declară că, în numele Partidului său, P.C.R. votează pentru prima parte a textului, dar împotriva părţii a doua. El arată că: „Federaţia care este atât de scrupuloasă la probleme de politică internă, nu poate să ia atitudine în acte de politică externă".

Textul de protest împotriva manifestaţiilor de la 8 Noiembrie, votat în şedinţă, este următorul: „Constatând că, în ziua de 8 Noiembrie a.c., s-au produs tulburări şi excese antisemite, care, prin felul în care s-au manifestat, apar ca premeditate, Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreieşti din România îşi exprimă cu adâncă durere protestul ei energic şi cere Guvenului să sancţioneze pe vinovaţi – instigatori şi făptaşi – aplicând pedepse exemplare şi să ia măsuri ca asemenea fapte, care periclitează nu numai viaţa cetăţenilor, ci şi securitatea şi independenţa ţării, să nu se mai poată repeta."

Anexe.*

6.1.1 Notificări remise de liderii P.N.L. şi P.N.Ţ. dr. W. Filderman în legătură cu evenimentele în Piaţa palatului la 8.11.1945

Partidul Naţional Liberal
Cabinetul Preşedintelui
Bucureşti, 10 Noiembrie 1945

Domniei sale
Domnului dr. W. Filderman
Preşedintele Federaţiei Uniunei Comunităţilor Evreeşti din România

Mult stimate Domnule dr. Filderman,

În credinţa de a sluji nu numai adevărului, dar şi interesului atât de însemant a unei bune convieţuiri a întregii populaţii a României, fără deosebiri de confesiune şi de rasă, îmi fac o datorie să vă comunic desminţirea categorică ce am adus-o, chiar a doua zi după incidentele sângeroase provocate de guvern la 8 Noiembrie, zvonurilor mincinoase despre agitaţii antisemite la care ar fi luat parte membrii Partidului Naţional Liberal.

În întâmpinarea adresată d-lui Ambasador al Uniunii Sovietelor la Bucureşti, ca şi în declaraţiile făcute reprezentanţilor presei străine, am arătat scopul vădit al acestor aserţiuni inexacte menite a discredita nu numai partidele democratice, dar Ţara însăşi în faţa străinătăţii şi a-i crea dificultăţi în afară.

Cunoaşteţi străduinţele pe care Partidul nostru, cât şi eu însumi le-am făcut în timpul prigoanei pentru a protesta împotriva măsurilor rasiale şi a le împiedica excesele. Vă amintiţi că sub regimul dictatorial acum în funcţiune, am ridicat glasul împotriva privaţiunii de libertate la care aţi fost supus în mod atât de nedrept. Orice discriminare de rasă şi de religie inerente regimurilor hitleriste şi fasciste este cu desăvârşire străină concepţiei politice Partidului Naţional Liberal. Ei o consideră cu drept cuvânt ca o gravă primejduire a intereselor româneşti, atât pe planul lăuntric cât şi pe cel extern.

Tactica agitatorilor comunişti, de a prezenta populaţia evreească ca susţinătoare la lozincile lor, spre a provoca astfel resentimentul partidelor de ordine şi al opiniei publice, trebuie demascată cu toată hotărârea, după cum trebuie lămurită şi această populaţiune asupra adevăratelor vederi şi sentimente ale partidelor democratice.

Cât priveşte chestiunea evreească în general, ea este astăzi examinată de forurile conducătoare al Naţiunilor Unite, ale căror eforturi vor fi sprijinite de întreaga lume civilizată, pentru ca poporul evreu să poată aduce în deplină armonie cu celelalte popoare, contribuţia sa la noua

* Idem.

aşezare a păcii, întărită de principiile democratice. România va fi fericită de a aduce partea ei la această operă.

Primiţi, vă rog, stimate Domnule Filderman, expresiunea sentimentelor mele celor mai alese.

Preşedintele Partidului Naţional Liberal
ss C. I. Brătianu

6.1.2 Bucureşti, 15 Noiembrie 1945

Domnieie Sale
Domnului Dr. W. Filderman
Preşdintele Federaţiei Uniunei Comunităţilor
Evreeşti din România

Mult stimate Domnule Dr. Filderman,

Cenzura Guvernului oprind să se publice comunicatul dat de Biroul Partidului Naţional Ţărănesc în ziua de 13 Noiembrie curent prin care respingem stupida învinuire că am fi organizat ataţări antisemite cu prilejul zilei Majestăţii Sale Regelui, şi aminteam în acelaşi timp că partidul nostru „a combătut în mod energic orice tendinţă de antisemitism, chiar în vremurile cele mai critice, luând în apărare pe cei persecutaţi", – ţin să vă trimit un exemplar din acest comunicat.

Partidul nostru, laolaltă cu imensa majoritate a poporului român, – care a suferit în cursul istoriei sale persecuţia străină, – nu s-ar putea niciodată transforma în asupritor; încă la Alba Iulia noi am prevăzut cei dintâi deplina egalitate de drepturi pentru toate populaţiile conlocuitoare.

Îndeosebi, în ultimii ani, întreaga opinie publică românească s-a putut încredinţa că politica noastră de toleranţă şi înfrăţire serveşte interesele superioare ale Statului nostru; s-a văzut într-adevăr că diversiunea antisemită a fost folosită pentru subjugarea ţării şi pentru orientarea ei într-o direcţie străină de aspiraţiile şi de interesele poporului român.

Conducerea Partidului nostru care, potrivit ideologiei sale şi idealurilor superioare de umanitate ce-l însufleţesc, n-ar putea să profeseze în nici un chip sălbateca ură de rasă – ştie că şi astăzi agenţi provocatori doresc să creze, prin ataţări în contra evreilor, grave complicaţii externe ţării noastre.

Dezavuând aceste manevre interesate – asupra cărora am atras necontenit atenţia tuturor bunilor români – pot să vă declar că vom continua cu toată hotărârea lupta în contra oricăror ataţări cu caracter rasial, pusă la cale de elemente care vor numai să lovească în demnitatea, în noblețea şi în prestigiul poporului român, dar să prejudicieze şi independenţa statului nostru oricare guvern ar fi la cârma ţării.

Cât pentru viitor, sunt sigur că, Consiliul Naţiunilor Unite va căuta şi va găsi mijloacele necesare cu toate ţările şi toate popoarele – mici şi mari deopotrivă – să aibă deplin asigurată posibilitatea de a convieţui în prosperitate alături de celelalte popoare, iar statul român va lua parte cu toate puterile sale la această operă umanitară.

Sunt încredinţat că aceste străduinţe ale noastre vor fi înţelese, apreciate şi ajutate de populaţia evreească conlocuitoare, pe care în zadar anumite persoane interesate din tabăra comunistă, urmărind să menţină o agitaţie antisemită pentru tot felul de diversiuni primejdioase, încearcă împotriva adevărului s-o identifice cu mişcarea naţional-ţărănistă.

Este regretabil că din cauza censurii nu putem să aducem la cunoştiinţă marelui public aceste vederi ale noastre şi suntem nevoiţi să vi le împărtăşim prin scrisori particulare.

Vă rog să fiţi încredinţaţi, stimate Domnule Dr. Filderman de sentimentele mele alese.

ss Iuliu Maniu

6.1.3 La jumătatea anului 1946 numeroşi evrei-români, mai ales dintre cei reveniţi din deportări, se aflau în situaţia de apatrizi.

Documentul alăturat reprezintă o petiţie adresată de F.U.C.E. ministrului Justiţiei în vederea atenţionării sale cu privire la necesitatea reparării acestei nedreptăţi.

Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreeşti din România
Nr. 987
Bucureşti,

Priveşte: legea naţionalităţii române*

Domnule Ministru,

În legătură cu studiile ce urmează la acest onor.Minister pentru alcătuirea unui proiect pentru noua lege a cetăţeniei române, avem onoare a vă ruga ea – printr-o dispoziţiune unitară, dreaptă şi ocolind formalităţile care au despuiat de drepturile cetăţeanului, în lunga epocă de prigoană antievreeiască dinainte de 23 August 1944 – să se curme cu starea dureroasă a evreilor, apatrizi, străini în patria lor.

Aşa precum – sub o trecătoare înrâurire a unor vremuri înoitoare după primul război mondial – evreii Vechiului Regat al României au obţinut, prin D.L. No. 2085/ publicat în Monitorul Oficial din 22 Mai 1919, cetăţenia, de plin drept, pe baza unei simple declaraţiuni, dată pe răspunderea lor, sancţionabilă în penal, că sunt îndreptăţiţi la cetăţenia română – ca unii ce îndeplinesc condiţiile de temelie prealabile; tot aşa este reparator şi va constitui o lichidare a decenii de injustiţie ca noua lege să prevadă aceeaşi cale sumară pentru toţi evreii, astăzi apatrizi, din întreaga ţară – şi anume:

a) pentru cei din Vechiul Regat care au rămas fără cetăţenie; din orice motiv sau împrejurare, care întrunesc condiţiile D.L. No. 2085/ 1919;

b) pentru cei care erau domiciliaţi pe oricare teritoriu făcând parte din România, inclusiv teritoriile alipite ei prin Tratatele de Pace cu Austria şi Ungaria sau teritoriile ce i s-au transferat ulterior (art. 3 al Tratatului din Paris, Tratatul Minorităţilor din 9 Decembrie 1919) cât şi pentru cei domiciliaţi pe teritoriul Basarabiei la data Tratatului din Paris (art. 4 al Trtatatului din Paris de la 28 Octombrie 1920) care întrunesc condiţiile tratatelor de pace respective.

Rugându-vă să binevoiţi a dispune să fim informaţi asupra rezultatului acestui demers – şi a ne trimite, din timp, anteproiectul, pentru a putea face observaţiunile noastre, ca for legal superior, reprezentativ, al populaţiei evreeşti, vă rugăm a primi asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Preşedinte,	Şef Rabin,	Secretarul General,
Dr. W. Filderman	Dr. Al. Şafran	av. L. Şaraga

Domniei sale,
Domnului Ministru al Justiţiei Bucureşti

* Arhiva „W. Filderman", fond P/6.

6.2 *Documente F.U.C.E.*

Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreieşti din România
Bucureşti, iulie 1947.
Nr. 2051

Circulară*
Privitoare la Legea Nr.162, publicată în Monitorul Oficial Nr.121 din 30 Mai 1947, pentru reglementarea cetăţeniei unor categorii de locuitori.

1) Legea 162/1947 nu obligă pe cei ce posedă o dovadă de cetăţenie pe temeiul oricărei legi anterioare să ceară din nou constatarea cetăţeniei lor; ea dă însă posibilitatea celor ce nu posedă dovada cetăţeniei la care sunt îndreptăţiţi, să obţină acum această dovadă.

2) Categoriile vizate prin Legea 162/1947 se pot clasa în două grupe:

a) aceea a persoanelor cari erau cetăţeni ai Statelor vecine de la cari s-au alipit teritoriile la România, în urma primului război mondial, dacă, bineînţeles, întruneau şi celelate condiţiuni cerute de tratate. Pentru această primă grupă, legea de faţă prevede o procedură de constatare judecătorească a cetăţeniei.

b) aceea a persoanelor cari la 26 Septembrie 1920 nu aveau nici o cetăţenie străină, şi cari întruneau binînţeles şi celelalte condiţiuni prevăzute de tratate. În această categorie intră Evreii din Vechiul Regat, cărora noua lege le acordă un nou termen pentru facerea declaraţiei de cetăţenie prevăzută în Decretul-Lege Nr.2085/1919.

I. Persoane care beneficiaza de lege.

Conform art.1, 4 şi 9 din lege, beneficiază de dispoziţiile ei atât cei ce întrunesc persor.al condiţiile pentru a fi cetăţeni români, cât şi soţiile lor sau văduvele lor, descendenţii lor şi soţiile lor, toţi aceştia în numele lor propriu.

Pentru incapabili cererile se vor face de reprezentanţii lor legali, sau dacă este constituită reprezentanţa legală, spre a înlesni facerea cererilor, legea a admis ca Tribunalul domiciliului celui incapabil să numească un mandatar special în acest scop. la cererea instituţiei sau persoanelor sub protecţia cărora se află incapabili (de ex. Comunele sau comunităţile sau asociaţiile de binefacere, ori chiar particularii cari întreţin în cămine sau la domiciliu copii orfani etc.).

II. Condiţiile de fond.

A. Cei deveniţi cetăţeni români prin efectul tratatelor încheiate de Romania după primul război mondial.

1) Sunt cetăţeni români chiar dacă nu au îndeplinit formalităţile cerute de legile române, toţi acei care la 26 Septembrie 1920 erau fie domiciliaţi, fie născuţi ei înşişi, fie născuţi din părinţi domiciliaţi pe oricare din teritoriile supuse la acea dată jurisdicţiei Statului român şi cari nu intră în vreuna din excepţiunile de mai jos.

2) Se exceptează:

a) Persoanele cari după 26 Septembrie 1920, au dobândit, în mod legal, o cetăţenie străină.

Nu intră în această excepţiune cei ce au dobândit cetăţenia ungară, sovietică sau bulgară, în urma schimbării frontierelor României după 28 Iunie 1940, respectiv 28 August 1940, fie că s-au aflat pe teritoriile cedate atunci, fie că au trecut pe acolo. Din acelaş punct de vedere, cei de la 28 Iunie

* Arhiva „W. Filderman", fond P/6.

1940 erau îndreptăţiţi la cetăţenia română şi cari s-au evacuat sau se evacuează din U.R.S.S. pe teritoriul României, pot şi ei beneficia de lege (art.3 din lege asupra căruia vom reveni mai jos).

De asemenea conf. Art.12 din lege, se consideră că nu a pierdut cetăţenia română femeea care în cazurile prevăzute de art.4 pct.b) al regulamentului Nr.12 din 13 August 1945, pentru reglementarea cetăţeniei locuitorilor din Ardealul de Nord şi-a rezervat această cetăţenie prin declaraţie autentică şi menţionată pe marginea actului de căsătorie, înainte de publicarea prezentei legi, sau care şi-o va rezerva în aceleaşi condiţiuni în termen de un an de la această dată.

b) Persoanele care au avut calitatea de cetăţean român dar au renunţat expres la ea.

Intră în această excepţiune numai cei cari au făcut act expres de renunţare la cetăţenia română.

Conform art.2 din lege sunt consideraţi că au renunţat la cetăţenia română cei cari:

aa) au locuit înainte de 30 August 1940, timp de 10 ani neîntrerupt în străinătate fără paşaport valabil, cu excepţia acelora care au lupsit din ţară în interes de serviciu sau cărora li s-au refuzat vizele sau paşaportul din motive rasiale sau pentru atitudinea lor antifascistă;

bb) au intrat voluntari în serviciul unui Stat străin care a luptat contra Naţiunilor Unite sau au făcut parte – tot în mod voluntar – dintr-o formaţiune militară sau paramilitară aparţinând unui asemenea Stat.

Nu intră în această excepţiune, conf.art.11, cei cari s-au înrolat în vreuna din armatele sau formaţiunile militare sau paramilitare ale Naţiunilor Unite, dacă în termen de un an de la publicarea legii manifestă voinţa expresă de a păstra cetăţenia română prin declaraţiunea autentică depusă la Ministerul Justiţiei de titularul dreptului, iar în caz de deces de soţia sau descendenţii lor (sau soţiile acestora, art.1, 4, 9)

Este însă de remarcat că art.11 nu se referă numai la cei ce erau mai înainte de 26 Septembrie 1920 cetăţeni străini, ci la toţi cetăţenii români aflaţi în situaţia vizată prin acest articol).

Simplele declaraţiuni de renunţare la cetăţenia română date de evrei în intervalul 15 Decembrie 1937 – 1 Martie 1938 şi în intervalul de la 28 Iunie 1940 – 23 August 1944, la plecarea sau în scopul plecării lor din ţară, sunt socotite nule şi deci ei nu sunt cuprinşi în această excepţie. Tot asemenea sunt lipsite de orice efect declaraţiunile ce evreii erau obligaţi a da, că nu se vor mai întoarce în ţară şi cari nici măcar nu cuprindeau o renunţare la cetăţenia română şi cu atât mai mult nu constituie renunţare la cetăţenia română alte acte făcute în legătură cu plecarea din ţară.

3) În lămurirea art.3, se precizează, că îndreptăţirea la cetăţenia română a persoanelor ce s'au evacuat sau se evacuează din U.R.S.S. pe teritoriul României se stabileşte tot după condiţiile de fond vizate prin art.1 al legii (punctul 1 lit. a şi b precedente). Dacă aceste condiţii de fond erau îndeplinite la 26 Septembrie 1920, ele se prezumă a fi existat şi la 28 Iunie 1940, cât timp nu se dovedeşte contrariul. Prin efectul art.3 sunt anulate măsurile de retragerea cetăţeniei române celor ce au trecut în Basarabia şi Bucovina de Nord după 28.VI.1940.

4) Conform regulelor în materie de probaţiune, proba excepţiunilor cade în sarcina celui ce le invocă (în speţă Ministerului Public), partea fiind obligată să declare numai că îndeplineşte condiţiile legale şi că nu se încadrează în excepţiile stabilite de lege.

B. Nou termen pentru aplicarea Decretului-lege 2085/1919.

Prin art.9 din legea 162/1947, Evreii cari se încadrează în dispoziţiunile decretului 2085 din 22 Mai 1919, sunt cetăţeni români, chiar dacă – ei, ascendenţii ori soţii lor n-au făcut declaraţiunile prevăzute în acel decret-lege. Ei le vor putea face în termen de un an de la publicarea prezentei legi.

Intră în prevederile Decretului-Lege Nr.2085/1919, locuitorii Evrei ai Vechiului Regat cari:

a) s-au născut în ţară, ori întâmplător în străinătate din părinţi aşezaţi în ţară şi nu au fost supuşi ai unui stat străin.

b) cei cari au satisfăcut legea recrutării.

c) sau au fost mobilizaţi în vreuna din campaniile de la 1913 până la 28 Mai 1919.

Aceste din urmă două categorii, indiferent de locul naşterii şi de vreo supuşenie străină ce vor fi avut-o.

Conform art.9 din legea 162/1947, beneficiază de acelaş regim ca şi cei ce se puteau încadra în D.L. 2085/1919, soţiile lor (sau văduvele lor), descendenţii lor şi soţiile acestora.

Excepţiunile prevăzute la art.1 şi 2 cu limitaţiunile şi precizările examinate anterior. se aplică şi celor ce ar voi să se folosească de D.L. 2085/1919.

C. Dispoziţiuni abrogate

Dispoziţiunile legale sau reglementare contrare prezentei legi, sunt abrogate. Prin urmare, orice alte condiţiuni de fond sau de formă ce s-ar fi prevăzut în legi anterioare nu se vor ţine în seamă la constatarea cetăţeniei române conform acestei legi.

Nu se poate invoca autoritatea de lucru judecat a hotărârilor anterioare prin care s-a statuat că petiţionarul nu e cetăţean român.

Legea din 22 ianuarie 1938 pentru revizuirea cetăţeniei Evreilor este abrogată. Dispoziţiunile administrative şi hotărârile judecătoreşti date în temeiul legii din 22 Ianuarie 1938, prin care s-a statuat că o persoană nu este cetăţean român, sunt nule de drept.

Cei interesaţi vor putea cere direct la autoritatea respectivă reînscrierea în registrele din care au fost înlăturaţi în temeiul unor asemenea hotărâri judecătoreşti sau deciziuni administrative.

Dimpotrivă, dacă în aplicarea legii din 22 Ianuarie 1938 s-a constatat că o persoană este cetăţean român, constatarea rămâne valabilă şi nu e necesară nici o nouă procedură după legea 162/947.

III. Procedura.

A. Pentru cei deveniţi cetăţeni români prin efectul tratatelor încheiate după primul război mondial

Cei îndreptăţiţi la cetăţenia română, potrivit prezentei legi, soţiile lor, descendenţii şi soţiile acestora, care n-au îndeplinit formele cerute de legile anterioare sau ale căror cereri au fost respinse vor putea cere Tribunalului domiciliului lor constatarea calităţii lor de cetăţean român, în termen de un an de la publicarea legii de faţă.

Persoanele cari au îndeplinit formalităţile cerute de legile anterioare şi cărora le-a fost recunoscută cetăţenia română, dar nu mai posedă acte, pot şi ele recurge la procedura acestei legi, neputând fi puse într-o situaţiune mai rea decât aceea a persoanelor cari n-au îndeplinit formele sau ale căror cereri au fost respinse.

Prin cereri respinse se înţelege orice mod prin care dreptul de cetăţenie n'a fost recunoscut sau a fost anulat ulterior etc., pe orice cale.

Cererile pentru constatarea cetăţeniei române vor fi însoţite de actele doveditoare şi declaraţiunea petiţionarului, dată în formă autentică, în sensul că îndeplineşte condiţiunile prevăzute mai sus; aceste declaraţiuni vor putea fi făcute şi în instanţă.

Legea nu prevede vreo decădere pentru nedepunerea actelor odată cu cererea, astfel încât ele vor putea fi complectate atât la Tribunal cât şi la Curtea de Apel, în timp util.

Petiţionarul lipsit de acte doveditoare din cauza deportării, internării în lagăr, evacuării forţate din zonele militare, sinistraţilor de război sau altor cauze de forţă majoră, va putea dovedi cu orice mijloace legale de probă inclusiv martori şi prezumţii, atât cauzele de forţă majoră, cât şi faptele juridice pe care-şi întemeiază cererea de constatarea cetăţeniei.

Ţinând seama de împrejurările de forţă majoră, cari au făcut pe mulţi să nu mai posede acte (de ex. celor deportaţi sau internaţi li se luau actele şi se distrugeau), legea a dat părţilor posibilitatea de a proba cu orice mijloace legale de probă, inclusiv martori şi prezumţii, atât cauzele de forţă majoră, cât şi faptele juridice pe cari îşi întemeiază cererea de constatarea cetăţeniei; s-a ţinut seama şi de faptul că procurarea sau refacerea actelor ar fi extrem de dificilă şi costisitoare, mai ales că multe arhive nu se mai află în ţară, iar altele sunt distruse sau dispărute în urma împrejurărilor de război.

Această înlesnire de probă se referă şi la faptele juridice cari în mod normal ar fi trebuit dovedite cu acte, precum fapte de stare civilă, înscrierile în registre publice etc., cu atât mai mult se vor putea dovedi cu orice mijloace, împrejurări de fapt, precum domiciliul, adică reşedinţa obicinuită a petiţionarului, identitatea petiţionarului în caz de variaţiuni şi nepotriviri de nume etc.

Hotărârile de constatare a cetăţeniei române se vor da de urgenţă, în camera de consiliu, cu citarea părţii şi cu concluziunile Ministerului public. Hotărârile sunt executorii. Termenul de apel curge de la pronunţare.

Termenul de apel nefiind prevăzut în lege, este cel de drept comun, de 15 zile libere. Apelul se judecă la Curtea de Apel respectivă.

Recursul se face în conformitate cu legea de organizare a Inaltei Curţi de Casaţie, în termen de 30 zile libere de la comunicare. În vedere că există un interes public ca lucrările de constatarea cetăţeniei române să fie terminate cât mai curând în mod definitiv, comunicarea deciziei dată de instanţa de apel se va face din oficiu de Grefa Curţii de Apel, atât către parte, cât şi către Ministerul Public al Curţii (Parchetul General al Curţii de Apel respective).

Hotărârile definitive de constatare a cetăţeniei se vor comunica din oficiu Primăriei domiciliului petiţionarului, spre a fi înscrise în registrul de naţionalitate acolo unde există asemenea registre, adică în Bucovina de Sud şi în întreaga Transilvanie.

A. Pentru cei ce invocă decretul-lege 2085/1919.

Sub rezerva excepţiunilor prevăzute la art.1 şi 2, sunt cetăţeni români acei cari se încadrează în dispoziţiunile decretului-lege Nr.2085 din 22 Mai 1919, soţiile lor, descendenţii şi soţiile acestora, chiar dacă nu au făcut declaraţiunile prevăzute în acel decret-lege. Ei vor putea face aceste declaraţiuni în termen de un an de la publicarea prezentei legi.

Pentru a beneficia de aceste dispoziţiuni, cei îndreptăţiţi vor trebui să facă dovadă că sunt evrei sau că aparţin ori au aparţinut unei comunităţi evreieşti din România (acte de stare civilă sau orice acte din care rezultă că e vorba de evrei, sau o dovadă emanată de la Comunitarea Evreiască de care aparţine sau a aparţinut).

Conform art. 2 din Decretul Lege nr.2085/1919, declaraţiunile se vor adresa în dublu exemplar Judecătoriilor de către cei domiciliaţi în comune rurale şi în comune nereşedinţe de Judeţ şi Tribunalelor de către cei domiciliaţi în comunele urbane reşedinţe de judeţ. Ele vor fi subscrise de către însuşi cel ce le face; dacă nu ştie carte, împrejurarea va fi constatată de Judecătoria sau Tribunalul, care va stabili şi identitatea lui.

Conform art. 3 din Decretul-Lege nr.2085/1919, Judecătoriile şi Tribunalele, primind declaraţiunile, le vor trece în ordinea intrării lor în registrele alfabetice, cari vor cuprinde numele de familie şi pronumele, etatea, data şi locul naşterii, profesiunea şi domiciliul declarantului; dacă este însurat şi are copii, numele soţiei şi al copiilor, data şi locul naşterii lor.

Ele vor elibera la cerere, declaranţilor certificate că au făcut declaraţiuni de încetăţenire. Aceste certificate vor servi pentru exerciţiul drepturilor cetăţeneşti.

C. Scutiri de taxe şi timbre

Cererile şi actele de procedură, făcute în aplicarea dispoziţiunilor prezentei legi, sunt scutite de orice taxă sau timbru. Această scutire se aplică la orice fel de taxe către orice instanţă şi autoritate.

D. Procedura de drept comun

După expirarea termenului prevăzut de art.4, cei interesaţi vor putea cere constatarea cetăţeniei române potrivit art.2 din Legea Nr.394 din 23 Iunie 1943, pentru accelerarea judecăţilor în materie civilă şi comercială.

De asemenea şi cei în drept a se prevala de Decretul-Lege Nr.2085/1919, şi cari n'ar fi făcut declaraţia în termenul de un an prevăzut de art. 9 al Legii nr.162/1947, vor putea folosi procedura de drept comun, conform art.7 din această din urmă lege.

În ianuarie 1946, scriitorul Emil Dorian, Secretar General al Comunităţii Evreilor din Bucureşti (C.E.B.) prezintă un Raport General de 35 pagini în care, fără a face exces de cifre şi bilanţuri, se concentrează asupra unor factori, subiectivi şi obiectivi, pentru care comunităţile nu pot sta la înălţimea imenselor îndatoriri ce le revin. Criticile, formulate cu bună credinţă, dar, totuşi, de un „om de stânga" se resimt nu atât de părtinire, cât de o anume luciditate în legătură cu faptul că mai târziu sau mai devreme aceste instituţii evreişti vor trebui să se încadreze deplin în realităţile prefigurate de „vremurile noi".

Deşi anul 1946 era încă un an al supremaţiei *leadership*-ului tradiţional în instituţiile comunitare, totuşi, după cum rezultă şi din raportul de faţă, vântul bătea din ce în ce mai puternic în sensul „reformării" lor

Reproducem doar Concluzia majoră a acestui raport.

6.3 *Statutul de organizare şi funcţionare a cultului mozaic.*
Prezidiul Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române

Văzând raportul d-lui Ministru al Cultelor cu Nr. 14.902 din 1949;

Având în vedere adresele Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreeşti (Mozaice) din Republica Populară Română cu Nr. 10.732 din 1948 şi Nr. 5.564 din 1949, înregistrate la Ministerul Cultelor sub Nr. 41.429 din 3 Noiembrie 1948 şi Nr. 14.477 din 28 Mai 1949;

Având în vedere dispoziţiunile art. 56 din Decretul Nr. 177 din 1948 pentru regimul general al cultelor religioase;

În temeiul art. 44 pct.2 şi art.45 din Constituţia Republicii Populare Române.

Decretează:

Art. I – Statutul de organizare şi funcţionare a Cultului Mozaic din Republica Populară Română, înregistrat la Ministerul Cultelor sub Nr. 14.477 din 28 Mai 1949, se aprobă.

Art. II – Două exemplare din acest statut vizate de Ministerul Cultelor dintre care unul în păstrarea Ministerului Cultelor şi al doilea în păstrarea Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreeşti (Mozaice) din Republica Populară Română, constituiesc textul autentic al statutului aprobat.

Art. III – Dl. Ministru al Cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentului decret.

Dat în Bucureşti la 1 Iunie 1949.

C.I. Parhon
Marin Florea Ionescu

Ministrul Cultelor
Stanciu Stoian

Nr. 589.

Statutul cultului mozaic

Capitolul I

Art. 1 – Cultul mozaic este unic pe întreg cuprinsul țării și se exercită conform tradițiilor religioase, potrivit mărturisirii de credință în conformitate cu D.L. Nr. 177/ 1948.

Art. 2 – Părțile componente locale ale cultului mozaic, sunt Comunitățile. Organizația centrală a cultului mozaic, este Federația Comunităților Evreești (Mozaice) din R.P.R. și Ministerul Cultelor.

Art. 3 – Comunitatea este întrunirea credincioșilor de religie mozaică dintr-o localitate.

Art. 4 – Comunitatea este persoană juridică în conformitate cu dispozițiile art. 28 din Decretul Nr. 177 din 1948 pentru regimul general al cultelor religioase.

Art. 5 – Comunitatea trebuie să fie înscrisă în registrul special al Primăriei locale, cu arătarea nominală a organelor de conducere și control și cu indicarea numerică a membrilor care fac parte din ea.

Art. 6 – Comunitățile se vor denumi astfel: Comunitatea Evreilor (Mozaice) din _____ (localitatea).

Art. 7 – Orice constituire de noi Comunități trebuie să aibă aprobarea Federației Comunităților Evreești (Mozaice) din R.P.R. și recunoașterea Ministerului Cultelor.

Art. 8 – Comunitatea este obligată să împlinească nevoile religioase ale credincioșilor, precum și cele ale tradiției ortodoxe sau sefarde, surplusul de cheltuieli necesare satisfacerii acestor tradiții fiind supoartate de credincioșii lor.

În acest scop, se vor putea constitui în Comunitatea secțiunii ortodoxe sau sefarde, cu aprobarea Prezidiului Federației.

Credincioșii dintr-o localitate, fără Comunitate proprie, se pot înscrie în Comunitatea cea mai apropiată.

Art. 9 – Comunitatea are misiunea de a reprezenta cultul mozaic în localitatea respectivă, de a crea, întreține, supraveghea, instituțiunile necesare pentru îndeplinirea cerințelor religioase ale credincioșilor. Comunitatea va putea organiza opera de asistență și de cultură mozaică.

Art. 10 – Comunitatea administrează bunurile mobile și imobile pe baza unui regulament aprobat de Federația Comunităților Evreești (Mozaice) din R.P.R. și recunoscut de Ministerul Cultelor.

Art. 11 – Comunitatea este condusă de un comitet ales de membrii săi, în vârstă de minimum 21 ani, indiferent de sex, cu vot egal și direct, cu reprezentare proporțională.

Art. 12 – Organele de conducere ale Comunității sunt:

a) Adunarea Generală

b) Comitetul

c) Comisia de Cenzori.

Art. 13 – Veniturile Comunității se compun din:

a) Contribuțiunile benevole ale membrilor

b) Donații și subvenții – Ajutoare

c) Taxe și contribuții benevole pentru servicii prestate.

d) Taxe de gabelă, de azime și alimente rituale

e) Subvenții de la Stat, comună și alte autorități

f) Venituri imobiliare și mobiliare.

Art. 14 – Actele constitutive ale Comunităților vor cuprinde și următoarele prevederi:

a) Normele privitoare la convocarea Adunării Generale, la întocmirea listelor de alegători, procedura pentru alegeri, constatarea rezultatului și procedura pentru constestarea rezultatului și procedura la alegeri.

b) Normele după care se aleg organele de conducere.

c) Normele de organizare a Comunităţilor care vor funcţiona cu următoarele secţiuni:

1. Cult.

2. Administrativă-Financiară

3. Secţia de învăţământ teologic şi cultură mozaică (Talmud Tora), organizată cu respectarea legilor R.P.R.

d) Normele de alcătuire a bugetului

e) Instituirea instanţelor disciplinare de judecată prevăzută de art. 8 al 2 din Decretul 177/ 1948.

f) Normele de funcţionare ale instituţiilor respective (sinagogi, cimitire, băi rituale, abatoare etc.) conform pricipiilor stabilite în prezentul statut, referitor la aceste instituţiuni.

Art. 15 – Normele privitoare la convocarea Adunării Generale şi la alegerea organelor de conducere ce urmează a fi înscrise în actele constitutive ale Comunităţilor, astfel cum se arată la art. 14, vor cuprinde următoarele:

a) Alegerea organelor de conducere se face de către Adunarea Generală sub conducerea unei comisiuni de alegeri şi la o dată stabilită de Federaţia Comunităţilor Evreeşti (Mozaice) din R.P.R., cu aprobarea autorităţilor.

b) Alegerea organelor de conducere se face la fiecare 3 ani, iar lucrările de pregătire a alegerilor se efectuează de către comitetul în funcţiune sau de către un comitet numit de Federaţia Comunităţilor Evreeşti (Mozaice) din R.P.R.

6.4 *Documente comunitare C.E.B.: apel, raport sinopsis, liste ş.a.*

6.4.1 Apel către toţi evreii din capitală*

La 27 Noiembrie 1944 a fost instalată noua conducere a Comunităţii evreilor din Bucureşti.

Comisiunea interimară este constituită pe baze largi democratice şi cuprinde delegaţi ai tuturor straturilor sociale şi ai tuturor organizaţiilor evreeşti. Toţi onorifici, fără lefuri.

Ne aflăm astăzi în faţa unor grele probleme şi a unei situaţiuni dezastruase. Populaţia evreească este complet sărăcită.

Bolile sociale şi ale mizeriei bântuite din plin

Instituţiile noastre de asistenţă nu-şi pot îndeplini menirea.

Spitalele sunt din ce în ce mai asaltate de bolnavi.

Şcolile sunt neîncălzite, iar copiii fără îmbrăcăminte.

Lefurile dascălilor noştri, trebuiesc neapărat mărite.

Comunitatea evreească din Bucureşti este astăzi cea mai mare Comunitate din Europa.

Dacă nu ne vom comporta cum cer împrejurările şi dacă nu vom şti să facem faţă nenorocirilor care s-au abătut asupra noastră nu vom merita îndurarea Proniei Cereşti care ne-a izbăvit de la moarte.

Să fim vrednici de vremurile mai bune care vor veni şi să salvăm ce mai este de salvat.

Ne adresăm deci, vouă, Evreii bucureşteni, şi vă cerem să vă faceţi datoria, să fiţi la înălţimea momentului de faţă. Noi, membrii conducerii, avem înaintea noastră un mare câmp de activitate. Avem însă neapărată nevoie de sprijinul şi chiar de serviciile voastre.

Fiecare dintre voi este moralmente obligat să contribuie la opera de redresare a neamului nostru obidit şi frânt de cel mai mare cataclism ce s-a abătut asupra lui.

Plătiţi contribuţiile cu care aţi fost impuşi pe anul 1944. Plătiţi încasatorilor noştri la prima prezentare, căci nevoile sunt urgente.

Stabiliţi voi înşivă contribuţia pe anul 1945. Nu amânaţi plăţile, daţi din toată inima.

---

* Arhiva CSIER, fond VII/102.

Fiţi siguri că banul vostru va fi folosit cinstit şi gospodăreşte, numai pentru Comunitate, pentru opera noastră de salvare.

Noi nu putem şi nici nu voim să vă silim ca să vă faceţi datoria. Vremurile triste, când aţi stat sub ameninţări şi teroare au trecut.

Noi facem apel la spiritul vostru de sacrificiu, de solidaritate şi de înţelegere şi suntem convinşi că veţi fi demni de vremurile pe care am fost învredniciţi să le trăim.

Nu aşteptaţi încasatorii, veniţi singuri şi depuneţi contribuţia voastră la serviciul nostru de Contribuţii din str. Stelea No.22.

Să fim vrednici de martirii noştri.

Să salvăm ce mai este de salvat.

Cine dă la timp dă de două ori.

Comisia Interimară a Comunităţii din Bucureşti

Şef Rabin,
Dr. Al. Şafran

Preşedinte,
I. Gârdea

Comunitatea Evreilor din Bucureşti
Raport general asupra situaţiei Comunităţii*

întocmit de dr. Emil Dorian, Secretarul General al Comunităţii
BUCUREŞTI, Ianuarie, 1946

Concluziuni

„Desigur că cele mai multe din faptele înfăţişate până aici vă sunt în bună parte cunoscute. Le-am înşirat totuşi, în mod sumar, pentru că realităţile ce se oglindesc în aceste date, trebuiesc examinate cu tot curajul spre a putea rezuma apoi câteva observaţii de ordin general. Adevărul ce se degajă din ele trebuie să fie condiţia de temelie pentru munca noastră şi în concluziunile acestui raport trebuie să ne sprijinim pe adevăr. Activitatea democratică de reconstrucţie nu se teme de realităţi. A gospodări nu înseamnă o acţiune de programare abstractă, o direcţionare birocratică, fără legătură cu viaţa concretă de pe teren, ci o aplicare a unor principii, care sunt în permanentă confruntare cu realităţile, pentru a se ajunge la o expresie de desăvârşire în folosul celor mulţi.

Care este prima concluzie a constatărilor a constatărilor făcute până aci? Ea se impune de la sine:

I. Lipsa totală de autoritate a Comunităţii

Această lipsă de autoritate se manifestă pe toate planurile: faţă de instituţiile componente ale Comunităţii, faţă de secţiuni, faţă de public şi chiar faţă de funcţionari. Este un vierme care roade, în adâncul interstiţiilor sale, întreaga noastră aşezare colectivă şi care ameninţă cu distrugerea, dacă nu se iau la vreme măsuri eroice.

Ne grăbim să respingem de la început aserţiunea, pe care unii ar putea-o face, că vina acestei lipse de autoritate ar fi politica. Sunt unii care o gândesc. Să nu uităm că în orice domeniu de activitate săvârşită de către oameni şi pentru oameni, fiecare muncă trebuie să aibe o politică, adică o concepţie generală de organizare a acestei munci, în aşa fel, încât ea să fie făcută în folosul celor interesaţi. Şi cu cât roadele ei vor reveni maselor, iar ele vor fi fost obţinute cu ajutorul acestor mase, cu atât ne vom fi apropiat de acea formulă ideală, care se numeşte munca democratică.

* Arhiva CSIER, fond VII.

Nu cred că se găseşte cineva, care s-ar putea împotrivi acestei concepţiuni. De aceea se vorbeşte clar despre o politică a şcoalei, o politică a asistenţei, o politică financiară etc. Comunitatea, ca reprezentantă a populaţiei evreeşti, urmând să activeze gospodăreşte în aceste diferite domenii, trebuie să aibă necesarmente o politică bine definită. Acest fapt nu poate contribui în nici un caz la scăderea autorităţii ei de conducere. Ceea ce ar ştirbi-o ar fi politicianismul, o noţiune care adesea se confundă cu politica şi care înseamnă o acţiune de oportunism pe plan politic în sensul satisfacerii unor interese personale sau de clică, ocolindu-se, mai mult sau mai puţin abil, problemele reale ale colectivităţii interesate într-o anumită politică.

În comunitate, munca celor mai mulţi dintre conducători a fost o muncă evreiască. Dacă uneori a apărut în desfăşurarea ei o expresie partidnică, ea n-a fost o manifestare de politicianism, în sensul de mai sus, ci numai necesitatea de a se recurge la o disciplină de gândire şi la o metodă de acţiune, amândouă generale, cu scopul de a fi aplicate în viaţa specifică a maselor evreieşti într-un colectiv gospodăresc.

Lipsa de autoritate poate fi dovedită de-a lungul acestui întreg prim an de viaţă comunitară, indiferent de persoanele, care se aflau la conducere. Ea a existat înainte de demisii şi după demisii, a existat după reveniri şi după plecări şi s-a agravat în ultimul timp printr-un proces de evoluţie progresivă, care se sprijină pe cauze multiple.

Iniţiativa evreiască a fost dintotdeauna foarte prolifică, deşi debilă şi cu caracter insular. Ea a creat numeroase forme de viaţă şi variate instituţii, dar nu ca expresie a unei adevărate solidarităţi sociale, ci ca un imbold al unor satisfacţii personale sau de grupuleţe, măcinându-se pe o rază mică, zvârcolindu-se în rivalităţi şi consumându-si o existenţă meschină de la o zi la alta.

Acesta a fost materialul cu care s-a făcut zidirea Comunităţii.

A lipsit însă cimentul. Vechile fragmente nu şi-au putut închega o unitate de viaţă, fiindcă le-a lipsit spiritul colectiv. Deşi concentrate sub imperiul unei legi obligatorii, ele continuau să trăiască în conştiinţa centrifugală a vechii lor existenţe. Şi cum procesul de contopire consimţită nu s-a putut desăvârşi înainte de război, el a rămas în suspensie în timpul nenorocitei perioade legionaro-antonesciene, deşi împrejurările dramatice de atunci ar fi trebuit să le zgâlţâie conştiinţa.

A trebuit să vină Centrala pentru ca evreimea să fie întrunită laolaltă organizatoric cu forţa, dar din nenorocire nu spre folosul ei, ci al dictaturii. Odată reîntronată libertatea democratică, lucrurile au fost reluate de acolo de unde fuseseră părăsite. Şi aşa se face că astăzi să vedem redeschisă aceeaşi plagă a personalismului îngust, care sub masca autonomiei, să zădărnicească sensul moral şi practic al unei unităţi de gospodărie avantajoasă pentru întreaga colectivitate evreească a capitalei.

Faptul acesta grav, tolerat prin inerţia fatală a lucrurilor, a dus acolo ca organismul comunitar să fie o suprastructură birocratică complexă, care nu are nici un tărâm real sub picioare. După un an de zile, Comunitatea n-a luat cunoştiinţă de sine, nu şi-a lămurit personalitatea, nu şi-a închegat conţinutul ei adevărat prin implantarea în realităţile celulare ale componenţei ei.

Zeci de sinagogi îşi duc viaţa independentă sub pretextul personalităţii juridice dintr-o vreme când comunitatea nu-şi avea o expresie organizatorică generală, conform definiţiei ei legale. Ele încasează sute de milioane şi fac filantropie cu Comunitatea, aruncându-i un oscior de câteva sute de mii de lei pe an, pentru ca în schimb să reverse în birourile noastre toate conflictele lor mahalagiste, toate scăderile lor morale, toate disensiunile lor de tarabă, epuizându-ne forţele de muncă.

Iar atunci când Comunitatea, după o amplă verificare şi o judecată obiectivă, preconizează anumite soluţii, ele sunt răstălmăcite, respinse sau pur şi simplu, călcate în picioare, chiar când e vorba de instituţii proprietăţi ale comunităţii, însă roase de lupte comitetale.

Cum se poate suporta această îndrăzneaţă teroare din partea unor instituţii de ordin religios, prin definiţie simple, obşteşti, această permanentă ostilitate faţă de strădaniile conducerii centrale, unde masele, cu bunul lor simţ natural şi dreapta lor raţiune, vin să ceară leacuri pentru toate beteşugurile lor morale şi fizice, pentru ca noi să le oferim hârtii şi adrese de instituţii?

Ce însemnează altceva, decât lipsă de autoritate, această ruşine ca obştea noastră să primească nesfârşite injurii din partea evreilor exploataţi sângeros de către atâţia hahami şi oficianţi,

care, având drept capital o barbă şi un caftan,, încasează sute de mii de lei pe zi prin dughene şi cimitire, răspunzând cu dispreţul la chemarea noastră la ordine?

Ce însemnează această sfidare din partea unei societăţi particulare, care comercializează un brevet pentru exploatarea morţii, pe temeiul unei confrerii fără nici un temei legal, dacă nu o lipsă de autoritate?

Ce însemnează această prelungire a unei perogative de decenii de asistenţă religioasă unor borfaşi, uzurpându-se dreptul şi numele Comunităţii, încasându-se pentru o cununie un milion de lei, din care Comunitatea primeşte drept taxă 25.000 de lei – ce înseamnă aceasta, dacă nu lipsa de autoritate?

Criza aceasta de autoritate merge atât de adânc, că se întinde uneori până în lăuntrul Comunităţii de către o întreaga serie de consilieri, care aducând, din felurite instituţii unde au intrat, microbul otrăvitor al separatismului, trec peste prestigiul Comunităţii şi intervin personal pentru anularea soluţiilor juste ale problemelor."

E. Dorian

6.4.2 *C.E.B. Synopsis din 3 octombrie 1947*[*]. Prezintă organizarea şi structura *leadership*-ului C.E.B. din acel an.

Reproducem documentul respectiv având in anexa sa şi lista instituţiilor patronate de C.E.B., ca şi denumirea templelor şi sinagogilor bucureştene, o dovadă peremptorie că la finele anului 1947 C.E.B. mai funcţiona pe baze larg democratice aşa cum îşi propusese încă de la primul „Apel către toţi evreii Capitalei" lansat cu trei ani în urmă la instalarea noii conduceri a acestei mari instituţii comunitare, rediviva.

Încheiem de aceea capitolul de faţă cu respectivul apel. Între data elaborării sinopsis-ului reprodus, 3 octombrie 1947, şi data lansării apel-ului, 27 noiembrie 1944, s-au derulat cei trei ani de viaţă democratică în răspărul unui *trend* general al ţării spre totalitarism.

Comunitatea Evreilor din bucureşti
Bucureşti, 3 octombrie 1947

1) Comunitatea Ereilor din Bucureşti, persoană juridică de drept public, conform Legii cultelor din anul 1929, este o instituţie de cult, cultură şi asistenţă.

2) Forurile conducătoare ale Comunităţii sunt următoarele:

a) Consiliul Reprezentanţilor Comunităţii (Plenul)
b) Reprezentanţa Comunităţii
c) Preşedintele şi Secretarul General
d) Comitetele Secţiunilor
e) Sfatul Rabinic în chestiuni religioase

Secţiunile sunt în număr de şapte şi anume: Administrativă, Cult, Contribuţii, Şcoli, Asistenţă, Propagandă şi Hevra Kedoscha.

3) Fiecare secţiune este compusă din 14 consilieri, delegaţi de către următoarele organizaţiuni politice: Partidul Comunist Român, Partidul Social Democrat, Partidul Evreiesc, Organizaţia Sionistă, Uniunea Evreilor Români, Partidul Liberal, fostul Partid Naţional Ţărănesc.

Comitetul Comunităţii se compune din următoarele persoane:

Preşedinte: Salo Schmidt, delegat de Partidul???

Vicepreşedinţi:

B. Schnapp, delegat de P.C.R.
Av. S. Lencovici, delegat de Partidul Evreiesc
Av. S. Segal, delegat de Organizaţia Sionistă

[*] Arhiva CSIER, fond VII, Dosar F.U.C.E. 1/bis.

I. Schwartz-Negrin, delegat de P.S.D.
I. Lauterman, delegat de U.E.R.
Secretar General: dr. Emil Dorian, delegat de P.C.R.
Casier: M. Maximilian, delegat de Partidul Țărănesc

Secțiunea Administrativă

L.I. Stern, Președintele Secției, delegat de P.C.R.
Cohn Luca, Vicepreședinte, delegat de P.S.D.
Dr. Resu, Vicepreședinte, delegat de Partidul Evreiesc
S. Calafeteanu, consilier, delegat de P.S.D.
Av. Nistor, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Leon Preiss, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Lazăr Segal, consilier, delegat de U.E.R.
Marcel Solomon, consilier, delegat de U.E.R.
Marcel Loebel, consilier, delegat de U.E.R.
Ionas Abeles, consilier, delegat de U.E.R.
Isidor Bercovici, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Arh. Davidescu S., consilier, delegat de Organizația Sionistă

Secția Cultului

Dr. M. Rosen, Președintele Secției, delegat de P.S.D.
Moise Goldstein, Vicepreședinte, delegat de Partidul Țărănesc
Dr. M. Schnarech, Vicepreședinte, delegat de Organizația Sionistă
I. Eigeles, consilier, delegat de U.E.R.
Bubi Baratz, consilier, delegat de Partidul Liberal
I.S. Ritensohn, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Zalman Ochman, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Ing. Leo Topper, consilier, delegat de P.S.D.
Rabin Willner, consilier, delegat de P.C.R.
Ionel Silberman, consilier, delegat de P.C.R.
N. Iosepovici, consilier, delegat de Partidul Național Țărănesc
Salo Gruber, consilier, delegat de U.E.R.
S. Faibiș, consilier, delegat de Partidul Evreiesc

Secția de Contribuții

Mayer Schwartz, Președintele Secției, delegat de Organizația Sionistă
Av. D. Weintraub, Vicepreședinte, delegat de Partidul Evreiesc
Av. I. Zandbano, Vicepreședinte, delegat de P.S.D
Av. M. Schapira, consilier, delegat de Partidul Țărănesc
Emil Mihăileanu, consilier, delegat de Partidul Țărănesc
Albert Weissberg, consilier, delegat de Partidul Liberal
M. Ellenbogen, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Haras Nathan, consilier, delegat de P.C.R.
Steluța Rechler, consilier, delegat de P.C.R.
I. Zambilovici, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Av. B. Mărculescu, consilier, delegat de U.E.R.
I. Fischbach, consilier, delegat de P.S.D.

Secția Culturală

Armand Popper, Președintele Secției, delegat de P.C.R.
Norbert Goldhamer, Vicepreședinte, delegat de P.S.D.
D. Faibiș, Vicepreședinte, delegat de Partidul Evreiesc
H. Eliescu, consilier, delegat de Partidul Țărănesc
Kira Solomon, consilier, delegat de Partidul Țărănesc
Ing. A. Grunberg, consilier, delegat de Partidul Liberal
Willy Marcus, consilier, delegat de Partidul Liberal
Lică Grunberg, consilier, delegat de P.S.D.
S. Rosenkrantz, consilier, delegat de P.C.R.
Ing. E. Schein, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Av. M. Birnberg, consilier, delegat de U.E.R.
Dra. Nery Kanner, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Av. D. Wertenstein, consilier, delegat de U.E.R.

Asistența Socială

Ing. Filderman, Președintele Secției, delegat de Organizația Sionistă
Dr. Barasch, Vicepreședinte, delegat de P.S.D.
Ing. S. Mandelsohn, consilier, delegat de Partidul Țărănesc
H. Eisenhandler, consilier, delegat de Partidul Liberal
Dr. Tauber, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Dr. S. Strulovici, consilier, delegat de U.E.R.
Safir Davidescu, consilier, delegat de U.E.R.
Herman Solomovici-Brană, consilier, delegat de P.C.R.
Einștein Israel, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Gorănescu Iosif, consilier, delegat de???
Pincu Segal, consilier, delegat de P.C.R.

Propagandă și Statistică

Av. B. Littman, Președintele Secției, delegat de Partidul Țărănesc
O. Malie, Vicepreședinte, delegat de Partidul Țărănesc
Av. Lidenstein, Vicepreședinte, delegat de Partidul Evreiesc
Alfred Wisner, consilier, delegat de U.E.R.
M. Pollak, consilier, delegat de Partidul Liberal
S. Harabagiu, consilier, delegat de Partidul Liberal
Ing. I. Rosenberg, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Ing. Salo Weiss, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Prof. S. M. Littman, consilier, delegat de Organizația Sionistă
Sylvia Iacobescu, consilier, delegat de P.C.R.
Idel Weindenfeld, consilier, delegat de P.C.R.
Dr. S. Loebel, consilier, delegat de P.S.D.
Dr. H. Tobias, consilier, delegat de U.E.R.
Gorowitz Sulamith, consilier, delegat de P.S.D.
Av. Nathan Locanu, consilier, delegat de U.E.R.

Hevra Kedoscha

Friedrich Ghetler, Președintele Secției, delegat de Partidul Țărănesc
Ghiță Moise, Vicepreședinte, delegat de Partidul Evreiesc
Zissu Peltz, Vicepreședinte, delegat de P.C.R.

Naum Herscovici, consilier, delegat de U.E.R.
Heinrich Sanft, consilier, delegat de Partidul Țărănesc
Moritz Abramovici, consilier, delegat de Partidul Liberal
Th. Heinrichsohn, consilier, delegat de Partidul Evreiesc
Herman Nalbreich, consilier, delegat de Organizația Sionistă
S. Baumer Rubingher, consilier, delegat de P.S.D.
M. Muntz, consilier, delegat de P.C.R.
Fondrich Max Emanuel, consilier, delegat de P.S.D.

Instituțiile patronate de Comunitate

1) Spitalul „Caritas – Noua Maternitate"
2) Spitalul de Copii Fundațiunea Solomon
3) Spitalul de boli contagioase
4) Azilul de bătrâni „Elisabetheu" din str. Filibiliu
5) Azilul de bătrâni din str. Bradului
6) Azilul de bătrâni din Cal, Văcărești
6-b) Soc. Alinarea pentru ajutorarea tuberculoșilor
7) Liceul Comercial Cultura
8) Liceul Teoretic Cultura
9) Liceul Mihail Sebastian
10) Liceul Instrucțiunea
11) Liceul Focșeneanu
12) Liceul Lumina
13) Liceul Industrial Ciocanul
14) Școala Primară de băieți „Iacob și Carolina Loebel"
15) Școala Primară de băieți „Moria Gaster"
16) Școala Primară de băieți „Cultura"
17) Școala Primară de băieți „Unite"
18) Școala Primară de băieți „Malbim"
19) Școala Primară de băieți „Ronetti Roman"
20) Școala Primară Mixtă nr. 8
21) Școala Primară de băieți nr. 9
22) Școala Primară de băieți nr. 10
23) Școala Primară de fete „Fraternitatea Zion"
24) Școala Primară de fete „Progresul Culturii"
25) Școala Primară de fete „Instrucțiunea"
26) Școala Primară de fete nr. 4
27) Școala Primară de fete „Voința"
28) Școala Primară de fete nr. 7
29) Școala Primară de băieți „Voința"
30) Grădinița de copii „Aleph-Beth"
31) Grădinița de copii „Ghimel"
32) Grădinița de copii „Instrucțiunea"
33) Grădinița de copii nr. 4
34) Grădinița de copii nr. 5
35) Grădinița de copii „Ialdei Iesurum"
36) Grădinița de copii „Eckstein"
1) Orfelinatul de fete „Uniunea Femeii Israelite"
2) Orfelinatul Căminul Copiilor
3) Cantina Traian 3
4) Cantina Viața

5) Cantina Voinţa
6) Cantina Brayer
7) Cantina Ialdei Iesurum
8) Cantina Marcovici
9) Cantina Aleph-Beth
10) Cantina Rahova
11) Cantina Bucovinenilor
12) Cantina Studenţilor
13) Cantina Ajutorul
14) Cantina Esra
15) Cantina Noastră
16) Cantina Ronetti Roman
17) Cantina Progresul
18) Cantina Păstrarea Religiei
19) Cantina Salariaţilor Comunităţii

Temple şi sinagogi

1) Templul Coral
2) Sinagoga Mare
3) Baron Hirsch
4) Templul Credinţa
5) Templul Cultura Poradim
6) Templul Fraterna
7) Templul A.E. Gaster
8) Templul Mazliach Eşua
9) Templul Or Hudos
10) Templul Podul Mogoşoaiei
11) Templul Păstrarea Credinţei
12) Templul Reschit Daath
13) Templul Unirea Sfântă
14) Templul Unirea Fraterna
15) Templul Voinţa
16) Sinagoga A.B. Zissu
17) Sinagoga Aizic Ilie
18) Sinagoga Azilul Elisabetheu
19) Sinagoga Ajutorul
20) Sinagoga Ahavath Tora
21) Sinagoga Bethamidrasch
22) Sinagoga Beth El
23) Buhuşer Klaus
24) Sinagoga Caritatea
25) Cartea Sfântă (Sefer)
26) Sinagoga Cismarilor
27) Sinagoga Haham Herşcovici
28) Sinagoga dr. Filderman
29) Sinagoga Hudoş
30) Sinagoga Malbim
31) Sinagoga Maternitatea Raion
32) Sinagoga Nachman Soifer
33) Poale Zedeck
34) Talmud Thora
35) Zichron Iacob

Bugetul C.E.B. Bugetul comunității prezintă lunar lei 20.000.000 – din care lei 5.000.000 sunt salariile funcționarilor administrativi, ai membrilor corpului didactic și al funcționarilor spitalului.

Bugetul anual ar fi deci de 240.000.000 – care ar trebui să fie acoperit din subvențiile statului, din contribuții, care însă sunt foarte reduse, din subvențiile soc. Sacra, care sunt de cca. 2.000.000 (două milioane lei) lunar.

Deocamdată s-a încasat în contul subvenției pentru întreaga țară suma de lei 500.000 – din care ni s-a dat cota de 40%.

Pentru cele 17 spitale din țară, Ministerul Sănătății ne-a aprobat până la stabilizare suma de lei 500.000.000. După stabilizare această subvenție s-a redus considerabil. S-a încasat suma doar prima tranșă pentru spitalul nostru în sumă de lei 84.000 (optzeci și patru mii).

Subvențiile stabilite sunt cu totul insuficiente și ar trebui să însumeze cel puțin salariile lunare datorate de comunitate.

Secretar General, Președinte,

6.4.3 Instituții comunitare ale Bucureștilor în primii ani postbelici.

Lista Societăților de ajutor reciproc Instituții sanitare și spitalicești

1.	Aesculap	Poteraşi 36
2.	Viața	cal. Văcărești
3.	Ajutorul	cal. Dudești 107
4.	Amiciția	pța. Academiei 1
5.	Bezalel	Banu Mărăcine 55
6.	Caritatea	Legislator 7
7.	Datoriile Sfinte	Legislator 7
8.	Dr. I. Weissberg	Splaiului 7
9.	Dr. R. Stein	Bradului 31
10.	Dr. J. Barasch	Dr. Barasch 15
11.	Dr. Hart	Văcărești 66
12.	Emil Zola	Poradim 1
13.	Fraterna	Mămulari 10
14.	Fraterna Moşilor	Moşilor 73
15.	Hygeea Reconstituită	Herescu Năsturel 14
16.	Iubirea Aproapelui	Blănari 14 sau Sf. Vineri 41
17.	Încurajare și bunăvoință	Siminoc 5
18.	Înfrățirea Nouă	gal. Blanduziei
19.	Ecoul și Progresul Meseriaşilor	Siminoc 25
20.	Propășirea Universală	gal. Blanduziei scara b cam. 9
21.	Salvarea	Sf. Vineri 1
22.	Umanitas	Olteni 4
23.	Viitorul Tinichigiilor	V. Cărlova 1
24.	Voința	Gh. Palade 66
25.	Bernard Locker	L.P. Niculescu 1
26.	Datoriile Sacre	Văcărești 29
27.	Dr. W. Filderman	cal. Griviței
28.	Eduard de Max	Văcărești 9
29.	Fraternitatea	Aurora 1 sau Văcărești 20
30.	Ghevurath Israel	Moşilor 268

31.	Hygeea	Justiţiei 76
32.	Independenţa	Labirint 10
33.	Indulgenţa	Văcăreşti 29
34.	Înfrăţirea Lucrătorilor Croitori	
35.	Înfrăţire şi Pace	Cartierul Apărătorii patriei
36.	Iubirea Culturii	Parc. Berindei str. F. 21
37.	Marpe Lenefeş	Parfumului 1
38.	Cercul Medical	Gr. Cantacuzino 1
39.	Ch. Bruno	
40.	Salve	Col. Orero 30
41.	Sănătatea	lt. col. Papazoglu 4 Sc. D, ap. 16
42.	Sichron Iacob	
43.	Solidaritatea Grafică	Văcăreşti 66
44.	Talmud Thora	Traian 3
45.	Asoc. Tâmplarilor	Aleea Lisenberg 13 (Dudeşti 107)
46.	Unirea Fraternă	Olteni 7
47.	Unirea Nouă	Siminoc 5
48.	Unirea Israelită	Văcăreşti
49.	Viaţa Nouă	Olteni 21
50.	Înfrăţirea Comercianţilor Măcelari	
51.	Unire şi Progres	Spl. Unirii 155
52.	Voiajorii Comerciali	

Instituţii sanitare şi spitaliceşti

Spitalul Caritas Noua Maternitate	str. Traian 24
idem de copii	Bradului 52
idem contagioase	Bradului 52
Spitalul Iubirea de Oameni	Mircea Vodă 49
Maternitatea Raion	str. Th. Speranţa 96
Policlinica dr. Juliu Barasch	str. Bis. Udricani 25
Policlinica dentară	Aurora 18
Policlinica şcolară	Labirint 138
Policlinica E.	Bradului 21
Policlinica Voinţa	Moşilor 205

Temple şi Sinagogi

Templul Coral	Sf. Vineri 13
Sinagoga Mare	Vasile Adamache 11
Baron Hirsch	Bradului 59
Credinţa	V. Toneanu 48
Cultura Poradim	Fd. Poradim 21
Fraterna	Mămulari 10
A.E. Gaster	Sticlari 18
Mazmiach Eşua	cal. Moşilor 273
Or Hudoş	Sticlari 19
Podul Mogoşoaiei	Atena 9

Păstrarea Credinţei	V. Cârlova 1
Resith Daath	Antim 13
Unirea Sfântă	Mămulari 3
Unirea Fraternă	Olteni 72
Voinţa	G.D. Palade 65
A. B. Zissu	Sticlari 17
Aizic Ilie	Fd. Vânători 9
Sinagoga Azilului	I. Filibiliu 9
Ajutorul	A. Bărsan 6
Ahavath Tohora	I. Brezeanu 21
Beth Hamidraş	Moşilor 78
Beth Eil	Emigratului 3
Buhuşar Klaus	Olteni 38
Caritatea	Legislator 7
Cartea Sfântă	Const. Georgescu Dridu 3
Cismarilor	Labirint 8
Craiover Ruf	Şoimului 14
Malbim	Bravilor 4
Poale Zedeck	Cantemir 10
Nachman Scifer	Decebal 9
Talmud Thora	Traian 3
Sichron Iacob	Poteraşi 3
Beth Hamidraş dr. Reicher	Jigniţa
Haham Herşcovici	Dudeşti 78
Rabin M. Bergher	Sf. Ion Nou 9
Rabin B. Glanz	Al. Vlăhuţă 23
Rabin Fridman	Gral. Florescu 14
Rabin H. Guttman	V. Adamache 9
Rabin V. Joles	Dudeşti 150
Rabin Varman Faibiş	Aurora 27
Rabin S. Lieberman	Olteni 19
Rabin Schechter	Văcăreşti 126
Rabin M. Rabinovici	Olteni 13
Rabin M. Rabinovici	Mircea Vodă 67
Rabin Ef. Landau	Olteni 40
Rabin Z. Landman	Bradului 3

Diverse instituţiuni

O.R.T.	Austrului 37
Witzo	Sevastopol 19
Agudath Israel	Sf. Ion Nou 7
Poale Agudath Israel	Soarelui 9
Ikuf	Dr. J. Barasch 15
Orfelinatul U.F.I.	Traian 144
Căminul Copiilor	Aleea Sapienţei 3
Haoveth	Culmea Veche 5
Şcoala de infirmiere a Policilinicii Crucii Roşii	Bradului 21
Şcoala Cultura Agricolă	
Căminul Hehalutz	Aron Florian 5

Snif Bnei Avoda	
Snif Haşomer Haţair	
Snif Borochovia	
Snif Dror Habonim	Mircea Vodă 5
Snif Dror Ichud	Mandravela – I. frimu
Thora Vaavoda	Viilor 9 – Dobroteasa 14
Bnei Akiva	Meşter Manole 23
Busselia	
Hanoar Haţioni	
Asociaţia Foştilor Deportaţi în Transnistria	Oiţelor 12
Cămin de orfani	Viitorului 69
Asoc. pt. sprijinirea evreilor din Bucovina	Bd. Pache 8

Societăţi de ajutor reciproc: filiale

Ajutorul	A. Bârsan 6
Adath Ieşurum	Emigratului 7
Amiciţia	Decebal 9
B. Locker	L.P. Niculescu 5
Bezalel	Columbelor 15
Dr. S. Singer	Olteni 34
Caritatea	Legislator 7
Credinţa	V. Toneanu 48
Datoriile Sacre	Văcăreşti 29
Datoriile Sfinte	Isvor 36
Dr. W. Filderman	Zaharia 44
Dr. Hart	Văcăreşti 66
Dr. Juliu Barasch	Bis. Udricani 5
Dr. R. Stein	Bradului 31
Dr. J. Weissberg	Splaiului 7
Emil Zola	Poradim 21
Fraterna	Moşilor 268
Fraternitatea	Epureanu 9
Aesculap	Legislator 7
Gevurath Israel	Moşilor 273
Hygeea Comercială	Justiţiei 86
Înfrăţirea comercială măcelari	Văcăreşti 29
Protecţia fetelor	Udricani 18
Solidaritatea Grafică	Văcăreşti 29
Unirea Fraterna	Olteni 72
Unirea Nouă	Siminoc 25
Hygeea Reconstituită	Justiţiei 76
Iubirea Aproapelui	Antim 4
Viaţa Nouă	Bradului 31
Voinţa	G. Palade 66
Încurajare-Bunăvoinţă	Siminoc 25
Înfrăţirea lucr. croitori	Traian 3
Protecţia Mamei şi	Orhei 14

Copilului	
Propăşirea Universală	Pas. Blanduziei
Salvarea	Sf. Vineri 21
Salve	Col. Orero 30
Sănătatea	Anton Pann 18
Umanitatea	Dudeşti 19
Unire şi Progres	Mămulari 21
Uniunea Israelită	Văcăreşti 29
Independenţa	Labirint 8
Progresul	Traian 3
Înfrăţirea Nouă	Pas. Blanduziei 11
Iubirea Culturii	I. Brezeanu
Merphe Lenefeş	Parfumului 21
Păstrarea Credinţei	V. Cârlova 1
Păstrarea Religiei	Cl. Maria 7
Talmud Thora	Traian 3
Soc. Tâmplarilor	Log. Tăut 27

Cimitire proprietatea Comunităţii Evreilor (M) Bucureşti. 1949.

Cimitirul din Şos. Giurgiului 162
Dat populaţiei pentru înhumări în anul 1930, are o suprafaţă de 185.000 mp. Are înhumaţi 23200 decedaţi.

Cimitirul din Bd. 1 Mai 89 (cunoscut sub numele „Filantropiei")
Dat populaţiei pentru înhumare în anul 1862, are o suprafaţă de 160.000 mp. Are înhumaţi 100.000 decedaţi.

Cimitirul Spaniol Bellu, Şos. Giurgiului 2 (Sefard)
Dat populaţiei pentru înhumare în anul 1879, are o suprafaţă de 75.000 mp. Are înhumaţi cca. 7.000 decedaţi.

Cimitirul Sevastopol din Str. Sevastopol 13-17
Are o suprafaţă de 13.080 mp., cu o vechime de câteva sute de ani. Azi neutilizabil. A fost profanat de legionari în anul 1940, care au dezgropat o parte din oseminte, dărâmând pietrele funerare.

Lideri comunitari. În viaţa comunitară a oricărei localităţi o seamă de fruntaşi ai obştei, ctitori şi sponsori de aşezăminte – aflaţi de regulă în „comitetele" acestora – se bucurau de o deosebită vază.

C.E.B. a organizat în primăvara lui 1949 o amplă acţiune de evocare a celor decedaţi între 1920-1949. Listarea acestora readuce în conştiinţa evreilor bucureşteni o parte importantă din elita evreiască a vremii.

Comunitatea Evreilor din Bucureşti
Secţia Cultului

REQUIEM

Organizat în memoria membrilor de onoare ai comunităţii, membrilor comitetelor Comunităţii, donatorilor, membrilor clerului, corpului didactic şi funcţionarilor de la înfiinţarea Comunităţii.

Membrii de onoare.

Şef Rabin dr. Iacob Niemirower, fost reprezentant al Cultului Mozaic în Senat.
Dr. Maier Beck, fost preşedinte de onoare al Sfatului Rabinic.
Dr. Adolphe Stern, fost preşedinte de onoare al Comunităţii
A.E. Gaster, fost membru de onoare al Comunităţii

Rabinii Comunităţii

Rabin Berger Moses	Rabin Schonfeld H. David
Rabin Katz Herş Iosif	Rabin Wolfshaut H. Dr.

Membrii comitetelor Comunităţii Evreilor din Bucureşti decedaţi între anii 1920-1949

Berkovitz Ely	fost Preşed. al Comunităţii
Goldfarb Sigmund	fost Preşed. al Comunităţii
Sternbach I.L.	fost Preşed. al Comunităţii
Berkovitz Adolf	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Bernhard Adolf	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Bomchis I. Dr.	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Gold Jacques	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Gross Solomon ing.	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Silberman Iosif	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Solomon Al. farmacist	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Steinhard Ignatz dr.	fost Vicepreşed. al Comunităţii
Schweig M.	fost secretar general
Rivenson S.	fost secretar general
Carp Horia	fost secretar general
Collin Sigmund	fost casier central al Comunităţii
Friedman Iacob	fost casier central al Comunităţii
Grunberg Iancu	fost casier central al Comunităţii
Kandel Ascher	fost casier central al Comunităţii
Trauber William	fost casier central al Comunităţii
Schwartz Adolf	fost preşedinte al secţiei Cultului
Baruch Solomon dr.	fost preşedinte al secţiei Culturale
Alpern D. Oscar	fost preşedinte al secţiei Contribuţiuni
Fichman Mişu	fost preşedinte al secţiei Contribuţiuni
Steinberg Moritz Isidor	fost preşedinte al secţiei Contribuţiuni
Freyer Herman G.	fost preşedinte al Sec. Hewra Kadeşa
Goldman Marcel	fost preşedinte al Sec. Hewra Kadeşa
Schachmann M. dr.	fost preşedinte al Sec. Asist. Socială
Isac Sigmund dr	fost preşedinte al Sec. Propagandă

Berger Sami
Abramovici Moritz
Bărlădeanu Iulius
Barzilai S. avocat
Beker Leo
Blau Adolf
Breyer Artur
Braunstein Beniamin
Bercovici H.A.
Cohen Jacques
Cățulescu Elias
Efraim Moritz
Ehrlich Enrico
Faibiş Solomon
Flittman Herman
Focşaner Isac
Frenker B. Dr.
Gaster Adolf
Ghelberg Iancu av.
Gluckman M. Baruch
Goldstein Adolf
Grauer Gustav
Grunberg M. Isac
Grunstein Moise
Gutman S. George
Gutnick Sergie
Heber Zissu
Haim David dr.
Hirsch Moritz
Hubert Martin
Hechter Bernard
Iavitz Felix
Iosopp Marcu
Israelovici B.
Iulian Idla ing.
Istecescu Samuel
Kalber S. Jean
Karniol Lupu
Karniol Moise
Kandel Iacob
Kempfner Herman
Krainik Ignatz
Kupferberg R. Iosif
Leibovici E. Isidor

Niemerover Nahum
Marcovici Burăch
Mihail Paul
Mătăsaru Sigm.
Mendelovici Iosef
Mohnblat David
Nissim Leonte
Nistorianu Silen
Paves A. Adolf
Reissman Isidor
Roischer Iacob
Reischer Simcha
Revici Tuli dr.
Roller Ignatz
Rubinstein Iancu
Rapaport Simon
Samovici Samson Pax
Saraga Iancu
Stein Rubin dr.
Saianu Iancu
Sufrin Isac
Sufrin Iosef
Steinhart Max
Stern Avram dr.
Schwartz Haim
Schwartz Israel Gravor
Schwartz Israel
Theiller Herman
Traum Iosef
Thau Heinrich
Vayan L. dr.
Walzman L. dr.
Wappner Iosef
Wasserman Burăch
Weber Iosef
Weiss Herman dr.
Weissman Max
Weissberg Simon
Weisberg Iosef dr.
Wechsler P. Iosef
Zuckerman Max
Zelter Solomon
Zaharescu N. ing.
Zissu Pincu Samuel

Bercovici Helene
Brenner Rovena
Bresliska Charlotte
Gartenberg Sofia
Illeş Blanche
Nărculescu Elza
Mitrani K. Jeanette

Rosenthal Lotty
Rottenberg Aurica
Rosen Charlotte
Theiller Mina
Walzman Dr. Malca
Wappner Regine

Donatori

Asiel Max, a făcut o donaţie însemnată, pentru şcoala secundară „Cultura" care îi poartă numele.

Blank Bettina şi Mauriciu, au donat pentru instituţiunile evreieşti.

Berkovitz Sarah şi Loebel, au testat un fond pentru întreţinerea Orfelinatului cu acelaşi nume.

Blumenfeld Hermina şi Jacques (Florescu), au donat două imobile Comunităţii.

Breyer Ghedale şi Malca, donatori.

Brinder Beniamin, a donat un imobil.

Eckstein Alter şi Leon Aronovici, ctitorii şcoalei „Voinţa".

Eckstein Samuel, al cărui imobil s-a donat pentru grădina de copii cu acelaşi nume.

Focşeneanu Filip şi Rachela, donatorii şcolii profesionale cu acelaşi nume.

Flacs I.C. ing. şi Ghizella, au făcut o însemnată donaţiune pentru clădirea pavilionului din faţa Spitalului Caritas.

Focşaner Isac, a donat un imobil.

Gold Jacques şi Fany, au donat suma cu care s-a cumpărat cardiograful pentru serviciul boalelor de inimă.

Goldblat Rasela, născută Marcus, a testat un imobil care a fost renovat de Comunitate pentru şcoala de fete „Progresul Culturii".

Goldenberg Herman, a amenajat şi plantat pe cheltuiala sa Parcul Spitalului Caritas – Noua Maternitate.

Greif Heinrich, a donat 200.000 lei, pentru renovarea şcoalei „Progresul Culturii".

Greif Elise, donatoarea unui imobil.

Herşcovici David, fost ctitor al Şcoalelor Unite.

Herşcovici I., a donat un imobil.

Herşcovici Sabina, a donat un imobil.

Istecescu Stephania, a fost fondatoarea şi preşedinta societăţii şi a Orfelinatului Uniunii femeilor israelite.

Kahane Sofia, a donat Comunităţii un imobil.

Kaufman Stephania, mare donatoare.

Kaufman Bernard, donator.

Kaufman Oscar, donator.

Klinger I. Louis, a donat Cancelariei Rabinatului cărţi ebraice.

Kremnitzer H. Isidor, a lăsat Comunităţii un imobil.

Lazăr Iancu, a donat Comunităţii o casă şi trei legate în valoare de lei 175.000.

Lobel Iacob şi Carolina, mari donatori.

Marcus Elie şi Aurelia, donatori.

Mischonznicky Nathan, a donat sumele necesare pentru clădirea şcoalei Malbim, care îi poartă numele.

Mendelovici Max şi Sarah, au testat Comunităţii un imobil.

Osorovitz Sofie şi Iacob, au lăsat un legat de 800.000 lei care a servit la reclădirea şcoalei „Progresul Culturii".

Pattin L. Adolf, a donat pentru spital.

Rauch I., donator.

Rosenstein Sarah N. Dr., donatoarea unui imobil.

Solomon Sofi şi Adolf, fondatorii Spitalului de copii „Fundaţiunea Solomon".

Pascal Solomon şi Helene (născută Alpern), donatorii unui imobil.

Schwartz Samuel, donatorul imobilului Căminului de Ucenici.

Sculler Irinaşi Aron, donatorii căminului pentru studenţi.

Spitzer Mihailovici Rosa şi Isidor, donatorii unui imobil.

Strum Osias, a lăsat Comunităţii un legat.

Staadecker Rosa, a fost preşedinta Comitetului Şcoalelor Templului Coral.

Steinberg Haim, a donat spitalului „Noua Maternitate" instalaţie completă de roentgenterapie.

Scharf H., a donat cancelariei Rabinatului cărţile sale biblice.
Schapira I., a donat cărţi ebraice pentru Biblioteca Cancelariei Rabinatului.
Scherman Rebeca şi Ignatz, au testat Comunităţii un imobil.
Schwartz Rebeca, a lăsat Comunităţii un imobil.
Trachtenberg Teodor, a lăsat Comunităţii un legat de 200.000 lei.
Weiser Avram, a lăsat Comunităţii un imobil.
Zaharia Isac şi Rebeca, au lăsat un imobil pentru o grădiniţă de copii.

Membrii clerului, ai corpului didactic şi funcţionarii comunităţii

Abramovici Isac
Aurescu Pincu ing.
Balter Iancu
Beldner Emanuel
Bloch V. Beniamin
Blumen Aron
Brandmark Otilia
Braşoveanu Marcu
Braun Michel
Braunstein Ana
Cohn Iacob
Damaschiner C. dr.
Dulberger Rebeca
Dulbergher Carol
Dulbergher Emanuel
Faldman Charlotte
Florescu I. ing.
Fricht Avram
Gherson Moise
Gluck Ferdinand
Goldenberg Rebeca
Goldstein Heinrich
Goldstein Ionaş
Gross Leon
Gross Roza
Guttman Iancu
Heller Iosef, haham şef
Herşcovici Arthur
Heyer D.
Hollinger Betty
Horşcovici Herş, haham
Ipcar Sabetay
Iscovici Smil, haham
Ivola A. L.
Jurescu Davila
Kanner Benedict dr.
Klang Charlotte
Koritzer Samuel
Lazarovici Mauriciu
Lederman Hascal F.
Leibovici Sofia
Lerich Simon
Margulios Haim avocat
Mariasis Moise
Max D. Avram
Mendelovici Leib
Mihail Sebastian
Mihalovici Iancu dr.
Netzler B. Francisca
Notzler Trivale Iosif
Parnes Leon
Perl Iulia
Psalt Adolino
Rabinovici Eveline
Rachelsberg Aşor
Reiman Iosif
Roson B.H.
Safir Adolf
Samsony N. Isac
Sarariu Augusta
Saxl Eugenia
Schachter M. dr.
Schaechter Calman Şulăm, haham
Schneider Baruch
Schonfeld M.
Schor Moritz
Segal Moritz
Silberstein Debora
Singer Iosef
Smotrici Haim
Soharf Fany
Steinhardt Saie
Suchar Avram
Tenenhaus Phobus
Torceanu Adolf
Vogel Hana
Wagshal Max
Weintraub Charlotte
Weissman H.
Zalmanovici Moise
Zelevinsky Nachman

Alţi defuncţi care au binemeritat de la obşte

Moritz Filderman
Carolina Filderman
Paula Hornstein
Gavril Gavrilescu
Amalia Zipper
Menachem Gherasim
Samuel Zipper
Netty Haiman
Betty Buchwald
Meriţa Baum
ing. David Carniol
Tenenhaus Iosef
Tenehaus Charlotte
Buchwald Max
Paul Theiller
Iulia Goldstein
Aron Goldstein
Heinrich Iosef
Rosa H. Iosef
Pappy Sternbach
Leib Sternbach
Samuel Hafter
Saul Israilovici
Ionas Nacht
Jacques Mihailovici
Zanvel M. Zentler
Ana Zentler
Ida Zentler
Bertha Ivonne Zentler
Max Weisengrun
Bertha Eisengrun
Iosef A. Kestenbaum
Sofia Karmitz
Sally Spes
Elise Marcu
Rudolf Marcu
Hansa Gerber
David Goldenberg
Ilie Goldenberg
Maria Ilie
Charlotte Einhorn
Iosef Lustgarten
Solomon A. Laver

7. *Organizaţiile evreieşti erau îndeaproape urmărite de organele siguranţei statului*[*].

Activitatea acestor organizaţii era îndeaproape supravegheată şi evaluată după cum rezultă din cele câteva documente alăturate.

Fiecare organizaţie îşi avea fişa ei – de tipul celei întocmite chiar şi pentru o simplă asociaţie sportivă (vezi doc. III) – introdusă într-un centralizator special, dedicat aşezămintelor evreieşti de orice natură, inclusiv cele religioase.

O secţiune regională a securităţii poporului urmărirea personală a oricărui evreu care purta corespondenţă ori primea pachete de la rudele din străinătate.

7.1 Direcţiunea Siguranţei Statului
Serviciul I Bir.4
Nr. 33467
Noiembrie 1947

Referat

Inspectoratul de Siguranţă al Capitalei înaintează cu nr.7304 din 7 Oct. 1947, în original actul constitutiv şi statutele Asociaţiei „Cercul intelectualilor evrei din România", împreună cu un referat cuprinzând aviz favorabil acordării personalităţii juridice susnumitei asociaţii, cerându-se şi avizul Direcţiunei Generale a Siguranţei Statului, în cauză.

Pentru soluţionare, am onoare a referiri:

[*] A.N.B., Fond Direcţia Generală a Poliţiei (D.G.P.), dosar 77/1947.

Asociaţia „Cercul Intelectualilor evrei din România" a luat fiinţă la 3 Martie 1947, având sediul provizoriu în Bucureşti, str. Olteni nr. 34.

Scopul cercului, prevăzut în statute, este promovarea şi difuzarea culturei universale generală, a celei române şi iudaice în special, strângerea relaţiilor prieteneşti între intelectualii evrei din România, organizarea de cursuri, şezători, conferinţe etc.

Actualul comitet de conducere este compus din următorii:

1. Erich Neubergher, preşedinte – avocat, născut la Cernăuţi, în anul 1909, domiciliat în Bucureşti str. Spătarului nr. 10.

2. Otto Bruck, vicepreşedinte – avocat, născut la Cernăuţi în anul 1907, domiciliat în Bucureşti, str. G-ral Lahovary nr. 88.

3. Herman Steinberg, secretar – profesor, născut la Siret în anul 1887, domiciliat în Bucureşti, str. Mitropopitul Filaret 1.

4. Iosif Chesler, casier – profesor, domiciliat în Bucureşti str. Popa Petre nr. 45.

5. Iancu Baderu, membru – profesor, născut la Paşcani în anul 1882, domiciliat în Bucureşti str. Brezoianu nr. 7.

6. Schechter Beno, membru – medic, născut la Cernăuţi în anul 1906, domiciliat în Bucureşti str. Luterani nr. 21.

7. Zeno Noibergher, membru – doctor, născut în anul 1910 la Cernăuţi, domiciliat în Bucureşti B-dul Dinicu Golescu nr. 9.

8. Veiner David, membru – funcţ. particular, născut în anul 1901, domiciliat în Bucureşti str. Vânători nr. 1.

9. Metsch Nemetzius, membru – funcţionar, născut la Roşiori în anul 1903, domiciliat în Bucureşti str. Grănicerilor nr. 4.

10. Rinde Moritz, membru – funcţionar, născut la Cernăuţi în anul 1901, domiciliat în Bucureşti Parcul Berindei str. C, nr.6, fost membru al Comitetului „Asoc. Repatriaţilor clalsionişti" în 1946.

11. Granierer Efroim, membru – doctor, născut în Sadagura în anull 1888, domiciliat în Bucureşti str. Alba Iulia nr. 24.

12. Suster Adolf, membru – medic, născut în com. Vijniţa, în anul 1914, domiciliat în Bucureşti str. Măgurele nr. 170.

Toate aceste persoane sunt cetăţeni români cu bune purtări în societate, nu activează împotriva bunelor moravuri publice şi Siguranţei Statului, la fişe şi caziere nu sunt cunoscuţi, iar unii dintre ei sunt semnalaţi ca propagandişti comunişti în ilegalitate.

Actul constitutiv şi statutele asociaţiei conţin toate dispoziţiunile necesare îndeplinirii scopului impus.

Concluzii – Din cele semnalate se vede că „Cercul Intelectualilor Evrei din România", este o asociaţie culturală, îndeplinind toate dispoziţiunile necesare pentru realizarea scopului impus prin statute.

De asemenea este condusă de un comitet compus din persoane cu bună purtare în societate şi despre care s-a constatat prin cercetări, că nu se manifestă contra Guvernului şi regimului actual.

Faţă de acestea Inspectoratul de Siguranţă al Capitalei avizează favorabil acordării persoanlităţii juridice susnumitei Asociaţii, aviz pe care ni-l însuşim.

Propuneri – Să se înainteze Ministerului Afacerilor Interne, Direcţiunea Generală a Ad-ţiei actele necesare, împreună cu avizul nostru favorabil, în vederea acordării personalităţii juridice Asoc. „Cercul Intelectualilor Evrei din România", pentru a dispune de urmare.

Să se comunice Inspectoratului de Siguranţă al Capitalei, că s-au înaintat actele în cauză M.A.I., împreună cu avizul nostru favorabil.

Şeful biroului,
ss indescifrabil

7.2 România - Ministerul Afacerilor Interne
Direcţiunea Generală a Poliţiei
Serviciul I Informaţii Bir. 3
Nr. 17944 – S
Confidenţial
30 Iulie 1947
Inspectoratul de Siguranţă al Capitalei

Binevoiţi a cunoaşte următoarele:

În strada Ţepeş Vodă nr. 7, se găseşte sediul organizaţiei „Haiarden", care cuprinde pe foştii deportaţi şi repatriaţi evrei din Basarabia. Această organizaţie nu s-a alăturat Comitetului Democrat Evreesc, fiind însă afiliată organizaţiei sioniste revizioniste, încurajând emigrările ilegale în Palestina.

Membrii asociaţiei au sentimente antisovietice.

Secretarul organizaţiei „Haiarden" avocat MOSBERG IOSIF domiciliat în mod provizoriu în str. Ţepeş Vodă nr. 7, i-a [sic!] contact cu autorităţile româneşti şi sovietice în vederea stabilirii detaliilor de repatriere a evreilor din Uniunea Sovietică.

Vă rugăm a lua măsuri pentru supravegherea acestei organizaţii, precum şi a secretarului său, raportându-ne constatările făcute.

Director, Şeful Serviciului,

7.3 15 Mai 1947
Corpul Detectivilor
Nr 1742 din 4 Iunie 1947

Referat

Din investigaţiile făcute cu privire la individul cunoscut sub numele de *Mosberg*, secretar al organizaţiei „HAIARDEN", am stabilit următoarele:

Numitul poartă numele de *Mosberg Josif*, născut în anul 1905, de profesiune avocat, cu domiciliul provizoriu stabilit în Bucureşti str. Ţepeş Vodă Nr. 7, la sediul organizaţiei sus menţionată.

Cel în cauză vorbeşte la perfecţie limba rusă, a profesat avocatura la Cernăuţi, venind în ţară pentru a nu trăi sub regimul sovietic.

Asociaţia „HAIARDEN" a cărui secretar este, cuprinde pe foştii deportaţi şi repatriaţi evrei, care nutresc sentimente antisovietice, nu s-au afiliat comitetului democrat evreesc C.D.E. şi sunt ostili actualului regim, – politiceşte asociaţia „Haiarden" este apropiată de organizaţia sionistă revizionistă, adversară în Palestina a Confederaţiei Generale a Muncii.

În România, organizaţia sionistă revizionistă şi „HAIARDEN" nu s-au asociat apelului cercurilor democrate evreeşti, împotriva unei emigrări nelegale, încurajând această emigrare.

Avocatul *Josif Mosberg*, are deseori de-a face cu autorităţile româneşti şi sovietice, în vederea stabilirii detaliilor referitoare la evreii care se repatriază din Uniunea Sovietică, neputându-se acomoda regimului.

7.4 Direcția Generală a Poliției
Arhiva Siguranței
NR. 17944 din 22 Iulie 1947

Androne

România
Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Generală a Poliției

Direcțiunea Poliției de Siguranță Serviciul I Biroul 6

20 Iunie 1947
No. 11031 – S

Inspectoratul Regional de Poliție Galați

La radiotelegrama Dvs. Nr. 6759 din 13 Iunie a.c., vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se comunice relații amănunțite asupra noii organizații HAIARDEN înființată la Tecuci de către evrei repatriați din U.R.S.S. în scopul de a le da posibilitatea să-și apere interesele și să emigreze în Palestina, trimițându-ne totodată și o copie de pe actul constitutiv al acelei organizații.

De asemenea, ne veți arăta ce număr de membrii are până în prezent noua organizație și care este starea de spirit în rândurile celorlalți evrei.

Director,
ss indescifrabil

Șeful Serviciului,
ss indescifrabil

7.5 Inspectoratul Regional de Siguranță
Nr. 7867 S
din 28 Octombrie 1947

Către
Direcțiunea Siguranței Statului

Avem onoare a vă raporta următoarele:

În rândurile organizației revizioniste Bethar din orașul Roman, se semnalează o vădită tendință și propagandă militaristă, cu caracter revoluționar.

Tineretul evreu din Roman este captat în majoritate în aceste organizații, în urma propagandei de luptă și educație așa zisă eroică, influențați de acțiunile organizațiilor teroriste din Palestina „Irgun Zwei Laumi".

De asemeni se semnalează o vădită simpatie și înflăcărare din partea tineretului, femei și bărbați, pentru a se încadra în organizații așa zise de luptă și pregătire instructivă în vederea unei înarmări pe teritoriul Palestinei, atunci când vor emigra, și să lupte cu arma în mână pentru o Palestină întregită.

Populația evreească, în marea ei majoritate, privește cu simpatie toate acțiunile organizațiilor, „Irgun Zwei Laumi" făcând o vie propagandă de simpatie pentru aceste organizații.

Inspector General,
P. Furtună

Șeful Serviciului,
N. Simaschevici

7.6 Serviciul Judeţean de Siguranţă Focşani
Biroul Informaţiuni Interne
Problema Asociaţiei

Fişă
Asociaţia Sportivă Macabi, Secţia Focşani

1. Data înfiinţării: Anul 1922

2. Dacă este persoană Juridică, numărul soţului, data şi autoritatea care a acordat această calitate:

Afiliată la organizaţia Sportului Popular conform legii publicată în M.O. Nr. 58 din 9 Martie 1945.

3. Sediul Asociaţiei:

Focşani, strada Profesor Mihăileanu Nr. 2.

4. Dacă este centrală sau filială. Pentru centrală se va arăta unde şi în ce localitate mai are filiale, iar pentru filiale localitatea unde funcţionează centrală:

Secţiune cu Centrala în Bucureşti.

5. Ministerul sau autoritatea de Stat sub controlul căreia îşi desfăşoară activitatea: O.S.P.

6. Scopul urmărit potrivit statutelor în mod detaliat

Educaţie fizică, culturală şi sport şi ridicarea standardului sportiv luând parte la manifestaţiuni sportive în cadrul S.P.D.

7. În ce măsură a fost realizat acest scop şi ce manifestări, concrete a avut Asociaţia după 23 August 1944 în acest sens:

Manifestări sportive şi educaţie fizică şi culturală în spirit democratic.

8. Scopul nemărturisit/ se va arăta dacă pe lângă scopul mărturisit urmăreşte şi alte scopuri materiale, politice etc. manifestări concrete în acest sens:

Fără scopuri nemărturisite.

9. Comitetul actual de conducere, arătându-se pentru fiecare membru: Numele şi prenumele, calitatea în Comitet: (pentru fiecare membru în parte a se vedea fişa individuală anexată la fişa asociaţiei)

1. Litman Sami – preşedinte,
2. Davita Caus – Secretar
3. Beldner Iosef casier

10. Data alegerii Comitetului local: 15 Februarie 1946

11. Numărul total al membrilor Asociaţiei şi orientarea lor politică în general/ numărul membrilor se va trece total şi pe naţionalităţi: 70 membrii de naţionalitate română majoritatea elevi de liceu.

12. Mediul social din care sunt recrutaţi membrii: dintre elevii şcolilor secundare şi primare.

13. Patrimoniul în lei şi fondurile de care dispune provenienţă. Fonduri din cotizaţiile membrilor şi manifestările sportive. Fonduri proprii nu posedă.

14. Legături cu alte organizaţii similare sau de altă natură din ţară sau străinătate, Consulate, Legaţii, reprezentanţe diplomatice, constatările acestei legături cu date concrete:

Are legături cu organizaţiile sportive din O.S.P. din localităţi în vederea pregătirilor de manifestări sportive şi culturale.

15. Manifestări, secţiuni şi atitudini cu date concrete din care au multe orientarea politică a Asociaţiei înainte de 23 August 1944 şi după 23 August 1944.

Înainte de 23 August 1944, manifestări sportive fără a se evidenţia politiceşte. După 23 August 1944 s-a încadrat ca Asociaţie democratică.

16. Caracterizarea generală cu aprecierea dacă prin activitatea desfăşurată, asociaţia s-a dovedit utilă şi conformă scopului fişei Statutare, precum şi dacă prin deviere de la prevederile

Statutare prin acţiuni şi atitudini utile regimului democratic, sau prin lipsa totală de activitate, Asociaţia s-a dovedit inutilă, inoportună ori periculoasă Siguranţei Statului.

Ca asociaţie sportivă s-a dovedit utilă şi nu a deviat de la scopul fixat în statut. De asemeni nu s-a dovedit că a întreprins acţiuni împotriva regimului democratic sau că este periculoasă Siguranţei Statului.

În cadrul manifestărilor sportive această asociaţie nu s-a dovedit a fi inutilă societăţii.

Şeful Serviciului,
ss indescifrabil

Şeful Biroului,
ss indescifrabil

8. Represiunea

The Trials of Rumanian Jews
A report by the World Jewish Congress

The following survey of the Jewish situation in Rumania is issued by the World Jewish Congress* in connection with large scale arrests, trials and cruel punishments of leading Rumanian Jews.

Only recently has the world received news of the fate of about 150 Jews prominent in the communal life of Rumanian Jewry who, four years ago, vanished from their families and communities. It develops that these men and women had been languishing in Rumanian jails, incommunicado and ignorant of the charge under which they were imprisoned. Later they were reassembled in groups and brought before secret tribunals to hear sentences imposed on. them ranging from three months to life imprisonment. In these trials, the defendants were informed that the penalties inflicted were for an assortment of „crimes": Zionist activities and propaganda, efforts to assist in illegal emigration from Rumania. contacts with the Israel Legation, communication with the World Jewish Congress and Zionist organizations in foreign countries, and distribution of funds supplied by the Israel Legation in Bucharest.

The purpose of this paper is to present the situation of the Jews in post-war Rumania, to show the progressive deterioration of this Jewish community, culminating in the arrests and trials of the leadership of Rumanian Jewry, and to expose the hollowness of Rumanian „justice" as manifested in these trials.

Only Half Survive

At the outbreak of World War II there were about 850,000 Jews in the Kingdom of Rumania. Despite the uncertainty of their day to day fate, brought about by Rumania's shameless anti-Semitic policy pursued between the two wars, the Jews of Rumania somehow clung to the hope that better days would come. These hopes were shattered when Antonescu gained control. This puppet regime, which looked to the Third Reich for its political and spiritual guidance, eagerly co-operated with the Nazi regime in applying to Rumanian Jewry the whole complex of Nazi laws aimed at the total annihilation of the Jewish people. Due to a variety of special circumstances, the tempo of the liquidation of Rumanian Jewry was slower than in other countries which came under Nazi domination. As a result slightly less than. half of Rumanian. Jewry survived the war. Thus Rumanian Jewry – numbering between 390,000 and 420,000 – emerged at the end of hostilities as the largest Jewish community on the European continent, with the single exception of Jewry in the Soviet Union itself.

The war ended in Rumania in 1944. Many Jews in Rumania hoped that it would be possible

* First published June, 1954. vezi Arhiv. „W. Filderman", Yad Vashem, Ierusalim, Fond P.6. Original în l. engleză. Vezi şi Arhiva CSIER, fond VII/454.

for them to rehabilitate their lives in their accustomed surroundings and to reconstruct the organisational life of the Rumanian Jewish community, it was this belief which persuaded 50.000 of the 51,000 Jewish survivors of Bessarabia and Northern Bucovina (parts of pre-war Rumania ceded to the Soviet Union), to choose Rumanian citizenship when given the option in 1945.

At the outset, their optimism seemed justified by a succession of official acts on the part of the Rumanian Government. A royal decree of August 31, 1944 (placed Jews on an equal political footing with all other citizens; a new nationality law recognised the Jews of Rumania as a separate nationality; and in 1945, there was some restitution of property of which the Jews had been deprived by confiscatory measures adopted by the former regime. Moreover, the economic situation gave the Jews hope of better living conditions and of compensation for the enormous material losses they' had suffered by way of confiscation and expropriation at the hands of the Nazi-Fascist regime during the war.

Not all Jews shared the hope of re-establishing themselves in Rumania. Many, haunted by the bitter memories associated with the fate suffered by the 350,000 Jews who had lost their lives during Rumania's active partnership with Hitler Germany, had lost faith in the Rumanian people deeply indoctrinated with anti-Semitism, and were determined to make a complete break with their past and those who returned from the concentration camps completely destitute, and who had met with frustration in early attempts to gain an economic foothold in post-war Rumania, looked elsewhere for their future. In a ten-month period, from April 1947 to February 1948, about 20,000 Rumanian Jews entered Austria, hoping that from there they could eventually continue their way to permanent destination.

The irrepressible desire on the part of a section of Rumanian Jewry to make new beginnings elsewhere can be best gauged by the fact that despite increasing difficulties about 175.000 Jews left Rumania in the post-war period. Of these the overwhelming majority – about 150,000 – sought and found new life in the State of Israel. The remainder secured refuge in Western Europe, principally in France.

Reconstructing Jewish Life

The Jews who remained in Rumania began to lay the foundation of the reconstruction of their Jewish communal life. As early as October 13, 1944, the first conference of Jewish communities in. Rumania was held. Religious life soon began to reassert itself in the re-establishment of hundreds of synagogues. Jewish schools, libraries and two Yiddish theatres (in Bucharest and Jassy) were organised and recreated. Sixteen Jewish weeklies served the reading requirements of the public; and the traditional Jewish consideration for the social needs within the community found expression in the restoration of a network of charitable institutions, such as hospitals, orphanages and homes for the aged. An activated and dynamic Zionist movement embraced virtually the whole of Rumanian Jewry, and numbered in its component parties and youth organisations no less than 108,000 members.

Communist Infiltration

Parallel with the revival of Jewish life in Rumania, a process common to all countries which had been occupied by the advancing Soviet armies was gaining in strength in its objective of the gradual but inevitable integration of the country into the Communist system. This process manifested itself in every facet of political and social life. In so far as the Jewish community was concerned, this objective was reflected in the attempt on the part of the Jewish Democratic Committee (a Communist-oriented and controlled organisation, created in September, 1945), to gain complete hegemony over Rumanian Jewry. The Committee sought to achieve this end by infringing upon the rights and activities of all other organised Jewish groups which represented the vast majority of Rumanian Jewry.

Rumania emerged from the general elections of March 28. 1948. in which the Workers' Party received 90% of the votes cast, as a full-fledged Communist state, with a single-party system. The same year, the central committee of the Workers' Party significantly adopted a

caustically-worded resolution against Zionism. This precipitate reversal of official policy towards Zionism was accompanied by the inauguration of a campaign of violent anti-Zionist propaganda which vent so far as to maintain that in Israel Jewish children were being sold as slaves to Jewish capitalists. Other assaults on Jewish organised life followed. Charitable institutions as well as schools which had been restored with substantial Jewish help from abroad, principally through the American *Joint Distribution Committee*, were nationalised.

Prelude to imprisonment

The Rumanian Jewish organisations were unable to withstand these pressures for long. First, the Union of Rumanian Jews, the traditional stronghold of Rumanian Jewry, then the Jewish Party, and finally the Zionist Organisation of Rumania were obliged to dissolve. The Zionist Organisation went out of existence on December 23, 1948. while the Iiachslzarot (training camps for prospective young settlers in Israel) clung to life for only a few additional months. On March 8, 1949, a date generally recognised as the formal end of Jewish survivalist activities, the haclzslzarot saw their end. Only a disintegrating religious life remained. Official Rumanian sources claim that at present there are hundreds of synagogues open in Rumania and that Rumanian Jewry is served by more than one hundred rabbis. Other information indicates however that the number of Jewish spiritual leaders in the entire country has shrunk to thirty. The gradual destruction of organised Jewish life was the prelude to the final blow administered by the regime – the imprisonment arid trial of the former leaders of Rumanian Jewry.

Some time in 1950, over 150 leaders of Jewish life in Rumania were suddenly arrested and imprisoned. In spite of all efforts from abroad to ascertain the nature of the accusations against them and to secure their release if possible, the fate of the prisoners remained a secret. The Rumanian authorities refused, persistently, to disclose any information of the, whereabouts of their Jewish prisoners or of the reasons for their imprisonment and denied any access to them. The veil of secrecy shrouding these men and women was first lifted in the autumn of 1953 when a trial of six leaders of the former Zionist Revisionist Party in Rumania was held and the sentences announced. The men tried and convicted were E. Kanner, Solomon Shitnowitzer, Pascu Schechter, Jancu Tabacaru, A. Horowitz and Jean Cernauteanu. They received sentences ranging from 10 to 18 years of imprisonment.

A second trial was held in November, 1953, against two prominent leaders of the Rumanian Section of the World Jewish Congress – Jean A. Littman and Mrs. Susanne Benvenisti. They were sentenced to L5 and 10 years of imprisonment, respectively. According to reports which reached other countries at that time, a third person, about whose identity or fate nothing could be learned, was involved in that trial.

NEWS OF THREE TRIALS

In March, 1954, trials were started against more than a hundred Jewish leaders. The world learned of three of these trials at the end of April, 1954. There is, however, reason to assume that other proceedings against members of this group of a hundred defendants have either been held, are currently in progress or are contemplated.

The three trials, about which at least the names of the defendants and the sentences are known, are the following:

Trial I

A trial against leaders of the Zionist movement in Rumania including A. L. Zissu, the courageous leader during the Nazi occupation and former head of the Jewish Party as well as the Zionist Organisation of Rumania; Dr. Mishu Benvenisti, former president of the Zionist Organisation; and Jean Cohn, former chairman of the World Jewish Congress Rumanian Section. These three were all sentenced to life imprisonment. At the same trial, three other defendants received prison terms of

twenty years: Mrs. Nelhi Jancu, former chairman of the Rumanian Committee of the OSE Society for Child Care, Health and Protection among Jews; Moshe Weiss, a leader of Zionist youth, and Mishu Moshkowitz, a journalist and former employee of the Israel Legation. in Bucharest.

Trial II

The second secret trial directed against 22 members of Hashomer Hatzair (Zionist Socialist Youth Movement) was distinguished by the courageous statement which the principal defendant, Abir Mark, made before the court. He said that the aim of his organisation was to help the State of Israel and to further the ingathering of the exiles into that state. „For this reason," he declared, „you have imprisoned dozens of my Zionist friends and colleagues and have tortured and killed in prison many of our comrades. These crimes will never be forgotten." This defiant statement, in all likelihood, explains why Mr. Mark was given twenty years' imprisonment, the most severe sentence administered among the group with which he was tried.

Trial III

The third secret trial, more recently concluded, was directed against forty Zionist leaders, among them six women. The best known and most prominent among them are Dr. Cornel Jancu, a former deputy chairman of the World Federation of General Zionists (according to some reports received, Dr. Jancu has meanwhile died); Dr. Bernard Rohrlich, a former president of the Zionist Federation of Rumania; Leon Itzcar, former chairman of the Jewish National Fund and other Jewish institutions in Rumania; Dr. Theodor Lowenstein, well-known philosopher and Jewish historian: and Dan Ishanu, former chairman of the Zionist Labour Party, Poale Zion. Further reports indicate that other trials against Zionist leaders are taking place in provincial towns, in contrast to the trials just enumerated which took place in the capital city of Bucharest.

In addition to these major trials, of which accounts have filtered across the Rumanian borders, there are reports of sentences pronounced in Bucharest on September 14, 1953, against nineteen defendants, all of whom are from the ranks of the Zionist leadership in Rumania. Sentenced to terms of imprisonment ranging from five to twelve years, the accused --re said to have included A. Argintaru, Leon Winshtein, S. Drimer, Isaac Permo. Jacob Rosenblatt and Leiba Grossman. Three other Jewish leaders, Stephan Kraus, Ludovic Gardos and Moshe Weissberg, were sentenced at the end of 1953 to various terms of imprisonment. At this trial, three codefendants were acquitted. It is also reported that the Chief Rabbi of Arad, Dr. Miklos Feinfeld, reputed to have served as government-appointed member of the National Board for Jewish Religion, was arrested in December, 1953. Unconfirmed reports speak of further arrests of at least 200 Jews in the second half of 1953.

As indicated at the outset, defendants at these trials were charged with engaging in Zionist activities and propaganda, with participation in secret meetings, with efforts to encourage and assist in illegal emigration from Rumania, with establishing and maintaining contact with the Israel Legation, with maintaining contact with the World Jewish Congress, and with the distribution of funds supplied by the Israeli Legation in Bucharest. Some of the defendants were even accused of having been supporters of Nazism during the war years. The defendants were provided with counsel, in some cases Jewish, all of them, however, members of the Communist Party or faithful supporters of the regime.

To gain a true perspective of the trials, it is essential to bear in mind that when the defendants were engaged in Zionist activities and in maintaining contacts with other Jewish communities, they were engaged in work which was perfectly legal and which had the expressed or the tacit approval of the Rumanian Government. With respect to the „crime" of Zionist activities, it need only be recalled that at the end of *1945,* a declaration of the Rumanian Minister of the Interior, the highest competent authority, reaffirmed the legality of Zionism in Rumania. This declaration asserted that the Zionist movement was „a legally constituted body enjoying the same rights as all other groups."

Associations Legal

Completely legal also were the close and fraternal relations which Rumanian Jewry rapidly

re-established with fellow Jews abroad after Rumania emerged from the darkness of the Hitler period. At the end of November, 1944, a few weeks after the first conference of Jewish communities in Rumania had convened, the Rumanian Section of the World Jewish Congress held a conference. This conference, attended by sixty delegates from all parts of the country, with the knowledge and sanction of the Rumanian authorities, was the clearest manifestation on the part of Rumanian Jewry that it regarded itself spiritually linked with the Jewish communities throughout the 'world and that the Rumanian Government recognised the association. From that date until March. 1949, when under Government pressure it was closed, the Rumanian Section of the World Jewish Congress was one of the most active constituents of the World Jewish Congress. Representatives of all political parties, including Communists, participated in the local activities of this affiliated body.

When Rumania discussed her peace treaties with the Allied Governments in 1946, several Jewish leaders from Rumania were permitted to attend including such World Jewish Congress personalities as Dr. M. Benvenisti, Dr. T. Fischer and Rabbi Shafran.

World Jewish Congress Assembly

As late as June 1948, at the Second Plenary Assembly of the World Jewish Congress held in Montreux (Switzerland) Rumanian Jewry was represented by eleven delegates, including the then chairman of the Rumanian Section, Dr. M. Benvenisti (who, as noted above, has been sentenced to life imprisonment), the Chief Rabbi of Rumania, Dr. Moses Rosen, and three members of the Rumanian Parliament: Bercu Feldman, S. Leibovici and E. Manolescu. The general pro-Zionist orientation of the World Jewish Congress and of all its constituent bodies is common knowledge and was certainly known to the Rumanian Authorities. Moreover, among the resolutions which received unanimous approval at the Montreux Assembly was one expressing unequivocal support of Israel on the part of the World Jewish Congress. The Rumanian delegates, with the knowledge and consent of the Rumanian Government, participated in the adoption of this resolution.

A mere recital of the facts exposes the hollowness of the charges against the leaders of Rumanian Jewry. There is not a scintilla of evidence that any of these victims committed acts hostile to Rumania or in violation of its laws. Conduct which is legal when performed cannot become an offence by the mere passing of time. The ex post facto character of the~ charges against the leaders of Rumanian Jewry is repugnant to every system of law based on rational principles of justice.

Implications of the Trials

The implications of the arrests, trials and cruel sentences involving leaders of high repute in Rumanian Jewry are such as to create fear in the heart of the individual Jew in Rumania and to demonstrate the sad plight of Rumanian Jewry as a spiritual entity. If the persons convicted are guilty of crimes, every Jew in Rumania who was at any time identified with either the Zionist movement, the World Jewish Congress or any other Jewish organisation. abroad – and virtually every Jew had such connections – must live in daily fear of sharing the fate of his leaders. The trials strike at the very foundations of the one East European Jewish community which, though exposed to the Hitler tyranny, miraculously managed to survive in numbers large enough to offer some promise of being reconstituted. Having outlived the ordeal of the Nazi terror, this hopless Jewish community now finds itself in the position where, robbed of its leadership, its spiritual survival is mortally imperiled.

Published by The World Jewish Congress, 55 New Cavendish Street. W.1 and printed by Odhams Press Ltd., Long Acre, W.C.a.

Documentul reprezintă un raport întocmit pentru Congresul Mondial Evreiesc şi dat publicităţii în iunie 1954.

L-am reprodus în varianta sa originală deoarece în absenţa unui rezumat, în limba engleză, a principalelor teze dezvoltate pe larg în lucrarea noastră, materialul de faţă în prima sa parte izbuteşte

o succintă prezentare a unor probleme esențiale ale evreimii din România primilor ani postbelici. Şi anume: supraviețuirea unei jumătăți din evreimea României Mari, rămânând totuşi una din cele mai numeroase în Europa de după Holocaust; reîntoarcerea în România a circa 50.000 de supraviețuitori din Transnistria, proveniți din Basarabia şi Bucovina de Nord; uriaşele probleme ale reintegrării acestora în comunitatea locală; soluția emigrării ilegale, în anii '46-'47 (între aprilie '47 şi februarie '48 circa 20.000 de evrei din România au trecut ilegal în Austria pentru a-şi continua apoi drumul spre Palestina şi alte țări): reconstruirea vieții evreieşti în România anilor '45-'48; dimensiunile mişcării sioniste, a organizațiilor de tineret cu zeci de mii de aderenți; infiltrația comunistă în lumea evreo-română; Comitetul Democrat Evreiesc (C.D.E.) până şi la după infiltrarea instituțiilor comunitare: (auto)desființarea organizațiilor sioniste şi furibunda campanie împotriva conducătorilor acestora; arestarea, anchetarea şi judecarea lor pentru „crime" de felul activităților şi propagandei sioniste; efortul de a ajuta emigrarea ilegală, contacte cu Legația israelului, cu Congresul Mondial Evreiesc şi organizațiile sioniste din străinătate, colectarea unor fonduri pentru sioniştii ajunşi în nevoie etc. etc.

Raportul este conceput ca un documentar axat pe dezvăluirea – pentru uzul opiniei publice mondiale – a efectelor campaniei antisemite începută în 1949, a arestărilor declanşate în acel an, dar mai ales în 1950 când sunt întemnițați 150 lideri ai vieții evreieşti din România şi apoi judecați succesiv: în toamna lui '53 – cei 6 fruntaşi ai Partidului Sionist Revizionist; apoi în noiembrie '53 – cei doi lideri proeminenți ai C.M.E., J.A. Litman şi dna S. Benvenisti; în martie '54 – cele 3 procese, primul, al celor 12 în frunte cu A.L. Zissu, secundul, al celor 22 membri ai lui Haşomer Hațair, al treilea, împotriva a 40 de lideri sioniști, printre care şi 6 femei. Raportul mai face referiri şi la alte procese. Ca arie temporală, toate aceste procese depăşesc, însă, etapa de care ne ocupăm noi în lucrare. Am reprodus, totuşi, în încheierea părții consacrată „Documentelor" şi acest Raport, în original, cu scopul de a întregi problematica acestei părți din lucrare şi totodată de a înlesni cititorului străin un minim contact cu volumul de față.

9. Rezoluția terminală

La 12 decembrie 1948, „Scânteia" publică *Rezoluția Biroului Politic al C.C. al P.C.R. în chestiunea națională.*[*]

Reproducem din cap. IV, pct. B, referirile la populația evreiască:

„b) Clasele exploatatoare din țara noastră au folosit totdeauna «problema evreiască» ca o diversiune criminală pentru a-şi menține şi întări pozițiile lor dominante, pentru a exploata poporul muncitor. În timp ce statele imperialiste, folosind diversiunea rasistă antisemită, organizează pogromuri şi noi ghetouri, rezolvarea problemei naționale în U.R.S.S. demonstrează că în societatea socialistă unde nu mai există exploatarea omului de către om, evreii sunt egali cu popoarele în mijlocul cărora trăiesc şi că nu mai există nici un fel de «problemă evreiască».

Încercarea naționaliştilor burghezi evrei de a răspândi ideea «unității evreieşti», a nediferențierii de clasă a populației evreieşti este diversiunea prin care aceştia încearcă să atragă masa muncitoare evreiască la remorca marii burghezii reacționare evreieşti din slujba imperialiştilor anglo-americani. În regimul democratic populația evreiască se bucură de drepturi egale cu ale poporului român şi ale celorlalte populații conlocuitoare. Astfel au fost realizate:

Legiferarea delictelor de rasism; judecarea şi condamnarea criminalilor de război vinovați de asasinate şi jafuri: reglementarea cetățeniei prin lege: libertatea exercitării cultului, crunt lovit în perioada fascismului; reîncadrarea în câmpul muncii; încadrarea în regimul I.O.V.R. a acelor evrei care au suferit în timpul dictaturii fasciste; sprijinul statului pentru institutiile de asistență şi cultură; asigurarea pentru populația evreiască a dreptului de a învăța limba maternă (idiş, română, maghiară), în şcolile statului; existența Ikuf-ului – asociație culturală pentru cei ce vor să cunoască cultura idiş, teatrul evreiesc de stat, presă etc.

---

[*] Publicat în ziarul „Scânteia" şi preluat de organul C.D.E. ca şi de numeroasele publicații oficiale

Populația muncitoare evreiască a participat la lupta contra fascismului și a dat ca jertfă în această luptă pe cei mai buni fii ai ei. Procesul de încadrare în munca constructivă democratică a masei evreiești a fost împiedicat de acțiunea sioniștilor – naționaliștilor evrei care au înșelat o parte din populația evreiască printr-o propagandă nefastă. În această acțiune a lor, sioniștii au fost ajutați și de alte agenturi ale imperialismului american sub diferite forme.

Sionismul de toate nuanțele este un curent politic naționalist, reacționar al burgheziei evreiești, care caută să izoleze populația evreiască muncitoare de popoarele în mijlocul cărora trăiește, s-o împiedice să lupte în rândurile forțelor progresiste în contra capitalismului și propriei sale burghezii. În cadrul Comitetului Democrat Evreiesc, sioniștii au dus perrnanent o aețiune de sabotare a întăririi C.D.E.-ului, au împiedicat încadrarea în munca productivă a populației muncitoare evreiești, au dus permanent o agitație naționalistă de izolare în sânul acestei populații, punându-se astfel în afara C.D.E.-ului. Unii membri de Partid din C.D.E. pe lângă laturile pozitive ale muncii lor, n-au dus o acțiune destul de susținută pentru combaterea curentului naționalist, în organizațiile evreiești și au înlesnit manifestările tendințelor de izolare culturală și națională în rândurile acestei populații, alunecând astfel pe o linie bundistă.

Este necesară reconstituirea C.D.E.-ului din elemente progresiste, capabile de a mobiliza populația muncitoare evreiască la lupta pentru consolidarea democrației populare împotriva exploatatorilor de clasă și agenților imperialismului anglo-american".

Analele Sighet 3. Anul 1946 - începutul sfârșitului (Instituții, mentalități, evenimente).

Analele Sighet 6. Anul 1948 - instituționalizarea comunismului. Fund. Academia Civică, 1998

Arhiva Centrului pentru studiul istoriei evreilor din România (Arhiva CSIER). Fond. VII Documente contemporane; Fond VII M.R. Documente contemporane (Moses Rosen)

Arhivele Naționale, București (A.N.B.)

Arhivele Naționale, București (A.N.B.) Fond C.C. al P.C.R., Cancelarie; Fond Direcția Generală a Poliției; Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei; Fond Președinția Consiliului de Miniștri-Stenograme

Arhivele totalitarismului, An I-X

Cartea albă a securității. 1948-1994. Ed. S.R.I., reed. M. Pelin, buc. 1997

Cartea albă a securității. 23 august 1944-30 august 1948, vol I, Buc. 1997

Contribuția scriitorilor evrei la literatura română, Caietele „Viața Românească" nr. 2/2001

Documente diplomatice România-Israel (1948-1969) Buc. 2000

Emigrarea populației evreiești din România în anii 1940-1944. Buc. 1993

Evreii din România democrată. Prima conferință pe țară a Comitetului Democrat Evreiesc, Edit. C.D.E. Buc. 1946

F.C.E.R.-C.S.I.E.R. *Jaloane pentru o viitoare istorie.* Reuniune științifică 2-4.11.1947. Buc. 1999

Ideea care ucide. Antologie. Buc. 1999

Începuturile comunizării României 6 martie 1945. Buc. 1995

Legea cultelor religioase din R.P.R., Buc. 1949

Miturile comunismului românesc. Edit. Universității, Buc. 1995

O anchetă stalinistă (1937-1938). Lichidarea lui Marcel Pauker. Document. Buc. 1995

Realizări democratice în comunitățile evreiești din R.P.R. febr. 1948-iulie 1949. Buc. f.a.

România de la război la pace 1939-1947. Buc. 1997

România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente, Buc. 1996

România și minoritățile. Colecție de documente. Edit. Pro Europa 1997

România. Viața politică în documente. 1945; 1946; 1947

România-Israel. 50 de ani de relații diplomatice. Vol. I 1948-1969. Buc. 2000

Serviciul Român de Informații: Cartea albă a Securității. 23 august 1944 - 30 august 1948, vol. I, Buc. 1997

Sovietizarea nord-vestului României (1944-1950). Satu Mare 1996

Studia et acta historiae iudaeorum Romaniae, An I-VII

Studia et acta histroiae iudeorum Romaniae, VI, Buc. 2001

Xenopoliana. Bul. Fundației Academice „A.D. Xenopol" din iași, VI, 1998

Yad Vashem Archives, Jerusalem. Filderman Archives.

Alain Lallemond — *Organizația. Organizațiile criminale ruse conduse de etnici evrei cuceresc lumea*. Edit. Aurelia 1996

Andrei Roth — *Naționalism sau Democratism*. Ed. Pro Europa 1999

Arendt, H. — *Originile totalitarismului*. Buc. 1994

Argentoianu, C — *Memorii...* Buc. 1991

Artzi Itzhak — *Biografia unui sionist*. Buc. 1999

Aurel, Jean — *Transnistria*, 3 vol. Buc. 1998

Baciu, V. — *Agonia României 1944-1948*. Cluj-Napoca

Bady, M.H. — *Din trecutul iudaismului român*. Tel-Aviv 1985

Beniamini Buium Carol — *Un sionist în vremea lui Antonescu şi după aceea*. Buc. 1999

Benjamin, Lya — *Evreii din România între anii 1940-1944* vol. I *Legislaţia antievreiască*; vol. II *Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniştri*. Buc. 1996

Bercovici, I. — *O sută de ani de teatru evreiesc în România*. Buc. 1998

Berry, Burton Y. — *Romanian Diaries 1944-1947*, Iaşi 2000

Betea Lavinia — *Maurer şi lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*. 1995, Arad.

Brannstein, Iancu — *Evreii în prima universitate din România*. Iaşi 2001

Brucan, S. — *Generaţia irosită. Memorii*. Buc. 1992

Brucan, S. — *Pluralism şi conflict social*. Buc. 1990

Buzatu, Gh. — *Românii în arhivele Kremlinului*. Buc. 1996

Buzatu, Gh.
Chiriţoiu, M. — *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete 1944-1989*, vol. 1-2, Buc. 1998

Cajal, N.
Kuller, H. — *Contribuţia evreilor din România la cultură şi civilizaţie*. Buc. 1996, UNESCO

Câmpeanu, Pavel — *Ceauşescu, anii numărătorii inverse*. Buc. 2002

Carol Bines — *Din istoria imigrărilor în Israel 1882-1995*. Buc. 1998

Carp, Matatias — *Cartea neagră. Suferinţele evreilor din România, 1940-1944*. vol. 1-3, Buc. 1999

Chiper, Ioan ş.a. — *Sovietizarea României. Percepţii anglo-americane*. Buc. 1993

Ciuceanu, R. ş.a. — *Misiunile lui A. Vâşinski în România. Documente secrete*. Buc. 1997

Coja, I. — *Legionarii noştri*. Buc. 1997

Constantiniu, Fl. — *De la războiul fierbinte la războiul rece*. Buc. 1998

Constantiniu, Fl. — *O istorie sinceră a poporului român*. Buc.

Cosma, V. — *Contribuţia unor minorităţi naţionale la bolşevizarea României*. Buc. 1996

Cosma, V. — *Cupola. Din culisele Securității.* Buc. 1994

Crişan Gheorghe — *Piramida puterii, oameni politici şi de stat din România (23 aug. 1944-22 dec. 1989).* Buc. 2001

Crohmălniceanu, Ov. — *Amintiri deghizate.* Ed. Nemira 1994

Cuperman, Iaffa — *Activitatea şi lupta organizației sioniste în România în anii 1944-1949.* Tel Aviv 1987 (în ebraică)

Deletant, Denis — *Ceauşescu şi Securitatea.* Buc. 1999

Deletant, Denis — *România sub regimul comunist.* Buc. 1997

Deletant, Denis — *Teroarea Comunistă în România. Gheorghiu-Dej şi statul poliţienesc, 1948-1965.* Iaşi 2001

Diaconu, Ion — *Minorităţile.* Buc. 1996

Dogan, Matei — *Analiza statistică a democrației populare din România.* Buc. 1946

Drăgan, Iosif Constantin — *Istoria românilor.* Buc. 1999, ed. a III-a revăzută.

Dumitru Şandru — *Imigrarea şi emigrarea evreilor (1944-1948).* În Anuarul Instit. de istorie „A.D. Xenopol", XXXIV, Iaşi 1997. Extras.

Everac, Paul — *Reacţionarul.* Buc. 1992

Fătu, N. — *Alianţele politice ale P.C.R., 1944-1947.* Cluj, 1979

Filderman, Leopold — *Socialismul şi istoria.* Buc. 1946

Filderman, W. — *Articole, Discursuri şi memorii (1921-1948).* Ediție îngrijită de Th. Wexler şi M. Popov. Buc. 2000

Filderman, W. — *Un avocat al etniei sale. Un avocat al cauzei naționale a României. Articole, discursuri, memorii.* 2 vol. Ediție îngrijită de Th. Wexler şi M. Popov. Buc. f.a.

Frunză, V. — *Istoria stalinismului în România.* Buc. 1990

Gabriel ben Meron — *Viitorul anilor trecuți.* Buc. 1999

Gabriel Constantinescu — *Evreii în România (sec. XVI-XX).* Alba Iulia 2000

Gáll Ernő — *Noile limite ale responsabilității.* Budapesta 1999 (în l. maghiară)

George Voicu — *Zeii cei răi. Cultura conspirației în România post-comunistă.* Buc. 2000

Georgescu, Titu — *România Europei secolului XX 1945-1990*. Buc. 1992

Georgescu, Vl. — *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*. Buc. 1992

Gheorghiu-Dej, Gh. — *Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949*. Buc. 1949

Gheorghiu-Dej, Gh. — *Poziția P.C.R. față de curentele șovine și revizioniste*. Buc. 1946

Giurescu, D.G. — *Guvernarea Nicolae Rădescu*. Buc. 1996

Glass Hildrun — *Zwischen zwei diktaturen*. Köln 2002

Hitckins, Keith — *România 1866-1947*. Buc. 1996

I. Scurtu (coord.) — *România. viața politică în documente. 1945*. Buc 1994

I. Scurtu (coord.) — *România. viața politică în documente. 1946*. Buc 1996

I. Scurtu (coord.) — *România. viața politică în documente. 1947*. Buc 1994

Ianoși, I. — *Idei inoportune*. Buc. 1995

Ianoși, Ion — *Prejudecăți și judecăți*. Buc. 2002

Ioanițiu, Mircea — *Amintiri și reflecțiuni*. Buc. 1993

Kuller, H. — *8 studii despre istoria evreilor din România*. Buc. 1997

Kuller, H. — *Evreii în documentele Consiliului de Miniștri*. În: Analele Sighet Anul 1948. Buc. 1998

Landau, M. — *O viață de luptă*. Tel-Aviv 1971

Lavi, Th. — *Pinkas Ha-Kehilot*, Jerusalem 1969

Lecca Radu — *Eu i-am salvat pe evreii din România*. Edit. Roza Vânturilor, Buc. 1994

Levy Robert — *Ana Pauker, The Rise and Fall of a Jewish communist*. University of California Press, 2001

Lovenstein, Th. — *Ce vrea poporul evreu*. Buc. 1946

Ludo, I. — *Din ordinul cui?* Buc. 1947

M. Chiriţoiu — *Lovitura de stat de la 30.12.1947. Preliminarii militare, consecințe politice*. Buc. 1997

Marin, Gheorghe Gaston — *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*. Buc. 2000

Mircu Marius — *Dosar Ana Pauker.* Buc. 1991

Mirodan, Al. — *Dicţionar convenţional.* Vol I Tel-Aviv 1986. Vol II Tel-Aviv 1994

Mocanu, M.R. (coord.) — *România în anticamera Conferinţei de pace de la Paris. Documente.* Buc. 1996

Neagoe Stelian — *Istoria Guvernelor României de la începuturi (1859) până în zilele noastre (1995).* Buc. 1995

Neagoe Stelian — *Istoria politică a României, 1944-1947.* Buc. 1996

Nedelea M. — *Istoria României în date 1940-1995.* Buc. 1997

Neuman, Victor — *Istoria evreilor din Banat. O mărturie a multi şi interculturalităţii Europei central-europene.* Buc. 1999

Onişoru, Gh. — *Alianţe şi confruntări între partidele politice din România (1944-1947).* Buc. 1996

Onişoru, Gh. — *România în anii 1944-1948. Transformări economice şi realităţi sociale.* Buc. 1998.

Pelin, M. — *Zissu, A.L.: Sioniştii sub anchetă.* Buc. 1993

Rosen, M. — *Primejdii, încercări, miracole.* Buc. 1991

Roth, A. — *Naţionalism sau democratism.* Tg. Mureş 1999

Rotman, Liviu — *Romanian Jewery. The First Decade After the Holocaust.* In: Randolph I. Birdram (ed.), the Tragedy of Romanian Jewery. New-York 1994

Rozen, Marcu — *60 de ani de la deportarea evreilor din România în Transnistria.* Buc. 2001

Rozen, Marcu — *Involuţia demografică a evreilor din România în perioada 1940-2000.* Buc.

Rubsel Raoul S. — *Iadul pe pământ. Paris* 1955

Sănătescu, C. — *Jurnalul generalului Sănătescu.* Buc. 1993

Schafferman, S. — *Dr. W. Filderman. 50 de ani din istoria iudaismului român.* Tel Aviv 1986

Schuyler, C.V.R. — *Misiune oficială. Jurnal 28 ian. 1945 - 20 sept. 1946.* Buc. 1997

Schwefelberg, A. — *Amintirea unui intelectual evreu din România.* Buc. 2000

Schwefelberg, A. — *Puncte de vedere în problema evreiască.* Buc. 1946

Schwefelberg, A. — *Restratificarea profesională a evreilor.* Buc. 1945

Scurtu, Ioan — *Istoria Partidului Național-Țărănesc.* Buc. 1994

Sebastian, M. — *Jurnal 1935-1944.* Buc., 1996

Selejan, Ana — *Literatura în totalitarism 1949-1951.* Sibiu 1994

Selejan, Ana — *Literatura în totalitarism, 1952-1953.* Sibiu 1995

Selejan, Ana — *Trădarea intelectualilor.* Sibiu 1992

Sfetcu, P. — *13 ani în anticamera lui Gh. Gheorghiu-Dej.* Buc. 2000

Solomovici, T. — *România Judaica,* vol. 1-2. Buc. 2001

Stănescu, Fl.
Zamfirescu, D. — *Ocupația sovietică în România. Documente 1944-1946.* Buc. 1998

Steinhardt, O. — *Jurnalul fericirii.* Ed. Dacia 1994, Cluj-Napoca

Strejnicu, Flor — *Mișcarea legionară și evreii.* Sibiu 1996

Ş. Rădulescu-Zosner,
D. Buşe, B. Marinescu — *Instalarea totalitarismului comunist în România.* Buc. 1995

Şafran, Al. — *Un tăciune smuls flăcărilor.* Buc. 1996

Ştefănescu, P. — *Istoria serviciilor secrete româneşti.* Buc. 1994

Tătărescu, Gheorghe — *Mărturii pentru istorie.* Buc. 1996

Tirău, L. — *Instaurarea comunismului în România și evreii.* În: Anuarul Institutului de istorie, Cluj-Napoca 35. 1996. Extras.

Tismăneanu, Vl. — *Arheologia terorii,* Buc. 1996

Tismăneanu, Vl. — *Fantoma lui Gheorghiu-Dej.* Buc. 1995

Tismăneanu, Vl. — *Noaptea totalitară.* Buc. 1995

Zilber, Belu — *Actor în procesul Pătrăşcanu.* Buc. 1997

Zilber, H. (Belu) — *Monarhia de Drept Dialectic.* Buc. 1991

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:
cărți apărute în anii 1945-1947 cu referire specială la evrei*

1945 Populația evreiască în cifre. Memento statistic. Cu un „Cuvânt introductiv" de Av. Jean Cohen ... Bucureşti.

1945 Rudich N. La braț cu moartea. Vedenii din Transnistria. Cu o prefață de F. Brunea-Fox. Bucureşti. – O succintă, dar cutremurătoare evocare a imperiului morții, hărăzit evreilor.

1945 Schwefelberg, A. Restratificarea profesională a evreilor. Bucureşti. – restratificare, deopotrivă necesară celor care vor emigra sau se vor integra în realitatea socio-economică viitoare a României „colectiviste".

1945 Ludo, I. Pesah, sărbătoarea libertății, Bucureşti. – sensurile actuale ale ieşirii din robie.

1947 Congresul Mondial Evreiesc. Secțiunea din România. Aşezările evreilor din România. Memento statistic. Vol. II Bucureşti. – starea demografică a evreilor la momentul 1947

1945 Zalman, I.M. Emuna. Manual de religie şi etică evreiască pentru cl. a VI-a secundară. Bucureşti. – dintre puținele manuale existente şi folosite în şcolile evreieşti.

1945 Mark Bernard. Răscoala din Ghetto-ul Varşoviei, Bucureşti.

1945. Ben Şalom, Avram. Brazde adânci (Despre viața kibuțului „Arti"), Bucureşti. – elemente privind agricultura cooperatistă din Palestina

1945 Efraty, N. Organizația Sionistă Mondială. esența şi structura ei. Bucureşti. – Informație lămuritoare şi cuprinzătoare despre O.S.M.

1945 Bainglas, S. Palestina: fizică, etnografică, economică, politico-socială, Bucureşti. – compendiu răspândit şi studiat în organizațiile sioniste de tineret

1945 Jacques, I. Aspecte ale problemei evreieşti. Bucureşti. – o succintă introducere în aspectele ontice ale acestei probleme.

1945 Bialik, H. N. Versuri. Culegere comemorativă, Bucureşti. Editura „Bicurim", 1945 (Departamentul Cultural al Organizației Sioniste). – traduceri din poezia acestui mare poet ebraic.

1945 Mendel, P. Istoricul literaturii ebraice moderne. Bucureşti. – manual de nivel mediu.

1945 Cristian, Cris S. Patru ani de urgie. Notele unui evreu din România. Bucureşti. – o succintă schițare a prigoanei suferite de evrei în anii 1940-1944.

1945 Frankel (Zeev), Eliezer. Problema evreiască văzută şi soluționată de d-nii Felix Aderca, Tudor Arghezi, N.D. Cocea, Dr. I. Flavius,

* Titlul lucrărilor este însoțit (după linioară) de foarte succinte aprecieri ale noastre (H.C.)

Gala Galaction, Dr. P. Groza, Eugen Herovanu, Dr. N. Lupu, Lucreţiu Pătrăşcanu, Mihail Sadoveanu şi A.L. Zissu. Iaşi – Anchetă. 11 personalităţi răspund la un chestionar cu 15 întrebări...

1945 Guttman, Iancu şi Guttman, Iosif. Slova de martiri ...Publicate de părintele lor Rabin H. Guttman. Cu o scrisoare de Eugen Relgis (Bucureşti). – culegere postumă de eseuri, cei doi fii ai rabinului H.G., căzând victime ale rebeliunii legionare (1941).

1945 Lazea, Sergiu. Vapniarca „Lagărul morţii". Bucureşti. – despre ghetoul din V.

1945 Le masacre des juife de Iassy. Album of photos and maps (Masacrul evreilor din Iaşi. Album cu fotografii şi hărţi), Bucureşti. – primul album despre pogromul din Iaşi (1941), multă vreme şi unicul apărut.

1945 Ornstein, Fabius. Gândiţi-vă la tot ce s-a petrecut în Transilvania (1941-1944), Suferinţele deportaţilor din Transilvania (Bucureşti). – succint bilanţ.

1945 Mircu, Marius. Pogromul de la Iaşi (29 iunie 1941) Bucureşti. – date incomplete. Abordare gazetărească.

1945 Organizaţia Evreilor Democraţi din România. O.E.D. Un an de activitate 1944-1945. Bucureşti – Raport de activitate al celui de-al doilea for cu intenţii de reprezentare a tuturor evreilor, apărut după dizolvarea C.G.E. (sept.-nov. 1945).

1945 Mircu, Marius. Pogromurile din Bucovina şi Dorohoi. (Cine poartă răspunderea bestialităţilor antisemite, prefaţă de Lucreţiu Pătrăşcanu). Bucureşti. – Reportaj.

1945 Schieber, Berl. Răspuns la o scrisoare deschisă. (Răspuns la „Scrisoare deschisă" cu intenţia de a fi publicată de Hazak Veamatz în Edit. Maskiruth „Dror Habonim", Bucureşti. – polemică înlăuntrul organizaţiilor sioniste.

1945 Lowenstein, Th / Loewenstein, Th. Introducere în sionism. Vol. I. Istoria mişcării şi organizaţiei sioniste. Ed. 2 revăzută şi adăugită. Bucureşti. – în vol. 2, care nu a mai apărut, urma să fie prezentat materialul referitor la istoria sionismului în România.

1945 Revendicările poporului evreu. Rezoluţiunile votate la Conferinţa excepţională de la New York în zilele de 26-30 noiembrie 1944, Bucureşti. – tămăduirea sechelelor Holocaustului şi crearea căminului naţional.

1945 Baranga, Aurel. Ninge peste Ucraina. (Coperta şi ilustraţiile interioare de pictorul Perahim). Bucureşti. – ororile petrecute în Transnistria.

1945 Cohen, Hans. Oameni şi idei, Bucureşti. – lideri ai evreimii mondiale şi ideile lor îndrăzneţe.

1945 Carp, Matatias. Sărmaş, una din cele mai mari crime fasciste. Cu o prefaţă de B. Brănişteanu, Bucureşti – Crimă înfăptuită într-o localitate din preajma Clujului prin uciderea de către honvezi şi civili maghiari a 120 evrei, sept. 1944.

1945 Goldman, Nachum. Ce este Congresul Mondial Evreiesc. Mesagiile diplomaților europeni, București, Editura Congresului Mondial Evreiesc, Secțiunea din România. – C.M.E. – organ reprezentativ pentru evreimea din întreaga lume, solicită reparații morale şi materiale pentru cei care au suportat Holocaustul. Crearea unui cămin național în Palestina.

1946 Comitetul Democratic Evreiesc. Cum vor vota evreii la 19 noiembrie 1946. De la robia din trecut la libertatea de astăzi şi mâine, Bucureşti. – Apel către evrei să voteze cu B.P.D.

1946 Congres Juif Mondial, Section Roumanie. L'evacuation des juifs de village de la region Prouth-Siret et du reste de la Moldavie. (Evacuarea evreilor din regiunea Prut-Siret şi din restul Moldovei). Bucureşti. – Documentar.

1945 Claudian, Alexandru. Antisemitismul şi cauzele lui sociale, Schiță sociologică. Bucureşti. – prima şi rămasă unica lucrare de autor (neevreu) consacrată în România combaterii antisemitismului şi „teoriilor" ce-l fundamentează.

1946 Relatare a unui martor ocular privind asasinarea evreilor din Bălți. – memorialistică.

1946 Spovedania dr. Traian Popovici fost primar al Municipiului Cernăuți. – despre felul în care a salvat o parte dintre evreii cernăuțeni de la deportare.

1946 Actul de acuzare împotriva marilor criminali de război Ion Antonescu şi miniştrii săi. – Text oficial, reprodus din presă.

1946 Actul de acuzare împotriva lui Ion Antonescu şi miniştrii săi (Masacrul de la Odessa). – extras din actul de acuzare.

1946 Hager, B. Pe căile neantului. Din idiş de I. Ludo. Bucureşti. – Reportaj.

1946 Evreii din România Democrată. Prima conferință pe țară a Comitetului Democrat Evreiesc. Bucureşti. – Sinteză, după stenograma Conferinței.

1946 Goldstein, Moise. Israel acuză. Bucureşti. – evocarea victimelor Holocaustului.

1946 Gerbel, Fred. Sâmbătă se deportează. Reportaje din vremea prigoanei, Bucureşti. – deportarea evreilor din estul țării.

1946 Ludo, Isac. Răscoala traficanților. Bucureşti. – prezentare şarjată.

1946 Ludo, Isac. Ploaia, libertatea presei şi ziarul de la Post D'Alma. Bucureşti. – caracter polemic.

1946 Ludo, Isac. Evreii sunt chemați să voteze pentru viață sau moarte. Bucureşti. – propagandă în favoarea alegerilor pentru B.P.D.

1946 Ludo, Isac. Partidul dlui. Ion Mihalache nu este antisemit. Evreii deci să tragă concluziile la alegeri. Bucureşti. – despre pasajele antisemite din unele discursuri ale lui I.M.

1946-1947 Dubnow, Simon. Istoria universală a poporului evreu. Ediție prescurtată şi prelucrată în limba germană împreună cu autorul de dr. A. Steinberg. Cu un eseu introductiv de Jean Cohen. Versiunea românească de dr. S. Bainglass. Vol. I-II-III.

Bucureşti. – Formă prescurtată a monumentalei lucrări de S.D.

1946 Procesul marei trădări naţionale. Stenograma dezbaterilor de la Tribunalul Poporului asupra guvernului Antonescu. Bucureşti. – text apărut şi preluat din presa vremii.

1946 Schwefelberg, A. Puncte de vedere în problema evreiască. Bucureşti. – răspuns la ancheta Fränkel, apărut, însă, într-o broşură aparte şi nu în lucrarea lui A.F.

1946 Sachter, Izi. Psihologia orfanilor din Transnistria. Bucureşti. – studiu psiho-sociologic.

1946 Gutman, Menahem. Ideologia israelită. Vol. I. Idealismul cultural. Iaşi. – studiu de istoria ideilor. Abordare dintr-un punct de vedere spiritualist.

1946 Littman, S.M. Literatura evreiască. Istoria literaturii iudaice. Bucureşti. – antologie.

1946 Laivandman-Bandy, S. Cartea sărbătorilor evreieşti. Şabat, Roş Haşana, Iom Kipur, Sucot, Hanuca, Hamişa Asar, Purim. Precuvântare de Şef-Rabin dr. Al. Şafran. Vol. I. Bucureşti. – o succintă prezentare a miturilor, riturilor şi motivaţiei istorico-religioase a fiecăreia dintre sărbători.

1946 Littmann, S.M. „Hanuca" Note şi note muzicale, Nr. 3. Bucureşti. – culegere de cântece.

1946 Schwefelberg, A. Condiţiile asimilării evreilor (Extras din: Buletinul Bibliotecii, Muzeului, Arhivei Istorice şi al Institutului de Cultură al Templului Coral, an I. (Seria, nr. I, 1946). Bucureşti. – asimilarea prin restratificare nu este decât o formă a integrării. Autorul respiunge asimilarea absolută ca dezicere de etnie.

1946 Zalman, I.M. Emuna. Manual de religie şi etică evreiască pentru cl. a VII-a secundară. Prefaţă de dr. Al. Şafran. Bucureşti. – din ciclul manualelor elaborat pentru toate clasele.

1946 Eskenasi, Leon, M. Istoricul Comunităţii Israelite Spaniole din Craiova, Scrisul românesc. – dintre studiile cele mai documentate, în materie.

1946 Mark, Bernhard. A Varsoi Felkeles. Fordi totta Roman dedso (Răscoala din ghetoul Varşoviei / Koloszvar / Orosz Konyv. – reportaj.

1946 Golant, Victor. Nu au unde să-şi pună capul. (Tragedia evreilor din Europa şi soluţia salvării lor). Bucureşti. – soluţii pentru salvarea celor „naufragiaţi" de Holocaust.

1946 Lowenstein, Th. Ce vrea poporul evreu. Bucureşti. – pledoarie pentru un cămin naţional.

1946 Hazan, Iacob. În vâltoarea luptei sioniste. Bucureşti, Editat de Gus Haşomer Haţair. – material pentru uzul intern al organizaţiei sioniste H.H.

1946 Jacques, I. Pentru unitatea mişcărilor muncitoreşti în sionism. Bucureşti. – pledoarie pentru cooperarea organizaţiilor sioniste de tineret.

1946 Goldstein, Moise. Israel acuză. Bucureşti. – studiu statistico-demografic.

1946 Baranga, Aurel. Ninge iar peste Ucraina. Ed. a 2-a. Bucureşti. – reeditare, adăugită.

1946 Rubin, David. Cântecul popular evreiesc. Bucureşti. – studiu de etno-muzicologie.

1946 Moscovici, Ilie. Pagini alese. Cuvânt introductiv: S. Emil. Bucureşti. – din scrierile unui fruntaş socialist cu atitudini antibolşevice exprimate încă din 1921.

1946-1948 Carp, Matatias. Cartea Neagră. Suferinţele evreilor din România, 1940-1944. Vol. I-III. Bucureşti, Socec. Iaşi, „Dacia Traiană" 1946-1948.
Vol. I. Cu o prefaţă de dr. Al. Şafran. Legionarii şi rebeliunea. Bucureşti. Socec. 1946 XXXII
Vol. II. Pogromul de la Iaşi „Dacia Traiană", 1948, VIII +168p.
Vol. III. Transnistria, „Dacia Traiană", 1947, XVI p 476 +2 hărţi. – izvor principal de informaţii în materie.
Reeditată în 1997 sub îngrijirea Lyei Benjamin.

1947 Rosenbaum, Lazăr L. Documente şi note privitoare la istoria evreilor din Ţările Române. Vol. 1 (1476-1750). Bucureşti. – o documentată contribuţie la istoria evreilor din România din perioada medievală.

1946 Callimachi, Scarlat. Din cărţi vechi. Pagini privitoare la istoria românilor. Bucureşti. – referiri la evrei.

1947 Ludo, Isac. Din ordinul cui? Bucureşti. – incriminarea vinovaţilor pentru prigonirea evreilor români în anii războiului.

1947 Mauruber, Albert. Drumul evreiesc. Bucureşti.

1947 Ludo, Isac. Despre pseudonim. Bucureşti. – pamflet.

1947 Ludo, Isac. Emigranţii de mare viteză. Bucureşti. – împotriva emigrării ilegale.

1947 Mircu, Marius. Pogromurile din Basarabia şi alte câteva întâmplări. Contribuţii la istoria încercării de exterminare a evreilor. Bucureşti. – informaţii recoltate în calitate de reporter.

1947 Mărculescu, A. Ghetto şi Lagăr. 18 gravuri, lemn. Cu prezentări de Ion Pas, P. Constantinescu – Iaşi. Scarlat Callimachi, Ury Benador, Saşa Pană, Notiţă biografică de Victor Russu. Bucureşti. – mărturie artistică despre ostracizare şi deportare.

1947 Rudescu, Corneliu şi Anghel, Mircea. Codul cetăţeniei şi al naţionalităţii. Cuprinde toate normele în vigoare reglementând cetăţenia şi naţionalitatea, cu modificările intervenite până la 1 septembrie 1947 şi jurisprudenţa instanţelor judecătoreşti de toate gradele. Bucureşti. – îndrumar util celor care-şi revendicau cetăţenia – pierdută în urma unor revizuiri, ad hoc, special aplicate evreilor

1947 Weinberg, I. Oameni, destine şi jertfe. Cu o prezentare de Gala Galaction. Bucureşti.

1947 Littmann, S.M. şi Ellenberg, Eduard. Lexiconul evreiesc. Lucrare

enciclopedică pentru cunoaşterea iudaismului. Vol. I. Aaach-Binetgo. Vignete şi desene originale de Beno J. Cohen. Bucureşti. – urma să fie o primă cointribuţie la un Lexicon Evreiesc general. Celelalte volume nu au mai apărut.

1947 Faibis, David. Dicţionar portativ Ebraico-Român. Ediţia I-a. Bucureşti. – instrument util, în ajutorul unui ghid de conversaţie.

1947 Evreii popor ales. Ed. 2. Bucureşti. Edit. Bucovina. I.E. Toronţiu – lucrare polemică.

1947 Littmann, S.M. Arta şi sărbătorile evreieşti. Bucureşti. – detalii privind oglindirea sărbătorilor evreieşti în pictură etc.; de asemenea: arta obiectelor rituale asociate sărbătorilor.

1947 Şafran, David. Duhovnicul, prietenul, educatorul. Misiuni. Bucureşti. – despre charisma rabinului şi deserventului de cult mozaic.

1947 Şafran, David. Judaismul. Concepţie şi misiune. Bucureşti. – introducere în universul iudaismului.

1947 Sefer „Baal Şem Tov" (Carte de rugăciuni „Baal Şem Tov"). Bucureşti. – Carte de rugăciuni pentru evrei.

1947 Comunitatea Evreilor din Bucureşti. Raport general asupra situaţiei comunităţilor pe anul 1946. Bucureşti. – bilanţ financiar – pe domenii de activitate.

1947 Dorian, Emil. Raport general asupra situaţiei Comunităţii (Evreilor din Bucureşti). pe anul 1946. Bucureşti. – bilanţ.

1947 29 noiembrie 1947, Rezoluţia Adunării Generale O.N.U. Bucureşti. – cu privire la crearea căminului naţional Evreiesc.

1947 Ajax, P. Pe ogoarele patriei. Bucureşti. Imprimeriile „Independenţa" 1947. – despre posibilitatea restratificării în agricultură.

1947 Dava, Jean, G. Problema Palestinei în lumina democraţiei. Cu manifestul unui grup de democraţi români şi un cuvânt înainte de Kiva Ornstein. Bucureşti. – adeziune la ideea unui cămin naţional pentru evrei.

1947 Herzig, Itzu. Drumul educativ al lui Hanoar Hazioni. Bucureşti. – pledoarie pentru valorile promovate de această organizaţie „centrist-sionistă".

1947 Littmann, S.M. şi Şafran, I. Breviar filosofic. Pentru uzul candidaţilor la bacalaureat şi la admiterea în universitate. Bucureşti. – Idei sumare despre principalele subiecte filosofice cu care sunt confruntaţi la examene bacalaureaţii şi viitorii studenţi. Referiri la... iudaism.

1947 Callimachi, Scarlat. Pagini inedite despre Moldova. Însemnările unui călător străin din întâia parte a veacului al XIX-lea. Bucureşti. – cu întinse referiri la evrei.

1947 Rubin, Iţic. Teatrul Evreiesc din Iaşi. Scurt Istoric. Cuvânt introductiv de C. Cristian. Iaşi. – de la origini şi până în preajma trecerii de la trupele de amatori ieşeni la colectivul închegat al Teatrului Evreiesc.

1948 Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreieşti din Republica Populară Română. Prima conferinţă de lucru pe ţară a Preşedinţilor şi Secretarilor Comunităţilor Evreieşti, Bucureşti, 17-18 februarie 1948. Bucureşti. – schimbarea *leadership*-ului comunitar. C.D.E.-ul izbuteşte să-şi impună liderii săi, în locul celor „tradiţionali" aflaţi la conducerea vieţii comunitare.

GLOSAR

Achdut Israel

Unitatea națională a evreilor.

Ahsara

Școli sau cursuri de pregătire practică, prin muncă, a tinerilor evrei pentru a deveni apți să se integreze în Israel în munca productivă (agricultură, alte calificări profesionale).

Alef-bet

Primele două litere ale alfabetului ebraic, cu sensul de alfabet.

Alia

În ebraică literar „înălțare", „urcare" după sensul dat pelerinajului făcut în antichitate la Templul din Ierusalim.

Alia la Reghel

În ebraică Pelerinaj la Ierusalim de Pesah, Șavuot și Sucot.

Alia la Tora

Citirea Torei.

Asimilație

a) voită: trecerea de la o cultură la alta sau de la o confesiune la alta în mod benevol;

b) silită: de împrejurări sau de situații limită.

Prin aculturație, asimilarea valorilor mediului (cultural etc.) înconjurător nu duce la pierderea identității, schimbul fiind reciproc iar interferențele benefice.

Assirei-țion

Textual, în ebraică „prizonieri pentru sion"; denumire pentru militanții sioniști închiși pentru convingerile lor politice, fapt petrecut în țările comuniste din Estul Europei în anii '50 iar în Rusia Sovietică imediat după revoluția bolșevică.

Aşkenazim (pl. în ebraică)

În Biblie, numele dat unui strănepot al lui Noe. Denumire dată evreilor stabiliți în Renania medievală, în țările germane ș.a. de unde s-au răspândit și în Europa Centrală și de est. După unele susțineri, slab acoperite documentar, parte din a. ar descinde din kazari (popor turanic) care în sec. VII-IX ar fi ajuns până în Europa Centrală.

A. sunt azi majoritari în mai toate țările unde locuiesc evrei. Tradiția lor mozaică și general-iudaică presupune și anumite obiceiuri, norme, valori, mod de viață specifice.

În ebraică denumire dată în evul mediu statelor germane, comunităților evreiești implantate în N-E Franței, Flandra și Renania.

În prezent, 70% dintre evreii din lume sunt de origine aşkenază.

Expresia „Mosak Aşkenaz" denumește ordinea rugăciunilor mozaicilor aşkenazi, ușor diferită de „Mosak Sefarad", practicată de sefarzi.

Bar Mițva

Confirmarea mozaică la împlinirea vârstei de 13 ani când adolescentul devine responsabil pentru toate comandamentele iudaice.

Bicurim

Denumirea unei edituri sioniste din Bucureşti, care a editat numeroase cărți şi broşuri în anii 1945-1948. În ebraică cuvântul desemnează un tratat din vol. Zeraim din Talmud.

B'nei Brit

În ebraică „fiii pactului" dintre evrei şi divinitate.

Numele principalei loji evreieşti care a funcționat şi în România, inclusiv în prezent.

Brit-mila

Legământul circumciziei.

Caşer

Alimentație rituală.

Cazari (ha Cuzari)

Popor de semințe turanică sau ungaro-finlandeză care a trăit în sec. IV-X pe malurile Volgăi şi – se zice – că s-a convertit la mozaism.

(ha)Cotel (ha)Maariv

Numele zidului de apus care înconjură muntele Templului din Ierusalim numit acum „Zidul plângerii".

Daian (pl. *im*)

În ebraică judecător pentru kahalul evreiesc dintr-o localitate. Azi, în România nu mai există nici obiceiul, nici instituția (religioasă).

Diaspora

Termen grecesc pentru definirea împrăştierii evreilor printre popoare şi unde au fondat comunități.

Ereț Israel

În ebraică literal „Pământul lui Israel". Ca realitate geografică se referă la ținutul Canaan.

Statul Israel.

Galut

În ebraică exil, împrăştiere. Răspândirea evreilor printre popoare.

Ghetto

Cartier locuit de evrei, mai ales în evul mediu când erau forțați să locuiască în cartiere speciale.

Habad

Curent în cadrul hasidismului. A avut adepți şi în România (sec. XIX).

Hagana

Instrument principal al luptei Organizației Sioniste contra puterii mandatare.
În cadrul h., Palmah a cuprins „trupele de şoc".

Haham (pl. *im*)

Literal înseamnă în ebraică „înțelept". Sefarzii îşi denumesc astfel rabinii iar aşkenazii persoana însărcinată cu sacrificarea rituală a vitelor şi păsărilor (termen sinonim cu „şohet").

Haluț (pl. *im*)

Cel care se pregăteşte pemtru a practica munci fizice în agricultură şi industria Palestinei (Israelului).

Hanuka

Sărbătoarea numită „a lumânărelelor" sa a luminilor, în amintirea minunii uleiului din templul refăcut după distrugerea sa de către elini.

Haskara

În ebraică inteligență, cultură. Mişcarea evreiască a luminilor (sec. XVIII-XIX) cu scopul emancipării „interne" a evreilor printr-un iudaism puternic secularizat.

Hatikva

Imnul național al Israelului, pe textul lui Imre Haftali Herz, scris probabil la Iaşi. Şi melodia pare să aibă unele motive româneşti.

Hehalut

Confederația organizațiilor de tineret sioniste.

Heider

Textual „cameră"; instituție de învățământ religios pentru copiii de vârstă preşcolară.

Hevra-Kadişa

Societatea Sacra – instituție de bază a oricărei comunități evreieşti. Se ocupă cu organizarea ritualului de înhumare potrivit canoanelor mozaice de „onorare a defunctului".

Hibat-ţion

Textual „dragoste de sion". Denumire adoptată de unele curente sioniste.

Histandrut

Confederația generală a muncii, fondată în 1920, organism care s-a autodefinit încă din start ca „fondator al unui cămin național, constructor al unei țări și eliberator al unui popor".

H. a dat un impuls considerabil serviciilor de asistență socială (Kupat Holim). Cu ample acțiuni în plan politic, cultural, sindical ș.a.

Astăzi Centrală sindicală muncitorească. Confederație generală, fondată în 1920 și afiliată Confederației Internaționale a Sindicatelor libere.

Histadrut Haovdim Halemiut

Federația Națională a Muncii, fondată în 1934 de către mișcarea revizionistă, situată la extrema „dreaptă" a eșichierului politic.

Holocaust

Vezi *Șoah.*

Hoveve Sion

În ebraică literal îndrăgostiții de sion. Printre primele curente în sionism.

Ieșiva (ieșivot)

Școli religioase superioare care adâncesc studiul textelor iudaice.

Idiș

Denumire pentru idiomul „german" (împănat cu cuvinte ebraice sau din limba țării în care evreii se află) vorbit de așkenazii de pretutindeni. Un mijloc relativ răspândit de comunicare printre evreii din afara Israelului.

Intifada

Războiul pietrelor. Declanșat de palestinieni la 8.12.1987 în teritoriile disputate între israel și O.E.P.

Israel

Numele poporului evreu. Provine de la schimbarea numelui patriarhului Iaakov în Israel. evreii=seminția lui Israel.

Numele actual al Statului Israel.

Ișuv

Totalitatea locuitorilor evrei din Palestina aflată sub stăpânire neevreiască până la înființarea Statului Israel (1948).

Ivrit

Ebraica. Limbă semitică din ramura canaanită, apropiată de feniciană. Epoca renașterii ivritului ca limbă vernaculară, a început la finele sec. XIX și s-a impus ca limbă oficială în Statul Israel și chiar în ișuvul evreiesc de până atunci.

Kabala

În ebraică literal: tradiție. Termenul desemnează învățăturile mistice și ezoterice ale iudaismului, bazate pe „revelații și aluzii".

Kahal

Comunitate evreiască.

Keren Kayemet Leisrael (K.K.L.)

Fondul Național Evreiesc, înființat în 1901 pentru cumpărarea de terenuri în Palestina pentru a se forma colonii ș.a. După apariția Statului Israel este folosit pentru ameliorarea terenurilor și favorizarea activităților de împădurire.

Keren Hayered reprezntă și el un fond de reconstrucție.

Kibuț (pl. *kibuțuri*)

Comunitate colectivistă de muncă și viață implantată îndeobște în rural și reunind câteva zeci de familii, uneori un număr și mai mare de persoane. Principiul de constituire era cel comunist: de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi. În kibuț copiii sunt crescuți în comun. Prin reunirea mai multor kibuțuri s-a realizat încă din 1927 cea dintâi federație denumită Kibuțul Unificat (Kibuț Hameuhad) și Liga Grupurilor (Hever Hakvuțot).

Produsele k. sunt în general valorificate prin intermediul cooperativelor.

Pionierii kibuțurilor deși nu reprezintă decât o mică parte a populației, actualmente 2,1%, au jucat și joacă un rol determinant în construcția țării: politic, militar ș.a.m.d.

Knesset

Parlamentul israelian.

Kvuța (pl. *kvuțot*)

Asemănător kibuțului dar de dimensiuni mai mici. Liga lor (Hever Hakvuțot) constituie un factor de sprijin și supraviețuire economică în momente de criză.

Ladino

Denumire pentru idiomul spaniol, vorbit de evreii de rit sefard din Europa. Echivalent cu idișul la evreii aşkenazim.

Leadership

Conducere recunoscută.

Luftmensch (pl. *en*)

În germană om care trăiește din expediente, din „aer".

Magen-David

Textual „Scutul lui David". Simbol grafic al iudaismului și Statului Israel (sub formă de stea cu 6 colțuri în mijlocul drapelului național).

Mapai

Partid social-democrat în Palestina (Israel).

Mapam

Partid socialist de extremă stângă

Maskil (pl. *maskilim*)

Propovăduitorii în mase a ideilor haskalei.

Midraş

Literatură născută din tălmăcirea versetelor biblice – atât cele referitoare la rituri cât şi cele referitoare la legende.

Mizrah

Răsărit. De aci folosirea figurată a termenului pentru a desemna diverse aşezăminte, organizaţii ş.a. Vezi, de pildă, „mizrahy".

Mesia (ebraică *„Mesiah"*)

Salvator şi izbăvitor care se va arăta la sfârşitul vremurilor.

Mosad

Organism militar israelian de informaţii interne şi mai ales din afara graniţelor ţării.

Moşav

Formă agricolă în care se îmbină forme de proprietate privată şi de asociere.

Moşavim Situfim

Satele cooperatiste mixte, realizând o sinteză între kibuţ şi satul cooperatist care păstrează principiul individualismului vieţii familiale.

Născută în 1937 această formă de muncă, în colectiv, şi de viaţă privată însumează circa 50 de sate şi aproape 15.000 locuitori.

Ole

În ebraică literal „cel ce urcă spre Ereţ", cel care emigrează în Israel.

Palestina

Termen pomenit pentru prima dată de către Herodot (sec. V î. Hr.) pentru a desemna o realitate geografică locuită de evreii din Iudeea şi Israel.

După răscoala lui Bar Kohba (132-135), romanii au schimbat denumirea de Ereţ Israel – sau aceea a regatelor Iehuda şi Judaea – în Palestina, nume de împrumut de la filisteni, popor care nu mai exista în epoca aceea.

Partide politice

Luptele politice se poartă azi în Israel între câteva mari partide: Avoda, Partidul Laburist: Likud – „dreapta"; Şas – sefarzii religioşi; Meretz – mişcarea pentru drepturile cetăţeanului şi pentru pace. Alte partide mai mici se distribuie pe eşichierul poitic de la stânga, centru şi dreapta. Înainte de 1948 orientările de stânga, centru şi dreapta se concretizau în partide cu denumiri diferite, unele având corespondent şi în România (vezi

capitolul Sionism din lucrarea de față) unde se indică orientarea fiecărui partid şi organizație (de tineret şi de maturi).

Titulatura lor, în ebraică are uneori un sens figurat. De pildă Mişmar – păzitorul.

Şabat

În ebraică denumirea zilei de sâmbătă. A şaptea zi a săptămânii decretată de legea iudaică drept zi de odihnă. O inovație absolută în istoria omenirii prin statuarea acestui repaus săptămânal absolut.

Satele cooperatiste (Maşavim)

Sunt fondate pe principiul exploatării familiale a pământurilor, care rămân proprietatea K.K.L. Exploatare pământului, veniturile şi repartiția lor sunt strict private. Moşav-urile datează din 1921 iar azi reprezintă 2,9% din populația totală a Israelului.

Şekel

Mică unitate monetară (siclul), menționată în Biblie. Astăzi monedă israeliană. Termenul a fost folosit şi ca bilet de acțiune la Fondul Național de reconstrucție (K.K.L.) a căminului național evreiesc în Palestina.

Sefard sau *sefarad*

În ebraică denumire pentru Peninsula Iberică şi evreii proveniți din această zonă, ca şi cei din Magreb, yemeniți, italieni ş.a. care au o anume tradiție specifică şi ascultă de rânduiala mozaică de tip „Nosak Sefarad".

Urmaşi ai evreilor care au trăit în Spania şi Portugalia, înaintea expulzării din 1492. Urmaşii lor s-au aşezat în Turcia, Palestina, Africa de Nord, apoi în Franța, S.U.A., Mexic, America Latină, sud-estul şi vestul Europei ş.a.

Au constituit pretutindeni comunități proprii, iar în Israel au şi acum rabini ai lăcaşurilor lor de cult. După 1948, în România şi-au unit cultul cu cel al aşkenazilor.

Şeliah (pl. *şlihim*)

Trimis al işuv-ului palestinian (israelian) pentru a organiza în țările diasporei procesul de emigrare a evreilor şi de a stimula mişcarea sionistă.

Sion

Numele uneia dintre colinele pe care a fost clădit Ierusalimul.

Snif

Secțiune (a unei organizații), sucursală, filială locală a unei organizații sioniste etc.

Şoah

În ebraică literal: „catastrofă". Termen folosit pentru a desemna genocidul împotriva evreilor. Sinonim cu termenul de Holocaust („ardere de tot") adoptat de toate limbile moderne.

Ştetl

În limba idiş târguşor, denumire pentru aşezările mici cu numeroşi evrei.

Talmud

Literal „învățătură", „studii". Comentariu la Tora. Se cunosc două Talmuduri: ierusalimitan (10 tratate) şi babilonian (36 de tratate), cel dintâi fiind considerat şi cel mai amplu şi mai important.

Corpul comentariilor la „Tora orală" (transmisă oral).

Talmud Tora

În ebraică textual „învățătura Torei". Şcoală medie pentru studierea Tanah-ului şi Talmud-ului. Urmează după o şcoală confesională evreiască elementară numită Heider, unde copilul evreu învață între 3 şi 13 ani. În epoca de azi, aceste „şcoli" sunt frecventate doar de copiii etc. cu părinți religioşi.

Tanah

Biblia ebraică alcătuită din Tora – Pentatenhul, Neviim – profeții, Ketuvim – hagiografii. Creştinii numesc Tanah-ul „Vechiul Testament", prima parte a Bibliei creştine.

Trend

În engleză, tendință, curent.

Tsahal

Armata de apărare a Israelului.

Țion (Sion)

Denumire metaforică pentru Ierusalim.

Ulpan

În ebraică cămin temporar pentru imigranții lipsiți de locuință. Aci se parcurge un stadiu de acomodare, de deprindere a limbii ebraice şi de aculturalizare.

UNRA

Organizația internațională pentru ajutorarea foştilor deținuți de puterea nazistă.

Vaad Leumi

Consiliul Național al evreilor din Palestina. În ianuarie 1948 a făcut publică decizia sa de a proclama în curând instalarea unui Stat Evreiesc în Palestina, fapt împlinit la 15.05.1948 ora 0. Cu 8 ore înainte de încheierea mandatuluibritanic în Palestina.

SIGLE

A.C.F.E. – Asociația Culturală a Femeilor Evreice

A.C.T. – Arhivele Centrale Ționiste

A.F.D.T. – Asociația Foștilor Deportați în Transnistria

A.N.B. – Arhivele Naționale București

A.P. – Apărarea Patriotică

B.N.D. – Blocul Național Democrat

B.P.D. – Blocul Partidelor Democrate

C.A.C. – Comisia Aliată de Control

C.A.S.B.I. – Casa Autonomă de Supraveghere a Bunurilor Inamice

C.C.E.R. – Consiliul Central al Evreilor din România

C.D.E. – Comitetul Democrat Evreiesc

C.E.R. – Centrala Evreilor din România

C.E.B. – Comunitatea Evreilor din București

C.G.E. – Consiliul General Evreiesc

C.G.M. – Confederația Generală a Muncii

C.I.R.S.B. – Comunitatea Israelită de Rit Spaniol din București

C.M.E.-R. – Congresûl Mondial Evreiesc - secția din România

C.S.I.E.R. – Centrul pentru Studiul Evreilor din România

D.G.S.P. – Direcția Generală a Securității Poporului

F.A.P. – Frontul Apărătorilor Patriei

F.C.E.(M.)R. – Federația Comunităților Evreiești (mozaice) din România

F.N.D. – Frontul Național Democrat

F.O. – Foreign Office

F.P. – Frontul Plugarilor

F.U. – Frontul Unic

F.U.C.E. – Federația Uniunilor de Comunități Evreiești

F.U.M. – Frontul Unic Muncitoresc

G.S.D. – Gruparea Sionistă Democrată

Histadrut – Conferința Generală a Sindicatelor Israeliene, dominată de reprezentanții Mapai-ului. Fondată în 1920. În 1960, 70% din muncitori erau reprezentați în Histadrut

H.O.R. – Hitahdut Olei Romania – Uniunea Evreilor din România, asociație nonguvernamentală reprezentând evreimea originară din România și care a emigrat în Israel. În toamna lui 1949 numără peste 2500 membri

J.T.A. – Jewish Telegraphic Agency

JOINT – American Joint Distribution Committee

Mapam (Mifleget Poa'alei Hameahudet – în ebraică Uniunea muncitorilor din Israel), partid sionist-socialist „de stânga", fondat în 1948 ca rezultat al fuziunii mișcării Haşomer Hațair cu partidul Ahdut Haavoda, fracțiune desprinsă din Mapai (1945-1946)

Mapai (Mifleget Poa'alei Eretz Israel) – Partidul Muncitoresc Israelian, de orientare social-democrată. Creat în 1930, devine după 1944 forța politică dominantă a societății israeliene. În 1968 se aliază cu P.A.H. și R.A.F.I. și devine Partidul Muncii din Israel

N.O.S. – Noua Organizație Sionistă

O.N.R. – Oficiul Național de Românizare

O.S. – Organizația Sionistă

O.S.S. – Office of Strategic Services – Oficiul American pentru Servicii Strategice

P.C.R. – Partidul Comunist Român

Partidul Herut – mișcarea pentru libertate înființată în 1948, prin contopirea grupării „Jabotinski" cu gruparea militară Irgun Zwei Leumi. Partid naționalist-extremist de dreapta

P.C.(d.)R. – Partidul Comunist (din) România

P.E. – Partidul Evreiesc

P.L.D. – Partidul Liber Democrat

P.M.R. – Partidul Muncitoresc Român

P.N.D. (Iorga) – Partidul Naționalist Democrat (Iorga)

P.N.D. al L.R.R. – Partidul Național democrat al Luptătorilor din Războaiele României

P.N.L. – Partidul Național Liberal

P.N.L.-Tătărăscu – Partidul Național Liberal-Tătărăscu

P.N.Ț. – Partidul Național Țărănesc

P.N.Ț.-Alexandrescu – Partidul Național Țărănesc-Alexandrescu

P.P.R. – Partidul Popular Românesc

P.P.Ț. – Partidul Popular Țărănesc

Partidul Klal Sionist (Sionist General) – reprezentant al păturilor burgheze. În 1948 se desprinde din acesta o pătură liberală grupată apoi în Partidul Progresist

P.R.M.B. – Partidul Radical al Micii Burghezii

P.S.D. – Partidul Social-Democrat

P.S.D.I. – Partidul Social Democrat Independent

P.S.D.(R.)-Flueraş – Partidul Socialist Democrat din România (Flueraş)

P.S. (Popovici) – Partidul Socialist (Popovici)

P.S.Ț. – Partidul Socialist Țărănesc

P.Ț.D.-Lupu – Partidul Țărănesc Democrat-Lupu

P.Ț.R.(I.) – Partidul Țărănesc Radical (Iunian)

P.U. – Partidul Umanitarist

Sohnut – Agenția Evreiască

S.S.I. – Serviciul Secret de Informații

T.C.D.E. – Tineretul Comitetului Democrat Evreiesc

U.C.E. – Uniunea Comunităţilor Evreieşti

U.E.P. – Uniunea Evreilor Pământeni

U.E.R. – Uniunea Evreilor Români

U.F.D.R. – Uniunea Femeilor Democrate din România

U.N.M.R. – Uniunea Națională Muncă şi Refacere

U.P. – Uniunea Patrioților

U.P.M. – Uniunea Populară Maghiară

U.T.C. – Uniunea Tineretului Comunist

U.T.M. – Uniunea Tineretului Muncitoresc

W.J.C. – World Jewish Congress

PRODUCȚIE RCR Print
legătorie tipografică de artă
Tel./fax: 01 - 233.15.39; e-mail: rcrprint@xnet.ro

120-000

ISBN 973–630–003–X